

ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΟΣ ΠΟΛΕΜΟΥ

ΑΓΙΟΥ ΝΙΚΟΛΑΟΥ

ΤΟΥ ΑΓΙΟΡΕΙΤΟΥ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΥΠΑΚΟΗ»

2013

ΒΙΒΛΙΟΝ ΨΥΧΩΦΕΛΕΣΤΑΤΟΝ
ΚΑΛΟΥΜΕΝΟΝ
ΑΟΡΑΤΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ

Συντεθὲν μὲν πρὶν
 ΠΑΡΑΤΙΝΟΣ ΣΟΦΟΥ ΑΝΔΡΟΣ,
 καλλωπισθὲν δὲ καὶ διορθωθὲν μετὰ πολλῆς ἐπιμελείας
 παρὰ τοῦ ὀσιωτάτου ἐν Μοναχοῖς
 ΝΙΚΟΔΗΜΟΥ ΑΓΙΟΡΕΪΤΟΥ
 ἐν ᾧ προσετέθησαν παρὰ τοῦ αὐτοῦ καὶ εὐχαὶ κατ' ἀλφάβητον
 ἐν εἴδη οἰκῶν εἰς τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν,
 κατανυκτικαὶ καὶ ὠραῖαι.

«Οὐκ ἔστιν ἡμῖν ἡ πάλη πρὸς αἷμα καὶ σάρκα
 ἀλλὰ πρὸς τὰς ἀρχάς, πρὸς τὰς ἐξουσίας, πρὸς
 τοὺς κοσμοκράτορας τοῦ σκότους τοῦ αἰῶνος
 τούτου, πρὸς τὰ πνευματικὰ τῆς πονηρίας...»
 (Ἐφεσ. ζ' 12).

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΥΠΙΑΚΟΗ»
2013

«Ἄκουε Ἰσραήλ, ὑμεῖς πορεύεσθε σήμερον εἰς τὸν πόλεμον ἐπὶ τοὺς ἐχθροὺς ἡμῶν. Μὴ ἐκλυέσθω ὑμῶν ἡ καρδιά· μὴ φοβεῖσθε, μηδὲ θροεῖσθε, μηδὲ ἐκκλίνετε ἀπὸ προσώπου αὐτῶν· ὅτι Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ προπορευόμενος μεθ' ὑμῶν συνεκπολεμήσει ὑμῖν τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν καὶ διασώσει ὑμᾶς».

(Δευτερονόμ. κεφ. κ' εδ. γ').

Ε Π Ι Γ Ρ Α Μ Μ Α
ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΑΡΟΥΣΑΝ ΒΙΒΛΟΝ

Διὰ στίχων πολιτικῶν

Εἰ βούλει τελειότητος, φίλε ἀξιοθῆναι,
 Εἰ βούλει τὸν Θεὸν ἰδεῖν καὶ τούτῳ ἐνωθῆναι,
 Εἰ θέλεις ἐκ ψυχῆς τυχεῖν, στεφάνων οὐρανίων,
 Ἄει πολέμει ἀνδρικῶς, κατὰ τῶν ἐναντίων.
 Ἄθλει, τρέχε καὶ πύκτευε, ἀκόντιζε εὐστόχως,
 Ὡς στρατιώτης τοῦ Χριστοῦ καὶ ἀθλητῆς γενναῖος.
 Κατὰ σαρκὸς καὶ δαίμονος, κόσμου καὶ παθῶν πάντων,
 Ὅρεξεων καὶ κλίσεων, φαύλων σου θελημάτων.
 Τοὺς τρόπους δὲ τοῦ πολεμεῖν, μάθε παρὰ τῆς βίβλου,
 Ταύτης καὶ μαθῶν νίκα τε καὶ νικῶν διασώζου.

Π Ρ Ο Ο Ι Μ Ι Ο Ν

Καὶ δικαιοτάτη καὶ πρέπουσα εἶναι ἡ ἐπωνυμία, ὅπου λαμβάνει τὸ παρὸν ψυχοφελέστατον βιβλιάριον. Διότι, ἀνίσως πολλὰ τῶν ἱερῶν καὶ θεοπνεύστων βιβλίων τῆς Παλαιᾶς καὶ Νέας Γραφῆς, ἔλαβον τὴν ὀνομασίαν ἀμέσως ἀπὸ αὐτὰ τὰ ἴδια πράγματα, ὅπου διδάσκουσιν (ἔτσι, λόγου χάριν, ἡ Γένεσις τοῦ Μωϋσέως ὠνομάσθη, ἐπειδὴ ἀναφέρει διὰ τὴν ἐκ μὴ ὄντος γένεσιν καὶ Δημιουργίαν τοῦ παντός· ἡ Ἔξοδος, διότι φανερώνει τὴν ἐξ Αἰγύπτου ἔξοδον τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ· τὸ Λευϊτικόν, διότι περιέχει τὰς ἱεροπραξίας τῆς λευϊτικῆς φυλῆς· αἱ τέσσαρες

Βασιλείαι, διότι διηγούνται τὰς πράξεις καὶ τὸν βίον τῶν βασιλέων· καὶ τὰ τέσσαρα Εὐαγγέλια, διότι λογογραφοῦσι τὰ καλὰ καὶ σωτηριώδη τῶν ἀνθρώπων μηνύματα). Τίς δὲν βλέπει, ὅτι καὶ ἡ παροῦσα βίβλος προσφυῶς ὠνομάσθη Ἀόρατος Πόλεμος, ἐξ αὐτῆς ἀμέσως τῆς ὕλης καὶ τῶν πραγμάτων, περὶ ἧς καταγίνεται;

Διδάσκει γὰρ αὕτη, ὅχι διὰ κανένα αἰσθητὸν καὶ ὄρατὸν πόλεμον· ὅχι διὰ ἐχθροὺς σωματικoὺς καὶ φαινομένους, ἀλλὰ διὰ τὸν νοητὸν καὶ ἀόρατον πόλεμον, τὸν ὁποῖον ἀναλαμβάνει κάθε χριστιανός, εὐθὺς ἀπὸ τὴν ὥραν ἐκείνην ὅπου βαπτισθῆ καὶ ὑποσχεθῆ ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, νὰ πολεμῆ εἰς αὐτὸν ἕως θανάτου ὑπὲρ τοῦ θείου Αὐτοῦ ὀνόματος. Διὸ καὶ περὶ τούτου τοῦ πολέμου, ἀλληγορικῶς γέγραπται ἐν τοῖς Ἀριθμοῖς. Διὰ τοῦτο λέγεται ἐν βιβλίῳ, ΠΟΛΕΜΟΣ ΚΥΡΙΟΥ (Ἀριθ. κα' 14) καὶ διδάσκει διὰ ἐχθροὺς ἀσωμάτους καὶ ἀφανεῖς, οἵτινες εἶναι τὰ διάφορα πάθη καὶ θελήματα τῆς σαρκὸς καὶ οἱ πονηροὶ καὶ μισάνθρωποι δαίμονες, οἱ ὁποῖοι δὲν παύουν ἡμέραν καὶ νύκτα, νὰ μᾶς πολεμοῦν. Καθὼς εἶπεν ὁ μακάριος Παῦλος· «οὐκ ἔστιν ἡμῖν ἡ πάλη πρὸς αἷμα καὶ σάρκα, ἀλλὰ πρὸς τὰς Ἀρχάς, πρὸς τὰς ἐξουσίας, πρὸς τοὺς κοσμοκράτορας τοῦ σκότους τοῦ αἰῶνος τούτου, πρὸς τὰ πνευματικὰ τῆς πονηρίας ἐν τοῖς ἐπουρανίοις» (Ἐφεσ. ς' 12).

Καὶ στρατιῶται μὲν, ὅπου ἔχουν νὰ πολεμοῦν εἰς τούτον τὸν πόλεμον, διδάσκει πῶς εἶναι ὅλοι οἱ χριστιανοί. Ἀρχιστράτηγος δὲ τούτων, παρασταίνεται ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, συντροφιασμένος μετ' ὅλους Του τοὺς χιλιάρχους καὶ ἑκατοντάρχους, ἤτοι μετ' ὅλα τὰ Τάγματα τῶν Ἀγγέλων καὶ τῶν Ἁγίων· στάδιον δὲ καὶ πολεμήστρα καὶ τόπος, μέσα εἰς τὸν ὁποῖον αὐτὸς ὁ πόλεμος γίνεται, εἶναι αὐτὴ ἡ ἰδία μας καρδιά καὶ ὅλος ὁ ἐσωτερικὸς ἄνθρωπος· καὶ καιρὸς τοῦ πολέμου ὅτι εἶναι, ὅλη μας ἡ ζωὴ.

Ποῖα δὲ εἶναι καὶ τὰ ἄρματα, μετὰ τὰ ὁποῖα ἀρματώνει τοὺς στρατιώτας Του ὁ Ἀόρατος οὗτος Πόλεμος; Ἄκουσον· ἡ περικεφαλαία τούτων καὶ τὸ σκουτάρι, εἶναι ἡ τελεία ἀπιστία καὶ ἀελπισία τοῦ ἑαυτοῦ των. Ὁ θυρεὸς των καὶ τὸ σιδηροποκάμισον, εἶναι τὸ πρὸς τὸν Θεὸν θάρρος καὶ ἡ βεβαία ἐλπίς. Ὁ θώραξ καὶ τὸ περιστήθιον αὐτῶν, εἶναι ἡ μελέτη τῶν παθῶν τοῦ Κυρίου. Ἡ ζώνη των εἶναι ἡ τῶν σαρκικῶν παθῶν ἀποχή. Τὰ ὑποδήματά των, εἶναι ἡ ταπεινὸς καὶ ἡ τῆς

ιδικῆς των ἀσθενείας ἐπίγνωσις. Ἡ ἀσπίδα, ἥτοι τὸ καλκάνι των, εἶναι ἡ ὑπομονὴ ἐν τοῖς πειρασμοῖς καὶ ἡ τῆς ἀμελείας ἀποδίωξις. Ἡ μάχαιρα, ὅπου κρατοῦν ἀπὸ τὸ ἓνα χέρι, εἶναι ἡ ἱερὰ προσευχὴ, τόσον ἡ νοερὰ καὶ προφορικὴ, ὅσον καὶ ἡ διὰ μελέτης γινομένη. Καὶ κοντάρι τρίλογχον, ὅπου κρατοῦν ἀπὸ τὸ ἄλλο, εἶναι τὸ νὰ μὴ συγκατατίθενται εἰς τὸ πάθος, ὅπου τοὺς πολεμεῖ· τὸ νὰ διώκουν αὐτὸ ἀπὸ λόγου των μὲ ὀργὴν καὶ τὸ νὰ μισοῦν αὐτὸ καὶ νὰ τὸ σιχαίνονται ἀπὸ καρδίας. Σιτηρέσιον δὲ καὶ τροφαὶ τούτων, ἀπὸ τὰς ὁποίας ἔχουν νὰ δυναμώνονται κατὰ τῶν ἐχθρῶν, εἶναι ἡ συνεχὴς μετάληψις τῆς Θείας Κοινωνίας, τόσον τῆς μυστηριώδους τοῦ θυσιαστηρίου, ὅσον καὶ τῆς νοερᾶς. Καὶ ἀέρας φωτεινὸς καὶ ἀνέφελος, διὰ μέσο τοῦ ὁποίου ἔχουν νὰ βλέπουν ἀπὸ μακρὰν τοὺς ἐχθρούς, εἶναι ἡ παντοτεινὴ γύμνασις τοῦ νοὸς εἰς τὸ νὰ γνωρίζῃ ὀρθῶς τὰ πράγματα καὶ ἡ παντοτεινὴ γύμνασις τῆς θελήσεως, εἰς τὸ νὰ θέλῃ μόνην τὴν εὐαρέστησιν τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ τῆς καρδίας εἰρήνη καὶ ἡσυχία.

Ἐδῶ, ἐδῶ εἰς τοῦτον τὸν Ἀόρατον Πόλεμον, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν, εἰς τοῦτον τὸν Πόλεμον τοῦ Κυρίου, μαθάνουν οἱ τοῦ Χριστοῦ στρατιῶται τὰς διαφόρους ἀπάτας, τὰς ποικίλας μηχανάς, τὰ δυσνόητα στρατηγήματα καὶ τέχνας ὅπου μεταχειρίζονται κατ'αὐτῶν οἱ νοητοὶ πολέμιοι, διὰ μέσου τῶν αἰσθήσεων, διὰ μέσου τῆς φαντασίας, διὰ μέσου τῆς στερήσεως τῆς εὐλαβείας· καὶ μάλιστα, διὰ μέσου τῶν τεσσάρων προσβολῶν, ὅπου φέρουν ἐν τῷ καιρῷ τοῦ θανάτου, τῆς ἀπιστίας, λέγω, ἀπογνώσεως, κενοδοξίας καὶ τῆς μεταμορφώσεώς των εἰς Ἀγγέλους φωτός. Καὶ ἀκολούθως, ἐδῶ σοφίζονται καὶ αὐτοί, πῶς νὰ λύουν καὶ νὰ ἀντιπολεμοῦν, τὰς τοιαύτας μηχανὰς τῶν ἐχθρῶν. Καὶ ἐδῶ διδάσκονται, ποίαν τάξιν καὶ νόμον πρέπει νὰ κρατοῦν καὶ πόσον ἀνδρειωμένα νὰ πολεμοῦν. Καὶ διὰ νὰ εἰπῶ μὲ συντομίαν, ἀπὸ τὸ βιβλίον τοῦτο, κάθε ἄνθρωπος, ὅπου ἀγαπᾷ τὴν σωτηρίαν του, μαθητεύεται, πῶς νὰ νικήσῃ τοὺς ἀοράτους ἐχθρούς του, διὰ νὰ ἀποκτήσῃ κούρση καὶ θησαυρούς, ἥτοι ἀρετὰς θείας καὶ ἀληθινὰς καὶ διὰ νὰ λάβῃ βραβεῖον καὶ στέφανον ἀμαράντινον, ὅστις εἶναι ἡ μετὰ Θεοῦ ἔνωσις καὶ ἐν τῷ νῦν αἰῶνι καὶ ἐν τῷ μέλλοντι.

Δέξασθε λοιπὸν τὸ παρὸν βιβλίον, ὃ φιλόχριστοι ἀναγνώσται, περιχαρῶς τε καὶ εὐμενῶς· καὶ μανθάνοντες ἀπὸ αὐτὸ τὴν τέχνην τοῦ Ἀοράτου Πολέμου, σπουδάσατε ὄχι μόνον νὰ πολεμῆτε ἀπλῶς, ἀλλὰ νὰ πολεμῆτε καὶ νομίμως καὶ καθὼς πρέπει, διὰ νὰ στεφανωθῆτε. Ἐπειδὴ, κατὰ τὸν Ἀπόστολον «ἐὰν καὶ ἀθλή τις, οὐ στεφανοῦται, ἐὰν μὴ νομίμως ἀθλήσῃ» (Β΄ πρὸς Τιμόθ. 5). Ἄρματωθῆτε μὲ τὰ ἄρματα ὅπου σᾶς διδάσκει, διὰ νὰ θανατώσῃτε μὲ αὐτὰ τοὺς νοητοὺς καὶ ἀοράτους ἐχθροὺς σας, οἵτινες εἶναι τὰ ψυχοφθόρα πάθη καὶ οἱ τῶν παθῶν τούτων δημιουργοὶ καὶ ἐνεργοὶ δαίμονες. «Ἐνδύσασθε τὴν πανοπλίαν τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸ δύνασθαι ὑμᾶς στήναι πρὸς τὰς μεθοδίας τοῦ διαβόλου» (Ἐφεσ. ς΄ 10). Ἐνθουμηθῆτε, πῶς ὑπεσχέθητε εἰς τὸ Ἅγιον Βάπτισμα, νὰ ἀποτάσσεσθε καὶ νὰ πολεμῆτε τὸν σατανᾶν καὶ πάντα τὰ ἔργα του καὶ πᾶσαν τὴν λατρείαν του καὶ πᾶσαν τὴν πομπήν του, τὰ ὅποια εἶναι οἱ φιληδονίες, οἱ φιλοδοξίες καὶ οἱ φιλαργυρίες καὶ τὰ λοιπὰ πάθη. Ὅθεν καὶ ἀγωνίζεσθε, ὅσον ἤμπορεῖτε, διὰ νὰ κατατροπώσετε, διὰ νὰ τὸν καταισχύσετε καὶ διὰ νὰ τὸν νικήσητε μὲ ὅλην τὴν τελειότητα. Ποῖαι δὲ εἶναι οἱ πληρωμαὶ καὶ οἱ μισθοί, ὅπου ἔχετε νὰ λάβετε διὰ ταύτην τὴν νίκην σας; Πολλοὶ καὶ μεγάλοι. Καὶ ἀκούσατέ τους αὐτολεξεὶ ἀπὸ τὸ ἴδιον στόμα τοῦ Κυρίου, ὅπου σᾶς τοὺς ὑπόσχεται εἰς τὴν ἱεράν Ἀποκάλυψιν. «Τῷ νικῶντι, δώσω αὐτῷ φαγεῖν ἐκ τοῦ ξύλου τῆς ζωῆς, ὃ ἐστὶν ἐν μέσῳ τοῦ Παραδείσου τοῦ Θεοῦ (κεφ. β΄ 7). Ὁ νικῶν, οὐ μὴ ἀδικηθῆ ἔκ τοῦ θανάτου τοῦ δευτέρου (Αὐτόθ. 11). Τῷ νικῶντι, δώσω αὐτῷ φαγεῖν ἀπὸ τοῦ Μάννα τοῦ κεκρυμμένου (Αὐτόθ. 17). Ὁ νικῶν. δώσω αὐτῷ ἐξουσίαν ἐπὶ τῶν ἐθνῶν. . . . καὶ δώσω αὐτῷ τὸν ἀστέρα τὸν πρωῖνόν (Αὐτόθ. 28). Ὁ νικῶν, οὗτος περιβαλεῖται ἐν ἱματίοις λευκοῖς. . . . καὶ ἐξομολογήσομαι τὸ ὄνομα Αὐτοῦ ἐνώπιον τοῦ Πατρός μου καὶ ἐνώπιον τῶν Ἀγγέλων Αὐτοῦ (κεφ. γ΄ 5). Ὁ νικῶν ποιήσω αὐτὸν στύλον ἐν τῷ ναῷ τοῦ Θεοῦ μου (Αὐτόθ. 12). Ὁ νικῶν, δώσω καθίσαι μετ’ ἐμοῦ ἐν τῷ θρόνῳ μου (Αὐτόθ. 21). Ὁ νικῶν, κληρονομήσει πάντα καὶ ἔσομαι αὐτῷ Θεός καὶ αὐτὸς ἔσται μοι υἱός» (κεφ. κα΄ 7).

Βλέπετε ἀξιώματα; Βλέπετε μισθοὺς; Βλέπετε τὸν ὀκταπλάσιον τοῦτον καὶ πολυανθῆ καὶ ἀμαράντινον στέφανον, μᾶλλον δὲ στεφάνους, ὅπου σᾶς πλέκονται,

ἀδελφοί, ἀνίσως νικήσητε τὸν διάβολον; Εἰς τοῦτο οὖν σπουδάζετε, εἰς τοῦτο ἀγωνίζεσθε καὶ ἐγκρατεύεσθε «ἵνα μηδεὶς λάβῃ τὸν στέφανόν σας» (Ἀποκαλ. γ' 11). Διότι, κατὰ ἀλήθειαν, ἐντροπὴ μεγάλη εἶναι, ἐκεῖνοι μὲν ὅπου ἀγωνίζονται εἰς τοὺς σωματικούς καὶ ἐξωτερικούς ἀγῶνας καὶ πένταθλα, ὅλα νὰ τὰ ἐγκρατεύονται, διὰ νὰ λάβουν ἓνα φθαρτὸν στέφανον ἀπὸ ἀγριελαίαν ἢ σέλινον ἢ κλάδον κουκουναρίας ἢ φοινικίας ἢ δάφνης ἢ μυρσίνης ἢ τοιούτου ἄλλου φυτοῦ. Ἐσεῖς δὲ ὅπου ἔχετε νὰ λάβετε τοιοῦτον ἄφθαρτον στέφανον, νὰ περνᾶτε ἐν ἀμελείᾳ καὶ ἀδιαφορίᾳ τὴν ζωὴν σας. Καὶ ἅς σᾶς καταπέιση εἰς τοῦτο ὁ Παῦλος, λέγων· «Οὐκ οἶδατε ὅτι ἐν σταδίῳ τρέχοντες πάντες μὲν τρέχουσιν, εἷς δὲ λαμβάνει τὸ βραβεῖον; Οὕτω τρέχετε, ἵνα καταλάβητε. Πᾶς δὲ ὁ ἀγωνιζόμενος, πάντα ἐγκρατεύεται. Ἐκεῖνοι μὲν οὖν, ἵνα φθαρτὸν στέφανον λάβωσιν, ὑμεῖς δε, ἄφθαρτον» (Α' Κορινθ. θ' 24).

Τῆς τοιαύτης δὲ νίκης καὶ τῶν λαμπρῶν τούτων στεφάνων ἀπολαύοντες, ἐνθυμηθῆτε, ἀδελφοί μου, νὰ δεηθῆτε πρὸς τὸν Κύριον καὶ διὰ τὴν συγχώρησιν τῶν ἁμαρτιῶν ἐκείνου, ὅπου σᾶς ἔγινε συνεργὸς τοῦ τοιούτου καλοῦ, διὰ μέσου τῆς τοῦ βιβλίου τούτου ἐκδόσεως. Πρὸ δὲ πάντων, ἐνθυμηθῆτε νὰ σηκώσετε τὰ ὄμματα εἰς οὐρανόν καὶ νὰ δώσητε εὐχαριστίαν καὶ δόξαν τῷ Πρωτουργῷ καὶ Αὐτουργῷ τῆς νίκης σας ταύτης Θεῷ καὶ Ἀρχιστρατήγῳ σας Ἰησοῦ Χριστῷ· λέγοντες ἕκαστος πρὸς Αὐτὸν ἐκεῖνο τὸ τοῦ Ζοροβάβελ· «Παρὰ Σοῦ ἡ νίκη. . . . καὶ Σοῦ ἡ δόξα· καὶ ἐγώ, Σὸς οἰκέτης» (Β' Ἑσδρ. 59). Καὶ τὸ τοῦ Προφήτου Δαβίδ· «Σοί, Κύριε ἡ μεγαλωσύνη καὶ ἡ δύναμις καὶ τὸ καύχημα καὶ ἡ νίκη καὶ ἡ ἐξομολόγησις καὶ ἡ ἰσχὺς» (Α' Παραλειπ. κθ' 11). Νῦν καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α΄.

Εἰς τὶ συνίσταται ἡ χριστιανικὴ τελειότης. Καὶ ὅτι διὰ τὴν ἀποκτῆσιν τινᾶς, εἶναι χρειαὶ τὴν πολεμῆν. Καὶ περὶ τεσσάρων ἀναγκαίων εἰς αὐτὸν τὸν πόλεμον.

Τὸ μεγαλύτερον καὶ τελειότερον κατόρθωμα, ὅπου ἡμπορεῖ νὰ εἰπῆ ἢ νὰ συλλογισθῆ ὁ ἄνθρωπος, εἶναι τὸ νὰ πλησιάσῃ τινὰς εἰς τὸν Θεὸν καὶ νὰ ἐνωθῆ μὲ Αὐτόν. Λοιπόν, ἐὰν ἐσύ, ὦ ἀγαπητέ μου ἐν Χριστῷ ἀναγνώστα, ποθῆς νὰ φθάσῃς εἰς ταύτην τὴν ἀκρότητα, ἐν πρώτοις πρέπει νὰ γνωρίσῃς, εἰς τι συνίσταται ἡ πνευματικὴ ζωὴ καὶ χριστιανικὴ τελειότης¹. Διότι, εἶναι πολλοί, ὅπου λέγουν, πὼς ἡ τοιαύτη ζωὴ καὶ τελειότης, στέκεται εἰς τὰς νηστείας, ἀγρυπνίας, γονυκλισίας, χαμαικοιτίας καὶ ἄλλας παρομοίας σκληραγωγίας τοῦ σώματος. Ἄλλοι πάλιν λέγουσι, πὼς στέκεται εἰς τὰς πολλὰς προσευχὰς καὶ μακρὰς ἀκολουθίας. Καὶ ἄλλοι πολλοὶ νομίζουν, πὼς ἡ τελειότης στέκεται ὀλοκλήρως εἰς τὴν νοερὰν προσευχήν², εἰς τὴν μοναξίαν καὶ ἀναχώρησιν· εἰς τὴν σιωπὴν καὶ εἰς τὴν κανονικὴν γύμνασιν, ἧγουν, τὴν μὲ κανόνα καὶ μέτρον περιπατοῦσαν καὶ οὔτε εἰς ὑπερβολὰς, οὔτε εἰς ἐλλείψεις κλίνουσιν. Αἱ ἀρεταὶ ὅμως αὐταί, μοναχαί, δὲν εἶναι ἡ ζητουμένη χριστιανικὴ τελειότης, ἀλλὰ εἶναι, ποτὲ μὲν μέσα καὶ ὄργανα, διὰ νὰ

¹ Ἡ τελειότης τῶν χριστιανῶν, προστάζεται μὲν ὡς ἐντολὴ καὶ παραδίδεται εἰς τὴν νέαν Γραφήν· λέγει γὰρ ὁ Κύριος «ἐσεσθε οὖν ὑμεῖς τέλειοι, ὡσπερ ὁ Πατὴρ ὑμῶν τέλειός ἐστι» (Ματθ. Ε΄ 48). Καὶ ὁ Παῦλος φησι «τῇ κακίᾳ νηπιάζετε, ταῖς δὲ φρεσὶ τέλειοι γίνεσθε» (Α΄ Κορινθ. ιδ΄ 20)· καὶ πάλιν· «ἵνα στήτε τέλειοι καὶ πεπληρωμένοι» (Κολοσ. δ΄ 12). Καὶ πάλιν· «Ἐπὶ τὴν τελειότητα φερόμεθα» (Ἑβρ. ζ΄ 1). Προανεκηρύττετο δὲ αὕτη ὡς ἐντολὴ καὶ εἰς τὴν Παλαιάν· λέγει γὰρ τοῖς Ἰουδαίοις ὁ Θεὸς εἰς τὸ Δευτερονόμιον· «τέλειος ἔση ἔναντι Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου» (τη΄ 13). Καὶ ὁ Δαβὶδ προστάζει ταῦτα εἰς τὸν υἱόν του τὸν Σολομῶνα. «Καὶ νῦν Σολομὼν υἱέ, γνῶθι τὸν Θεὸν τῶν Πατέρων σου καὶ δούλευσον αὐτῷ ἐν καρδίᾳ τελείᾳ καὶ ψυχῇ θελούσῃ» (Α΄ Παραλ. κη΄ 9). Συμπεραίνεται λοιπόν, ὅτι ἀπαιτεῖ ὁ Θεὸς ἀπὸ ὅλους τοὺς χριστιανούς τὴν ἐργασίαν καὶ πλήρωσιν τῆς τελειότητος, ἧγουν ζητεῖ ἀπὸ ἡμᾶς ὁ Θεός, τὸ νὰ γίνομεν τέλειοι εἰς ὅλας τὰς ἀρετάς.

² Περὶ αὐτῆς ὄρα εἰς τὸ μς΄ κεφάλαιον ἐμπροσθεν.

ἀπολαύση τινὰς τὴν χάριν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ποτὲ δὲ πάλιν εἶναι καρπὸς τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.

Καὶ ὅτι μὲν εἶναι ὄργανα πολλὰ ἰσχυρά, δια τὴν ἀπόλαυσιν τῆς χάριτος τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, δὲν εἶναι καμμία ἀμφιβολία· διότι βλέπομεν πολλοὺς ἐναρέτους ὅπου τὰ μεταχειρίζονται καθὼς πρέπει, μὲ σκοπὸν τοιοῦτον, διὰ νὰ λαμβάνουν δηλαδὴ ἰσχὺν καὶ δύναμιν κατὰ τῆς ἰδίας κακίας καὶ χυνότητος, διὰ νὰ ἀνδρίζονται ἐναντίον τῶν πειρασμῶν καὶ τῆς πλάνης τῶν τριῶν κοινῶν ἐχθρῶν· ἡγουν, τῆς σαρκός, τοῦ κόσμου καὶ τοῦ διαβόλου· διὰ νὰ προμηθεύονται ἀπὸ ἐκείνας τὰς πνευματικὰς βοηθείας, ὅπου εἶναι ἀναγκαῖαι εἰς ὅλους τοὺς δούλους τοῦ Θεοῦ καὶ μάλιστα εἰς τοὺς ἀρχαίους καὶ ἀπλῶς, διὰ νὰ ἀξιωθοῦν νὰ λάβουν τὰ χαρίσματα τοῦ Ἁγίου Πνεύματος· ἡγουν, «Πνεῦμα γνώσεως καὶ εὐσεβείας· Πνεῦμα βουλῆς καὶ ἰσχύος· Πνεῦμα σοφίας καὶ συνέσεως· Πνεῦμα φόβου Θεοῦ», καθὼς τὰ ἀπαριθμεῖ ὁ Ἡσαΐας (ια΄ 2).

Ὅτι δὲ εἶναι καὶ καρπὸς τοῦ Πνεύματος αἱ αὐταὶ πράξεις καὶ προξενοῦν «ἀγάπην, χαρὰν, πίστιν, ἐγκράτειαν» (Γαλ. Ε΄, 22), καθὼς εἶπεν ὁ Παῦλος καὶ τοῦτο ὁμοίως εἶναι ἀναμφίβολον. Διότι οἱ πνευματικοὶ ἄνδρες παιδεύουν τὸ σῶμα μὲ τοιαύτας σκληραγωγίας, διότι ἔβλαψε τὸν Ποιητὴν του³ καὶ διὰ νὰ κρατῆται πάντοτε τεταπεινωμένον καὶ ὑποτεταγμένον εἰς τὴν δούλευσιν τοῦ Θεοῦ. Σιωποῦν καὶ μονάζουν, διὰ νὰ ἀποφεύγουνβ καὶ τὴν παραμικρὰν βλάβην τὴν πρὸς τὸν Θεόν. Προσεύχονται καὶ προσέχουν εἰς τὴν λατρείαν τοῦ Θεοῦ καὶ εἰς τὰ ἔργα τῆς εὐσεβείας, διὰ νὰ ἔχουν τὸ πολίτευμά τους εἰς τοὺς οὐρανοὺς· μελετοῦν τὴν ζωὴν καὶ τὸ πάθος τοῦ Κυρίου μας, ὄχι διὰ ἄλλο, παρὰ νὰ γνωρίσουν περισσότερον τὴν ἰδικὴν τους κακίαν καὶ τὴν ἀγαθότητα καὶ εὐσπλαγχνίαν τοῦ Θεοῦ, ἀκολουθοῦν τὸν

³ Σημείωσε, ὅτι, κατὰ τοὺς Θεολόγους, βλάβη τοῦ Θεοῦ λέγεται, κάθε ἀμαρτία ἀπλῶς, διότι βλάπτει, πληγώνει καὶ ἐναντιεῖται εἰς τὸν Θεόν. Καὶ καθ' ὃ μὲν αὕτη εἶναι μὴ ὄν, βλάπτει καὶ ἐναντιεῖται εἰς τὸ εἶναι τοῦ Θεοῦ· καθ' ὃ κακόν, βλάπτει τὴν ἀγαθότητα τοῦ Θεοῦ· καθ' ὃ ἀσθένεια καὶ ἀδυναμία, βλάπτει τὴν δύνάμιν Του· καθ' ὃ ἀγνωσία, βλάπτει τὴν σοφίαν Του. Καὶ ἀπλῶς, καθ' ὃ αὕτη εἶναι καὶ λέγεται ἀτελειότης καὶ ἔλλειψις, βλάπτει καὶ ἐναντιεῖται εἰς τὰς ἀπείρους τελειότητας τοῦ Θεοῦ· καὶ καθ' ὃ παράβασις καὶ ἀνομία βλάπτει καὶ πληγώνει τοὺς νόμους καὶ τὰς ἐντολάς τοῦ Θεοῦ· καὶ καθὼς, κάθε λόγος κατὰ Θεοῦ λεγόμενος, ὀνομάζεται βλασφημία, διότι βλάπτει τὴν φήμην καὶ τ' ὄνομα τοῦ Θεοῦ, οὕτω καὶ κάθε ἀμαρτία βλάβη λέγεται τοῦ Θεοῦ, οὐ μόνον ὅτι καθ' ἑαυτὴν ἐναντιεῖται ὡς ἄκρον κακὸν εἰς τὸ ἄκρον καλόν, ἀλλ' ὅτι καὶ ὡς παρὰ τῶν κτισμάτων γινομένη, κάμνει νὰ βλασφημῆται ὁ τούτων Κτίστης πῶς εἶναι καὶ αὐτὸς τοιοῦτος, κακὸς καὶ ἀκολούθως ὅτι ἔκτισε καὶ ταῦτα κακά· καθὼς καὶ Ἡ ἀρετὴ τῶν κτισμάτων, κάμνει νὰ δοξάζεται καὶ ὁ Κτίστης αὐτῶν.

Ἰησοῦν Χριστὸν μὲ τὴν ἀπάρνησιν τοῦ ἑαυτοῦ των καὶ μὲ τὸν σταυρὸν εἰς τοὺς ὤμους, διὰ νὰ θερμαίνονται περισσότερο εἰς τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ καὶ εἰς τὸ μῖσος τοῦ ἑαυτοῦ των.

Αἱ ρηθεῖσαι ὅμως ἀρεταί, ἡμποροῦν νὰ προξενήσουν εἰς ἐκείνους ὅπου βάλλουν ὄλον τους τὸ θεμέλιον εἰς αὐτάς, περισσοτέραν βλάβην ἀπὸ τὰς φανεράς ἀμαρτίας· ὄχι ἐξ αἰτίας αὐτῶν (διότι, αὐτές εἶναι ὅλες ἀγιώτατες), ἀλλ' ἐξ αἰτίας ἐκείνων ὅπου τὰς μεταχειρίζονται, ἐπειδὴ, αὐτοὶ προσέχοντες εἰς αὐτάς μόνον, ἀφήνουν τὴν καρδίαν τους νὰ τρέχη εἰς τὰ θελήματα τὰ ἰδικά των καὶ τοῦ διαβόλου, ὁ ὅποιος βλέποντάς τους, πὼς εὐγαίνουν ἀπὸ τὴν ἴσκιαν στράταν, τοὺς ἀφήνει ὄχι μόνον νὰ ἀγωνίζονται μετὰ χαρᾶς εἰς αὐτοὺς τοὺς σωματικοὺς ἀγῶνας, ἀλλὰ ἀκόμη νὰ ἐκτείνονται, κατὰ τὸν μάταιον λογισμόν τους καὶ ἕως εἰς τὰς τρυφὰς τοῦ Παραδείσου. Ὅθεν καὶ νομίζουν οἱ τοιοῦτοι πὼς ὑψώθησαν ἕως εἰς τὰ τάγματα τῶν Ἀγγέλων καὶ πὼς αἰσθάνονται τὸν Θεὸν μέσα τους· καὶ κάποτε, βυθισμένοι ὄντες εἰς κάποιας μελέτας καὶ λογισμοὺς περιέργους καὶ ὑψηλοὺς, νομίζουν πὼς ἄφησαν σχεδὸν τὸν κόσμον τοῦτον καὶ ἠρπάγησαν ἕως τρίτου οὐρανοῦ.

Ἀλλά, εἰς πόσα σφάλματα εἶναι περιπεπλεγμένοι οἱ τοιοῦτοι καὶ πόσον εἶναι μακρὰν ἀπὸ τὴν ἀληθινὴν τελειότητα, ἡμπορεῖ νὰ τὸ καταλάβῃ κάθε ἓνας ἀπὸ τὴν ζωὴν καὶ τὰ ἦθη τους. Διότι αὐτοὶ θέλουν νὰ προτιμῶνται ἀπὸ τοὺς ἄλλους εἰς κάθε πρᾶγμα· εἶναι ἰδιόρρυθμοὶ καὶ ἰσχυρογνώμονες εἰς κάθε τους θέλημα· εἶναι, τυφλοὶ μὲν εἰς ὅλα τὰ ἰδικά τους, ἐπιμελεῖς δὲ ἐξεταστὰι εἰς τοὺς λόγους καὶ πράξεις τῶν ἄλλων, ἐὰν τοὺς ἐγγίση τινὰς ὀλίγον εἰς τὴν ματαίαν ὑπόληψιν τῆς τιμῆς, ὅπου αὐτοὶ νομίζουν πὼς ἔχουν καὶ ὅπου θέλουν νὰ τοὺς ἔχουν καὶ οἱ ἄλλοι· ἢ ἐὰν τοὺς ἐμποδίση ἀπὸ ἐκείνας τὰς εὐλάβειας καὶ τὰς ἀρετὰς, ὅπου μεταχειρίζονται (ὁ Θεὸς φυλάξοι!) εὐθὺς συγκύζονται, εὐθὺς ἀνάπτουν ὄλοι ἀπὸ τὸν θυμὸν καὶ γίνονται ἄλλοι ἐξ ἄλλων.

Καί, ἀνίσως ὁ Θεὸς θέλοντας νὰ τοὺς φέρῃ εἰς τὴν ἐπίγνωσιν τοῦ ἑαυτοῦ των καὶ εἰς τὴν ἀληθινὴν στράταν τῆς τελειότητος, τοὺς στεῖλῃ θλίψεις καὶ ἀρρωστίας ἢ παραχωρήσῃ νὰ τοὺς ἔλθουν διωγμοὶ (οἱ ὅποιοι εἶναι τὸ μεέγγι, ἡγουν, τὸ δοκιμαστήριον ὅπου δοκιμάζει τοὺς γνησίους καὶ ἀληθινούς δούλους

Του), τότε φανερώνουν τὰ κρυπτὰ τῆς καρδίας των, πὼς εἶναι διεφθαρμένα ἀπὸ τὴν ὑπερηφάνειαν. Διότι, εἰς κάθε λυπηρὸν συμβεβηκὸς ὅπου τύχη, δὲν θέλουν νὰ ὑποταχθοῦν εἰς τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, μένοντες ἀναπαυμένοι εἰς τὰς δικαίας, ἂν καὶ ἀποκρύφους κρίσεις τοῦ Θεοῦ, οὔτε θέλουν κατὰ τὸ παράδειγμα τοῦ ταπεινωθέντος καὶ παθόντος Υἱοῦ Αὐτοῦ, τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, νὰ ταπεινωθοῦν ὑποκάτω πάντων τῶν κτισμάτων, ἔχοντες διὰ ἀγαπητοὺς φίλους των τοὺς διώκτας, ὡς ὄργανα τῆς θείας ἀγαθότητος καὶ συνεργοὺς τῆς σωτηρίας των.

Ὅθεν εἶναι φανερὸν πὼς εὐρίσκονται εἰς μεγάλον κίνδυνον. Διότι, ἔχοντες τὸν ἐσωτερικὸν ὀφθαλμόν, ἤγουν τὸν νοῦν τους, ἐσκοτισμένον, βλέπουσι μὲ ἐκεῖνον τὸν ἑαυτόν τους· καὶ στοχαζόμενοι τὰς ἐξωτερικὰς πράξεις ὅπου κάμνουν, πὼς εἶναι καλαί, νομίζουν πὼς ἔφθασαν· εἰς τὴν τελειότητα καὶ τοιουτοτρόπως ὑπερηφανευόμενοι, κατακρίνουν τοὺς ἄλλους. Διὰ τοῦτο δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ μετατρέψῃ ἄλλος τινὰς τοὺς τοιούτους, πᾶρξ μία ξεχωριστὴ βοήθεια τοῦ Θεοῦ. Ὅτι εὐκολώτερον μετατρέπεται εἰς τὸ καλὸν ὁ φανερὸς ἁμαρτωλός, παρὰ ὁ ἀπόκρυφος καὶ σκεπασμένος μὲ τὸ κάλυμμα τῶν φαινομένων ἀρετῶν.

Τώρα λοιπὸν ὅπου ἐγνώρισες πολλὰ καθαρὰ, ὅτι ἡ πνευματικὴ ζωὴ καὶ τελειότης δὲν στέκεται εἰς αὐτὰς τὰς ἀρετάς, ὅπου εἶπαμεν, ἤξευρε πὼς δὲν συνίσταται αὕτη εἰς ἄλλα, παρὰ⁴ εἰς τὴν ἐπίγνωσιν τῆς ἀγαθότητος καὶ μεγαλειότητος τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς ἰδικῆς μας οὐτιδανότητος καὶ κλίσεως εἰς κάθε κακόν· εἰς τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ καὶ εἰς τὸ μῖσος τοῦ ἑαυτοῦ μας· εἰς τὴν ὑποταγὴν, ὄχι μόνον τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ καὶ ὅλων τῶν κτισμάτων, δι' ἀγάπην Θεοῦ· εἰς τὴν ἀποστροφὴν μὲν κάθε ἰδικοῦ μας θελήματος, τελείαν δὲ ὑπακοὴν εἰς τὸ θεῖον θέλημα· καὶ πρὸς τούτοις, εἰς τὸ νὰ θέλομεν ὅλα αὐτὰ καὶ νὰ τὰ κάνομεν καθαρῶς,

⁴ Ὅρα ἀγαπητέ, πόσον ἀρίστη εἶναι ἡ τάξις καὶ μέθοδος, ὅπου μεταχειρίζεται τὸ βιβλίον τοῦτο. Ἐπειδὴ γὰρ πᾶσα ἕξις καὶ τέχνη, ἀπὸ τοῦ τέλους εἰδοποιεῖται, κατὰ τὸ φιλοσοφικὸν ἀξίωμα καὶ τὸ τέλος προσπιούμενον καὶ σκοπούμενον κατὰ διάνοιαν, ἀρχὴ γίνεται καὶ αἰτία τῆς ἐργασίας καὶ ἐπιχειρήσεως κάθε πράγματος· διὰ τοῦτο καὶ ἡ βίβλος αὕτη, προτιήτερα ἀπὸ κάθε ἄλλο, προσθέτει ἐδῶ εἰς τὴν ἀρχὴν, τὴν τελειότητα καὶ τὸ τέλος ὅλου τούτου τοῦ ἀοράτου πολέμου· ἵνα, γνωρίζοντες αὐτὸ ὅλοι ἐκεῖνοι ὅπου ἔχουν νὰ πολεμήσουν, μὴ πλανηθῶσι πρὸς ἄλλο καὶ ἄλλο, ἀλλὰ πρὸς αὐτὸ, ὡσάν εἰς σημεῖον καὶ πρὸς ὃν ὄρον, ὅλας τὰς πράξεις των ἀπευθύνωσιν.

εις δόξαν Θεοῦ⁵ καὶ διὰ μόνην τὴν αὐτοῦ ἀρέσκειαν καὶ διότι ἔτσι θέλει καὶ Αὐτὸς καὶ ἔτσι πρέπει νὰ Τὸν ἀγαπῶμεν καὶ νὰ Τὸν δουλεύομεν.

Οὗτος εἶναι ὁ νόμος τῆς ἀγάπης, ὁ ἐγγεγραμμένος ἀπὸ τὴν χεῖρα τοῦ ἰδίου Θεοῦ εἰς τὰς καρδίας τῶν πιστῶν δούλων Του. Αὐτὴ εἶναι ἡ ἀπάρνησις τοῦ ἑαυτοῦ μας, τὴν ὁποῖαν ζητεῖ ἀπὸ ἡμᾶς ὁ Θεός. Οὗτος εἶναι ὁ γλυκὺς ζυγὸς τοῦ Ἰησοῦ καὶ τὸ φορτίον του τὸ ἐλαφρόν. Αὐτὴ εἶναι ἡ ὑποταγὴ πρὸς τὸ θεῖον θέλημα, εἰς τὴν ὁποῖαν μᾶς προσκαλεῖ ὁ Λυτρωτὴς ἡμῶν καὶ Διδάσκαλος μὲ τὸ παράδειγμα τὸ ἰδικόν Του καὶ μὲ τὴν φωνὴν Του⁶.

Ὅθεν, σὺ ἀδελφέ, ὅπου ποθεῖς νὰ φθάσης εἰς τὸ ὕψος ταύτης τῆς τελειότητος, ἐπειδὴ καὶ εἶναι χρεῖα νὰ κάμνης μίαν παντοτεινὴν βίαν εἰς τὸν ἑαυτόν σου, διὰ νὰ νικήσης ἀνδρείως καὶ νὰ ἐξουδενώσης ὅλα τὰ θελήματα μεγάλα καὶ μικρά, ἐξ ἀνάγκης πρέπει νὰ ἐτοιμασθῆς μὲ κάθε προθυμίαν τῆς ψυχῆς σου εἰς τοῦτον τὸν πόλεμον (διότι, ὁ στέφανος δὲν δίδεται εἰς ἄλλον, παρὰ εἰς τὸν ἀνδρεῖον πολεμιστὴν)· ὁ ὁποῖος πόλεμος, καθὼς εἶναι δυσκολώτερος ἀπὸ κάθε ἄλλον πόλεμον (διότι πολεμοῦντες ἐναντίον τοῦ ἑαυτοῦ μας, ἐν ταῦτῳ πολεμοῦμεθα ἀπὸ τὸν ἴδιον ἑαυτόν μας), ἔτσι καὶ ἡ νίκη ὅπου κάμνομεν εἰς αὐτόν, θέλει εἶναι ἐνδοξότερα ἀπὸ κάθε ἄλλην, καὶ πλέον εὐπρόσδεκτος εἰς τὸν Θεόν. Ὅτι ἀνίσως ἐπιμεληθῆς νὰ θανατώσης τὰ ἄτακτα πάθη σου καὶ τὰς ἐπιθυμίας καὶ θελήματά σου, θέλεις ἀρέσει εἰς τὸν Θεὸν περισσότερον καὶ θέλεις τὸν δουλεύσει καλύτερα παρὰ νὰ μαστιγώνεσαι μέχρις αἵματος καὶ νὰ νηστεύης περισσότερον ἀπὸ τοὺς

⁵ Διὰ τοῦτο καὶ ὁ θεῖος Ἀπόστολος προστάζει νὰ κάμνομεν γενικῶς ὅλα μας τὰ ἔργα διὰ μόνην τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ λέγων· «Εἶτε οὖν ἐσθίετε, εἶτε πίνετε, εἶτε τι ποιεῖτε, πάντα εἰς δόξαν Θεοῦ ποιεῖτε» (Α΄ Κορ. ι΄ 31).

⁶ Καὶ ἀληθῶς, τὸ νὰ ὑποτασσόμεθα εἰς τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ πάντοτε καὶ νὰ προτιμῶμεν αὐτὸ ἀπὸ τὸ ἰδικόν μας καὶ μὲ τὴν φωνὴν Του μᾶς τὸ ἐδίδαξεν ὁ ἀρχηγὸς καὶ τελειωτὴς τῆς σωτηρίας μας Ἰησοῦς, παραγγείλας νὰ προσευχόμεθα καὶ νὰ λέγομεν· «Πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. . . γεννηθῆτω τὸ θέλημά Σου ὡς ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ τῆς γῆς» (Ματθ. ζ΄ 10) καὶ μὲ τὸ παράδειγμά Του· διότι καὶ εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς ζωῆς Του, εὐθὺς ὅπου ἐμβῆκεν εἰς τὸν κόσμον, τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ ἐζήτησε νὰ κάμνη κατὰ τὸν Παῦλον λέγοντα. Δι' ὃ εἰσερχόμενος εἰς τὸν κόσμον λέγει, «Ἴδου ἤκω τοῦ ποιῆσαι ὁ Θεὸς τὸ θέλημά Σου» (Ἑβρ. ις΄ 9)· καὶ εἰς τὸ μέσον τοῦ Εὐαγγελίου Του, τοῦτο ἔλεγε «καταβέβηκα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, οὐχ ἵνα ποιῶ τὸ θέλημα τὸ ἐμόν, ἀλλὰ τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με» (Ἰωάν. ζ΄ 38)· καὶ εἰς τὸ τέλος τῆς ζωῆς Του, αὐτὸ τοῦτο ἐπεσφράγισε λέγων, ἐν τῇ προσευχῇ· «Πάτερ μὴ τὸ θέλημά μου, ἀλλὰ τὸ Σὸν γενέσθω» (Λουκ. κβ΄ 42).

παλαιούς ἐρημίτας καὶ παρὰ νὰ ἐπιστρέψῃς εἰς τὸ καλὸν χιλιάδας ψυχῶν, ὄντας ἐσὺ κυριευμένος ἀπὸ τὰ πάθη⁷.

Διότι, ἀγκαλὰ καὶ ὁ Θεὸς ἀγαπᾷ περισσότερο τὴν ἐπιστροφὴν τῶν ψυχῶν, παρὰ τὴν ἀπονέκρωσιν ἑνὸς μικροῦ θελήματος, ὅμως ἐσὺ, ἀγαπητέ, δὲν πρέπει νὰ θέλῃς, οὐδὲ νὰ κάμνῃς ἄλλο πλέον κυριώτερον, παρὰ ἐκεῖνο ὅπου ὁ Θεὸς ζητεῖ καὶ θέλει πλέον σφικτῶς ἀπὸ ἐσέ· ὅτι αὐτός, βεβαιότατα καλύτερα εὐχαριστεῖται εἰς τὸ νὰ ἀγωνίζεσαι διὰ νὰ ἀπονεκρώσῃς ἐσὺ τὰ ἰδικά σου πάθη, παρὰ εἰς τὸ νὰ δουλεύῃς εἰς κάθε ἄλλο πρᾶγμα, κᾶν εἶναι μέγαν καὶ πολὺ, παραβλέποντας τὰ πάθη σου.

Τώρα λοιπόν, ὅπου ἔμαθες εἰς τι συνίσταται ἡ χριστιανικὴ τελειότης καὶ ὅτι διὰ νὰ τὴν ἀποκτήσῃς πρέπει νὰ ἔχῃς ἕνα παντοτεινὸν καὶ σκληρότατον πόλεμον ἐναντίον τοῦ ἑαυτοῦ σου, εἶναι χρεῖα νὰ προμηθευθῇς ἀπὸ τέσσαρα πράγματα, ὡσὰν ἀπὸ ἄρματα ἀσφαλέςτατα καὶ ἀναγκαιότατα, διὰ νὰ γίνῃς νικητὴς εἰς αὐτὸν τὸν ἀόρατον πόλεμον καὶ νὰ λάβῃς τὸν στέφανον, τὰ ὁποῖα εἶναι ταῦτα· α') τὸ νὰ μὴν θαρρεύῃς ποτὲ εἰς τὸν ἑαυτὸν σου· β') τὸ νὰ ἔχῃς πάντοτε ὅλον σου τὸ θάρρος καὶ τὴν ἐλπίδα εἰς τὸν Θεόν· γ') τὸ νὰ ἀγωνίζεσαι πάντοτε· καὶ δ') τὸ νὰ προσεύχεσαι. Διὰ τὰ ὁποῖα, θέλω ὁμιλήσῃς ξεχωριστά, σὺν Θεῷ, μὲ εὐκολὴν συντομίαν.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν Β'.

**Ὅτι δὲν πρέπει νὰ πιστεύομεν, οὔτε νὰ θαρρευόμεθα ποτὲ
εἰς τὸν ἑαυτὸν μας.**

Τὸ νὰ μὴ θαρρεύῃς εἰς τὸν ἑαυτὸν σου¹, ἀγαπητέ μοι ἀδελφέ, εἶναι τόσον ἀναγκαῖον εἰς τοῦτον τὸν πόλεμον, ὅπου χωρὶς αὐτό, ἄς εἶσαι βέβαιος, ὅτι, ὄχι

⁷ Τὰ αὐτὰ σχεδὸν λέγει καὶ ὁ ἀββᾶς Ἰσαὰκ (λόγ. κγ' σελὶς 136), ἔνθα φησὶ· «κρεῖσσον γάρ σοι σεαυτὸν λῦσαι τοῦ συνδέσμου τῆς ἁμαρτίας, ἢ ἐλευθερῶσαι δούλους ἐκ δουλείας»· καὶ ἄλλα πολλὰ σύμφωνα τοῖς ἐνταῦθα διδασκομένοις (ἀνάγνωθι καὶ τὸν νς' λόγον Αὐτοῦ σελ. 334).

¹ Ὁ προφήτης Ἰερεμίας ἐπικατάρατον ὀνομάζει καὶ ἀποστάτην τοῦ Θεοῦ, ἐκεῖνον ὅπου θαρρεύεται καὶ ἐλπίζει εἰς τὸν ἑαυτὸν του· λέγων «Τάδε λέγει Κύριος· ἐπικατάρατος ὅς τὴν ἐλπίδα ἔχει ἐπ' ἄνθρωπον καὶ στηρίσει σάρκα βραχίονος αὐτοῦ ἐπ' αὐτόν καὶ ἀπὸ Κυρίου ἀποστή ἡ καρδία αὐτοῦ» (ιζ' 5). Τοῦτο γὰρ τὸ ρητὸν ἐρμηνεύων ὁ μέγας Βασίλειος λέγει, ὅτι διὰ μὲν τοῦ, ὅς ἔχει τὴν ἐλπίδα αὐτοῦ ἐπ' ἄνθρωπον, ἐφανερώσεν ὁ προφήτης τὸ νὰ μὴν ἐλπίζομεν εἰς ἄλλον· διὰ δὲ τοῦ καὶ στηρίσει σάρκα βραχίονος αὐτοῦ,

μόνον δὲν θέλεις δυνηθῆ νὰ ἐπιτύχῃς τὴν νίκην ὅπου ἐπιθυμεῖς, ἀλλ' οὔτε κἄν νὰ ἀντισταθῆς εἰς ἓνα παραμικρόν· καὶ τοῦτο, ἄς ἐντυπωθῆ καλῶς εἰς τὸν νοῦν σου. Διότι, ἡμεῖς ὄντες φυσικὰ διεφθαρμένοι ἀπὸ τὸν καιρὸν τῆς παραβάσεως τοῦ Ἀδάμ, ἔχομεν εἰς μίαν μεγάλην ὑπόληψιν τὸν ἑαυτὸν μας, ἢ ὅποια ἂν καὶ δὲν εἶναι τῆ ἀληθείᾳ ἄλλο τι, παρὰ ἓνα ψεῦδος καὶ οὐδέν, ἡμεῖς ὅμως, νομίζομεν μὲ μίαν ἀπατηλὴν πρόληψιν, πῶς εἴμεθα κάποιόν τι². Τοῦτο εἶναι ἓνα ἐλάττωμα, ὅπου πολλὰ δύσκολα γνωρίζεται καὶ ὅπου δὲν εἶναι ἀρεστὸν εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ Θεοῦ, ὅστις ἀγαπᾷ νὰ ἔχομεν ἡμεῖς μίαν ἄδολον γνῶσιν αὐτῆς τῆς βεβαιότητος ἀληθείας.

Δηλαδή, νὰ ἠξεύρομεν, ὅτι κάθε χάρις καὶ ἀρετὴ, προέρχεται εἰς ἡμᾶς ἀπὸ αὐτὸν μόνον, ὅπου εἶναι ἡ πηγὴ παντὸς ἀγαθοῦ· καὶ ὅτι, ἀπὸ ἡμᾶς, δὲν ἔμπορεῖ νὰ προέλθῃ κανένα καλόν, οὔτε κανένας καλὸς λογισμὸς, ὅπου νὰ τοῦ ἀρέσῃ. Ἄν καὶ αὐτὴ ἡ ἀναγκαιοτάτη ἀλήθεια (ἦγουν, τὸ νὰ μὴ πιστεύομεν εἰς τὸν ἑαυτὸν μας) εἶναι ἔργον τῆς θείας του χειρὸς, ὅπου συνηθίζει νὰ τὴν δίδῃ εἰς τοὺς ἠγαπημένους του φίλους, πότε μὲ ἐμπνεύσεις καὶ φωτισμοὺς, πότε μὲ σκληρὰς μαστιγώσεις καὶ θλίψεις, πότε μὲ βιαίους καὶ σχεδὸν ἀνικητούς πειρασμούς καὶ πότε μὲ ἄλλα μέσα, ὅπου ἡμεῖς δὲν καταλαμβάνομεν· μὲ ὅλα ταῦτα, θέλει νὰ γίνεταί καὶ ἐκ μέρους μας ἐκεῖνο, ὅπου ἀνήκει καὶ εἶναι δυνατὸν εἰς ἡμᾶς. Διὰ τοῦτο λοιπόν, ἀδελφέ μου, σοῦ σημειῶνω ἐδῶ τέσσαρας τρόπους, μὲ τοὺς ὁποῖου ἔμπορεῖς, Θεοῦ βοηθοῦντος, νὰ

ἐφανέρωσε τὸ νὰ ἐλπίζομεν εἰς τὸν ἑαυτὸν μας· καὶ τὰ δύο δὲ ταῦτα τὰ ὀνόμασεν ἀποστασίαν ἀπὸ Θεοῦ (ὄρα κατὰ πλάτος, μβ'). Καὶ κατ' ἄλλον δὲ τρόπον τὸ ρητὸν τοῦτο ἐρμηνευόμενον, τρέχοντας συμπεραίνει, ὅτι εἶναι ἐπικατάρατος καὶ ἀποστάτης, ἐκεῖνος, ὅπου ἐλπίζει εἰς τὸν ἑαυτὸν του. Διότι, λέγει, ὅτι ὅποιος ἐλπίζει εἰς ἄνθρωπον εἶναι ἐπικατάρατος καὶ τοῦ Θεοῦ ἀποστάτης. Ὅρα καὶ ἐδῶ πόσον ἀρίστη εἶναι ἡ τάξις, ὅπου μεταχειρίζεται τὸ βιβλίον τοῦτο· διότι ἀρχίζει τὸν πόλεμον ἀπὸ τὴν φιλαυτίαν, ἣτις εἶναι ἡ προκαταρκτικὴ αἰτία καὶ ρίζα καὶ ἀρχὴ ὅλων τῶν ἄλλων παθῶν καὶ κακιῶν.

² Τὸ νὰ νομίζομεν ὅτι εἴμεθα κάποιόν τι, τοῦτο ὀνομάζεται οἷσις, ἣτις εἶναι ἓνα πάθος, ὅπου γεννᾶται μὲν ἀπὸ τὴν φιλαυτίαν, γεννᾷ δὲ αὐτὸ πάλιν καὶ γίνεται ρίζα καὶ ἀρχὴ καὶ αἰτία ὅλων τῶν ἄλλων παθῶν· τόσον δὲ λεπτὸν καὶ κρυφὸν πάθος εἶναι ἡ οἷσις αὕτη, εἰς τρόπον ὅπου, διὰ τὴν πολλὴν λεπτότητά του, οὐδὲ τὸ αἰσθάνονται ὀλότελα ἐκεῖνοι ὅπου τὸ ἔχουν· ὅσον ὁμογεῖναι λεπτὸν καὶ κρυφόν, τόσον εἶναι καὶ μέγα κακόν. Διότι, τὴν πρώτην ἐκείνην πόρταν τοῦ νοός, ἀπὸ τὴν ὁποίαν μέλλει νὰ ἔμβῃ ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ καὶ νὰ κατοικήσῃ εἰς τὸν ἄνθρωπον, αὐτὸ τὸ κατάρτατον πάθος στέκει καὶ τὴν κλείει καὶ δὲν ἀφήνει τὴν χάριν νὰ εἰσέλθῃ· ἣτις μὲ δίκαιον τρόπον ἀναχωρεῖ· πῶς γὰρ δύναται νὰ ἔλθῃ ἡ χάρις νὰ φωτίσῃ ἢ νὰ βοηθήσῃ τὸν ἄνθρωπον ἐκεῖνον, ὅπου νομίζει πῶς εἶναι τι μέγα; Πῶς εἶναι σοφός; Καὶ πῶς δὲν ἔχει χρεῖαν ἀπὸ ἄλλου βοήθειαν; Ὁ Κύριος νὰ μᾶς λυτρώσῃ ἀπὸ τοιοῦτον ἐωσφορικὸν πάθος καὶ νόσημα· τοὺς ἔχοντας τὸ πάθος τοῦτο τῆς οἰήσεως, ταλανίζει ὁ Θεὸς διὰ τοῦ προφήτου, λέγων· «οὐαὶ οἱ συνετοὶ ἐν ἑαυτοῖς καὶ ἐνώπιον αὐτῶν ἐπιστήμονες» (Ἠσ. ε' 21)· καὶ ὁ Ἀπόστολος μᾶς παραγγέλλει τοῦτο· «Μη γίνεσθε φρόνιμοι παρ' ἑαυτοῖς» (Ρωμ. β' 16)· καὶ ὁ Σολομών· «Μη ἴσθι φρόνιμος παρὰ σεαυτῶ» (Παρ. γ' 7).

ἐπιτύχης αὐτὴν τὴν ἀπιστίαν τοῦ ἑαυτοῦ σου, ἤτοι, τὸ νὰ μὴν θαρρεῦσαι ποτὲ εἰς τὸν ἑαυτὸν σου.

Ὁ α΄ εἶναι τὸ νὰ γνωρίσης τὴν οὐτιδανότητά σου³ καὶ νὰ συλλογισθῆς, ὅτι ἀφ' ἑαυτοῦ σου δὲν ἤμπορεῖς νὰ κάμνης κανένα καλόν, διὰ τὸ ὅποιον νὰ γίνης ἄξιος τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν.

Ὁ β΄ τὸ νὰ ζητῆς εἰς τοῦτο πολλάκις βοήθειαν ἀπὸ τὸν Θεὸν μὲ θερμὰς καὶ ταπεινὰς δεήσεις· ἐπειδὴ αὐτὸ εἶναι χάρισμα ἰδικόν του· καὶ ἂν θέλης νὰ τὸ λάβης, πρέπει πρῶτον νὰ στοχασθῆς τὸν ἑαυτὸν σου, ὄχι μόνον γυμνὸν ἀπὸ αὐτὴν τὴν γνῶσιν τοῦ ἑαυτοῦ σου, ἀλλὰ καὶ κατὰ πάντα ἀδύνατον νὰ τὴν ἀποκτήσης· ἔπειτα, νὰ παρρησιασθῆς πολλάκις ἔμπρὸς εἰς τὴν τοῦ Θεοῦ μεγαλειότητα καὶ πιστεύων στερεῶς, ὅτι διὰ τὸ πέλαγος τῆς εὐσπλαγχνίας Του, θέλει σοῦ τὴν δώσει, ὅταν αὐτὸς γνωρίζῃ, μὴ ἀμφίβαλε τελείως, ὅτι θέλεις τὴν ἀπολαύσει.

Ὁ γ΄ τρόπος, εἶναι τὸ νὰ συνηθίσῃς νὰ φοβῆσαι πάντοτε τὸν ἑαυτὸν σου· νὰ φοβῆσαι τοὺς ἀναριθμήτους ἐχθρούς, εἰς τοὺς ὁποίους, δὲν εἶσαι δυνατὸς νὰ κάμνης οὐδὲ παραμικρὰν ἀντίστασιν· νὰ φοβῆσαι τὴν μακρὰν τοὺς συνήθειαν εἰς τὸ νὰ πολεμοῦν τὰς πανουργίας, τὰ στρατηγήματά των, τὰς μεταμορφώσεις των εἰς ἀγγέλους φωτός· τὰς ἀναριθμήτους τέχνας καὶ παγίδας, ὅπου σοῦ στένουν ἀποκρῦφως εἰς τὴν ἰδίαν στρατὰν τῆς ἀρετῆς.

Ὁ δ΄ τρόπος εἶναι, ὅταν πέσης εἰς κανένα ἐλάττωμα νὰ περάσης πλέον ζωντανὰ εἰς τὴν σκέψιν τῆς ἄκρας ἀδυναμίας σου· ἐπειδὴ, δι' αὐτὸ τὸ τέλος ἐπαραχώρησεν ὁ Θεὸς νὰ πέσης, διὰ νὰ γνωρίσης καλύτερα τὴν ἀσθένειάν σου⁴ καὶ

³ Διὰ τοῦτο λέγει ὁ θεῖος Χρυσόστομος, ὅτι ὅποιος νομίζει τὸν ἑαυτὸν του πὼς εἶναι τὸ οὐδέν, ἐκεῖνος περισσότερον ἀπὸ ὅλους γνωρίζει τὸν ἑαυτὸν του· «οὗτος μάλιστα ἐστὶν ὁ ἑαυτὸν εἰδώς, ὁ μὴδὲν ἑαυτὸν εἶναι νομίζων». Ὁ δὲ θεῖος Μάξιμος «Ἀρετῆς ὄρος ἐστὶν, ἡ τῆς ἀνθρωπίνης ἀσθενείας κατ' ἐπίγνωσιν πρὸς τὴν θεϊὰν δύναμιν ἔνωσις» (κεφ. 99 τῆς 1' ἑκατονταδ. σελ. 403, τῆς Φιλοκαλ.). Ὁ δὲ Πέτρος ὁ Δαμασκηνός· «οὐδὲν κρεῖττον τοῦ γνῶναι τὴν οἰκειὰν ἀσθένειαν καὶ ἀγνωσίαν, οὐδὲ χεῖρον τοῦ ταῦτα ἀγνοεῖν» (Φιλοκ. Σελ. 611. Περί τοῦ μὴ ἀπογιγνώσκειν).

⁴ Ὅχι μόνον ὅταν πέση τινὰς εἰς κανένα ἀμάρτημα, ἀλλὰ καὶ ὅταν πέση εἰς διαφόρους δυστυχίας, περιστάσεις καὶ θλίψεις καὶ μάλιστα εἰς ἀσθενείας σωματικὰς καὶ πολυχρονίους, πρέπει νὰ γνωρίζῃ εἰς τὴν ταπεινὴν γνῶσιν τοῦ ἑαυτοῦ του καὶ τῆς ἀδυναμίας του καὶ νὰ ταπεινοῦται· ὅτι διὰ τοῦτο τὸ τέλος καὶ τὸν σκοπὸν παραχωροῦνται ἀπὸ τὸν Θεὸν νὰ μᾶς ἔρχονται ὅλοι ἀπλῶς οἱ πειρασμοὶ οἱ ἐκ τοῦ διαβόλου, οἱ ἐκ τῶν ἀνθρώπων καὶ οἱ ἐκ τῆς φύσεως. Ὅθεν καὶ ὁ Ἀπόστολος τοῦτο τὸ τέλος στοχάζόμενος, ἔλεγεν ὅτι διὰ τοῦτο καὶ μόνον τοῦ ἠκολούθησαν οἱ ἐν τῇ Ἀσίᾳ θανατηφόροι πειρασμοί. «Ἄλλ' αὐτοὶ ἐν ἑαυτοῖς τὸ ἀπόκριμα τοῦ θανάτου ἐσχήκαμεν, ἵνα μὴ πεπορθότες ὦμεν ἐφ' ἑαυτοῖς, ἀλλ' ἐπὶ τῷ Θεῷ, τῷ ἐγείροντι τοὺς νεκρούς» (Β΄ Κορ. α΄ 9). Καὶ διὰ νὰ εἰπῶ μὲ συντομίαν· ὅποιος θέλει νὰ γνωρίσῃ τὴν ἀσθένειάν του

ἔτσι νὰ μάθης, ὄχι μόνον νὰ καταφρονῆς ἐσὺ ὁ ἴδιος τὸν ἑαυτὸν σου ὡς πολλὰ οὐτιδανόν, ἀλλὰ καὶ νὰ θέλῃς νὰ καταφρονῆσαι καὶ ἀπὸ τοὺς ἄλλους ὡς τοιοῦτος ἀσθενής. Ὅτι, χωρὶς αὐτὴν τὴν θέλησιν, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ γίνῃ αὐτὴ ἡ ἐνάρετος ἀπιστία τοῦ ἑαυτοῦ σου, ἡ ὁποία ἔχει τὸ θεμέλιόν της εἰς τὴν ἀληθινὴν ταπεινῶσιν καὶ εἰς τὴν εἰρημένην ἔμπρακτον γνῶσιν τῆς δοκιμῆς.

Ὅθεν, καθ' ἕνας βλέπει πόσον εἶναι ἀναγκαῖον εἰς ἐκείνον ὅπου θέλει νὰ ἐνωθῆ μετὰ τὸ οὐράνιον φῶς, τὸ νὰ γνωρίσῃ τὸν ἑαυτὸν του, τὴν ὁποίαν γνῶσιν συνηθίζει ἡ εὐσπλαγχνία τοῦ Θεοῦ νὰ τὴν δίδῃ εἰς τοὺς ὑπερηφάνους καὶ προληπτικούς, διὰ μέσου πτώσεων, ἀφήνοντάς τους δηλαδὴ μετὰ δίκαιον τρόπον νὰ πίπτουν εἰς κανένα ἐλάττωμα (ἀπὸ τὸ ὁποῖον νομίζουν πῶς ἠμποροῦν νὰ φυλαχθοῦν) διὰ νὰ γνωρίσουν τὴν ἀδυναμίαν τους καὶ νὰ μὴ θαρρεύονται πλέον εἰς τὸν ἑαυτὸν τους ὀλότερα.

Ἀλλὰ τοῦτο τὸ μέσον, τὸ οὕτως ἄθλιον καὶ ἀνγκαστικόν, δὲν ἔχει συνήθειαν νὰ τὸ μεταχειρίζεται πάντοτε ὁ Θεός, παρά, ὅταν τὰ ἄλλα μέσα τὰ πλέον ἐλευθερότερα, ὅπου εἶπαμεν, δὲν προξενήσουν εἰς τὸν ἄνθρωπον τὴν τοιαύτην ἐπίγνωσιν τοῦ ἑαυτοῦ του· τότε γὰρ παραχωρεῖ νὰ πέσῃ ὁ ἄνθρωπος εἰς σφάλματα τόσον μεγαλύτερα ἢ μικρότερα, ὅσον εἶναι μεγαλύτερα ἢ μικρότερα καὶ ἡ ὑπερηφάνεια καὶ ἡ ὑπόληψις, ὅπου ἔχει εἰς τὸν ἑαυτὸν του· ὥστε, ὅπου δὲν εὐρίσκεται καμμία τοιαύτη ὑπόληψις, καθὼς ἐστάθη εἰς τὴν Παρθένον Μαρίαν, ἐκεῖ δὲν θέλει εἶναι παρομοίως οὐδὲ καμμία πτώσις· λοιπόν, ὅταν ἐσὺ πέσης, τρέξε παρευθὺς μετὰ τὸν λογισμὸν εἰς τὴν ταπεινὴν γνῶσιν τοῦ ἑαυτοῦ σου καὶ μετὰ ἐνοχλητικὴν προσευχὴν ζήτησε ἀπὸ τὸν Θεὸν νὰ σοῦ δώσῃ τὸ ἀληθινὸν φῶς, διὰ νὰ γνωρίσῃς τὴν οὐτιδανότητά σου καὶ νὰ μὴ θαρρεύεσαι παντελῶς εἰς τὸν ἑαυτὸν σου, ἐὰν θέλῃς νὰ μὴ μεταπέσης πάλιν καὶ μερικὰς φορὰς εἰς βαρυτέραν βλάβην καὶ φθοράν.

ἐμπράκτως, ὡς παρατηρήσῃ, ὄχι πολλοῦ καιροῦ, ἀλλὰ μιᾶς μόνῃς ἡμέρας λογισμοὺς καὶ λόγια καὶ ἔργα, ὅπου ἐσυλλογίσθη καὶ ἐλάλησε καὶ ἔκαμε· καὶ εὐρίσκοντας ὅτι οἱ περισσότεροί του λογισμοὶ καὶ λόγια καὶ ἔργα εἶναι σφαλτά, στραβά, μωρὰ καὶ κακὰ· ἐκ τῆς δοκιμῆς ταύτης ἔχει νὰ καταλάβῃ πόσον εἶναι ἀσθενής ὁ ἑαυτός του καὶ ἐκ τῆς καταλήψεως ταύτης καὶ ἀληθοῦς γνώσεως, ἐξάπαντος ἔχει νὰ ταπεινωθῆ καὶ εἰς τὸ ἐξῆς νὰ μὴν ἐλπίζει εἰς ἑαυτὸν· ὄχι ὀλιγώτερον ἀπὸ τὰ ἄνω εἰρημένα θέλει μᾶς φέρει εἰς τὴν ἐπίγνωσιν τῆς ἀσθενείας μας, ἡ ὑλικὴ ἀρχὴ τοῦ εἶναί μας, ἡ γον, ὅταν στοχασθῶμεν πῶς τὸ εἶναί μας, δὲν εἶναι ἄλλο, παρά μία συγχαμερὰ μύξα σπέρματος καὶ καταμήνια αἷματα, τὰ ὁποῖα εἶναι τόσον βρωμερὰ καὶ συγχαμερὰ, ὅπου ὁ ἄνθρωπος δὲν ἠμπορεῖ νὰ ὑποφέρῃ τὴν βρωμὴν καὶ δυσωδίαν των.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ΄.

Περὶ τῆς εἰς Θεὸν ἐλπίδος καὶ πεποιθήσεως.

Ἀγκαλὰ καὶ εἶναι τόσον ἀναγκαῖον εἰς αὐτὸν τὸν πόλεμον, τὸ νὰ μὴ θαρρευόμεθα εἰς τὸν ἑαυτὸν μας, καθὼς εἶπαμεν, μὲ ὅλον τοῦτο, ἐὰν ἀπελπισθῶμεν μόνον, ἤγουν, ἐὰν ἀποβάλομεν μόνον κάθε θάρρος τοῦ ἑαυτοῦ μας, βέβαια, ἢ θέλομεν δοθῆ εἰς φυγὴν, ἢ θέλομεν νικηθῶμεν καὶ κυριευθῶμεν ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς. Διὰ τοῦτο, κοντὰ εἰς τὴν τελείαν ἀπάρνησιν τοῦ ἑαυτοῦ μας, χρειάζεται ἀκόμη καὶ ἡ ἐντελής ἐλπίς καὶ πεποίθησις εἰς τὸν Θεόν, ἐλπίζοντες δηλαδὴ ἀπὸ Αὐτὸν μόνον κάθε καλὸν καὶ κάθε βοήθειαν καὶ νίκην. Διότι, καθὼς ἀπὸ τὸν ἑαυτὸν μας, ὅπου εἴμεθα τὸ οὐδέν, ἄλλο τι δὲν προσμένομεν, παρὰ ἐγκρεμισμοὺς καὶ πεσίματα, διὰ τὰ ὁποῖα καὶ πρέπει νὰ ἀπελπισθῶμεν ἀπὸ τὸν ἑαυτὸν μας παντελῶς, τοιοῦτοτρόπως θέλομεν ἀπολαύσει ἐξάπαντος ἀπὸ τὸν Θεὸν κάθε νίκην, εὐθὺς ὅπου ἀρματώσομεν τὴν καρδίαν μας μὲ μίαν ζωντανὴν ἐλπίδα εἰς Αὐτόν, πὼς ἔχομεν νὰ λάβομεν τὴν βοήθειάν Του· κατ'ἐκεῖνο τὸ ψαλμικόν· «ἐπ'αὐτῷ ἤλπισεν ἡ καρδία μου καὶ ἐβοηθήθη» (Ψαλμ. κζ' 9).

Ταύτην δὲ τὴν ἐλπίδα, ὁμοῦ καὶ βοήθειαν, ἠμποροῦμεν νὰ ἐπιτύχομεν διὰ τέσσαρα αἴτια.

α') Διότι τὴν ζητοῦμεν ἀπὸ ἓνα Θεόν, ὅστις μὲ τὸ νὰ εἶναι Παντοδύναμος, ὅ,τι θέλει δύναται νὰ κάμνη καὶ ἀκολούθως δύναται νὰ βοηθήσῃ καὶ ἡμᾶς.

β') Διότι, τὴν ζητοῦμεν ἀπὸ ἓνα Θεὸν ὅστις, μὲ τὸ νὰ εἶναι ἀπείρως σοφός, ὅλα, τὰ πάντα γνωρίζει μὲ ἄκραν τελειότητα καὶ ἐπομένως ἠξεύρει ὅλον ἐκεῖνο ὅπου ἀρμόζει εἰς τὴν σωτηρίαν μας.

γ') Διότι ζητοῦμεν αὐτὴν τὴν βοήθειαν, ἀπὸ ἓνα Θεόν, ὅστις, διὰ νὰ εἶναι ἀπείρως ἀγαθός, μὲ μίαν ἄρρητον ἀγάπην καὶ θέλησιν, στέκεται πάντοτε ἕτοιμος διὰ νὰ δώσῃ ἀπὸ ὥρας εἰς ὥραν καὶ ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμὴν, ὅλην τὴν βοήθειαν ὅπου μᾶς χρειάζεται, διὰ τὴν πνευματικὴν καὶ ὀλόκληρον νίκην τοῦ ἑαυτοῦ μας, εὐθὺς ὅπου τρέξομεν εἰς τὰς ἀγκάλας Του μὲ βεβαίαν ἐλπίδα.

Καὶ πὼς εἶναι δυνατόν, ὁ καλὸς Ἐκεῖνος Ποιμένας μας, ὅπου ἔτρεχε τριαντατρεῖς χρόνους ζητῶντας τὸ ἀπολωλὸς πρόβατον, μὲ τόσον δυνατὰς φωνάς,

ὅπου ἐβραγχνίασεν ὁ λάρυγξ, ὅπου ἐπεριπάτησε στράταν τόσο κοπιαστικὴν καὶ ἀκανθώδη, ὅπου ἔχυσεν ὄλον Του τὸ αἷμα καὶ ἔδωκεν τὴν ζωὴν, πῶς εἶναι δυνατόν, λέγω, τώρα ὅπου αὐτὸ τὸ πρόβατον ἀκολουθεῖ ὀπίσω Του καὶ με ἐπιθυμίαν φωνάζει καὶ τὸν παρακαλεῖ, νὰ μὴ γυρίσῃ εἰς αὐτὸ τοὺς ὀφθαλμούς του; Πῶς δύναται νὰ μὴν τοῦ ἀκούσῃ; Καὶ νὰ μὴν τὸ βάλῃ εἰς τοὺς θεῖους Του ὤμους, κάνοντας ἐορτὴν με ὄλους τοὺς Ἀγγέλους τοῦ οὐρανοῦ; Καὶ ἀνίσως ὁ Θεὸς ἡμῶν δὲν παύσῃ ἀπὸ τὸ νὰ γυρεύῃ με μεγάλην ἐπιμέλειαν καὶ ἀγάπην, νὰ εὔρη κατὰ τὴν εὐαγγελικὴν παραβολὴν, τὴν ἀπωλεσθεῖσαν δραχμὴν, τὸν τυφλὸν καὶ κωφὸν ἁμαρτωλόν, πῶς εἶναι τρόπος τώρα νὰ ἐγκαταλείψῃ αὐτόν, ὅπου ὡσὰν χαμένον πρόβατον, φωνάζει καὶ καλεῖ τὸν ἰδικόν του Ποιμένα; Καὶ ποῖος θέλει πιστεύσει ποτέ, πῶς ὁ Θεός, ὅπου κρούει πάντοτε τὴν καρδίαν τοῦ ἀνθρώπου, ἐπιθυμῶντας νὰ ἐμβῆ μέσα καὶ νὰ δειπνήσῃ, κατὰ τὴν ἱερὰν Ἀποκάλυψιν¹, κοινωνῶντας εἰς αὐτόν τὰ χαρίσματά του, πῶς, ὅταν τοῦ ἀνοίγῃ τὴν καρδίαν ὁ ἄνθρωπος καὶ τὸν προσκαλῆ, αὐτὸς νὰ κάμνῃ ἐκουσίως τὸν κωφὸν καὶ νὰ μὴ θέλῃ νὰ ἔμβῃ;

Ὁ δ' τρόπος διὰ νὰ ἀποκτήσῃ τινὰς αὐτὴν τὴν εἰς Θεὸν ἐλπίδα καὶ βοήθειαν, εἶναι, τὸ νὰ προστρέξῃς με τὴν ἐνθύμησιν εἰς τὴν ἀλήθειαν πῶν Θεῶν Γραφῶν, αἱ ὁποῖαι, εἰς τόσα μέρη μᾶς ἀποδείχνουσι φανερά, ὅτι δὲν ἔμεινε ποτὲ κατησχυμένος καὶ ἀβοήθητος, ὅποιος ἤλπισεν εἰς Θεόν. «Ἐμβλέσατε εἰς ἀρχαίας γενεάς καὶ ἴδετε, τις ἐνεπίστευσε Κυρίῳ καὶ κατησχύνθη;» (Σειρὰχ β' 9)².

Μὲ τὰ τέσσαρα λοιπὸν ταῦτα ἄρματα ἀρματώσου, ἀδελφέ μου καὶ ἄρχισε τὸ ἔργον καὶ πολέμησον διὰ νὰ νικήσῃς· καὶ βέβαια, ἐκ τούτων θέλεις ἀποκτήσει, ὄχι μόνον τὴν τελείαν εἰς Θεὸν ἐλπίδα, ἀλλὰ καὶ τὴν τελείαν ἀπελπισίαν τοῦ ἑαυτοῦ σου, περὶ τῆς ὁποίας ταύτης ἀπελπισίας, δὲν λείπω νὰ σὲ ἐνθυμήσω καὶ εἰς τοῦτο τὸ κεφάλαιον, με τὸ νὰ ἔχῃς πολλὴν χρεῖαν ἀπὸ τὴν γνῶσιν αὐτῆς· ἐπειδὴ, εἰς τὸν ἄνθρωπον εἶναι τόσο πολλὴ προσκολλημένη ἢ ὑπόληψις τοῦ ἑαυτοῦ του, πῶς

¹ Τὰ λόγια τῆς Ἀποκαλύψεως εἶναι ταῦτα· «Ἴδου ἔστηκα ἐπὶ τὴν θύραν καὶ κρούω, ἐὰν τις ἀκούσῃ τῆς φωνῆς μου καὶ ἀνοίξῃ τὴν θύραν, εἰσελεύσομαι πρὸς αὐτόν καὶ δειπνήσω μετ' αὐτοῦ καὶ αὐτὸς μετ' ἐμοῦ» (γ' 20).

² Διὰ τοῦτο καὶ ὁ βασιλεὺς Αὔγαρος, ἀναστηλώσας τὴν ἀχειροποίητον εἰκόνα τοῦ Κυρίου μας, ἐπάνω εἰς τὴν Πόρταν τῆς πόλεως Ἐδέσσης, ἐπέγραψε καὶ ταῦτα τὰ λόγια εἰς αὐτήν· «Χριστέ ὁ Θεὸς ὁ εἰς σὲ ἐλπίζων, οὐκ ἀποτυγχάνει ποτέ» (ἐν τῷ Συναξαριστῇ τῆς 13' τοῦ Αὐγούστου).

εἶναι κάποιόν τι καὶ τόσον λεπτή, ὅπου σχεδὸν πάντοτε ζῆ ἀποκρύφως μέσα εἰς τὴν καρδίαν μας, ἄν καὶ νὰ μᾶς φαίνεται πὼς ἔχομεν τὴν ἀπελπισίαν εἰς τὸν ἑαυτὸν μας καὶ τὴν ἐλπίδα εἰς τὸν Θεόν. Ὅθεν, διὰ νὰ φεύγῃς ἐσύ, ὅσον ἠμπορεῖς, τὴν τοιαύτην ματαίαν ὑπόληψιν καὶ νὰ ἐργάζεσαι μὲ τὴν ἀπελπισίαν τοῦ ἑαυτοῦ σου καὶ μὲ τὴν ἐλπίδα εἰς τὸν Θεόν, εἶναι χρεῖα νὰ προπορεύεται ἡ σκέψις τῆς ἀδυναμίας σου, προτιήτερα ἀπὸ τὴν σκέψιν τῆς παντοδυναμίας τοῦ Θεοῦ καὶ πάλιν αὐταὶ αἱ δύο ὁμοῦ, νὰ προπορεύονται προτιήτερα ἀπὸ κάθε μας πρᾶξιν.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν Δ'.

Πὼς ἠμπορεῖ νὰ γνωρίσῃ τινὰς ἐὰν ἐργάζεται μὲ τὴν ἀπελπισίαν εἰς τὸν ἑαυτὸν του καὶ μὲ τὴν τελείαν εἰς τὸν Θεὸν ἐλπίδα.

Πολλὰς φορὰς νομίζουν μερικοὶ αὐθάδεις, πὼς δὲν ἔχουν κανένα θάρρος εἰς τὸν ἑαυτὸν τους καὶ πὼς ὅλην τους τὴν ἐλπίδα καὶ πεποίθησιν, τὴν ἔχουν εἰς τὸν Θεόν· ὅμως δὲν εἶναι ἔτσι· καὶ ἀπὸ τὸ ἀποτέλεσμα ὅπου κάνει εἰς αὐτοὺς ὁ ξεπεσμός τους, ὅταν συμβῆ, θέλουν βεβαιωθῆ. Διότι, ἀνίσως αὐτοὶ λυποῦνται εἰς τὸν ξεπεσμόν τους καὶ, τρόπον τινά, ἀπελπίζονται καὶ λογιάζουν πὼς ἠμποροῦν εἰς τὸ ἐξῆς νὰ κάμνουν καλόν, τοῦτο εἶναι σημεῖον βέβαιον, ὅτι καὶ πρὸ τοῦ ξεπεσμοῦ των ἐθάρρευαν εἰς τὸν ἑαυτὸν τους καὶ ὄχι εἰς τὸν Θεόν. Καὶ ἐὰν ἡ λύπη καὶ ἀπελπισία των εἶναι πολλή, φανερόν ὅτι καὶ πολὺ ἐθαρροῦσαν εἰς τὸν ἑαυτὸν τους καὶ ὀλίγον εἰς τὸν Θεόν· διότι ὅποιος δὲν θαρρεύεται πολὺ εἰς τὸν ἑαυτὸν του καὶ ἐλπίζει εἰς τὸν Θεόν, ὅταν ξεπέσῃ, δὲν θαυμάζεται τόσον πολὺ, οὔτε λυπεῖται μὲ ὑπερβολήν, ὡσὰν ὅπου ἠξεύρει, ὅτι τοῦτο συμβαίνει εἰς αὐτὸν διὰ τὴν ἀδυναμίαν τοῦ ἑαυτοῦ του καὶ διὰ τὴν ὀλίγην ἐλπίδα ὅπου ἔχει εἰς τὸν Θεόν· μάλιστα τότε ἀπιστεῖ περισσότερο εἰς τὸν ἑαυτὸν του καὶ μὲ περισσότερο ταπείνωσιν ἐλπίζει εἰς τὸν Θεόν· καὶ μισῶντας περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλον τὰ ἄτακτα πάθη, ὅπου εἶναι ἡ αἰτία τοῦ ξεπεσμοῦ του, μὲ ἓνα μέγαν πόνον ἡσυχον καὶ εἰρηνικόν, διὰ τὴν βλάβην τοῦ Θεοῦ, ἀποκτᾷ μὲν τὴν ἀπιστίαν εἰς τὸν ἑαυτὸν του, καταδιώκει δὲ τοὺς ἐχθροὺς του μέχρι θανάτου, μὲ μεγαλυτέραν ἀνδρείαν καὶ ἀπόφασιν.

Αὐτὰ ὅπου εἶπα, ἐπόθουν νὰ τὰ συλλογισθοῦν μερικὰ ὑποκείμενα, ὅπου νομίζουν πὼς εἶναι ἐνάρετα καὶ πνευματικά, οἱ ὁποῖοι, ὅταν πέσουν εἰς κανένα

ἐλάττωμα, δὲν ἠμποροῦν, οὐδὲ θέλουν νὰ εἰρηνεύσουν· καὶ μερικὰς φορὰς θέλοντες νὰ ἐλευθερωθοῦν ἀπὸ τὴν πολλὴν λύπην καὶ ἐνόηλησιν, ὅπου προσέρχεται εἰς αὐτοὺς ἀπὸ τὴν ἀγάπην τοῦ ἑαυτοῦ των, τρέχουν παρευθὺς διὰ τοῦτο καὶ μόνον, εἰς τὸν πνευματικὸν πατέρα, εἰς τὸν ὁποῖον ἔπρεπε κυρίως νὰ πηγαίνουν, διὰ νὰ ξεπλυθοῦν ἀπὸ τὸν μολυσμὸν τῆς ἀμαρτίας καὶ νὰ λάβουν δύναμιν κατὰ τοῦ ἑαυτοῦ των, μὲ τὸ ἀγιώτατον μυστήριον τῆς μετανοίας καὶ ἐξομολογήσεως.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε΄.

Περὶ τοῦ σφάλματος πολλῶν ὅπου

νομίζουν διὰ ἀρετὴν τὴν μικροψυχίαν.

Πρὸς τούτοις, πλανῶνται πολλοί, ὅσοι λογιάζουν διὰ ἀρετὴν τὴν μικροψυχίαν καὶ ὑπερβολικὴν λύπην, ὅπου ἀκολουθεῖ εἰς αὐτοὺς ὕστερα ἀπὸ τὴν ἀμαρτίαν· μὴ ἠξεύροντες ὅτι αὐτὴ προέρχεται ἀπὸ ἀπόκρυφον ὑπερηφάνειαν καὶ πρόληψιν, θεμελιωμένην ἐπάνω εἰς τὴν ἐλπίδα καὶ θάρρος ὅπου ἔχουν εἰς τὸν ἑαυτὸν τους καὶ εἰς τὰς δυνάμεις των. Διότι αὐτοὶ λογιάζοντες τὸν ἑαυτὸν τους πὼς εἶναι κάποιον τι, ἐθάρρυσαν πολλά, βλέποντες δὲ μὲ τὴν δοκιμὴν τῆς πτώσεως, ὅτι δὲν ἔχουν καμμίαν δύναμιν, ταράττονται καὶ θαυμάζουσιν, ὡσάν εἰς κανένα πρᾶγμα καινούργιον καὶ μικροψυχοῦν μὲ τὸ νὰ θεωροῦν πεσμένον εἰς τὴν γῆν ἐκεῖνο τὸ ἀκούμβισμα (ἤγουν τὸν ἑαυτὸν τους), ἐπάνω εἰς τὸ ὁποῖον εἶχον ἀποθεμένον τὸ θάρρος καὶ τὴν ἐλπίδα τους. Τοῦτο ὅμως δὲν ἀκολουθεῖ καὶ εἰς τὸν ταπεινόν, ὅστις εἰς μόνον τὸν Θεὸν ἔχει τὴν ἐλπίδα καὶ τὸ θάρρος του, χωρὶς νὰ ἔχη καμμίαν ἐλπίδα εἰς τὸν ἑαυτὸν του. Διὰ τοῦτο, ὅταν ξεπέση εἰς κάθε λογῆς σφάλμα, ἂν καὶ αἰσθάνεται πόνον καὶ λύπην, μὲ ὅλον τοῦτο δὲν ταράττεται οὔτε θαυμάζει. Διότι ἠξεύρει ὅτι ὅλον τοῦτο τοῦ συνέβη ἀπὸ τὴν ἀθλιότητα καὶ ἀδυναμίαν τοῦ ἑαυτοῦ του, ἢ ὅποια γνωρίζεται πολλά καλὰ μὲ τὸ φῶς τῆς ἀληθείας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΣΤ΄.

Περὶ ἄλλων εἰδήσεων, διὰ μέσου τῶν ὁποίων ἀποκτᾶται ἡ ἀπιστία εἰς τὸν ἑαυτὸν μας καὶ ἡ πεποίθησις καὶ τὸ θάρρος εἰς τὸν Θεόν.

Ἐπειδὴ ὅλη ἡ δύναμις μετὰ τὴν ὁποίαν νικῶνται οἱ ἐχθροὶ μας, γεννᾶται ἀπὸ τὴν ἀπιστίαν τοῦ ἑαυτοῦ μας καὶ ἀπὸ τὴν ἐλπίδα εἰς τὸν Θεόν, εἶναι χρεῖα νὰ προμηθευθῆς ἀδελφέ μου, ἀπὸ τὰς εἰδήσεις ταύτας, διὰ νὰ ἀποκτήσῃς τὴν δύναμιν αὐτήν, μετὰ τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ· ἤξευρε λοιπὸν μετὰ βεβαιότητα, ὅτι, οὔτε ὅλα τὰ προτερήματα, ἢ φυσικὰ εἶναι, ἢ ἀποκτημένα οὔτε ὅλα τὰ χαρίσματα, ὅπου δίδονται δωρεάν, οὔτε ἡ γνῶσις ὅλης τῆς Θείας Γραφῆς, οὔτε τὸ πῶς ἐδουλεύσαμεν εἰς πολλοὺς χρόνους τὸν Θεόν καὶ ἐσυνηθίσσαμεν εἰς τὴν δούλευσίν Του· ὅλα ταῦτα, δὲν θέλουν μᾶς κάμνει νὰ πληρώσωμεν τὸ θεῖον Του θέλημα, ἀνίσως καὶ εἰς κάθε καλὸν θεάρεστον, ὅπου ἔχομεν νὰ κάνομεν καὶ εἰς κάθε κίνδυνον, ὅπου ἔχομεν νὰ φύγομεν καὶ εἰς κάθε σταυρὸν, ὅπου ἔχομεν νὰ βαστάσωμεν κατὰ τὸ θέλημά Του· ἀνίσως, λέγω, δὲν ἀνυψώσῃ τὴν καρδίαν μας μία ξεχωριστὴ βοήθεια τοῦ Θεοῦ καὶ δὲν μᾶς δυναμώσῃ διὰ νὰ τὸ ἐκτελέσωμεν, καθὼς εἶπεν ὁ Κύριος «χωρὶς ἐμοῦ οὐ δύνασθε ποιεῖν οὐδέν» (Ἰωάν. ιε´ 15), ὥστε, ἡμεῖς χρεωστοῦμεν εἰς ὅλην μας τὴν ζωὴν καὶ εἰς ὅλας τὰς ἡμέρας καὶ ὥρας καὶ στιγμάς, νὰ ἔχομεν αὐτὴν τὴν ἀποφασιστικὴν γνῶμιν, ὅτι κατ' οὐδένα τρόπον καὶ κατ' οὐδένα λογισμόν, θέλομεν δυνηθῶμεν ποτὲ νὰ θαρρευθοῦμεν καὶ νὰ ἐλπίσωμεν εἰς τὸν ἑαυτὸν μας.

Διὰ δὲ τὴν εἰς Θεὸν ἐλπίδα, κοντὰ εἰς ἐκεῖνα, ὅπου σοῦ εἶπον εἰς τὸ γ´ κεφάλαιον, ἤξευρε πρὸς τούτοις, ὅτι δὲν εἶναι ἄλλο εὐκολώτερον εἰς τὸν Θεόν, ὅσον τὸ νὰ νικήσῃς τοὺς ἐχθρούς σου· τόσον τοὺς ὀλίγους, ὅσον καὶ τοὺς πολλοὺς· τόσον τοὺς παλαιοὺς καὶ ἀνδρείους, ὅσον καὶ τοὺς νέους καὶ ἀδυνάτους. Ὅθεν, μία ψυχὴ, ἃς εἶναι φορτωμένη ἀπὸ ἀμαρτίας· ἃς ἔχη ὅλα τὰ ἐλαττώματα τοῦ κόσμου· ἃς εἶναι μεμολυσμένη, ὅσον ἢμπορεῖ νὰ φαντασθῆ τινὰς, ἃς ἐδοκίμασεν ὅσον ἠθέλησε καὶ ὅσον ἢμπόρεσε, νὰ μεταχειρισθῆ κάθε μέσον καὶ ἀγῶνα, διὰ νὰ ἀφήσῃ τὴν ἀμαρτίαν καὶ νὰ κάμνῃ τὸ καλὸν καὶ δὲν ἢμπόρεσε ποτὲ νὰ ἀποκτήσῃ κανένα μικρὸν μερίδιον καλοῦ, μάλιστα νὰ περνᾷ πλέον βαρύτεραν εἰς τὸ κακόν· ὅμως, μετὰ ὅλα ταῦτα, δὲν πρέπει νὰ λείψῃ ποτέ, ἀπὸ τὸ νὰ ἐλπίζῃ εἰς τὸν Θεόν, οὐδὲ πρέπει νὰ ἀφήσῃ ποτὲ τὰ ἄρματα καὶ τοὺς ἀγῶνας τοὺς πνευματικούς, ἀλλὰ πρέπει νὰ πολεμῇ

πάντοτε ἀνδρειωμένα. Διότι, ἔχεις νὰ ἠξεύρης πὼς εἰς αὐτὸν τὸν ἀόρατον πόλεμον δὲν χάνει ὅποιος δὲν παύσῃ ποτὲ ἀπὸ τοῦ νὰ πολεμῇ καὶ νὰ ἐλπίζῃ εἰς τὸν Θεόν, τοῦ ὁποίου ἡ βοήθεια, δὲν λείπει ποτὲ ἀπὸ τοὺς πολεμιστὰς Του, ἀγκαλὰ καὶ μερικὰς φορὰς παραχωρεῖ νὰ μένουν πληγωμένοι· ἅς πολεμῇ λοιπὸν ὁ καθείς· ὅτι εἰς τοῦτο τὸ πολεμεῖν στέκεται ὅλον τὸ πᾶν· καὶ τὸ ἱατρικὸν εἶναι ἔτοιμον καὶ δραστικόν, νὰ δοθῇ εἰς τοὺς πολεμιστὰς, ὅπου γυρεύουν τὸν Θεὸν καὶ τὴν βοήθειάν Του, μὲ στερεὰν ἐλπίδα. Διότι εἰς καιρὸν ὅπου αὐτοὶ δὲν τὸ ἐλπίζουν, θέλουν ἀφανισθῆ οἱ ἐχθροὶ των· ὡς γέγραπται, «ἐξέλιπε μαχητῆς Βαβυλῶνος τοῦ πολεμεῖν» (Ἱερ. ν᾽ 30).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ΄.

Πὼς πρέπει νὰ γυμνάζομεν τὸν νοῦν μας, διὰ νὰ τὸν φυλάττωμεν ἀπὸ τὴν ἀγνωσίαν.

Ἀνίσως ἡ ἀπιστία τοῦ ἑαυτοῦ μας καὶ ἡ ἐλπίς εἰς τὸν Θεόν, αἱ τόσον ἀναγκαῖαι εἰς αὐτὸν τὸν πόλεμον, μείνουν μοναχαί, ὄχι μόνον δὲν θέλομεν νικήσει, ἀλλὰ καὶ θέλομεν κρημνισθῆ εἰς πολλὰ κακά. Ὅθεν, κοντὰ εἰς αὐτὰς χρειάζεται καὶ ἡ γύμνασις, ὅπου εἶναι τὸ τρίτον πρᾶγμα ὅπου εἶπαμεν εἰς τὴν ἀγχίν, ἡ ὁποία πρέπει νὰ γίνεται ἐν πρώτοις μὲ τὸν νοῦν καὶ μὲ τὴν θέλησιν. Καὶ τὸν μὲν νοῦν πρέπει νὰ φυλάττωμεν ἀπὸ τὴν ἀγνωσίαν, ἡ ὁποία εἶναι εἰς αὐτὸν πολλὰ ἐναντία, ἐπειδὴ τὸν σκοτίζει καὶ τοῦ ἐμποδίζει τὴν γνῶσιν τοῦ ἀληθοῦς, τὸ ὁποῖον εἶναι τὸ ἰδικόν του ἀντικείμενον. Διὰ τοῦτο εἶναι χρεια νὰ τὸν γυμνάζομεν, διὰ νὰ γίνεται λαμπρὸς καὶ καθαρὸς, εἰς τὸ νὰ δύναται νὰ διακρίνη καλῶς ἐκεῖνο ὅπου μᾶς χρειάζεται διὰ νὰ καθαρίσωμεν τὴν ψυχὴν μας ἀπὸ τὰ πάθη καὶ νὰ τὴν στολίσωμεν μὲ τὰς ἀρετάς.

Ταύτην δὲ τὴν λαμπρότητα τοῦ νοῦς ἡμποροῦμεν νὰ τὴν λάβωμεν μὲ δύο τρόπους· ὁ πρῶτος καὶ πλέον ἀναγκαῖος, εἶναι ἡ προσευχή, μὲ τὴν ὁποίαν ἔχομεν νὰ παρακαλοῦμεν τὸ Ἅγιον Πνεῦμα διὰ νὰ καταδεχθῇ νὰ διαχύσῃ τὸ θεῖόν Του φῶς μέσα εἰς τὰς καρδίας μας, τὸ ὁποῖον, βέβαια, θέλει τὸ κάμνει ἀνίσως καὶ ζητήσωμεν

τῇ ἀληθείᾳ μόνον τὸν Θεόν, ἀνίσως κάμωμεν τὸ θέλημά Του τὸ ἅγιον καὶ ἀνίσως ὑποτάξομεν κάθε μας πρᾶγμα, εἰς τὴν συμβουλήν καὶ ἐρώτησιν τῶν ἐμπείρων καὶ πνευματικῶν μας Πατέρων.

Ὁ δεύτερος τρόπος εἶναι, μία παντοτεινὴ γύμνασις βαθείας σκέψεως καὶ θεωρίας τῶν πραγμάτων διὰ νὰ γνωρίσομεν μὲ αὐτήν, ποῖα μὲν πράγματα εἶναι καλά, ποῖα δὲ κακά· ὄχι καθὼς τὰ κρίνει σφαλερῶς ἡ αἴσθησις καὶ ὁ κόσμος, ἀλλὰ καθὼς τὰ κρίνει ὁ ὀρθὸς λόγος καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, ἥτοι ἡ ἀλήθεια τῶν θεοπνεύστων Γραφῶν καὶ τῶν πνευματοφόρων Πατέρων καὶ Διδασκάλων τῆς Ἐκκλησίας μας. Διότι, ὅταν αὐτὴ ἡ σκέψις καὶ θεωρία γίνῃ ὀρθή καὶ καθὼς πρέπει, μᾶς κάνει νὰ γνωρίσομεν καθαρῶς ὅτι χρεωστοῦμε νὰ ἔχομεν ὡς οὐδέν καὶ διὰ μάτια καὶ ψευδῆ ὅλα ἐκεῖνα ὅπου ἀγαπᾶ καὶ μὲ διαφόρους τρόπους ζητεῖ ὁ τυφλὸς καὶ διεφθαρμένος κόσμος.

Ἦγουν, ὅτι αἱ τιμαὶ καὶ αἱ ἡδοναὶ καὶ ὁ πλοῦτος τοῦ κόσμου δὲν εἶναι ἄλλο, παρὰ ματαιότης καὶ τῆς ψυχῆς θάνατος· ὅτι αἱ ὕβρεις καὶ δυσφημίαι ὅπου μᾶς κάνει ὁ κόσμος, προξενοῦν εἰς ἡμᾶς ἀληθινὴν δόξαν καὶ αἱ θλίψεις χαράν· ὅτι τὸ νὰ συγχωροῦμεν τοὺς ἐχθρούς μας καὶ νὰ τοὺς κάμνομεν καλόν, εἶναι μεγαλοψυχία καὶ μία ἀπὸ τὰς μεγαλυτέρας ὁμοιώσεις μὲ τὸν Θεόν· ὅτι περισσότερο ἰσχύει τὸ νὰ καταφρονήσῃ τινὰς τὸν κόσμον, παρὰ νὰ εἶναι ἐξουσιαστὴν ὅλου τοῦ κόσμου· ὅτι τὸ νὰ ὑπακούῃ τινὰς θεληματικῶς, εἶναι μία πρᾶξις μᾶλλον μεγαλόψυχος καὶ γενναῖα, παρὰ τὸ νὰ ὑποτάσῃ καὶ προστάξῃ μεγάλους βασιλεῖς.

Ὅτι ἡ ταπεινὴ γνῶσις τοῦ ἑαυτοῦ μας, πρέπει νὰ τιμᾶται περισσότερο ἀπὸ τὸ ὕψος ὅλων τῶν ἐπιστημῶν· ὅτι τὸ νὰ νικήσωμεν καὶ νὰ νεκρώσωμεν τὰ θελήματά μας καὶ τὰς ὀρέξεις μας, ὅσον καὶ ἂν εἶναι μικραὶ, εἶναι ἄξιον μεγαλυτέρου ἐπαίνου, παρὰ τὸ νὰ καταπολεμήσομεν πολλὰ κάστρα, νὰ κατατροπώσομεν δυνατὰ στρατόπεδα μὲ τὰ ἄρματα εἰς τὰς χεῖρας καὶ παρὰ τὸ νὰ κάμνομεν θαύματα ἢ νὰ ἀναστήσομεν νεκρούς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η΄.

**Περὶ τοῦ διατί δὲν διακρίνομεν ὀρθῶς τὰ πράγματα καὶ μὲ ποῖον τρόπον
ἠμποροῦμεν νὰ τὰ γνωρίζομεν.**

Ἡ αἰτία ὅπου δὲν διακρίνομεν ὀρθῶς ὅλα αὐτὰ τὰ πράγματα, ὅπου εἶπαμεν καὶ ἄλλα πολλά, εἶναι διότι δὲν τὰ στοχαζόμεθα εἰς τὸ βάθος των ποῖα εἶναι, ἀλλὰ πιάνομεν ἀγάπην ἢ μῖσος εἰς αὐτά, εὐθὺς ἀπὸ μόνην τὴν ἐξωτερικὴν τους θεωρίαν καὶ ἐπιφάνειαν· ὅθεν, ἢ ἀγάπη αὐτῶν ἢ τὸ μῖσος, προλαμβάνουν καὶ σκοτίζουν τὸν νοῦν μας καὶ διὰ τοῦτο δὲν ἠμπορεῖ νὰ τὰ διακρίνη ὀρθῶς, καθὼς εἶναι τῇ ἀληθείᾳ¹. Λοιπόν, ἐσὺ ἀδελφέ μου, ἐὰν θέλῃς νὰ μὴν εὔρη τόπον ἢ πλάνη αὕτη εἰς τὸν νοῦν σου, πρόσεχε καλῶς· καὶ ὅταν, ἢ βλέπῃς μὲ τὰ ὀμμάτια ἢ θεωρῇς μὲ τὸν νοῦν κανένα πρᾶγμα, κράτει ὅσον δύνασαι τὴν θέλησίν σου καὶ μὴ τὴν ἀφήσης νὰ πιάσῃ ἀγάπην ἢ μῖσος εἰς ἐκεῖνο τὸ πρᾶγμα, ἀλλὰ θεώρειτο μὲ τὸν νοῦν μοναχά.

Προτῆτερα δὲ ἀπὸ ὅλα, στοχαζοῦ φρονίμως, ὅτι ἂν αὐτὸ εἶναι ὀδυνηρὸν καὶ ἐναντίον εἰς τὴν φυσικὴν σου κλίσιν, παρακινεῖσαι ἀπὸ τὸ μῖσος νὰ τὸ ἀποστρέφῃσαι. Ἄν δὲ σοῦ προξενῇ ἡδονήν, παρακινεῖσαι ἀπὸ τὴν ἀγάπην νὰ τὸ θέλῃς. Διότι, τότε μὴ ὄντας ὁ νοῦς ἐσκοτισμένος ἀπὸ τὸ πάθος, εἶναι ἐλεύθερος καὶ καθαρὸς καὶ ἠμπορεῖ νὰ γνωρίσῃ τὴν ἀλήθειαν καὶ νὰ διαπεράσῃ μέσα εἰς τὸ βάθος τοῦ πράγματος, ὅπου τὸ κακὸν εἶναι κεκρυμμένον ὑποκάτω εἰς τὴν ψεύτικην ἡδονήν ἢ ὅπου τὸ καλὸν εἶναι σκεπασμένον ὑποκάτω εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ κακοῦ.

Ἀλλά, ἀνίσως καὶ ἢ θέλῃσις ἐπρόλαβε νὰ τὸ ἀγαπήσῃ ἢ νὰ τὸ μισήσῃ, δὲν ἠμπορεῖ πλέον ὁ νοῦς νὰ τὸ γνωρίσῃ καλῶς, καθὼς πρέπει· ὅτι ἐκεῖνη ἢ διάθεσις ἢ καλύτερα νὰ εἰπῶ, ἐκεῖνο τὸ πάθος ὅπου ἐβάλθη εἰς τὸ μέσον, ὡσὰν τεῖχος, σκοτίζει τὸν νοῦν τόσον, ὅπου νομίζει τὸ πρᾶγμα ἄλλο, ἀπὸ ἐκεῖνο ὅπου εἶναι τῇ ἀληθείᾳ καὶ τὸ περνᾷ ὡς τοιοῦτον εἰς τὴν θέλησιν, ἢ ὅποια ὅσον πηγαίνει εἰς τὸ ἔμπροσθεν καὶ περισσότερον ἀγαπᾷ ἢ μισεῖ τὸ πρᾶγμα ἐκεῖνο, τόσον καὶ ὁ νοῦς σκοτίζεται περισσότερον· καὶ ἔτσι ἐσκοτισμένος, κάνει πάλιν νὰ φαίνεται εἰς τὴν θέλησιν τὸ πρᾶγμα ἐκεῖνο πλέον παρὰ ποτὲ ἀγαπητὸν ἢ μισητὸν· ὅθεν ἂν δὲν φυλάττεται ὁ ἀνωτέρω κανὼν, ὅπου εἶπα (ὁ ὁποῖος εἶναι πολλὰ ἀναγκαῖος εἰς ὅλην

¹ Δι' ὅ καὶ ὁ θεολόγος Γρηγόριος, συμφώνως, λέγει, ὅτι ἀπὸ τὴν ἀγάπην ἢ μῖσος, συνηθίζει νὰ κλέπτεται ἢ ἀλήθεια· «οὐδὲν οὕτως ἠδὲ τοῖς ἀνθρώποις, ὡς τὸ λαλεῖν τὰ ἀλλότρια καὶ μάλιστα ὅταν τύχωσιν ὑπ' εὐνοίας τινός ἢ μίσους ἐλκόμενοι, ὑφ' ὧν κλέπτεσθαι φιλεῖ ὡς τὰ πολλὰ ἢ ἀλήθεια» (Λόγ. ἀπολογητικ.).

αὐτὴν τὴν γύμνασιν), ἤγουν, τὸ νὰ κρατῆς τὴν θέλησίν σου ἀπὸ τὴν ἀγάπην ἢ μῖσος τοῦ πράγματος, αὐταὶ αἱ δύο δυνάμεις τῆς ψυχῆς, ὁ νοῦς δηλαδή καὶ ἡ θέλησις, προχωροῦν πάντοτε κακῶς, ὡσὰν εἰς κύκλον, ἀπὸ σκότος, εἰς βαθύτερον σκότος καὶ ἀπὸ σφάλμα, εἰς μεγαλύτερον σφάλμα.

Λοιπὸν φυλάττου, ἀγαπητέ, μὲ κάθε λογῆς προσοχήν, ἀπὸ τὴν ἐμπαθῆ ἀγάπην ἢ μῖσος τοῦ κάθε πράγματος, τὸ ὁποῖον δὲν ἔφθασες νὰ ἐξετάσης καλῶς πρότερον μὲ τὸ φῶς τοῦ νοῦς καὶ τοῦ ὀρθοῦ λόγου· μὲ τὸ φῶς τῶν Θείων Γραφῶν, μὲ τὸ φῶς τῆς χάριτος καὶ τῆς προσευχῆς καὶ μὲ τὴν κρίσιν τοῦ πνευματικοῦ σου πατρός· ἵνα μὴ λανθασθῆς καὶ λογιάζης τὸ ἀληθῶς καλόν, διὰ κακὸν καὶ τὸ ἀληθῶς κακὸν διὰ καλόν. Καθὼς τοῦτο ἀκολουθεῖ νὰ γίνεται, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, εἰς κάποια ἔργα, τὰ ὁποῖα φαίνονται μὲν καθ'ἑαυτὰ πῶς εἶναι καλὰ καὶ ἅγια, διὰ τινὰς ὁμῶς περιστάσεις· ἤγουν ἢ παρὰ καιρὸν ἢ παρὰ τόπον ἢ παρὰ τὸ μέτρον γινόμενα, προξενοῦν ὄχι μικρὰν βλάβην εἰς ἐκείνους ὅπου τὰ ἐπιχειρίζονται, καθὼς ἠξυρόμεν πολλοὺς, ὅπου ἐκινδύνευσαν εἰς παρόμοια ἐπαινετὰ καὶ ἀγιώτατα ἔργα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Θ'.

Περὶ τοῦ πῶς πρέπει νὰ φυλάττωμεν τὸν νοῦν μας ἀπὸ τὴν πολυπραγμοσύνην μας καὶ περιέργειαν.

Καθὼς εἶναι ἀνάγκη νὰ φυλάττωμεν τὸν νοῦν μας ἀπὸ τὴν ἀγνωσίαν, ὡς προείπομεν, ἔτσι παρομοίως εἶναι ἀνάγκη νὰ τὸν φυλάττωμεν ἀκόμη καὶ ἀπὸ τὴν πολυπραγμοσύνην, τὴν ἐναντίαν τῆς ἀγνωσίας. Διότι, ἀφ'οὔ γεμίσομεν αὐτὸν ἀπὸ πολλοὺς λογισμοὺς ματαίους καὶ ἀτάκτους καὶ βλαπτικούς, τὸν κάμνομεν ἀδύνατον καὶ δὲν ἠμπορεῖ νὰ καταλάβῃ ἐκεῖνο, ὅπου ἀρμόζει εἰς τὴν ἀληθινὴν ἀπονέκρωσίν μας καὶ τελειότητα. Διὰ τοῦτο, πρέπει νὰ εἶσαι ὡσὰν ἀποθαμένος παντελῶς, εἰς κάθε ἔρευναν τῶν ἐπιγείων πραγμάτων, τὰ ὁποῖα, ἀγκαλὰ καὶ νὰ εἶναι συγκεχωρημένα, δὲν εἶναι ὁμῶς καὶ ἀναγκαῖα. Καὶ συμμαζώνοντας πάντοτε τὸν νοῦν σου, ὅσον δύνασαι μέσα εἰς τὸν ἑαυτόν σου, κάμνε τὸν ἀμαθῆ ἀπὸ ὅλου τοῦ κόσμου τὰ πράγματα.

Τὰ μηνύματα, οἱ καινούργιες εἰδήσεις καὶ ὄλαι αἱ μεταβολαὶ καὶ ἀλλοιώσεις, μικραὶ καὶ μεγάλαι τοῦ κόσμου καὶ τῶν βασιλείων, ἅς εἶναι εἰς ἐσὲ τοιαύτης λογῆς, ὡσὰν νὰ μὴν ἦσαν ὀλότελα¹. Ἀλλὰ καὶ ἂν προσφέρονται εἰς ἐσὲ ἀπὸ τοὺς ἄλλους, ἐναντιῶντος εἰς αὐτά, ἀπόβαλλέ τα μακρὰν ἀπὸ τὴν καρδίαν καὶ φαντασίαν σου. Ἐὰς εἶσαι δὲ προσεκτικὸς ἐραστής εἰς τὸ νὰ καταλάβῃς τὰ πνευματικὰ καὶ οὐράνια· μὴ θέλοντας νὰ ἠξεύρῃς ἄλλο μάθημα εἰς τὸν κόσμον, παρὰ τὸν Ἐσταυρωμένον καὶ τὴν ζωὴν Αὐτοῦ καὶ τὸν θάνατον καὶ τὸ τί ζητεῖ Αὐτὸς ἀπὸ λόγου σου· καὶ βέβαια θέλεις εὐαρεστήσει πολλὰ εἰς τὸν Θεόν, ὁ ὁποῖος ἔχει διὰ ἐκλεκτοὺς καὶ ἠγαπημένους Του ἐκείνους ὅπου Τὸν ἀγαποῦν καὶ σπουδάζουν νὰ κάμνουν τὸ θέλημά Του.

Ἐπειδὴ, κάθε ἄλλο ζήτημα καὶ ἔρευνα, εἶναι φιλαυτία καὶ ὑπερηφάνεια, δεσμὰ καὶ παγίδες τοῦ διαβόλου, ὁ ὁποῖος ὡς πανοῦργος, βλέποντας, ὅτι ἡ θέλησις ἐκείνων ὅπου προσέχουν εἰς τὴν πνευματικὴν ζωὴν, εἶναι δυνατὴ καὶ ἰσχυρά, γυρεύει νὰ νικήσῃ τὸν νοῦν τους μὲ τὰς τοιαύτας περιεργείας, διὰ νὰ κυριεύσῃ μὲ τοῦτον τὸν τρόπον καὶ τὸ ἓνα καὶ τὸ ἄλλο. Ὅθεν, συνηθίζει πολλάκις νὰ δίδῃ εἰς αὐτοὺς νοήματα τάχα ὑψηλά, λεπτὰ καὶ περίεργα καὶ μάλιστα εἰς τοὺς ὀξεῖς εἰς τὸν νοῦν καὶ εἰς ἐκείνους, ὅπου εἶναι εὐκόλοι νὰ ὑψηλοφρονήσουν.

Διότι αὐτοὶ κρατούμενοι ἀπὸ τὴν ἡδονὴν καὶ συνομιλίαν ἐκείνων τῶν ὑψηλῶν νοημάτων, εἰς τὰ ὁποῖα νομίζουν ψευδῶς, ὅτι ἀπολαμβάνουν τὸν Θεόν, λησμονοῦν νὰ καθαρίσουν τὴν καρδίαν τους καὶ νὰ προσέχουν εἰς τὴν ταπεινὴν γνῶσιν τοῦ ἑαυτοῦ των καὶ εἰς τὴν ἀληθινὴν ἀπονέκρωσιν· καὶ ἔτσι δενόμενοι μὲ τὸν δεσμὸν τῆς ὑπερηφανείας, γίνονται εἰδωλον τοῦ ἰδίου νοός των· καὶ ἀκολουθῶς, ὀλίγον κατ'ὀλίγον, χωρὶς νὰ τὸ αἰσθανθοῦν, καταντοῦν νὰ λογιᾶσουν, πὼς δὲν ἔχουν χρεῖαν πλέον ἀπὸ τὴν συμβουλήν καὶ νουθεσίαν τῶν ἄλλων, ἐπειδὴ ἐσυνήθισαν νὰ προστρέχουν εἰς κάθε τους χρεῖαν, εἰς τὸ εἰδωλον τῆς ἰδικῆς των κρίσεως· πρᾶγμα, ὅπου εἶναι πολλὰ κινδυνῶδες καὶ δύσκολον νὰ ἰατρευθῇ· ὅτι ἡ ὑπερηφάνεια τοῦ νοός εἶναι πλέον κινδυνωδεστέρα, παρὰ ἡ τῆς θελήσεως.

¹ Διὰ τοῦτο καὶ ὁ μέγας Βασίλειος προστάζει, νὰ εἶναι εἰς ἡμᾶς, ὡς μία πικρὰ γεῦσις, ὅλα τὰ κοσμικὰ διηγήματα· «ἦτω σοι πικρὰ γεῦσις, ἡ τῶν κοσμικῶν διηγμάτων ἀκρόασις, κηρία δὲ μέλιτος, τὰ τῶν ὀσίων ἀνδρῶν διηγήματα» (Λόγ. ἀσκητικ. περὶ ἀποταγ.)· καὶ ὁ προφήτης Δαβὶδ, λέγει· «Διηγῆσαντό μοι παράνομοι ἀδολεσχίας, ἀλλ' οὐχ ὁ ὁ νόμος Σου Κύριε (Ψαλμ. ρη' 85).

Ἐπειδὴ, ἡ μὲν ὑπερηφάνεια τῆς θελήσεως, μὲ τὸ νὰ εἶναι φανερὰ εἰς τὸν νοῦν, εὐκόλα αὐτὸς θέλει δυνηθῆ καμμίαν φορὰν νὰ τὴν ἰατρεύσῃ, ὑποτάσσοντάς τὴν εἰς ἐκεῖνο ὅπου πρέπει. Ὁ δὲ νοῦς ὅταν ἔχη στερεὰν ὑπόληψιν, πῶς ἡ κρίσις του εἶναι καλυτέρα ἀπὸ τὴν τῶν ἄλλων, ἀπὸ ποῖον πλεον θέλει δυνηθῆ νὰ ἰατρευθῆ; Καὶ πῶς νὰ ὑποταχθῆ εἰς τὴν κρίσιν τῶν ἄλλων, ἐκεῖνος ὅπου δὲν τὴν ἔχει τόσον καλὴν ὡσὰν τὴν ἰδικήν του; Ἀνίσως, ὁ ὀφθαλμὸς τῆς ψυχῆς, ὅστις εἶναι ὁ νοῦς, μὲ τὸν ὁποῖον ὁ ἄνθρωπος εἶχε νὰ γνωρίσῃ καὶ νὰ καθαρίσῃ τὴν ὑπερηφάνειαν τῆς θελήσεως, εἶναι αὐτὸς ἀσθενής, τυφλὸς καὶ γεμάτος ἀπὸ ὑπερηφάνειαν, ποῖος ἔπειτα ἠμπορεῖ νὰ τὸν ἰατρεύσῃ; Καὶ ἂν τὸ φῶς εἶναι σκότος καὶ ὁ κανὼν σφάλλη, πῶς θέλει φωτίσει ἢ διορθώσει τὰ ἄλλα; Διὰ τοῦτο πρέπει νὰ ἀντισταθῆς τὸ ὀγληγορώτερον εἰς αὐτὴν τὴν κινδυνώδη ὑπερηφάνειαν τοῦ νοός, προτοῦ νὰ διαπεράσῃ μέσα εἰς τὸν μυελὸν τῶν κοκκάλων σου· καὶ ἀντιστεκόμενος, χαλίνωσε τὴν ὀξύτητα τοῦ νοός σου καὶ καθυπόβαλε τὴν ἰδικήν σου γνώμην εἰς τῶν ἄλλων τὴν γνώμην· καὶ γίνου μωρὸς διὰ ἀγάπην Θεοῦ καὶ θέλεις εἶσαι σοφώτερος τοῦ Σολομῶντος «Εἴ τις δοκεῖ σοφὸς εἶναι ἐν ἡμῖν ἐν τῷ αἰῶνι τοῦτο μωρὸς γενέσθω ἵνα γένηται σοφός» (Α΄ Κορινθ. γ΄ 10).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ι΄.

Πῶς πρέπει νὰ γυμνάζομεν τὴν θέλησίν μας διὰ νὰ θέλῃ εἰς ὅλας μας τὰς πράξεις, ἐσωτερικὰς καὶ ἐξωτερικὰς, ὡς ἔσχατον τέλος, μόνην τὴν εὐαρέστησιν τοῦ Θεοῦ.

Ἐξω ἀπὸ τὴν γύμνασιν τοῦ νοός σου, εἶναι χρεια νὰ κυβερνήσῃς καὶ τὴν θέλησίν σου τοιουτοτρόπως, ὅπου νὰ μὴν τὴν ἀφήσῃς νὰ κλίνη εἰς τὰς ἐπιθυμίας της, διὰ νὰ γίνῃ ὅλως δι' ὅλου ἓνα μὲ τὴν θέλησιν τοῦ Θεοῦ. Καὶ στοχάσου καλῶς ὅτι δὲν εἶναι ἀρκετὸν εἰς ἐσένα τοῦτο μόνον, τὸ νὰ θέλῃς καὶ νὰ ζητῆς ἐκεῖνα ὅπου εἶναι ἀρεστὰ εἰς τὸν Θεόν· ἀλλὰ πρὸς τούτοις ἀκόμη καὶ τὸ νὰ θέλῃς, ὡς κινούμενος ἀπὸ τὸν Θεόν καὶ διὰ μόνον τὸ τέλος, νὰ ἀρέσῃς, εἰς αὐτὸν καθαρῶς. Διὰ τὸ ὁποῖον τέλος αὐτό, ἔχομεν μεγαλυτέραν φιλονεικίαν μὲ τὴν φύσιν, παρὰ διὰ

ὅλα τὰ ἄνω εἰρημένα. Ἐπειδὴ ἡ φύσις μας κλίνει μόνη της τόσο πολύ, ὅπου εἰς ὅλα τὰ πράγματα, μερικὰς φορὰς δὲ καὶ εἰς αὐτὰ τὰ καλὰ καὶ πνευματικά, ζητεῖ τὴν ἀνάπαυσίν της καὶ τὴν ἡδονὴν της καὶ ἀπὸ αὐτό, ὡς τελείως ἀνύποπτον τρέφεται ἐπιθυμητῶς, ὡσάν ἀπὸ τροφήν.

Διὰ τοῦτο καὶ ὅταν μᾶς προσφερθοῦν τὰ πνευματικά, εὐθὺς τὰ ὀρεγόμεθα καὶ τὰ θέλομεν· ὄχι ὁμῶς ὡς παρακινημένοι ἀπὸ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ ἢ διὰ μόνον τὸ τέλος νὰ ἀρέσομεν τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ διὰ ἐκείνην τὴν ἡδονὴν καὶ χαρὰν, ὅπου προέρχεται εἰς ἡμᾶς, ἀπὸ τοῦ νὰ θέλομεν ἐκεῖνα, ὅπου θέλει ὁ Θεός. Ἡ ὁποία πλάνη εἶναι τόσο περισσότερον κεκρυμμένη, ὅσον εἶναι καθ'ἑαυτὸ καλύτερον καὶ πνευματικώτερον ἐκεῖνο ὅπου ἠθελήσαμεν. Διότι δὲν φθάνει μόνον τὸ νὰ θέλομεν ἐκεῖνα ὅπου θέλει ὁ Θεός, ἀλλὰ καὶ τὸ νὰ τὰ θέλομεν, καθὼς καὶ ὅταν καὶ ὅπως καὶ διότι Ἐκεῖνος τὰ θέλει¹, ὥστε ὅπου εἰς τὸ νὰ ἐπιθυμοῦμεν καὶ αὐτὸν τὸν ἴδιον Θεόν, ἔχουν συνήθειαν νὰ εὐρίσκονται πολλαὶ ἀπάται τῆς ἰδικῆς μας ἀγάπης, ἡγουν τῆς φιλαυτίας. Ἐπειδὴ πολλάκις ἀποβλέπομεν περισσότερον εἰς τὸ ἰδικόν μας διάφορον καὶ καλόν, παρὰ εἰς τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ ὁ ὁποῖος διὰ μόνην τὴν δόξαν Του, εὐαρεστεῖται καὶ θέλει νὰ Τὸν ἀγαπῶμεν, νὰ Τὸν ἐπιθυμῶμεν καὶ νὰ Τὸν ὑπακούομεν ὡς προείπομεν.

Λοιπόν, ἐσὺ ἀδελφέ μου, διὰ νὰ φυλαχθῆς ἀπὸ αὐτὸν τὸν δεσμόν, ὅπου σοῦ ἐμποδίζει τὴν ὁδὸν τῆς τελειότητος καὶ διὰ νὰ προκόψῃς εἰς τὸ νὰ θέλῃς καὶ νὰ κάνῃς κάθε σου πρᾶξιν διὰ μόνον τὸ θέλημα καὶ τὴν δόξαν καὶ εὐαρέστησιν τοῦ Θεοῦ καὶ διὰ νὰ θεραπεύῃς μόνον αὐτὸν (ὁ ὁποῖος, εἰς κάθε μας πρᾶξιν καὶ λογισμόν, θέλει νὰ εἶναι αὐτὸς μόνος, ἡ ἀρχὴ καὶ τὸ τέλος) μεταχειρίσου τοῦτον τὸν τρόπον.

Ὅταν ἔχῃς νὰ ἐπιχειρισθῆς καμμίαν πρᾶξιν, τὴν ὁποίαν θέλει ὁ Θεός· ἤτοι εἶναι ἀπλῶς καλή· μὴ κλίνῃς τὴν θέλησίν σου παρευθὺς εἰς τὸ νὰ τὴν θελήσῃς, ἀνίσως πρῶτον δὲν ὑψώσῃς τὸν νοῦν σου εἰς τὸν Θεόν, νὰ ἰδῆς ἂν εἶναι καὶ θέλημα

¹ Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Ἀπόστολος μᾶς παραγγέλλει νὰ δοκιμάζομεν ποῖον εἶναι τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, ὄχι μόνον τὸ ἀγαθόν, ἀλλὰ καὶ τὸ εὐάρεστον καὶ καθ' ὅλας τὰς περιστάσεις τέλειον. «Μεταμορφοῦσθε τῇ ἀνακαινώσει τοῦ νοός ὑμῶν, εἰς τὸ δοκιμάζειν ὑμᾶς τι τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ τὸ ἀγαθὸν καὶ τέλειον» (Ρωμ. ιβ' 2). Ἐπειδὴ ἂν μία μοναχὴ περίστασις λείψῃ ἢ ἂν μὲ ὅλην τὴν προαίρεσιν καὶ δύναμίν μας δὲν κάνομεν τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, φανερόν ὅτι, ἀτελεῆς καὶ κολοβὸν αὐτὸ καὶ γίνεται καὶ ὀνομάζεται.

ιδικόν Του τὸ νὰ τὴν θελήσης καὶ ἂν Αὐτὸς οὕτω θέλῃ καὶ ἂν δι' αὐτῆς ἀρέσης εἰς Αὐτὸν μόνον. Καὶ ὅταν στοχασθῆς, πὼς ἀπὸ αὐτὴν τὴν θεϊαν θέλησιν εἶναι παρακινήμενη ἢ ἰδική σου κλίσις, τότε νὰ θέλῃς τὴν πρᾶξιν ἐκείνην καὶ νὰ τὴν ἐπιχειρῖζεσαι, διότι τὴν θέλει ὁ Θεὸς καὶ εἶναι διὰ μόνην Αὐτοῦ ἀρεσκείαν καὶ δόξαν.

Ὅμοίως, ὅταν θέλῃς νὰ ἀποστραφῆς, ἐκεῖνο ὅπου δὲν θέλει ὁ Θεός, ἦτοι τὸ κακόν, μὴν τὸ ἀποστραφῆς παρευθῆς, ἀνίσως πρῶτον δὲν προσηλώσης τὸ βλέμμα τοῦ νοῦ σου εἰς τὴν θεϊαν Του θέλησιν, ἢ ὅποια θέλει νὰ τὸ ἀποστραφῆς διὰ ἀ ἀρέσης εἰς Αὐτόν. Διότι ἡ ἀπάτη τῆς φύσεως εἶναι πολὺ λεπτή καὶ διὰ τοῦτο εἶναι εἰς ὀλίγους γνωστή· ἐπειδὴ αὐτὴ ζητεῖ ἀποκρύφως τὸν ἑαυτὸν της πάντοτε· καὶ πολλές φορές κάνει νὰ φαίνεται εἰς ἡμᾶς, ὅτι ὁ ἰδικὸς της σκοπὸς εἶναι νὰ ἀρέσομεν μόνον εἰς τὸν Θεόν, ὅμως δὲν εἶναι ἔτσι ἡ ἀλήθεια.

Ὅθεν, συμβαίνει πολλάκις, νὰ νομίζομεν ἐκεῖνο ὅπου θέλομεν, ἢ δὲν θέλομεν, διὰ ἰδικόν μας συμφέρον· πὼς τὸ θέλομεν ἢ δὲν τὸ θέλομεν διὰ νὰ ἀρέσομεν μόνον καὶ μόνον εἰς τὸν Θεόν· λοιπόν, διὰ νὰ ἀποφύγομεν αὐτὴν τὴν ἀπάτην, τὸ καθ' αὐτὸ ἰατρικὸν εἶναι ἡ καθαρότης τῆς καρδίας, ἢ ὅποια συνίσταται εἰς τὸ νὰ ἐκδυθοῦμεν τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον καὶ νὰ ἐνδυθοῦμεν τὸν νέον (καὶ εἰς τοῦτο κατευθύνεται ὅλος τοῦτος ὁ πόλεμος).

Ὅμως, διὰ νὰ σὲ μάθω τὴν τέχνην, νὰ κάμνης τοῦτο, ἄκουσον. Εἰς τὴν ἀρχὴν κάθε σου πράξεως πρέπει νὰ ἐκδυθῆς ὅσον ἠμπορεῖς, ἀπὸ κάθε θέλημα ἰδικόν σου καὶ νὰ μὴ θελήσης μήτε νὰ κάμνης, μήτε νὰ ἀποστραφῆς κανένα πρᾶγμα, ἀνίσως πρῶτον δὲν αισθανθῆς πὼς παρακινεῖσαι καὶ σύρεσαι εἰς τοῦτο, ἀπὸ τὴν μόνην καὶ ἀπλὴν θέλησιν τοῦ Θεοῦ. Καὶ ἐὰν εἰς ὅλα σου τὰ ἔργα τὰ ἐξωτερικὰ καὶ μάλιστα εἰς τὰ ἐσωτερικὰ τῆς ψυχῆς, δὲν ἠμπορῆς νὰ αισθάνεσαι ἐνεργεῖα πάντοτε, αὐτὴν τὴν ἐκ Θεοῦ παρακίνησην καὶ εὐαρέστησιν² κἄν

² Τὸ νὰ αισθανόμεθα ἐνεργεῖα τὴν ἐκ Θεοῦ παρακίνησην, γίνεται ἢ μὲ θεϊκὸν φωτισμὸν καὶ νοερὰν ἔλλαμψιν, δι' ὧν ἀποκαλύπτεται εἰς τοὺς καθαρὸς τὸ τοῦ Θεοῦ θέλημα θεωρητικῶς, ἢ μὲ ἐσωτερικὴν ἔμπνευσιν τοῦ Θεοῦ διὰ λόγον· ἢ μὲ ἄλλα ἐνεργήματα τῆς θείας χάριτος ἐν τῇ καρδίᾳ τῇ καθαρᾷ ἐνεργούμενα, οἷον θερμὴν ζωόβλυτον, χαρὰν ἄρρητον, σκιρτήματα πνευματικά, κατάνυξιν, καρδιακὰ δάκρυα, ἀγάπην θεϊαν καὶ τὰ ἄλλα θεοφιλῆ καὶ μακάρια πάθη, τὰ ὅποια γίνονται ὄχι μὲ τὴν θέλησιν τὴν ἰδικὴν μας, ἀλλὰ ἐκ Θεοῦ, ἑτεροκινήτως καὶ παθητικῶς· διὰ τῆς αἰσθήσεως γὰρ τούτων ἀπάντων πληροφοροῦμεθα, ὅτι ἐκεῖνο ὅπου

εὐχαριστήσου νὰ τὴν ἔχῃς δυνάμει· ἦγουν, νὰ ἔχῃς σὺ πάντοτε ἀπὸ λόγου σου γνώμην ἀληθινὴν, νὰ ἀρέσῃς μόνω τῷ Θεῷ σου εἰς κάθε σου ἔργον.

Πλὴν εἰς τὰ ἔργα ὅπου ἔχουν νὰ βαστάσουν εἰς κάποιο διάστημα καιροῦ, ὄχι μόνον εἰς τὴν ἀρχὴν εἶναι καλὸν νὰ κινῆς εἰς τὸν ἑαυτὸν σου αὐτὴν τὴν εἰς Θεὸν εὐαρέστησιν, ἀλλὰ καὶ ἕως τέλους ἔχεις χρέος νὰ ἐπιμελῆσαι νὰ ἀνακαινουργώνης πολλάκις αὐτὴν μετὰ τὴν ἐνθύμησιν³· διότι, ἂν οὕτω δὲν κάμνης, κινδυνεύεις νὰ περιπλεχθῆς πάλιν εἰς τὸν δεσμὸν τῆς φυσικῆς ἀγάπης τοῦ ἑαυτοῦ σου, ἢ ὅποια, μετὰ τὸ νὰ κλίνη περισσότερον εἰς τὸν ἑαυτὸν τῆς παρὰ εἰς τὸν Θεόν, συνηθίζει πολλάκις μετὰ τὸ διάστημα τοῦ καιροῦ, νὰ μὰς κἀνὴ νὰ ἀλλοιώνομεν ἀστοχάστως τὰ πράγματα καὶ νὰ μεταλλάσσομεν τὰ τέλη καὶ τοὺς πρώτους σκοποὺς μας.

Ὅθεν, ὅποιος δὲν προσέχει καλῶς εἰς τοῦτο, ἀρχίζει πολλάκις νὰ κάμνη κανένα ἔργον, μετὰ σκοπὸν διὰ νὰ ἀρέσῃ μόνον εἰς τὸν Κύριόν του· ἀλλ'ἔπειτα, ὀλίγον κατ'ὀλίγον, ἀνεπαισθήτως πηγαίνοντας, ἀρέσκειται καὶ αὐτὸς εἰς τοῦτο μετὰ τὴν ἰδίαν του θέλησιν, τοιουτοτρόπως, ὅπου λησμονεῖ τὸ θεῖον θέλημα· καὶ δένεται τόσον πολλα μετὰ τὴν ἡδονὴν ἐκείνου τοῦ ἔργου, ὅπου ἂν ὁ ἴδιος Θεὸς τὸν ἐμποδίσῃ ἀπὸ τοῦ ἔργου ἐκεῖνο μετὰ καμμίαν ἀσθένειαν ἢ μετὰ πειρασμὸν δαιμόνων καὶ ἀνθρώπων ἢ μετὰ ἄλλο μέσον κανενὸς κτίσματος, αὐτὸς συγχύζεται ὅλος καὶ ταράττεται καὶ μερικὰς φορὰς κατακρίνει τὸν ἕνα καὶ τὸν ἄλλον, πῶς τοῦ ἔγιναν ἐμπόδια (διὰ νὰ μὴν εἰπῶ πῶς γογγίζει καὶ κατὰ τοῦ ἰδίου Θεοῦ καμμίαν φορὰν), τὸ ὅποῖον εἶναι σημεῖον πολλα φανερόν, ὅτι ἡ γνώμη του δὲν ἦτο ὅλη τοῦ Θεοῦ, ἀλλ'ἔγεννᾶτο ἀπὸ ρίζαν σεσαθρωμένην καὶ διεφθαρμένην τῆς φιλαυτίας.

Διότι ἐκεῖνος ὅπου κινεῖται διὰ μόνον τὸ θέλημα καὶ τὴν εὐαρέστησιν τοῦ Θεοῦ, δὲν θέλει περισσότερον τὸ ἕνα ἔργον ἀπὸ τὸ ἄλλο, κἂν τὸ ἕνα εἶναι ὑψηλὸν καὶ μέγαλον, κἂν τὸ ἄλλο ταπεινὸν καὶ παραμικρόν· ἀλλὰ ἐξ ἴσου θέλει καὶ τὰ δύο, καθ'ὅ εἶναι ἀρεστὰ εἰς τὸν Θεὸν διὰ τὸν καιρὸν ἢ διὰ τὸν τρόπον ἢ διὰ ἄλλην τινὰ

ζητοῦμεν νὰ κάμομεν εἶναι κατὰ θεῖαν θέλησιν. Προτίτερα δὲ ἀπὸ αὐτά, χρεωστοῦμεν διὰ τὸ ζήτημά μας νὰ κάμομεν πρὸς τὸν Θεὸν θερμοτάτην καὶ καθαρὰν προσευχὴν καὶ ἅπαξ καὶ δις καὶ πολλάκις.

³ Διὰ τοῦτο καὶ ὁ θεῖος Γρηγόριος ὁ Σιναΐτης ἔγραφε. «Πρόσεχε δὲ καὶ τῇ προθέσει (ἦτοι τῇ προαιρέσει καὶ θελήσει σου) καθ'ὥραν, ἐν ἀκριβεῖ ἐρευνῇ ποῦ ρέπει· εἰ κατὰ Θεὸν δι'αὐτὸ τὸ καλὸν ἕνεκα ψυχικῆς ὠφελείας, κάθησαι ἡσυχάζων ἢ ψάλλον ἢ ἀναγιγνώσκων ἢ προσευχόμενος ἢ τὴν οἰανοῦν ἀρετὴν ἐργαζόμενος· ἵνα μὴ συλᾶσαι ἀγνώστως» (Κεφ. ιβ' σελ. 916, Φιλοκαλ.).

περίστασιν ὅπου ἐκεῖνος μόνος γνωρίζει· ὅθεν ὁ τοιοῦτος, εἴτε τὸ ὑψηλὸν καὶ μεγάλον ἔργον μεταχειρίζεται, εἴτε τὸ ταπεινὸν καὶ παραμικρὸν, μένει παρομοίως εἰρηνικὸς καὶ ἀναπαυμένος· διότι παντοιοτρόπως ἀπολαμβάνει τὸν σκοπὸν του καὶ τὸ τέλος του, τὸ ὁποῖον ἦτον τὸ νὰ φανῆ εὐάρεστος τῷ Θεῷ εἰς ὅλα τὰ ἔργα του, εἴτε ἐν τῇ ζωῇ εἴτε ἐν τῷ θανάτῳ. «Δι' ὃ καὶ φιλοτιμούμεθα, εἴτε ἐνδημοῦντες εἴτε ἐκδημοῦντες εὐάρεστοι αὐτῷ εἶναι» (Β' Κορινθ. ε' 9). Ὅθεν, ἀγαπητέ, ἄς εἶσαι πάντοτε προσεκτικὸς καὶ συνεσταλμένος εἰς τὸν ἑαυτὸν σου καὶ στοχάζου νὰ κατευθύνῃς τὰς πράξεις σου εἰς αὐτὸ τὸ τέλειον τέλος.

Εἰ δὲ καὶ καμμίαν φορὰν παρακινηθῆς ἀπὸ τὴν διάθεσιν τῆς ψυχῆς σου νὰ κάμνῃς τὸ καλὸν διὰ νὰ ἀποφύγῃς τὰ κολαστήρια τοῦ ἄδου ἢ καὶ διὰ νὰ ἀπολαύσῃς τὸν Παράδεισον, ἢ μπορεῖς ἀκόμη καὶ εἰς τοῦτο νὰ στοχασθῆς διὰ ἔσχατον τέλος σου, τὴν εὐαρέστησιν καὶ θέλησιν τοῦ Θεοῦ, ὅστις θέλει νὰ εἰσέλθῃς εἰς τὴν βασιλείαν Του καὶ νὰ μὴν ὑπάγῃς εἰς τὸν ἄδην. Αὐτὸ τὸ αἶτιον, ἢ γουν τὸ τέλος, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ γνωρίσῃ τινὰς πληρέστατα, πόσῃν ἰσχὺν καὶ δύναμιν ἔχει.

Διότι ἓνα ἔργον ἄς εἶναι πολλὰ χαμηλόν, ἄς εἶναι πλέον ἐλάχιστον, ὅμως ὅταν γίνεται μὲ τέλος διὰ νὰ ἀρέσῃ, εἰς μόνον τὸν Θεὸν καὶ εἰς δόξαν Το, ἀξίζει ἀπείρως περισσότερον (διὰ νὰ εἰπῶ ἔτσι), παρὰ ἄλλα πολλὰ ἔργα ὑψηλά, ἐνδοξα καὶ μεγαλώτατα, ὅπου νὰ γίνονται χωρὶς αὐτὸ τὸ τέλος· ὅθεν κοντὰ εἰς τὸν Θεὸν πλέον εὐάρεστον εἶναι ἓνα μόνον δηνάριον, ὅταν τὸ δώσῃς εἰς ἓνα πτωχόν, διὰ τοῦτο μόνον τὸ αἶτιον διὰ νὰ ἀρέσῃς εἰς τὴν θείαν Του μεγαλειότητα, παρὰ τὸ νὰ γυμνωθῆς ἀπὸ ὅλα τὰ πολλὰ ὑπάρχοντά σου, ὅταν τὸ κάμνῃς μὲ ἄλλον σκοπὸν, κἄν καὶ τὸ κάμνῃς διὰ νὰ ἀπολαύσῃς τὰ οὐράνια ἀγαθὰ, τὰ ὁποῖα εἶναι τέλος ὄχι μόνον καλὸν ἀλλὰ καὶ ἄκρως ἐπιθυμητόν. Αὕτη ἢ γύμνασις τὴν ὁποῖαν πρέπει νὰ κάμνῃς εἰς κάθε σου πρᾶξιν, τὸ νὰ ἔχῃς δηλαδὴ ἓνα σκοπὸν, νὰ ἀρέσῃς μόνον εἰς τὸν Θεόν, ἢ γύμνασις λέγω αὕτη, ἀγκαλὰ καὶ εἰς τὴν ἀρχὴν θέλει σοῦ φανῆ δύσκολος, ὅμως μετὰ ταῦτα θέλει σοῦ γίνῃ εὐκόλος, ἓνα μὲν ἀπὸ τὴν μεταχείρισιν τοῦ πράγματος καὶ ἄλλο δε, ἀπὸ τὸ νὰ ἐπιθυμῆς πάντοτε τὸν Θεὸν καὶ εἰς Αὐτὸν νὰ ἀναπνέῃς μὲ ζωντανὴν διάθεσιν τῆς καρδίας σου, ὡσὰν εἰς τελειότατον καὶ μόνον ἀγαθόν, τὸ

ὁποῖον εἶναι ἄξιον διὰ μόνον τὸν ἑαυτὸν του, νὰ ζητῆται ἀπὸ ὅλα τὰ κτίσματα καὶ νὰ δουλεύεται καὶ νὰ ἀγαπᾶται περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλο.

Οὗτος ὁ λογαριασμὸς τῆς ἀπείρου ἀξιομισθίας τοῦ Θεοῦ, ὅσον γίνεται πλέον βαθέως καὶ πλέον συνεχῶς, τόσον θέλουν εἶναι καὶ πλέον θερμαὶ καὶ συνεχεῖς αἱ ἄνω εἰρημέναι πράξεις τῆς θελήσεώς μας. Καὶ ἔτσι, πλέον εὐκολώτερα καὶ ὀρηγορώτερα θέλομεν ἀποκτήσει τὴν ἕξιν, εἰς τὸ νὰ κάμνομεν κάθε μας πρᾶξιν, διὰ μόνην τὴν ἀγάπην καὶ εὐαρέστησιν τοῦ Δεσπότη ἐκείνου, ὅπου μόνος εἶναι ἄξιος νὰ ἀγαπᾶται. Τελευταῖον, ἂν θέλῃς νὰ καταλάβῃς ἀνίσως ὁ Θεὸς σὲ κινή εἰς κάθε σου πρᾶξιν, πρέπει νὰ ζητήσης τοῦτο ἀπὸ τὸν Θεὸν μὲ θερμὴν προσευχήν, παρακαλῶντάς Τον νὰ προσθέσῃ ἀκόμη καὶ ταύτην τὴν χάριν εἰς τοῦ λόγου σου, κοντὰ εἰς τὰς ἄλλας ἀναριθμήτους ἐνεργεσίας καὶ χάριτας, ὅπου σοῦ ἔκαμνε καὶ σοῦ κάμνει ὀλοένα, διὰ μόνην ἀγάπην καὶ χωρὶς κέρδος ἰδικόν Του.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΑ΄.

**Περὶ σκέψεων τινῶν, ὅπου παρακινοῦν τὴν θέλησιν τοῦ ἀνθρώπου,
νὰ θέλῃ εἰς κάθε πρᾶγμα τὴν εὐαρέστησιν τοῦ Θεοῦ.**

Πρὸς τούτοις, διὰ νὰ παρακινήσης τὴν θέλησίν σου μὲ περισσοτέραν εὐκολίαν, νὰ θέλῃ εἰς ὅλα τὴν εὐαρέστησιν καὶ τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ, ἐνθυμοῦ συχνάκις, ὅτι Αὐτὸς πρότερον μὲ διαφόρους τρόπους σὲ ἐτίμησε καὶ σὲ ἠγάπησε· σὲ ἐδημιούργησεν ἀπὸ τὸ οὐδέν, κατ'εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν ἰδικήν Του καὶ ὅλα τὰ ἄλλα κτίσματα ἔκαμνε εἰς ἰδικήν σου ὑπηρεσίαν· σὲ ἐλύτρωσεν ἀπὸ τὴν σκλαβίαν τοῦ διαβόλου, στέλλοντας ὄχι ἕναν Ἄγγελον, ἀλλὰ τὸν Υἱὸν Του τὸν Μονογενῆ, διὰ νὰ σὲ ἐξαγοράσῃ, ὄχι μὲ φθαρτὴν τιμὴν χρυσίου καὶ ἀργυρίου, ἀλλὰ μὲ τὸ πολύτιμον αἷμα Του καὶ θάνατον τὸν πλέον βασανιστικὸν καὶ ἄτιμον· καὶ πάλιν μετὰ ταῦτα, κάθε ὥραν καὶ κάθε στιγμὴν, σὲ διαφυλάττει ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς· πολεμεῖ διὰ σὲ μὲ τὴν θείαν Του χάριν· ἔχει ἔτοιμον πρὸς τροφήν σου καὶ διαφέντευσίν σου, τὸν ἀγαπητόν Του Υἱὸν εἰς τὰ ἄχραντα Μυστήρια.

Τοῦτο εἶναι ἓνα σημάδι μιᾶ ὑπερτίμου τιμῆς καὶ ἀγάπης, ὅπου ἔχει εἰς ἐσέ ὁ Θεός, τόσον μέγαν, ὅπου δὲν ἠμπορεῖ τινὰς νὰ καταλάβῃ πόσῃν τιμῇν κάμνει ἓνας οὕτω μέγας Βασιλεὺς, εἰς τὴν οὐτιδανότητα καὶ ταλαιπωρίαν ἡμῶν· καὶ ἐκ τοῦ ἐναντίου, πόσῃν τιμῇν καὶ σέβας χρεωστοῦμεν νὰ κάμνομεν ἡμεῖς, εἰς τὴν τόσῃν Αὐτοῦ ὑψηλὴν μεγαλειότητα, ἣτις ἔκαμνε διὰ λόγου μας τόσα καὶ τόσα θαυμαστὰ πράγματα.

Καὶ ἐὰν ἐπίγειοι βασιλεῖς, ὅταν τιμῶνται ἀπὸ ἀνθρώπους καὶ τοὺς πλέον ποταποὺς καὶ οὐτιδανούς, εἶναι χρεῶσται νὰ τοὺς κάμνουν τὴν ἀνταπόδοσιν, πόσῃ μᾶλλον πρέπει νὰ κάμνομεν ἡμεῖς οἱ οὐτιδανοὶ εἰς τὸν ὑπέρτατον Βασιλέα τοῦ παντός, ἀπὸ τὸν ὅποιον εἴμεθα τόσον πολλὰ τιμημένοι καὶ ἠγαπημένοι; Ἐξω ἀπὸ τοῦτο ὅπου εἶπαμεν, ἔχε πάντοτε εἰς τὴν ἐνθύμησίν σου περισσότερον ἀπὸ κάθε ἄλλο, ὅτι, ὡς προείπομεν, ἡ θεία μεγαλειότης καθ'ἑαυτὴν εἶναι ἀπείρως ἀξία νὰ τιμᾶται καὶ νὰ δουλεύεται καθαρῶς ἀπὸ ὅλους κατὰ τὴν ἀρέσκειάν της.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν Ι Β'.

Περὶ πολλῶν θελημάτων καὶ ὀρέξεων, ὅπου εἶναι εἰς τὸν ἄνθρωπον καὶ περὶ τῆς μάχης, ὅπου ἔχουν ἀναμεταξύ των.

Ἦξευρε ὅτι, εἰς τὸν πόλεμον τοῦτον, δύο θελήσεις εἶναι εἰς ἡμᾶς ἐναντία ἀναμεταξύ των· ἡ μία, τοῦ λογικοῦ· καὶ διὰ τοῦτο λέγεται, θέλησις λογικὴ καὶ ἀνωτέρα· ἡ ἄλλη, τῆς αἰσθήσεως· καὶ διὰ τοῦτο ὀνομάζεται, θέλησις αἰσθητικὴ καὶ κατωτέρα· ἣτις ἀκόμη κοινότερον, ὀνομάζεται θέλησις ἄλογος, θέλησις ὀρέξεως σαρκὸς καὶ πάθους· μὲ τὴν ἀνωτέραν καὶ λογικὴν θέλησιν, θέλομεν ὅλο τὰ καλὰ· καὶ μὲ τὴν κατωτέραν καὶ ἄλογον θέλησιν, θέλομεν ὅλο τὰ κακὰ· λοιπόν, ὅταν ἡμεῖς θέλομεν κανένα πρᾶγμα μὲ μόνην τὴν αἴσθησιν, ἕως ὅπου δὲν συγκλίνομεν μὲ τὴν ἀνωτέραν καὶ λογικὴν θέλησιν νὰ τὸ θέλομεν, δὲν λογίζεται, ὅτι τὸ θέλομεν τῇ ἀληθείᾳ. Ὅθεν ὅλος ὁ ἀόρατος πόλεμος, ἐν πρώτοις εἰς τοῦτο στέκει, ἠγουν, εἰς τὸ νὰ μὴ κλίνη ἡ ἀνωτέρα θέλησις εἰς τὴν κατωτέραν. Διότι, ἡ λογικὴ θέλησις, ἣτις εὐρίσκεται, ἀνάμεσα εἰς τὴν θέλησιν τοῦ Θεοῦ, ὅπου στέκεται ἐπάνωθεν της καὶ εἰς

ἐκείνην τῆς αἰσθήσεως, ὅπου εἶναι κάτωθεν, πολεμεῖται πάντοτε καὶ ἀπὸ τὴν μίαν καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλην. Ἐπειδὴ καὶ κάθε μία ἀπὸ αὐτὰς γυρεύει νὰ τὴν σύρη καὶ νὰ τὴν ὑποτάξῃ εἰς τὸν ἑαυτὸν τῆς¹.

Διὰ τοῦτο, μέγαν βάσανον καὶ κόπον καὶ μάλιστα εἰς τὴν ἀρχὴν, δοκιμάζουσιν ἐκεῖνοι, ὅπου ἔκαμαν ἕξιν εἰς τὸ κακόν, ὅταν ἀποφασίσουν νὰ ἀλλάξουν τὴν κοσμικὴν καὶ σαρκικὴν τῶν ζωῶν καὶ νὰ δοθοῦν εἰς τὴν ἀγάπην καὶ δούλευσιν τοῦ Θεοῦ. Διότι, τὰ ἐναντιώματα ὅπου δέχεται ἡ λογικὴ θέλησις τῶν, ἀπὸ τὴν θέλησιν τοῦ Θεοῦ καὶ ἀπὸ τὴν θέλησιν τῆς αἰσθήσεως, αἱ ὁποῖαι στέκονται ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο καὶ τὴν πολεμοῦν, εἶναι τόσον δυνατά, ὅπου μὲ μέγαν βάσανον τὰ αἰσθάνονται, τὸ ὅποιον δὲν συμβαίνει εἰς ἐκείνους, ὅπου ἔκαμαν ἤδη ἕξιν, ἢ εἰς τὰς ἀρετὰς ἢ εἰς τὰς κακίας καὶ ὅπου ἀναπαύονται νὰ ζοῦν ἢ εἰς ἐκείνας ἢ εἰς ταῦτα.

Διότι, οἱ μὲν ἐνάρετοι, συγκατατίθενται εὐκόλα εἰς τὴν θέλησιν τοῦ Θεοῦ, οἱ δὲ κακοί, κλίνουν εἰς ἐκείνην τῆς αἰσθήσεως, χωρὶς καμμίαν ἐναντιότητα². Ὅθεν, ἄς μὴν ἐγκαυχᾶται τινὰς, πὼς ἠμπορεῖ νὰ ἀποκτήσῃ τὰς ἀληθινὰς χριστιανικὰς ἀρετὰς καὶ νὰ δουλεύσῃ τὸν Θεόν, καθὼς πρέπει, ἀνίσως δὲν θέλῃ νὰ βιάσῃ τὴν ἀληθείαν τὸν ἑαυτὸν του, εἰς τὸ νὰ ἀφήσῃ ὄχι μόνον τὰς μεγαλυτέρας ἡδονὰς, ἀλλ' ἀκόμη καὶ τὰς μικροτέρας, εἰς τὰς ὁποίας ἦτον πρότερον προσκολλημένος μὲ ἀγάπην γῆϊνῃν. Καὶ ἀπὸ τοῦτο συμβαίνει νὰ φθάνουν εἰς τὴν τελειότητα πολὺ ὀλίγοι³. Διότι, ἀφ' οὗ ἐκυρίευσαν μὲ κόπον τὰς μεγαλυτέρας ἡδονὰς, δὲν θέλουν

¹ Αἱ τρεῖς αὐταὶ θελήσεις, ὀνομάζονται καὶ νόμοι ἀπὸ τὸν Ἀπόστολον Παῦλον (Ρωμ. κεφ. ζ'). Ἡ μὲν λογικὴ θέλησις, νόμος τοῦ νοός, ἡ δὲ ἄλογος, νόμος ἐν τοῖς μέλεσιν εὐρισκόμενος καὶ ἀντιστρατευόμενος τῷ νόμῳ τοῦ νοός· ἡ δὲ θέλησις τοῦ Θεοῦ, νόμος πνευματικός· καὶ νόμος τοῦ Θεοῦ, ὃ συνήδεται ὁ νόμος τοῦ νοός· προσθέτει δὲ καὶ τέταρτον νόμον, τὸν τῆς ἁμαρτίας· ὅστις ἐστὶ, κατὰ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ θείου Δαμασκηνοῦ, ἡ ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ σπειρομένη προσβολὴ τῶν λογισμῶν τῶν κακῶν, εἰς τὴν ὁποίαν αἰχμαλωτίζει τὸν νοῦν, ὁ νόμος ὁ ἐν τοῖς μέλεσιν εὐρισκόμενος· τὴν δὲ ρηθεῖσαν λογικὴν θέλησιν καὶ νόμον τὸν τοῦ νοός, ὁ θεῖος Δαμασκηνός, ὀνομάζει συνείδησιν (Βιβλ. Θεολόγ. Κεφ. 29).

² Ἐπειδὴ, κατὰ τὸν Σολομῶντα «Ὅταν ἔλθῃ ἀσεβὴς εἰς βάθος κακῶν, καταφρονεῖ» (Παρ. ιη' 3).

³ Διότι τόσον ὑψηλὸν καὶ λεπτὸν πρᾶγμα εἶναι ἡ τελειότης καὶ πρὸς Θεὸν ἐνωσις, ὥστε ὅπου ἓνα τόσον μικρὸν ἐμπόδιον, ὅσον εἶναι μία μοναχὴ τρίχα, ἠμπορεῖ νὰ τὴν ὑστερήσῃ ἀπὸ ἡμᾶς καὶ νὰ μὴ μᾶς ἀφήσῃ νὰ ἐνωθῶμεν μὲ τὸν Θεόν, καθὼς λέγει ὁ ἅγιος Συμεὼν ὁ νέος Θεολόγος (Λόγ. νζ' σελ. 305). «Ἦγουν, ἂν ἔχομεν ἀπὸ ἀμέλειάν μας κανένα μικρὸν λογισμόν, ἢ δισταγμὸν ἀπιστίας, ἢ διψυχίας, ἢ δειλίας, ἢ ἄλλο κανένα πάθος καὶ προσπάθειαν, δὲν θέλομεν ἀξιωθῆναι νὰ ἔχομεν ἐγκάτοικον τὸν Θεὸν εἰς τὴν ψυχὴν μας».

μετὰ ταῦτα νὰ βιάσουν τὸν ἑαυτὸν τοὺς, εἰς τὸ νὰ νικήσουν καὶ τὰς μικροτέρας καὶ οὐτιδανὰς τῶν ὀρέξεις, αἱ ὁποῖαι κάθε ὄραν τοὺς κυριεύουσι.

Χάριν παραδείγματος· εἶναι μερικοί, ὅπου δὲν παίρνουν καὶ τὸ ξένον πρᾶγμα, ἀλλ' ὅμως ἀγαποῦν μὲ ὑπερβολὴν τὸ ἰδικόν τοὺς· εἶναι ἄλλοι ὅπου δὲν γυρεύουν τιμὰς μὲ μέσα ἀθέμιτα καὶ ἄπρεπα· ὅμως, δὲν τὰς βδελύττονται, καθὼς ἔχουν χρέος, ἀλλὰ καὶ τὰς ἐπιθυμοῦν καὶ κάποιας φορὰς τὰς γυρεύουν μὲ ἄλλους διαφοροὺς τρόπους. Ἄλλοι, πάλιν, φυλάττουν τὰς νενομοθετημένας νηστείας· κατὰ τὸ χρέος τοὺς, ὅμως κυριεύονται ἀπὸ τὴν γαστριμαργίαν καὶ λαιμαργίαν, τρώγοντες περισσότερον ἀπὸ τὸ ἀρκετόν τοὺς. Ἄλλοι, ζῶσι μὲ ἐγκράτεινα, ὅμως δὲν ξεκολλοῦν ἀπὸ κάποιας συναναστροφᾶς, ὅπου τῶν ἀρέσουν, αἱ ὁποῖαι προξενοῦν μέγαν ἐμπόδιον εἰς τὴν πνευματικὴν ζωὴν καὶ εἰς τὴν ἔνωσιν τοῦ Θεοῦ· καὶ μάλιστα, αἱ συναναστροφᾶι ἐκεῖναι, ὅπου γίνονται μὲ πρόσωπα νέα καὶ εὐλαβῆ, ἀπὸ τὰ ὁποῖα ὅσον ὀλιγότερον φοβεῖται τινὰς, τόσον περισσότερον πρέπει νὰ τὰ ἀποφεύγῃ⁴.

Ὅθεν, ἐκ τούτων ὅπου εἶπαμεν, ἀκολουθεῖ εἰς αὐτούς, τὸ νὰ κάμνουν τὰ καλὰ ἔργα, ἀτελεῖ, κολοβὰ καὶ συντροφιασμένα μὲ τὴν ἐπιθυμίαν τῆς τιμῆς καὶ τῶν ἐπαίνων τοῦ κόσμου. Ἐκ τούτων, ἀκολουθεῖ, νὰ μὴ προκόπτουν αὐτοὶ εἰς τὴν ὁδὸν τῆς σωτηρίας, ἀλλὰ νὰ στρέφουν καὶ εἰς τὰ ὀπίσω καὶ νὰ μεταπίπτουν εἰς τὰ πρῶτα κακά· διότι, δὲν ἀγαποῦν τὴν ἀληθινὴν ἀρετὴν, οὐδὲ φαίνονται εὐχάριστοι πρὸς τὸν Θεόν, ὅπου τοὺς ἐλύτρωσε πρότερον ἀπὸ τὴν τυραννίαν τοῦ διαβόλου· ἐκ τούτων ἀκόμη ἀκολουθεῖ, νὰ εἶναι οὗτοι ἀμαθεῖς πάντοτε καὶ τυφλοί, εἰς τὸ νὰ μὴ βλέπουν τὸν κίνδυνον ὅπου εὐρίσκονται, εἰς ἓνα καιρόν, ὅπου νομίζουν πὼς εἶναι ἀσφασαεῖς καὶ ἀκίνδunami.

⁴ Σοῦ σημειῶνω ἐδῶ, ἀδελφέ καὶ διὰ κάποιας φυσικᾶς κλίσεως ἢ πάθη, τὰ ὁποῖα οὔτε θανάσιμα ἀμαρτήματα λέγονται, οὔτε συγγνωστά, μὲ τὸ νὰ μὴ γίνονται ἐκ τῆς προαιρέσεώς μας, ἀλλὰ εἶναι ἐξηρητημένα ἀπὸ τὴν ἰδιοσυγκρασίαν τῶν σωμάτων· ταῦτα δὲ ὀνομάζονται ἀτελειότητες, ἐλαττώματα καὶ ψεγάδια φυσικά· καθὼς λόγου χάριν, εἶναι πολλοὶ φυσικὰ πικροὶ καὶ μελαγχολικοί· ἄλλοι ἀυστηροὶ καὶ ὀξύθυμοι· ἄλλοι ἐλαφροὶ εἰς τὸν λογισμόν καὶ ἀσύστατοι· ἄλλοι πεισματῶδεις· ἄλλοι φιλόφιλοι καὶ ἄλλοι ἔχουν ἄλλα φυσικά ἐλαττώματα. Ὅθεν καὶ κατὰ τῶν τοιούτων ἐλαττωμάτων πρέπει νὰ πολεμῶμεν, διορθῶντες τὰς ὑπερβολὰς καὶ ἐλλείψεις τῶν μὲ τὴν διάκρισιν τοῦ ὀρθοῦ λόγου καὶ μετακεντρίζοντες αὐτὰ εἰς ἀρετὰς. Διότι κανένα φυσικόν, ὅσον καὶ ἂν εἶναι ἄγριον, δὲν ἀντιστέκεται τόσον εἰς τὴν προαίρεσιν, ὥστε ὅπου, μὲ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ καὶ μὲ τὸν κόπον καὶ ἐπιμέλειαν τὴν ἰδικὴν μας, νὰ μὴν ἠμπορῇ νὰ νικηθῇ· λέγω δὲ νὰ πολεμοῦμεν καὶ ταῦτα, διότι κἂν καὶ φυσικὰ εἶναι καὶ ὄχι προαιρετικά, μὰς ἐμποδίζουν ὅμως ἀπὸ τὴν τελειότητα.

Και ἐδῶ φαίνεται μία πλάνη, τόσον περισσότερο βλαβερά, ὅσον εἶναι ὀλιγώτερον γνωστή· ἐπειδή, εἶναι πολλοὶ ὅπου ἀκολουθοῦν τὴν πνευματικὴν ζωὴν, ἀγαποῦν ὅμως περισσότερο ἀπὸ τὸ πρέπον τὸν ἑαυτὸν τους (ἀγκαλὰ καὶ κατὰ ἀλήθειαν δὲν ἤξεύρουσιν νὰ τὸν ἀγαποῦν). Διότι, καταγίνονται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, εἰς ἐκείνους τοὺς ἀγῶνας, ὅπου κλίνει ἢ ὀρεξίς των καὶ ἀφήνουν τοὺς ἄλλους, ὅπου ἐναντιώνονται ζωντανὰ εἰς τὴν φυσικὴν τους κλίσιν καὶ εἰς τὰς αἰσθητικὰς ὀρέξεις των, εἰς τὰς ὁποίας, ἔπρεπε μὲ κάθε δίκαιον νὰ στρέφουν τὸν πόλεμον μὲ ὅλας των τὰς δυνάμεις.

Διὰ τοῦτο, ἀγαπητὲ ἐν Κυρίῳ ἀδελφέ μου, σοῦ παραγγέλλω, νὰ ἀγαπᾷς πάντοτε τὴν δυσκολίαν καὶ τὸ βάσανον, ὅπου φέρει μαζί του ὁ πόλεμος οὗτος, κἄν καὶ νικηθῆς κάποτε εἰς αὐτόν. Λέγει γὰρ ὁ Σειράχ· «μὴ μισήσης ἐπίπονον ἐργασίαν» (ζ' 16). Διότι ἐδῶ στέκεται ὅλον τὸ πᾶν. Ἐπειδὴ καὶ ὅσῳ δυνατότερον ἀγαπήσης τὴν δυσκολίαν, ὅπου δείχνει εἰς τοὺς ἀρχαρίους, ἢ ἀρετὴ καὶ ὁ πόλεμος, τόσον περισσότερο καὶ ὀγληγορώτερον ἔχεις νὰ νικήσης· τι λέγω; Ἐὰν ἐσὺ ἀγαπήσης περισσότερο τὸν βασανιστικὸν πόλεμον τῶν παθῶν, παρὰ τὰς ἰδίας ἀρετὰς καὶ τὰς νίκας, βέβαια πλέον ὀγληγορώτερα θέλεις ἀποκτήσει κάθε καλόν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΓ'.

Περὶ τοῦ πῶς πρέπει νὰ πολεμῇ τινὰς ἐναντίον τῆς ἀλόγου θελήσεως τῶν αἰσθήσεων καὶ περὶ τῶν πράξεων ὅπου ἔχει νὰ κάμνη ἢ θέλησις, διὰ νὰ ἀποκτήσῃ τὰς ἕξεις τῶν ἀρετῶν.

Κάθε φοράν, ὅπου ἡ ἄλογος θέλησις τῶν αἰσθήσεων ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος καὶ ἡ θέλησις τοῦ Θεοῦ ἀπὸ τὸ ἄλλο, πολεμοῦν τὴν λογικὴν σου θέλησιν καὶ γυρεύει κάθε μία νὰ λάβῃ τὴν νίκην, πρέπει νὰ γυμνάζεσαι ἐσὺ μὲ πολλοὺς τρόπους διὰ νὰ νικήσῃ ὀλοτελῶς ἡ θέλησις τοῦ Θεοῦ.

Καὶ α', ὅταν πολεμηθῆς ἀπὸ τὰς κινήσεις καμμιᾶς ἀλόγου θελήσεως τῶν αἰσθήσεων, πρέπει νὰ ἀντισταθῆς δυνατὰ, διὰ νὰ μὴ συγκατατεθῇ εἰς ἐκείνας Ἡ ἀνωτέρω θέλησις τοῦ λογικοῦ.

Β'. Αφ' οὗ καταπαύσουν, σήκωσέ τας πάλιν κατεπάνω σου, διὰ νὰ τὰς νικήσης καὶ νὰ τὰς διώξης μακρὰν ἀπὸ λόγου σου, μὲ μεγαλυτέραν ὀρμὴν καὶ δύναμιν.

Καὶ πάλιν ἀνακάλεσέ τας μετὰ ταῦτα εἰς τὸν γ' πόλεμον, εἰς τὸν ὁποῖον θέλεις συνηθίσει νὰ τὰς μισήσης ὀλοφύχως καὶ νὰ τὰς συγκαίνεσαι¹.

Αὐτοὶ οἱ τρεῖς πόλεμοι, πρέπει νὰ γίνονται εἰς κάθε μας ἄτακτον ὄρεξιν (ἔξω ἀπὸ τὰ πάθη τὰ σαρκικά, διὰ τὰ ὅποια θέλω ὀμιλήσει εἰς τὸν οἰκεῖον τόπον).

Τελευταῖον, πρέπει νὰ κάμνης καὶ πράξεις ἐναντίας εἰς κάθε πάθος σου.

Χάριν παραδείγματος, ἀνίσως τινὰς σὲ ἀτίμασε καὶ ἐσὺ πολεμήσαι ἀπὸ τὰς κινήσεις τῆς ἀνυπομονησίας, πρόσεχε καλῶς καὶ θέλεις αἰσθανθῆ, ὅτι αὐταὶ αἰ κινήσεις, πολεμοῦν πάντοτε τὴν ἀνωτέραν καὶ λογικὴν θέλησιν καὶ γυρεύουν νὰ τὴν ὑποτάξουν καὶ νὰ τὴν κάμνουν νὰ συγκατατεθῆ· ὅθεν, ἐσὺ εἰς τὸν α' πόλεμον ἀντιστάσου εἰς τὰς κινήσεις ταύτας μὲ ὄλας σου τὰς δυνάμεις καὶ βιάσου νὰ μὴ

¹ Ὅσοι μὲν προκόψαντες εἰς τὴν πρακτικὴν, ἔγιναν δυνατοὶ εἰς τὸν λογισμόν, μὲ τὸ νὰ ἠλευθέρωθσαν ἀπὸ κάθε ψευδῆ καὶ ἄλογον δόξαν, ἀπόκτησαν δὲ λόγον ὀρθόν διὰ μέσου τῆς θεωρίας τῶν ἀληθῶν καὶ πνευματικῶν λόγων τῶν εὐρισκομένων, τόσον εἰς τὴν θείαν Γραφήν, ὅσον καὶ εἰς τὴν κτίσιν· οὗτοι δύνανται νὰ ἀντιστέκονται καὶ νὰ πολεμοῦν τὰ πάθη καὶ τοὺς λογισμοὺς μὲ ἀντίρρησιν θυμοειδῆ, ἥτοι, τότε μὲ ρητὰ τῆς Ἁγίας Γραφῆς, τὰ ἐναντία εἰς τὰ πολεμοῦντα πάθη καὶ τοὺς λογισμοὺς, καθὼς μὲ τοιαύτην ἀντίρρησιν ὁ Κύριος ἐπολέμησε καὶ ἐνίκησε τὰς τρεῖς προσβολὰς ὅπου τοῦ ἔφερεν ὁ πειράζων, τῆς φιληδονίας, φιλοδοξίας καὶ φιλαργυρίας. Καὶ τότε μὲ τὸν ὀρθὸν καὶ φυσικὸν λόγον, τὸν ἀποδεικνύοντα τὸ ψεῦδος καὶ τὴν ἀπάτην, τῶν σπειρομένων λογισμῶν καὶ τῶν πολεμοῦντων παθῶν, δι' ὃ καὶ οὗτοι λέγονται ἀληθῶς, ὅτι πολεμοῦν κατ' ἐυθεῖαν τοὺς ἐχθροὺς καὶ τοὺς νικοῦν καὶ στεφανώνονται. Ὅσοι δὲ εἶναι ἀσθενεῖς εἰς τὸν λογισμόν, εἶναι κάλλιον νὰ πολεμοῦν τοὺς λογισμοὺς καὶ τὰ πάθη πλαγίως, ἤγουν, εὐθὺς ὅπου τοὺς πολεμήσουν οἱ λογισμοὶ ἢ τὰ πάθη, νὰ προστρέχουν εἰς τὸν Θεὸν μὲ τὴν προσευχὴν, ἕως ὅπου νὰ καταπαύσουν διὰ τῆς προσευχῆς καὶ τὰς κινήσεις τῶν παθῶν καὶ τὰς ὀμιλίαις τῶν λογισμῶν, καθὼς διδάσκει ὁ Ἀββᾶς Ἰσαὰκ (σελ. 212). (Αγκαλὰ καὶ τοῦτο, δὲν λέγεται κυρίως πόλεμος, ἀλλὰ φυγὴ πολέμου διὰ τὴν ἀσθένειαν γινομένη). Ὅμως καὶ οἱ ἀσθενεῖς οὗτοι, κάποτε, ἢ ὅταν μὲ ὑπερβολὴν τοὺς ἐνοχλοῦν τὰ πάθη καὶ οἱ λογισμοὶ, ἢ ὅταν γνωρίζουν τὸν ἑαυτὸν τοὺς πῶς ἔχει δύναμιν ἐν καιρῷ, πρέπει νὰ πολεμοῦν καὶ κατ' ἐυθεῖαν τοὺς λογισμοὺς καὶ τὰ πάθη, διὰ νὰ φανῆ καὶ ἡ ἰδικὴ τους ἀνδρεία καὶ τὸ ἐλεύθερον τῆς προαιρέσεως αὐτῶν καὶ μισόκακον, καθὼς καὶ τοῦτο ὁράται εἰς τὸν ἴδιον Ἀββᾶν Ἰσαὰκ (σελ. 212 καὶ σελ. 519). «Εἰ δὲ γένηταί φησι καιρὸς ἀντιστήναι καὶ παλαῖσαι πρὸς αὐτὰ (τὰ πάθη δηλ.) καὶ τοῦτο ποιήσομεν». Πλὴν, ὅταν κατ' ἐυθεῖαν πολεμοῦμεν τὰ πάθη καὶ τοὺς λογισμοὺς, ἀκαταμάχητος βοήθεια εἶναι τὸ νὰ κρατῶμεν ὡς ὄπλον πολεμικόν, ἢ μὲ τὴν καρδίαν ἢ μὲ τὰ χεῖλη, τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ· ἥτοι τὸ «Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ Υἱὲ τοῦ Θεοῦ ἐλέησόν με», καθὼς καὶ ἔμπροσθεν λέγομεν εἰς τὸ ις' Κεφάλαιον· διότι μὲ τοῦτον τὸν τρόπον καὶ τοὺς ἐχθροὺς πολεμοῦμεν καὶ νικοῦμεν καὶ ἐν ταυτῷ δὲν ὑπερηφανευόμεθα, μὲ τὸ νὰ ἐπιγράφομεν τὴν νίκην ταύτην εἰς τὸ νικοποιόν ὄνομα τοῦ Κυρίου. Σημείωσε, ὅτι ἄρμα μέγιστον καὶ δυνατώτατον εἶναι εἰς τοῦτον τὸν πόλεμον τῶν λογισμῶν καὶ τῶν παθῶν ἡ καταφρόνησις. Ἦγουν, τὸ νὰ καταφρονῆ τινὰς, ὡσὰν γανγίσματα τῶν κυναρίων, τὰς προσβολὰς τῶν λογισμῶν καὶ τὰς κινήσεις τῶν παθῶν (καὶ μάλιστα τοὺς λογισμοὺς ἐκείνους καὶ τὰ πάθη, ὅπου ἔφθασε νὰ πολεμήσῃ πρότερον καὶ νὰ διώξῃ, αὐτὰ δὲ πάλιν ἀναιδῶς τὸν ἐνοχλοῦν) καὶ γενόμενος σοβαρὸς καὶ σιωπηλὸς εἰς τὸν ἑαυτὸν του, νὰ μὴ θέλῃ, οὔτε νὰ γυρίσῃ νὰ τὰ ἰδῆ, οὔτε ἀκρόασιν νὰ δώσῃ πληρῶν τὸ ψαλμικὸν ἐκεῖνο· «Εγὼ δὲ ὡσεὶ κωφὸς οὐκ ἤκουον καὶ ὡσεὶ ἄλαλος, οὐκ ἀνοίγων τὸ στόμα αὐτοῦ» (Ψαλμ. λζ' 14). Ἀλλὰ νὰ τρέχῃ εἰς τὸν δρόμον τῆς ἀρετῆς καὶ προκοπῆς του, χωρὶς νὰ ἐμποδίζεται ἀπὸ τὰ οὐτιδνὰ τῶν λογισμῶν φόβητρα· καὶ ὅποιος ἀγαπᾷ, ἄς μεταχειρισθῆ τὸ ὄπλον τοῦτο καὶ θέλει ὠφεληθῆ πολλά.

κλίνη, μηδὲ νὰ κάμνη συγκατάθεσιν εἰς αὐτὰς ἢ λογικὴ σου θέλησις, λέγων καὶ σὺ μὲ τὸν Ὡσηέ. «Ἀντιτασσόμενος ἀντιτάξομαι αὐτοῖς» (α΄ 2) καὶ μὴ παύσης ποτὲ ἀπὸ αὐτὴν τὴν μάχην, ἕως ὅπου νὰ γνωρίσης, ὅτι ὁ ἐχθρὸς σχεδὸν κουρασθεὶς ἔμεινεν ὡσὰν νεκρωμένος καὶ νικημένος (πρόσεχε ὁμῶς καλῶς καὶ φυλάττου ἀπὸ τὴν πονηρίαν τοῦ διαβόλου. Διότι, ὅταν αὐτὸς γνωρίσῃ πῶς ἀντιστεκόμεθα σφοδρῶς εἰς τὰς κινήσεις κανενὸς πάθους, ὄχι μόνον δὲν τὰς σηκώνει τότε κατεπάνω μας, ἀλλὰ καὶ ἂν εἶναι σηκωμένοι, πάσχει νὰ τὰς καταπαύσῃ, νὰ μὴ μᾶς πολεμοῦν, διὰ νὰ μὴν ἀποκτήσομεν μὲ τὴν γύμνασιν ἐκείνην, τὴν ἕξιν τῶν ἀρετῶν καὶ πρὸς τούτοις, διὰ νὰ μᾶς κάμνη νὰ πέσομεν καὶ εἰς κενοδοξίαν καὶ ὑπερηφάνειαν, δίδοντάς μας μὲ τρόπον ἐπιδέξιον νὰ νομίσομεν, πῶς ὡσὰν ἄνδρεῖοι στρατιῶται κατετροπώσαμεν ὀγλήγορα τοὺς ἐχθρούς μας).

Διὰ τοῦτο ἐσύ, ἀγαπητέ, πέρασε εἰς τὸν β΄ πόλεμον, ἦγουν σήκωσε κατεπάνω σου μὲ τὴν ἐνθύμησιν ἐκείνους τοὺς λογισμούς, ὅπου σοῦ ἔγιναν αἰτία τῆς ἀνυπομονησίας· καὶ μὲ συχνὰς ὀρέξεις καὶ μὲ περισσοτέραν βίαν ἀπὸ τὴν πρώτην, δίωξε τὰς κινήσεις των μακρὰν ἀπὸ λόγου σου· λέγων μὲ τὸν Δαβίδ· «καταδιώξω τοὺς ἐχθρούς μου καὶ καταλήψομαι αὐτούς καὶ οὐκ ἀποστραφήσομαι, ἕως ἂν ἐκλίπωσιν» (Ψαλμ. ιζ΄ 41). Μὰ ἐπειδὴ δὲν εἶναι ἀρκετὸν τὸ νὰ διώξομεν μοναχὰ τοὺς ἐχθρούς μας, ἀλλὰ πρέπει καὶ νὰ τοὺς μισήσομεν ἀπὸ καρδίας διὰ νὰ μὴ νικηθῶμεν ἀπὸ αὐτούς ἄλλην φοράν, διὰ τοῦτο καὶ ἐσύ, μὲ τὸν γ΄ πόλεμον πρέπει νὰ ἐναντιωθῆς μὲ τόσῃν ὀργῇν τοὺς λογισμούς τῆς ἀνυπομονησίας, ἕως ὅπου νὰ τοὺς μισήσῃς καὶ νὰ τοὺς συγκαθῆς· λέγων ἐκεῖνο τὸ ψαλμικόν. «Ἄδικίαν ἐμίσησα καὶ ἐβδελυξάμην» (Ψαλμ. ρη΄ 162) καί, «τέλειον μῖσος ἐμίσησιν αὐτούς, εἰς ἐχθρούς ἐγένοντό μοι» (Ψαλμ. ρλη΄ 21). Τελευταῖον, διὰ νὰ κάμνης τελείαν τὴν ψυχὴν σου μὲ τὰς ἕξεις² τῶν ἀρετῶν, πρέπει νὰ κάμνης ἀκόμη καὶ πράξεις ἐσωτερικὰς ὅπου νὰ εἶναι ἐναντία κατευθεῖαν εἰς τὴν ἀνυπομονησίαν σου· κατὰ τὸ «ἔκκλινον ἀπὸ κακοῦ καὶ ποιήσον ἀγαθόν» (Ψαλμ. λγ΄ 14).

² Ἐξίς θέλει νὰ εἰπῇ, μία μεγαλωτάτη εὐκολία, ὅπου λάβῃ τινὰς εἰς τὴν ἀρετὴν ἢ εἰς τὴν κακίαν ἢ εἰς ἄλλο κανένα ἔργον καὶ τέχνην, ἢ ὅποια εὐκολία ἀποκτᾶται καὶ γίνεται ἀπὸ πολυχρονίους καὶ συνεχεῖς πράξεις καὶ ἐνεργείας τῆς ἀρετῆς ἢ κακίας ἢ τοῦ ἔργου καὶ τῆς τέχνης· δι' ὅ καὶ ἡ τοιαύτη ἕξις, δευτέρα φύσις ὀνομάζεται· ἐπειδὴ, καθὼς ἡ φύσις, οὕτω καὶ αὐτὴ εὐκολώτατα προβάλλει τὰς ἐνεργείας τῆς.

Χάριν παραδείγματος· ανίσως θέλης νὰ ἀποκτήσης ἐντελῶς τὴν ἕξιν τῆς ὑπομονῆς, δὲν φθάνει μόνον νὰ γυμνάζεσαι μὲ τοὺς τρόπους τοῦ πολέμου, ὅπου εἶπα, ἀλλὰ πρέπει ἀκόμη καὶ νὰ ἀγαπᾷς τὴν καταφρόνησιν, ὅπου ἔλαβες ἀπὸ ἐκείνον ὅπου σὲ ἀτίμασεν ἢ σὲ ὕβρισεν, ἐπιθυμῶντας νὰ ἀτιμασθῆς πάλιν καὶ νὰ ὕβρισθῆς, ὡσὰν καὶ πρῶτα, ἀπὸ τὸ ἴδιον ὑποκείμενον· καὶ ὄντας προετοιμασμένος νὰ ὑπομείνης ἀκόμη βαρύτεραι ἀτιμῖαι καὶ ὕβρεις, ἐπειδὴ καὶ αἱ παρόμοιαι πράξεις εἶναι ἀναγκαῖαι, διὰ νὰ μᾶς κάμνουν τελείους εἰς τὰς ἀρετάς. Διότι ἀλλέως, αἱ ἄλλαι πράξεις ὅσον πολλὰς καὶ δυνατὰς καὶ ἂν εἶναι, δὲν εἶναι ὅμως ἱκαναὶ νὰ ἀνασπᾶσουν τὰς ρίζας τῆς κακίας. Διὰ τοῦτο εἶναι χρεῖα, ὅπου ἦτον πρότερον φυτευμένη καὶ ριζωμένη ἡ κακία, ἐκεῖ ἀντ'αὐτῆς νὰ φυτευθῆ καὶ νὰ ριζωθῆ ἡ ἐναντία αὐτῆς ἀρετὴ³, ἵνα γίνωνται κατὰ τοὺς ἰατροὺς τὰ ἐναντία τοῖς ἐναντίοις ἰάματα.

Ὅθεν ἐὰν ἡμεῖς δὲν συνηθίσωμεν μὲ πολλὰς καὶ συχνὰς πράξεις νὰ ἀγαπῶμεν τὴν καταφρόνησιν καὶ νὰ χαίρομεν δι'αὐτὴν, ἐπάνω εἰς τὴν ὁποῖαν ἀγάπην τῆς καταφρονήσεως, θεμελιώνεται καὶ ριζώνεται ἡ ὑπομονή, δὲν θέλομεν ποτὲ νὰ ἐλευθερωθῶμεν ἀπὸ τὴν κακίαν τῆς ἀνυπομονησίας, ἡ ὁποία θεμελιώνεται ἐπάνω εἰς τὸ μῖσος τῆς καταφρονήσεως· δι'ὃ καὶ μένουσα ζωντανὴ ἡ ρίζα τῆς κακίας, βλαστάνει πάντοτε εἰς τρόπον ὅπου μαραίνει τὴν ἀρετὴν, μερικὰς φορὰς δὲ καὶ τὴν πνίγει ἐντελῶς· καὶ ἡμᾶς κάμνει νὰ κινδυνεύομεν, διὰ νὰ μεταπέσομεν

³ Ἄριστα τοῦτο ἐνταῦθα διδάσκεται δ' ὁ συμφώνως καὶ ὁ Ἀββᾶς Ἰσαὰκ λέγει, ὅτι (εἶναι καλλίτερον νὰ ὑποκλέπτομεν καὶ νὰ νικῶμεν τὰ πάθη μὲ τὴν ἐνθύμησιν τῶν ἐναντίων τούτοις ἀρετῶν, παρὰ μὲ τὴν ἀντίστασιν). «Κρεῖσσον ἐν τῇ μνήμῃ τῶν ἀρετῶν ὑποκλέπτειν τὰ πάθη, ἢ τῇ ἀντιστάσει» (σελ. 335). Ὅθεν, ἐπειδὴ καὶ τρία εἶναι τὰ μέρη τῆς ψυχῆς, λογιστικόν, ἐπιθυμητικόν καὶ θυμικόν, ἤξευρε, ὅτι ἀπὸ αὐτὰ τὰ τρία γεννῶνται καὶ τριῶν λογίων λογισμοί. Καὶ ἀπὸ μὲν τὸ λογιστικόν γεννῶνται οἱ λογισμοὶ τῆς ἀπιστίας, τῆς πρὸς Θεὸν ἀχαριστίας καὶ γογγυσμοῦ, τῆς ἀδιακρισίας, τῆς ἀγνωσίας καὶ ἀπλῶς, ὅλοι οἱ καλούμενοι καθολικῶς, βλάσφημοι λογισμοί· ἀπὸ δὲ τὸ ἐπιθυμητικόν γεννῶνται οἱ λογισμοὶ τῆς φιληδονίας, φιλοδοξίας, φιλαργυρίας καὶ ἀπλῶς, ὅλοι οἱ καλούμενοι αἰσχροὶ λογισμοί· ἀπὸ δὲ τὸ θυμικόν γεννῶνται οἱ λογισμοὶ τῶν φόνων, τῆς ἐκδικήσεως, φθόνου, μίσους, ταραχῆς καὶ ἀπλῶς, ὅλοι οἱ καλούμενοι πονηροὶ λογισμοί. Λοιπὸν ἐσὺ πρέπει νὰ νικᾷς ταῦτα μὲ τὰς ἐναντίας τῶν ἀρετῶν. Οἷον, τὴν ἀπιστίαν, μὲ τὴν εἰς Θεὸν ἀδίστακτον πίστιν· τὴν πρὸς Θεὸν ἀχαριστίαν καὶ γογγυσμὸν, μὲ τὴν εὐχαριστίαν· τὴν ἀδιακρισίαν, μὲ τὴν διάκρισιν τοῦ καλοῦ καὶ κακοῦ· τὴν ἀγνωσίαν, μὲ τὴν ἀληθῆ γνῶσιν τῶν ὄντων καὶ τὰς βλασφημίας, μὲ τὰς δοξολογίας. Ὅμοίως τὴν φιληδονίαν μὲ τὴν ἐγκράτειαν καὶ νηστείαν· τὴν φιλοδοξίαν μὲ τὴν ταπεινώσιν καὶ τὴν φιλαργυρίαν μὲ τὴν ὀλιγάρκειαν». Ὅμοίως, τὸν φθόνον καὶ μῖσος, μὲ τὴν ἀγάπην· τὴν ἐκδίκασιν, μὲ τὴν πρᾶξι καὶ ὑπομονήν· τὴν ταραχήν, μὲ τὴν εἰρήνην τῆς καρδίας. Καὶ διὰ νὰ εἰπῶ γενικῶς μὲ τὸν ἅγιον Μάξιμον. Τὸ μὲν λογιστικόν τῆς ψυχῆς σου, στόλιζε το μὲ τὴν ἀρετὴν τῆς Προσευχῆς καὶ Θείας Γνώσεως. Τὸ δὲ ἐπιθυμητικόν, μὲ τὴν ἀρετὴν τῆς ἐγκρατείας· καὶ τὸ θυμικόν, μὲ τὴν ἀρετὴν τῆς ἀγάπης· καὶ βέβαια τὸ φῶς τοῦ νοῦς σου δὲν θέλει σκοτισθῆ ποτέ, οὐδὲ προρρηθέντες λογισμοί, δύνανται εὐκόλως νὰ γεννηθοῦν ἐξ αὐτῶν.

πάλιν εἰς κάθε ἀφορμὴν ὅπου μᾶς τύχη· εἶναι λοιπὸν βέβαιον, ὅτι χωρὶς τὰς ἐναντίας πράξεις ὅπου εἶπαμεν, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἀποκτήσομεν τὴν ἀληθινὴν ἔξιν τῶν ἀρετῶν.

Ἦξευρε δὲ καὶ τοῦτο, ὅτι αὐταὶ αἱ πράξεις πρέπει νὰ εἶναι τόσον συχναὶ καὶ τόσον πολαί, ὅπου νὰ ἠμποροῦν νὰ διαφθεῖρουν παντελῶς τὴν ἔξιν τῆς κακίας· ἥτις καθὼς ἐρριζώθη καὶ ἔλαβε κυριότητα εἰς τὴν καρδίαν μας ἀπὸ τὰς πολλὰς κακὰς πράξεις, ἔτσι πρέπει νὰ ξαναπιασθῆ ἀπὸ αὐτὴν μὲ τὰς πολλὰς καλὰς πράξεις καὶ τότε νὰ ριζώσομεν εἰς τὴν καρδίαν μας τὴν ἔξιν τῶν ἀρετῶν· μάλιστα λέγω, ὅτι χρειάζονται νὰ εἶναι πολὺ περισσότεραι αἱ καλαὶ πράξεις ἀπὸ τὰς κακὰς πράξεις διὰ νὰ γίνῃ ἡ ἔξις ἐνάρετος· ἐπειδὴ αἱ καλαὶ πράξεις δὲν εἶναι ὡσὰν τὰς πράξεις διὰ νὰ γίνῃ ἡ ἔξις ἐνάρετος· ἐπειδὴ αἱ καλαὶ πράξεις δὲν εἶναι ὡσὰν τὰς πράξεις τῆς κακίας ὅπου βοηθοῦνται ἀπὸ τὴν φύσιν, ἥτις εἶναι διεφθαρμένη ὑπὸ τῆς ἀμαρτίας.

Σοῦ λέγω ἀκόμη καὶ τοῦτο, ὅτι ἂν ἡ ἀρετὴ ὅπου γυμνάζεσαι τὸ ἀπαιτῆ, πρέπει ἀκόμη νὰ κάμνης καὶ ἐξωτερικὰς πράξεις παρομοίας μὲ τὰς ἐσωτερικὰς· χάριν παραδείγματος· διὰ νὰ ἀποκτήσης τὴν ὑπομονὴν ὄχι μόνον πρέπει νὰ ἀγαπᾷς μὲ τὴν καρδίαν σου ἐκείνους ὅπου σε ἀτίμασαν ἢ σε ἐνόχλησαν μὲ κάθε λογῆς τρόπον, ἀλλὰ καὶ νὰ λέγῃς εἰς αὐτοὺς λόγια πραότητος καὶ ἀγάπης· καὶ ἂν ἠμπορῆς καὶ νὰ τοὺς ὑπηρετῆς ἀκόμη μὲ τὸ ἔργον καὶ νὰ τοὺς βάλλῃς μετάνοιαν⁴. Καὶ ἀγκαλὰ αὐταὶ αἱ πράξεις αἱ ἐσωτερικαὶ καὶ ἐξωτερικαί, νὰ σοῦ φαίνονται δύσκολαι τόσον διὰ τὴν ἀδυναμίαν τοῦ νοός σου, ὅσον καὶ διὰ τὴν ἐναντιότητα ὅπου σοῦ

⁴ Ὁ θεὸς Χρυσόστομος ὁμιλ. ιε', ἐν Κεφαλ. ε' τοῦ κατὰ Ματθαῖον λέγει, ὅτι ὁ Κύριος εἰς τὸ Κεφάλαιον αὐτὸ διδάσκει ἐννέα βαθμοὺς, εἰς τοὺς ὁποίους ἀναβιβάζει ὅλους τοὺς Χριστιανοὺς διὰ τῶν ἀγίων Του ἐντολῶν· α'. ὅτι, οἱ Χριστιανοὶ δὲν πρέπει νὰ ἀρχίσουν νὰ ἀδικήσουν τινά· β', ὅτι ἂν ἀρχίσῃ τινὰς νὰ ἀδικῇ αὐτοὺς, αὐτοὶ πρέπει νὰ μὴ τὸν ἐκδικοῦνται μὲ τὴν ἴσην ἀδικίαν· γ'. ὅτι νὰ μὴ κάμνουσιν εἰς τοὺς ἄλλους, ἐκεῖνα τὰ κακὰ ὅπου τοὺς ἔκαμναν ἐκεῖνοι, ἀλλὰ νὰ τὰ ὑπομείνουν καὶ νὰ ἡσυχάσουν· δ'. ὄχι μόνον ἂ ἡσυχάσουν, ἀλλὰ καὶ νὰ δώσουν θεληματικῶς τὸν ἑαυτὸν τοὺς εἰς τὸ νὰ πάθουν τὰ κακὰ· ε'. τὸ καὶ νὰ δώσουν τὸν ἑαυτὸν οὖς εἰς τὰ πάθη περισσότερον καὶ προθυμώτερον, παρὰ ὅπου θέλει ἐκεῖνος ὅπου τοὺς κακοποιεῖ· ς', τὸ νὰ μὴ μισήσουν ἐκεῖνον ὅπου τοὺς κακοποιεῖ· ζ'. τὸ καὶ νὰ ἀγαπήσουν αὐτὸν ἐκ καρδίας· η'. τὸ καὶ νὰ τὸν εὐεργετήσουν· θ'. τὸ νὰ παρακαλοῦν καὶ τὸν Θεὸν διὰ λόγου του. Ὁ δὲ ἅγιος Συμεὼν ὁ νέος Θεολόγος, ἐν τῷ λόγῳ περὶ ἀπαθείας καὶ τῶν ἐν αὐτῇ χαρισμάτων, προσθέτει κοντὰ εἰς τοὺς ἐννέα βαθμοὺς καὶ ἄλλους τρεῖς ὑψηλοτέρους, ἡγουν, ἓνα μὲν, τὸ, ὄχι μόνον νὰ προσευχόμεθα διὰ τοὺς κακοποιήσαντας ἡμᾶς, ἀλλὰ καὶ τὸ νὰ τυποῦμεν νοερῶς εἰς τὴν φαντασίαν μας τὰ πρόσωπα αὐτῶν καὶ νὰ τὰ φιλοῦμεν ἀπαθῶς, μὲ δάκρυα ἀγάπης, ὡς φίλους γηγισίους. Δεύτερον δε, τὸ νὰ φυλάττομεν πρὸς αὐτοὺς καὶ ἐν τῷ ἰδίῳ αὐτῷ καιρῷ ὅπου μᾶς κακοποιοῦν, ὁμοίαν καὶ ἀναλλοίωτον τὴν διάθεσιν τῆς καρδίας μας. Καὶ τρίτον, τὸ νὰ ἀλησμονῆ τινὰς μὲ τελειότητα, ὅλα ὅσα ἔπαθε καὶ νὰ μὴ τὰ ἐνθυμῆται, τόσον ὅταν εἶναι παρόντες οἱ κακοποιήσαντες αὐτόν, ὅσον καὶ ὅταν λείπουν· ἀλλὰ νὰ φέρεται εἰς αὐτοὺς χωρὶς κανένα διαλογισμὸν, καθὼς φέρεται καὶ εἰς τοὺς φίλους του, συνομιλῶντας καὶ συντρῶγοντας μὲ αὐτούς.

κάμνει εις αὐτάς ἢ θέλησίς σου, ὅμως κατ'οὐδένα τρόπον δὲν πρέπει νὰ τὰς ἀφήσης, ἀλλὰ νὰ βιάζεσαι εἰς τὸ νὰ τὰς κάμνης. Διότι, ὅσον ἀδύναται καὶ ἄν εἶναι, σὲ κρατοῦν στερεὸν καὶ ἀνδρεῖον εἰς τὸν πόλεμον καὶ σοῦ εὐκολύνουν τὸν δρόμον εἰς τὸ νὰ νικήσης.

Στέκου μὲ προσοχὴν καὶ συμμαζόνου καλὰ εἰς τὸν ἑαυτὸν σου διὰ νὰ πολεμήσης, ὄχι μόνον τὰς μεγάλας καὶ δραστικὰς ὀρέξεις σου, ἀλλὰ ἀκόμη καὶ τὰς μικρὰς καὶ ἐλαφρὰς τοῦ κάθε σου πάθους· ὅτι αἱ μικραὶ ἀνοίγουν τὴν στράταν εἰς τὰς μεγάλας· ὅθεν καὶ μετὰ ταῦτα γεννῶνται εἰς ἡμᾶς αἱ κακαὶ ἕξεις· καὶ ἀπὸ τὴν ὀλίγην φροντίδα ὅπου ἔχουν μερικοὶ εἰς τὸ νὰ ἀνασπάσουν ἀπὸ τὴν καρδίαν τους τὰς μικρὰς ὀρέξεις, ἀφ'οὗ ἐκυρίευσαν τὰς μεγάλας τοῦ αὐτοῦ πάθους, ἀκολουθεῖ εἰς αὐτοὺς ἀνέλπιστα καὶ αἰφνίδια, νὰ βλαφθοῦν καὶ νὰ νικηθοῦν ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς των μὲ δύναμιν καὶ φθορὰν περισσοτέραν παρὰ τὸ πρότερον.

Σοῦ ἐνθυμίζω πρὸς τούτοις, ὅτι νὰ περικόπτῃς καὶ νὰ ἀπονεκρώνῃς τὰς ὀρέξεις καὶ θελήματά σου, ἀκόμη καὶ εἰς πράγματα μὲν συγκεχωρημένα, ὄχι ὅμως καὶ ἀναγκαῖα (ὅποια εἶναι ὁ γάμος, αἱ συνομιλῖαι, τὰ λιπαρώτερα φαγητὰ καὶ ἄλλα ὅμοια). Διότι ἀπὸ τοῦτο θέλουν ἀκολουθήσει εἰς ἐσὲ πολλὰ καλὰ. Διότι αὐτὰ θέλουν σὲ κάμνει πλέον ἐτοιμασμένον καὶ προθυμότερον νὰ νικᾷς τὸν ἑαυτὸν σου καὶ εἰς τὰ ἄλλα. Διότι θέλεις γίνῃς δυνατώτερος καὶ ἐμπειρότερος εἰς τὸν πόλεμον τῶν πειρασμῶν. Διότι θέλεις ἀποφύγει διάφορες παγίδες τοῦ διαβόλου καὶ θέλεις κατορθώσῃς πρᾶγμα πολὺ ἀρεστὸν εἰς τὸν Θεόν.

Λοιπὸν ἐὰν ἀκολουθήσης, ἀγαπητέ, μὲ τὸν τρόπον αὐτὸν ὅπου σοῦ εἶπα εἰς ταῦτα τὰ ἅγια γυμνάσματα, ἃς εἶσαι βέβαιος πὼς εἰς ὀλίγον καιρὸν θέλεις προκόψει πολλὰ καὶ θέλεις γίνῃς ἄνθρωπος πνευματικὸς ἀληθῶς καὶ πραγματικῶς καὶ ὄχι ψευδῶς καὶ κατὰ τὸ ὄνομα μόνον. Διότι ἄν ἐπιχειρισθῇς ἄλλον τρόπον καὶ ἄλλα γυμνάσματα ἡδονικὰ εἰς τὴν ὀρεξίν σου, τόσον ὅπου νὰ σοῦ φαίνεται πὼς ἐνώθης μὲ τὸν Θεὸν καὶ γλυκέως τοῦ συνομιλεῖς, ἤξευρε, ὅτι δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἀποκτήσης τὴν χάριν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἢ καμμίαν ἀρετὴν· ἐπειδὴ ἡ χάρις τοῦ Πνεύματος, καθὼς εἶπα εἰς τὸ α' κεφάλαιον, δὲν συνίσταται οὔτε γεννᾶται ἀπὸ γυμνάσματα ἡδονικὰ καὶ ὅμοια μὲ τὴν φύσιν μας, ἀλλὰ ἀπὸ ἐκεῖνα ὅπου βάλλουν

τὴν φύσιν εἰς τοὺς σταυροὺς καὶ τὰς κακοπαθείας καὶ ἀπὸ ἐκεῖνα ὅπου ἀνακαινίζεται ὁ ἄνθρωπος διὰ μέσου τῶν ἕξεων τῶν εὐαγγελικῶν ἀρετῶν καὶ ἐνώνεται μὲ τὸν ἐσταυρωμένον του Ποιητῆν.

Ἦξευρε καὶ τοῦτο, ὅτι καθὼς αἱ ἕξεις τῶν κακῶν γίνονται μὲ πολλὰς καὶ συχνὰς πράξεις τῆς λογικῆς θελήσεως, ἐπειδὴ αὐτὴ εἶναι ὅπου παραδίδεται εἰς τὰς ἀλόγους ὀρέξεις τῆς αἰσθήσεως, ἔτσι πάλιν αἱ ἕξεις τῶν εὐαγγελικῶν ἀρετῶν ἀποκτῶνται, μὲ τὸ νὰ κάνης πράξεις συχνὰς καὶ πολλὰς καὶ νὰ παραδίδεσαι εἰς τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, ἀπὸ τὸ ὁποῖον εἴμεθα προσκαλεσμένοι πότε εἰς μίαν ἀρετὴν καὶ πότε εἰς ἄλλην. Διότι καθὼς ἡ λογικὴ θέλησίς μας, δὲν ἠμπορεῖ ποτὲ νὰ εἶναι κακὴ καὶ ἐπίγειος, ὅσον καὶ ἂν πολεμῆται ἀπὸ τὴν ἄλογον θέλησιν τῆς σαρκὸς καὶ ἀπὸ τὴν κακίαν, ἀνίσως δὲν παραδοθῆ ἴσως τῆς εἰς αὐτὴν καὶ νὰ ὑποταχθῆ· ἔτσι πάλιν ἡ αὐτὴ, δὲν ἠμπορεῖ ποτὲ νὰ εἶναι ἐνάρετος καὶ ἐνωμένη μὲ τὸν Θεόν, ἀγκαλὰ καὶ νὰ προκαλῆται ἀπὸ τὴν χάριν Του, ἀνίσως δὲν παραδοθῆ ὅλως δι' ὅλου εἰς τὸ θέλημα καὶ εἰς τὴν χάριν Αὐτοῦ, τόσον μὲ τὰς ἐσωτερικὰς πράξεις, ὅσον καὶ μὲ τὰς ἐξωτερικὰς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΔ'.

Τι πρέπει νὰ γίνεται, ὅταν ἡ ἀνωτέρα λογικὴ θέλησις φαίνεται νικημένη ἀπὸ τὴν ἄλογον καὶ κατωτέραν καὶ ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς.

Ἀνίσως καμμίαν φορὰν στοχασθῆς, πὼς ἡ λογικὴ σου θέλησις δὲν ἠμπορεῖ νὰ ἀντισταθῆ, οὐδὲ ποσῶς εἰς τὴν ἄλογον ὄρεξιν καὶ εἰς τοὺς ἐχθρούς, ὅπου σὲ πολεμοῦν, ἐπειδὴ καὶ δὲν αἰσθάνεσαι νὰ ἔχης μίαν προθυμίαν ζωντανὴν ἐναντίον τους· σὺ ὅμως στάσου, ἀδελφέ μου, στερεὸς καὶ μὴν ἀφήσης τὸν πόλεμον· διότι ἔχεις νὰ λογίζεσαι διὰ νικητῆς, ἐν ὅσῳ δὲν βλέπεις φανερὰ νικημένον τὸν ἑαυτὸν σου. Ὅτι, καθὼς ἡ ἀνωτέρα θέλησίς μας δὲν ἔχει χρεῖαν ἀπὸ τὰς κατωτέρας ὀρέξεις, διὰ νὰ προσβάλλῃ τὰς πράξεις της· ἔτσι, ἐὰν αὐτὴ ἡ ἴδια δὲν θέλῃ, δὲν δύναται νὰ βιασθῆ ποτὲ καὶ νὰ νικηθῆ ἀπὸ αὐτὰς μὲ ὅσον σκληρὸν πόλεμον καὶ ἂν τῆς κάμνουν. Διότι, ὁ Θεὸς ἐχάρισεν εἰς τὴν θέλησίν μας τόσῃν ἐλευθερίαν καὶ

δύναμιν, ὅπου κᾶν ὅλας αἰ αἰσθήσεις, κᾶν ὅλοι οἱ δαίμονες καὶ ὅλος ὁ κόσμος ὁμοῦ ἄρματοθοῦν κατεπάνω της καὶ τὴν πολεμοῦν δυνατά, με ὅλον τοῦτι, ἡμπορεῖ ἡ θέλησίς μας με κάθε ἐλευθερίαν, νὰ καταφρονήση ταῦτα καὶ νὰ θέλῃ ἐκεῖνο, ὅπου θέλει, ἢ νὰ μὴ θέλῃ ἐκεῖνο, ὅπου δὲν θέλει καὶ ὅσας φορὰς θέλει καὶ διὰ τὸ τέλος ἐκεῖνο, ὅπου τῆς ἀρέσει καλύτερα.

Εἰ δὲ καὶ καμμίαν φορὰν οἱ νοητοὶ ἐχθροὶ καὶ ἡ ἄλογός σου ὄρεξις, τόσον δυνατὰ σὲ πολεμοῦν καὶ σὲ δυναστεύουν, ὥστε ὅπου ἀποκαμωμένος ὄντας, δὲν δύνασαι νὰ κάμνης ἐναντίον τους κανένα ἔργον πνευματικόν, διὰ νὰ βοηθηθῆς, σοῦ λέγω, νὰ μὴ μικροψυχῆσης οὔτε εἰς τοιαύτην περίστασιν, μήτε νὰ ρίψῃς εἰς τὴν γῆν τὰ ἄρματα· ἀλλὰ μεταχειρίσου τοῦτο τὸ ἄρμα, κατ' αὐτῶν καὶ λέγε πρὸς τοὺς ἐχθροὺς (δὲν ὑποχωρῶ ἀπὸ τὸν πόλεμον, δὲν θέλω σᾶς ἀφήσει μηδὲ τώρα ἀπλήγωτους). «Κύριος γὰρ εἶναι φωτισμός μου καὶ Σωτὴρ μου καὶ τίνα θέλω φοβηθῶ; Κύριος ὑπερασπιστὴς τῆς ζωῆς μου καὶ ἀπὸ τίνος θέλω δειλιάσω;» (Ψαλμ. κς' 1). «Ἐγὼ ἐν τῷ ὀνόματι αὐτοῦ ἐξουδενώσω ὑμᾶς τοὺς πολεμοῦντάς με» (Ψαλμ. μγ' 7)· καὶ ἂν τώρα ἐδυναμώθητε, ἀλλὰ πάλιν θέλετε νικηθεῖ, ὡς γέγραπται· «ἰσχυρότερος ἦττάσθε· καὶ ἐὰν πάλιν ἰσχύσητε καὶ πάλιν ἠττηθήσεσθε» (Ἡσαΐα η' 9). Ὅθεν καθὼς κάνει ἐκεῖνος, ὅπου ἔχει κατεπάνω του τὸν ἐχθρὸν καὶ τὸν καταδυναστεύει· ὅστις, με τὸ νὰ μὴν ἡμπορῆ νὰ τὸν κτυπήσῃ κατ' εὐθεΐαν, τὸν κτυπᾷ πλαγίως καὶ δοκιμάζει νὰ κάμνη ἓνα πῆδημα παρ' ὀπίσω, διὰ νὰ ἡμπορέσῃ νὰ τὸν πληγώσῃ καὶ κατ' εὐθεΐαν· ἔτσι κάμνε καὶ σύ· συμμαζώξε τοὺς λογισμοὺς σου μέσα στὸν ἑαυτὸν σου καὶ στοχάσου πὼς εἶσαι τὸ οὐδὲν καὶ πὼς δὲν δύνασαι τὸ οὐδὲν καὶ ἔτσι προστρέχοντας εἰς τὸν Θεόν, ὅπου δύναται τὰ πάντα, ἐπικαλέσου Τον με θερμὴν ἐλπίδα καὶ δάκρυα, ἐναντίον εἰς τὸ πάθος ὅπου σὲ πολεμεῖ, λέγων· «Κύριε, βοήθει μοι· Θεε μου, Θεέ μου βοήθησέ μοι· Ἰησοῦ μου βοήθησέ μοι· πολέμισον τοὺς πολεμοῦντάς με· ἐπιλαβοῦ ὄπλου καὶ θηρεοῦ καὶ ἀνάστηθι εἰς τὴν βοήθειάν μου» (Ψαλμ. λδ' 1). «Θεοτόκε Παρθένε, βοήθησέ μοι, διὰ νὰ μὴν ἀφήσω τὸν ἐχθρὸν νὰ με νικήσῃ».

Ἐὰν δὲ τὸ πάθος καὶ ὁ ἐχθρὸς σοῦ δίδῃ καιρὸν, ἡμπορεῖς ἀκόμη νὰ βοηθήσῃς τὴν ἀδυναμίαν τῆς θελήσεώς σου κατὰ τοῦ πάθους, με τοὺς στοχασμοὺς

καὶ μελέτας ταύτας. Παραδείγματος χάριν, ὅταν ἐσὺ πέσης εἰς καμμίαν καταδρομὴν ἢ ἄλλην τινὰ βάσανον καὶ ἡ θέλησίς σου δὲν ἠμπορεῖ ἢ δὲν θέλει νὰ τὴν ὑπομείνη, βοήθησέ τὴν μὲ ταῦτα.

Α'. Συλλογίσου, πὼς τὸ βάσανον αὐτὸ ὅπου πάσχεις, σοῦ πρέπει νὰ τὸ πάθῃς, διότι ἐσὺ τοῦ ἔδωκες τὴν ἀφορμὴν καὶ μὲ κάθε δίκαιον χρεωστεῖς νὰ ὑποφέρῃς ἐκείνην τὴν πληγὴν, ὅπου ἐσὺ μὲ τὰ χέρια σου ἔδωκες εἰς τὸν ἑαυτὸν σου.

Β'. Ἐὰν ἐσὺ δὲν ἔχῃς εἰς τὸ βάσανον αὐτὸ κανένα πταίσιμον, γύρισε τὸν λογισμὸν σου εἰς τὰ ἄλλα πολλὰ καὶ μεγάλα σου πταίσματα καὶ στοχάσου, πὼς διὰ αὐτὰ δὲν σοῦ ἔδωκεν ἀκόμη ὁ Θεὸς τὴν τιμωρίαν ὅπου σοῦ πρέπει, ἀλλ' οὔτε ἐσὺ τὰ ἐπαίδευσες καθὼς πρέπει· ὅθεν ἡ εὐσπλαγχνία τοῦ Θεοῦ σὲ ἠλέησε· καὶ διὰ νὰ μὴ βασανισθῇς αἰώνια, σοῦ ἔστειλε τὴν πρόσκαιρον αὐτὴν βάσανον· καὶ λοιπὸν πρέπει νὰ τὴν δεχθῇς μετὰ χαρᾶς καὶ εὐχαριστίας.

Γ'. Συλλογίσου, ὅτι ἂν καὶ τυχὸν ἐπρόλαβες καὶ ἔκαμνες ἀρκετὸν κανόνα διὰ τὰ ἀμαρτήματά σου ἐκεῖνα μὲ τὰ ὁποῖα ἔβλαψες καὶ ἐλύπησες τὴν μεγαλειότητα τοῦ Θεοῦ (τὸ ὁποῖον οὐδὲ πρέπει ποτὲ νὰ στοχασθῇς)· συλλογίσου ὅμως ὅτι εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν δὲν ἐμβαίνει τινὰς ἀλλέως, παρὰ διὰ μέσου τῆς στενῆς πύλης τῶν βασάνων καὶ θλίψεων. «Διὰ πολλῶν θλίψεων δεῖ ἡμᾶς εἰσελθεῖν εἰς τὴν Βασιλείαν τοῦ Θεοῦ» (Πράξ. ιδ' 21).

Δ'. Ὅτι ἀγκαλὰ καὶ ἐσὺ ἠμπορεῖς νὰ ἐμβῆς εἰς αὐτὴν τὴν βασιλείαν δι' ἄλλης ὁδοῦ, ἤγουν διὰ τῆς πρὸς Θεὸν ἀγάπης· ὅμως τοῦτο δὲν πρέπει οὐδὲ κἂν νὰ τὸ συλλογισθῇς· ἐπειδὴ καὶ ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ μὲ ὅλους τοὺς φίλους, ἐμβῆκεν εἰς αὐτὴν διὰ μέσου ἀκανθῶν καὶ σταυρῶν.

Ε'. Συλλογίσου πὼς αὐτὴ ἡ βάσανος ὅπου πάσχεις, εἶναι κατὰ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ (τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ συλλογίζεσαι εἰς τὴν ἀρχὴν κάθε σου πράξεως καὶ κάθε θλίψεως ὅπου σοῦ τύχη, ὡς σοῦ προείπομεν εἰς τὸ ι' καὶ ια' κεφάλαιον· ἤγουν τὸ νὰ θέλῃς νὰ γίνεσαι εἰς κάθε σου ἔργον καὶ εἰς κάθε ἄλλον τυχηρὸν συμβεβηκὸς τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ), ὅστις διὰ τὴν ἀγάπην ὅπου σοῦ ἔχει, εὐαρεστεῖται καὶ χαίρει νὰ σὲ βλέπῃ νὰ πάσχεις ὡς πιστὸς αὐτοῦ καὶ ἀνδρεῖος πολεμιστής. Λοιπὸν καὶ σὺ πρὸς

ἀνταπόκρισιν τῆς τοιαύτης πρὸς σὲ ἀγάπης του, ὅσον εἶνα ἄδικος καὶ βαρεῖα ἢ βάσανος ὅπου πάσχεις, τόσον ἀγωνίζου νὰ τὴν ὑπομένης μετ'εὐχαριστίας. Διότι οὕτω κάμνοντας, φαίνεσαι πὼς στέργεις ἐμπράκτως καὶ ἀγαπᾷς καὶ εἰς αὐτὰ ἀκόμη τὰ σκληρότατα βασανιστήρια μόνην τὴν θεῖαν Αὐτοῦ θέλησιν. Διὰ τὴν ὁποίαν καὶ κοντὰ εἰς τὴν ὁποίαν, κάθε πικρὸν φαίνεται γλυκὸ καὶ κάθε ἄτακτον ἔχει τάξιν καὶ κανόνα τελειότατον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΕ΄.

Ὅτι πρέπει καθολικῶς νὰ πολεμῇ τινὰς καὶ παντοτεινὰ καὶ ἀνδρειωμένα.

Ἐὰν θέλῃς νὰ νικᾷς τοὺς ἐχθροὺς σου μὲ περισσοτέραν ὀγληγορώτητα καὶ εὐκολίαν, εἶναι χρεῖα νὰ πολεμῆς, ἀδελφε καὶ παντοτεινὰ καὶ ἀνδρειωμένα, ἐναντίον ὅλων σου τῶν παθῶν· μάλιστα δὲ καὶ ἐξαιρέτως ἐναντίον τῆς φιλαυτίας σου (ἡγουν τῆς ἀτάκτου ἀγάπης τοῦ ἑαυτοῦ σου)· συνηθίζοντας νὰ ἔχῃς διὰ φίλους σου ἀγαπητοὺς τὰς καταφρονήσεις καὶ τὰς θλίψεις, ὅπου ἠδύνατο ποτὲ νὰ σοῦ δώσῃ ὁ κόσμος· διότι, μὲ τὸ νὰ μὴ γνωρίζῃ τινὰς αὐτὸν τὸν πόλεμον τοῦ ἑαυτοῦ του καὶ μὲ τὸ νὰ τὸν ψηφᾷ ὀλίγον, συνέβη καὶ συμβαίνει πάντοτε, νὰ εἶναι αἱ νίκαι δύσκολαι, σπάνιαι, ἀτελεῖς καὶ ἀσύσταται.

Λοιπόν, αὐτὸς ὁ πόλεμος πρέπει νὰ γίνεται καὶ παντοτεινὰ, ἤτοι ἀκατάπαυστα, ἕως τὸν καιρὸν τοῦ θανάτου σου καὶ μὲ ἀνδρείαν ψυχῆς, τὴν ὁποίαν εὐκολα θέλεις ἀποκτήσει ἐὰν τὴν ζητήσῃς ἀπὸ τὸν Θεόν· εἰ δὲ καὶ συλλογισθῆς τὴν λύσσαν καὶ τὸ παντοτεινὸν μῖσος, ὅπου σοῦ ἔχουν οἱ ἐχθροὶ δαίμονες καὶ τὸ μέγαν πλῆθος τῶν παρατάξεων καὶ στρατευμάτων του, ἀλλὰ συλλογίσου ἐξ ἐναντίας καὶ ὅτι εἶναι ἀπείρως μεγαλυτέρα ἢ δύναμις τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ ἀγάπη ὅπου σοῦ ἔχει καὶ ὅτι πολὺ περισσότεροι εἶναι οἱ Ἄγγελοι τοῦ οὐρανοῦ καὶ αἱ Προσευχαὶ τῶν Ἁγίων, ὅπου πολεμοῦν κρυφίως ἐκ μέρους μας· ὡς γέγραπται διὰ τὸν Ἀμαλήκ· «ἐν χειρὶ κρυφαῖα πολεμεῖ Κύριος» (Ἐξόδ. ιζ' 16). Δι'ὅ καὶ ἀπὸ αὐτὸν τὸν λογισμὸν ἐπαρακινήθησαν τόσα γυναικάρια καὶ τόσα ἀνήλικα παιδάρια καὶ

ἐκυρίευσαν καὶ ἐνίκησαν ὅλην τὴν δύναμιν καὶ σοφίαν τοῦ κόσμου, ὅλας τὰς προσβολὰς τοῦ ἐχθροῦ διαβόλου καὶ ὅλην τὴν λύσσαν τοῦ ἄδου.

Ὅθεν, δὲν πρέπει νὰ φοβηθῆς ποτέ, ἄν καὶ σοῦ φαίνεται πὼς ὁ πόλεμος τῶν ἐχθρῶν εἶναι δυνατὸς κατὰ πολλὰ· πὼς ἔχει νὰ διαμείνη εἰς ὅλην σου τὴν ζωὴν καὶ πὼς σοῦ φοβερίζει ξεπεσμοὺς ἀπὸ διάφορα μέρη. Διότι, κάθε δύναμις καὶ γνῶσις τῶν ἐχθρῶν μας, στέκεται εἰς τὰ χέρια τοῦ θεοῦ μας Ἀρχιστρατήγου Ἰησοῦ Χριστοῦ, διὰ τοῦ ὁποίου τὴν τιμὴν ἐσὺ πολεμῆσαι. Ὁ ὁποῖος, ἐπειδὴ μόνος Του σὲ προσκαλεῖ μὲ βίαν εἰς τὸν πόλεμον, φανερόν εἶναι, ὅτι ὄχι μόνον δὲν θέλει ἀφήσει ποτέ νὰ σοῦ γίνῃ δυναστεία καὶ νίκη ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς (διότι, τοῦτο τὸ ἔχει διὰ ἀτιμίαν του)· ἀλλὰ πολεμῶντας αὐτὸς διὰ ἐσένα, θέλει τοὺς δώσει εἰς τὰς χεῖρας σου νικημένους, ὅταν Τοῦ φανῆ ἀρεστόν, ὡς γέγραπται· «Κύριος ὁ Θεός, ἐμπεριπατεῖ ἐν τῇ παρεμβολῇ σου ἐξελέσθαι σε καὶ παραδοῦνται τὸν ἐχθρόν σου εἰς χεῖρας σου. (Δεύτερον, κγ' 14).

Εἰ δὲ καὶ αὐτὸς ἀργοπορήσει, ἕως τὴν ὑστερινὴν ἡμέραν τῆς ζωῆς σου, νὰ κάμνη ταύτην τὴν νίκη¹, τοῦτο θέλει εἶναι διὰ μεγαλύτερον κέρδος σου· μόνον ἐσὺ, τοῦτο πρέπει νὰ κάμνης, τὸ νὰ πολεμῆς μεγαλοψύχως καὶ ἀνίσως πολλάκις μείνης πληγωμένος εἰς τὸν πόλεμον, μὴν ἀφήσης ποτέ σου τὰ ἄρματα, μήτε νὰ φύγης· τέλος πάντων, διὰ νὰ παρακινήσαι εἰς τὸ νὰ πολεμῆς ἀνδρείως, πρέπει νὰ ἠξεύρης, ὅτι τοῦτον τὸν πόλεμον, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ τὸν ἀποφύγῃ κανεὶς

¹ Καθὼς ὁ Θεὸς δὲν ἐξολόθρευσε ὅλα τὰ Ἔθνη ἀπὸ τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας ἀλλὰ ἀφήκεν εἰς αὐτὴν τὰς πέντε σατραπείας τῶν ἀλλοφύλων καὶ τοὺς Σιδωνίους καὶ Ἑβραίους, ἕνα μὲν, διὰ νὰ δοκιμάζῃ τοὺς Ἑβραίους, ἄν φυλάττουν τὰς ἐντολὰς Του καὶ τὴν εἰς Αὐτὸν πίστιν στερεάν. Καὶ ἄλλο δὲ, διὰ νὰ τοὺς μαθήσῃ πάντοτε τὸν πόλεμον, ὡς γέγραπται. «Καὶ ταῦτα τὰ Ἔθνη ἀφήκε Κύριος, ὥστε πειρᾶσαι ἐν αὐτοῖς τὸν Ἰσραήλ. . . . Γνώναί εἰσακούσονται τὰς Ἐντολὰς Κυρίου. Τοῦ διδάξαι αὐτοὺς πόλεμον» (Κριτ. Γ' 13, 14). Τοιοῦτοτρόπως δὲν ἐξολοθρεύει ὅλα τὰ πάθη ἀπὸ ἡμᾶς, ἀλλὰ ἀφήνει καὶ μερικά νὰ μᾶς πολεμῶν ἕως εἰς τὸν θάνατον, ὄχι ἀπὸ ἀδυναμίαν, ἢ αἰτίαν ἰδικὴν του, ἀλλὰ ἀπὸ αἰτίαν ἰδικὴν μας, καθὼς ἐρμηνεύει ὁ Θεοδώρητος· α', διὰ νὰ μὴ πίπτωμεν εἰς ἀμέλειαν, ἀλλὰ νὰ εἴμεθα ἄγρυπνοι, ἐπιμελεῖς καὶ προσεκτικοί· β', διὰ νὰ μὴν λησμονήσωμεν τὸν πόλεμον καὶ αἰφνιδίως μᾶς πλακώσουν καὶ μᾶς νικήσουν τὰ πάθη καὶ οἱ ἐχθροί· γ', διὰ νὰ προστρέχομεν πάντοτε εἰς τὸν Θεὸν καὶ νὰ ζητῶμεν θερμότερον τὴν βοήθειάν Του· δ', διὰ νὰ μὴν ὑπερηφανευόμεθα, ἀλλὰ νὰ εἴμεθα ταπεινοὶ εἰς τὸ φρόνημα· ε', διὰ νὰ μισήσωμεν ἀπὸ καρδίας τὰ πάθη καὶ τοὺς ἐχθρούς, ὅπου τόσον ἀκούραστα μᾶς πολεμοῦν· ς', διὰ νὰ δοκιμασθῶμεν, ἄν μέχρι τέλους φυλάττομεν τὴν τοῦ Θεοῦ τιμὴν καὶ ἀγάπην καὶ πίστιν· ζ', διὰ νὰ παρακινούμεθα στενωτέρα εἰς τὸ νὰ φυλάττομεν ὅλας τὰς ἐντολὰς καὶ νὰ μὴ παραβαίνομεν οὐδὲ τὴν παραμικράν· η', διὰ νὰ μάθομεν μὲ τὴν δοκιμὴν πόσον ἀξίζει ἡ ἀρετὴ καὶ ἀκολούθως νὰ μὴ τὴν ἀφήνομεν καὶ πίπτομεν εἰς τὴν ἁμαρτίαν· θ', διὰ νὰ γίνεται ὁ παντοτεινὸς πόλεμος ὑπόθεσις στεφάνων μεγαλυτέρων εἰς ἡμᾶς· ι', διὰ νὰ δοξάσωμεν τὸν Θεὸν καὶ νὰ κατασχίνομεν περισσότερο τὸν διάβολον καὶ τὴν ἁμαρτίαν, μὲ τὴν μέχρι τέλους ὑπομονὴν μας καὶ ια', ἵνα ὄντες γυμνασμένοι καθ' ἕξιν εἰς τὸν πόλεμον, μὴ φοβηθῶμεν ἐν τῇ ὥρᾳ τοῦ θανάτου, ὅταν ἔχη νὰ μᾶς γίνῃ ὁ πλέον δυνατώτερος πόλεμος.

ἄνθρωπος, εἴτε ἐν τῇ ζωῇ εἴτε ἐν τῷ θανάτῳ καὶ ὅστις δὲν πολεμεῖ νὰ νικήσῃ τὰ πάθη καὶ τοὺς ἐχθροὺς του, ἐξ ἀνάγκης πρέπει νὰ πιασθῇ ἢ ἐδῶ ἢ ἐκεῖ καὶ νὰ ἀποθάνῃ.

Πρὸς τούτοις, πρέπει νὰ πολεμοῦμεν ἀνδρειωμένα καὶ παντοτεινά· διότι ἔχομεν νὰ κάμομεν μὲ τοιοῦτους ἐχθροὺς, οἱ ὅποιοι τόσον πολὺ μᾶς μισοῦν, ὅπου δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐλπίζομεν ποτὲ ἀπὸ αὐτοὺς οὔτε εἰρήνην, οὔτε διορίαν ἢ καμμίαν ἀνακοχὴν καὶ κατάπαυσιν τοῦ πολέμου. Διότι καλὸν ἦτον ἀπὸ τὴν ἀρχὴν νὰ μὴν ἀνοίξωμεν πόρταν καὶ νὰ ἐμβάσωμεν τοὺς ἐχθροὺς καὶ τὰ πάθη μέσα εἰς τὴν ψυχὴν καὶ καρδίαν μας· ἀφ' οὗ δὲ μίαν φορὰν τοὺς ἐμβάσαμεν, δὲν ἤμποροῦμεν πλέον νὰ ἀμεριμνήσωμεν, ἀλλὰ πρέπει νὰ πολεμοῦμε διὰ νὰ τοὺς ἐκβάλωμεν· ἐπειδὴ αὐτοὶ ὄντες ἀναιδεῖς καὶ ἀναίσχυντοι, κατὰ ἄλλον τρόπον δὲν βγαίνουν παρὰ μὲ τὸν πόλεμον²

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν Ι Σ Τ'.

**Μὲ ποῖον τρόπον τὸ πρωῖ ξημερώνοντας, ἔχει νὰ εὐγαίνῃ εἰς τὸν κάμπον
ὁ στρατιώτης τοῦ Χριστοῦ διὰ νὰ πολεμῇ**

Ἀφ' οὗ ἐξυπνήσῃς τὸ πρωῖ καὶ ἀφ' οὗ προσευχηθῇς καμπόσῃν ὥραν λέγοντας, Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ Υἱὲ τοῦ Θεοῦ ἐλέησόν με, τὸ πρῶτον πρᾶγμα ὅπου ἔχεις νὰ στοχασθῆς εἶναι τοῦτο· τὸ νὰ σοῦ φανῇ πὼς βλέπεις τὸν ἑαυτὸν σου περικεκλεισμένον μέσα εἰς ἓνα τόπον καὶ στάδιον¹, τὸ ὁποῖον δὲν εἶναι ἄλλο, παρὰ ἡ ἰδίᾳ σου καρδίᾳ καὶ ὅλος ὁ ἐσωτερικὸς ἄνθρωπος· μὲ τοῦτον τὸν νόμον, ὅτι ὅποιος ἐκεῖ δὲν πολεμήσῃ, νὰ μένη πάντοτε ἀποθαμένος· καὶ μέσα εἰς αὐτὸ φαντάσου πὼς βλέπεις ἐμπρὸς σου ἐκείνον τὸν ἐχθρὸν καὶ ἐκείνην τὴν κακὴν σου

² Ὁ μέγας Βασιλεὺς εἰς τὸν περὶ Παρθενίας λόγον του, φέρει ἐπάνω εἰς τοῦτο ἓνα ὠραῖον παράδειγμα καὶ λέγει, «Καθὼς οἱ βασιλικοὶ στρατιῶται ἐν καιρῷ πολέμου, δὲν βάλλουν τὰ ἄρματά των μέσα εἰς κλεισμένα σπῖτια, ἀλλὰ μέσα εἰς ἐκεῖνα ὅπου εὔρουν ἀνοικτὰ καὶ ἀφ' οὗ τὰ βάλλουν μίαν φορὰν, τὰ ἀφήνουν μέσα καὶ αὐτοὶ βγαίνουν ἔξω καὶ περιπατοῦν, χωρὶς νὰ φοβοῦνται ὅτι ἔχει τινὰς νὰ ρίψῃ ἔξω τὰ ἄρματά των· τοιοῦτοτρόπως καὶ οἱ πονηροὶ δαίμονες, ὅταν εὔρουν ἀνοικτὴν τὴν θύραν τῆς καρδίας μας, ἐμβάζουν μέσα εἰς αὐτὴν τὰ ἄρματά των, τὰ ὁποῖα εἶναι οἱ κακοὶ λογισμοὶ καὶ τὰ πάθη καὶ ἐκεῖ τὰ ἀφήνουν, ἐὰν ἡμεῖς δὲν ἀγωνισθῶμεν νὰ τὰ ρίξωμεν ἔξω.

¹ Στάδιον λέγεται ὁ τόπος ἐκεῖνος, μέσα εἰς τὸν ὁποῖον γίνονται οἱ ἀθλητικοὶ ἀγῶνες καὶ ὁ πόλεμος.

ὄρεξιν, τὴν ὁποῖαν ἀπεφάσισες διὰ τὴν πολεμήσεως καὶ εἶσαι ἔτοιμος νὰ πληρωθῆς καὶ νὰ ἀποθάνῃς, μόνον νὰ τὴν νικήσῃς. Καὶ ἀπὸ μὲν τὸ δεξιὸν μέρος τοῦ σταδίου, νόμισον πὼς βλέπεις τὸν νικηφόρον σου Ἀρχιστράτηγον, τὸν Κύριον Ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν μετὰ τὴν Παναγίαν Του Μητέρα καὶ μετὰ πολλὰ τάγματα Ἀγγέλων καὶ Ἁγίων καὶ μάλιστα τὸν Ἀρχάγγελον Μιχαήλ· ἀπὸ δὲ τὸ ἀριστερόν, πὼς βλέπεις τὸν καταθόνιον διάβολον μετὰ τοὺς ἰδικούς τουσ δαίμονας, διὰ τὴν σὴν σὴν τὸ πάθος ἐκεῖνο καὶ τὴν κακὴν ὄρεξιν κατεπάνω σου καὶ νὰ σὲ παρακινήσῃ νὰ ἀφήσῃς τὸν πόλεμον καὶ νὰ ὑποταχθῆς εἰς αὐτό· φαντάσου καὶ πὼς ἀκούεις μίαν φωνήν, ὡσανὺ ἀπὸ τὸν φύλακά σου Ἄγγελον, νὰ σοῦ λέγῃ ἔτσι. Ἐσὺ σήμερον ἔχεις νὰ πολεμήσῃς κατὰ τούτου τοῦ πάθους καὶ τῶν ἄλλων σου ἐχθρῶν· καὶ μὴ δειλιάσῃς τελείως ἢ καρδιά σου καὶ φύγῃς ἀπὸ τὸν πόλεμον διὰ φόβον ἢ ἄλλην συστολήν κατ'οὐδένα τρόπον· ὅτι ὁ Κύριός μας καὶ Ἀρχιστράτηγός μας Ἰησοῦς στέκει ἐδῶ συντροφιασμένος μαζί μετὰ ὅλους τοὺς χιλιάρχους καὶ ἑκατοντάρχους Του, ἡγουν μετὰ ὅλα Του τὰ ἔνδοξα τάγματα, διὰ τὴν πολεμήσῃ ὅλους τοὺς ἐχθρούς σου καὶ νὰ μὴ τοὺς ἀφήσῃ νὰ σὲ δυναστεύσῃ ἢ νὰ σὲ νικήσῃ. «Κύριος φησὶ, πολεμήσει περὶ ὑμῶν» (Ἐξοδ. Ιδ' 14). Ὅθεν, στέκου στερεός, βίασε τὸν ἑαυτὸν σου, ὑπέφερε τὴν βάσανον ὅπου θέλεις αἰσθανθῆ καμμίαν φοράν· φώναζε πολλάκις ἀπὸ τὰ σπλάγχνα τῆς καρδίας σου· «μὴ παραδῶς με εἰς ψυχὰς θλιβόντων με» (Ψαλμ. κς' 18). Κράζε τὸν Κύριόν σου καὶ τὴν Παρθένον καὶ ὅλους τοὺς Ἁγίους καὶ τὰς Ἁγίας· καὶ ἐξάπαντος θέλεις νικήσῃς· λέγει γάρ· «Γράφω ὑμῖν νεανίσκοι, ὅτι νενικήσητε τὸν πονηρόν» (Ἰωάν. α' Ἐπιστ. Β' 13). Καὶ ἂν ἐσὺ εἶσαι ἀδύνατος καὶ κακὰ συνηθισμένος, οἱ δὲ ἐχθροί σου εἶναι δυνατοὶ καὶ πολλοί· ἀλλὰ πολὺ περισσότερα εἶναι αἱ βοήθειαι ἐκείνου ὅπου σὲ ἔπλασε καὶ σὲ ἐλύτρωσε καὶ ἀσυγκρίτως δυνατώτερος εἶναι ὁ Θεὸς εἰς τὸν πόλεμον τοῦτον, ὡς γέγραπται· «Κύριος κραταιὸς καὶ δυνατὸς ἐν πολέμῳ» (Ψαλμ. κγ' 8). Καὶ περισσότερον πόθον ἔχει Αὐτὸς νὰ σὲ σώσῃ, παρὰ ὅπου ἔχει ὁ ἐχθρὸς νὰ σὲ ἀπωλέσῃ. Διὰ τοῦτο πολέμα καὶ μὴ βαρεθῆς ποτέ σου τὸν κόπον. Διότι ἀπὸ τὸν κόπον καὶ ἀπὸ τὴν βίαν καὶ τὴν βάσανον, ὅπου αἰσθάνεσαι διὰ τὴν ἕξιν ὅπου ἔκαμνες εἰς τὸ κακόν, γεννᾶται ἡ νίκη καὶ ὁ μέγας

θησαυρός, με τὸν ὁποῖον ἀγοράζεται ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν καὶ ἐνώνεται Ἡ ψυχὴ διαπαντὸς μετὰ τὸν Θεόν.

Λοιπὸν ἄρχισε εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ νὰ πολεμῆς μετὰ τὰ ἄρματα τῆς ἀπιστίας τοῦ ἑαυτοῦ σου καὶ τῆς ἐλπίδος καὶ θάρρους εἰς τὸν Θεόν σου, μετὰ τὴν προσευχὴν καὶ μετὰ τὴν γύμνασιν· μάλιστα δὲ μετὰ τὸ ἄρμα τῆς καρδιακῆς καὶ νοερᾶς Προσευχῆς· τὸ ὁποῖον εἶναι τό, Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ· ὄνομα τόσον φοβερὸν, ὅπου ὡσὰν μάχαιρα δίστομος στρεφόμενον μέσα εἰς τὴν καρδίαν, μαστίζει καὶ κατακόπτει τοὺς δαίμονας καὶ τὰ πάθη· δι' ὃ καὶ περὶ τούτου εἶπεν ὁ Ἰωάννης τῆς Κλίμακος. «Ἰησοῦ ὀνόματι, μαστίζε πολεμίους»· περὶ τοῦ ὁποῖου λέγομεν ξεχωριστὰ εἰς τό, μετὰ Κεφάλαιον· μετὰ αὐτά, λέγω, πολεμεῖ ἐκεῖνον τὸν ἐχθρὸν καὶ ἐκεῖνο τὸ πάθος καὶ τὴν κακὴν ὄρεξιν, ὅπου σὲ πολεμεῖ· τὴν ὁποίαν εἶσαι ἀποφασισμένος νὰ νίκῃς κατὰ τὴν τάξιν, ὅπου σοῦ εἶπα εἰς τὸ ιγ' Κεφάλαιον· ἤγουν πότε μετὰ τὴν ἀντίστασιν, νὰ τὴν πληγῶνῃς εἰς θάνατον, πότε μετὰ τὸ μῖσος, πότε μετὰ τὰς πράξεις τῆς ἐναντίας ἀρετῆς· καὶ οὕτω, νὰ κάμνῃς πρᾶγμα ἀρεστὸν εἰς τὸν Θεόν σου· ὅστις, μετὰ ὅλην τὴν θριαμβεύουσαν ἐν οὐρανοῖς Ἐκκλησίαν, στέκει ἀοράτως καὶ βλέπει τὸν πόλεμόν σου, διὰ τὸν ὁποῖον πόλεμον, δὲν πρέπει νὰ λυπῆσαι συλλογιζόμενος, ἕνα μὲν τὸ χρέος ὅπου ἔχομεν ὅλοι μας νὰ δουλεύομεν καὶ νὰ ἀρέσωμεν εἰς τὸν Θεόν· καὶ ἄλλο δε, τὴν ἀνάγκην, ὅπου ἔχομεν νὰ πολεμοῦμεν, καθὼς σοῦ προεἶπον. Διότι, ἂν ἀπὸ το[τον] τὸν πόλεμον φύγομεν, ἐξάπαντος μέλλομεν νὰ θανατωθῶμεν. Ἐπειτα, καὶ ἂν φύγῃς πρὸς ὥραν ἀπὸ τὸν κατὰ Θεὸν αὐτὸν πόλεμον ὡσὰν ἀποστάτης καὶ δοθῆς εἰς τὸν κόσμον καὶ εἰς ὅλας τὰς τρυφὰς καὶ ἀναπαύσεις τῆς σαρκός, ἀλλ' ὕστερον καὶ στανικῶς σου πάλιν ἔχεις νὰ πολεμήσῃς καὶ μετὰ τόσας ἐναντιότητας, ὅπου πολλάκις νὰ ἰδρῶνῃ τὸ πρόσωπόν σου καὶ νὰ καταπληγῶνται ἢ καρδία σου μετὰ θανατηφόρους λιποθυμίας· πότε; Ἐν τῷ καιρῷ τοῦ γηρατειοῦ καὶ τοῦ θανάτου σου. Ὅταν οἱ δαίμονες καὶ ὅλα τὰ πάθη σου, δυνατὰ ἔχουν νὰ σὲ περικυκλώσουν. Καὶ τόσον νὰ σὲ κατατροπώσουν, ὅπου ἐσὺ μὴ δυνάμενος, ποῖον πρῶτον νὰ ἀντιπολεμήσῃς, ἔχεις νὰ παραδοθῆς εἰς αἰώνιον θάνατον. Ὅθεν, μὴ γίνῃς τόσον μωρός, ἀγαπητέ, ὅπου νὰ θέλῃς νὰ πολεμῆς τότε εἰς ἕνα καιρὸν ἀνωφέλευτον· ἀλλ' ὡσὰν φρόνιμος, ὑπόμεινον τώρα τὸν κόπον τοῦ πολέμου, διὰ νὰ

νικήσης, νὰ στεφανωθῆς καὶ νὰ ἐνωθῆς μὲ τὸν Θεὸν καὶ ἐδῶ καὶ ἐκεῖ εἰς τὴν Βασιλείαν Του τὴν οὐράνιον, «Μνήσθητι τοῦ κτίσαντός σε ἐν ἡμέραι νεότητός σου· ἕως ὅτου μὴ ἔλθωσιν αἱ ἡμέραι τῆς κακίας σου καὶ φθάσωσι τὰ ἔτη, ἐν οἷς ἐρεῖς· οὐκ ἔστι μοι ἐν αὐτοῖς θέλημα» (Ἐκκλ. ιβ' 1).

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν Ι Ζ'.

Μὲ ποίαν τάξιν πρέπει νὰ πολεμοῦμεν κατὰ τῶν παθῶν μας.

Πολλὰ σοῦ συμφέρει, ἀδελφέ, νὰ ἠξεύρης καὶ τὴν τάξιν, ὅπου πρέπει νὰ κρατῆς, διὰ νὰ πολεμῆς καθὼς πρέπει καὶ ὄχι ἀπλῶς καὶ ὡς ἔτυχε, καθὼς κάνουν πολλοὶ καὶ ζημιώνονται. Ἡ τάξις τοῦ πολέμου κατὰ τῶν ἐχθρῶν καὶ τῶν κακῶν σου ὀρέξεων, εἶναι αὐτή· νὰ ἐμβῆς μέσα εἰς τὴν καρδίαν σου καὶ νὰ ἐξετάσης ἐπιμελῶς, ἀπὸ ποίους λογισμοὺς καὶ ἀπὸ ποίας διαθέσεις καὶ προσπαθείας εἶναι αὐτὴ περικυκλωμένη καὶ ἀπὸ ποῖον πάθος περισσότερο κυριεύεται καὶ τυραννεῖται· καὶ ἐν πρώτοις, κατ'ἐκείνου τοῦ πάθους νὰ πιάσης τὰ ἄρματα καὶ νὰ πολεμήσης· εἰ δὲ τύχη νὰ πειραχθῆς καὶ ἀπὸ ἄλλα πάθη, ἐσὺ πρέπει πάντοτε νὰ πολεμῆς τὸ πλησιέστερον πάθος, ὅπου τότε ἐμπράκτως σὲ πολεμεῖ καὶ πάλιν νὰ γυρίσης τὸν πόλεμον εἰς ἐκεῖνο, ὅπου περισσότερο σὲ κυριεύει.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν Ι Η'.

Περὶ τοῦ, πῶς πρέπει νὰ ἀντιπολεμῆς τινὰς εἰς τὰ αἰφνίδια κινήματα τῶν παθῶν.

Ἀνίσως ἀκόμη δὲν εἶσαι συνηθισμένος, ἀγαπητέ, νὰ ἀντιπολεμῆς τὰ αἰφνίδια κινήματα καὶ προσβολὰς τῶν ὕβρεων, ἢ ἄλλων τινῶν ἐναντίων, ὅπου σὲ τύχουν, σὲ συμβουλεύω νὰ κάμνης τοῦτο· ἤγουν, συνήθιζε πάντοτε νὰ προμελετᾷς, καθήμενος εἰς τὸν οἶκόν σου, ὅτι ἔχουν νὰ σοῦ τύχουν ὕβρεις, ἀτιμῖαι, πολλάκις δὲ καὶ πληγαὶ καὶ ἄλλα ἐναντία καὶ τοιουτοτρόπως νὰ εἶσαι προετοιμασμένος, ὥστε ὅπου νὰ μὴ ταραχθῆς, ἀλλὰ νὰ τὰ ὑπομείνης μετὰ εὐχαριστίας ἀταράχως. Τὴν προμελέτην δὲ

ταύτην πρέπει μάλιστα νὰ κάμνης ὅταν ἔχης νὰ εὐγῆς ἔξω ἀπὸ τὸν οἶκον σου καὶ νὰ ὑπάγῃς εἰς κανένα ἄλλον τόπον καὶ μάλιστα ὅταν ἔχης νὰ συνομιλήσῃς με ὑποκείμενα εὐκολοκίνητα εἰς τὸν θυμόν. Διότι, μία τοιαύτη προμελέτη καὶ προετοιμασία, εὐκαταφρόνητα νομίζει καὶ τὰ πλέον φοβερὰ καὶ αἰφνίδια συμβάντα καὶ τὸ πάθος τοῦ θυμοῦ, δὲν ἀφήνει νὰ ταραχθῇ· «ἤτοιμάσθην φησὶ καὶ οὐκ ἐταράχθην» (Ψαλμ. ρη´ 60)¹

Κοντὰ δὲ εἰς τὴν προμελέτην καὶ προετοιμασίαν ταύτην, μεταχειρίσου καὶ τοῦτον τὸν τρόπον. Ὅταν, καθ' ὑπόθεσιν, ἀρχίσῃ τινὰς αἰφνιδίως καὶ ἀνέλπιστα νὰ σὲ ὑβρίζῃ, ἢ νὰ σοῦ κτυπᾷ, ἢ ἄλλην ἀτιμίαν καὶ ἐναντιότητα νὰ σοῦ κάμνη, στάσου μίαν φοράν καὶ συμμαζέψας τοὺς λογισμοὺς σου μέσα εἰς τὴν καρδίαν σου, βάλε ὅλην τὴν προσοχὴν καὶ βίγλαν τοῦ νοός σου, εἰς τὸ νὰ φυλάττῃ καλά καὶ νὰ μὴ ταραχθῇ τελείως ἀπὸ τὸ πάθος τοῦ θυμοῦ ἢ καρδία σου, εἰ δὲ καὶ φθάσῃ νὰ ταραχθῇ, κἂν νὰ μὴν ἀφήσῃς νὰ εὐγῇ ἔξω τὸ πάθος καὶ νὰ σὲ κινήσῃ εἰς τὸ νὰ ὑβρίσῃς καὶ σὺ καὶ νὰ ἐκδικηθῆς, «ἐν ἐμοὶ γάρ, λέγει, ἐταράχθη ἡ καρδία μου» (Ψαλμ. ρμβ´ 4)²!

Ἐπειτα βίαιε τὸν ἑαυτὸν σου νὰ ὑψώσῃς τὸν νοῦν σου εἰς τὸν Θεόν, τοῦ ὁποίου συλλογιζόμενος τὴν ἄπειρον ἀγάπην, ὅπου ἔχει εἰς ἐσένα, διὰ τὴν ὁποίαν σοῦ ἔστειλε τὸν ἀνέλπιστον αὐτὸν πειρασμὸν καὶ τὸ βάσανον, διὰ νὰ σὲ καθαρίσῃ περισσότρον καὶ νὰ σὲ ἐνώσῃ με τοῦ λόγου του καλύτερα. Ταῦτα, λέγω, συλλογιζόμενος γύρισε εἰς τὸν ἑαυτὸν σου καὶ ἐλέγχοντάς τον, εἶπε μέσα σου· «Αἶ ἄθλιε καὶ ταλαίπωρε! Καὶ διατί δὲν θέλεις ἐσὺ νὰ ἀγκαλιάσῃς τοῦτον τὸν σταυρὸν καὶ τὴν θλίψιν, ὅπου ἔστειλεν, ὄχι ἄλλος τινὰς, ἀλλὰ αὐτὸς ὁ ἰδιός σου Πατὴρ ὁ οὐράνιος; Εἶτα γύρισε εἰς τὸν σταυρὸν καὶ ἐναγκαλίσου Τον νοερῶς με τὴν πλέον

¹ Σοφώτατα καὶ ἀληθέστατα τοῦτο ἐνταῦθα διδάσκεται, ὅτι, ἡ προμελέτη καὶ προετοιμασία εἶναι τὸ μέγιστον ἄρμα καὶ τὸ δραστικώτατον προφυλακτικὸν εἰς τὰ αἰφνίδια κινήματα τῶν παθῶν· διότι καθὼς ὁ σίφωνα καὶ τὰ καλούμενα σαγανάκια, ὅταν πέσουν αἰφνιδίως εἰς τὴν θάλασσαν, ἀναποδογυρίζουν τὰ πλοῖα καὶ κάμνουν αὐτοὺς τοὺς ἐμπειρωτάτους ναῦτας, νὰ τὰ χάνουν διὰ τὸ ἀνέλπιστον, τοιοῦτοτρόπως καὶ τὰ αἰφνίδια ταῦτα συναντήματα καὶ κινήματα τῶν παθῶν, κάμνουν νὰ χάνουν τὸ διακριτικὸν καὶ αὐτοὶ οἱ τέλειοι εἰς τὴν ἀρετήν.

² Ἦγουν δὲν εὐγῆκεν εἰς τὰ ἔξω τὸ πάθος καὶ ἡ ταραχὴ τοῦ θυμοῦ· ἀλλὰ, καθὼς τὸ κύμα ατῆς θαλάσσης τὸ ἄγριον, δὲν βγαίνει ἔξω ἀπὸ τὸ σύνον τῆς θαλάσσης, ἀλλὰ κατατσακίζόμενον μέσα εἰς τοὺς παραθαλασσίους αἰγιαλοὺς ἡμερώνεται, τοιοῦτοτρόπως καὶ ὁ θυμός· ἔτσι ἐρμηνεύει τὸ ρητὸν τοῦτο, ὁ μέγας Βασιλεὺς· «ἐν ἐμοὶ φησὶν, ἐταράχθη ἡ καρδία μου· τοῦτέστιν, οὐ διεδόθη πρὸς τὰ ἔξω τὸ πάθος, ἀλλ' οἷόν τι κύμα, εἶσω τῶν αἰγιαλῶν κατακλασθέν, ἐστορέσθη (Λόγ. κατὰ ὀργιζομένων).

μεγαλυτέραν χαράν, ὅπου νὰ ἠμπορῆς, λέγων· ὦ σταυρέ, ὅπου οἰκοδομήθης ἀπὸ τὴν πρόνοιαν τοῦ Θεοῦ, προτοῦ νὰ γίνω ἐγώ! Ἦ σταυρέ, ὅπου ἐγλυκάνθην ἀπὸ τὴν γλυκεῖαν ἀγάπην τοῦ ἐσταυρωμένου, κάρφωσε καὶ προσήλωσέ με εἰς ἐσένα διὰ νὰ ἠμπορέσω τελείως νὰ ἐνωθῶ μὲ Ἐκεῖνον, ὅπου μὲ ἐλύτρωσεν, ἀποθνήσκοντας ἐπάνω εἰς τοῦ λόγου Σου». Εἰ δὲ καὶ τὸ πάθος τοῦ θυμοῦ προλάβῃ καὶ κινηθῇ εἰς ἐσένα καὶ δὲν σὲ ἀφήσῃ εἰς τὴν ἀρχὴν νὰ ὑψώσῃς τὸν νοῦν σου εἰς τὸν Θεόν· ὅμως, πάλιν σπούδασον νὰ Τὸν ὑψώσῃς τὸ ὀγληγορότερον, ὡσὰν νὰ μὴν εἶχες ταραχθῇ τελείως· διότι θέλεις βοηθηθῇ.

Τὸ καλύτερον ὅμως καὶ δραστικώτερον ἱατρικὸν τοῦ νὰ μὴ κινουῦνται αἰφνιδίως τὰ πάθη, εἶναι, τὸ νὰ σηκωθοῦν τὰ αἷτια ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἡ τοιαύτη προέρχεται κίνησις. Ταῦτα δε, καθολικῶς εἶναι δύο· ἡ ἀγάπη καὶ τὸ μῖσος. Ὅθεν, ἐὰν ἐσὺ ἀγαπητέ, ἔφθασες νὰ πιάσῃς ἐμπαθῆ ἀγάπην εἰς κανένα πρόσωπον, ἢ εἰς ἄλλο κανέν ἀπράγμα μικρόν, ἢ μέγαλον καὶ εὐθύς ὅπου τὸ ἰδῆς ἢ εὐθύς ὅπου σοῦ τὸ ἀρπάσουν ἢ τὸ πειράξουν, ταραττεται αἰφνιδίως καὶ σκανδαλίζεται ἀπὸ τὴν προσπάθειαν ἢ καρδίαν σου, εἶναι χρεῖα διὰ νὰ πολεμῆς, νὰ ἐκβάλῃς ἀπὸ τὴν καρδίαν σου τὴν κακὴν ἐκείνην ἀγάπην ὅπου ἔχεις εἰς αὐτό· διότι, ὅσον αὐτὴ εἶναι μεγαλυτέρα ἢ μικροτέρα, τοσοῦτον μεγαλυτέρα ἢ μικροτέρα εἶναι καὶ ἡ τοῦ πάθους αἰφνιδίως κίνησις.

Εἰ δὲ ἐκ τοῦ ἐναντίου καὶ ἔχεις μῖσος εἰς κανένα ὑποκείμενον, ἢ εἰς ἄλλο κανένα πρᾶγμα καὶ ἐκ τούτου ταραττεσαι αἰφνιδίως καὶ ἀηδιάζεις, ὅταν τὸ βλέπῃς ἢ ἀκούῃς καμμίαν του ἐπαινετὴν πρᾶξιν, πρέπει νὰ βιάζῃς τὴν θέλησίν σου, εἰς τὸ νὰ τὸ ἀγαπήσῃς· ὄχι μόνον διότι εἶναι καὶ αὐτὸ κτίσμα τοῦ Θεοῦ, ὡσὰν καὶ ἐσένα πλασμένον κατ'εἰκόνα Αὐτοῦ καὶ ὁμοίωσιν, ἀπὸ τὴν ὑπερτάτην χεῖρα τοῦ Θεοῦ· ὄχι μόνον διότι καὶ Αὐτὸς ὡσὰν ἐσένα εἶναι ἀναπλασμένος μὲ αὐτὸ τὸ πολύτιμον αἷμα τοῦ Χριστοῦ· ὄχι μόνον διότι εἶναι ἀδελφός σου καὶ μέλος σου καὶ δὲν πρέπει νὰ Τὸν μισῆς, οὐδὲ μὲ αὐτὴν τὴν διάνοιαν καὶ τὸν λογισμὸν σου, ὡς γέγραπται· «οὐ μισήσῃς τὸν ἀδελφόν σου τῆ διανοίᾳ σου» (Λευϊτ, ιθ' 17)³. Ἀλλὰ καὶ διότι, ἂν θετέον καὶ νὰ εἶναι τὸ ὑποκείμενον ἐκεῖνο κακὸν καὶ ἀξιομίσητον, ὅμως, ὅταν ἐσὺ

³ Καὶ ὁ ἠγαπημένος Ἰωάννης λέγει· «πᾶς ὁ μισῶν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, ἀνθρωποκτόνος ἐστί» (α'. γ'. 15)· καὶ πάλιν· «ὁ μὴ ἀγαπῶν τὸν ἀδελφόν, μένει ἐν τῷ θανάτῳ» (αὐτόθ. 14).

τὸ ἀγαπᾶς, ὁμοιώνεσαι μὲ τὸν Θεόν· ὅστις ἀγαπᾷ ὅλα Του τὰ κτίσματα καὶ κανένα ποτὲ δὲν συγκαίνεται· καθὼς λέγει ὁ Σολομών· «Ἀγαπᾶς τὰ ὄντα πάντα καὶ οὐδὲν βδελύσσει ὧν ἐποίησας· οὐδὲ γὰρ ἄν μισῶν τι κατεσκεύασας» (Σοφ. Σολομ. Ια΄ 25). Καὶ μάλιστα, ὅτι ὁ Θεός, παραβλέποντας τὰς κακίας τῶν ἀνθρώπων «τὸν ἥλιον αὐτοῦ ἀνατέλλει ἐπὶ πονηροὺς καὶ ἀγαθοὺς καὶ βρέχει ἐπὶ δικαίους καὶ ἀδίκους» (Ματθ. ε΄ 45).

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν Ι Θ΄.

Περὶ τοῦ, πῶς πρέπει νὰ πολεμῇ τινὰς κατὰ τῶν σαρκικῶν παθῶν.

Ἐναντίον τῶν σαρκικῶν παθῶν ἔχεις νὰ πολεμῆς, ἀδελφέ, μὲ ξεχωριστὸν καὶ διάφορον τρόπον ἀπὸ τοὺς ἄλλους. Καὶ διὰ νὰ ἠξεύρης νὰ πολεμῆς κατὰ τάξιν, πρέπει νὰ στοχάζεσαι τρεῖς καιροὺς καὶ τρεῖς πολέμους· πρὸ τοῦ πειρασμοῦ, εἰς τὸν καιρὸν τοῦ πειρασμοῦ καὶ ἀφοῦ περάσῃ ὁ πειρασμός.

Ὁ πόλεμος πρὸ τοῦ πειρασμοῦ θέλει εἶναι, κατὰ τῶν αἰτιῶν, ὅπου συνήθως γίνονται ἀφορμὴ αὐτοῦ τοῦ πειρασμοῦ· ἤγουν, πρῶτον, ἐσὺ πρέπει νὰ πολεμῆς κατὰ τούτου τοῦ πάθους· ὄχι ἀντιστεκόμενος αὐτῷ, καθὼς σοῦ εἶπα νὰ κάμνης εἰς τὰ ἄλλα πάθη, ἀλλὰ φεύγοντας μὲ ὅλην σου τὴν δύναμιν ἀπὸ κάθε λογῆς ἀφορμῆν καὶ πρόσωπον, τὸ ὁποῖον σοῦ προξενεῖ σκάνδαλον εἰς τὴν σάρκα. Καί, ἐὰν κάμμίαν φορὰν εἶναι χρεῖα ἀναγκαῖα νὰ ὁμιλήσῃς μὲ κανένα τοιοῦτον, ὁμίλησε μὲ συντομίαν καὶ μὲ πρόσωπον σεμνὸν καὶ σοβαρὸν, μάλιστα, τὰ λόγια σου, ἅς ἔχουν κάποιαν σκληρότητα περισσότερον, παρὰ γλυκύτητα.

«Μὴ πιστεύσης τῷ ἐχθρῷ σου εἰς τὸν αἰῶνα, λέγει ὁ Σειράχ (ιβ΄ 11). Καὶ σύ, μὴ πιστεύσης ποτὲ εἰς τὸν ἑαυτὸν σου. Διότι, καθὼς τὸ χάλκωμα γεννᾷ ἀπὸ λόγου του τὴν σκουρίαν, ἔτσι καὶ ἡ διεφθαρμένη φύσις σου γεννᾷ ἀφ' ἑαυτῆς τὴν κακίαν· «ὡς γὰρ ὁ χαλκὸς ἰοῦται, οὕτως ἡ πονηρία αὐτοῦ» (αὐτόθι)· μὴ πιστεύσης, πάλιν σοῦ λέγω, εἰς τὸν ἑαυτὸν σου, κἂν, θετέον καὶ ἐσὺ δὲν αισθάνεσαι, οὔτε ἀκόμη αισθάνθην τόσους χρόνους, τὰ κέντρα ταῦτα τῆς σαρκός· ὅτι, αὐτὴ ἡ κατηραμένη κακία, ἐκεῖνο ὅπου δὲν ἔκαμεν εἰς πολλοὺς χρόνους, τὸ κάμνει εἰς μίαν ὥραν καὶ πολλάκις κάμνει τὰς ἐτοιμασίας τῆς ἀποκρύφως καὶ ὅσον περισσότερον

κάμνει τὸν φίλον καὶ δίδει ὀλιγωτέραν ὑποψίαν διὰ λόγου της, τὸσον περισσότερον βλάπτει καὶ ἀνιάτως πληγώνει¹.

Ὅθεν, πολλὰς φορὰς πρέπει νὰ φοβῆται τινὰς περισσότερον (καθὼς ἡ δοκιμὴ τὸ ἀπέδειξε καὶ τὸ ἀποδείχνει), ἀπὸ ἐκεῖνα τὰ πρόσωπα, μὲ τὰ ὅποια νομίζει εὐλογον νὰ συναναστρέφεται ἢ διότι εἶναι συγγενῆ του ἢ διότι εἶναι εὐλαβῆ καὶ ἐνάρετα² ἢ διότι ἔλαβε χάριν παρ' αὐτῶν καὶ κρίνει ὡς χρέος τὸ νὰ τὰ συχνοχαιρετᾷ. Ἐπειδὴ, μὲ τὴν ἀστόχαστον ταύτην συναναστροφὴν, ἀνακατώνεται ἢ φαρμακερὰ ἠδονὴ τῆς αἰσθήσεως, ὥστε ὅου, ἀνεπαισθήτως ὀλίγον κατ' ὀλίγον διαπερνᾷ ἕως καὶ εἰς τὸν μυελὸν τῆς ψυχῆς καὶ σκοτίζει τὸσον τὸ λογικόν, εἰς τρόπον, ὅπου ἀρχίζουν ὕστερον νὰ ψηφοῦν ὡς οὐδέν, τὰ κινδυνώδη αἷτια τῆς ἀμαρτίας· ἡγουν, τὰ ἐρωτικὰ βλέμματα, τὰ γλυκὰ λόγια τοῦ ἐνὸς καὶ τοῦ ἄλλου μέρους· τὰ ἄσεμνα σχήματα καὶ κινήματα· τὰ τῶν χειρῶν πιασίματα καὶ ἔπειτα καταντοῦν νὰ πέσουν ἢ εἰς τὴν τελείαν ἀμαρτίαν ἢ εἰς ἄλλα πάθη διαβολικά, ἀπὸ τὰ ὅποια δύσκολα ἤμποροῦν νὰ ἐλευθερωθοῦν.

Διὰ τοῦτο, πρέπει, ἀδελφέ, νὰ φεύγῃς ἀπὸ τὴν φωτίαν, διότι εἶσαι στουππεῖον καὶ μὴ θαρρευθῆς ποτὲ πὼς εἶσαι στουππεῖον βρεγμένον καὶ καλὰ γεμάτων ἀπὸ νερὸν καλῆς καὶ δυνατῆς θελήσεως· ὄχι· ἀλλὰ πὼς εἶσαι στουππεῖον ξηρὸν καὶ εὐθὺς ὅπου ὀσφρανθῆς τὴν φωτίαν, κατακαίεσαι, κατὰ τὸ γεγραμμένον περὶ τοῦ Σαμψών, ὅτι «τὰς νευρὰς διέρρηξεν, ὡς εἴ τις διασπάσοι στρέμμα στυππεῖου, ἐν τῷ ὀσφρανθῆναι αὐτὸ πυρὸς» (Κριτ. ις' 9), μηδὲ λογιᾶσης πὼς ἔχεις στερεὰν ἀπόφασιν καὶ προθυμίαν καλύτερα νὰ ἀποθάνῃς παρὰ νὰ βλάψῃς τὸν Θεὸν

¹ Ὅθεν ὁ μέγας ἐκεῖνος Νεῖλος εἶπε· «Κἂν μετὰ Θεοῦ δοκῆς εἶναι, φυλάττου τὸν τῆς πορνείας δαίμονα· λίαν γὰρ ἐστὶν ἀπατεὼν καὶ φθονερώτατος καὶ βούλεται ὀξύτερος εἶναι τῆς κινήσεως καὶ νήψεως τοῦ νοός σου» (Κεφ. γ' σελ. 61, Φιλοκαλ.). Ἡ αἷτία δέ, διὰ τὴν ὁποίαν ἡ σαρκικὴ ἐπιθυμία πάντοτε μᾶς πειράζει, εἶναι· διότι καθὼς ἓνας φυσικὰ ἀγαπᾷ τὸν ἑαυτὸν του, ἔτσι φυσικὰ ἀγαπᾷ νὰ πολυπλασιάσῃ διὰ τῆς κακίας ταύτης τὸν ἴδιον ἑαυτὸν του καὶ νὰ γεννήσῃ ὅμοιον ἑαυτῷ· ὥστε, καθὼς ἡ φιλαυτία πάντοτε μᾶς ἀπατᾷ ἔτσι καὶ ἡ σαρκικὴ ἐπιθυμία καὶ δυσκόλως ἀπὸ αὐτὴν φυλαττόμεθα.

² Πολλοὶ πολλὰκις ἐπλανήθησαν ἀπὸ τὰ τοιαῦτα ἐνάρετα καὶ εὐλαβῆ ὑποκείμενα, εἴτε γυναικῶν, εἴτε ἀρσενικῶν ἀγενεῖων καὶ συγκατοικήσαντες μὲ αὐτά, ἢ καὶ ἀπροσέκτως συναναστρεφόμενοι, ἔπεσαν εἰς πάθη ἀτιμίας, κλεφθέντες ἀπὸ τὰ δεξιὰ, ἤτοι, ἀπὸ τὴν ἀρετὴν καὶ εὐλάβειαν καὶ σεμνότητα τῶν τοιούτων, ἡμεῖς δὲ προσθέτομεν ἐδῶ, ὅτι, ὄχι μόνον ἀπὸ αὐτὰ πιάνει τινὰς προσπάθειαν καὶ ἔρωτα σαρκικὸν μὲ τὰ τοιαῦτα πρόσωπα, ἀλλὰ καὶ ἂν αὐτά, θετέον, εἶναι πλουσιῶν γονέων τέκνα ἢ εὐγενῆ ἢ εὐλαλα εἰς τὴν γλῶσσαν ἢ καλόφωνα εἰς τὰ μουσικὰ ἢ ὠραῖα εἰς τὴν ὄψιν ἢ ἐπιτήδεια εἰς τὸν νοῦν ἢ ἐπιτήδεια εἰς τὸ χέρι καὶ εἰς τὰς τέχνας ἢ ἔχουν ἄλλα τοιαῦτα φυσικὰ καὶ ἐπίκτητα χαρίσματα· πάντα γὰρ ταῦτα ἀυξάνουσι τὴν προσπάθειαν καὶ ἀγάπην· δι' ὃ πρέπει μάλιστα νὰ προσέχομεν καὶ νὰ φυλαττόμεθα ἀπὸ τὰ τοιαῦτα.

μέ την ἀμαρτίαν. Διότι, ἄν και ὑποθέσομεν πὼς εἶσαι στουππεῖον βρεγμένον, ἀλλ' ὅμως μέ την πολλήν συνέχειαν τῆς συναναστροφῆς και θεωρίας, ἡ φωτία, μέ την θερμότητά της ξηραίνει ὀλίγον κατ' ὀλίγον τὸ νερὸν τῆς καλῆς σου θελήσεως και ἀνέλπιστα, τόσον θέλεις προσκολληθῆ εἰς τὸν διαβολικὸν ἔρωτα, ὅπου νὰ μὴν ἐντραπῆς ἀνθρώπους, οὔτε νὰ σεβασθῆς συγγένειαν ἢ φιλίαν, οὔτε νὰ φοβηθῆς τὸν Θεόν, οὔτε νὰ ψηφίσης τὴν τιμὴν, οὔτε τὴν ζωὴν, οὔτε τὰς τιμωρίας ὅλας τῆς κολάσεως· ἀλλὰ νὰ ἐκτελέσης τὴν ἀμαρτίαν. Διὰ τοῦτο, φεῦγε, φεῦγε, ὅσον δύνασαι.

Α'. Ἀπὸ τὰς συναναστροφὰς τῶν σκανδαλιζόντων προσώπων, ἐὰν ἀληθῶς δὲν θέλεις νὰ πιασθῆς ἀπὸ τὴν ἀμαρτίαν και νὰ θανατωθῆς³.

Β'. Φεῦγε τὴν ἀργίαν και ὀκνηρίαν και στέκου ἄγρυπνος και ἔξυπνος μέ τοὺς λογισμοὺς και μέ τὰ ἔργα, ὅπου ἀρμόζουν εἰς τὴν στάσιν σου.

Γ'. Μὴ παρακούσης ποτέ σου, ἀλλ' ὑποτάσου εὐκόλα εἰς τοὺς προεστῶτας και Πνευματικοὺς Πατέρας σου, κάνοντας μέ προθυμίαν και ὀγληγορότητα ἐκεῖνα ὅπου σὲ προστάζουν και μάλιστα, ἐκεῖνα ὅπου σὲ ταπεινώνουν και εἶναι ἐναντίον τῆς θελήσεώς σου και τῆς φυσικῆς σου κλίσεως.

Δ'. Μὴ κάμνης ποτέ κρίσιν αὐθάδη διὰ τὸν πλησίον σου, ἤγουν, μὴ τὸν κατακρίνης και μάλιστα, διὰ αὐτὴν τὴν ἰδίαν σαρκικὴν ἀμαρτίαν, περὶ ἧς ὁμιλοῦμεν, κἄν και εἶναι φανερὰ πεσμένος εἰς αὐτήν· ἀλλ' ἔχε συμπάθειαν εἰς αὐτὸν και μὴν ἀγανακτῆσης κατεπάνω του, μηδὲ τὸν περιπαίξης· ἀλλὰ ἀπὸ τὸ παράδειγμά του, ταπεινώσου ἐσὺ και γνώρισε τὸν ἑαυτὸν σου πὼς εἶσαι ἀσθενὴς και κόνις και σποδός· λέγοντας, ἐκεῖνος ἔπεσε σήμερον, ἐγὼ πίπτω αὔριον. Διότι, ἄν σὺ εἶσαι εὐκόλος νὰ κρίνης τοὺς ἄλλους και νὰ τοὺς καταφρονῆς, ὁ Θεὸς μέ πολλήν σου ζημίαν θέλει σὲ παιδεύσει, παραχωρῶντας νὰ πέσης και ἐσὺ εἰς τὸ ἴδιον ἐλάττωμα.

³ Διὰ τοῦτο και ὁ Σολομών, σοφὸν μὲν ὀνομάζει ἐκεῖνον, ὅπου φοβεῖται και φεύγει τὰ αἷτια τῶν κακῶν, ἄφρονά δὲ ἐκεῖνον, ὅπου θαρρεῖ εἰς τὸν ἑαυτὸν του και δὲν τὰ φεύγει· «σοφὸς φοβηθεῖς, ἐξέκλινεν ἀπὸ κακοῦ· ὁ δὲ ἄφρων, ἐαυτῷ πεποιθὼς, μίγνυται ἀνόμω» (Παρ. ιδ' 16). Σοφὸς ἦτον ὁ πάγκαλος Ἰωσήφ και διὰ τοῦτο ἀφείς τὸ ἱμάτιόν του και φυγὼν τὸ αἷτιον τῆς ἀμαρτίας, ἔφυγε και τὴν ἀμαρτίαν· διότι ἄν δὲν ἔφυγε, βέβαια ἤθελε πέση μέ την κυρίαν του, καθὼς εἶναι γνώμη πολλῶν διδασκάλων. Ἄφρων ἐστάθη ὁ μάρτυς ἐκεῖνος τοῦ Χριστοῦ, ὁ ὁποῖος ὕστερα ἀπὸ πολλὰ βάσανα ὅπου ἔλαβε δια τὸν Χριστόν, εὐρισκόμενος εἰς τὴν φυλακὴν και ὑπηρετούμενος ἀπὸ μίαν κανονικὴν, ἤτοι καλογραίαν, διότι ἐθάρρυσεν εἰς τὸν ἑαυτὸν του και δὲν ἔφυγε τὸ σκανδαλίζον πρόσωπον, ἔπεσε μέ αὐτὸ εἰς πορνείαν, καθὼς γράφει ὁ Ἀββᾶς Μακάριος. Διὰ τοῦτο και ὁ Ἀπόστολος τὴν φυγὴν ταύτην αἰνιττόμενος, ἔλεγε· «φεύγετε τὴν πορνείαν» (Α' Κορινθ. ζ' 18).

«Μὴ κρίνετε γάρ, φησι καὶ οὐ μὴ κριθῆτε» (Ματθ.)· διὰ νὰ γνωρίσης μὲ τὸ πτῶμα σου τὴν ὑπερηφάνειάν του καὶ νὰ ταπεινωθῆς καὶ οὕτω νὰ ζητήσης ἰατρειάν καὶ διὰ τὰ δύο καὶ διὰ τὴν ὑπερηφάνειάν σου καὶ διὰ τὴν πορνείαν σου. Εἰ δὲ καὶ σὲ φυλάξῃ ὁ Θεὸς καὶ δὲν πέσης, οὔτε ἀλλάξεης λογισμόν, ὅμως πάλιν μὴ ξεθαρρεύσης εἰς τὸν ἑαυτὸν σου, ἀλλὰ πάντοτε νὰ φοβῆσαι καὶ νὰ ἀμφιβάλῃς εἰς τὴν στάσιν σου.

Ε΄. Πρόσεχε, καλὰ ἐὰν ἀπόκτησες κανένα χάρισμα θεϊκὸν ἢ εὐρίσκεισαι εἰς καλὴν κατάστασιν, νὰ μὴ λάβῃς εἰς τὸν ἑαυτὸν σου καμμίαν ματαίαν ιδέαν καὶ φαντασίαν, πῶς εἶσαι κάποιόν τι καὶ πῶς οἱ ἐχθροὶ σου πλεον δὲν θέλουν σὲ πολεμήσει, μὲ τὸ νὰ φαίνεσαι πῶς κατὰ τὸ παρὸν τοὺς μισεῖς καὶ τοὺς ἀποστρέφεται. Διότι, ἂν εἰς τοῦτο εἶσαι ἀπροφύλακτος, εὐκόλα θέλεις πέσει· ταῦτα μὲν εἶναι ἐκεῖνα, ὅπου πρέπει νὰ φυλάττῃς πρὸ τοῦ πειρασμοῦ τοῦ σαρκικοῦ πάθους.

Εἰς δὲ τὸν καιρὸν τοῦ πειρασμοῦ, πρέπει νὰ στοχασθῆς, πόθεν προέρχεται εὐτὸς ὁ πόλεμος· ἀπὸ ἐσωτερικὴν αἰτίαν, ἢ ἀπὸ ἐξωτερικὴν. Καὶ ἐξωτερικὴ μὲν αἰτία εἶναι, ἢ περιέργεια τῶν ὀφθαλμῶν, τὰ γλυκὰ εἰς τὴν ἀκοὴν λόγια καὶ τραγούδια· ἢ μαλακότης καὶ ὁ στολισμὸς τῶν φορεμάτων· τὰ εὐώδη μυριστικὰ τῆς ὀσφρήσεως· αἱ συνομιλίας καὶ τὰ σχήματα καὶ πιασίματα, ὅπου παρακινοῦν εἰς τὴν ἁμαρτίαν αὐτήν· ἢ δὲ ἰατρειὰ εἰς αὐτὰ τὰ ἀπαντήματα εἶναι· ἢ σεμνότης καὶ ταπεινότης τῶν φορεμάτων· τὸ νὰ μὴ θέλῃς οὔτε νὰ ἰδῆς, οὔτε νὰ ἀκούσης, οὔτε νὰ ὀσφρανθῆς, οὔτ νὰ λαλήσης ἢ νὰ πιάσης ὅλα ἐκεῖνα, ὅπου παρακινοῦν εἰς αὐτὴν τὴν κακίαν καὶ πρὸ πάντων ἢ φυγὴ τῆς συναναστροφῆς, ὡς εἴπομεν ἀνωτέρω. Ἡ ἐσωτερικὴ δὲ αἰτία προέρχεται ἢ ἀπὸ τὴν καλοζῶϊαν τοῦ σώματος ἢ ἀπὸ τοὺς λογισμοὺς τοῦ νοῦς ὅπου μᾶς ἔρχονται ἀπὸ τὰς κακὰς μας ἕξεις καὶ πάθη ἢ ἀπὸ παρακίνησιν τοῦ διαβόλου.

Καὶ ἢ μὲν καλοζῶϊα τοῦ σώματος, πρέπει νὰ σκληραγωγῆται μὲ νηστείας, ἀγρυπνίας, χαμευνίας καὶ μάλιστα γονυκλισίας καὶ ἄλλας ὁμοίας ταλαιπωρίας· καθὼς ἐρμηνεύει ἢ διάκρισις καὶ διδασκαλία τῶν θείων Πατέρων· τῶν δὲ λογισμῶν, ὅθεν καὶ ἂν ἔλθουν, αἱ ἰατρειαὶ εἶναι αὗται· τὸ νὰ καταγίνεσαι εἰς διάφορα γυμνάσματα, ἀρμόδια εἰς τὴν κατάστασίν σου, τὰ ὅποια εἶναι ἢ ἀνάγνωσις

τῶν ἱερῶν βιβλίων καὶ μάλιστα, τοῦ ἁγίου Ἐφραίμ, τοῦ Κλίμακος, τοῦ Εὐεργετινοῦ, τῆς Φιλοκαλίας καὶ ἄλλων τοιούτων· ἡ μελέτη καὶ ἡ προσευχή· ἥτις ἄς γίνεται οὕτως. Ὅταν ἀρχίσουν οἱ τοιοῦτοι λογισμοὶ τῆς πορνείας νὰ σὲ ἐνοχλοῦν, εὐθὺς ἐνθυμίσου μὲ τὸν νοῦν σου εἰς τὸν ἐσταυρωμένον καὶ ἐκ βάθους ψυχῆς λέγε· «Ἰησοῦ μου, Ἰησοῦ μου γλυκύτατε, βοήθησέ μοι ὀγλήγωρα, διὰ νὰ μὴν αἰχμαλωτισθῶ ἀπὸ τοῦτον τὸν ἐχθρόν». Καὶ κάποιας φορᾶς ἐναγκαλιζόμενος (νοερῶς, ἢ αἰσθητῶς, ἂν εἶναι παρών), τὸν σταυρὸν εἰς τὸν ὁποῖον κρέμεται ὁ Κύριός σου, ἀσπάσου πολλάκις τὰς πληγὰς Του, λέγων ἀγαπητῶς· «ὠραιόταται πληγαί· πληγαὶ ἀγνόταται, πληγώσατε ταύτην τὴν ἀθλίαν καὶ ἀκάθαρτον καρδίαν μου καὶ ἐμποδίσάτε με ἀπὸ τοῦ νὰ σὰς βλάψω».

Ἡ δὲ μελέτη σου εἰς καιρὸν ὅπου πληθαίνουν οἱ λογισμοὶ τῶν σαρκικῶν ἡδονῶν, ἄς μὴ γίνεται κατ'εὐθεΐαν ἐναντίον αὐτῶν· ἂν καὶ μερικὰ βιβλία γράφουν τοῦτο (καθὼς εἶναι τὸ νὰ συλλογισθῆς τὴν βρῶμαν καὶ συγχαμερότητα τῆς σαρκικῆς ἡδονῆς· τὸν ἔλεγχον τῆς συνειδήσεως ὅπου ἔχει νὰ σοῦ προξενήσῃ, τὰς πικρίας ὅπου ἀκολουθοῦν, τοὺς κινδύνους, τὴν φθορὰν τῆς περιουσίας καὶ παρθενίας σου, τὴν κατηγορίαν τῆς τιμῆς καὶ ἄλλα παρόμοια)· ἡ μελέτη σου λέγω, ἄς μὴ γίνεται εἰς αὐτά· ὅτι ἡ τοιαύτη μελέτη, δὲν εἶναι πάντοτε μέσον ἀσφαλές, διὰ νὰ νικήσῃς τὸν πειρασμὸν τῆς σαρκός· μάλιστα ἢμπορεῖ νὰ φέρῃ βλάβην. Διότι ἂν καὶ ὁ νοῦς ἀποβάλῃ τοὺς λογισμοὺς πρὸς ὥραν μὲ τὴν τοιαύτην μελέτην, ὅμως μὲ τὸ νὰ εἶναι ἀσθενής καὶ ἐμπαθής, ὅταν τὰ τοιαῦτα μελετᾷ, τυπώνει καλύτερα τὴν ἡδονὴν καὶ ἡδύνηται καὶ συγκατατίθεται εἰς αὐτήν. Ὅθεν Ἡ ἀληθινὴ ἰατρεία τῶν σαρκικῶν ἡδονῶν εἶναι, τὸ νὰ ἀποφεύγομεν πάντοτε, ὄχι μόνον ἀπὸ αὐτάς, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ κάθε τι ἄλλο (κᾶν καὶ εἶναι ἐναντίον των), ὅπου μᾶς τὰ φέρει εἰς τὴν ἐνθύμησιν. Διὰ τοῦτο, ἡ μελέτη σου ἄς εἶναι εἰς ἄλλα· ἤγουν, εἰς τὴν ζωὴν καὶ τὸ πάθος τοῦ Ἐσταυρωμένου μας Ἰησοῦ, εἰς τὴν φοβερὰν ὥραν τοῦ θανάτου σου, εἰς τὴν τρομερὰν ἡμέραν τῆς Κρίσεως καὶ εἰς τὰ διάφορα εἶδη τῆς κολάσεως.

Εἰ δὲ καὶ οἱ σαρκικοὶ αὐτοὶ λογισμοὶ σὲ πολεμοῦν περισσότερον ἀπὸ τὸ συνηθισμένον (καθὼς τοῦτο συμβαίνει), μὴ δειλιάσῃς δι' αὐτό, μήτε νὰ ἀφήσῃς τὴν μελέτην τῶν ἀνωτέρω, διὰ νὰ στραφῆς εἰς αὐτούς, διὰ νὰ τοὺς ἀντισταθῆς, ὄχι·

ἀλλ' ἀκολούθη ὅσον πλέον προσεκτικῶς ἢμπορεῖς, τὴν μελέτην σου ταύτην· μὴ φροντίζοντας τελείως διὰ τοὺς λογισμοὺς αὐτούς, ὡσὰν νὰ μὴν ἦσαν ἰδικοί σου. Διότι, δὲν εἶναι καλύτερος τρόπος διὰ νὰ ἀντισταθῆς εἰς αὐτούς, ἀγκαλὰ καὶ διηνεκῶς σὲ πολεμοῦν, παρά, τὸ νὰ τοὺς καταφρονῆς καὶ νὰ μὴ θέλῃς τελείως νὰ τοὺς ἐνθυμηθῆς· μετὰ ταῦτα, θέλεις τελειώσῃ τὴν μελέτην σου, με ταύτην (ἢ παρομοίαν δέησιν).

«Ἐλευθέρωσέ με, πλάστη μου καὶ λυτρωτά μου, ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς μου, εἰς τιμὴν τοῦ πάθους Σου καὶ τῆς ἀρρήτου Σου ἀγαθότητος».

Καὶ μὴ στρέψῃς τὸν νοῦν σου εἰς τὴν σαρκικὴν ταύτην κακίαν. Διότι καὶ μοναχὴ ἢ ἐνθύμησίς της, δὲν εἶναι χωρὶς κίνδυνον. Ἀλλά, μήτε νὰ στέκης νὰ συνομιλῆς με τοῦτον τὸν πειρασμὸν καὶ νὰ ἐρευνᾷς τοῦ λόγου σου ἂν ἐκαμνες συγκατάθεσιν εἰς αὐτὸν ἢ ὄχι. Διότι, αὐτὴ ἢ ἐρευνα, ἀγκαλὰ καὶ φαίνεται πὼς εἶναι καλή, ὅμως τῇ ἀληθείᾳ εἶναι μία πλάνη τοῦ διαβόλου ἢ διὰ νὰ σὲ ἐνοχλῇ καὶ νὰ σὲ κάνῃ νὰ ἀπελπίζῃσαι καὶ νὰ μικροψυχῆς ἢ διὰ νὰ σὲ κρατῇ πάντοτε περιπλεγμένον εἰς τοιοῦτους λογισμοὺς καὶ ἐκ τούτων νὰ σὲ κάμνῃ νὰ πέσης καὶ εἰς τὴν ἰδίαν ἢ ἄλλην ἀμαρτίαν.

Διὰ τοῦτο, εἰς αὐτὸν τὸν πειρασμὸν (ὅταν ἢ συγκατάθεσις δὲν εἶναι φανερά) σὲ φθάνει τὸ νὰ ὁμολογῆς τοῦτο ἐν συντομίᾳ εἰς τὸν πνευματικὸν σου, μένοντας με τὴν γνώμην ἀναπαυμένους, χωρὶς νὰ λογαριάζῃς πλέον οὐδέν. Καὶ κάμνε νὰ τοῦ φανερώνης ἀληθῶς κάθε σου λογισμὸν περὶ τούτου, χωρὶς νὰ σὲ κρατῇ ποτὲ καμμία συστολὴ ἢ ἐντροπή. Διότι, ἀνίσως με ὄλους μας τοὺς ἐχθροὺς χρειαζόμεθα τὴν δύναμιν τῆς ταπεινώσεως διὰ νὰ τοὺς νικήσωμεν, πόσον μᾶλλον τὴν χρειαζόμεθα εἰς τὸν σαρκικὸν αὐτὸν πόλεμον, περισσότερον παρά εἰς ἄλλο; Ἐπειδὴ καὶ αὐτὴ ἢ κακία εἶναι σχεδὸν πάντοτε ποινὴ καὶ ἐπακολούθημα καὶ βλάβη τῆς ὑπερηφανείας⁴.

Ἐπειτα, ἀφ' οὗ περάσῃ ὁ πειρασμός, ἐκεῖνο ὅπου ἔχεις νὰ κάμνης εἶναι τοῦτο· ὅσον καὶ ἂν σοῦ φαίνεται πὼς εἶσαι ἐλευθερωμένος ἀπὸ τὸν πόλεμον τῆς

⁴ Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Ἰωάννης τῆς Κλίμακος λέγει, ὅτι, ὅποιος ἔπεσεν εἰς πορνείαν ἢ ἄλλην σαρκικὴν ἀμαρτίαν, ἐκεῖνος προλαβὼν εἶχε τὴν ὑπερηφάνειαν καὶ διὰ τοῦτο ἐσυγχωρήθη νὰ πέσῃ, διὰ νὰ ταπεινωθῇ «ὅπου πτώμα κατέλαβεν, ἐκεῖ ὑπερηφάνεια προσεκήνωσεν». Καὶ ἄλλιν· «παίδευσιν ὑπερηφάνω, πτώμα» (λόγῳ κβ').

σαρκὸς καὶ κατὰ πάντα βέβαιος, πρέπει ὅμως νὰ στέκης μὲ τὸν νοῦν μακρὰν ἀπὸ ἐκεῖνα τὰ ὑποκείμενα καὶ πρόσωπα, ὅπου ἔγιναν αἰτία τοῦ πειρασμοῦ· καὶ μὴ νομίζης πὼς πρέπει νὰ τὰ συναναστρέφῃς, διότι εἶναι συγγενῆ ἢ ἐνάρετα ἢ καὶ εὐεργέται σου· ὅτι καὶ αὐτὴ εἶναι μία πλάνη τῆς κακῆς φύσεως καὶ παγὶς τοῦ πανούργου μας ἐχθροῦ διαβόλου, ὅπου μεταμορφώνεται εἰς ἄγγελον φωτός, διὰ νὰ μᾶς βάλῃ εἰς τὸ σκότος καθὼς εἶπεν ὁ Παῦλος (Β΄ Κορινθ. ια΄ 14).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Κ΄.

Περὶ τοῦ πὼς πρέπει νὰ πολεμῇ τινὰς κατὰ τῆς ἀμελείας.

Διὰ νὰ πέσης εἰς τὴν ἀθλίαν κακίαν τῆς ἀμελείας, ἣτις σοῦ ἐμποδίζει τὴν ὁδὸν τῆς τελειότητος καὶ σὲ προδίδει εἰς τὰς χεῖρας τῶν ἐχθρῶν, πρέπει νὰ φεύγῃς κάθε περιέργειαν καὶ κάθε γῆϊνον προσκόλλημα καὶ κάθε λογῆς ἀσχολίαν, ὅπου δὲν ἀρμόζει εἰς τὴν κατάστασίν σου. Ἐπειτα πρέπει νὰ βιάσης τὸν ἑαυτὸν σου, νὰ ὑπακούῃς ὀγλήγορα εἰς κάθε καλὴν ὁδηγίαν καὶ εἰς κάθε προσταγὴν τῶν προεστώτων καὶ πνευματικῶν σου, κάμνοντας κάθε πρᾶγμα εἰς ἐκεῖνον τὸν καιρὸν καὶ μὲ ἐκεῖνον τὸν τρόπον ὅπου τοὺς ἀρέσει. Εἰς κάθε ἔργον ὅπου ἔχεις νὰ κάμνης, μὴν ἀργοπορήσῃς τελείως· ὅτι ἐκείνη ἢ μικρὰ πρώτη ἀργοπορία, φέρει μαζί της καὶ τὴν δευτέραν καὶ ἢ δευτέρα τὴν τρίτην καὶ ἢ τρίτη τὰς λοιπὰς· εἰς τὰς ὁποίας κλίνει ἢ αἰσθησις εὐκολώτερα παρὰ εἰς τὴν πρώτην. Ἐπειδὴ καὶ πλέον ἐλκύσθη καὶ αἰχμαλωτίσθη ἀπὸ τὴν ἡδονήν, ὅπου ἐδοκίμασεν εἰς τὰς δευτέρας καὶ τρίτας καὶ λοιπὰς ἀργοπορίας. Διὰ τοῦτο καὶ ἢ πράξις ἢ ἀρχίζεται πολὺ βραδέως, ἢ ἀφήνεται τελείως πολλάκις ὡς ἐνοχλητικὴ· καὶ ἔτσι ὀλίγον κατ'ὀλίγον γίνεται ἢ ἔξις τῆς ἀμελείας, ἣτις καταντᾷ μετὰ ταῦτα εἰς τοιοῦτον μέτρον, ὅπου κατ'ἄλλον τρόπον δὲν γνωρίζεται, παρὰ ἀνίσως ἡμεῖς βαρυνθέντες πλέον ἀπὸ τὴν ἀμέλειαν, δοθῶμεν ὅλως διόλου εἰς ἔργα σπουδαῖα καὶ ἐπιμελῆ. Διότι ἀπὸ τὴν ὑστερινὴν ταύτην μας

ἐπιμέλειαν, γνωρίζομεν πὼς ἐστάθημεν ἕως τότε ἀμελέστατοι, μὲ ἐντροπὴν καὶ ζημίαν τόσων καλῶν ἔργων, ὅπου ἠδυνάμεθα νὰ κάμομεν¹.

Αὐτὴ ἡ ἀμέλεια, τρέχει πανταχοῦ καὶ μὲ τὸ φαρμάκι της, ὄχι μόνον τὴν θέλησιν φαρμακώνει καὶ τὴν κάνει νὰ ἀποστρέφεται κάθε ἐργόχειρον καὶ κάθε πνευματικὸν κόπον καὶ διακονίαν, ἀλλ' ἀκόμη τυφλώνει καὶ τὸν νοῦν, διὰ νὰ μὴ θεωρήσῃ εἰς ποῖον ἄλογον καὶ κακὸν λογισμὸν θεμελιοῦται ἡ τοιαύτη θέλησις καὶ ἵνα μὴ ἐκ τῆς τοιαύτης θεωρίας παρακινήσῃ ταύτην τὴν θέλησιν, εἰς τὸ νὰ ἐπιμεληθῇ νὰ τελειώσῃ ὀγλήγορα κάθε χρεωστούμενην ὑπηρεσίαν καὶ νὰ μὴ τὴν ἀφήνῃ παντελῶς ἢ νὰ τὴν μακρύνῃ εἰς ἄλλον καιρὸν. Ἐπειδὴ δὲν εἶναι μόνον ἀρκετὸν τὸ νὰ κάμῃς ὀγλήγορα τὸ ἔργον ὅπου ἔχεις νὰ κάμῃς, ἀλλὰ πρέπει νὰ τὸ κάμῃς καὶ εἰς καιρὸν ἀρμόδιον, ὅπου ἀπαιτεῖ ἡ ποιότης καὶ τὸ εἶναι ἐκείνου τοῦ ἔργου καὶ μὲ ὅλην ἐκείνην τὴν ἐπιμέλειαν, ὅπου ἀρμόζει εἰς αὐτό, διὰ νὰ ἔχῃ κάθε δυνατὴν τελειότητα. Ἐπειδὴ εἶναι γεγραμμένον· «Ἐπικατάρατος ὁ ποιῶν τὰ ἔργα τοῦ Κυρίου ἀμελῶς» (Ἱερ. μὴ' 10). Καὶ ὅλον τοῦτο τὸ κακὸν συμβαίνει, διότι δὲν στοχάζεσαι τὴν δύναμιν ἐκείνου τοῦ καλοῦ ἔργου νὰ τὸ κάμῃς εἰς τὸν καιρὸν του καὶ μὲ γνώμην ἀποφασιστικὴν, διὰ νὰ νικήσῃς τὸν κόπον καὶ τὴν δυσκολίαν, ὅπου φέρει ἡ ἀμέλεια εἰς τοὺς ἀρχαίους στρατιώτας.

Λοιπὸν, ἐσὺ πρέπει νὰ στοχάζεσαι πολλάκις ὅτι μία μόνη ἀνύψωσις τοῦ νοῦς εἰς τὸν Θεὸν καὶ μία ταπεινὴ γονυκλιτικὴ μετάνοια εἰς τὴν γῆν, γινομένη εἰς τιμὴν αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ, ἀξίζει περισσότερον, παρὰ ὅλοι οἱ θησαυροὶ τοῦ κόσμου. Καὶ ὅτι, κάθε φορὰν ὅπου ἀφήσωμεν τὴν ἀμέλειαν καὶ βιάσωμεν τὸν ἑαυτὸν μας μὲ ἐπιμελῆ ἔργα, οἱ Ἄγγελοι φέρουν εἰς τὴν Βασιλεία τῶν Οὐρανῶν, ἕνα στέφανον ἐνδόξου νίκης καὶ ὅτι ἐκ τοῦ ἐναντίου πάλιν εἰς τοὺς ἀμελεῖς, ὄχι μόνον δὲν δίδει στεφάνους ὁ Θεός, ἀλλὰ καὶ παίρνει ἀπ' αὐτοὺς ὀλίγον κατ' ὀλίγον τὰς χάριτας, ὅπου ἔχει δοσμένας, ἀφήνοντάς τους νὰ ὑστερηθοῦν καὶ τῆς βασιλείας Του διὰ τὴν ἀμέλειάν τους· γέγραπται γὰρ ὅτι· «Οἱ καλεσμένοι ἐκεῖνοι εἰς τοὺς οὐρανίους γάμους,

¹ Διὰ τοῦτο ὁ μέγας Μάρκος ὁ ἀσκητής, μὲ τὸν Πέτρον τὸν Δαμασκηνόν, λέγουσιν· «ὅσον ἀγωνίζεται τις ποιῆσαι τι ἀγαθὸν μίαν ἡμέραν, τοσοῦτον χρεωστεῖ πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς αὐτοῦ, ἂν αὐτοῦ ἦ ἡ δύναμις καὶ ἡ προθυμία δηλαδὴ (σελ. 612, Φιλοκαλ.).

ἀμελήσαντες ἀπῆλθον, ὁ μὲν, εἰς τὸν ἴδιον ἀγρόν· ὁ δε, εἰς τὴν ἐμπορίαν αὐτοῦ» (Ματθ. κβ' 6).

Αὐξάνει δὲ τὰς χάριτας ταύτας εἰς τοὺς ἀμελεῖς καὶ βιαστὰς τοῦ ἑαυτοῦ των, κάμνοντάς τους νὰ ἔμβουν μετὰ ταῦτα καὶ εἰς τὴν Βασιλείαν Αὐτοῦ· «ἡ βασιλεία γὰρ τῶν οὐρανῶν βιάζεται καὶ βιασταὶ ἀρπάζουσιν αὐτήν» (Ματθ. ια' 12).

Εἰ δὲ καὶ ὁ κακὸς λογισμὸς, πολεμῶντας νὰ σὲ ρίψη εἰς τὴν ἀμέλειαν, σοῦ προβάλλει ὅτι, διὰ νὰ ἀποκτήσης μίαν ἀρετὴν ὅπου ποθεῖς, ἔχεις νὰ δοκιμάσης μεγάλον κόπον καὶ εἰς ἡμέρας πολλάς καὶ ὅτι οἱ ἐχθροὶ σου εἶναι δυνατοὶ καὶ ολλοὶ καὶ ἐσὺ εἶσαι ἕνας καὶ ἀδύνατος καὶ ὅτι χρειάζεσαι νὰ κάμνης πολλάς καὶ μεγάλας πράξεις διὰ νὰ τὴν κατορθώσης· ἂν λέγω, ταῦτα σοῦ προβάλλῃ ὁ λογισμὸς τῆς ἀμελείας, μὴ τοῦ ἀκούσης· ἀλλὰ ἄρχισε νὰ προβάλλῃς πράξεις ὡσὰν νὰ ἔχῃς νὰ κάμνης ὀλίγας καὶ ὡσὰν νὰ ἔχῃς νὰ κοπιᾷς ἕνα παραμικρὸν καὶ διὰ ὀλίγας ἡμέρας· καὶ ὡσὰν νὰ ἔχῃς νὰ πολεμήσης κατὰ ἑνὸς ἐχθροῦ μόνον καὶ ὡσὰν νὰ μὴ ἦσαν ἄλλοι νὰ σὲ πολεμήσουν· καὶ μὲ μίαν τοιαύτην μεγάλην ἐλπίδα. ὡσὰν νὰ εἶσαι (καθὼς καὶ εἶσαι), μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ, πλέον δυνατὸς ἀπὸ ἐκείνους. Διότι ἐὰν κάμνης τοιουτοτρόπως, θέλει ἀρχίσει νὰ ἀδυνατίσῃ, ἀπὸ λόγου σου ἡ ἀμέλεια καὶ σὺ νὰ διατεθῇς μετὰ ταῦτα, διὰ νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν ψυχὴν σου ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἢ ἐναντὶα ἀρετῆ τῆς ἐπιμελείας.

Τὸ ἴδιον τοῦτο κάμνε καὶ διὰ τὴν προσευχὴν· λόγου χάριν, ἂν ὁ καιρὸς τὸ καλῆ νὰ κάμνης μιᾶς ὥρας προσευχὴν καὶ τοῦτο φαίνεται σκληρὸν εἰς τὴν ἀμέλειάν σου, εἴσελθε εἰς αὐτήν, ὡσὰν νὰ ἔχῃς νὰ προσευχηθῆς μισὸν κάρτον τῆς ὥρας καὶ εὐκολα θέλεις περάσει εἰς τὸ ἄλλο μισὸν καὶ ἀπὸ ἐκεῖνο εἰς τὸ ἄλλον, κ.τ.λ. Καὶ ἂν καμμίαν φορὰν αἰσθανθῆς εἰς τὸ διάστημα αὐτὸ δυσκολίαν καὶ ἀντίστασιν πολλὰ βεβιασμένην, ἄφες πρὸς ὥραν τὴν προσευχὴν, διὰ νὰ μὴν ἀηδιάσης καὶ μετ' ὀλίγον ἀνάλαβε πάλιν τὴν προσευχὴν ὅπου ἄφησες· τὸν ἴδιον τρόπον τοῦτον πρέπει νὰ μεταχειρίζεσαι καὶ εἰς τὸ ἐργόχειρον καὶ ὑπηρεσίαν σου, ὅταν συμβῇ νὰ ἔχῃς νὰ κάμνης πράγματα, τὰ ὁποῖα, μὲ τὸ νὰ φαίνονται εἰς τὴν ἀμέλειάν σου πολλὰ καὶ δύσκολα, ἐσὺ θορυβεῖσαι ὅλος. Διὰ τοῦτο ἄρχιζε μὲ τὴν καρδίαν σου ἤσυχα ἀπὸ τὸ ἕνα, ὡσὰν νὰ μὴν εἶχες νὰ κάμνης ἄλλο. Καὶ οὕτω κάνοντας ἐπιμελῶς, θέλεις τὰ

κάμνη όλα με πολλά όγληγορότερον κόπον, από εκείνον, όπου έφαινετο εις την άμέλειάν σου. Διότι, άν δεν κάμνης έτσι και άν δεν σοφισθής να πολεμήσης τον κόπον και την δυσκολίαν, όπου σου δείχεται από τον έχθρον εις κάθε άρετήν, θέλει υπερισχύσει ή άμέλεια εις του λόγου σου· όπου όχι μόνον όταν είναι παρών ό κόπος και ή δυσκολία, αλλά και μακρόθεν άκόμη, θέλει σε κάμνει να άδημονής και να φοβήσαι, πώς θέλεις έχει πάντοτε κόπους και δυσκολίας και πώς θέλουν σε πειράζουν πάντοτε οι έχθροί σου. Όθεν και εις την ιδίαν σου άνάπαυσιν, θέλεις έχει από τους λογισμούς σου ενόχλησιν.

Ήξευρε γάρ τέκνον, ότι το πάθος της άμελείας με το άπόκρυφον φαρμάκι του, όλίγον κατ'όλίγον σαπίζει, όχι μόνον τας πρώτας και μικράς ρίζας, αι όποιαι έμελλον να βλαστήσουν τας έξεις των άρετων, αλλά σαπίζει και εκείνας άκόμη τας ρίζας των καλών έξεων, όπου προλαβόντως άποκτήθησαν. Και καθως ό σκώληξ τρώγει το ξύλον, ούτω και αυτό το πάθος πηγαίνει, κατατρώγοντας άνεπαισθήτως και καταναλίσκοντας τον μυελόν της πνευματικής ζωής· και με το μέσον τούτου, ήξεύρει να στηγη παγίδα και βρόχους ό διάβολος εις κάθε άνθρωπον· μάλιστα δε, εις τας πνευματικάς ψυχάς, ήξεύροντας ότι εύκολα πίπτει εις τας επιθυμίας κάθε άργος και άμελής, καθως γέγραπται· «Έν επιθυμίας έστι πās άεργος» (Παροιμ. ιγ'4).

Λοιπόν, έσθ άγρύπνα πάντοτε προσευχόμενος και έπιμελούμενος καλως ως άνδρείος άγωνιστής· «χειρες γάρ άνδρειών, εν έπιμελεία» (Παροιμ. ιγ' 4). Και μη προσμένης να ύφαινης τον νυμφικόν σου χιτώνα, όταν έχης να ύπάγης εκεί στολισμένος, δια να άπαντήσης τον Νυμφιον Χριστόν. Και ένθυμοϋ κάθε ήμέραν, ότι το σήμερα είναι ιδικόν σου, το αύριον είναι εις το χέρι του Θεου και ότι, εκείνος, όπου σου έδωκε το πρωϊ, δεν σου υπόσχεται να σου δώσει και το έσπέρας. Δια τουτο μην άκούσης του διαβόλου, όπου σου λέγει να του δώσης το σήμερα και το αύριον να δώσης του Θεου· όχι· αλλά έξόδευε όλας τας στιγμάς των ώρων της ζωής σου, καθως άρέσει του Θεου. Και ώσαν να μην έχη να σου δοθῆ πλέον άλλος καιρός. Και λογίαζε, ότι, δια κάθε στιγμήν, έχεις να δώσης λεπτότατον

λογαριασμόν· ἐπειδὴ πολύτιμος εἶναι τῆ ἀληθείᾳ ὁ καιρός, ὅπου ἔχεις εἰς τὰς χεῖρας καὶ θέλει ἔλθῃ ὥρα νὰ τὸν ζητήσης καὶ νὰ μὴ τὸν εὕρης.

Νόμιζε δε, ὡσὰν χαμένην ἐκείνην τὴν ἡμέραν (ἀγκαλὰ καὶ νὰ ἔκαμνες πολλὰ ἄλλα ἔργα), εἰς τὴν ὁποίαν δὲν ἀπόκτησες πολλὰς νίκας κατὰ τῶν κακῶν σου κλίσεων καὶ θελημάτων καὶ κατὰ τὴν ὁποίαν δὲν εὐχαρίστησες τὸν Θεόν, ὄχι μόνον διὰ τὰς εὐεργεσίας ὅπου σοῦ ἔκαμνε καὶ μάλιστα διὰ τὸ βασανιστικὸν αὐτοῦ πάθος, τὸ ὁποῖον διὰ ἐσένα ὑπέφερεν. Ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν πατρικὴν γλυκεῖαν παιδευσιν τῶν θλίψεων ὅπου τύχη νὰ σοῦ στείλῃ καμμίαν φορὰν. Κάμνω τέλος καὶ σοῦ παραγγέλω ὅτι, «ἀγωνίζου παντοτενὰ τὸν καλὸν ἀγῶνα» (Α΄ Τιμ. ζ΄ 12). Διότι πολλάκις μία μοναχὴ ὥρα ἐπιμελείας, ἐκέρδισε τὸν Παράδεισο καὶ μία ὥρα ἀμελείας, τὸν ἔχασε. Καὶ γενοῦ ἐπιμελητῆς, ἐὰν θέλῃς νὰ εἶναι ἀσφαλῆς ἢ πρὸς Θεὸν ἐλπίς τῆς σωτηρίας σου· «ὅς πέποιθεν ἐπὶ Κύριον, ἐν ἐπιμελείᾳ ἔσται» (Παροιμ. κη΄ 25)²

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΑ΄.

Περὶ τῆς διορθώσεως τῶν ἐξωτερικῶν αἰσθήσεων. Καὶ μὲ ποῖον τρόπον ἢμπορεῖ τινὰς νὰ περάσῃ ἀπὸ αὐτὰς εἰς τὴν θεωρίαν καὶ δοξολογίαν τοῦ Θεοῦ.

Μεγάλῃ στόχασις καὶ παντοτεινὴ γύμνασις χρειάζεται εἰς τὸ νὰ κυβερνηθοῦν καὶ νὰ διορθωθοῦν καλῶς αἱ πέντε ἐξωτερικαὶ μας αἰσθήσεις· ἤγουν ἡ ὄρασις, ἡ ἀκοή, ἡ ὄσφρησις, ἡ γεῦσις καὶ ἡ ἀφή. Διότι ἡ ἄλογος ὄρεξις τῆς καρδίας, ὅπου εἶναι ὡσὰν στρατηγὸς τῆς διεφθαρμένης μας φύσεως, κλίνει μὲ ὑπερβολὴν εἰς τὸ νὰ γυρεύῃ πάντοτε τὰς ἡδονὰς καὶ ἀναπαύσεις· καὶ μὴ δυναμένη αὐτὴ μοναχὴ καθ'ἑαυτὴν νὰ τὰς ἀποκτήσῃ, μεταχειρίζεται τὰς αἰσθήσεις τοῦ

² Δύο γὰρ εἶναι αἱ ἐλπίδες, κατὰ τὸν ἅγιον Ἰσαάκ, μία ἀληθινὴ καὶ σαφωτάτη καὶ μία ψευδὴς καὶ ἀνόητος. Καὶ ὅσοι μὲν ἀφιέρωσαν ὅλον τὸν ἑαυτὸν τους εἰς τὸν Θεόν καὶ κανενὸς πράγματος δὲν φροντίζουσι κοσμικοῦ, μὲ τὸ νὰ εἶναι ὅλος διόλου δοσμένοι εἰς τὴν ἐπιμέλειαν καὶ ἐργασίαν τῶν ἀρετῶν, οὗτοι ἀληθῶς ἐλπίζουν εἰς τὸν Θεὸν νὰ τοὺς σώσῃ ἀπὸ κάθε κακὸν καὶ ἐν τῇ παρουσίᾳ καὶ ἐν τῇ μελλούσῃ ζωῇ, ὅσοι δὲ περνοῦσιν ἐν ἀμελείᾳ τὴν ζωὴν των καὶ τῶν ἀρετῶν δὲν ἐπιμελοῦνται, οὗτοι κἂν καὶ λέγουσιν ὅτι ἐλπίζουν εἰς τὸν Θεόν, ψευδῶς ὅμως ἐλπίζουν καὶ ἀνόητος εἶναι ἡ τούτων ἐλπίς. «Προηγούμενος, λέγει, ἐστὶν ὁ διὰ τὸν Θεὸν κόπος καὶ ὁ ἰδρῶς ὁ ἐν τῇ γεωργίᾳ αὐτοῦ, τῆς εἰς αὐτὸν ἐλπίδος» (σελ. 128)· ὡσὰν νὰ λέγῃ, ὅτι, πρῶτον πρέπει νὰ κοπιᾷ τινὰς διὰ νὰ σπείρῃ ἔργα καλὰ καὶ ἀρετὰς καὶ ἔπειτα νὰ ἐλπίξῃ ὅτι καὶ ἔχει νὰ θερίσῃ καὶ νὰ λάβῃ μισθὸν τὴν σωτηρίαν τῆς ψυχῆς του.

σώματος ὡσάν στρατιώτας καὶ ὄργανα φυσικά, διὰ νὰ πιάνη τὰ ἔξωθεν ἀντικείμενά των, ἤτοι τὰ αἰσθητὰ πράγματα· τῶν ὁποίων τὰς ἡδονικὰς εἰκόνας καὶ φανατασίας πέρνουσα καὶ τραβίζουσα πρὸς τοῦ λόγου της, τὰς ἐντυπώνει εἰς τὴν ψυχὴν, ἀπὸ τὴν ὁποίαν μετὰ ταῦτα ἀκολουθεῖ ἡ ἡδονή· ἥτις διὰ τὴν συγγένειαν, ὅπου εἶναι ἀναμεταξὺ τῆς ψυχῆς καὶ τῆς σαρκός, διασκορπίζεται εἰς ὅλα ἐκεῖνα τὰ μέρη τῶν αἰσθήσεων, ὅπου εἶναι χωρητικὰ τῆς τοιαύτης ἡδονῆς· καὶ ἐκ ταύτης, συμβαίνει (φεῦ!) εἰς τὴν ψυχὴν ὁ ἀθάνατος θάνατος· καὶ πληροῦται τὸ γεγραμμένον, ὅτι «ἀνέβη θάνατος διὰ τῶν θυρίδων» (Ἱερ. θ' 20), ἤγουν διὰ τῶν αἰσθήσεων, τὰς ὁποίας ἔχει ὡσάν παράθυρα ἡ ψυχὴ, διὰ νὰ ἀπολαμβάνη τὰ αἰσθητά.

Βλέπεις, ἀδελφέ, τὴν μεγάλην ζημίαν, ὅπου σοῦ προξενεῖται ἀπὸ τὰς αἰσθήσεις; Πρόσεχε, λοιπόν, διὰ νὰ τὴν ἰατρεύσης· ἤγουν, φρόντιζε καλῶς, νὰ μὴν ἀφήνης νὰ πηγαίνουν αἱ αἰσθήσεις σου ἐκεῖ, ὅπου αὐτέες θέλουν, μηδὲ νὰ τὰς μεταχειρισθῆς διὰ μοναχὴν τὴν ἀπόλαυσιν τῶν αἰσθητῶν ἡδονῶν, ὄχι διὰ κανένα ἄλλο τέλος καλὸν ἢ ὠφέλειαν ἢ ἀνάγκην. Καὶ ἀνίσως ἕως τώρα, χωρὶς νὰ τὸ γνωρίσης, αὐταὶ αἱ αἰσθήσεις σου ἐδόθησαν ὅλως δι' ὄλου εἰς τὰ ἡδονικὰ αἰσθητά, ὅμως, ἀπὸ τώρα καὶ ὕστερα, ἀγωνίσου ὅσον δύνασαι, νὰ τὰς σύρῃς ὀπίσω καὶ νὰ τὰς κυβερνήσης τόσον καλά, εἰς τρόπον ὅπου, ἀπὸ ἐκεῖ ὅπου προτιήτερα ἐδουλώοντο ἀθλίως εἰς τὰς ματαιὰς καὶ ψυχοφθόρους ἡδονάς, νὰ ἀποκοτῶν ὕστερα ἀπὸ κάθε κτίσμα καὶ ἀντικείμενον αἰσθητόν, ψυχοφελῆ νοήματα καὶ νὰ τὰ φέρουν μέσα εἰς τὴν ψυχὴν· διὰ μέσου τῶν ὁποίων νοημάτων ἡ ψυχὴ δύναται νὰ συμμαζώνεται εἰς τὸν ἑαυτὸν της καὶ μὲ τὰ πτερὰ τῶν ἀύλων της δυνάμεων, νὰ ἀναβιβάζεται εἰς τὴν θεωρίαν καὶ δοξολογίαν τοῦ Θεοῦ¹, τὸ ὁποῖον ἠμπορεῖς καὶ σὺ νὰ τὸ κάμνης κατὰ τοῦτον τὸν τρόπον.

¹ Διὰ τοῦτο ὁ μέγας ἐκεῖνος Αὐγουστῖνος ἔλεγεν, ὅτι, «ὅσα κτίσματα εὐρίσκονται εἰς τὸν κόσμον, ὁμιλοῦσι μὲ τοὺς ἐναρέτους ἄνδρας μὲ μίαν γλῶσσαν βουβὴν ἀληθινὰ καὶ σιωπηλὴν, ἀλλὰ κατὰ πολλὰ ἐνεργητικὴν, ἢ ὁποία εὐκόλα ἀκούεται καὶ καταλαμβάνεται ἀπὸ αὐτοῦ καὶ τοὺς παρακινεῖ περισσότερον εἰς τὴν τοῦ Θεοῦ ἀγάπην· καὶ ἀπὸ ὅλα τὰ πάντα εὐρίσκουν ἀφορμὴν νὰ λαμβάνουν καλοὺς καὶ εὐλαβητικοὺς λογισμούς». Καὶ ὁ θεολόγος Γρηγόριος φησί· «πάντα, Θεὸν ὑμνεῖ καὶ δοξάζει φωνὰς ἀλαλήτους· ἐπὶ πᾶσι γὰρ εὐχαριστεῖται δι' ἐμοῦ ὁ Θεὸς καὶ οὕτως ὁ ἐκείνων ὕμνος, ἡμέτερος γίνεται, παρ' ὧν ἐγὼ τὸ ὑμνεῖν λαμβάνω» (Λόγ. εἰς τὴν καινὴν Κυριακὴν). Ὅθεν καὶ οἱ τρεῖς παῖδες ἔλαβον ἀφορμὰς ἀπὸ ὅλα τὰ Κτίσματα νὰ δοξολογήσουν τὸν Κτίστην ἐν τῇ ᾠδῇ των.

Λόγου χάριν· όταν παρασταθῆ εμπρὸς εἰς καμμίαν ἐξωτερικὴν σου αἴσθησιν κανένα αἰσθητὸν ἀντικείμενον, εἴτε ὁρατὸν, εἴτε ἀκουστὸν, εἴτε ὀσφραντὸν, εἴτε γευστὸν ἢ ἀπτὸν, χώρισε μὲ τὸν λογισμὸν σου ἀπὸ τὸ ὑλικὸν πρᾶγμα ὅπου ἔχει τὸ ἄλλο πνεῦμα, ἡγουν τὴν ἐνέργειαν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ὅπου εἶναι εἰς αὐτό· καὶ στοχάσου, ὅτι αὐτὸ ἀφ' ἑαυτοῦ του, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἔχη τὸ εἶναι ἢ ἄλλο τίποτε, ἀπὸ ὅσα εὐρίσκονται εἰς αὐτό· ἀλλὰ ὅλον του τὸ πᾶν εἶναι ἔργον τοῦ Θεοῦ· ὁ ὁποῖος μὲ τὸ πνεῦμα του ἀοράτως τοῦ δίδει ἐκεῖνο τὸ εἶναι, ἐκείνην τὴν ἀγαθότητα, ἐκείνην τὴν ὠραιότητα, ἐκείνην τὴν δύναμιν, ἐκείνην τὴν σοφίαν καὶ κάθε ἄλλο καλὸν ὅπου εἶναι εἰς αὐτό. Ὅθεν ἐδῶ ἄς χαρῆ ἡ καρδία σου, ὅτι μόνος ὁ Θεὸς σου εἶναι ἡ αἰτία καὶ ἡ ἀρχὴ τῶν ποικίλων, τῶν μεγάλων, τῶν θαυμαστῶν τελειοτήτων τῶν πραγμάτων· καὶ ὅτι αὐτὸς καθ' ὑπεροχὴν, ὅλα τὰ περιέχει εἰς τὸν ἑαυτὸν του· καὶ ὅτι αὐταὶ αἱ τελειότητες ὅλων τῶν αἰσθητῶν κτισμάτων, δὲν εἶναι ἄλλο παρὰ ἓνας ἐλάχιστος βαθμὸς ἢ ἓνας ἴσκιος τῶν ἀπείρων αὐτοῦ θείων ἐξοχοτήτων τε καὶ τελειοτήτων. Καὶ λοιπὸν ὅταν ἐσὺ τοιουτοτρόπως συνηθίσῃς νὰ βλέπῃς τὰ αἰσθητὰ κτίσματα καὶ δὲν μένης εἰς τὸ ἐξῶθεν καὶ φαινόμενον μόνον, ἀλλὰ διαπερνᾷς μὲ τὸν νοῦν εἰς τὸ ἐσωτερικὸν καὶ κρυπτόμενον αὐτῶν κάλλος (εἰκόνες γὰρ τῶν νοητῶν εἶναι τὰ αἰσθητὰ κατὰ τὸν Ἀρεοπαγίτην Διονύσιον), τότε τὴν μὲν ἐξῶθεν αὐτῶν ὠραιότητα, ὡς οὐτιδανὴν καὶ ὑλικὴν, θέλεις καταφρονήσῃς καὶ παραδράμῃς· εἰς δὲ τὴν κρυπτομένην δύναμιν καὶ ἐνέργειαν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, θέλεις προσηλώνῃς τὸν νοῦν σου, δοξολογῶντας τὸν Κύριον.

Ἔτσι βλέποντας τὰ τέσσαρα στοιχεῖα, τὸ πῦρ, τὸν ἀέρα, τὸ ὕδωρ καὶ τὴν γῆν καὶ στοχαζόμενος τὴν οὐσίαν καὶ τὴν δύναμιν καὶ ἐνέργειαν ὅπου ἔχουν, μὲ μεγάλην σου ἡδονὴν θέλεις εἰπῆ πρὸς τὸν ἄκρον Ποιητὴν, ὅπου τοιαύτης λογῆς τὰ ἐδημιούργησεν· «ὦ θεῖα οὐσία! ὦ ἄπειρος Δύναμις καὶ ἐνέργεια ἄκρως ἐπιθυμητή! Πόσον χαίρω καὶ ἀγάλλομαι, ὅτι σύ εἶσαι μόνη ἀρχὴ καὶ αἰτία κάθε κτιστῆς οὐσίας τῶν ὄντων καὶ κάθε ἐνεργείας καὶ δυνάμεως»!², ἔτσι ὅταν βλέπῃς τὰ οὐράνια καὶ φωτεινὰ σώματα, τὸν ἥλιον, τὴν σελήνην καὶ τοὺς ἀστέρας καὶ στοχασθῆς πῶς

² Σημείωσε ὅτι, κατὰ τὸν ἅγιον Μάξιμον, ἡ μὲν οὐσία τῶν ὄντων ἔχει εἰκόνα τοῦ Πατρὸς, ἡ δὲ δύναμις τοῦ Υἱοῦ, ἡ δὲ ἐνέργεια τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ὥστε κάθε ὄν παριστάνει τὸν τούτου ποιητὴν Θεόν, ὅχι μόνον πῶς εἶναι ἓνας, ἀλλὰ καὶ πῶς εἶναι Τρία.

ἔλαβον τὸ φῶς καὶ τὴν λαμπρότητα ἀπὸ τὸν Θεόν, ἔχεις νὰ φωνάζῃς· «ὦ φῶς ὑπὲρ πᾶν φῶς, ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἐκτίσθη κάθε φῶς, ἄυλον καὶ ὑλικόν· ὦ φῶς θαυμαστόν, τὸ πρῶτον ἀντικείμενον τῆς χαρᾶς τῶν Ἀγγέλων καὶ τῆς ἀπολαύσεως τῶν μακαρίων εἰς τοῦ ὁποίου τὴν ἀκλινῆ θεωρίαν, θαμβώνονται τὰ ὄμματα τῶν Χερουβεὶμ καὶ κατὰ σύγκρισιν αὐτοῦ, ὅλα τὰ αἰσθητὰ φῶτα, φαίνονται σκότος βαθύτατον· δοξολογῶ καὶ ὑπερυψῶ σε· ὦ φῶς ἀληθινόν, ὅπου φωτίζεις πάντα ἄνθρωπον ἐρχόμενον εἰς τὸν κόσμον (Ἰωάν. α´)· ἀξίωσέ με νὰ σὲ ἰδῶ νοερῶς, διὰ νὰ χαρῆ με τελειότητα ἢ καρδία μου». Ἔτσι καὶ ὅταν βλέπῃς τὰ δένδρα, τὰ χόρτα καὶ ἄλλα διάφορα φυτὰ καὶ θεωρῶν με τὸν νοῦν, πῶς ζῶσι, τρέφονται, αὐξάνουν καὶ γεννῶσι τὰ ὅμοιά των καὶ πῶς ἀπὸ λόγου των δὲν ἔχουν τὴν ζωὴν καὶ τὰ λοιπὰ ὅπου ἔχουν, ἀλλὰ ἀπὸ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, ὅπου ἐσὺ δὲν βλέπεις, τὸ ὁποῖον μόνον τὰ ζωογονεῖ· οὕτως ἠμπορεῖς νὰ εἰπῇς· «Ἴδου ἐδῶ ἡ ἀληθινὴ ζωὴ, ἐξ ἧς καὶ ἐν ἧ καὶ δι' ἧς ζῶσι καὶ τρέφονται καὶ αὐξάνουν ὅλα τὰ πάντα· ὦ ζωντανὴ θεραπεία τῆς καρδίας μου»! Ὅμοίως καὶ ἀπὸ τὴν ὄψιν τῶν ἀλόγων ζώων, θέλεις ἀνυψῶσαι τὸν νοῦν σου εἰς τὸν Θεόν, ὅπου δίδει εἰς αὐτὰ τὴν αἴσθησιν καὶ τὴν ἀπὸ τόπου εἰς τόπον κίνησιν, λέγων· ὦ πρῶτον κινουῦν· τὸ ὁποῖον κινώντας τὰ πάντα, εἶσαι ἀκίνητον εἰς τὸν ἑαυτὸν σου· ὦ, πόσον χαίρω καὶ εὐφραίνομαι εἰς τὴν ἀκινήσιαν καὶ στερεότητά σου»!

Βλέποντας δὲ τὸν ἑαυτὸν σου ἢ καὶ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους καὶ συλλογιζόμενος, πῶς μόνος ἐσὺ εἶσαι ὀρθοσχήμων καὶ λογικὸς ἀπὸ ὅλα τὰ ἄλλα ζῶα καὶ πῶς εἶσαι μία ἕνωσις καὶ ἕνας σύνδεσμος τῶν ἀύλων καὶ ὑλικῶν κτισμάτων, κινήσου πρὸς δοξολογίαν καὶ εὐχαριστίαν τοῦ Πλάστου Θεοῦ σου καὶ εἰπέ· «Ἦ Τριάς ὑπερούσιε, Πάτερ, Υἱὲ καὶ Πνεῦμα Ἅγιον, ἅς εἶσαι δεδοξασμένη εἰς τοὺς αἰῶνας. Πόσον χρεωστῶ νὰ σὲ εὐχαριστῶ πάντοτε, ὄχι μόνον διότι με ἔπλασες ἀπὸ τὴν γῆν καὶ με ἔκαμνες βασιλέαν ὅλων τῶν ἐπιγείων κτισμάτων· ὄχι μόνον διότι με ἐτίμησες κατὰ τὴν φύσιν με τὴν ἰδικὴν σου εἰκόνα, με νοῦν, λόγον καὶ πνεῦμα ζωοποιὸν τοῦ σώματός μου³, ἀλλὰ καὶ διότι μοὶ ἔδωκας δύναμιν νὰ γίνω

³ Ὅρα τὸ λη' κεφ. τῶν φυσικῶν καὶ Θεολογικῶν τοῦ μεγάλου τῆς Θεσσαλονίκης Γρηγορίου, σελ. 974, τῆς Φιλοκαλίας, ὅπου καὶ λέγει ὁ θειότατος ἐκεῖνος νοῦς, «ὅτι τὸ ζωοποιὸν αὐτὸ Πνεῦμα τοῦ σώματος, εἶναι ἕνας ἔρωσ νοερός, ὅπερ ἐκ τοῦ νοῦ καὶ τοῦ λόγου ἐστὶ καὶ ἐν τῷ λόγῳ καὶ τῷ νῷ ἐστὶ· καὶ ἐν αὐτῷ ἔχει τὸν

προαιρετικὸς μὲ τὰς ἀρετάς, καθ'ὀμοίωσιν ἰδικὴν σου, διὰ νὰ δυνηθῶ μὲ τοῦτο νὰ σὲ ἀπολαμβάνω εἰς τοὺς αἰῶνας».

Ἔρχομαι τώρα εἰς τὰς πέντε αἰσθήσεις μερικώτερον καὶ σοῦ λέγω· ἀνίσως καὶ θέλγῃσαι, ἀδελφέ, ἀπὸ τὴν ὠραιότητα καὶ κάλλος τῶν κτισμάτων, τὴν ὁποίαν βλέπουν οἱ ὀφθαλομί σου, βάλε μὲ τὸν νοῦν σου ἐκεῖνο ὅπου βλέπεις μὲ τὸ πνεῦμα, ἀλλὰ μὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς δὲν βλέπεις· καὶ στοχάσου, ὅτι ὅλον ἐκεῖνο τὸ ὠραῖον κάλλος ὅπου φαίνεται ἔξωθεν, εἶναι τοῦ μόνου ἀοράτου καὶ παγκαλεστάτου πνεύματος, ἐξ'οὗ ἔχει τὴν αἰτίαν ἐκείνη ἢ ἐξωτερικὴ ὠραιότης· καὶ εἰπέ ὅλη χαρμόσυτος· «ἰδοὺ οἱ ρύακες τῆς ἀκτίστου πηγῆς! Ἴδου αἱ ρανίδες τοῦ ἀπέιρου πελάγους παντὸς ἀγαθοῦ! ὦ καὶ πόσον χαίρω εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς καρδίας μου, συλλογιζόμενος τὴν αἰώνιον καὶ ἄπειρον τοῦ Κτίστου μου ὠραιότητα, ὅπου εἶναι ἀρχὴ καὶ αἰτία πάσης κτιστῆς ὠραιότητος! ὦ, πόσον γλυκαίνομαι, στοχαζόμενος τὸ ἄφραστον καὶ ἀνεπινόητον καὶ ὑπέρκαλον κάλλος τοῦ Θεοῦ μου, ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἔχει τὴν ἀρχὴν κάθε κάλλος».

Ὅταν ἀκούσης καμμίαν γλυκεῖαν φωνὴν ἢ ἀρμονίαν ἤχων καὶ ἀσμάτων, στρέψε μὲ τὸν νοῦν σου εἰς τὸν Θεὸν καὶ εἰπέ· «ὦ ἀρμονία τῶν ἀρμονιῶν, Κύριέ μου! Πόσον εὐφραίνομαι εἰς τὰς ἀπέιρους σου τελειότητας· ἐπειδὴ ὅλοι ὁμοῦ ἀποδίδουν εἰς ἐσὲ ὑπερουράνιον ἀρμονίαν· καὶ ἐνωμένοι ἀκόμη μὲ τοὺς Ἀγγέλους εἰς τοὺς οὐρανοὺς καὶ μὲ ὅλα τὰ κτίσματα, κάμνουν μεγάλην συμφωνίαν· πότε θὰ ἔλθῃ, Κύριέ μου, ἢ ὦρα, νὰ ἀκούσω μέσα εἰς τὰ ὦτα τῆς καρδίας μου τὴν γλυκυτάτην φωνὴν σου, νὰ μοῦ εἰπῆς· εἰρήνην τὴν ἐμὴν δίδωμί σοι· εἰρήνην ἀπὸ τῶν παθῶν· ὅτι ἡ φωνὴ σου εἶναι ἡδεῖα, κατὰ τὸ Ἄσμα (β' 14).

Ἀνίσως δὲ ὀσφραίνεσαι κανένα μυριστικὸν ἢ ἄνθος εὐῶδες, πέρασε ἀπὸ τὴν ἔξωθεν εὐωδίαν εἰς τὴν κεκρυμμένην ὀσμὴν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καὶ εἰπέ· «Ἴδου αἱ ὀσμαι τοῦ πανευώδους ἐκείνου ἔνθους καὶ τοῦ ἀκενώτου ἐκείνου μύρου, τὸ ὁποῖον ἐξεκενώθη εἰς ὅλα τὰ κτίσματά του· κατὰ τὸ Ἄσμα· ἐγὼ ἄνθος τοῦ πεδίου, κρῖνον τῶν κοιλάδων (β', 1')· καὶ πάλιν· μῦρον ἐκκενωθὲν ὄνομά σου» (α'. 2).

λόγον καὶ τὸν νοῦν καὶ ὅτι, κατὰ τοῦτο τὸ ζωοποιὸν Πνεῦμα, ἢ νοερὰ καὶ λογικὴ ψυχὴ, περισσότερον ἀπὸ τοὺς Ἀγγέλους εἶναι, κατ'εἰκόνα Θεοῦ· ἐπειδὴ ἐκεῖνοι τοιοῦτον ζωοποιὸν Πνεῦμα οὐκ ἔχουσι, καθ'ὅτι, οὐδὲ σῶμα ἔχουσι τὸ ζωοποιούμενον».

«Ἴδου ἡ τῆς πηγαίας εὐωδίας διάδοσις, ἡ ὁποία ἀφθόνως ὑπερβλύζει τὰς θεϊκὰς αὐτῆς ἐπιπνοίας, ἀπὸ τῶν ἄνω καὶ καθαρωτάτων Ἀγγέλων, ἕως τῶν ἐσχάτων κτισμάτων καὶ τὰ πάντα εὐωδιάζουσα, κατὰ τὸν Ἀρεοπαγίτην Διονύσιον» (ἐκκλησ. Ἱεραρ. κεφ. δ'). Περὶ τῆς ὁποίας εὐωδίας εἶπεν ὁ Ἰσαὰκ πρὸς τὸν υἱὸν τοῦ Ἰακώβ· «ἡ ὁσμὴ τοῦ υἱοῦ μου, ὡς ὁσμὴ ἀγροῦ πλήρους, ὃν εὐλόγησε Κύριος» (Γεν. κζ' 27).

Πάλιν, ὅταν τρώγῃς, ἢ πίνῃς, συλλογίζου πὼς ὁ Θεὸς εἶναι ἐκεῖνος, ὅπου δίδει εἰς ὅλα τὰ φαγητὰ νοστιμάδα καὶ εἰς μόνον αὐτὸν ἠδυνάμενος, ἠμπορεῖς νὰ εἰπῆς· «χαῖρε ψυχὴ μου διότι, καθὼς ἔξω ἀπὸ τὸν Θεόν σου δὲν εἶναι καμμία ἀνάπαυσις, ἔτσι ἔξω ἀπὸ αὐτόν, δὲν εἶναι καὶ καμμία γλυκύτης ἢ νοστιμάδα»· ὅθεν, εἰς αὐτόν μόνον ἠμπορεῖς εἰς κάθε πρᾶγμα νὰ ἠδύνεσαι. Καθὼς εἰς τοῦτο ὁ Δαβὶδ σὲ παρακινεῖ, λέγων}»Γεύσασθε καὶ ἴδετε, ὅτι χρηστὸς ὁ Κύριος» (Ψαλμ. λγ' 8). Καὶ ὁ Σολομὼν σὲ πληροφορεῖ εἰπὼν περὶ αὐτοῦ· «ὅτι καρπὸς αὐτοῦ γλυκὺς ἐν τῷ λάρυγγί μου» (Ἄσμα β' γ').

Ὅταν δὲ κινήσῃς τὰς χεῖρας σου, διὰ νὰ κάμῃς κανένα ἔργον, συλλογίσου, πὼς ὁ Θεὸς εἶναι ἡ πρώτη αἰτία ἐκείνου τοῦ ἔργου καὶ σύ, δὲν εἶσαι ἄλλο, παρὰ ἓνα ζωντανὸν ὄργανον αὐτοῦ· εἰς τὸν ὁποῖον, ὑψώνων τὸν λογισμόν σου, εἰπέ οὕτω, «πόση εἶναι ἡ χαρὰ ὅπου δοκιμάζω μέσα εἰς τὸν ἑαυτόν μου, Ὑψιστε Θεέ τοῦ παντός! Διότι ἐγὼ δὲν ἠμπορῶ νὰ κάμνω χωρὶς ἐσένα κανέν πρᾶγμα, ἀλλὰ]εἶσαι ὁ πρῶτος καὶ ἀρχικὸς ἐνεργητὴς κάθε πράγματος».

Ὅταν δὲν βλέπῃς εἰς ἄλλους ἀγαθότητα, σοφίαν, δικαιοσύνην καὶ ἄλλας ἀρετάς, κάνοντας μὲ τὸν νοῦν σου αὐτὴν τὴν διαίρεσιν, εἰς εἰς τὸν Θεόν σου· «ὦ πλουσιώτατε θησαυρὲ τῆς ἀρετῆς, πόση εἶναι ἡ χαρὰ μου! Ὅτι ἀπὸ ἐσὲ καὶ διὰ σοῦ μόνου, προέρχεται κάθε καλόν· καὶ ὅτι ὅλον τὸ καλόν, κατὰ σύγκρισιν τῶν θείων σου τελειοτήτων, εἶναι τὸ οὐδέν· εὐχαριστῶ σοι, Θεέ μου, διὰ τοῦτο καὶ διὰ κάθε ἄλλο καλὸν ὅπου ἔκαμνες εἰς τὸν πλησίον μου· ἀλλὰ μνήσθητι Θεέ μου καὶ τῆς πτωχείας τῆς ἰδικῆς μου καὶ τῆς μεγάλης χρείας ὅπου ἔχω διὰ τὴν ἀρετὴν».

Καὶ διὰ νὰ εἰπῶ καθολικῶς, ὅσας φορὰς αἰσθανθῆς εἰς τὰ κτίσματα κανένα πρᾶγμα ἀρεστὸν καὶ ἠδονικόν, μὴ σταθῆς εἰς αὐτό, ἀλλὰ πέρασε μὲ τὸν λογισμόν εἰς τὸν Θεόν καὶ εἰπέ. «Ἀνίσως Θεέ μου, τὰ κτίσματά σου εἶναι τόσον ὠραῖα, τόσον

χαροποιά, τόσον ἄρεστά, πόσον ἄρά γε ὠραῖος, πόσον χαροποιὸς καὶ γλυκύτατος εἶσαι ἐσὺ ὁ Κτίστης τούτων ἀπάντων»! Ἐὰν λοιπόν, ἀγαπητέ, ἔτσι κάμνης, ἢμπορεῖς νὰ ἀπολαμβάνης τὸν Θεὸν διὰ μέσου τῶν πέντε σου αἰσθήσεων καὶ νὰ ἀναβαίνης πάντοτε ἀπὸ τὰ κτίσματα εἰς τὸν Κτίστην, εἰς τρόπον ὅπου ἢ τῆς κτίσεως δημιουργία νὰ σοῦ γίνεται μία θεολογία· καὶ ἀκόμη εἰς τοῦτον τὸν αἰσθητὸν κόσμον εὐρισκόμενος, νὰ ξεφαντώνης ἐκεῖνον τὸν νοητόν. Ἐπειδὴ καὶ τῆ ἀληθείᾳ, ὅλος ὁ κόσμος καὶ ὅλη ἡ φύσις, δὲν εἶναι ἄλλο παρὰ ἓνας κανὼν καὶ ἓνα ὄργανον· ὑποκάτω εἰς τὸ ὁποῖον ἀοράτως εὐρίσκεται παρῶν ὁ Δημιουργὸς καὶ τεχνίτης, ἐνεργῶν καὶ δείχνων τὴν τέχνην του καὶ διὰ τῶν ὁρατῶν καὶ ὑλικῶν, προβάλλων τὰς ἀοράτους καὶ ἀύλους του ἐνεργείας καὶ τελειότητας⁴.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΒ'.

Ὅτι τὰ ἴδια αἰσθητὰ πράγματα ὅπου εἶπομεν, εἶναι μέσα καὶ ὄργανα εἰς ἡμᾶς, διὰ νὰ διορθώνομεν τὰς αἰσθήσεις μας· ἐὰν διαπερνῶμεν ἀπὸ αὐτὰ εἰς τὴν μελέτην τοῦ σαρκακωμένου λόγου καὶ εἰς τὰ μυστήρια τῆς ζωῆς καὶ τοῦ πάθους Του.

Ἀνωτέρω σοῦ ἔδειξα, πὼς ἡμεῖς ἀπὸ τὰ αἰσθητὰ ἢμποροῦμεν νὰ ἀνυσοῦμεν τὸν νοῦν εἰς τὴν θεωρίαν τοῦ Θεοῦ· τώρα μάθε καὶ ἄλλον τρόπον, διὰ νὰ ὑψώσης τὸν νοῦν σου εἰς τὴν μελέτην τοῦ σαρκακωμένου Λόγου, στοχαζόμενος τὰ ἀγιώτατα μυστήρια τῆς ζωῆς καὶ τοῦ πάθους Του. Ὅλα τὰ αἰσθητὰ πράγματα τοῦ σύμπαντος κόσμου, ἢμποροῦν νὰ ὑπηρετήσουν εἰς ταύτην τὴν μελέτην καὶ

⁴ Διὰ τοῦτο, ἀπὸ μὲν τὸ ἓνα μέρος ὁ Σολομὼν εἶπεν, «ἐκ γὰρ μεγέθους καὶ καλλονῆς κτισμάτων, ἀναλόγως ὁ Γενεσιουργὸς αὐτῶν θεωρεῖται» (Σοφ. ιγ' 5), ἀπὸ δὲ τὸ ἄλλο ὁ μακάριος Παῦλος. «Τὰ γὰρ ἀόρατα αὐτοῦ, ἀπὸ κτίσεως κόσμου, τοῖς ποιήμασι νοούμενα καθορᾶται, ἢτε ἀίδιος αὐτοῦ δύναμις καὶ θεότης» (ἢτοι Μεγαλειότης) (Ρωμ. α' 20). Προσθέτομεν καὶ τοῦτο ἐνταῦθα· ὅτι διὰ τὸν σκοπὸν καὶ τὸ τέλος τοῦτο ἐκτίσθησαν, ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος, πάντα τὰ Κτίσματα, μὲ λόγον καὶ μὲ σοφίαν, ἀπὸ δὲ τὸ ἄλλο, οἱ ἄνθρωποι ἐπλουτίσθησαν μὲ δύναμιν λογικὴν, ἵνα διὰ τῆς λογικῆς ταύτης δυνάμεως ἐξετάζοντες καὶ θεωροῦντες τοὺς ἐν τοῖς Κτίσμασι λόγους, ἐκ τούτων ἀναβαίνωσιν εἰς τὴν γνῶσιν καὶ θεωρίαν τοῦ ἐνυποστάτου ἐκεῖνου καὶ προαιωνίου Λόγου, δι' οὗ τὰ πάντα ἐγένοντο· «πάντα γὰρ φησι, δι' αὐτοῦ ἐγένετο καὶ χωρὶς αὐτοῦ ἐγένετο οὐδὲ ἓν, ὃ γέγονεν» (Ἰωάν. α' 3). Ἐπειδὴ ἀπὸ τὰ αἰτία γνωρίζομεν τὰ αἰτία καὶ ἀπὸ τὰ ὕστερα τὰ πρότερα· ὥστε φθάνει μόνον τινὰς νὰ ἠξεύρη νὰ συλλογίζεται ὀρθῶς καὶ εὐθὺς, μέσα εἰς τὴν Κτίσιν εὐρίσκει τὴν Πίστιν καὶ ἀπὸ τὰ Κτίσματα καὶ τοὺς τοῖς Κτίσμασι θεωρουμένους λόγους, καταλαμβάνει καὶ πιστεύει ἀναμφιβόλως ὅτι εἶναι Θεός.

θεωρίαν, ἀνίσως πρῶτον συλλογισθῆς εἰς αὐτά, ὡς ἄνωθεν εἶπομεν, τὸν Ἄκρον Θεόν, ὡς μόνην καὶ πρώτην αἰτίαν, ὅπου τοὺς ἔδωκεν ὅλον ἐκεῖνο τὸ εἶναι, τὴν δύναμιν, τὴν ὠραιότητα καὶ τὰς ἄλλας ὅλας τελειότητας ὅπου ἔχουν· καὶ ἂν μετὰ ταῦτα συλλογισθῆς, πόσον μεγάλη καὶ ἄπειρος ἐστάθη ἡ ἀγαθότης τούτου τοῦ ἰδίου Θεοῦ, ὁ ὁποῖος ὄντας μόνος ἀρχὴ καὶ Κύριος παντὸς κτιστοῦ ὄντος, ἠθέλησε νὰ συγκατέβη εἰς τόσῃν χαμηλότητα, νὰ γίνῃ ἄνθρωπος, νὰ πάθῃ καὶ νὰ ἀποθάνῃ διὰ τὸν ἄνθρωπον, δίδοντας ἄδειαν εἰς τὰ ἴδια ἔργα τῶν χειρῶν του, νὰ ἀρματωθοῦν κατ' αὐτοῦ διὰ νὰ Τὸν σταυρώσουν.

Λοιπὸν ὅταν ἐσὺ βλέπῃς ἢ ἀκούῃς ἢ πιάνῃς ἄρματα, σχοινία, δαρμούς, στύλους, ἀκάνθας, καρφία, σφύρας καὶ ἄλλα τοιαῦτα, συλλογίσου μετὰ τὸν νοῦν σου πῶς ὅλα ταῦτα, ἐστάθησαν ὄργανα τοῦ πάθους τοῦ Κυρίου σου.

Πάλιν, ὅταν βλέπῃς ἢ κατοικῆς σπίτια πτωχικά, ἔρχου εἰς ἐνθύμησιν τοῦ σπηλαίου καὶ τῆς φάτνης τοῦ Δεσπότη σου. Ἄν ἰδῆς νὰ βρέχῃ, ἐνθυμήσου ἐκείνην τὴν αἱματώδη βροχὴν τῶν ἰδρώτων, ὅπου ἐστάλαξεν εἰς τὸν κῆπον ἀπὸ τὸ ἱερώτατον σῶμα τοῦ γλυκυτάτου μας Ἰησοῦ καὶ ἐκατάβρεξε τὴν γῆν. Ἄν βλέπῃς τὴν θάλασσαν καὶ τὰ καΐκια, ἐνθυμήσου, πῶς ὁ Θεός σου ἐπεριπάτησε σωματικῶς ἐπάνω εἰς αὐτήν καὶ πῶς ἐστέκετο μέσα εἰς τὰ πλοῖα καὶ ἐδίδασκε τοὺς ὄχλους ἀπὸ αὐτά. Αἱ πέτραι, ὅπου ἰδῆς, θέλουν σοῦ παραστήσει ἐκείνας τὰς πέτρας, ὅπου ἐσυντρίφθησαν εἰς τὸν θάνατόν Του· ἡ γῆ θέλει σοῦ ἐνθυμίσει ἐκεῖνον τὸν σεισμόν, ὅπου ἔκαμνε τότε εἰς τὸ πάθος Του.

Ὁ ἥλιος, θέλει σὲ φέρει εἰς ἐνθύμησιν τοῦ σκότους, ὅπου τὸν ἐσκότισε τότε· τὰ νερὰ θέλουν σὲ ἐνθυμήσει ἐκεῖνο τὸ νερόν, ὅπου ἔρρευσεν ἀπὸ τὴν ἀγίαν Του πλευράν, ὅταν τὸν ἐλόγγευσεν ὁ στρατιώτης νεκρὸν εἰς τὸν σταυρόν. Ἄν πίνῃς κρασί ἢ ἄλλο ποτόν, ἐνθυμήσου τὸ ὄξος καὶ τὴν χολήν, ὅπου ἐπότισαν τὸν Δεσπότην σου. Ἄν σὲ θέλῃ εὐωδία τῶν ἀρωμάτων, δράμε μετὰ τὸν νοῦν σου εἰς τὴν δυσωδίαν, ὅπου ὁ Ἰησοῦς ἠσθάνετο εἰς τὸ ὄρος τοῦ Γολγοθᾶ, τὸ ὁποῖον ἦτο τόπος

τῆς καταδίκης, εἰς τὸν ὁποῖον ἀπεκεφάλιζαν τοὺς ἀνθρώπους καὶ διὰ τοῦτο ἦτο δυσώδης καὶ βρωμερός⁵

Ὅταν ἐνδύεσαι, ἐνθυμοῦ ὅτι ὁ αἰώνιος Λόγος ἐνεδύθη σάρκα ἀνθρωπίνην διὰ νὰ ἐνδύσῃ ἐσὲ ἀπὸ τὴν θεότητά Του. Ὅταν πάλιν ἐκδύεσαι, στοχάζου τὸν Χριστὸν σου, ὅπου ἔμεινε γυμνὸς διὰ νὰ μαστιγωθῆ καὶ νὰ καρφωθῆ εἰς τὸν σταυρὸν διὰ λόγου σου. Ἐὰν σοῦ φανῆ καμμία φωνὴ γλυκεῖα καὶ νόστιμος, μετὰθες τὴν ἀγάπην εἰς τὸν Σωτῆρα σου, εἰς τοῦ ὁποῖο τὰ χεῖλη, ἐξεχύθη ὅλη ἡ χάρις καὶ νοστιμάδα, κατὰ τὸν ψαλμωδόν· «ἐξεχύθη χάρις ἐν χεῖλεσί σου» (Ψαλμ. μδ' 3)· καὶ ἀπὸ τὴν γλυκύτητα τῆς γλώσσης Του ἐκρέματο νὰ τὸν ἀκούῃ ὁ λαὸς κατὰ τὸν Εὐαγγελιστὴν Λουκᾶν· «ὁ λαὸς γὰρ ἅπας ἐξεκρέματο αὐτῷ ἀκούων» (κεφ. ιθ' 48). Ἐὰν ἀκούῃς ταραχὰς καὶ φωνὰς τοῦ λαοῦ, στοχάζου ἐκείνας τὰς παρανόμους φωνὰς τῶν Ἰουδαίων, Ἄρον, Ἄρον σταύρωσον Αὐτόν, ὅπου ἐβρόντισαν εἰς τὰ θεῖα Του ὄτα. Ἄν ἰδῆς κανένα εὐμορφον πρόσωπον, ἐνθυμήσου πὼς ὁ ὠραιότατος Ἰησοῦς Χριστὸς ὑπὲρ πάντας ἀνθρώπους, ἐγένεν ἀνίδεος καὶ ἄτιμος, χωρὶς κανένα καλλος ἐπάνω εἰς τὸν σταυρὸν, διὰ τὴν ἀγάπην σου. Κάθε φοράν, ὅπου κτυπήσῃ τὸ ὠρολόγιον, ἃς ἔλθῃ εἰς τὸν νοῦν σου ἐκεῖνο τὸ λιποθύμισμα τῆς καρδίας, ὅπου ἔλαβεν ὁ Ἰησοῦς, ὅταν ἄρχισεν εἰς τὸν κῆπον νὰ φοβῆται τὴν ὥραν τοῦ πάθους καὶ τοῦ θανάτου, ὅπου ἐπλησίαζεν· ἢ νόμισε πὼς ἀκούεις ἐκείνους τοὺς σκληροὺς κτύπους, ὅπου ἠκούοντο ἀπὸ τὰ σφυρία, ὅταν Τὸν ἐκάρφωσαν εἰς τὸν σταυρὸν. Καὶ διὰ νὰ εἰπῶ ἀπλῶς, εἰς κάθε ἀφορμὴν λυπηρὰν ὅπου ἀκολουθήσῃ ἐσὲ ἢ εἰς ἄλλους, συλλογίσου πὼς εἶναι ὡς οὐδὲν κάθε λύπη καὶ βάσανος, κατ'ἀναλογίαν καὶ ὁμοιότητα τῶν ἀνεικάστων βασάνων, ὅπου ἐκαταπλήγωσαν καὶ ἔθλιψαν τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν τοῦ Κυρίου σου.

⁵ Διὰ δύο αἷτια τὸ ὄρος τοῦ Γολγοθᾶ ὠνομάσθη Κρανίου τόπος, τὸ πρῶτον καὶ μυστικώτερον, διότι κατὰ τὴν γνώμην Βασιλείου, Χρυσοστόμου καὶ Θεοφυλάκτου παράδοσις, εἶναι τοιαύτη ὅτι, ἐκεῖ νὰ ἦτον τεθαμμένον τὸ σῶμα τοῦ Ἀδάμ. Δι'ὅ καὶ ὁ μοναχὸς Ἐπιφάνιος εἰς τὸ αὐτοῦ σύγγραμμα περὶ Συρίας καὶ Ἱερουσαλὴμ λέγει· «ὑπὸ τὸν Γολγοθᾶν ναὸς (ἦτοι οἶκος) μικρὸς τοῦ Ἀδάμ ἐστὶ καὶ ἐν αὐτῷ ἦν ἡ κἀρα αὐτοῦ ὑπὸ τὸ δεῖγμα τοῦ Γολγοθᾶ» ὅθεν ἐκ τούτου Κρανίου τόπος ἐκλήθη· τὸ δεύτερον καὶ προχειρότερον αἷτιον εἶναι διότι κατὰ τὴν γνώμην τοῦ Κορεσίου καὶ ἄλλων ἱστορικῶν, δὲν ἔλειπον ἐκεῖθεν πάντοτε κρανία διεσπαρμένα τῶν ἀποκεφαλιζομένων κακούργων, ἐξ ὧν καὶ Κρανίου τόπος ἐκλήθη. (ὄρα σελ. 259 τοῦ νεοτυπώτου τροπαίου τῆς ὀρθοῦ. Πίστεως).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΓ'.

Περὶ τοῦ πῶς πρέπει νὰ διορθώνομεν τὰς αἰσθήσεις μας
 μὲ ἄλλους τρόπους, ὅταν μᾶς παρασταίνονται
 τὰ αἰσθητὰ ἀντικείμενά των.

Ὅταν βλέπῃς πράγματα ὠραῖα εἰς τὴν ὄψιν καὶ ἔντιμα εἰς τὴν γῆν, συλλογίσου, ὅτι ὅλα εἶναι οὐτιδανά καὶ ὡσὰν μία κοπρία, κατὰ σύγκρισιν τῶν ὠραιότητων καὶ πλουσιοτήτων τοῦ οὐρανοῦ, τὰς ὁποίας μετὰ θάνατον ἔχῃς νὰ ἀπολαύσῃς ἀνίσως καταφρονήσῃς ὅλον τὸν κόσμον· στρέφοντας δὲ ὅλον τὸ βλέμμα σου πρὸς τὸν ἥλιον, στοχάσου ὅτι περισσότερον ἀπὸ αὐτὸν εἶναι λαμπρὰ καὶ ὠραῖα ἢ ψυχὴ σου, ἀνίσως στεκῆς εἰς τὴν χάριν τοῦ Ποιητοῦ σου· εἰ δὲ μή, εἶναι πλέον σκοτεινὴν καὶ βδελυκτὴν, ἀπὸ τὸ καταχθόνιον σκότος. Κοιτάζοντας μὲ τοὺς ὀφθαλμούς σου εἰς τὸν οὐρανόν, πέρασε μὲ τὰ ὄμματα τῆς ψυχῆς σου ὑψηλότερα εἰς τὸν ἐμπύρινον οὐρανόν¹ καὶ ἐκεῖ προσηλώσου μὲ τὸν λογισμόν, ὡσὰν ὅπου αὐτός, σοῦ εἶναι ἡτοιμασμένος διὰ παντοτεινὸν εὐτυχέστατον κατοικητήριον ἀνίσως καὶ ζήσης ἐδῶ εἰς τὴν γῆν μὲ ἀθωότητα. Ἀκούοντας τὰ κελαδίσματα τῶν πετεινῶν ἐπάνω εἰς τὰ δένδρα τὸν καιρὸν τῆς ἀνοιξέως, καὶ ἄλλα μελωδικὰ ἄσματα, ὕψωσε τὸν νοῦν εἰς ἐκεῖνα τὰ γλυκοκελαδίσματα τοῦ Παραδείσου καὶ στοχάσου πῶς ἐκεῖ ἀντηχεῖ ἀκαταπαύστως τό, Ἀλληλούϊα καὶ αἱ ἄλλαι ἀγγελικαὶ δοξολογίαι² καὶ παρακάλεσε τὸν Θεὸν νὰ σε ἀξιῶσῃ νὰ Τὸν ὑμνῆς

¹ Ὁ ἐμπύρινος οὐρανὸς ἔχων τὴν οὐσίαν του ἀπὸ φῶς καθαρώτατον, κατὰ τὸν ἅγιον Κάλλιστον, εἶναι, κατὰ τοὺς Θεολόγους, ὁ θρόνος τοῦ Θεοῦ, κατὰ τὸ «ὁ οὐρανὸς μοι θρόνος»· καὶ πάλιν, «ὁ οὐρανὸς τοῦ οὐρανοῦ τῷ Κυρίῳ» αὐτὸς εἶναι καὶ ἡ κατοικία ὅλων τῶν μακαρίων, τῶν Ἀγγέλων, ὅσον καὶ ἀνθρώπων· αὐτὸς εἶναι καὶ ἡ κατοικία ὅλων τῶν μακαρίων, τῶν Ἀγγέλων, ὅσον καὶ ἀνθρώπων· αὐτὸς εἶναι καὶ ἡ πολυπόθητος Βασιλεία τῶν Οὐρανῶν, περὶ τῆς ὁποίας ἔλεγεν ὁ μακάριος Αὐγουστῖνος, «ἂν καὶ μίαν μόνην ἡμέραν ἐμελλον νὰ ἀπολαύσω τὴν οὐράνιον βασιλείαν, πάντα τὰ τοῦ κόσμου καὶ πᾶσαν σωματικὴν καταφρονήσω ἀπόλαυσιν». Καὶ ὁ Ἱερώνυμος κατ' ὄναρ ἐπιφανῆς τῷ ἱερῷ Αὐγουστίνῳ πρότερον ἐρωτήσαντι περὶ τῆς Βασιλείας τῶν Οὐρανῶν, ἔλεγεν· «Ἀδελφέ, ἡ οὐράνιος μακαριότης καὶ στόματι δὲν περιγράφεται καὶ ἀνθρωπίνῳ νοῖ δὲν καταλαμβάνεται ἦν καὶ Ἄγγελοι ἀπολαμβάνουσι καὶ οἱ δίκαιοι συναπολαμβάνουσι καὶ μείναι πιστεῦον οὕτως».

² Τρεῖς ἐξάαιρετοι ὕμνοι καὶ δοξολογίαι εἶναι, μὲ τὰς ὁποίας δοξολογοῦσι τὴν ἁγίαν Τριάδα, αἱ ἐννέα τάξεις τῶν Ἀγγέλων. Καὶ τῆς μὲν πρώτης ἱεραρχίας τῶν Θρόνων, Χερουβείμ καὶ Σεραφεείμ, εἶναι ἴδιος ὕμνος, τό, Γέλ γέλ τό ὅποιον ἔβγαιεν ἀπὸ τοὺς τροχοὺς τῶν Χερουβείμ κατὰ τὸν Ἰεζεκιήλ (κεφ. α' 13)· δηλοῖ δε, ἀναकुλισμός, κατὰ τὸν Ἀρεοπαγίτην Διονύσιον (Οὐραν. Ἱεραρχ. Κεφ. ιε'), τῆς δὲ δευτέρας ἱεραρχίας, τῶν Κυριοτήτων, Δυνάμεων καὶ Ἐξουσιῶν, ἴδιος ὕμνος εἶναι τό, Ἅγιος ἅγιος, ἅγιος (Ἡσ. ζ' 3), τῆς δὲ τρίτης τῶν Ἀρχῶν Ἀρχαγγέλων καὶ Ἀγγέλων· ἴδιος ὕμνος εἶναι τό, Ἀλληλούϊα, κατὰ τὸν Νικήταν τὸν Στηθάτην (σελ. 851. Φιλοκαλ. κεφ. ψθ' τῆς τρίτης ἑκατοντ.).

παντοτεινά, ὁμοῦ μὲ ἐκεῖνα τὰ οὐράνια Πνεύματα· «Καὶ μετὰ ταῦτα ἤκουσα φωνὴν ὄχλου πολλοῦ μεγάλῃ ἐν τῷ οὐρανῷ, λέγοντος Ἀλληλούϊα» (Ἀποκ. 1θ' 3).

Ὅταν δὲ γνωρίσης πῶς λαμβάνεις ἡδονὴν ἀπὸ τὴν ὠραιότητα τῶν κτισμάτων, συλλογίσου, ὅτι ἐκεῖ ὑποκάτω εἰς τὴν ἡδονὴν, στέκεται κεκρυμμένος ὁ καταχθόνιος ὄφις, ὅλος προσεκτικὸς καὶ πρόθυμος νὰ σὲ φονεύσῃ ἢ κἄν νὰ σὲ πληγώσῃ· καὶ εἶπε κατ'αὐτοῦ· «Ἄ, κατηραμένε ὄφι! Πῶς στέκεσαι ἐνεδρευτικῶς ἐτοιμασμένος, διὰ νὰ μὲ καταφάγῃς!» Καὶ ἔπειτα στραφεὶς εἰς τὸν Θεόν, εἶπέ· «Εὐλογητὸς εἶ Θεέ μου, ὅπου μοῦ ἐφάνέρωσες τὸν ἐχθρόν μου καὶ μὲ ἐλευθέρωσες ἀπὸ τὸν λυσσασμένον τοῦ λάρυγγα καὶ τὸ ἄγγιστρον». Καὶ εὐθὺς φύγε, φύγε εἰς τὰς πληγὰς τοῦ ἐσταυρωμένου, ἀφιερούμενος εἰς αὐτὰς καὶ στοχαζόμενος πόσον ὑπέφερεν ὁ Κύριός μας εἰς τὴν ἀγιωτάτην του σάρκα, διὰ νὰ σὲ ἐλευθερώσῃ ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν καὶ νὰ σὲ κάμῃ νὰ μισήσῃς τὰς ἡδονὰς τῆς σαρκός.

Ἐνθυμίζω σοῦ καὶ ἄλλο ἓνα πρᾶγμα, διὰ νὰ ἀποφύγῃς αὐτὸ τὸ κινδυνῶδες θέλητρον καὶ ἡδονὴν τῆς σαρκός· καὶ εἶναι τοῦτο, τὸ νὰ βυθίζῃς καλὰ τὸν νοῦν σου εἰς τὸ νὰ συλλογίζεται, ὕστερα ἀπὸ τὸν θάνατον τι θέλει γίνῃ ἐκεῖνο τὸ ὑποκείμενον, ὅπου τότε σοῦ ἄρεσε· δηλαδή, ὅτι θέλει γίνῃ σαπρία καὶ σκώληκες καὶ δυσωδία. Ὅταν περιπατῆς εἰς κάθε βῆμα καὶ διασκέλισμα ποδός ὅπου κάμνης, ἐνθυμοῦ πῶς τοιοῦτοτρόπως πηγαίνει πλησιάζοντας εἰς τὸν τάφον. Βλέπων πετεινὰ εἰς τὸν ἀέρα, ἢ νερὰ ὅπου να]τρέχουν, στοχάζου πῶς ἡ ζωὴ σου μὲ μεγαλυτέραν ὀγληγορότητα πετᾶ καὶ διαβαίνει εἰς τὸ τέλος τῆς. Ὅταν σηκωθοῦν ἄνεμοι ὀρμητικοὶ τὸν χειμῶνα, ἢ ἀστράπτει καὶ βροντᾶ ὁ οὐρανός, τότε ἐνθυμοῦ τὴν φοβερὰν ἡμέραν τῆς Κρίσεως· καὶ κλίνοντας τὸ γόνυ, προσκύνῃς τὸν Θεόν καὶ παρακάλεσέ Τον νὰ σοῦ δώσῃ χάριν καὶ καιρόν, νὰ ἐτοιμασθῆς καλῶς, διὰ νὰ παρρησιασθῆς τότε ἐμπρὸς εἰς τὸν Ὑψιστόν σου μὲ μεγαλειότητα.

Εἰ δὲ καὶ σοῦ ἀκολουθήσουν διάφορα συμβεβηκόταν, γυμνάζου οὕτω πως. Ὅταν, χάριν παραδείγματος, εἶσαι στενοχωρημένος ἀπὸ κανένα πόνον ἢ μελαγχολίαν ἢ πάσχῃς ἀπὸ ζέστην ἢ κρύωμα ἢ ἄλλο τι θλιβερόν, ὕψωσε τὸν νοῦν σου εἰς τὴν θέλησιν τοῦ Θεοῦ, εἰς τὴν ὁποίαν ἐφάνη ἄρεστόν διὰ τὸ καλόν σου νὰ πάσχῃς εἰς τοιοῦτον μέτρον καὶ καιρόν, ἐκείνην τὴν ἀσθένειαν καὶ θλίψιν, διὰ τὴν

ὁποῖαν χάριν εἰς τὴν ἀγάπην ὅπου σοῦ δείχνει ὁ Θεός καὶ εἰς τὴν ἀφορμὴν ὅπου λαμβάνεις νὰ Τὸν δουλεύῃς εἰς ὅλα ἐκεῖνα ὅπου Τοῦ ἀρέσουν περισσότερο, εἰπέ μὲ τὴν καρδίαν σου· «Ἴδου εἰς ἐμὲ τὸ πλήρωμα τοῦ θελήματος τοῦ Θεοῦ μου, τὸ ὁποῖον ἀπ' αἰῶνος ἐδιώρισεν ἀγαπητῶς νὰ ὑποφέρω ἐγὼ ταύτην τὴν θλίψιν· ἅς εἶναι πάντοτε εὐλογημένος ὁ ἀγαθώτατός μου Δεσπότης». Καὶ πάλιν, ὅταν ἔλθῃ εἰς τὸν νοῦν σου κανένας καλὸς λογισμὸς, στρέψε εἰς τὸν Θεὸν καὶ γνωρίζοντας πῶς σοῦ προῆλθεν ἀπὸ αὐτόν, εὐχαρίστητα Τον.

Ὅταν κάνῃς ἀνάγνωσιν, νόμιζε πῶς βλέπεις τὸν Θεὸν ὑποκάτω εἰς ἐκεῖνα τὰ λόγια καὶ δέχου τα ὡσὰν νὰ προήρχοντο ἀπὸ τὸ θεῖον Του στόμα. Εἰς καιρὸν ὅπου βλέπεις πῶς βασιλεύει ὁ ἥλιος καὶ ἔρχεται ἡ νύκτα, λυπήσουν καὶ παρακάλεσε τὸν Θεόν, νὰ μὴ πέσῃς εἰς τὸ αἰώνιον σκότος. Βλέποντας τὸν Σταυρόν, συλλογίσου πῶς Αὐτὸς εἶναι ἡ σημαία καὶ τὸ φλάμπουρον τῆς στρατείας καὶ τοῦ πολέμου σου καὶ πῶς, ἂν μακρύνῃς ἀπὸ Αὐτόν, θέλεις παραδοθῆ εἰς τὰς χεῖρας τῶν ἐχθρῶν· εἰ δὲ καὶ Τὸν ἀκολουθῆς, θέλεις φθάσει εἰς τὸν οὐρανὸν φορτωμένος μὲ ἔνδοξα δῶρα. Βλέποντας τὴν εἰκόνα τῆς Παναγίας, ἀφιέρωσε τὴν καρδίαν σου εἰς αὐτήν, ὅπου βασιλεύει εἰς τὸν Παράδεισον καὶ εὐχαρίστησέ την, διότι ἐστάθη πάντοτε ἔτοιμη εἰς τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ σου, διότι ἐγέννησεν, ἐβύζασεν, ἀνέθρεψε τὸν Λυτρωτὴν τοῦ κόσμου καὶ διότι δὲν λείπει εἰς τὸν ἀόρατόν μας πόλεμον, ἡ προστασία καὶ βοήθειά της. Αἱ εἰκόνες τῶν Ἁγίων, ἅς παρασταίνουν εἰς τὸν νοῦν σου πῶς ἔχεις τόσους ὑπερμάχους καὶ μεσίτας εἰς τὸν Θεὸν καὶ παρακαλοῦν δι' ἐσένα· οἱ ὁποῖοι ρίπτοντες ἀνδρείως τὰ κοντάρια τους καὶ περιπατήσαντες, σοῦ ἄνοιξαν τὸν δρόμον, διὰ μέσου τοῦ ὁποῖου περιπατῶντας, θέλεις στεφανωθῆ καὶ σὺ μαζύ τους εἰς μίαν δόξαν παντοτεινήν.

Ὅταν ἰδῆς τὰς Ἐκκλησίας, ἀνάμεσα εἰς τὰς ἄλλας εὐλαβητικὰς σκέψεις σου, συλλογίσου ὅτι ἡ ψυχὴ σου εἶναι ναὸς Θεοῦ· καὶ τό, «ὕμεῖς ἐστὲ ναὸς Θεοῦ ζῶντος» (Β' Κορινθ. ζ' 16)· καὶ πρέπει νὰ τὴν φυλάττῃς καθαρὰν καὶ ἄδολον. Ἀκούοντας εἰς κάθε καιρὸν τὸν ἀσπασμὸν τοῦ Ἀγγέλου τό, Θεοτόκε Παρθέने, κάμνε ταύτας τὰς μελέτας. α'. Εὐχαρίστησε τὸν Θεὸν διὰ ἐκεῖνο τὸ μήνυμα, ὅπου ἔστειλεν ἀπὸ τὸν οὐρανὸν εἰς τὴν γῆν καὶ ἐστάθη ἡ ἀρχὴ τῆς σωτηρίας μας. β'.

Συγχαίρου με την Αειπάρθενον Μαρίαν, διὰ τὰ πολλὰ μεγαλεῖα Της, εἰς τὰ ὁποῖα ὑψώθη διὰ τὴν ἐξάαιρετον Αὐτῆς καὶ βαθυτάτην ταπείνωσιν. Καὶ γ' προσκύνησε μαζί με Αὐτὴν τὴν εὐτυχεστάτην Μητέρα καὶ με τὸν Ἀρχάγγελον Γαβριήλ, τὸ θεῖον Της βρέφος, ὅπου τότε παρευθὺς συνελήφθη εἰς τὴν Παναγίαν Της Μήτηραν· τὸ ὁποῖον νὰ τὸ κάνομεν τρεῖς φορές τὴν ἡμέραν, τὸ βράδυ, τὸ πρωῖ καὶ μεσημέρι.

Τὴν δὲ πέμπτην τὸ ἑσπέρας, συλλογίσου τὴν λύπην τῆς Θεοτόκου διὰ τὸν αἱματώδη ἰδρωτα, ὅπου ἔτρεξεν ἀπὸ τὸν ἀγαπητόν Της Υἱὸν μέσα εἰς τὸν Κῆπον ὅπου προσήχετο, ὅταν ἐπῆγαν οἱ στρατιῶται με τὸν Ἰούδαν καὶ τὸν ἔπιασαν· καὶ διὰ τὴν θλίψιν ὅπου εἶχεν ὁ Υἱὸς Της ὅλην ἐκείνην τὴν νύκτα· τὸ πρωῖ τῆς Παρασκευῆς, συλλογιζόμενος τὰς λύπας Αὐτῆς καὶ τοὺς πόνους ὅπου ἐδοκίμαζε διὰ τὴν παράστασιν τοῦ Μονογενοῦς Υἱοῦ Της εἰς τὸν Πιλάτον καὶ Ἡρώδη, διὰ τὴν ἀπόφασιν τοῦ θανάτου καὶ διὰ τὸ βάσταγμα τοῦ Σταυροῦ Του, τὸ μεσημέρι, ἕως τὸ Σάββατον, στοχάσου τὴν ρομφαίαν τῆς θλίψεως, ὅπου διεπέρασε τὴν καρδίαν τοιαύτης ὑπεραξιοτάτης Κυρίας, διὰ τὴν σταύρωσιν καὶ τὸν θάνατον τοῦ μονακρίβου Παιδός Της, διὰ τὴν σκληροτάτην λόγχευσιν τῆς ἀγιωτάτης Του πλευρᾶς καὶ διὰ τὴν Ταφὴν Του κ.τ.λ. καὶ ἐν συνόμῳ, ἅς εἶσαι πάντοτε ἄγρυπνος καὶ προσεκτικός, εἰς τὸ νὰ κυβερνᾷς τὰς αἰσθήσεις σου καὶ εἰς κάθε τι, ὅπου τύχη χαροποιὸν ἢ λυπηρόν, ἀγωνίζου νὰ κινήσαι ἢ νὰ σύρῃσαι ὀπίσω, ὄχι ἀπὸ τὴν ἀγάπην ἢ τὸ μῖσος τῶν ἐπιγείων, ἀλλὰ ἀπὸ μόνην τὴν θέλησιν τοῦ Θεοῦ· καὶ νὰ δέχεσαι ταῦτα ἢ νὰ τὰ ἀποστρέφῃς τόσον, ὅσον θέλει ὁ Θεός.

Λοιπόν, ἔστω εἰς εἶδησίν σου, ὅτι τοὺς ἄνωθεν τρόπους, ὅπου σοῦ ἐφανέρωσα διὰ κυβέρνησιν τῶν αἰσθήσεών σου, δὲν σοῦ τοὺς ἔδωκα διὰ νὰ καταγίνεσαι πάντοτε εἰς αὐτούς· ἐπειδὴ καὶ ἔχεις χρέος σχεδὸν πάντοτε, νὰ ἔχῃς τὸν νοῦν σου περιμαζευμένον μέσα εἰς τὴν καρδίαν σου, διὰ νὰ στέκης ὁμοῦ με τὸν Κύριόν σου, ὅστις θέλει νὰ προσέχῃς εἰς τὸ νὰ νικᾷς τοὺς ἐχθρούς σου καὶ τὰ πάθη σου, με συνεχῆς πράξεις, τόσον με τὸ νὰ ἀντιστέκεσαι εἰς αὐτά, ὅσον καὶ με τὰς πράξεις τῶν ἐναντίων ἀρετῶν, καθὼς σοῦ προεῖπον εἰς τὸ ἰγ' κεφάλαιον· ἀλλὰ σοῦ τοὺς ἐρμήνευσα διὰ νὰ ἠξεύρης νὰ κυβερνᾷσαι, ὅταν τὸ καλέσῃ ἢ ἀνάγκη. Διότι πολλοὶ καὶ παλαιοὶ καὶ νέοι ἀσκηταὶ καὶ ἄλλοι με τὰς τοιαύτας φαντασίας

ἐπλανήθησαν καὶ ἀπωλέσθησαν ἀπὸ τὸν διάβολον· ὅστις ἠξεύρει καὶ συνηθίζει νὰ μετασχηματίζεται εἰς Ἄγγελον φωτός, καθὼς εἶπεν ὁ Παῦλος, διὰ νὰ πλανήσῃ τὸν ἄνθρωπον· «Αὐτὸς γὰρ ὁ σατανᾶς μετασχηματίζεται εἰς Ἄγγελον φωτός» (Β΄ Κορινθ. ια΄ 14).

Ἦξευρε δὲ καὶ τοῦτο, ὅτι καθὼς ἀπὸ τὴν αἴσθησιν γεννᾶται ἡ φαντασία, ἔτσι ἀντιστρόφως καὶ ἀπὸ τὴν φαντασίαν γεννᾶται ἡ αἴσθησις, ἡγουν τόσον πολὺ χονδραίνει καὶ παχύνεται ἡ φαντασία εἰς μερικὸς ἀνθρώπους, ὅπου κάμνει τὰς αὐτὰς ἐνεργείας καὶ ἀποτελέσματα, ὅπου κάνει καὶ ἡ αἴσθησις· ὅθεν πολλοὶ ὑποχονδριακοὶ καὶ φαντασιώδεις φοβοῦνται ἀπὸ τὰς φαντασίας των, καθὼς φοβοῦνται καὶ ἀπὸ τὰς αἰσθήσεις των καὶ ἡ γλυκαίνονται καὶ προσπαθοῦσι ἢ πονοῦσι καὶ πάσχουσι· τινὲς δὲ καὶ ἀποθνήσκουσιν ἀπὸ μόνον τὰ ὑπ'αὐτῶν φανταζόμενα πρόσωπα καὶ πράγματα, παρομοίως ὡσὰν νὰ ἦσαν παρόντα αἰσθητῶς καὶ πραγματικῶς, αὐτὰ τὰ ἴδια πρόσωπα καὶ πράγματα ὅπου φαντάζονται. Καὶ λοιπὸν τίς δὲν βλέπει πόσον κακὸν πρᾶγμα εἶναι ἡ φαντασία καὶ πόσον πρέπει νὰ τὴν ἀποφεύγομεν;

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΔ΄.

Περὶ τοῦ πῶς πρέπει νὰ κυβερνῶμεν τὴν γλῶσσαν μας.

Ἀνάγκη μεγίστη εἶναι νὰ κυβερνᾷ τις καθὼς πρέπει τὴν γλῶσσαν του καὶ νὰ τὴν χαλινώνῃ. Διότι, κάθε ἓνας κλίνει πολὺ εἰς τὸ νὰ τὴν ἀφίνη νὰ τρέχῃ καὶ νὰ ὀμιλῇ διὰ ἐκεῖνα ὅπου δίδουν ἡδονὴν εἰς τὰς αἰσθήσεις μας· ἡ πολυλογία, τὰς περισσοτέρας φορὰς, προέρχεται ἀπὸ μίαν ὑπερηφάνειαν, ἀπὸ τῆς ὁποίας, φανταζόμενοι ἡμεῖς πῶς ἠξεύρομεν πολλὰ καὶ συναρεσκομένοι εἰς τὴν γνώμην μας, βιαζόμεθα μὲ πολλὰς ἀναδευτερώσεις λόγων, νὰ ἐντυπώσομεν τὴν γνώμην μας ταύτην εἰς τὰς καρδίας τῶν ἄλλων, διὰ νὰ φανῶμεν εἰς αὐτοὺς διδάσκαλοι, ὡσὰν νὰ ἔχουν ἀνάγκην νὰ μάθουν ἀπὸ ἡμᾶς· καὶ μάλιστα τὴν τοιαύτην ὑπερηφάνειαν δεῖχομεν ὅταν τοὺς διδάσκομεν χωρὶς αὐτοὶ νὰ μᾶς ἐρωτήσουν πρότερον.

Τὰ κακὰ ὅπου γεννῶνται ἀπὸ τὴν πολυλογία, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ τὰ περιγράψω μὲ ὀλίγα λόγια· ἡ πολυλογία εἶναι μήτηρ τῆς ἀκηδίας· ὑπόθεσις ἀνοησίας καὶ μωρίας· θύρα τῆς καταλαλιᾶς· ὑπηρέτις τῶν ψευμάτων καὶ τῆς ψυχρότητος τῆς εὐλαβοῦς θερμότητος· τὰ πολλὰ λόγια δυναμώνουν τὰ πάθη καὶ ἀπὸ αὐτὰ κινῆται μετὰ ταῦτα ἡ γλῶσσα μὲ περισσοτέραν εὐκολίαν εἰς τὸ ἀδιάκριτον συνομίλημα. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Ἀπόστολος Ἰάκωβος, θέλων νὰ φανερώσῃ, πόσον δύσκολον εἶναι τὸ νὰ μὴν ἀμαρτάνῃ τινὰς εἰς τὰ λόγια ὅπου λαλεῖ, εἶπε· πὼς τοῦτο εἶναι μόνον τῶν τελείων ἀνδρῶν· «εἴ τις ἐν λόγῳ οὐ πταίει, οὗτος τέλειος ἀνὴρ, δυνατὸς χαλιναγωγῆσαι καὶ ὅλον τὸ σῶμα» (γ' 2). Διότι, ἀφ' οὗ ἡ γλῶσσα ἀρχίσει μίαν φορὰν διὰ νὰ λαλῇ, τρέχει ὡς ἀχαλίνωτον ἄλογον καὶ δὲν ὁμιλεῖ μόνον τὰ καλὰ καὶ πρέποντα, ἀλλὰ καὶ τὰ κακὰ· δι' ὅ καὶ ὀνομάζεται αὕτη ἀπὸ τὸν αὐτὸν Ἀπόστολον, «ἀκατάσχετον κακόν, μεστή ἰοῦ θανατηφόρου». Ὅθεν συμφώνως καὶ ὁ Σολομών εἶπεν, ὅτι ἀπὸ τὴν πολυλογία δὲν θέλεις φύγει τὴν ἀμαρτίαν· «ἐκ πολυλογίας οὐκ ἐκφεύξη ἀμαρτίαν» (Παρ. ι' 20). Καὶ διὰ νὰ εἰποῦμεν καθολικῶς, ὅποιος ὁμιλεῖ πολλά, δίδει σημεῖον πὼς εἶναι ἀνόητος· «ὁ ἄφρων πληθύνει λόγους» (Ἐκκλ. ι' 14).

Μὴν ἐξαπλωθῆς εἰς μακρὰς συνομιλίας μὲ ἐκεῖνον, ὅπου σὲ ἀκούει μὲ κακὴν ὄρεξιν, διὰ νὰ μὴ τὸν ἀηδιάσῃς καὶ τὸν κάμνῃς νὰ σὲ συγχαθῇ, ὡς γέγραπται· «Ὁ πλεονάζων λόγον, βδελυχθήσεται» (Σειρᾶχ κεφ. 7). Ἀπόφευγε τὸ νὰ ὁμιλῆς αὐστηρῶς καὶ μεγαλοφώνως. Διότι καὶ τὰ δύο εἶναι πολὺ μισητὰ καὶ δίδουν ὑποψίαν πὼς εἶσαι μάταιος καὶ ἔχεις μεγάλην ὑπόληψιν διὰ λόγου σου· μὴν ὁμιλῆς ποτὲ διὰ τὸν ἑαυτὸν σου καὶ διὰ τὰς ὑποθέσεις σου ἢ διὰ τοὺς συγγενεῖς σου· πάρεξ, ὅταν εἶναι ἀνάγκη καὶ ὅσον ἤμπορεῖς περισσότερον, μὲ συντομίαν καὶ βραχυλογία. Καὶ ἂν σοῦ φανῇ πὼς ἄλλοι ὁμιλοῦν διὰ τὸν ἑαυτὸν τοὺς περισσῶς, ἐσὺ βιάσου νὰ μὴ τοὺς μιμηθῆς, ἂν, θετέον, καὶ τὰ λόγια των φαίνονται ταπεινὰ καὶ αὐτῶν κατηγορητικά. Διὰ δὲ τὸν πλησίον σου καὶ διὰ ὅσα ἀνάγονται εἰς αὐτόν,

ὀμίλει ὅσον ὀλιγώτερον ἢμπορεῖς, ὅταν καὶ ἐκεῖ ὅπου κάμνη χρεία διὰ τὸ καλὸν του¹.

Διὰ τὸν Θεόν, ὀμίλει μὲ ὄλην σου τὴν ἔφεσιν καὶ μάλιστα διὰ τὴν ἀγάπην καὶ ἀγαθότητά Του. Ἀλλὰ μὲ φόβον, στοχαζόμενος, πῶς ἢμπορεῖς νὰ σφάλῃς ἀκόμη καὶ εἰς τοῦτο. Ὅθεν, καλλίτερα ἀγάπα νὰ προσέχης, ὅταν ἄλλοι ὀμιλοῦν περὶ τούτων, φυλάττων τοὺς λόγους των εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς καρδίας σου. Διὰ δὲ τὰ ἄλλα ὅπου ὀμιλοῦν, μόνον Ὁ ἦχος τῆς φωνῆς ἅς πλήττη τὴν ἀκοήν σου· ἀμὴ ὁ νοῦς σου, ἅς στέκεται ἀνυψωμένος εἰς τὸν Θεόν, Ἀλλὰ καὶ ὅταν ἀκόμη εἶναι χρεία νὰ ἀκούσῃς ἐκεῖνον, ὅπου ὀμιλεῖ, διὰ νὰ καταλάβῃς καὶ νὰ τοῦ ἀποκριθῇς καὶ τότε μὴ λείψῃς ἀνάμεσα νὰ δώσῃς κανένα βλέμμα μὲ τὸν λογισμὸν εἰς τὸν οὐρανόν, ὅπου κατοικεῖ ὁ Θεός σου καὶ στοχάσου τὸ ὕψος Του καὶ πῶς Αὐτὸς βλέπει πάντοτε τὴν οὐτιδανότητά σου. Ἐξέταζε καλῶς ἐκεῖνα, ὅπου ἔρχονται εἰς τὴν καρδίαν σου διὰ νὰ εἰπῆς, προτοῦ νὰ περάσουν εἰς τὴν γλῶσσαν καὶ θέλεις εὖρη πολλά, ὅπου εἶναι καλλίτερον νὰ μὴν εὕγουν ἀπὸ τὸ στόμα σου· ἀλλά, πρὸς τούτοις ἤξευρε, ὅτι καὶ ἀπὸ ἐκεῖνα, ὅπου στοχαζέσαι πῶς εἶναι καλὰ νὰ εἰπῆς, εἶναι πολὺ καλλίτερον νὰ τὰ ἐνταφιάσῃς, εἰς τὴν σιωπὴν καὶ θέλεις τὸ γνωρίσει, ἀφ' οὗ περάσῃ ἐκεῖνη ἡ συνομιλία.

Ἡ σιωπή, εἶναι μία μεγάλη δυνάμωσις τοῦ Ἀοράτου Πολέμου καὶ μία βεβαία ἐλπὶς τῆς νίκης· ἡ σιωπή, εἶναι πολὺ ἡγαπημένη ἀπὸ ἐκεῖνον, ὅπου δὲν θαρρεῦει εἰς τὸν ἑαυτὸν του, ἀλλὰ ἐλπίζει εἰς τὸν Θεόν· εἶναι διαφυλακτικὴ τῆς ἱερᾶς προσευχῆς καὶ θαυμαστὴ βοήθεια εἰς τὴν γύμνασιν τῶν ἀρετῶν² καὶ πρὸς τούτοις εἶναι

¹ Ὅμιλῶντας δὲ ἐνθυμοῦ νὰ φυλάττῃς τὴν παραγγελίαν τοῦ ἀγίου Θαλασσίου τὴν λέγουσαν «Τῶν πέντε τρόπων τῆς συντυχίας, τοὺς τρεῖς ἐπέλεξε. Τῷ δὲ τετάρτῳ μὴ συχνάσῃς. Τοῦ δὲ πέμπτου ἀπόστηθι» (Φιλοκαλ. σελ. 460). Οἱ τρεῖς δὲ τρόποι, κατὰ τὸν Κατασκεπητὸν Νικόλαον εἶναι τὸ ναι, τὸ οὐ καὶ τὸ σαφές. Ὁ τέταρτος εἶναι τὸ ἀμφίβολον. Ὁ δὲ πέμπτος, τὸ ἄδηλον· ἦγουν νὰ ὀμιλῆς διὰ πράγματα ὅπου ἠξεύρεις πῶς εἶναι ἀληθινά, ἢ ψευδῆ ἢ σαφῆ· καὶ διὰ τὰ ἀμφίβολα καὶ ἄδηλα εἰς τοῦ λόγου σου, νὰ μὴν ὀμιλῆς· ἢ ἐπειδὴ εἶναι πέντε τὰ εἶδη τοῦ λόγου, κατὰ τὸν Βλεμίδη ἐν τῇ λογικῇ. Κλητικόν μὲ τὸ ὅποιον καλοῦμεν τινα. Ἐρωτηματικόν, μὲ τὸ ὅποιον ἐρωτοῦμεν. Εὐκτικόν, μὲ τὸ ὅποιον εὐχόμεθα. Ὅριστικόν, μὲ τὸ ὅποιον ὀριστικῶς καὶ ἀποφαντικῶς ὀμιλοῦμεν καὶ Προστατικόν, μὲ τὸ ὅποιον ἀρχοντικῶς καὶ αὐθεντικῶς προστάζομεν. Ἐσὺ μεταχειρίζου εἰς τὴν ὀμιλίαν σου μόνον τὰ τρία· τὸ δὲ Ὅριστικόν καὶ Προστατικόν μὴ μεταχειρίζου.

² Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Ἀββὰς Ἰσαὰκ (Λόγῳ γ' σελ. 19) λέγει, ὅτι εἶναι συνεργὸς τῶν καλῶν ἡ σιωπή καὶ ὑπερτέρα πάντων τῶν ἔργων τῆς μοναδικῆς πολιτείας (Λόγ. λδ' σελ. 220). Καὶ μυστήριον τοῦ μέλλοντος αἰῶνος (Ἐπιστολ. γ' σελ. 528). Ὁ δὲ μέγας Βαρσανούφιος λέγει, ὅτι ἡ ἐν γνώσει σιωπή, εἶναι ἀνωτέρα καὶ αὐτῆς τῆς Θεολογίας.

σημείον φρονιμάδας. Διότι, ἀγκαλὰ καὶ ἄλλος σιωπᾶ, διότι δὲν ἔχει λόγον νὰ εἰπῆ· «ἔστι σιωπῶν, οὐ γὰρ ἔχει ἀπόκρισιν» (Σειράχ κεφ. 5)· καὶ ἄλλος, διότι φυλάττει τὸν ἀρμόδιον καιρὸν, διὰ νὰ ὁμιλήσῃ· «Καὶ ἔστι σιωπῶν, εἰδῶς καιρὸν» (αὐτόθι). Καὶ ἄλλος διὰ ἄλλας αἰτίας³· γενικῶς ὅμως καὶ καθολικῶς, ὅποιος σιωπᾶ, δείχνει πὼς εἶναι φρόνιμος καὶ σοφός· «ἔστι σιωπῶν καὶ αὐτὸς φρόνιμος» (Σειρ. ιβ' 27). «Καὶ ἔστι σιωπῶν καὶ εὕρισκόμενος σοφός» (Σειρ. κ' 4).

Διὰ νὰ συνηθίσῃς νὰ σιωπᾶς, συλλογίζου πολλάκις τὰς ζημίας καὶ τοὺς κινδύνους τῆς πολυλογίας καὶ τὰ μεγάλα κατὰ τῆς σιωπῆς καὶ αὐτοὺς δὲ τοὺς τρεῖς τρόπου, ὅπου εἶπα εἰς τὰ προλαβόντα τρία Κεφάλαια· ἤγουν, τὸ νὰ ἀναβαίνει τινὰς ἀπὸ τὰ αἰσθητά, εἰς τὴν θεωρίαν τοῦ Θεοῦ· εἰς τὴν θεωρίαν τοῦ σεσαρκωμένου Λόγου· καὶ εἰς τὸν τῶν ἡθῶν στολισμὸν, ἡμποροῦν νὰ μεταχειρίζονται ἐκεῖνοι, ὅπου ἔχουν γνῶσιν, διάκρισιν καὶ δύναμιν εἰς τὸν λογισμὸν, διὰ νὰ διορθῶνουν τὰς αἰσθήσεις των με αὐτούς. Ὅσοι δὲ γνῶσιν τοιαύτην δὲν ἔχουν καὶ δύναμιν, οὗτοι κατ'ἄλλον τρόπον ἡμποροῦν νὰ διορθῶνουν τὰς αἰσθήσεις των· ἤγουν, με ὅλην τους τὴν δύναμιν ἀπὸ ὅλα ἐκεῖνα τὰ αἰσθητά, ὅπου ἡμποροῦσι νὰ βλέπουν τὴν ψυχὴν των.

Καὶ λοιπόν, ἐσὺ ἀδελφέ μου, ἀ' μὲν, πρέπει νὰ φυλάττῃς, με μεγάλην προσοχὴν τοὺς κακοὺς καὶ ὀγλιγῶρους κλέπτας, ὅπου ἔχεις, ἤγουν, τὰ ὀμμάτια σου καὶ νὰ μὴ τὰ ἀφήνῃς νὰ τεντώνονται καὶ νὰ βλέπουν με περιέργειαν τὰ πρόσωπα τῶν γυναικῶν, τόσον τὰ εὐμορφα, ὅσον καὶ τὰ ἄσχημα ἢ τὰ πρόσωπα τῶν ἀνδρῶν καὶ μάλιστα τῶν νέων καὶ ἀγενεῖων ἢ νὰ βλέπουν τὴν γύμνωσιν ὄχι μόνον τῶν ξένων σωμάτων, ἀλλὰ καὶ αὐτοῦ τοῦ ἰδίου σου σώματος. Διότι, ἀπὸ τὴν τοιαύτην περιέργειαν καὶ ἐμπαθῆ θεωρίαν, ἡ καρδιά συλλαμβάνει τὴν ἡδονὴν καὶ ἐπιθυμίαν τῆς πορνείας καὶ ἀρσενικοκοιτίας. Καθὼς εἶπεν ὁ Κύριος. «Ὁ ἐμβλέψας γυναικὶ πρὸς τὸ ἐπιθυμῆσαι αὐτῆς, ἤδη ἐμοίχευσεν αὐτὴν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ» (Ματθ. ε' 38).

³ Ὁ δὲ Ἀββὰς Ἰσαάκ λέγει, ὅτι διὰ τρία πράγματα σιωπᾶ τινὰς· ἢ διὰ τὴν δόξαν τῶν ἀνθρώπων ἢ διὰ τὴν θερμότητα καὶ τὸν ζῆλον τῆς ἀρετῆς ἢ διότι ἔχει συνομιλίαν θεϊκὴν κρυφὴν εἰς τὸν ἑαυτὸν του μέσα καὶ διὰ τοῦτο τραβιέται ὁ νοῦς του εἰς αὐτὴν (λόγ. κς' σελ. 171).

Καί τις σοφὸς εἶπεν· «ἐκ τοῦ ὄραν, τίκεται τὸ ἐρᾶν»⁴. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Σολομὼν παραγγέλλει, νὰ μὴ πιασθοῦμεν ἀπὸ τὰ ὀμμάτιά μας, μηδὲ νὰ νικηθοῦμεν ἀπὸ ἐπιθυμίαν κάλλους· «υἱέ, μὴ σε νικήσῃ, κάλλους ἐπιθυμία· μηδὲ ἀγρευθῆς σοῖς ὀφθαλμοῖς» (Παρ. ζ' 25).

Πρὸς τούτους, φυλάττου νὰ μὴ βλέπῃς περιέργως τὰ εὐμορφα φαγητὰ καὶ πιοτὰ, ἐνθυμούμενος τὴν προμήτορά μας Εὐάν· ἢ ὁποῖα, διὰ νὰ ἰδῆ τὸν ἀπηγορευμένον καρπὸν τοῦ ἐμποδισμένου ξύλου εἰς τὸν Παράδεισον, τὸν ὠρέχθη, τὸν ἔλαβεν, τὸν ἔφαγε καὶ ἔτσι ἀπέθανε· μήτε νὰ βλέπῃς μετ' ἡδονὴν τὰ εὐμορφα ροῦχα ἢ τὸν χρυζὸν καὶ τὸ ἀργύριον ἢ τὰς λαμπρὰς δόξας τοῦ κόσμου· διὰ νὰ μὴ περάσῃ ἀπὸ τὰ ὀμμάτιά σου μέσα εἰς τὴν ψυχὴν σου τὸ πάθος τῆς φιλοδοξίας καὶ φιλαργυρίας. «Ἀπόστρεψον γάρ φησι, τοὺς ὀφθαλμούς μου, τοῦ μὴ ἰδεῖν ματαιότητα» (Ψαλμ. ρη'). Καὶ διὰ νὰ εἰπῶ καθολικῶς, φυλάττου νὰ μὴ βλέπῃς χορούς, παιχνίδια, τραπέζια, ξεφαντώματα, μαλώματα, παλαίσματα, πηλαλήματα καὶ ὅλα τὰ ἄλλα ἄτακτα καὶ ἄσεμνα πράγματα, ὅπου ἀγαπᾷ ὁ μωρὸς κόσμος καὶ ἔχει ἐμποδισμένα ὁ νόμος τοῦ Θεοῦ· ἀλλὰ φεῦγε καὶ κλεῖε τὰ ὀμμάτιά σου ἀπὸ αὐτὰ, διὰ νὰ μὴ γεμίσης τὴν καρδίαν καὶ φαντασίαν σου ἀπὸ αἰσχρὰς εἰκόνας καὶ πάθη καὶ σηκώσης ταραχὴν καὶ πόλεμον νέον κατ' ἐπάνω σου, ἀφήνοντας τὸν ἀγῶνα, ὅπου ἔχεις νὰ ἀγωνίζεσαι ἐναντίον τῶν παλαιῶν σου παθῶν. Αγάπα δὲ νὰ βλέπῃς τὰς Ἐκκλησίας, τὰς ἀγίας εἰκόνας, τὰ ἱερὰ βιβλία, τὰ κοιμητήρια, τοὺς τάφους καὶ ὅσα ἄλλα εἶναι σεμνὰ καὶ ἅγια, τῶν ὁποίων ἡ θεωρία σὲ ὠφελεῖ.

Α'. Πρέπει νὰ φυλάττῃς τὰ αὐτὰ σου. Πρῶτον μὲν, διὰ νὰ μὴν ἀκούῃς τὰ αἰσχρὰ καὶ ἐρωτικά λόγια, τὰ τραγούδια καὶ ὄργανα μουσικά, ἀπὸ τὰ ὁποῖα γλυκαίνεται ἡ ψυχὴ σου καὶ ἡ καρδιά σου ἀνάπτει ἀπὸ τὴν σαρκικὴν ἐπιθυμίαν.

⁴ Φανερόν δὲ εἶναι τοῦτο καὶ ἀπὸ τὰ παραδείγματα τῆς Ἁγίας Γραφῆς. Διότι, οἱ υἱοὶ τοῦ Θεοῦ, ἦτοι τοῦ Σὴθ καὶ τοῦ Ἐνῶς, μετ' ὅτι εἶδον τὰς θυγατέρας τῶν ἀνθρώπων, ἦτοι τῶν ἀπογόνων τοῦ Κάιν, ὅτι ἦτον εὐμορφας, ἔλαβον αὐτὰς γυναῖκας καὶ ἐφθειραν αὐτὰς καὶ ἐκ τούτου ἠκολούθησεν ὁ παγκόσμιος ἐκεῖνος κατακλυσμὸς (Γέν. κεφ. ζ'). Ὁ Συχέμ ὁ υἱὸς τοῦ Ἐμμώρ εἰς τὰ Σίκιμα, διὰ νὰ ἰδῆ τὴν Δεῖναν τὴν θυγατέρα τοῦ Ἰακώβ, ἠράσθη αὐτῆς καὶ οὕτως ἐφθειρεν αὐτὴν καὶ ἐκ τῆς φθορᾶς ταύτης, ἐγένετο ὁ πανολέθριος ἐκεῖνος ἀφανισμὸς τῶν Σικίμων ἀπὸ ἀνθρώπου ἕως κτήνους (Γέν. λδ'). Ὁ Σαμψὼν εἶδε γυναῖκας, τὸσον εἰς Θαμναθᾶ, ὅσον καὶ εἰς Γάζαν καὶ ἠγάπησεν αὐτὰς καὶ ἐκοιμήθη μετ' αὐτῶν (Κριτ. ιδ' καὶ ις'). Εἶδεν ὁ βασιλεὺς Δαβὶδ τὴν Βηρσαβεὲ λουομένην καὶ ἠράσθη αὐτῆς καὶ οὕτως ἐμοίχευσε αὐτὴν (Β' Βασιλ. ια' 2). Ἐθεώρησαν οἱ δύο ἐκεῖνοι πρεσβύτεροι καὶ κριταὶ τοῦ λαοῦ τὴν Σωσάνναν καὶ ἐπεθύμησαν αὐτὴν (Σωσάν. ἱστορ. 9). Καὶ ἄλλα τοιαῦτα μύρια.

Διότι εἶναι γεγραμμένον· «ἀπόστρεψον ἀπὸ σοῦ ἐπονειδίστους λόγους» (Παρ. κζ' 11).

Δεύτερον δε, διὰ νὰ μὴν ἀκούης τὰ ἀστεῖα καὶ γελωτοποιὰ λόγια, ὅποια μάλιστα εἶναι αἱ μυθολογίαι καὶ τὰ ποικίλα καὶ διάφορα τοῦ κόσμου ψευδολογήματα, νοστιμευόμενος καὶ γλυκαινόμενος εἰς αὐτά, ἐπειδὴ δὲν εἶναι πρέπον εἰς τὸν χριστιανὸν νὰ ἀκούη μεθ' ἡδονῆς ταῦτα, ἀλλ' ἐκείνων τῶν διεφθαρμένων ἀνθρώπων, περὶ τῶν ὁποίων εἶπεν ὁ Παῦλος ὅτι, «Κνηθόμενοι τὴν ἀκοήν, ἀπὸ μὲν τῆς ἀληθείας τὴν ἀκοὴν ἀποστρέψουσιν, ἐπὶ δὲ τοὺς μύθους τραπήσονται» (Β'. Τιμοθ. δ' 4.)

Τρίτον, διὰ νὰ μὴν ἀκούης μετ' ἐπιθυμίας τὰς κατακρίσεις καὶ καταλαλιάς, ὅπου οἱ ἄλλοι κάμνουσι κατὰ τοῦ πλησίον· ἀλλὰ ἢ νὰ τὰς ἐμποδίζης, ἂν δύνασαι ἢ νὰ μὴ στέκης νὰ τὰς ἀκούης, ἐπειδὴ, ὁ μέγας Βασίλειος ἀφορισμοῦ ἀξίους κρίνει, τόσον ἐκείνους ὅπου καταλαλοῦν, ὅσον καὶ ἐκείνους ὅπου στέκονται καὶ ἀκούουν τὰς καταλαλιάς· «Εἰ τις εὐρεθῆ καταλαλλῶν τινος ἢ ἀκούων καταλαλούντων τινῶν καὶ μὴ ἐπιτιμῶν αὐτῶ ... σὺν αὐτῶ ἀφοριζέσθω»⁵.

Τέταρτον, φυλάττου νὰ μὴ γλυκαίνεσαι καὶ ἀκούης τὰ ἀργὰ καὶ μάταια λόγια καὶ φλυαρίας, εἰς τὰς ὁποίας καταγίνεται ὁ περισσότερος κόσμος. Διότι, εἶναι γεγραμμένον· «οὐ παραδέξῃ ἀκοὴν ματαίαν» (Ἐξοδ. κγ' 1). Καὶ ὁ Σολομὼν εἶπε· «μάταιον λόγον μακρὰν μου ποίησον» (Παρ. λ' 8). Καὶ ὁ Κύριος εἶπε· «πᾶν ρῆμα ἀργόν, ὃ ἐὰν λαλήσωσιν οἱ ἄνθρωποι, ἀποδώσουσι περὶ αὐτοῦ λόγον ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως» (Ματθ. ιβ' 36).

Καὶ συντόμως εἰπεῖν, φυλάττου νὰ μὴν ἀκούης ὅλα ἐκεῖνα τὰ λόγια καὶ ἀκούσματα, ὅπου ἠμποροῦν νὰ βλάψωσι τὴν ψυχὴν σου, ἀπὸ τὰ ὅποια εἶναι μάλιστα αἱ κολακεῖαι τῶν κολάκων καὶ ἔπαινοι, περὶ ὧν εἶπεν ὁ Ἡσαΐας· «λαὸς μου, οἱ μακαρίζοντες ὑμᾶς, πλανῶσιν ὑμᾶς» (γ' 11). Ἀγάπα δὲ νὰ ἀκούης τὰ θεῖα λόγια, τὰς ἱερὰς μελωδίας καὶ ψάσματα καὶ ὅλα ὅσα εἶναι σεμνά, ἅγια, σοφὰ καὶ ψυχοφελῆ· καὶ μάλιστα ἀγάπα νὰ ἀκούης τὰς ἀτιμίας καὶ ὕβρεις ὅπου σοῦ κάμνουν οἱ ἄλλοι.

⁵ Ἐν τοῖς ἀνεπιγράφοις ἐπιτιμίαις.

Ε'. Φύλαττε τὴν ὄσφρησίν σου ἀπὸ τὰ μύρα, μόσχους καὶ ἄλλα εὐώδη ἀρώματα· τὰ ὅποια δὲν πρέπει οὔτε ἐπάνω σου νὰ κρατῆς ἢ νὰ χρίεσαι, οὔτε μὲ ὑπερβολὴν νὰ μυρίζεσαι. Ἐπειδὴ ταῦτα, ὅλα εἶναι ἴδια τῶν ἀσέμων γυναικῶν καὶ ὄχι τῶν σωφρόνων ἀνδρῶν καὶ χαννοῦσι τὴν ἀνδρείαν τῆς ψυχῆς καὶ εἰς πορνικὰ πάθη καὶ ἐπιθυμίας τὴν ἐγκρημνίζουσι καὶ κάμνουσι νὰ ἔρχονται εἰς τοὺς μεταχειριζομένους αὐτά, αἱ προφητικαὶ ἐκεῖναι κατάραι, αἱ λέγουσαι· «Καὶ ἔσται ἀντὶ ὀσμῆς ἠδείας, κονιορτὸς» (Ἠσ. γ' 23). «Καὶ οὐαὶ οἱ τὰ πρῶτα μῦρα χριόμενοι» (Ἀμ. ζ' 6).

ΣΤ'. Φύλαττε τὴν γεῦσιν καὶ τὴν κοιλίαν σου, διὰ νὰ μὴ δουλώνεται εἰς παχέα καὶ ἡδονικὰ καὶ πολυποίικλα φαγητά καὶ νόστιμα καὶ εὐώδη πιοτά. Διότι, τὰ τρυφηλὰ ταῦτα τραπέζια, πρὸ τοῦ μὲν νὰ τὰ ἀποκτήσης, ἔχουν νὰ σὲ κάμνουν νὰ πέσης εἰς κλεψίας, ψεῦδη, κολακείας καὶ ἄλλα μύρια δουλικώτατα πάθη καὶ κακά· ἀφ' οὗ δὲ τὰ ἀποκτήσης, ἔχουν νὰ σὲ κρημνίσουν εἰς τοὺς λάκκους τῶν σαρκικῶν ἡδονῶν καὶ κτηνωδῶν ὀρέξεων, ὅσαι ἐνεργοῦνται ὑποκάτω τῆς κοιλίας· καὶ ἔχουν νὰ φέρουν κατ' ἐπάνω σου τὰς προφητικὰς ἐκεῖνας κατάρας τοῦ Ἀμώς· «οὐαί, οἱ ἐσθιόντες ἐρίφους ἐκ ποιμνίων καὶ μοσχάρια ἐκ μέσου βουκολίων γαλαθινά... ὡς ἐστῶτα ἐλογίσαντο καὶ οὐχ ὡς φεύγοντα· οἱ πίνοντες τὸν διῦλισμένον οἶνον» (ζ' 4, 6).

Ζ'. Πρέπει νὰ φυλάττεσαι, νὰ μὴ πιάνης μὲ τὸ χέρι, ὄχι μόνον ξένον σῶμα γυναικός, ἀνδρὸς ἢ γέροντος, ὁμοῦ καὶ νεωτέρου, ἀλλ' οὐδὲ τὸ ἰδικόν σου σῶμα· καὶ μάλιστα τὰ κρύφια μέλη σου, χωρὶς ἀνάγκην. Διότι, ὅσον χονδροτέρα εἶναι αὕτη ἡ αἴσθησις τῆς ἀφῆς, τόσον αἰσθητικώτερα καὶ ζωντανότερα κινεῖ τὰ πάθη τῆς σαρκός καὶ κατακρημνίζει τὸν ἄνθρωπον ἕως αὐτὴν τὴν πράξιν τῆς ἀμαρτίας. Καὶ ὅλαι μὲν αἱ ἄλλαι αἰσθήσεις, ὑπηρετοῦσιν εἰς τὴν ἀφήν, καὶ τρόπον τινά, ἀπὸ μακρόθεν ἐργάζονται τὴν ἀμαρτίαν. Ἀλλ' ὅταν τινὰς φθάσῃ εἰς τὴν ἀφήν, ἦτοι φθάσῃ καὶ νὰ πιάσῃ, δυσκόλως πλέον δύναται νὰ κρατηθῇ καὶ νὰ μὴ πράξῃ τὴν ἀμαρτίαν.

Εἰς τὴν ἀφήν, ἀναφέρεται καὶ ὁ στολισμὸς τῆς κεφαλῆς καὶ τοῦ σώματος καὶ τῶν ποδῶν. Ὅθεν, φυλάττου νὰ μὴ καλλωπίζῃς τὸ σῶμα σου μὲ μαλακὰ καὶ

ποικιλόχροα και λαμπρά ἰμάτια ἢ με πολυέξοδα καλύμματα τῆς κεφαλῆς ἢ με πολύτιμα ὑποδήματα, γυναικοπρεπῆ γὰρ ταῦτα εἰσι και εἰς τοὺς ἄνδρας ἀνάρμοστα· ἀλλὰ μόνον νὰ φορῆς σεμνὰ και ταπεινὰ και ὅσα εἶναι ἀναγκαῖα και χρειώδη, εἰς τε τὸ κρύος τοῦ χειμῶνος και τὸ καῦμα τοῦ θέρους διὰ τὴν συντήρησιν τοῦ σώματος· ἵνα μὴ και σὺ ἀκούσης ἐκεῖνο, ὅπου ἤκουσεν ὁ τὴν πορφύραν και βύσσον ἐνδεδυμένος πλούσιος, ἤγουν, τό· «Ἀπέλαβες τὰ ἀγαθὰ σου ἐν τῇ ζωῇ σου» (Λουκ. ις´ 25) και ἔλθη ἐπὶ σὲ ἡ κατάρα, ὅπου λέγει ὁ Ἰεζεκιήλ· «Και ἀφελοῦνται τὰς μίτρας ἀπὸ τῶν κεφαλῶν αὐτῶν και τὸν ἱματισμὸν τὸν ποικίλον αὐτῶν ἐκδύσονται» (κς´ 16).

Εἰς τὴν ἀφήν, ἀναφέρονται ἀκόμη και αἱ ἄλλαι ἀναπαύσεις τοῦ σώματος· καθὼς εἶναι, οἱ καλλωπισμοὶ τῶν μαλλίων και τῶν γενείων· τὰ συχνὰ λουτρά, τὰ λαμπρὰ και πολύτιμα σπήτια, αἱ πολυέξοδοι και μαλακαὶ στρωμαὶ και αἱ καθέδραι. Ἀπὸ τὰ ὅποια ὅλα νὰ φυλάττεσαι, ὡς βλαπτικὰ τῆς σωφροσύνης σου και πρόξενα τῆς πορνείας και τῶν σαρκικῶν παθῶν· ἵνα μὴ κληρονομῆς τὰ οὐαί, τοῦ Ἄμῶς, λέγοντος· «οὐαί, οἱ καθεύδοντες ἐπὶ κλινῶν ἐλεφαντίνων και κατασπαταλῶντες ἐπὶ ταῖς στρωμαῖς αὐτῶν» (ς´ 4).

Αὐτά, ὅπου σοῦ εἶπα ἕως τώρα, εἶναι ἡ γῆ, τὴν ὁποῖαν κατεδικάσθη νὰ τρώγῃ ὁ νοητὸς ὄφις διάβολος. Αὐτὰ εἶναι, ἡ ὕλη και ἡ τροφή, με τὴν ὁποῖαν τρέφονται ὅλα τὰ πάθη τῆς σαρκός. Και λοιπόν, ἐὰν ἐσὺ δὲν τὰ καταφρονῆς, ὡς τάχα παραμικρά, ἀλλὰ πολεμήσης γενναίως και δὲν τὰ ἀφήσης νὰ ἔμβουν διὰ μέσου τῶν αἰσθήσεων μέσα εἰς τὴν ψυχὴν και καρδίαν σου, σὲ πληροφορῶ, ὅτι τῇ ἀληθείᾳ, εὐκόλα θέλεις ἀφανίσῃ διὰ τὴν ἀτροφίαν, τὸν διάβολον και τὰ πάθη και εἰς ὀλίγον καιρὸν θέλεις φανῆ νικητὴς ἄριστος εἰς τοῦτον τὸν Ἄορατον Πόλεμον.

Διότι εἶναι γεγραμμένον εἰς τὸν Ἰώβ, ὅτι ὁ μυρμηκολέων (ἤγουν ὁ διάβολος) ἠφανίσθη και ἐχάθη με τὸ νὰ μὴν ἔχη νὰ φάγῃ τροφήν· «Μυρμηκολέων ὄλετο, παρὰ τὸ μὴ ἔχει βοράν» (δ´ 11)⁶.

⁶ Ὁ μοναχὸς Ἰώβιος, παρὰ τῆ μυριοβίβλου τοῦ Φωτίου, λέγει, ὅτι ὀνομάζεται μυρμηκολέων ὁ διάβολος, διότι, ἀρχινᾶπρῶτον νὰ ρίπτει τὸν ἄνθρωπον εἰς τὰ μικρὰ ἁμαρτήματα· και ἔπειτα τὸν ρίπτει εἰς τὰ μεγάλα· και εἰς μὲν τὴν ἀρχὴν, φαίνεται ἀσθενὴς και μικρὸς, ὡσὰν μύρμηκας, ἀλλ' ὕστερον φαίνεται κατὰ τοῦ ἁμαρτωλοῦ, ὡσὰν ἀνδρειωμένον και μεγάλον λεοντάρι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΕ΄.

Πῶς πρέπει νὰ διορθώνομεν τὴν φαντασίαν καὶ τὴν ἐνθύμησίν μας.

Ἀφ' οὗ εἶπομεν περὶ τῆς διορθώσεως τῶν αἰσθήσεων μας, ἀκόλουθον εἶναι νὰ εἰποῦμεν ἐδῶ καὶ πῶς πρέπει νὰ διορθώνομεν τὴν φαντασίαν καὶ ἐνθύμησίν μας· ἐπειδὴ καὶ κατὰ τὴν γνώμην ὄλων σχεδὸν τῶν φιλοσόφων, ἡ φαντασία καὶ ἐνθύμησις, δὲν εἶναι ἄλλο, πάρεξ μία τύπωσις ὄλων ἐκείνων τῶν αἰσθητῶν πραγμάτων, ὅπου ἴδαμεν, ἠκούσαμεν καὶ ἐμυρίσθημεν καὶ ἐγεύθημεν καὶ ἐπιάσαμεν. Καὶ διὰ νὰ εἰπῶ μὲ συντομίαν, ἡ φαντασία καὶ ἐνθύμησις, εἶναι μία ἐσωτερικὴ κοινὴ αἴσθησις, ἡ ὁποία φαντάζεται καὶ ἐνθυμᾶται καθαρὰ ὅλα, ὅσα αἰ ἐξωτερικαὶ πέντε αἰσθήσεις μας ἔφθασαν νὰ προαισθανθοῦν. Καὶ τρόπον τινά, ἡ μὲν αἴσθησις καὶ τὰ αἰσθητὰ, παρομοιάζουν μὲ τὴν βούλαν, ἡ δὲ φαντασία, μὲ τὸν τύπον τῆς βούλας.

Ἐδόθη δὲ εἰς ἡμᾶς ἡ φαντασία αὕτη καὶ ἐνθύμησις, μετὰ τὴν παράβασιν, διὰ νὰ τὴν μεταχειριζόμεθα, ὅταν αἰ ἐξωτερικαὶ μας αἰσθήσεις ἠσυχάζουν καὶ ὅταν δὲν ἔχομεν ἔμπροσθέν μας παρόντα τὰ αἰσθητὰ ἐκεῖνα πράγματα, ὅπου ἐπέρασαν ἀπὸ τὰς αἰσθήσεις καὶ ἐτυπώθησαν εἰς αὐτήν. Ἐπειδὴ γὰρ εἶναι ἀδύνατον νὰ ἔχομεν πάντοτε παρόντα ὅλα ὅσα ἴδαμεν καὶ ἠκούσαμεν καὶ ἐμυρίσθημεν καὶ ἐγεύθημεν καὶ ἐπιάσαμεν, διὰ τοῦτο τὰ φέρνομεν ἔμπροσθέν μας μὲ τὴν φαντασίαν καὶ ἐνθύμησιν, ὅπου τὰ ἔχει τυπωμένα καὶ ἔτσι ὁμιλοῦμεν δι' αὐτὰ καὶ στοχαζόμεθα, ὡσὰν νὰ τὰ εἶχαμεν καὶ παρόντα.

Χάριν παραδείγματος· ἐσὺ ἐπῆγες μίαν φορὰν καὶ εἶδες τὴν Σμύρνην, ἔπειτα ἔφυγες ἀπὸ ἐκεῖ καὶ πλέον δὲν τὴν βλέπεις μὲ τὴν ἐξωτερικὴν αἴσθησιν τῶν ὀμματίων, ἀλλ' ὅμως μὲ τὴν ἐσωτερικὴν αἴσθησιν· ἤγουν, μὲ τὴν φαντασίαν καὶ ἐνθύμησιν, ὅποταν θέλῃς παρασταίνεις τὴν Σμύρνην ἔμπροσθέν σου καὶ τὴν θεωρεῖς, ὡσὰν νὰ ἦτο καὶ παρόν, μὲ τὸ ἴδιον σχῆμα καὶ διάστημα καὶ μέγεθος καὶ τοποθεσίαν, ὅπου ἔχει· ὄχι πῶς τότε πηγαίνει καὶ βλέπεις τὴν Σμύρνην (καθὼς λογιάζουν τινὲς ἀμαθεῖς). Ἀλλὰ πῶς βλέπεις τὴν εἰκόνα τῆς Σμύρνης, τὴν ὁποίαν ἔχει τυπωμένην μέσα ἡ φαντασία καὶ ἐνθύμησις σου. Αὕτη ἡ φαντασία τῶν αἰσθητῶν εἶναι, ὅπου μᾶς ἐνοχλεῖ καὶ μέσα εἰς τοὺς ὕπνους καὶ μᾶς κάμνει νὰ

βλέπομεν τὰ διάφορα καὶ πολυποίκιλα ὄνειρατα, εἰς τὰ ὅποια πρόσεχε νὰ μὴ πιστεύης ποτέ.

Διότι δὲ ἡ φαντασία αὕτη, εἶναι μία ἄλογος καὶ χοντρή τύπωσις τῶν πέντε αἰσθήσεων καὶ φαντάζεται τὰ αἰσθητὰ μὲ τὸ σχῆμα καὶ χρῶμα καὶ διάστημά των, ὡς εἶπαμεν.

Α΄. Ἦξευρε, ὅτι ὁ Θεός, καθὼς εἶναι ἔξω ἀπὸ ὅλας τὰς αἰσθήσεις ὁμοῦ καὶ τὰ αἰσθητὰ καὶ ἔξω ἀπὸ κάθε σχῆμα καὶ χρῶμα καὶ διάστημα καὶ τόπον, ὡς πάντη ἀσχημάτιστος καὶ ἀνείδεος καὶ πανταχοῦ ὄν καὶ ὑπὲρ τὸ πᾶν, ἔτσι εἶναι καὶ ἔξω ἀπὸ κάθε φαντασίαν. Καὶ ἀκολούθως, ἤξευρε, ὅτι ἡ φαντασία εἶναι μία δύναμις τῆς ψυχῆς, ὅπου δὲν ἔχει ἐπιτηδειότητα νὰ ἐνωθῇ μετὰ τὸν Θεόν, διὰ τὰ τοιαῦτα τῆς ἐλαττώματα¹.

Β΄. Ἦξευρε, ὅτι καὶ ὁ ἐωσφόρος καὶ πρῶτος τῶν Ἀγγέλων, ὄντας πρότερον ἀνώτερος τῆς ἀλόγου φαντασίας καὶ ἔξω ἀπὸ κάθε σχῆμα καὶ χρῶμα καὶ αἰσθησιν ὡς νοῦς λογικὸς καὶ ἄυλος καὶ ἀσχημάτιστος καὶ ἀσώματος, ὕστερον φαντασθεὶς καὶ σχηματίσας τὸν νοῦν του μὲ τὴν ἰσοθεΐαν, ἔπεσεν ἀπὸ ἐκείνην τὴν ἀνείδεον καὶ ἀσχημάτιστον καὶ ἀπαθῆ καὶ ἐνιαίαν ἀυλίαν τοῦ νοός, κάτω εἰς τὴν πολυσχημάτιστον καὶ πολυμέριστον καὶ παχυλὴν ταύτην φαντασίαν, καθὼς εἶναι γνώμη πολλῶν Θεολόγων καὶ ἔτσι, ἀπὸ Ἄγγελος ἀσχημάτιστος, ἄυλος καὶ ἀπαθής, ἔγινε διάβολος, ὑλικός, τρόπον τινά, πολύσχημος καὶ ἐμπαθής². Διὰ τοῦτο καὶ ὀνομάζεται, ἀπὸ μὲν τοῦς θείοις Πατέρας, ζωγράφος παντομίμητος καὶ ὄφιν πολύμορφος καὶ τὴν γῆν τῶν παθῶν ἐσθίων, φαντασιοσκόπος καὶ ἄλλα τοιαῦτα ὀνόματα. Ἀπὸ δὲ τὸν ἴδιον Θεὸν παραστέκεται, ὡς σωματοπεποιημένος Δράκων, μὲ οὐράν, μὲ νεῦρα, μὲ πλευράς, μὲ ράχιν, μὲ ρῖνα, μὲ ὀφθαλμούς, μὲ στόμα, μὲ χεῖλη, μὲ δέρμα, μὲ σάρκας καὶ μὲ ἄλλα μέλη τοιαῦτα. Καὶ ὄρα εἰς τό, μ΄ καὶ μα΄ κεφάλαιον τοῦ Ἰώβ. Ὅθεν, ἐκ τούτων μάθε, ἀγαπητέ, ὅτι Ἡ ποικιλόμορφος

¹ Ὅρα σελ. 1069 τῆς Φιλοκαλίας, ὅπου λέγεται, ὅτι «οὐδεμία φαντασία χώραν ἔχει ἐπὶ Θεοῦ· πάντων γὰρ ἀπαξιαπλῶς ὑπὲρ ἐννοιάν ἐστι καὶ ὑπέρκειται».

² Ὅθεν καὶ ὁ Σιναΐτης Θεοφόρος Γρηγόριος, οὕτω λέγει περὶ τῶν Δαιμόνων. «Νόες ὄντες ποτέ καὶ αὐτοὶ καὶ τῆς ἀυλίας ἐκείνης καὶ λεπτότητος ἐκπεσόντες, ὑλικὴν τινα παχύτητα ἕκαστος κέκτηται, κατὰ τὴν τάξιν ἢ ἐνέργειαν σωματούμενος, οὗ ἐνεργῶν πεποιῶται» (κεφ. ρκγ΄ σελ. 8, 9, Φιλοκαλ.). Καὶ παρακατιῶν φησιν, «ὕλῳδεις πως γεγονότες, ταῖς τῶν ὑλικῶν παθῶν ἔξεσιν» (οἱ δαίμονες δηλ.).

φαντασία, καθώς είναι ἐφεύρημα καὶ γέννημα τοῦ διαβόλου, ἔτσι εἶναι καὶ ποθητὴ κατὰ πολλὰ εἰς αὐτόν. Ἐπειδὴ, κατὰ τοὺς Ἁγίους³ αὐτὴ εἶναι τὸ γεφύρι, διὰ μέσου τοῦ ὁποίου διαπερνῶντες οἱ φοινικοὶ δαίμονες, σμίγουν μὲ τὴν ψυχὴν καὶ ἔτσι τὴν κάμνουν κατοικητήριον αἰσχυρῶν καὶ πονηρῶν καὶ βλασφημῶν λογισμῶν καὶ ὄλων τῶν ἀκαθάρτων παθῶν, ψυχικῶν καὶ σωματικῶν.

Γ'. Ἦξευρε, ὅτι κατὰ τὸν Θεολογικώτατον ἅγιον Μάξιμον καὶ ὁ πρωτόπλαστος Ἀδὰμ ἐκτίσθη ἀπὸ τὸν Θεόν, χωρὶς φαντασίαν. Ἐπειδὴ, ὁ νοῦς ἐκείνου, καθαρὸς, ἐνοειδὴς καὶ ἐνεργεῖα νοῦς ὢν, δὲν ἐτυποῦτο, οὔτε ἐσηματίζετο ἀπὸ τὰς αἰσθήσεις καὶ τὰ εἶδη τῶν αἰσθητῶν. Ἀλλὰ χωρὶς νὰ μεταχειρισθῇ τὴν κατωτέραν δύναμιν τῆς φαντασίας καὶ νὰ φαντασθῇ σχήματα καὶ χρώματα καὶ εἶδη καὶ διαστήματα, ἐθεώρει μὲ τὴν ἀνωτέραν δύναμιν τῆς ψυχῆς, ἤγουν τὴν διάνοιαν, μόνους γυμνοὺς καὶ ψιλοὺς τοὺς λόγους τῶν ὄντων, αὐλως, καθαρῶς καὶ πνευματικῶς³. Ἄχ! Ἀλλ' ὁ ἀνθρωποκτόνος διάβολος, καθὼς αὐτὸς ἔπεσεν ἀπὸ τὴν φαντασίαν, ἔτσι ἔκαμνε καὶ τὸν Ἀδὰμ, νὰ σχηματίσῃ τὸν νοῦν του μὲ τὴν ἰσοθειαν καὶ νὰ πέσῃ ἀπὸ τὴν ἰδίαν φαντασίαν αὐτὴν καὶ εἰσι ἀπὸ ἐκείνην τὴν νοεράν, ἰσαγγελον, ἐνιαίαν, λογικὴν καὶ ἀσχημάτιστον ζώην, ἐκρημνίσθη ὁ ταλαίπωρος, εἰς τὴν αἰσθητικὴν, πολυμέριστον καὶ πολυσχημάτιστον φαντασίαν ταύτην καὶ τῶν ἀλόγων ζώων κατὰστασιν. Ἐπειδὴ καὶ τῶν ἀλόγων ζώων κυρίως ἰδίωμα εἶναι ἡ φαντασία καὶ ὄχι τῶν λογικῶν.

Ἀφ' οὗ δὲ μίαν φορὰν ἔπεσεν ὁ ἄνθρωπος εἰς τὴν τοιαύτην στάσιν, ποῖος δύναται νὰ εἰπῇ εἰς πόσα πάθη, εἰς πόσα κακὰ καὶ εἰς πόσας πλάνας κατεκρυνίσθη

³ Ὅρα εἰς τὸ ζδ' κεφάλαιον Καλλίστου καὶ Ἰγνατίου τῶν Ξανθοπούλων, Φιλοκαλ. σελ. 1068.

³ Ὅθεν καὶ ὁ νέος Ἀδὰμ, ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, ἀγκαλὰ καὶ εἶχε τὴν φυσικὴν τῶν ὄντων φιλοσοφίαν καὶ γνῶσιν (περὶ ἧς ὄρα εἰς τὸ νβ' κεφ.), δὲν εἶχεν ὁμοίως καὶ τὸν παθητικὸν τοῦτον καὶ δυνάμει νοῦν, ἤτοι τὴν φαντασίαν τῶν αἰσθητῶν, ἀλλὰ τὸν ἐνεργεῖα καὶ ἀπαθῆ, ἀμέσως ἐπιβάλλοντα τοῖς αὐλοῖς λόγοις τῶν ὄντων, καθὼς εἶναι γνῶμη τῶν Θεολόγων. Ὅθεν ὁ Θεολόγος ἐκεῖνος ἀνὴρ, Γεώργιος ὁ Κορέσσιος, ἐν μιᾷ τῶν περὶ ἐνσάρκου οικονομίας Θεολογικῶν αὐτοῦ ἀποριῶν καὶ λύσεων, ταῦτά φησιν· «Ἡξιούτο μισθοῦ Ὁ Κύριος . . . διὰ τῆς ἐγκεχυμένης ἐπιστήμης (ἤτοι τῆς φυσικῆς τῶν ὄντων Γνώσεως)· αἰεὶ ἐν τῷ Χριστῷ ἐνεργούσης ἀθαιρέτως καὶ μηδενὶ διακωλυομένης, ἢ ὑπνω (δηλ. τοῖς ἐν τῷ ὑπνω φαντάσμασιν) ἢ αἰτία ἐτέρα, ὡς συμβαίνει τῷ νοῖ τῶν ἄλλων ἀνθρώπων· ἅτε τοῦ Χριστοῦ νοῦ, τῶν φαντασμάτων μὴ ἐξηρημένου (ἅπερ διατείχισμα γίνεται πρὸς τὸ διαδῆναι τοῖς αὐλοῖς λόγοις τῶν νοητῶν)». Εἰς ἀπόδειξιν τούτου οὐκ ὀλίγον συντείνει καὶ ἐκεῖνο ὅπου λέγει ὁ Βουλγαρίας Θεοφύλακτος (ἐρμην. τοῦ δ' τοῦ κατὰ Λουκ.). Ὅτι ὁ Κύριος δὲν ἐφαντάζετο τὰς ἐν φαντασίᾳ φανείσας ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ βασιλείας τοῦ Κόσμου.

διὰ μέσου τῆς φαντασίας; Ἐγέμισε τὴν ἠθικὴν φιλοσοφίαν ἀπὸ διαφόρους ἀπάτας⁴. Ἐγέμισε τὴν φυσικὴν ἀπὸ πολλὰς ψευδοδοξασίας⁵ καὶ ἐγέμισε τὴν θεολογίαν ἀπὸ ψευδῆ καὶ διεφθαρμένα δόγματα. Διότι, πολλοὶ καὶ παλαιοὶ καὶ νεώτεροι, θέλοντες νὰ θεωρήσουν καὶ νὰ λαλήσουν περὶ Θεοῦ καὶ τῶν τοῦ Θεοῦ ἀπλῶν, ἀσχηματίστων καὶ ἀφαντάστων μυστηρίων, ὅπου δουλεύει ἡ ἀνωτάτη δύναμις τῆς ψυχῆς, ἦτοι ὁ νοῦς, προτοῦ ἀκόμη νὰ καθαρίσουν τὸν νοῦν τους ἀπὸ τὰ ἐμπαθῆ σχήματα καὶ εἰκόνας τῆς φαντασίας τῶν αἰσθητῶν πραγμάτων, ἀντὶ διὰ τὴν ἀλήθειαν εὗρηκαν ψεῦδος. Καὶ τὸ μεγαλύτερον κακὸν εἶναι, ὅτι καὶ τὸ ψεῦδος αὐτό, τὸ ἐνηγκαλίσθησαν καὶ τὸ κρατοῦν δυνατὰ ὡς ἀληθές καὶ ὄντως ὄν· καὶ ἀντὶ διὰ θεολόγοι, ἐφάνησαν φαντασιολόγοι, παραδοθέντες εἰς ἀδόκιμον νοῦν, κατὰ τὸν Ἀπόστολον.

Λοιπὸν, ἐσὺ ἀδελφέ, ἐὰν ἀγαπᾷς νὰ ἐλευθερωθῆς μὲ εὐκολίαν ἀπὸ τὰς πλάνας αὐτὰς καὶ πάθη, ἐὰν ποθῆς νὰ φύγῃς ἀπὸ τὰς διαφόρους παγίδας καὶ τέχναις τοῦ διαβόλου καὶ ἐὰν ἐπιθυμῆς νὰ ἐνωθῆς μὲ τὸν Θεὸν καὶ νὰ ἐπιτύχῃς τὸν θεῖον φωτισμὸν καὶ τὴν ἀλήθειαν, πολέμει, ἀλλὰ μὲ ὅλας σου τὰς δυνάμεις πολέμει, νὰ ξεγυμνώσῃς τὸν νοῦν σου ἀπὸ τὰ σχήματα καὶ χρώματα καὶ διαστήματα καὶ ἀπλῶς ἀπὸ κάθε φαντασίαν καὶ ἐνθύμησιν τῶν αἰσθητῶν πραγμάτων, καλῶν τε καὶ κακῶν. Ἐπειδὴ ὅλα αὐτὰ, εἶναι ὡσὰν μολυσμοὶ καὶ λάσπαι καὶ σκοτεινάδες, ὅπου μολύνουσι τὴν καθαριότητα καὶ εὐγένειαν καὶ λαμπρότητα τοῦ νοῦς καὶ παχύνουσι τὴν αὐλίαν του. Καὶ σχεδόν, κανένα πάθος⁶ ψυχικὸν ἢ σωματικὸν δὲν ἔμπορεῖ νὰ πλησιάσῃ εἰς τὸν νοῦν, παρὰ διὰ μέσου τῆς φαντασίας ταύτης τῶν αἰσθητῶν.

⁴ Ὅρα ἐν τῷ τέλει τούτου τοῦ ἰδίου Κεφαλαίου.

⁵ Ὅρα παρεμπρὸς εἰς τοῦτο τὸ ἴδιον Κεφάλαιον.

⁶ Διότι ἂν καὶ τυχὸν συναρπασθῇ τις ἀπὸ τὰ ὀμμάτια του καὶ ἰδῇ ἐμπαθῶς κανένα εὐμορφον πρόσωπον, πολεμήσῃ ὅμως καὶ δὲν τυπώσῃ εἰς τὴν φαντασίαν του τὴν εἰκόνα τοῦ προσώπου ἐκείνου, βυθίζοντας τὸν νοῦν του μέσα εἰς τὴν καρδίαν του, ἐκ τούτου, γλυτώνει ἀπὸ τὸν ἡδονικὸν συνδυασμὸν τῶν λογισμῶν, γλυτώνει ἀπὸ τὴν πάλιν, γλυτώνει ἀπὸ τὴν συγκατάθεσιν καὶ τελευταῖον γλυτώνει καὶ δὲν πίπτει εἰς τὴν πρᾶξιν τῆς ἀμαρτίας· ὅθεν ὁ Θεολόγος Γρηγόριος εἶπε ταῦτα· «Ὅψις συνήρπασέ με, πλὴν ἀλλ' ἐσχέθην. Εἶδωλον οὐκ ἔστησα τῆς ἀμαρτίας. Εἶδωλον ἔστι πείρα, πρᾶξιν ἐκπεφεύγαμεν. Βαθμοὶ ταδ' εἰσὶ τῆς πλάνης τοῦ δυσμενοῦς». Ἐὰν δὲ ἀφήσῃ τις νὰ τυπωθῇ εἰς τὴν φαντασίαν του ἡ εἰκὼν καὶ ἐνθύμησις τοῦ προσώπου ἐκείνου, εὐκόλως δύναται νὰ πέσῃ εἰς τοὺς ἀνωτέρω βαθμοὺς τῆς ἀμαρτίας ἕως καὶ εἰς τὴν πρᾶξιν αὐτῆς τῆς ἀμαρτίας, ὥστε, ὅλον τὸ πᾶν εἰς τὴν φαντασίαν στέκεται.

Ἀγωνίζου δὲ νὰ φυλάξης αὐτὸν τὸν νοῦν σου ἀχρωμάτιστον, ἀσχημάτιστον, ἀνείδεον καὶ καθαρὸν, καθὼς τὸν ἔκτισεν ὁ Θεός.

Τοῦτο δέ, κατὰ ἄλλον τρόπον δὲν γίνεται, παρὰ νὰ τὸν ἐπιστρέφῃς καὶ νὰ τὸν συμμαζῶνῃς μέσα εἰς τὸν στενὸν τόπον τῆς καρδίας σου καὶ ὅλου τοῦ ἐσωτερικοῦ ἀνθρώπου· καὶ ἐκεῖ μέσα νὰ τὸν συνηθίζῃς νὰ εὐρίσκεται· ποτὲ μὲν προσευχόμενος πενθικῶς, μὲ τὸν ἐνδιάθετον λόγον τῆς καρδίας καὶ λέγων. «Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ Υἱὲ τοῦ Θεοῦ, ἐλέησόν με»· καὶ εἰς μόνον τὰ λόγια τῆς εὐχῆς ταύτης προσέχων (καθὼς περὶ τούτου σοὶ λέγω εἰς τὸ κς' Κεφάλαιον), ποτὲ δε, θεωρῶν αὐτὸς ἑαυτὸν, μᾶλλον δὲ δι' ἑαυτοῦ νοῶν τὸν Θεὸν καὶ ἀναπαυόμενος⁷, ἢ ὅποια αὕτη θεωρία λέγεται κυκλικὴ καὶ ἀπλανής⁸. Διότι, καθὼς ὁ ὄφις, ὅταν θέλῃ νὰ ἐκδυθῇ τὸ παλαιὸν του δέρμα, πηγαίνει καὶ περνᾷ ἀπὸ στενὸν τόπον, ὡς λέγουσι οἱ φυσιολόγοι· ἔτσι καὶ ὁ νοῦς, διὰ τοῦ στενοῦ τόπου τῆς καρδίας καὶ τῆς ἐν καρδίᾳ Νοερᾶς Προσευχῆς, διυλιζόμενος, ἐκδύεται τὸ ἔνδυμα τῆς φαντασίας τῶν αἰσθητῶν καὶ κακῶν προλήψεων καὶ γίνεται καθαρὸς, λαμπρὸς καὶ ἐπιτήδιος εἰς τὴν ἔνωσιν τοῦ Θεοῦ, διὰ τὴν ὁμοιότητα ὅπου λαμβάνει μὲ αὐτόν. Καὶ πάλιν, καθὼς τὸ νερόν, ὅσον ἐνώνεται καὶ στενοχωρεῖται διὰ τῶν στενῶν σωληναρίων, τόσο λεπτύνεται καὶ δυναμώνεται καὶ εἰς τὸ ὕψος ἀναβαίνει, ἔτσι καὶ ὁ νοῦς, ὅσον σχολάζει εἰς τὴν στενήν τῆς καρδίας μελέτην καὶ εἰς τὴν ἰδικήν του θεωρίαν, τόσο λεπτύνεται,

⁷ Διὰ τοῦτο λέγει ὁ μέγας Βασίλειος, ὅταν ὁ νοῦς δὲν σκορπίζεται εἰς τὰ ἔξω πράγματα, μηδὲ χύνεται εἰς τὸν κόσμον ἀπὸ τὰς αἰσθήσεις, γυρίζει εἰς τὸν ἑαυτὸν του καὶ διὰ μέσου τοῦ ἑαυτοῦ του ἀναβαίνει εἰς τὴν εὐνοίαν τοῦ Θεοῦ· «νοῦς μὴ σκεδαννόμενος ἐπὶ τὰ ἔξω, μηδὲ ὑπὸ τῶν αἰσθητηρίων εἰς τὸν κόσμον διαχεόμενος, ἐπάνεισι μὲν πρὸς ἑαυτόν, δι' ἑαυτοῦ δε, πρὸς τὴν τοῦ Θεοῦ εὐνοίαν ἀναβαίνει» (ἐπιστολ. α').

⁸ Διότι τρεῖς κινήσεις εἶναι τῆς ψυχῆς, κατὰ τὸν Ἀρεοπαγίτην Διονύσιον α' μὲν ἡ κυκλική, ἣτις γίνεται ὅταν ἡ ψυχὴ γυρίζουσα ἀπὸ τὰ πολλὰ καὶ ἔξωθεν πράγματα, πρῶτον μὲν συμμαζώνεται εἰς τὸν ἑαυτὸν της, ἔπειτα ἐνώνεται μὲ τὰς ἐνιαίας καὶ ἀγγελικὰς δυνάμεις καὶ ἔτσι ἐνώνεται μὲ τὸ ἀναρχον καὶ ἀτελεῦτητον Ἀγαθόν, ἦτοι τὸν Θεόν· β' δὲ ἡ ἑλικοειδής, ἣτις γίνεται, ὅταν ἡ ψυχὴ κινῆται καὶ λαμβάνει τὰς θείας γνώσεις, ὄχι ὅλως διόλου νοερῶς καὶ ἐνιαίως καὶ ἀμεταβάτως, ἀλλὰ μεταβατικῶς καὶ διὰ συλλογισμοῦ, ἀπὸ ἓνα νόημα εἰς ἄλλο φερομένη, μὲ ἐνεργείας, τρόπον τινὰ μεμιγμένας ἀπὸ τὴν κυκλικὴν κίνησιν καὶ ἀπὸ τὴν εὐθεΐαν. Εὐθεΐα δὲ κινήσις εἶναι, ὅταν ἡ ψυχὴ εὐγαίνει εἰς τὴν θεωρίαν τῶν περὶ αὐτὴν αἰσθητῶν πραγμάτων καὶ ἀπὸ τὰ ἔξωθεν καὶ αἰσθητὰ, ὡσὰν ἀπὸ κάποιας εἰκόνας διαφόρους καὶ πολλὰς, ἀναβαίνει εἰς τὰς ἀπλὰς καὶ ἐνιαίας θεωρίας. (Περὶ θεῶν ὀνομάτ. κεφ. δ'). Λέγεται δὲ κυκλικὴ ἢ ἀνωτέρα καὶ πρώτη κυρία κινήσις τῆς ψυχῆς, διότι, καθὼς, παραδείγματος χάριν, ὅταν οἱ δύο ἄκρες μιάς βέργας ἐνωθοῦν, γίνεται στεφάνι καὶ κύκλος, ἔτσι καὶ ὅταν ἡ νοερά καὶ γνωστικὴ δύναμις καὶ ἐνέργεια τῆς ψυχῆς, ἢ εὐρισκομένη ἐξαιρέτως εἰς τὸν ἐγκέφαλον, ὡς εἰς σωματικὸν ὄργανον, ἐνωθῇ μὲ τὴν νοεράν οὐσίαν τῆς ψυχῆς τὴν εὐρισκομένην εἰς τὸ μεσαίτατον τῆς καρδίας καὶ τὸ ἐκεῖσε καθαρῶτατον ζωτικὸν πνεῦμα, ὡς εἰς σωματικὸν ὄργανον, κατὰ τὸ Εὐαγγέλιον καὶ εἰς νηπτικὸς Πατέρας (καὶ ὄρα σελ. 95, τῆς Φιλοκαλ.)· ἐκ τῆς ἐνώσεως καὶ ἐπιστροφῆς τῶν δύο τούτων κύκλος τις γίνεται καὶ διὰ τοῦ κύκλου τούτου, ἐνοῦται ὁ νοῦς μὲ τὴν θεϊαν χάριν τὴν ἐν τῷ μέσῳ τῆς καρδίας εὐρισκομένην.

τόσον δυνατώτερος γίνεται καὶ ὑψηλότερος ἀπὸ κάθε πάθος καὶ προσβολὴν λογισμῶν καὶ ἀπὸ κάθε σχῆμα καὶ εἶδος, ὄχι μόνον τῶν αἰσθητῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν νοητῶν, μὲ τὸ νὰ μένουν ὅλα ταῦτα ἔξω καὶ ἐκεῖ μέσα δὲν ἴμποροῦν νὰ εἰσέλθουν⁹. Εἰ δὲ καὶ καμμίαν φορὰν χυθῆ ὁ νοῦς σου εἰς τὰ ἔξω αἰσθητὰ καὶ εἰς τὰς φαντασίας τοῦ κόσμου, πάλιν ἐπαναγύριζέ τον μέσα εἰς τὸν θάλαμον τῆς καρδίας, ἕως νὰ συνηθίσῃ.

Αὐτὸς εἶναι ὁ πρῶτος καὶ κυριώτερος τρόπος, τὸν ὁποῖον πρέπει νὰ ἔχῃς παντοτεινὸν ἔργον, διὰ νὰ διορθώσης, ἀγαπητέ, τὴν φαντασίαν καὶ ἐνθύμησίν σου· τι λέγω; Νὰ διορθώσης καὶ νὰ ἀφανίσῃς ἀπὸ τὴν ρίζαν, τὰς κακὰς προλήψεις αὐτῆς καὶ τὰ εἰδῶλα, ὅστις τρόπος, ὅσον εἶναι καρποφόρος καὶ ὠφέλιμος, τόσον εἶναι καὶ κοπιαστικός· καὶ ὅσον εἶναι κοπιαστικός, τόσον εἶναι καὶ δυσκολοεπιχείρητος (ἵνα μὴ λέγω, καὶ δυσκολοπίστευτος), κοντὰ εἰς τοὺς πολλοὺς καὶ μάλιστα εἰς τοὺς ἰδικούς μας σοφοὺς καὶ διδασκάλους τοῦ παρόντος αἰῶνος. Οἵτινες μὴ θέλοντες νὰ πεισθοῦν εἰς τὸ διδασκαλεῖον τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καὶ τόσων καὶ τόσων θεοφόρων Πατέρων, ὅπου διδάσκουν τὸν τρόπον τοῦτον, εἰς τὸ παντὸς λίθου τιμίου τιμιώτερον βιβλίον τῆς νεοτυπώτου Φιλοκαλίας, στεροῦνται δικαίως τοὺς καρποὺς τοῦ Πνεύματος, τοὺς ὁποίους ἀπολαμβάνουν πολλοὶ ἀμαθεῖς καὶ ἀγράμματοι· «Ἀπέκρυψε γὰρ τούτους ὁ Θεός, κατὰ τὸ λόγιον, ἀπὸ σοφῶν καὶ συνετῶν καὶ ἀπεκάλυψε αὐτοὺς νηπίοις» (Λουκ. ι' 21). Διότι, ὅσοι δὲν πιστεύουν τῇ νοερᾷ ταύτῃ ἐργασίᾳ, οὔτε νὰ καταλάβουν δύνανται τὴν ἐκ ταύτης ὠφέλειαν· κατὰ τό, «ἐὰν μὴ πιστεύσητε, οὐδὲ μὴ συνῆτε» (Ἠσ. ζ' 9).

Ὅταν δὲ βλέπῃς τὸν νοῦν σου, πὼς κουράζεται καὶ δὲν ἴμπορεῖ πλέον νὰ μείνῃ μέσα εἰς τὴν καρδίαν καὶ εἰς τὴν ἐν τῇ καρδίᾳ νοερὰν προσευχὴν, τότε μεταχειρίζου καὶ β' τρόπον· ἤγουν, ἄφηνέ τον νὰ εὐγαίνῃ ἔξω καὶ νὰ πλατύνεται εἰς μελέτας καὶ θεωρίας καὶ εἰς νοήματα θεῖα καὶ πνευματικά, τόσον τὰ ἐν ταῖς Γραφαῖς περιεχόμενα, ὅσον καὶ τὰ ἐν τοῖς κτήμασι, μάλιστα τοῖς νοητοῖς, τὰ ὁποῖα

⁹ Μᾶλλον δὲ διὰ νὰ εἰπῶ παράδειγμα προσφύτερον, καθὼς οἱ ἀκτῖνες τοῦ ἡλίου, ὅσον μακρύνονται ἀπὸ τὸ κέντρον καὶ τὸ μέσον τοῦ γυαλίου, τοῦ ἀνάπτοντος τὴν ἴσκαν, τόσον ἀσθενέστεραι, ἀραιότεραι καὶ σκοτεινότεραι γίνονται, ὅσον δὲ συμμαζώνονται εἰς τὸ κέντρον, τόσον δυνατώτεραι, πυκνότεραι καὶ λαμπρότεραι γίνονται· τοιοῦτοτρόπως καὶ ὁ νοῦς καὶ αἱ γνωστικαὶ δυνάμεις τῆς ψυχῆς, ὅσον συμμαζώνονται εἰς τὸ κέντρον τῆς καρδίας, τόσον δυνατώτεραι καὶ λαμπρότεραι γίνονται.

μὲ κοινὸν ὄνομα λέγονται μεταφυσικὰ καὶ ἀφηρημένα τῆς ὕλης. Διότι, τὰ πνευματικὰ νοήματα ταῦτα, μὲ τὸ νὰ εἶναι συγγενῆ μὲ τὸν νοῦν καὶ τὴν λεπτότητα καὶ ἀϋλίαν, δὲν τὸν ἀφίνουν νὰ παχυνθῆ, ἀλλὰ τὸν κάμνουσι μὲ εὐκολίαν νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὸν τόπον τῆς καρδίας καὶ νὰ ἐνώνεται πάλιν μὲ τὴν νοερὰν μνήμην τοῦ Θεοῦ. Διὰ τοῦτο λέγει ὁ θεῖος Μάξιμος, «ὅτι μόνῃ ἢ πρᾶξις δὲν δύναται νὰ μάνῃ τὸν νοῦν ἀπαθῆ, ἀνίσως δὲν διαδέχονται αὐτὸν πολλαὶ καὶ ποικίλαι θεωρίαι». Πρόσεχε δε, νὰ μὴ καταγίνεσαι εἰς τοὺς λόγους τῶν ὑλικῶν σωμάτων καὶ ζώων, ἤτοι εἰς τὰ λεγόμενα φυσικὰ, ὧντας ἀκόμῃ ἐμπαθῆς. Διότι μὲ τὸ νὰ μὴν εἶναι ὁ νοῦς ἐλεύθερος ἀπὸ τὰς ἐμπαθεῖς φαντασίας τῶν αἰσθητῶν, προτοῦ νὰ διαπεράσῃ μέσα εἰς τοὺς πνευματικοὺς καὶ ἀύλους λογαριασμούς, τοὺς ἐν τοῖς σώμασι καὶ ζώοις εὐρισκομένους, ἀρπάζεται ἀπὸ μόνῃν τὴν ἐξωτερικὴν αὐτῶν μορφήν καὶ ἐπιφάνειαν· καὶ ἡδυνόμενος εἰς αὐτήν, ἀποκτᾷ ψευδοδοξίας καὶ πάθη, ὡς λέγει ὁ ἅγιος Μάξιμος, ἀντὶ νὰ εὔρῃ ἀπάθειαν καὶ ἀλήθειαν, καθὼς τὸ ἔπαθον τόσοι καὶ τόσοι φιλόσοφοι, οἱ καλούμενοι φυσικοί.

Ἡ μεταχειρίζου καὶ γ' τρόπον διὰ ἀνάπαυσιν καὶ παρηγορίαν τοῦ νοός σου· δηλαδή, φαντάζου τὰ μυστήρια τῆς ζωῆς καὶ τοῦ πάθους τοῦ Κυρίου, ἤγουν τὴν ἐν σπηλαίῳ Γέννησίν Του· τὴν εἰς τὸν Ναὸν Ὑπαπαντὴν Του· τὴν ἐν Ἰορδάνῃ Βάπτισίν Του· τὴν ἐν ἐρήμῳ τεσσαρακονθήμερον νηστείαν Του· τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου Του· τὰ διάφορα θαύματα, ὅπου ἔκαμνε· τὴν ἐν τῷ Θαβῶρ Μεταμόρφωσίν Του, τὸ νήψιμο τῶν ποδῶν τῶν μαθητῶν Του· τὴν παράδοσιν τῶν Μυστηρίων· τὴν προδοσίαν Του· τὰ πάθη Του· τὸν Σταυρὸν Του· τὸν Ἐπιτάφιόν Του· τὴν Ἀνάστασίν Του καὶ τὴν Ἀνάληψίν Του· τὰ πολυποικίλα βάσανα τῶν Μαρτύρων καὶ τὰς πολυχρονίους ἀσκήσεις τῶν Ὁσίων.

Ὅμοίως, ἡμπορεῖς, ἀκόμῃ διὰ συντριβὴν τῆς καρδίας σου καὶ μετάνοιαν, νὰ φαντάζεσαι τὸ μυστήριον καὶ τὴν φοβερὰν ὥραν τοῦ θανάτου σου· τὴν τρομερὰν ἡμέραν τῆς Κρίσεως, τὰ διάφορα εἶδη τῶν αἰωνίων κολάσεων, ἤγουν, τὰς λίμνας τοῦ ἀσβέστου πυρός· τὰς ζοφώδεις καὶ ὑπογείους φυλακάς· τοὺς ψυχροτάτους ταρτάρους· τοὺς αἱμοπότας σκώληκας, τὴν μετὰ τῶν δαιμόνων συντροφίαν· φαντάζου ἀκόμῃ καὶ τὴν ἀπόλαυσιν τῆς ἀνεκλαλήτου χαρᾶς καὶ τῶν Δικαίων· τὴν

οὐράνιον ἐκείνην βασιλείαν· τὴν αἰώνιον δόξαν καὶ μακαριότητα· τὸν ἦχον τῶν ἑορταζόντων· τὴν μετὰ Θεοῦ ἔνωσην καὶ τὴν τῶν Ἁγίων Πάντων παντοτεινὴν γνωριμίαν καὶ συγκατοίκησιν¹⁰.

Πλὴν, ἤξευρε, ὅτι δὲν σοῦ λέγω νὰ καταγίνεσαι πάντοτε εἰς αὐτά, ἀλλὰ νὰ μεταχειρίζεσαι μόνον κάποτε καὶ μερικὰς φορὰς, ἕως ὅπου νὰ ξεκουρασθῇ ὁ νοῦς σου καὶ πάλιν νὰ ἐπιστρέφῃ εἰς τὴν καρδίαν καὶ ἐκεῖ νὰ ἐργάζεται τὸ ἀφάνταστον καὶ ἀσχημάτιστον, διὰ μέσου τῆς καρδιακῆς μνήμης τοῦ Θεοῦ. Διότι, καθὼς ὅλα τὰ φερέοικα ζῶα (ὡσὰν οἱ κοιλίαι καὶ χελῶναι) καὶ τὰ ὄστρακόδερμα, ἄλλοῦ δὲν ἀναπαύονται, παρὰ μέσα εἰς τὰ ὄστρακα, ὅπου εἶναι ἐνδυμένα καὶ μέσα εἰς τὰς τρύπας των, ἔτσι καὶ ὁ νοῦς, φυσικῶ τῷ τρόπῳ, εἰς ἄλλο δὲν ἀναπαύεται τόσον, ὅσον, εἰς τὸ νὰ εὐρίσκεται μέσα εἰς τὸ σῶμα ὅπου φορεῖ, ἤτοι μέσα εἰς τὸν θάλαμον τῆς καρδίας καὶ εἰς τὸν ἐσωτερικὸν ἄνθρωπον καὶ ἐκεῖθεν, ὡσὰν ἀπὸ καμμίαν πολεμήστραν, νὰ πολεμῇ τοὺς λογισμοὺς καὶ τοὺς ἐχθροὺς καὶ τὰ πάθη, ὅπου ἐκεῖ μέσα εἶναι κεκρυμμένα, κἂν οἱ περισσότεροι ἄνθρωποι τοῦτο δὲν ἤξεύρουσιν¹¹.

¹⁰ Ἄν μὲ τὰ τοιαῦτα θεῖα νοήματα καὶ μελέτας ζωγραφίζης, ἀδελφέ, τὸν χάρτιν τῆς φαντασίας σου, ὄχι μόνον θέλεις γλυτώσει ἀπὸ τὰς πονηρὰς ἐνθυμήσεις καὶ κακοὺς λογισμοὺς, ἀλλὰ καὶ θέλεις ἐπαινεθῆ παρρησία εἰς ἐκείνην τὴν ἡμέραν τῆς Κρίσεως· λέγει γὰρ ὁ μέγας Βασίλειος ἐν τῷ περὶ Παρθενίας λόγῳ, ὅτι κάθε ἄνθρωπος ἐν τῷ σώματι τούτῳ εὐρίσκόμενος, παρομοιάζει μὲ ἓνα ζωγράφον, ὅπου ζωγραφίζει καμμίαν εἰκόνα μέσα εἰς ἀπόκρυφον τόπον. Καθὼς λοιπὸν ὁ ζωγράφος ἐκεῖνος, ὅταν εὐγὰλῃ ἕξω εἰς τὸ θέατρον τὴν εἰκόνα του, ἐπαινεῖται μὲν ἀπὸ τοὺς θεατὰς, ἂν ἐζωγράφησεν ἐπάνω εἰς αὐτὴν χαρακτήρας ἁγίων καὶ ἄλλα ὠραῖα καὶ ἀξιοθέατα πράγματα, κατηγορεῖται δὲ πάλιν, ἂν ἐζωγράφησεν εἰς αὐτὴν συγκαμερά, ἄσεμνα καὶ ἀξιομίσητα πράγματα, τοιουτοτρόπως καὶ κάθε ἄνθρωπος, ὅταν μετὰ θάνατον παρασταθῇ εἰς τὴν Κρίσιν τοῦ Θεοῦ, ἔχει μὲν νὰ ἐπαινεθῆ καὶ νὰ μακαρισθῇ ἀπὸ Θεὸν καὶ Ἀγγέλους καὶ Ἁγίους, ἂν ἐστόλισε τὸν νοῦν καὶ τὴν φαντασίαν μὲ λαμπρά, θεῖα καὶ πνευματικὰ νοήματα. Καὶ πάλιν, ἔχει νὰ ἐντραπῆ καὶ νὰ κατακριθῆ, ἂν ἐμόρφωσε τὴν φαντασίαν του μὲ πάθη, μὲ ἄσεμνα καὶ αἰσχροὶ εἰδῶλα καὶ εἰκόνας. Καὶ ὁ Θεσσαλονίκης Γρηγόριος θαυμάζει πῶς ἀπὸ τῶν αἰσθητῶν ἐγγίνεται τῇ ψυχῇ διὰ τῆς φαντασίας ἡ νοητὸν φῶς, ζωῆς αἰωνίου παρεκτικὸν ἢ νοητὸν καὶ κολαστήριον σκότος (σελ. 969 τῆς Φιλοκαλ.).

¹¹ Καὶ ὅτι μὲν τὰ πάθη καὶ οἱ λογισμοὶ εὐρίσκονται κρυμμένα ἐν τῇ καρδίᾳ καὶ ἐκεῖθεν εὐγαίνουσι καὶ μᾶς πολεμοῦν, τὸ μαρτυρεῖ ὁ Κύριος, λέγων· «ἐκ γὰρ τῆς καρδίας ἐξέρχονται διαλογισμοὶ πονηροί, φόνοι, μοιχεῖαι, πορνεῖαι, κλοπαί, ψευδομαρτυρίαι, βλασφημίαι. Ταῦτα εἰσι τὰ κινουῦντα τὸν ἄνθρωπον» (Ματθ. ιε' 18, 19). Ὅτι δὲ καὶ οἱ ἐχθροὶ δαίμονες τριγύρω εἰς τὴν καρδίαν κρύπτονται καὶ εὐρίσκονται (κατ'ἐνέργειαν ὁμως καὶ οὐχὶ κατ'οὐσίαν, ὡς λέγει ὁ μέγας τῆς Θεσσαλονίκης Γρηγόριος. Κυριακ. Δ' τῶν νηστειῶν) καὶ τοῦτο ὁμοίως μαρτυρεῖ ὁ ἅγιος Διάδοχος, λέγων· ὅτι πρὸ μὲν τοῦ Ἁγίου Βαπτίσματος, ἡ θεῖα χάρις παρακινεῖ τὸν ἄνθρωπον εἰς τὰ καλὰ ἀπὸ ἐξωθεν, ὁ δὲ σατανᾶς ἐμφωλεῖ εἰς τὰ βάθη τῆς ψυχῆς καὶ καρδίας· ἀφ' οὗ δὲ βαπτισθῇ ὁ ἄνθρωπος, ὁ μὲν δαίμων ἔξω τῆς καρδίας γίνεται, ἡ δὲ χάρις ἔσω (κεφ. ος' σελ. 224). Πλὴν καὶ μετὰ τὸ Βάπτισμα (λέγει ὁ αὐτὸς ἅγιος κεφ. πβ'), παραχωροῦνται νὰ εὐρίσκονται εἰς τὰ βάθη τοῦ σώματος (καὶ ὡσὰν νὰ εἶπῃ τινὰς εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τῆς καρδίας), πρὸς δοκιμὴν τοῦ αὐτεξουσίου καὶ ἐκεῖθεν καπνίζουσι τὸν νοῦν μὲ τὴν ὑγρότητα τῶν σαρκικῶν ἡδονῶν. Διὰ τοῦτο λέγουσιν οἱ Πατέρες, ὅτι οἱ δαίμονες δὲν ἀγαποῦν, νὰ ἤξεύρουσι οἱ ἄνθρωποι, ὅτι αὐτοὶ εὐρίσκονται μέσα των· ἵνα μὴ τοῦτο

Ἐπάνω δὲ εἰς ὅλα σοῦ λέγω, ὅτι νὰ πολεμῆς καὶ νὰ φυλάττεσαι καλά, μὴν ἀφήνης τὴν φαντασίαν καὶ ἐνθύμησίν σου νὰ ἐνθυμᾶται ὅλα ἐκεῖνα, ὅπου εἶδες ἢ ἤκουσες ἢ ἐμυρίσθης ἢ ἐγεύθης ἢ ἔπιασες καὶ μάλιστα, τὰ ἄσεμνα καὶ κακά. Διότι εἶναι βεβαιωμένον μὲ τὴν δοκιμὴν, πὼς περισσότερον πόλεμον λαμβάνει τινὰς νὰ ἐλευθερωθῆ ἀπὸ τὴν φαντασίαν καὶ ἐνθύμησιν ἐνὸς πράγματος, παρὰ ἀπὸ τὴν ἰδίαν αἴσθησίν του. Ἐπειδὴ, τὸ νὰ ἰδῆ καθ' ὑπόθεσιν ἢ νὰ ἰδῆ τινὰς ἐμπαθῶς ἕνα πρόσωπον, τοῦτο εἶναι εὐκόλον καὶ πόλεμον τόσον δὲν ἔχει· ἀφ' οὗ ὁμως φθάση νὰ τὸ ἰδῆ, πλέον δὲν εἶναι εὐκόλον, ἀλλὰ χρειάζεται πόλεμος καὶ ἀγῶνας, διὰ νὰ εὐγάλη τὴν ἐνθύμησιν τοῦ προσώπου ἐκεῖνου ἀπὸ τὴν φαντασίαν του.

Καὶ πολλάκις, μία μονάχα, ἐμπαθῆς καὶ περιέργος ὀμματία, ὅπου ἐδώκαμεν εἰς ἕνα εὐμορφον πρόσωπον, μᾶς ἐντυπώνει εἰς τὴν φαντασίαν τόσον βαθέως τὴν ἐνθύμησίν του, ὅπου πολεμοῦμεν τεσσαράκοντα ἢ πεντήκοντα χρόνους ἕως καὶ εἰς αὐτὰ τὰ γηρατεῖα μας καὶ δὲν ἠμποροῦμεν νὰ ἐξαλείψωμεν ἐκείνην τὴν ἐνθύμησιν καὶ φαντασίαν. Καὶ τὸ ἄξιον γέλωτος εἶναι, ὅτι τὸ πρόσωπον ἐκεῖνο γηράσκει καὶ ἀσχημίζει ἢ ἀποθνήσκει καὶ γίνεται χῶμα· καὶ πολλῶς φορὰς ἡμεῖς οἱ ἴδιοι πιάνομεν μὲ τὰ χέρια μας τὰ κόκκαλά του εἰς τὸν τάφον· ἀλλὰ, ἡ φαντασία μας κρατεῖ τόσον σφικτὰ καὶ δυνατὰ τὴν εἰκόνα του, ὅπου πάντοτε τὸ νομίζει διὰ νέον καὶ διὰ ζωντανὸν καὶ ἔτσι, ὡσὰν ἄλογος καὶ τυφλή, μᾶς κάμνει νὰ ἀμαρτάνομεν μὲ αὐτὸ ἐν τῇ καρδίᾳ, ὡσὰν νὰ ἦτο καὶ ἀληθινόν· τόσον ὅταν εἴμεθα ἐξυπνοὶ, ὅσον καὶ ὅταν κοιμώμεθα¹².

γιγνώσκοντες, διώκωσιν αὐτοὺς ἀπὸ ἐκεῖ καὶ πολεμῶσιν αὐτοὺς μὲ τὸ ὄνομα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, τὸ ἐν τῇ καρδίᾳ λεγόμενον, ὡς προείπομεν. Ὅτι δὲ οἱ δαίμονες εὐρίσκονται μέσα μας, συμμαρτυρεῖ καὶ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος, λέγων, ὅτι ἐκεῖνο ὅπου εἶπεν ὁ Κύριος, πὼς τὸ ἀκάθαρτον πνεῦμα, ἀφ' οὗ ἐξέλη ἀπὸ τὸν ἄνθρωπον, πάλιν παίρνει ἑπτὰ ἄλλα πνεύματα καὶ εἰσέρχονται καὶ κατοικοῦν εἰς τὸν αὐτὸν ἄνθρωπον (Ματθ. ιβ' 43)· τοῦτο, λέγω, μαρτυρεῖ ὁ ἅγιος, ὅτι γίνεται μετὰ τὸ Βάπτισμα, παραχωροῦντος τοῦ Θεοῦ νὰ ἐμβαίνουν οἱ δαίμονες εἰς τὸν βαπτισθέντα, διὰ τοὺς πονηροὺς λογισμοὺς καὶ λόγους καὶ ἔργα κακά, ὅπου ἤθελε κάμνει μετὰ τὸ Βάπτισμα (Λόγ. εἰς τὰ Φῶτα)· ὅρα καὶ τὸ κ' κεφάλ. τοῦ β' μέρους.

¹² Ὅρα πὼς σοῦ ἔφερα παράδειγμα ἀπὸ τὴν φαντασίαν ὅπου γεννᾶται ἐκ τῆς δράσεως. Διότι ἤξευρε, πὼς ἄλλη αἴσθησις δὲν μᾶς πολεμεῖ τόσον, ὅσον ἡ ὄρασις. Καὶ καθὼς αὕτη εἶναι ἡ βασιλικωτέρα, ἢ λεπτοτέρα, ἢ καθαρωτέρα ἀπὸ ὅλας τὰς ἄλλας καὶ ἡ συγγενὴς μὲ τὸν νοῦν κατὰ τὴν λαμπρότητα καὶ αὐλίαν, ὡς λέγουν οἱ Θεολόγοι, ἔτσι καὶ αἱ φαντασίαι ὅπου γίνονται ἀπὸ αὐτὴν, πολὺ δύσκολα ἐξαλείφονται. Κατὰ δεύτερον τρόπον μᾶς πολεμοῦν αἱ φαντασίαι ἐκείνων τῶν αἰσchrῶν καὶ πονηρῶν λόγων, ὅπου ἠκούσαμεν καὶ τοῦτο δὲ ἤξευρε, ὅτι καθὼς, ὅταν ἐνεργοῦν αἱ ἄλλα αἰσθήσεις, τὰ ὀμμάτια δὲν εὐχαριστοῦνται, ἂν δὲν βλέπουν καὶ αὐτὰ ἐκεῖνο ὅπου αἰσθάνονται αἱ λοιπαὶ αἰσθήσεις, ἔτσι καὶ ἡ φαντασία δὲν εὐχαριστεῖται, ἀνίσως δὲν κάμνη ρατά, ὅλα τὰ ἀκουστὰ καὶ γευστὰ καὶ ὄσφραντὰ καὶ ἀπτά κατὰ τὸν Θεσσαλονίκης Γρηγόριον (σελ. 96 τῆς Φιλοκαλ.).

Πρὸς τούτοις σὲ ἐνθυμίζω, νὰ φυλαχθῆς καλά, νὰ μὴ πιστεύης ἢ τελείως νὰ δέχεσαι ὡς ἀληθινόν, ἂν ἰδῆς ἔξυπνος ἢ κοιμώμενος, ἔσωθεν τῆς καρδίας ἢ ἔξωθεν, κανένα σχῆμα, ὡσὰν φῶς ἢ πῦρ ἢ ὡσὰν εἶδος ἀγγέλου ἢ ἀγίου ἢ τοιαύτην ἄλλην καμμίαν φαντασίαν, ὅποια καὶ ἂν εἶναι· ἀγάπησον αὐτὴν τὴν ἀρετὴν καὶ σιώπα μερικὸν καιρὸν ἀκόμη καὶ ἐκεῖ ὅπου δὲν εἶναι κακὸν τὸ νὰ ὀμιλῆς διὰ νὰ ἀποκτήσης τὴν ἔξιν τῆς σιωπῆς· ἐκτὸς μόνον ἂν ἡ σιωπὴ σου εἶναι αἰτία βλάβης πνευματικῆς εἰς ἐσὲ ἢ εἰς ἄλλους· πρὸς τούτοις, σὲ ὠφελεῖ πολὺ καὶ τὸ νὰ στέκεσαι μακρὰν ἀπὸ τὰς συναναστροφὰς τῶν ἀνθρώπων· διότι ἀντὶ διὰ τοὺς ἀνθρώπους, θέλεις ἔχει συντρόφους τοὺς ἀγγέλους καὶ τοὺς ἀγίους καὶ τὸν ἴδιον Θεόν· τελευταῖον, ἐνθυμοῦ τὸν πόλεμον, ὅπου ἔχεις εἰς τὰς χεῖρας· διότι, θεωρῶντας πόσον ἀγῶνα ἔχεις νὰ πράξης εἰς αὐτόν, ἐξάπαντος θέλει σοῦ ἔλθῃ ὄρεξις νὰ ἀφήσης τὰ περιττὰ λόγια.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν Κ Σ Τ '

Ὅτι ὁ στρατιώτης τοῦ Χριστοῦ πρέπει νὰ ἀποφεύγῃ με ὅλην του τὴν δύναμιν τὰς ταραχὰς καὶ ἐνοχλήσεις, ἂν θέλῃ καλῶς νὰ πολεμήσῃ τοὺς ἐχθρούς του.

Καθὼς ἔχει χρέος ἀφευκτον κάθε χριστιανός, ὅταν χάσῃ τὴν εἰρήνην τῆς καρδίας του νὰ κάμνῃ ὅλον ἐκεῖνο ὅπου ἠμπορεῖ διὰ νὰ τὴν ξαναλάβῃ, ἔτσι πάλιν πρέπει νὰ ἠξεύρῃ, πὼς κανένα συμβεβηκὸς τοῦ κόσμου, ὅπου ἠθελε τοῦ τύχη, δὲν εἶναι δίκαιον καὶ εὐλογον νὰ τὸν ὑστερῇ ἢ νὰ τοῦ συγχύξῃ τὴν τοιαύτην εἰρήνην. Πρέπει ναί, νὰ λυπούμεθα διὰ τὰς ἀμαρτίας μας, ἀλλὰ μὲ ἓνα πόνον εἰρηνικόν, κατὰ τὸν τρόπον, ὅπου προλαβὼν ἔδειξα εἰς πολλοὺς τόπους. Καὶ οὕτω, χωρὶς ἐνόχλησιν τῆς καρδίας, ἅς συμπονοῦμεν μὲ εὐσεβῆ διάθεσιν ἀγάπης κάθε ἄλλον ἀμαρτωλὸν καὶ ἅς κλαίωμεν ἐσωτερικῶς τὸ ὀλιγώτερον· ἡγουν, ἅς πενθοῦμεν διὰ τὰ σφάλματά του. Διὰ δὲ τὰ συμβεβηκὸτα, τὰ βαρῆα καὶ βασανιστικά, ὅπου μᾶς ἔρχονται, ὡσὰν ἀσθένειαι, πληγαί, θάνατοι τῶν συγγενῶν μας, λοιμικαὶ νόσοι, πόλεμοι, πυρκαϊαὶ καὶ ἄλλα παρόμοια κακά, ἀγκαλὰ καὶ οἱ κοσμικοὶ τὰ

ἀποστρέφονται τὰς περισσοτέρας φορὰς, ὡς ἐνοχλητικὰ τῆς φύσεως, μ' ὄλον τοῦτο ἠμποροῦμεν μὲ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ, οὐ μόνον νὰ τὰ ὑποφέρομεν, ἀλλὰ καὶ νὰ τὰ θέλομεν καὶ νὰ τὰ ἀγαπῶμεν, ὡς δικαίας τιμωρίας εἰς τοὺς παρανόμους καὶ ὡς ἀφορμὰς τῶν ἀρετῶν εἰς τοὺς καλοὺς· ὅτι εἰς τοῦτο τὸ τέλος ἀποβλέποντας, συναρέσκεται ἀκόμη καὶ ὁ Κύριος ἡμῶν καὶ Θεὸς εἰς τὰ τοιαῦτα, ὅπου μᾶς στέλλει· τοῦ ὁποίου τὸ θέλημα ἀκολουθοῦντες ἡμεῖς, θέλομεν περάσει μὲ καρδίαν ἡσυχον καὶ ἀναπαυμένην, εἰς ὅλας τὰς θλίψεις καὶ βάσανα τῆς παρουσίας ζωῆς. Καὶ ἅς εἶσαι βέβαιος, ὅτι κάθε ἐνόχλησις καὶ ταραχὴ τῆς καρδίας μας, δὲν εἶναι ἀρεστὴ εἰς τοὺς θείους ὀφθαλμούς· διότι ὅ,τι λογιῆς αὐτὴ καὶ ἂν εἶναι, πάντοτε εἶναι συντροφιασμένη ἀπὸ ἀτέλειαν καὶ πάντοτε προέρχεται ἀπὸ κάποιαν κακὴν ρίζαν τῆς φιλαυτίας μας.

Διὰ τοῦτο, ἔχε πάντοτε ἄγρυπνον προσοχὴν· ἦτις, εὐθύς ὅπου νὰ ἰδῆ κάθε τι, ὅπου ἠμπορεῖ νὰ σὲ ἐνοχλήσῃ καὶ νὰ σὲ συγχύσῃ, ἅς σοῦ κάμνη σημάδι, διὰ νὰ λαμβάνῃς εἶδησιν καὶ νὰ πιάνῃς τὰ ἄρματα εἰς τὸ νὰ διευθύνεσαι· συλλογιζόμενος, ὅτι ὅλα ἐκεῖνα τὰ κακὰ καὶ ἄλλα παρόμοια πολλά, ἀγκαλὰ καὶ φαίνονται ἐξωτερικῶς κατὰ τὴν αἴσθησιν κακά, ἦτοι κακοποιά, ὅμως δὲν εἶναι ἀληθινὰ κακά, οὔτε δύνανται νὰ μᾶς ἀφαιρέσουν τὰ ἀληθινὰ καλὰ καὶ ὅτι ὅλα τὰ προστάζει καὶ τὰ παραχωρεῖ ὁ Θεός, διὰ τὰ ρηθέντα ὀρθὰ καὶ συμφέροντα εἰς ἡμᾶς τέλη καὶ δι' ἄλλα, ὅπου δὲν εἶναι γνωστὰ εἰς ἡμᾶς· ἀλλὰ δικαιοτάτα καὶ ἀγιώτατα ἀναμφιβόλως. Καί, ἀνίσως εἰς κάθε συμβεβηκῶς θλιβερὸν καὶ ἐναντίον, κρατῆται ἡ καρδία σου οὕτως ἀναπαυμένη καὶ εἰρηνικὴ, ἠμπορεῖ νὰ σοῦ γίνεταί κέρδος πολὺ· εἰ δὲ ἀλλέως ταραττεται· ἤξευρε, ὅτι κάθε γύμνασις, ὅπου κάμνεις σοῦ προξενεῖ ἢ κανένα ἢ πολὺ ὀλίγον καρπὸν.

Ἀφήνω νὰ λέγω καὶ τοῦτο, πῶς ὅταν ἡ καρδία θορυβεῖται καὶ ταραττεται, εἶναι πάντοτε ὑποκειμένη εἰς διάφορα κτυπήματα καὶ πολέμους τῶν ἐχθρῶν καὶ τὸ περισσότερο, διότι, ὅταν εἴμεθα τεταραγμένοι, δὲν ἠμποροῦμεν νὰ ἰδοῦμεν καλῶς καὶ νὰ διακρίνομεν τὴν εὐθεϊαν ὁδὸν καὶ τὴν ἀσφαλῆ στράταν τῆς ἀρετῆς· ὁ ἐχθρὸς μας λοιπὸν διάβολος ὅπου μισεῖ πολὺ αὐτὴν τὴν εἰρήνην (ὡσὰν ὅπου εἶναι τόπος, ὅπου κατοικεῖ τὸ πνεῦμα τοῦ Θεοῦ, διὰ νὰ ἐνεργήσῃ πράγματα μεγάλα), πολλὰς

φοράς ἔρχεται ὡσάν φίλος καὶ δοκιμάζει νὰ μᾶς τὴν πάρη μὲ τὸ μέσον διαφόρων ἐπιθυμιῶν¹, αἱ ὁποῖαι μᾶς φαίνονται πὼς εἶναι καλαί· ἀλλὰ πόσον αὐταὶ εἶναι ἀπατηλαὶ καὶ ψευδεῖς, ἤμπορεῖς ἀναμεταξὺ τῶν ἄλλων σημείων νὰ τὸ γνωρίσης ἀπὸ τοῦτο· δηλαδή, ἐπειδὴ μᾶς παίρνουν τὴν εἰρήνην τῆς καρδίας.

Διὰ τοῦτο, ἂν θέλῃς νὰ ἐμποδίσης τὴν τόσῃν μεγάλην ζημίαν, ὅταν ὁ βιγλάτωρας, ἦτοι ὁ νοῦς καὶ ἡ προσοχὴ τοῦ νοῦς, σοῦ δώσῃ σημεῖον πὼς καμμία νέα ἐπιθυμία τινὸς καλοῦ, ζητεῖ νὰ ἔμβῃ μέσα σου, μὴν ἀνοίξης εἰς αὐτὴν τὴν εἴσοδον τῆς καρδίας, ἀνίσως καὶ δὲν ἐλευθερωθῆς πρῶτον ἀπὸ κάθε θέλημα ἰδικόν σου καὶ νὰ τὴν παραστήσης εἰς τὸν Θεὸν καὶ ὁμολογῶντας τὴν τυφλότητα καὶ ἀγνωσίαν σου, νὰ Τὸν παρακαλέσης θερμῶς νὰ σὲ φωτίσῃ μὲ τὸ ἰδικόν Του φῶς, νὰ ἰδῆς, ἐὰν ἡ τοιαύτη ἐπιθυμία προέρχεται ἀπὸ ἀντίδικον ἐχθρὸν καὶ πρὸς τούτοις, πρόσδραμε εἰς τὸν πνευματικόν σου πατέρα καὶ ἄφησέ το, Ὅσον ἤμπορεῖς, εἰς τὴν κρίσιν ἐκείνου. Ὅμως, ἂν καὶ ἡ ἐπιθυμία ἐκείνη εἶναι ἀπὸ τὸν Θεόν, πρέπει ἐσύ, προτοῦ νὰ τὴν ἐπιχειρισθῆς, νὰ ταπεινώσης καὶ ὡσάν νὰ νεκρώσης τὴν πολλὴν σου προθυμίαν καὶ θερμότητα, ὅπου ἔχεις εἰς αὐτήν· ὅτι, τὸ ἔργον ἐκεῖνο, τοῦ ὁποίου προηγεῖται αὐτὴ ἡ ἰδική σου ταπεινώσις, εἶναι πολὺ περισσότερον ἄρεστον εἰς τὸν Θεόν, παρὰ νὰ γίνῃ μὲ τὴν ἐπιθυμίαν τῆς φύσεως, μάλιστα καμμίαν φορὰν τοῦ ἄρέσει περισσότερον ἐκείνη ἡ ἰδική σου ταπεινώσις, παρὰ, αὐτὸ τὸ ἴδιον ἔργον. Καὶ τοιοῦτοτρόπως ἀποβάλλον ἀπὸ τὸν ἑαυτὸν σου τὰς ἐπιθυμίας, ὅπου δὲν εἶναι καλαὶ καὶ μὴ κάνοντας τὰς καλὰς, ἀνίσως καὶ δὲν καταστείλῃς πρῶτον τὰς φυσικὰς σου κινήσεις, θέλεις κρατήσῃ τὴν εἰρήνην καὶ ἀσφάλειαν εἰς τὴν ἀκρόπολιν τῆς καρδίας σου.

Διὰ νὰ φυλάξης δὲ τὴν καρδίαν σου εἰρηνικὴν εἰς κάθε πρᾶγμα εἶναι χρεῖα ἀκόμη νὰ τὴν διαφεντεύῃς καὶ νὰ τὴν φυλάττῃς ἀπὸ κάποιας ἐκπλήξεως καὶ ἐλέγχους ἐσωτερικοῦς τῆς συνειδήσεώς σου, οἱ ὁποῖοι μερικὰς φορὰς εἶναι τοῦ διαβόλου, ἀγκαλὰ καὶ φαίνονται πὼς εἶναι τοῦ Θεοῦ, μὲ τὸ νὰ σὲ κατηγοροῦν διὰ κανένα σφάλμα· τοὺς ὁποίους ἐλέγχους, ἀπὸ τοὺς καρποὺς των θέλεις τοὺς

¹ Διὰ τοῦτο ὁ Ἀββὰς Ἰσαάκ, ὄχημα καὶ ἀμάξι τοῦ διαβόλου ὀνομάζει τὴν σύγχυσιν, ἐπάνω εἰς τὸ ὁποῖον καθήμενος εἰσέρχεται εἰς τὴν ταλαίπωρον ψυχὴν καὶ καταποντίζει αὐτήν (Λόγ. λγ' σελ. 211). Καὶ ὁ Πέτρος ὁ Δαμασκηνὸς λέγει· «οὐδὲ μία κακία, οὕτως εὐκόλος εἰς τὸ ἁμαρτάνειν, ὡς ἡ σύγχυσις» (σελ. 612, τῆς Φιλοκαλ.)

γνωρίσει πόθεν προέρχονται. Διότι, ἂν σέ ταπεινώνουν καὶ σέ κάνουν ἐπιμελῆ εἰς τὸ νὰ ἐργάζεσαι καὶ δὲν σοῦ ἀφαιροῦν τὴν ἐλπίδα καὶ πεποίθησιν, ὅπου ἔχεις εἰς τὸν Θεόν, πρέπει νὰ τοὺς δέχῃς ὡς ἀπὸ τὸν Θεόν καὶ νὰ Τὸν εὐχαριστῆς· εἰ δὲ καὶ σέ συγχύζουν καὶ σέ κάνουν μικρόψυχον, δύσπιστον, ἀμελῆ καὶ ὀκνηρὸν εἰς τὸ καλόν, ἅς εἶσαι βέβαιος, πὼς προέρχονται ἀπὸ τὸν ἐχθρὸν καὶ μὴ δίδης ἀκρόασιν εἰς αὐτούς· ἀλλὰ ἀκολούθει τὸν δρόμον σου καὶ τὴν γύμνασίν σου. Διότι καὶ ἔξω ἀπὸ αὐτὰ ὅπου εἶπα, πλέον κοινῶς, γεννῶνται εἰς τὴν καρδίαν μας οἱ ἐνοχλήσεις καὶ συγχύσεις, ἀπὸ τὰ συμβάντα τῶν ἐναντίων πραγμάτων, ὅπου μᾶς ἀκολουθοῦν εἰς τοῦτον τὸν κόσμον.

Ἀλλὰ σύ, διὰ νὰ ὀδηγηθῆς ἀπὸ ταῦτα τὰ κτυπήματα τῆς συγχύσεως, ἔχεις νὰ κάμνης δύο πράγματα· τὸ ἓνα εἶναι νὰ στοχασθῆς εἰς ποῖον εἶναι ἐναντία ἐκεῖνα τὰ συμβάντα· εἰς τὸ πνεῦμα καὶ τὴν ψυχὴν; ἢ εἰς τὴν ἀγάπην τοῦ ἑαυτοῦ μας καὶ τῶν ὀρέξεών μας; Διότι, ἂν εἶναι ἐναντία εἰς τὰς ὀρέξεις σου καὶ τὴν ἀγάπην τοῦ ἑαυτοῦ σου (ὅστις εἶναι ὁ καθολικὸς καὶ πρῶτος ἐχθρὸς σου), δὲν πρέπει νὰ τὰ ὀνομάζης ἐναντία, ἀλλὰ νὰ τὰ ἔχῃς διὰ εὐεργεσίας καὶ βοηθείας τοῦ Ὑψίστου Θεοῦ· ὅθεν καὶ με χαρμόσυνον καρδίαν καὶ εὐχαριστίαν νὰ τὰ δέχῃς· εἰ δὲ καὶ εἶναι ἐναντία εἰς τὸ πνεῦμα καὶ τὴν ψυχὴν, δὲν πρέπει μῆτε διὰ τοῦτο νὰ χάνῃς τὴν εἰρήνην τῆς καρδίας σου, καθὼς θέλεις μάθει εἰς τὸ ἀκόλουθον κεφάλαιον· τὸ ἄλλο εἶναι νὰ ὑψώσῃς τὸν νοῦν εἰς τὸν Θεόν· καὶ με μάτια κλεισμένα (χωρὶς νὰ θέλῃς νὰ ἤξεύρῃς ἄλλο τι), νὰ λαμβάνῃς κάθε συμβάν ἀπὸ τὴν εὐσπλαγχνὸν χεῖρα τῆς Θείας προνοίας Του, ὡς πρᾶγμα γεμάτον ἀπὸ διάφορα ἀγαθὰ².

² Διὰ τοῦτο, ἄξιον μνημῆς εἶναι ἐκεῖνο, ὅπου συνήθιζε νὰ λέγῃ πάντοτε ὁ θεῖος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος, εἰς κάθε περίστασιν ὅπου τοῦ συνέβαινε, καλὴν καὶ κακὴν, δυστυχῆ καὶ εὐτυχῆ· ἐστὶ δὲ τὸ ἀπόφθεγμα τοῦτο. «Δόξα τῷ Θεῷ πάντων ἕνεκεν· οὐ γὰρ παύσομαι τοῦτο ἐπιλέγων ἀεὶ ἐπὶ πᾶσι μοι τοῖς συμβαίνουσι» (τῶν πρὸς τὴν Διάκονον Ὀλυμπιάδα ἐπιστολῶν ια')· ὃν καὶ ὁ Θεσσαλονίκης θεῖος Γρηγόριος μιμούμενος, αὐτὸ τὸ ἴδιον συνήθιζε καὶ ἔλεγεν ὡς ἐν τῷ βίῳ τούτου ὁράται.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΖ΄.

Τι πρέπει νὰ κάνομεν, ὅταν εἴμεθα πληγωμένοι.

Ὅταν εὐρίσκεσαι πληγωμένος, διότι ἔπεσες εἰς κανένα ἀμάρτημα δι' ἀδυναμίαν σου ἢ καμμίαν φορὰν μὲ τὴν θέλησίν σου διὰ κακίαν σου, μὴ μικροψυχίσης, μήτε ταραχθῆς, διὰ τοῦτο, ἀλλ' ἐπιστρέφων εὐθὺς εἰς τὸν Θεὸν εἰπέ οὕτως· «Ἰδοὺ Κύριέ μου, ὅπου ἔκαμνα ὡσὰν ἐκεῖνος ὅπου εἶμαι· οὔτε ἦτο δυνατόν νὰ προσμένεται ἄλλο ἀπὸ ἐμένα τὸν τόσον κακοπροαίρετον καὶ ἀδυνατώτατον, παρὰ ζεπεσμός καὶ ἐγκρημισμός».

Καὶ ἐδῶ, ἐξευτελίσου εἰς τοὺς ὀφθαλμούς σου ὥραν ἱκανὴν καὶ λυπήσου μετὰ πόνου καρδίας διὰ τὴν βλάβην, ὅπου ἔκαμνες τοῦ Θεοῦ καὶ χωρὶς νὰ συγχυσθῆς, ἀγανάκτησε κατὰ τῶν φαύλων σου παθῶν, κυρίως δὲ καὶ μάλιστα, κατ' ἐκείνου τοῦ πάθους ὅπου ἐστάθη αἰτία τοῦ ζεπεσμοῦ σου· ἔπειτα εἰπέ πάλιν· «Οὔτε ἕως ἐδῶ ἤθελα σταθῆ, Κύριέ μου καὶ νὰ μὴν ἀμαρτήσω χειρότερα, ἐὰν ἐσὺ δὲν ἤθελες μὲ κρατήσῃ διὰ τὴν ἄκραν σου ἀγαθότητα».

Καὶ εὐχαρίστησέ Τον καὶ ἀγάπησέ Τον περισσότερο παρὰ ποτέ· θαυμάζων εἰς τὴν τόσῃν εὐσπλαγχίαν Του, ὅτι καὶ μὲ ὄλον ὅπου ἐβλάβη ἀπὸ ἐσέ, πάλιν σοῦ δίδει τὴν δεξιάν Του χεῖρα καὶ σὲ βοηθεῖ, διὰ νὰ μὴ ξαναπέσης εἰς ἀμαρτίαν· τελευταῖον, εἰπέ μὲ μέγαλον θάρρος εἰς τὴν ἄπειρον εὐσπλαγχίαν Του· «Ἐσύ, Κύριέ μου, κάμεν ὡσὰν ἐκεῖνος ὅπου εἶσαι καὶ συγχώρησόν μοι καὶ μὴ παραχωρήσης εἰς τὸ ἐξῆς, νὰ ζῶ χωρισμένος ἀπὸ ἐσένα, οὔτε νὰ μακρύνω ποτέ, οὔτε νὰ σὲ βλάψω πλέον».

Καὶ κάμων οὕτω, μὴ δοθῆς εἰς τὸ νὰ νομίσης, ἀνίσως καὶ σὲ ἐσυγχώρησεν, ὅτι τοῦτο δὲν εἶναι ἄλλο, παρὰ ὑπερηφάνεια, ἐνόχλησις τοῦ νοός, χαμός τοῦ καιροῦ καὶ ἀπάτη τοῦ διαβόλου, χρωματισμένη μὲ διαφόρους καλὰς προφάσεις. Διὰ τοῦτο, ἀφήνοντας τὸν ἑαυτὸν σου ἐλευθέρως εἰς τὰ ἐλεημονητικὰ χέρια τοῦ Θεοῦ, ἀκολούθει τὸ γύμνασμά σου, ὡσὰν νὰ μὴν ἤθελες ζεπέσει. Καὶ ἂν τύχη διὰ τὴν ἀδυναμίαν σου νὰ ἀμαρτήσης πολλὰς φορὰς τὴν ἡμέραν¹ καὶ νὰ μείνης

¹ Τὸ κς' καὶ κς' κεφάλαιον τοῦ β' μέρους τοῦ παρόντος βιβλίου, μᾶς διδάσκει καθαρότερα, ὅτι τὰ ἀμαρτήματα ὅπου λέγει τὸ παρὸν κεφάλαιον, δὲν ἐννοοῦνται πὼς εἶναι θανάσιμα, ἀλλ' ἀθανάσιμα καὶ συγγνωστά καὶ οἱ εἰς τὰ τοιαῦτα ἀμαρτάνοντες δὲν ἐννοοῦνται πὼς εἶναι οἱ ζῶντες ἀπλῶς καὶ ἀδιαφόρος καὶ

πληγωμένος, κάμνε τοῦτο, ὅπου σοῦ εἶπα εἰς ὅλας τὰς φορὰς, ὄχι μὲ ὀλιγωτέραν εἰς Θεὸν ἐλπίδα. Καὶ κατηγορώντας περισσότερο τὸν ἑαυτὸν σου καὶ μισῶντας τὴν ἁμαρτίαν περισσότερο, βιάζου νὰ ζῆς μὲ περισσότερο προφύλαξιν.

Τοῦτο τὸ γύμνασμα, δὲν ἀρέσκει εἰς τὸν διάβολον· διότι βλέπει πὼς εἶναι πολὺ ἀρεστὸν εἰς τὸν Θεόν· ἐπειδὴ καὶ μένει κατησχημένος ὁ ἀντίπαλος, βλέποντας πὼς ἐνικήθη ἀπὸ ἐκεῖνον, ὅπου αὐτὸς εἶχε πρότερον νικημένον. Ὅθεν καὶ διαφόρους ἀπατηλοὺς τρόπους μεταχειρίζεται, διὰ νὰ μᾶς ἐμποδίση νὰ μὴ τὸ κάμνομεν. Καὶ πολλάκις ἐπιτυχαίνει τὸν σκοπὸν τοῦ διὰ τὴν ἀμέλειάν μας καὶ τὴν ὀλίγην φροντίδα, ὅπου ἔχομεν εἰς τὸν ἑαυτὸν μας. Διὰ τοῦτο, ὅσον ἐσὺ εὔρης δυσκολίαν εἰς τοῦτο ἀπὸ τὸν ἐχθρόν, τόσον περισσότερο πρέπει νὰ βιασθῆς, διὰ νὰ τὸ κάμνης πολλὰς φορὰς, κἄν καὶ μίαν μόνην φορὰν ἔπεσες· μάλιστα δὲ πρέπει τοῦτο νὰ κάμνης, ἀνίσως, ἀφ' οὗ ἁμαρτήσης, αἰσθάνεσαι πὼς ἐνοχλῆσαι καὶ συγχύζεσαι καὶ ἀπελπίζεσαι· διὰ νὰ ἠμπορέσης μὲ αὐτό, νὰ ἀναλάβης τὴν εἰρήνην καὶ γαλήνην τῆς καρδίας σου καὶ τὸ θάρρος ὁμοῦ καὶ ἀφ' οὗ ἀρματωθῆς μὲ ταῦτα τὰ ἄρματα, νὰ στραφῆς εἰς τὸν Θεόν.

Διότι, ἡ τοιαύτη ἐνόχλησις καὶ ταραχή, ὅπου ἔχει τινὰς διὰ τὴν ἁμαρτίαν, δὲν γίνεται διὰ τὸ τέλος τῆς βλάβης τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ διὰ τὸ τέλος τῆς ἰδικῆς του καταδίκης· ταῦτόν εἰπεῖν, αὕτη προέρχεται ἀπὸ τὴν φιλαυτίαν, ὡς πολλάκις εἶπομεν.

Ὁ τρόπος δὲ διὰ νὰ ἀναλάβης τὴν εἰρήνην, εἶναι τοῦτος· τὸ νὰ λησμονήσης τότε παντελῶς τὴν πτώσιν καὶ ἁμαρτίαν σου² καὶ νὰ δοθῆς εἰς τὸ νὰ στοχάζεσαι τὴν

θανάσιμα παίσματα ποιοῦντες κάθε ὀλίγον (οὗτοι γὰρ πρέπει καὶ νὰ ἐνοχλοῦνται καὶ μὲ πόνον καρδίας νὰ κλαίουν καὶ συλλογισμὸν μεγάλον νὰ ἔχουν εἰς τὸ νὰ ἐξετάζουν πάντοτε τὴν συνείδησίν τους καὶ νὰ ἐξομολογοῦνται· καὶ λύπην σύμμετρον νὰ ἔχουν πάντοτε, ὄχι ὅμως καὶ ἀπὸ τὴν ὑπερβολὴν τῆς λύπης νὰ ἔρχονται εἰς ἀπελπισίαν), ἀλλὰ οἱ ζῶντες πνευματικὴν ζωὴν, οἱ ἀγωνιζόμενοι εἰς τὴν ἀρετὴν. Οὗτοι γὰρ τὰ τοιαῦτα συγγνωστὰ ἁμαρτήματα ποιοῦντες (ποῖα δὲ εἶναι ταῦτα, ὅρα εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ αὐτοῦ κς' κεφαλ.) ἢ καὶ βαρύτερα τούτων καὶ μεγαλύτερα (εἰς τὰ ὅποια κάποτε πίπτουσι καὶ αὐτοί, παραχωρήσει Θεοῦ), ποιοῦσι κατὰ τὴν διάταξιν τοῦ παρόντος κεφαλαίου· πλὴν ἡ διάταξις αὕτη, ὠφελ[ε]ι ἀπλῶς κάθε ἄνθρωπον, ὅπου κάμνει τὸ οἰονδήποτε ἁμάρτημα.

² Εἰς τοῦτο ἀρμόζει ἡ ἱστορία ὅπου ἀναγινώσκομεν εἰς τὸ Γεροντικόν· φαίνεται γὰρ ἐκεῖ, ὅτι ἓνας μοναχὸς ἔτυχε κατὰ συναρπαγὴν νὰ πέσῃ εἰς πορνείαν. Καὶ ἐπειδὴ οἱ λογισμοὶ τῆς ἀπογνώσεως ἔσωθεν τὸν ἐνόχλων, ὅτι ἀπώλεσε τὴν ψυχὴν του καὶ πλέον σωτηρίαν δὲν ἔχει αὐτὸς ὡς φρόνιμος καὶ ἔμπειρος εἰς τὸν κατὰ τοῦ ἐχθροῦ ἀόρατον πόλεμον, ἔλεγε τότε εἰς τοὺς λογισμοὺς του «οὐχ ἡμαρτον, οὐχ ἡμαρτον»· ἕως οὗ ἐμβήκεν εἰς τὸ κελλίον του καὶ ἐκλείσθη καὶ ἀφ' οὗ εἰρήνευσε τὴν καρδίαν του, τότε ἔδειξε τὴν πρέπουσαν

ἄφατον ἀγαθότητα τοῦ Θεοῦ· καὶ ὅτι, αὐτὸς στέκεται πολὺ πρόθυμος καὶ ἐπιθυμεῖ νὰ συγχωρήσῃ κάθε ἁμαρτίαν, ὅσον καὶ ἂν εἶναι βαρεῖα, προσκαλῶν τὸν ἁμαρτωλὸν μὲ διαφόρους τρόπους καὶ διὰ μέσου διαφόρων ὁδῶν, διὰ νὰ ἔλθῃ εἰς αὐτὸν καὶ νὰ ἐνωθῆ μαζί του εἰς ταύτην τὴν ζωὴν μὲ τὴν χάριν Του· εἰς δὲ τὴν ἄλλην, νὰ τὸν ἀγιάσῃ μὲ τὴν δόξαν Του καὶ νὰ τὸν κάμνῃ αἰωνίως μακάριον. Καὶ ἀφ' οὗ μὲ αὐτὰς καὶ παρομοίας σκέψεις καὶ στοχασμούς, εἰρηνεύσῃς τὸν νοῦν σου, τότε θέλεις στραφῆ εἰς τὴν πτώσιν σου, κάμνων ὡς εἶπα ἄνωθεν· μετέπειτα, εἰς τὸν καιρὸν τῆς ἐξομολογήσεως (τὴν ὁποίαν σὲ παραινῶ νὰ κάμνης συχνάκις), ἐνθυμήσου ὅλας σου τὰς ἁμαρτίας καὶ μὲ πόνον νέον καὶ λύπην, διὰ τὴν βλάβην τοῦ Θεοῦ καὶ μὲ γνώμην καὶ ἀπόφασιν νὰ μὴ τὸν βλάβῃς πλέον, φανέρωσε τὰς ὅλας εἰς τὸν Πνευματικὸν σου καὶ κάμνε μετὰ προθυμίας τὸν κανόνα, ὅπου ἤθελε σὲ διορίσει.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΗ'.

Ποταπὴν τάξιν κρατεῖ ὁ διάβολος εἰς τὸ νὰ πολεμῆ καθολικῶς καὶ νὰ πλανᾷ διαφόρων καταστάσεων ἀνθρώπους.

Ἦξευρε, ἀγαπητέ, ὅτι ὁ διάβολος δὲν σπουδάζει εἰς ἄλλο, παρὰ εἰς τὴν ἰδικὴν μας ἀπώλειαν καὶ ὅτι δὲν πολεμεῖ ὅλους μὲ ἓνα καὶ τὸν αὐτὸν τρόπον. Καὶ διὰ νὰ ἀρχίσω νὰ σοῦ περιγράψω μερικοὺς ἀπὸ τοὺς πολέμους του καὶ τὰς τάξεις καὶ ἀπάτας του, σοῦ παρασταίνω πέντε καταστάσεις τοῦ ἀνθρώπου. Διότι μερικοὶ εἶναι εἰς τὴν δουλείαν τῆς ἁμαρτίας χωρὶς κανένα λογισμὸν νὰ ἐλευθερωθοῦν· μερικοὶ πάλιν, θέλουν νὰ ἐλευθερωθοῦν, ἀλλὰ δὲν ἀρχίζουν τὸ ἐπιχείρημα· εἶναι καὶ ἄλλοι ὅπου μετὰ τὴν ἀπόκτησιν τῶν ἀρετῶν, πίπτουν μὲ μεγαλυτέραν φθορὰν εἰς τὴν ἁμαρτίαν, ἀπὸ τοὺς ὁποίους, ἄλλοι μὲν νομίζουν πῶς περιπατοῦν εἰς τὴν τελειότητα, ἄλλοι ἀφήνουν τὸν δρόμον τῆς ἀρετῆς ὅπου ἔχουν καὶ ἄλλοι, τὴν ἀρετὴν ὅπου ἔχουν, τὴν κάμνουν αἰτίαν κακίας, διὰ τοὺς ὁποίους ὅλους, θέλω ὁμιλήσει ξεχωριστά.

μετάνοιαν διὰ τὴν ἁμαρτίαν του· ὅθεν καὶ ἀπεκαλύφθη εἰς ἓνα ἄλλον διορατικὸν Γέροντα, ὅτι ὁ μοναχὸς ἐκεῖνος, ἔπεσε ναι, ἀλλὰ ἐσηκώθη καὶ ἐνίκησε.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν Κ Θ '.

**Περὶ τοῦ πολέμου καὶ τῆς ἀπάτης ὅπου μεταχειρίζεται ὁ διάβολος μετὰ
ἐκείνους ὅπου κρατεῖ εἰς τὴν δουλείαν τῆς ἀμαρτίας.**

Ὅταν ὁ διάβολος κρατῇ κανέναν εἰς τὴν δουλείαν τῆς ἀμαρτίας, δὲν σπουδάζει εἰς ἄλλο παρὰ εἰς τὸ νὰ τὸν τυφλώσῃ περισσότερο καὶ νὰ τὸν εὐγάνῃ ἀπὸ κάθε λογισμὸν καλόν, ὅπου ἠμπορεῖ νὰ τὸν παρακινήσῃ εἰς τὸ νὰ γνωρίσῃ τὴν δυστυχεστάτην του ζωὴν· καὶ ὄχι μόνον τὸν εὐγάνῃ ἀπὸ τοὺς λογισμοὺς ὅπου τὸν προσκαλοῦν εἰς τὴν ἐπιστροφὴν καὶ μετάνοιαν, βάλλων εἰς τὸν νοῦν του ἄλλους λογισμοὺς κακοὺς καὶ ἐναντίους, ἀλλὰ καὶ μετὰ ἔτοιμας καὶ ὀγλήγορας ἀφορμὰς, τὸν κάνει ὁ τρισκατάρατος νὰ πίπτῃ συχνὰ εἰς τὴν ἰδίαν ἀμαρτίαν ἢ εἰς ἄλλας μεγαλυτέρας, ἀπὸ τὸ ὅποῖον ἀποβαίνει ὁ ταλαίπωρος ἀμαρτωλός, πλέον ἐσκοτισμένος καὶ τυφλός· ὥστε ὅπου ἡ τυφλότης του καταστῶ καὶ κρημνίζεται εἰς τὴν ἔξιν τῆς ἀμαρτίας καὶ ἔτσι τρέχων ὁ ἄθλιος ἀπὸ τὴν πρᾶξιν τῆς ἀμαρτίας εἰς μεγαλυτέραν τυφλότητα· καὶ πάλιν, ἀπὸ τὴν τυφλότητα εἰς μεγαλυτέρα ἀμαρτήματα, κυκλογυρίζει σχεδὸν ὅλην τὴν ταλαίπωρον ζωὴν του μέχρι θανάτου, ἂν ὁ Θεὸς δὲν προμηθεύσῃ τὴν σωτηρίαν αὐτοῦ μετὰ τὴν χάριν Του.

Λοιπόν, ὅστις εὐρίσκεται εἰς αὐτὴν τὴν δυστυχεστάτην κατάστασιν, ἂν ἀγαπᾷ νὰ ἰατρευθῇ, πρέπει νὰ δεχθῇ παρηνθὺς τὸ ὀγληγορώτερον, τὸν λογισμὸν ἐκεῖνον καὶ τὴν ἔμπνευσιν, ὅπου τὸν προσκαλεῖ ἀπὸ τὸ σκότος εἰς τὸ φῶς καὶ ἀπὸ τὴν ἀμαρτίαν εἰς τὴν μετάνοιαν καὶ πρέπει διὰ νὰ φωνάξῃ μετὰ ὅλην τὴν καρδίαν εἰς τὸν Ποιητὴν του· «Κυρίε μου βοήθει μοι, βοήθησόν μοι ὀγλήγορα καὶ μὴ με ἀφήσῃς πλέον εἰς τοῦτο τὸ σκότος τῆς ἀμαρτίας»· ἄς μὴ παύσῃ δὲ νὰ ἀναδιπλώσῃ πολλάκις τὸ αὐτὸ καὶ νὰ φωνάξῃ μετὰ τοῦτον καὶ παρόμοιον τρόπον· καὶ εὐθύς, εὐθύς, ἂν εἶναι δυνατόν, ἄς ζητήσῃ βοήθειαν καὶ συμβουλήν, διὰ νὰ ἠμπορέσῃ νὰ ἐλευθερωθῇ ἀπὸ τὸν ἐχθρόν· εἰ δὲ καὶ δὲν δύναται νὰ ὑπάγῃ εὐθύς, ἄς προστρέξῃ μετὰ κάθε ὀγληγορότητα εἰς τὸν ἐσταυρωμένον Ἰησοῦν καὶ ἄς προσπέσῃ εἰς τοὺς ἱερούς Του πόδας μετὰ τὸ πρόσωπον εἰς τὴν γῆν καὶ εἰς τὴν Θεοτόκον Μαρίαν, ζητῶν εὐσπλαγγνίαν καὶ βοήθειαν καὶ ἡ νίκη στέκει εἰς αὐτὴν τὴν ὀγληγορότητα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α΄.

Περὶ τοῦ πολέμου καὶ τῆς ἀπάτης, ὅπου μεταχειρίζεται ὁ διάβολος μετὰ ἐκείνους ὅπου γνωρίζουν τὸ κακὸν τοῦς καὶ θέλουν νὰ ἐλευθερωθοῦν καὶ διότι αὐτοὶ ἀποφάσεις μας πολλάκις δὲν λαμβάνουν τὸ ἀποτέλεσμά των.

Ἐκεῖνοι, ὅπου γνωρίζουν τὴν κακὴν ζωὴν ὅπου ζοῦν καὶ θέλουν νὰ τὴν ἀλλάξουν, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον μένουν πλανεμένοι καὶ νικημένοι ἀπὸ τὸν ἐχθρόν, μετὰ ταῦτα τὰ ἄρματα· μετὰ ταῦτα, μετὰ ταῦτα· αὔριον, αὔριον· ἄς τελειώσω πρῶτον αὐτὴν τὴν ὑπόθεσιν καὶ μετὰ ταῦτα νὰ παραδοθῶ μετὰ περισσοτέραν ἀνάπαυσιν εἰς τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ καὶ εἰς τὴν πνευματικὴν ζωὴν· ἄς κάμνω τοῦτο σήμερον καὶ αὔριον μετανοῶ. Παγὶς τοῦ ἐχθροῦ εἶναι αὕτη, ἀδελφέ, ἡ ὁποία ἔπιασε πολλοὺς καὶ πιάνει ἀκόμη ὀλοένα τὸν κόσμον. Αἰτία δὲ τῆς παγίδος ταύτης εἶναι ἡ ἀμέλεια καὶ ἡ ἀνοησία ἡ ἰδική μας. Ἐπειδὴ καὶ εἰς μίαν τοιαύτην ὑπόθεσιν, εἰς τὴν ὁποίαν συνίσταται καὶ κρέματα ὅλη ἡ σωτηρία τῆς ἰδικῆς μας ψυχῆς καὶ ὅλη ἡ τιμὴ τοῦ Θεοῦ, δὲν πιάνομεν μετὰ ὀγληγορότητα ἐκεῖνο τὸ ἄρμα τὸ τόσο δυνατόν καὶ νὰ εἰποῦμεν εἰς τὸν ἑαυτόν μας· τώρα, τώρα νὰ ζήσω πνευματικὴν ζωὴν καὶ ὄχι μετὰ ταῦτα· σήμερον, σήμερον νὰ μετανοήσω καὶ ὄχι αὔριον· τό, τώρα καὶ τό, σήμερον, εἶναι εἰς χεῖρας μου· τό, μετὰ ταῦτα καὶ τὸ αὔριον εἶναι εἰς τὰς χεῖρας τοῦ Θεοῦ. Ἀλλὰ καὶ ἂν ἤθελε δοθῆ εἰς ἐμὲ τό, μετὰ ταῦτα καὶ τὸ αὔριον, ποία ὁδὸς σωτηρίας καὶ νίκης ἤθελεν εἶναι αὕτη, τὸ νὰ θέλω πρῶτον νὰ λάβω πληγὰς καὶ ὕστερον νὰ ἰατρεύομαι; Τὸ νὰ κάμνω νέας ἀταξίας πρῶτον καὶ ἔπειτα νὰ σωφρονίζομαι;

Ὅθεν, ἂν θέλῃς νὰ φύγῃς, ἀδελφέ, ἀπὸ ταύτην τὴν πλάνην καὶ νὰ νικήσῃς τὸν ἐχθρόν, ἡ ἰατρία εἶναι, τὸ νὰ ὑπακούσῃς ὀγλήγορα μετὰ τὴν πρᾶξιν εἰς τοὺς καλοὺς λογισμοὺς καὶ θείας ἐμπνεύσεις, ὅπου σὲ καλοῦν εἰς μετάνοιαν καὶ νὰ μὴ δώσῃς τελείως διορίαν εἰς τὸ μέσον, μηδὲ νὰ εἰπῆς, ὅτι ἐγὼ ἔκαμνα ἀποφασιστικὴν γνώμην διὰ νὰ μετανοήσω μετὰ ταῦτα καὶ πλέον δὲν δύναμαι νὰ μεταβληθῶ, ὄχι· διότι αὐτοὶ ἀποφάσεις αὗται πολλάκις σφάλλουσι καὶ πολλοὶ εἰς αὐτὰς θαρροῦντες, ἔμειναν ἠπατημένοι καὶ ἀμετανόητοι, διὰ διαφόρους αἰτίας.

Α΄. Διότι αὐτοὶ ἰδικαί μας ἀποφάσεις δὲν εἶναι θεμελιωμένα ἐπάνω εἰς τὴν ἀπιστίαν τοῦ ἑαυτοῦ μας καὶ εἰς τὸ θάρρος καὶ τὴν ἐλπίδα τοῦ Θεοῦ· ὅθεν, ἀπὸ

τοῦτο ἀκολουθεῖ τό, νὰ μὴ ἡμποροῦμεν νὰ ἰδοῦμεν τὴν μεγάλην μας ὑπερηφάνειαν· ἀπὸ τὴν ὁποῖαν παρακινούμενοι, θαρροῦμεν εἰς τὰς ἰδικὰς μας ἀποφάσεις, πὼς εἶναι στερεαί. Ἀλλὰ τὸ φῶς, διὰ νὰ γνωρίσομεν αὐτὴν τὴν ὑπερηφάνειαν καὶ ἀσθένειάν μας καὶ ἡ βοήθεια διὰ νὰ ἰατρευθῶμεν, προέρχεται ἀπὸ τὴν ἀγαθότητα τοῦ Θεοῦ, ὅστις παραχωρεῖ, ὡς εἶπομεν πρότερον, νὰ πίπτομεν· καὶ μὲ τὴν πτώσιν, μᾶς προσκαλεῖ ἀπὸ ἰδικόν μας θάρρος καὶ ἐλπίδα, εἰς τὸ νὰ ἐλπίζομεν καὶ νὰ θαρροῦμεν εἰς Αὐτὸν μόνον· καὶ ἀπὸ τὴν ὑπερηφάνειάν μας, μᾶς προσκαλεῖ εἰς τὴν γνῶσιν τοῦ ἑαυτοῦ μας. Θέλεις νὰ ἡξεύρης ἄνθρωπε, πότε εἶναι δυνατὰ καὶ στερεαὶ αἱ ἀποφάσεις σου; Ὅταν δὲν ἔχῃς κανένα θάρρος εἰς τὸν ἑαυτὸν σου καὶ ὅταν εἶναι ὅλαι θεμελιωμένοι μετὰ ταπεινώσιν, εἰς τὴν ἐλπίδα καὶ τὸ θάρρος τοῦ Θεοῦ.

Β'. Ὅταν κινούμεθα ἡμεῖς νὰ κάμνομεν καμμίαν ἀπόφασιν, στοχαζόμεθα μόνον τὴν ὠραιότητα καὶ δύναμιν τῆς ἀρετῆς· ἥτις σύρει εἰς τοῦ λόγου τῆς τὴν θέλησίν μας, ὅσον καὶ ἂν εἶναι ἀσθενής καὶ ἀδύνατος· μετὰ ταῦτα ὁμως, ὅταν ἔλθῃ ἐμπρὸς ἡ δυσκολία καὶ ὁ κόπος, μετὰ τὰ ὁποῖα ἀποκτᾶται ἡ ἀρετὴ, μετὰ τὸ νὰ εἶναι ἀδύνατος καὶ νεῆ ἡ θέλησίς μας, ὀλιγοστεύει καὶ σύρεται ὀπίσω καὶ ἀκολουθῶς μένουσιν ἄπρακτοι αἱ ἀποφάσεις μας. Διὰ τοῦτο, ἐσὺ συνήθισε νὰ ἀγαπᾷς πολὺ περισσότερο τὰς δυσκολίας, ὅπου φέρουν τὴν ἀπόκτησιν τῶν ἀρετῶν, παρὰ τὰς ἰδίας ἀρετὰς καὶ ἀπὸ αὐτὰς τὰς δυσκολίας ἅς τρέφεται πάντοτε ἡ θέλησίς σου, πότε μετὰ τὸ ὀλίγον καὶ πότε μετὰ τὸ πολὺ, ἂν θέλῃς ἀληθινὰ νὰ ἀποκτήσῃς τὰς ἀρετὰς. Καὶ ἅς εἶσαι βέβαιος, ὅτι τόσον πλέον ὀγληγορώτερα καὶ γενναιώτερα θέλεις νικήσῃς τὸν ἑαυτὸν σου καὶ τοὺς ἐχθρούς σου, ὅσον πλέον γενναίως ἐναγκαλισθῇς τὰς δυσκολίας καὶ ὅσον περισσότερο τὰς ἀγαπᾷς.

Γ'. Διότι αἱ ἀποφάσεις μας μερικὰς φορὰς δὲν στοχαζόνται τὰς ἀρετὰς καὶ τὴν θέλησιν τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ τὸ ἰδικόν τους συμφέρον, τὸ ὁποῖον, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀκολουθεῖ εἰς τὰς ἀποφάσεις, ὅπου κάμνομεν διὰ τὰς πνευματικὰς τρυφὰς καὶ διὰ νὰ ἀποκτήσομεν θεῖα χαρίσματα. Ὅθεν ἡμεῖς, εἰς τὰς θλίψεις ὅπου μᾶς στενοχωροῦν πολὺ, ἄλλην βοήθειαν δὲν εὐρίσκομεν, παρὰ νὰ βάλομεν σκοπὸν καὶ νὰ ἀποφασίσωμεν πὼς θέλομεν νὰ δοθοῦμεν ὅλως διόλου εἰς τὸν Θεὸν καὶ εἰς τὰ

γυμνάσματα τῶν ἀρετῶν. Καὶ ἂν ἀγαπᾷς νὰ δοθῆς καὶ σύ, ἀδελφέ, εἰς τοῦτο, ἅς εἶσαι εἰς τὸν καιρὸν τῶν πνευματικῶν τρυφῶν πολὺ προφυλακτικὸς καὶ ταπεινὸς εἰς τὰς ἀποφάσεις σου· μάλιστα δὲ φυλάττου, νὰ μὴ κάμνης ἐντολὰς εἰς τὸν ἑαυτὸν σου καὶ ταξίματα· διὰ νὰ μὴν τὰ παραβῆς καὶ πέσης εἰς ἁμαρτίαν· καὶ ὅταν εὐρίσκεσαι λυπημένος, ἢ ἀπόφασις καὶ γνώμη σου ἅς εἶναι εἰς τὸ νὰ ὑποφέρης εὐχαρίστως τὸν σταυρὸν καὶ τὴν θλίβιν, καθὼς θέλει ὁ Κύριος, ἀποστρεφόμενος κάθε βοήθειαν ἐπίγειον καὶ καμμίαν φορὰν ἀκόμη καὶ τὴν οὐράνιον· μία δὲ ἅς εἶναι ἢ ζήτησίς σου καὶ μία ἢ ἐπιθυμία σου, τὸ νὰ βοηθῆσαι ἀπὸ τὸν Θεόν, διὰ νὰ ἠμπορῆς νὰ ὑποφέρης κάθε ἐναντίον, χωρὶς νὰ μολύνῃς τὴν ἀρετὴν τῆς ὑπομονῆς καὶ χωρὶς νὰ δώσης ἀηδία εἰς τὸν Θεόν σου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΛΑ΄.

Περὶ τῆς ἀπάτης, ὅπου μεταχειρίζεται ὁ ἐχθρὸς μετ' ἐκείνους, ὅπου νομίζουν πὼς περιπατοῦν εἰς τὴν τελειότητα.

Ὅταν ὁ ἐχθρὸς δὲν δυνηθῆ νὰ νικήσῃ, οὔτε τοὺς δεδουλωμένους εἰς τὴν ἁμαρτίαν, οὔτε τοὺς ζητοῦντας νὰ ἐλευθερωθοῦν ἀπὸ αὐτὴν, ὡς ἄνωθεν εἶπομεν, τότε προστρέψει ὁ πονηρὸς εἰς τοὺς ἐναρέτους καὶ πολεμεῖ ὁ πανοῦργος νὰ τοὺς κάμνη νὰ λησμονήσουν μὲν τοὺς ἐχθρούς, ὅπου εἶναι κοντὰ τοὺς καὶ ἐμπράκτως τοὺς πολεμοῦν καὶ τοὺς βλάπτουν, νὰ ἐπιθυμοῦν δὲ καὶ νὰ φαντάζονται ὑπὲρ τὴν δύναμίν τοὺς τὰ ὑψηλὰ καὶ μεγάλα¹ καὶ πρὸ τοῦ καιροῦ, νὰ ἔχουν ἀποφασιστικούς

¹ Ἦξευρε γάρ, ἀγαπητέ, ὅτι ἀπὸ ἕξι μέρη μᾶς πολεμοῦν οἱ δαίμονες, καθὼς λέγουν οἱ Πατέρες καὶ μάλιστα ὁ ἅγιος Μελέτιος ὁ Ὁμολογητής· ἀπὸ ἄνω καὶ κάτω, ἀπὸ δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ καὶ ἀπὸ ἔμπροσθεν καὶ ὀπίσθεν. Καὶ ἄνω μὲν εἶναι αἱ ὑπὲρ τὴν δύναμίν μας ὑπερβολαί, ὅπου κάμνομεν εἰς τὴν ἀρετὴν, κάτω δὲ αἱ ἐκ τῆς ἀμελείας μας ἐλλείψεις, ὅπου παθαίνομεν εἰς τὴν αὐτὴν ἀρετὴν (διὰ τοῦτο εἶπον οἱ Πατέρες, ὅτι τὰ ἄκρα εἶναι τῶν δαιμόνων) καὶ δεξιὰ μὲν λέγονται, ὅταν οἱ δαίμονες μετ' ἐξῆς αἰτίαν καὶ πρόφασιν τοῦ καλοῦ, μᾶς ρίπτουν εἰς τὸ κακόν· ἀριστερὰ δε, ὅταν ἀπὸ φανεράν αἰτίαν τοῦ κακοῦ, μᾶς κάμνουσι νὰ ἁμαρτάνομεν. Καὶ ἔμπροσθεν μὲν εἶναι, ὅταν οἱ δαίμονες μᾶς πολεμοῦν μετ' ἐξῆς λογισμοῦς καὶ ἐνθυμήσεις καὶ προλήψεις τῶν περασμένων πραγμάτων. Καὶ καθολικῶς εἰπεῖν, ὅλοι οἱ πονηροὶ λογισμοὶ προσβάλλουσιν εἰς τὴν ψυχὴν, ἢ ἐσωτερικῶς ἢ ἐξωτερικῶς. Καὶ ἐσωτερικῶς μὲν προσβάλλουσιν, ἢ διὰ ἰδέας καὶ εἰκόνας ἐν τῇ αὐτῇ φαντασίᾳ τυπωμένης θεωρητικῶς ἢ διὰ τοῦ ἐνδιαθέτου λόγου τῆς καρδίας, ἐν τῇ αὐτῇ φαντασίᾳ τυπουμένου ἀκουστικῶς. Ἐξωτερικῶς δὲ προσβάλλουσιν αὐτήν, διὰ μέσου τῶν αἰσθητῶν ἀντικειμένων τῶν πέντε αἰσθήσεών μας· ἡγοῦν διὰ τῶν ὁρατῶν πραγμάτων, ἀκουστῶν, ὀσφραντῶν, γευστῶν, ἀπτῶν (περὶ ὧν ὄρα εἰς τὸ κγ' κεφάλαιον, πὼς πρέπει νὰ διορθώνομεν τὰς αἰσθήσεις μας)· αἷτια δὲ καὶ τῶν ἐσωτερικῶς καὶ τῶν ἐξωτερικῶς κινουμένων λογισμῶν, εἶναι τρία· κυρίως μὲν καὶ πρώτως οἱ δαίμονες· ἐπομένως δὲ καὶ καταχρηστικῶς τὰ πάθη· ἡγοῦν αἱ πληγαὶ ὅπου ἐφθάσαμεν νὰ λάβομεν καθ' ἕξιν εἰς τὴν καρδίαν προαιρετικῶς, ἢ μισοῦντες κανένα πρᾶγμα ἢ ἀγαπῶντες αὐτὸ ἐμπαθῶς. Καὶ συνεπομένως, ἢ διεφθαρμένη κατάστασις τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως.

σκοπούς, διὰ νὰ φθάσουν τὴν τελειότητα. Ἀπὸ τὸ ὁποῖον γεννᾶται, τὸ νὰ μὴ φροντίζουν αὐτοὶ διὰ τὰς πληγὰς, μὲ τὰς ὁποίας εἶναι πληγωμένοι, ἀλλὰ, νομίζοντες αὐτὰς τὰς ἐπιθυμίας καὶ ἀποφάσεις τῆς τελειότητος ὡσὰν νὰ ἦσαν ἔργα καὶ πράγματα, ὑπερηφανεύονται ποικιλοτρόπως. Ὅθεν, μὴ θέλοντες νὰ ὑποφέρουν μὲ τὸ ἔργον ἓνα παραμικρὸν ἐναντίον ἢ ἓνα μικρὸν λόγον, ἐξοδεύουν μετὰ ταῦτα τὸν καιρὸν, εἰς μακρὰς μελέτας ἀποφάσεων, ἀποφασίζοντες δηλαδὴ μὲ τὸν νοῦν τους, νὰ ὑποφέρουν μεγάλα βάσανα διὰ ἀγάπην Θεοῦ. Καὶ ἐπειδὴ, ὅταν κάμνουν τὰς φαντασιώδεις ἀποφάσεις ταύτας δὲν αἰσθάνονται καμμίαν θλίψιν καὶ ἐναντιότητα εἰς τὸ σῶμα των, διὰ τοῦτο λογιάζουν οἱ ταλαίπωροι πὼς εὐρίσκονται εἰς τὸν βαθμὸν ἐκείνων τῶν ἐναρέτων, ὅπου ὑποφέρουν ἐμπράκτως μεγάλα βάσανα. Καὶ δὲν ἠξεύρουν, πὼς ἄλλο εἶναι τὰ λόγια καὶ αἱ ἀποφάσεις καὶ ἄλλο εἶναι τὰ ἔργα καὶ τὰ πράγματα. Λοιπὸν, ἂν θέλῃς νὰ ἀποφύγῃς, ἀδελφέ, αὐτὴν τὴν ἀπάτην, ἀπόφασισε νὰ πολεμῆς μὲ τοὺς ἐχθρούς, ὅπου σὲ πολεμοῦν, πραγματικῶς καὶ πλησίον· καὶ οὕτω θέλεις γνωρίσει φανερά, ἂν αἱ ἀποφάσεις ὅπου κάμνεις, εἶναι ἀληθεῖς ἢ ψευδεῖς· δυναταὶ ἢ ἀσθενεῖς· καὶ ἔτσι θέλεις περιπατήσῃς εἰς τὴν ἀρετὴν καὶ τελειότητα, διὰ τετριμμένης ἀσφαλοῦς καὶ βασιλικῆς στρατάς.

Κατὰ τῶν ἐχθρῶν δὲ ἐκείνων, ὅπου δὲν σὲ ἐνοχλοῦν κατὰ τὸ παρόν, δὲν σὲ συμβουλεύω νὰ κάμνῃς πόλεμον, πάρεξ ὅταν πιθανῶς γνωρίσης, πὼς ἀπερνῶντος τοῦ καιροῦ, ἔχουν νὰ σὲ πολεμήσουν. Διότι μὲ τὴν πρόγνωσιν καὶ προμελέτην αὐτὴν, ἠμπορεῖς νὰ προετοιμασθῆς μὲ γενναίας ἀποφάσεις διὰ νὰ τοὺς ἀντισταθῆς· καὶ ὅταν ἔλθουν, μένουν ἄπρακτοι, εὐρίσκοντές σε προετοιμασμένον. Διὰ τοῦτο μὴ νομίσης ποτὲ τὰς ἀποφάσεις σου πὼς νὰ εἶναι καὶ ἔργα καὶ πράγματα· ἀγκαλὰ καὶ νὰ ἐγυμνάσθῃς εἰς τὰς ἀρετὰς εἰς μερικὸν καιρὸν μὲ τοὺς ἀρμοδίους τρόπους, ἀλλὰ εἰς αὐτὰς ἅς εἶσαι ταπεινός· καὶ φοβοῦ τὸν ἑαυτὸν σου καὶ τὴν ἀδυναμίαν σου· καὶ ἐλπίζων εἰς τὸν Θεόν, πρόσδραμε εἰς Αὐτὸν μὲ συχνὰς δεήσεις, διὰ νὰ σὲ δυναμώνῃ καὶ νὰ σὲ φυλλάτῃ ἀπὸ τοὺς κινδύνους καὶ μάλιστα ἀπὸ κάθε μικρὰν ὑπόληψιν καὶ ἐλπίδα τοῦ ἑαυτοῦ σου. Διότι ἂν ἐσὺ εἶσαι τοιοιουτρόπως ταπεινός εἰς ἑαυτὸν σου, ἀγκαλὰ καὶ νὰ μὴν εἶσαι ἐλεύθερος τελείως ἀπὸ κάποια μικρὰ ἐλαττώματα (εἰς τὰ ὁποῖα σὲ ἀφήνει ὁ Θεὸς καμμίαν φορὰν διὰ νὰ σὲ κάμνῃ νὰ

γνωρίσης τὴν ἀσθένειαν τοῦ ἑαυτοῦ σου καὶ νὰ φυλάξῃ εἰς σὲ κάποιον καλὸν ὅπου ἔχεις), μὲ ὅλον τοῦτο εἶναι συγχωρημένον εἰς σὲ νὰ ἐπιθυμῆς καὶ νὰ κάμνης σκοποὺς ἀποφασιστικούς, διὰ νὰ ἀναβῆς εἰς ὑψηλότερον βαθμὸν τελειότητος.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν Α Β´.

Περὶ τοῦ πολέμου καὶ τῆς ἀπάτης, ὅπου μεταχειρίζεται ὁ διάβολος, διὰ νὰ ἀφήσομεν τὴν στράταν τῆς ἀρετῆς ὅπου περιπατοῦμεν.

Ἡ δ'ἀπάτη πὸν μᾶς προσβάλλει ὁ πονηρὸς διάβολος, ὅταν μᾶς ἰδῇ πὸς περιπατοῦμεν κατ'εὐθειαν εἰς τὴν ἀρετὴν, εἶναι αἱ διάφοροι ἐπιθυμίαι, ὅπου διεγείρει κατεπάνω μας, διὰ νὰ μᾶς κάμνη νὰ ξεπέσωμεν ἀπὸ τὴν γύμνασιν τῶν ἀρετῶν εἰς τὰς κακίας. Παραδείγματος χάριν· ὅταν ἓνας ἄρρωστος ὑποφέρῃ μὲ ὑπομονητικὴν θέλησιν τὴν ἀρρωστίαν του, ὁ ἐχθρὸς, ὅπου γνωρίζῃ ὅτι τοιοῦτοτρόπως ἠμπορεῖ ἐκεῖνος νὰ ἀποκτήσῃ τὴν ἕξιν τῆς ὑπομονῆς, τοῦ παρασταίνει ἐμπρὸς του πολλὰ καλὰ ἔργα, ὅπου ἠμποροῦσε νὰ κάμνη ἂν εὕρισκετο εἰς ἄλλην στάσιν καὶ σπουδάζει νὰ τὸν καταπέισῃ πὸς ἂν ἦτον ὑγιῆς ἤθελε δουλεύσει καλύτερα τὸν Θεὸν καὶ νὰ ὠφελήσῃ καὶ τὸν ἑαυτὸν του καὶ τοὺς ἄλλους.

Ἀφ'οὔ δὲ κινήσῃ εἰς αὐτὸν αὐτὰς τὰς ἐπιθυμίας, πηγαίνει κατ'ὀλίγον, αὐξάνοντάς τας τοιοῦτοτρόπως, ὅπου τὸν κάμνει νὰ θορυβῆται καὶ νὰ ταραττεται, διότι δὲν ἠμπορεῖ νὰ τὰς τελειώσῃ κατὰ τὸ θέλημά του. Καὶ ὅσον γίνονται εἰς αὐτὸν μεγαλύτεραι καὶ δυνατώτεραι αἱ τοιαῦται ἐπιθυμίαι, τόσον πλέον αὐξάνει καὶ ἡ ἐνόχλησις καὶ ταραχὴ τῆς καρδίας του· καὶ ἔπειτα ἀπὸ τοῦτο, κατ'ὀλίγον, μὲ ἐπιδεξιότητα τὸν φέρνει ὁ ἐχθρὸς εἰς τὸ νὰ μὴν ὑπομείνῃ πλέον τὴν ἀρρωστίαν του, ὄχι ὡσὰν ἀρρωστίαν, ἀλλ'ὡσὰν ἐμπόδιον ἐκείνων τῶν ἀρετῶν, ὅπου μὲ πολλὴν ὄρεξιν ἐπιθυμεῖ νὰ κάμνη, διὰ μεγαλυτέραν ὠφέλειαν. Καὶ ἀφ'οὔ τὸν τραβήξῃ εἰς τοῦτο τὸ σημεῖον, μὲ πολλὴν ἐπιδεξιότητα τοῦ κλέπτει ἀπὸ τὸν νοῦν τὸ τέλος ἐκεῖνο καὶ τὸν σκοπὸν, ὅπου εἶχε διὰ νὰ δουλεύσῃ καλύτερα τὸν Θεὸν καὶ νὰ ἀποκτήσῃ ἀρετὰς περισσοτέρας. Καὶ ἔτσι, ἄλλο δὲν τοῦ ἀφήνει, παρὰ γυμνὴν καὶ μόνην τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ νὰ ἐλευθερωθῇ ἀπὸ τὴν ἀρρωστίαν, ἢ ὅποια μὲ τὸ νὰ μὴ τοῦ περνᾷ κατὰ τὴν θέλησίν του, συγχύζεται καὶ ταραττεται εἰς τρόπον, ὅπου

μένει παντελῶς ἀνυπομόνητος· καὶ ἔτσι, καταντᾷ ὁ ἄθλιος νὰ ξεπέσει εἰς τὴν κακίαν τῆς ἀνυπομονησίας, ἀπὸ τὴν ἀρετὴν τῆς ὑπομονῆς, ὅπου ἐγυμνάζετο πρότερον, χωρὶς παντελῶς νὰ τὸ αἰσθάνεται¹

Ὁ τρόπος λοιπόν, διὰ νὰ ἀντισταθῆς εἰς αὐτὴν τὴν ἀπάτην τοῦ διαβόλου, εἶναι τοῦτος. Ὅταν εὐρεθῆς εἰς αὐτὴν τὴν κατάστασιν τῆς ἀρρωστίας, ὅπου νὰ ἐνοχλῆσαι καὶ νὰ ταράττεσαι, πρόσεχε καλῶς, νὰ μὴ δέχεσαι ἢ νὰ δίδης τὸπον παντελῶς εἰς τὰς ἐπιθυμίας, ὅπου τότε σοῦ ἔρχονται ὅσον καλαὶ καὶ ἄν εἶναι. Διότι, μὴ δυνάμενος τότε νὰ τὰς βάλῃς εἰς ἔργον, ἐξ ἀνάγκης ἀκολουθεῖ νὰ συγχύζεσαι καὶ νὰ μὴν εἰρηνεύῃς. Πρέπει δε, μὲ κάθε ταπεινώσιν, ὑπομονὴν καὶ ὑποταγὴν νὰ πιστεύῃς, πὼς αἱ ἐπιθυμίαι σου αὐταὶ, δὲν ἠμποροῦν νὰ λάβουν ἐκείνην τὴν ἔκβασιν καὶ τὸ τέλος ὅπου ποθεῖς, μὲ τὸ νὰ εἶσαι πλέον ἀδύνατος καὶ ἀσύστατος, ἀπὸ ἐκεῖνο, ὅπου ἐσὺ λογιάζεις· ἢ στοχάσου πὼς ὁ Θεὸς διὰ τὰς ἀποκρύφους κρίσεις Του ἢ καὶ διὰ τὰς ἀμαρτίας σου, δὲν θέλει ἀπὸ ἐσένα ἐκεῖνα τὰ καλὰ ὅπου ἐπιθυμεῖς, ἀλλὰ καλύτερα θέλει νὰ σὲ ἔχη ταπεινωμένον μὲ τὴν ὑπομονήν, ὑποκάτω εἰς τὴν γλυκεῖαν καὶ κραταῖαν χεῖρα τῆς θελήσεώς Του.

Οὕτω παρομοίως καὶ ἄν ποτε κανονισθῆς ἀπὸ τὸν πνευματικόν σου διὰ κανένα σου ἀμάρτημα καὶ διὰ τοῦτο δὲν ἠμπορεῖς κατὰ τὴν ὄρεξίν σου νὰ ἀκολουθῆς, μὲ συνέχειαν τὰς εὐλαβείας σου καὶ μάλιστα τὴν Ἁγίαν Κοινωνίαν, μὴ συγχυσθῆς καὶ ἐνοχληθῆς ἀπὸ τὴν ἐπιθυμίαν αὐτῶν· ἀλλὰ γυμνωθεῖς ἀπὸ κάθε ἰδικόν σου θέλημα, ἐνδύσου ἐκεῖνο ὅπου ἀρέσει τοῦ Θεοῦ μετὰ πόνου καρδίας, λέγων μέσα σου. Ἄχ, ἐὰν ὁ ὀφθαλμὸς τῆς θείας προνοίας, δὲν ἔβλεπεν εἰς ἐμένα ἀχαριστίας καὶ ἐλαττώματα, ἐγὼ βέβαια, δὲν ἤθελα καταντῆσαι τώρα εἰς τόσην ἀθλιότητα, νὰ στερηθῶ ἀπὸ τὴν χάριν τῶν ἀγιωτάτων Μυστηρίων· διὰ τοῦτο, βλέποντας ὅτι ὁ Κύριός μου, μοῦ φανερώνει μὲ τοῦτο τὴν ἀναξιότητά μου, ὑμνῶ καὶ δοξολογῶ εἰς τοὺς αἰῶνας τὸ ὄνομά Του, λέγοντας πρὸς αὐτόν.

¹ Ἐτσι καὶ ἐκεῖνος ὅπου προκύπτει ὑποκάτω εἰς ὑποταγὴν Γέροντος, μὲ ἐπιθυμίαν του νὰ κατορθώσῃ ὑψηλοτέρας ἀρετὰς, ἀπατᾶται καὶ ἀφήνει τὴν ὑπακοὴν καὶ ὑπάγει εἰς τὴν μοναξίαν καὶ ἄσκησιν καὶ ἐκεῖ πίπτοντας εἰς τὴν ἀμέλειαν, χάνει καὶ τὴν ὀλίγην προκοπὴν ὅπου ἔκαμνεν εἰς τὴν ὑπακοὴν, ὡς λέγει ὁ Ἰωάννης τῆς Κλίμακος· τὸ αὐτὸ παθαίνει καὶ ὁ ἐρημίτης καὶ ἀναχωρητής, ὅταν ἀφήσῃ τὴν ἐρημίαν καὶ ὑπάγῃ εἰς ὑπακοήν, διὰ νὰ ἀποκτήσῃ τάχα περισσοτέρας ἀρετὰς καὶ ὠφέλειαν· ἐπειδὴ ἐν τῇ ὑποταγῇ, χάνει καὶ τὴν ὀλίγην ἡσυχίαν, ὅπου ἀπελάμβανεν εἰς τὴν μοναξίαν.

«Φιλανθρωπότατε Δέσποτα· ἐλπίζοντας καλῶς εἰς τὴν ἀγαθότητά σου, ἀγκαλὰ καὶ εἶμαι ἀνάξιος ὁ ἄθλιος νὰ σὲ δεχθῶ εἰς τὴν ψυχὴν μου μὲ τὸ μέσον τῶν θείων Μυστηρίων, μ' ὅλον τοῦτο, δὲν παύω κατ' ἄλλον τρόπον νὰ σοῦ ἀνοίγω τὴν καρδίαν μου, διὰ νὰ εἰσέρχῃσαι πνευματικῶς εἰς αὐτήν, νὰ τὴν χαροποιῆς καὶ νὰ τὴν δυναμώνῃς κατὰ τῶν ἐχθρῶν, ὅπου γυρεύουν νὰ τὴν χωρίσουν ἀπὸ ἐσένα· καὶ μένω πάντοτε εὐχάριστος εἰς ὅλα ἐκεῖνα, ὅπου εἶναι ἀρεστὰ εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς σου, ποιητά μου καὶ λυτρωτά μου· τοῦτο μόνον ποθῶ, ὅτι τὸ θέλημά Σου νὰ εἶναι καὶ τώρα καὶ πάντοτε, ἡ τροφή μου καὶ ἡ περικράτησίς μου· καὶ αὐτὴν μόνην τὴν χάριν, πολυαγαπητέ μου, σοῦς ἠτῶ, ἵνα ἡ ψυχὴ μου, ἐλευθερωμένη οὔσα ἀπὸ κάθε τι, ὅπου δὲν σοῦ ἀρέσει, στέκει πάντοτε ἐνδεδυμένη μὲ τὴν στολὴν τῶν ἀγίων Σου ἐντολῶν καὶ ἠτοιμασμένη εἰς τὸν νοερὸν ἐρχομὸν Σου καὶ εἰς ὅ,τι ἄλλο σοῦ φανῇ ἀρεστόν, νὰ διαθέσης εἰς ἐμέ.

Ἄν φυλάξης αὐτὰς τὰς παραγγελίας, ἃς εἶσαι βέβαιος, ὅτι εἰς κάθε ἐπιθυμίαν καλοῦ, ὅπου ἐσὺ δὲν ἠμπορεῖς νὰ τελειώσης, προερχομένην εἴτε ἀπὸ τὴν φύσιν, εἴτε ἀπὸ τὸν διάβολον, ὅπου θέλει νὰ σὲ ἐνοχλῇ πάντοτε καὶ νὰ σὲ εὐγάνη πάντοτε ἀπὸ τὴν στρατά τῆς ἀρετῆς· εἴτε ἀκόμη καμμίαν φορὰν καὶ ἀπὸ τὸν Θεόν, διὰ νὰ δοκιμασθῇ ἡ ὑποταγὴ σου εἰς τὸ θέλημά Του· εἰς κάθε, λέγω, ἀτέλεστον ἐπιθυμίαν σου, θέλεις ἔχει πάντοτε ἀφορμὴν νὰ εὐχαριστῇς τὸν Θεόν σου, καθὼς ἀρέσκει εἰς Αὐτόν. Διότι εἰς τοῦτο συνίσταται ἡ ἀληθινὴ εὐλάβεια καὶ ἡ ὑπηρεσία ὅπου ζητεῖ ὁ Θεὸς ἀπὸ ἡμᾶς.

Ἦξευρε ἀκόμη καὶ τοῦτο, ὅτι διὰ νὰ μὴν ἀγανακτῇς καὶ χάνῃς τὴν ὑπομονὴν εἰς τὰς θλίψεις καὶ πειρασμούς, ὅπου ἔρχονται, ἀπὸ ὅποιο μέρος καὶ ἂν εἶναι, πρέπει νὰ μεταχειρίζῃσαι ἐκεῖνα τὰ θεμιτὰ καὶ εὐλόγα μέσα, ὅπου συνηθοῦν νὰ μεταχειρίζονται οἱ δοῦλοι τοῦ Θεοῦ· ἤγουν, τὸ νὰ μὴ δίδῃς ἐσὺ αἰτίανεις αὐτάς, τὸ νὰ παρακαλῇς τὸν Θεὸν νὰ σὲ ἐλευθερώῃ ἀπὸ αὐτάς καὶ ἄλλα ὅμοια· ὄχι ὅμως μὲ τόσην ἐπιθυμίαν καὶ προσκόλλημα ὅπως διόλου, διὰ νὰ ἐλευθερωθῇς ἀπὸ τὰς θλίψεις αὐτάς, ἀλλὰ διότι θέλει ὁ Θεὸς νὰ μεταχειρίζομεθα τὰ τοιαῦτα μέσα καὶ

ὄργανα². Διότι, ἡμεῖς δὲν ἠξεύρομεν ἂν θέλῃ ὁ Θεὸς νὰ μᾶς ἐλευθερώσῃ μὲ τὰ μέσα αὐτὰ ἀπὸ τὴν θλίψιν ἐκείνην. Ὅθεν ἂν σὺ κάμνης ἀλλέως, ζητώντας ὅλως διόλου νὰ ἐλευθερωθῆς ἀπὸ τὰς θλίψεις, θέλεις κρημνισθῆ εἰς πολλὰ κακά καὶ εὐκόλως θέλεις πέσει εἰς τὴν ἀνυπομονησίαν, μὲ τὸ νὰ μὴ γίνεταί ἡ ἐλευθερία αὕτη κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν καὶ προσπάθειάν σου· ἢ ἡ ὑπομονή σου θέλει εἶναι μὲ ἐλάττωμα καὶ δὲν θέλει εἶναι ὅλη ἀρεστὴ εἰς τὸν Θεόν, ἀλλὰ θέλει εἶναι ὀλίγης ἀξιομισθίας.

Τέλος πάντων, σοῦ δίδω ἐδῶ τὴν εἶδησιν, διὰ μίαν ἀπόκρυφον ἀπάτην τῆς φιλαυτίας, ἢ ὁποία συνηθίζει νὰ σκεπάζῃ τὰ ἐλαττώματά μας καὶ εἰς κάποιον τρόπον νὰ τὰ διευθύνῃ· ὡς ἐν παραδείγματι· εὐρίσκεται τις ἄρρωστος, ὀλίγον ὑπομονητικὸς εἰς τὴν ἀσθενείαν του, ὅστις κρύπτει τὴν ἀνυπομονησίαν του μὲ σκέπασμα κάποιου ζήλου φαινομένης ἀρετῆς, λέγων πὼς ἡ λύπη του δὲν εἶναι ἀληθῶς ἀνυπομονησία διὰ τὸ βάσανον ὅπου πάσχει ἀπὸ τὴν ἀσθενείαν, ἀλλὰ πὼς λυπεῖται εὐλόγως, ἢ διότι αὐτὸς ἔδωκε τὴν αἰτίαν τῆς ἀσθενείας, ἢ διότι ἐκεῖνοι ὅπου τὸν ὑπηρετοῦν, ἀηδιάζουν ἀπὸ τὴν ἀσθενείαν του καὶ γογγύζουν καὶ βλάπτονται· ἔτσι θετέον καὶ ὁ φιλόδοξος, ὅπου συγχύζεται διὰ τὴν ἀξίαν ὅπου δὲν ἔλαβε, δὲν ἀποδίδει τὸ αἷτιον τῆς ἀποτυχίας, εἰς τὴν ἰδίαν του ὑπερηφάνειαν καὶ ματαιότητα, ἀλλὰ εἰς ἄλλας αἰτίας καὶ προφασιολογίας. Ὅτι δὲ ἡ ρίζα τῆς ἀθυμίας καὶ συγχύσεως τῶν τοιούτων, δὲν εἶναι δι' ἄλλου ἢ δι' ἄλλην αἰτίαν, παρὰ διότι αὐτοὶ μισοῦν καὶ ἀποστρέφονται ἐκεῖνο, ὅπου εἶναι ἐναντίον εἰς τὴν ὄρεξίν τους, φανερόν εἶναι· ἐπειδὴ, οὔτε ὁ ἄνωθεν ἄρρωστος φροντίζει καὶ συγχύζεται, διότι οἱ ἴδιοι ὅπου τὸν ὑπηρετοῦν, κοπιάζουν παρομοίως ἢ ἀηδιάζουν καὶ βλάπτονται διὰ

² Ἦγουν τὸ νὰ παρακαλοῦμεν νὰ μὴ ἐμβαίνομεν εἰς πειρασμόν· λέγει γάρ· «Καὶ μὴ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς εἰς πειρασμόν» (Ματθ. ζ' 13). Καὶ πάλιν· «Προσεύχεσθε μὴ εἰσελθεῖν εἰς πειρασμόν» (Λουκ. κβ' 40)· τοῦτο δὲ ἐρμηνεύων ὁ Θεοφύλακτος Βουλγαρίας λέγει, ὅτι εἶναι δαιμονικὸν πρᾶγμα καὶ ὑπερήφανον, τὸ νὰ ρίπτῃ τις μόνος τὸν ἑαυτὸν του εἰς πειρασμούς. Δαιμονιῶδες γὰρ τὸ ἐπιρρίπτειν ἑαυτοὺς εἰς πειρασμούς καὶ ἀλαζονικόν, Πρέπει λοιπὸν καὶ πρὸ τοῦ πειρασμοῦ, νὰ παρακαλοῦμεν διὰ νὰ μὴ πέσωμεν εἰς αὐτὸν καὶ ἀφ' οὗ πέσωμεν εἰς τὸν πειρασμόν πάλιν νὰ παρακαλοῦμεν, διὰ νὰ μὴ νικηθῶμεν ἀπὸ αὐτὸν (ἐρμηνεύεται γάρ καὶ ἔτσι τὸ μὴ εἰσελθεῖν εἰς πειρασμόν, κατὰ τὸν αὐτὸν Θεοφύλακτον)· δὲν πρέπει ὁμως νὰ καταπίπτομεν τόσον, νὰ γογγύζομεν, νὰ ἀδημονῶμεν καὶ νὰ λυπούμεθα, ὅταν μᾶς τύχουν πειρασμοὶ διάφοροι καὶ θλίψεις, ἀλλὰ νὰ εὐχαριστῶμεν καὶ νὰ χαίρομεν, καθὼς μᾶς παραγγέλλει ὁ Ἀδελφός Θεός· «Πᾶσαν χαρὰν ἠγήσασθε, ἀδελφοί μοι, ὅταν πειρασμοῖς περιπέσητε ποικίλοις» (ἀ' 2)· ὄντες πληροφορημένοι, ὅτι ὁ πειρασμὸς ποὺ πάσχομεν, κατὰ τὸ ὄνομά Του, πειράζει, ἠγουν δοκιμάζει καὶ λαμπρύνει τὴν πίστιν καὶ ἀγάπην ὅπου ἔχομεν πρὸς τὸν Θεόν, καθὼς καὶ ἡ φωτιὰ λαμπρύνει τὸ χρυσάφι εἰς τὸ χωνευτήριον.

τὴν ἀσθένειαν κανενὸς ἄλλου, παρὰ διὰ μόνην τὴν ἰδικήν του· οὔτε ὁ ρηθεὶς φιλόδοξος συγχύζεται τόσον, διὰ ἄλλας θλιβερὰς ὑποθέσεις, ὅπου τὸν τυχαίνουν, ὅσον, διότι ἀπέτυχε τὴν ἀξίαν, ὅπου ἐπόθει. Ὅθεν ἐσύ, διὰ νὰ μὴ πέσης εἰς τοῦτο τὸ σφάλμα καὶ εἰς ἄλλα, ὑπόφερε πάντοτε μὲ ὑπομονὴν κάθε κόπον καὶ παιδείαν, ὅπου ἤθελε σοῦ ἀκολουθήσει, ἀπὸ ὅ,τι λογιῆς ἀφορμὴν καὶ ἄν εἶναι.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν Λ Γ'.

Περὶ τῆς τελευταίας ἀπάτης, ὅπου μεταχειρίζεται ὁ διάβολος, διὰ νὰ γίνονται εἰς ἡμᾶς αἰτίαι κακίας, αἱ ἀρεταὶ, ὅπου ἀποκτήσαμεν.

Ὁ πανουργὸς ὄφρις, δὲν παύει ποτὲ ἀπὸ τοῦ νὰ μᾶς πειράζει, μὲ τὰς πανουργίας καὶ ἀπάτας του, ἀκόμη καὶ εἰς αὐτὰς τὰς ἀρετάς, ὅπου ἀποκτήσαμεν, διὰ νὰ μᾶς γίνονται αὐταί, αἰτίαι φθορᾶς καὶ κακίας· ἐπειδὴ, συναρεσκομένοι εἰς αὐτὰς καὶ εἰς τὸν ἴδιον ἑαυτὸν μας, καταντοῦμεν νὰ ὑψηλοφρονοῦμεν καὶ ὑψηλοφρονοῦντες πίπτομεν (φεῦ!) μετὰ ταῦτα εἰς τὴν κακίαν καὶ λάκκον τῆς ὑπερηφανείας καὶ κενοδοξίας. Ὅθεν, διὰ νὰ φυλαχθῆς, ἀδελφέ, ἀπὸ αὐτὸν τὸν κίνδυνον, συμμαζώξω ὅλον τὸν νοῦν σου εἰς τὴν καρδίαν σου καὶ πολέμα πάντοτε τοῦτον τὸν δαίμονα, καθήμεος, ὡσὰν εἰς μίαν πλατυτάτην καὶ εὐρύχωρον πολεμήστραν· λέγω, εἰς τὴν ἀληθῆ καὶ βαθυτάτην γνῶσιν τῆς εὐτελείας τοῦ ἑαυτοῦ σου· στοχαζόμενος, πῶς ἀληθῶς δὲν εἶσαι ἄλλο, παρὰ τὸ οὐδὲν καὶ πῶς δὲν ἠμπορεῖ νὰ πράξης τι τὸ οὐδὲν καὶ πῶς δὲν ἔχεις οὐδὲν ἄλλο, παρὰ ταλαιπωρίας, ἀσθενείας, κακίας καὶ ἐλαττώματα καὶ πῶς δὲν σοῦ πρέπει ἄλλο, παρὰ καταδίκη αἰώνιος. Καὶ ἀφ' οὗ βεβαιωθῆς εἰς ταύτην τὴν ἀλήθειαν, μὴ ἀφήσης ποτὲ τὸν νοῦν σου νὰ ἀσχολῆται εἰς τὰ ἔξω τοῦ κόσμου πράγματα, οὔτε κἂν ἀπὸ ἓνα παραμικρὸν λογισμὸν ἢ συμβεβηκὸς ὅπου νὰ σοῦ τύχη· ἔχων δὲ διὰ βέβαιον καὶ στερεόν, ὅτι ὅλα τὰ ἔξω εἶναι τόσοι σου ἐχθροί, ἀπὸ τοὺς ὁποίους, ἂν ἤθελες δοθῆ εἰς τὰς χεῖρας των, βέβαια ἤθελες μείνει ἀποθαμμένος ἢ πληγωμένος.

Καὶ διὰ νὰ γυμνάζεσαι καλῶς καὶ νᾶ κρατῆς καλὰ τὴν ἄνωθεν πολεμήστραν τῆς ἀληθινῆς γνώσεως τῆς οὐτιδανότητός σου, μεταχειρίσου τοῦτον τὸν κανόνα. Ὅσας φορὰς γυρίσης τὸν νοῦν σου εἰς τὴν σκέψιν τοῦ ἑαυτοῦ σου καὶ τῶν ἔργων

σου, νὰ μετρήσαι πάντοτε μὲ ἐκεῖνο, ὅπου εἶναι ἰδικόν σου καὶ ὄχι μὲ ἐκεῖνο ὅπου εἶναι τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς χάριτός Του· καὶ ἔπειτα, νόμιζε τὸν ἑαυτὸν σου τοιοῦτον, ὅτι λογιῆς τὸν εὐρίσκεις πὼς εἶναι μὲ τὸ ἰδικόν σου· χάριν λόγου· ἂν συλλογισθῆς τὸν καιρὸν, ὅπου ἦτον προτοῦ νὰ γίνῃς ἐσύ, θέλεις ἰδῆ ὅτι εἰς ὅλην ἐκείνην τὴν ἄβυσσον τῆς αἰωνιότητος, ἐστάθης ἕνα καθαρὸν οὐδέν, οὔτε ἠδύνασο νὰ κάμνης οὐδέν, διὰ νὰ λάβῃς τὸ εἶναι· πάλιν εἰς τὸν καιρὸν, ὅπου ἔχεις τὸ εἶναι, διὰ μόνην τὴν ἀγαθότητα τοῦ Θεοῦ, ἀφήνοντας εἰς Αὐτὸν τὸ ἰδικόν Του (τὸ ὁποῖον εἶναι ἡ διηνεκῆς πρόνοια, μὲ τὴν ὁποῖαν κάθε ὥρα σε διαφυλάττει), τι ἄλλο εἶσαι, παρά, ἕνα οὐδέν; Διότι δὲν μένει καμμία ἀμφιβολία, πὼς εἰς τὸ πρῶτον σου οὐδέν (ἀπὸ τὸ ὁποῖον σὲ εἴλκυσε μὲ τὴν παντοδύναμόν Του χεῖρα ὁ Θεός), ἤθελες μεταστραφῆ ἐν μιᾷ ροπῇ, ἂν Αὐτὸς σὲ ἀφήσῃ διὰ μίαν μόνην στιγμὴν.

Εἶναι λοιπὸν φανερόν, ὅτι στέκοντας εἰς αὐτὸ τὸ φυσικὸν εἶναι, μὲ τὸ ἰδικόν σου, δὲν ἔχεις δίκαιον ποτὲ νὰ ψηφήσῃς τὸν ἑαυτὸν σου διὰ τίποτε ἢ νὰ θέλῃς νὰ σὲ ψηφοῦν ἄλλοι.

Ὑστερον, ἂν θεωρήσῃς καὶ εἰς τὸ εἶναι τῆς χάριτος, πρέπει νὰ στοχασθῆς καλῶς, πὼς ἂν ἡ ἰδική σου φύσις γυμνωθῇ ἀπὸ τὴν θείαν βοήθειαν καὶ χάριν, ποῖον καλὸν καὶ ἀξιόμισθον ἠμπορεῖ ποτε νὰ κάμνη αὐτὴ ἀπὸ λόγου της; Βέβαια, οὐδέν· ὥστε ἠμπορεῖς καὶ σὺ νὰ λέγῃς μὲ τὸν Παῦλον· «οὐκ ἐγώ (ἐκοπίασα), ἀλλ' ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ, ἡ σὺν ἐμοί» (Α΄ Κορ. ιε΄ 10). Ἐπειτα, στοχαζόμενος ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος τὰ πολλὰ σου περασμένα σφάλματα καὶ πρὸς τούτοις τὰ ἄλλα πολύτατα κακὰ ὅπου ἤθελες πράξει, ἂν ὁ Θεὸς δὲν ἤθελε σὲ ἐμποδίσῃ μὲ τὴν εὐσπλαγχνικὴν χεῖρα Του, ἔχεις νὰ εὔρῃς πὼς αἱ παρανομίαι σου, διὰ τὸν πολλαπλασιασμόν, ὄχι μόνον τῶν ἡμερῶν καὶ τῶν χρόνων, κατὰ τοὺς ὁποίους ἐπράχθησαν, ἀλλὰ ἀκόμη καὶ τῶν κακῶν σου πράξεων καὶ τῶν ἔξεων καὶ παθῶν σου (διότι ἡ μία κακία καλεῖ καὶ σύρει μὲ τοῦ λόγου της τὴν ἄλλην), αἱ παρανομίαι σου, λέγω, ἠμποροῦν νὰ φθάσουν εἰς ἕνα ἀριθμὸν σχεδὸν ἄπειρον καὶ σὺ ἤθελες ἀποβῆ ἕνας ἄλλος καταχθόνιος ἐωσφόρος.

Ὅθεν, ἂν δὲν θέλῃς νὰ εἶσαι ἄρπαξ καὶ κλέπτῃς τῆς ἀγαθότητος καὶ τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ· ἐπειδὴ ὅλα τὰ ἄλλα τὰ ἔδωκεν ὁ Θεὸς καὶ εἰς τὰ κτίσματά Του·

τὴν δόξαν ὁμως τὴν ἐκράτησεν Αὐτὸς διὰ λόγου Του, ἵνα δοξάζεται μόνος ὡς Κτίστης πάντων· διὸ λέγει· «τὴν δόξαν μου ἐτέρῳ οὐ δώσω» (Ἠσ. μβ' 8)· ἀλλὰ θέλεις νὰ στέκης πάντοτε μετὸν Κύριόν σου καὶ νὰ δοξάζῃς Αὐτὸν μόνον, καθὼς εἶναι δίκαιον, εἰς κάθε σου πρᾶξιν ἀγαθὴν, ὡς ἀρχὴν καὶ μέσσην καὶ τέλος, πάντων τῶν καλῶν· πρέπει νὰ νομίζῃς πὼς ἐσὺ εἶσαι ὁ κατώτερος καὶ χειρότερος πάντων τῶν ἀνθρώπων¹.

Καὶ στοχάσου καλῶς, πὼς αὐτὴ ἡ κρίσις, ὅπου κάνεις διὰ τὸν ἑαυτόν σου, δὲν εἶναι μετὰ καμμίαν ὑπερβολὴν, διὰ νὰ ἔχῃς αἰτίαν καὶ ἀπὸ τοῦτο νὰ ὑπερηφανεύῃσαι, ἀλλ' εἶναι δικαία καὶ ἀληθινὴ καὶ ἀκολούθως, αἰτία ταπεινώσεως, τὸ πὼς εἶσαι δηλαδὴ ἀπὸ ὅλους τοὺς ἄλλους χειρότερος. Εἰ δὲ καὶ ἐσὺ νομίζεις πὼς καθ' ὃ γνωρίζεις τὴν πονηρίαν σου, ὑπερβαίνεις κατὰ τοῦτο ἄλλον τινά, ὅπου φαντάζεται κάποιον τι διὰ τὸν ἑαυτόν του· ἤξευρε ὅτι ὑστερῆσαι καὶ ἐσὺ πολὺ καὶ γίνεσαι χειρότερος ἀπὸ αὐτόν, ἀνίσως καὶ θέλῃς νὰ σὲ ψηφοῦν οἱ ἄνθρωποι καὶ νὰ νομίζεσαι ἀπὸ αὐτοὺς ὡς τοιοῦτος, ὁποῖος ἠξεύρεις πὼς δὲν εἶσαι τῇ ἀληθείᾳ.

Λοιπὸν, ἂν θέλῃς, ὅτι ἡ γνῶσις τῆς πονηρίας σου καὶ τῆς στυγερότητός σου νὰ κρατῇ μακρὰν τοὺς ἐχθρούς σου καὶ νὰ σὲ κάμνῃ ἀγαπητὸν εἰς τὸν Θεόν, κάμνει χρεῖα, ὄχι μόνον νὰ καταφρονῇς τὸν ἑαυτόν σου ὡς ἀνάξιον καὶ ἀκολούθως ἄξιον ὅλων τῶν κακῶν, ἀλλὰ καὶ νὰ θέλῃς νὰ εἶσαι καταφρονημένος καὶ ἀπὸ τοὺς ἄλλους, βδελυττόμενος τὰς τιμάς, χαίροντας εἰς τὰς κατηγορίας καὶ κάμνοντας ὅλα ἐκεῖνα, ὅπου οἱ ἄλλοι γηϊνόφρονες καταφρονοῦν, τῶν ὁποίων τὴν κρίσιν καὶ τὰ

¹ Πόσον δὲ πολυωφελὲς πρᾶγμα εἶναι τὸ νὰ ἔχῃ τινὰς τὸν ἑαυτόν του χειρότερον καὶ κατώτερον ἀπὸ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους μαρτυροῦσιν οἱ ἅγιοι· ὁ μὲν γὰρ θεῖος Χρυσόστομος οὕτω λέγει· «οὐδὲν οὕτω τῷ Θεῷ φίλον, ὡς τὸ μετὰ τῶν ἐσχάτων ἑαυτόν ἀριθμεῖν»· ὁ δὲ μέγας ἐν Πατρᾷσι Βαρσανούφιος φησὶν· «Εἰ ἀληθῶς σωθῆναι θέλεις, ἀκουσον ἔργῳ· ἄρον τοὺς πόδας σου ἀπὸ τῆς γῆς καὶ ἀνάγαγε εἰς τὸν οὐρανὸν τὸν νοῦν σου καὶ ἐκεῖ γενηθήτω σου ἡ μελέτη νύκτα καὶ ἡμέρα καὶ ὅσην ἔχεις δύναμιν καταφρονήθητι πιστευῶν ιδεῖν σεαυτὸν ὑποκάτω παντὸς ἀνθρώπου· αὕτη ἐστὶν ἡ ἀληθινὴ ὁδός· ἐκτὸς αὐτῆς ἄλλη οὐκ ἔστι τῷ σωθῆναι θέλοντι ἐν τῷ ἐνδυναμοῦντι αὐτὸν Χριστῷ· τρεχέτω ὁ θέλων· τρεχέτω ὁ θέλων· τρεχέτω ὁ θέλων, ἵνα καταλάβῃ· μαρτύρομαι ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος καὶ θέλοντος ζωὴν αἰώνιον χαρίσασθαι παντὶ τῷ θέλοντι». Ὁ δὲ θεῖος Γρηγόριος ὁ Σιναΐτης, προσθέτει, ὅτι πρέπει νὰ ἔχομεν τὸν ἑαυτόν μας χειρότερον καὶ ἀπὸ ὅλα τὰ κτίσματα καὶ ἐλεινότερον ἀπὸ τοὺς ἰδίους δαίμονας, λέγει γάρ, «Δύο εἰσὶν, ὡς φασιν οἱ Πατέρες, ταπεινώσεις· τὸ ἔχειν ἑαυτὸν ὑποκάτω πάντων καὶ τὸ ἐπιγράφειν Θεῷ τὰ κατορθώματα· καὶ τὸ μὲν πρῶτον, ἀρχή· τὸ δὲ δεύτερον, τέλος· ἐπιγίνεται δὲ τοῖς ζητοῦσιν αὐτὴν (τὴν ταπεινώσιν δηλαδὴ) τὸ μετὰ γνώσεως ἔχειν καὶ λογίζεσθαι τὰ τρία ταῦτα ἐν ἑαυτῷ· τὸ ὑπὲρ πάντας ἁμαρτωλοὺς εἶναι· καὶ τὸ ὑπὲρ πάντα τὰ κτίσματα αἰσχροῦς, ὡς εἰς τὸ παρὰ φύσιν ὄντας καὶ τὸ ὑπὲρ τοὺς δαίμονας ἐλεινότερους, ὡς ὄντας δούλους τοῖς δαίμοσιν» (σελ. τῆς Φιλοκαλ. 896, κεφ. ριε').

λόγια μὴ ψηφίσῃς ποσῶς², μηδὲ ἀφήσῃς αὐτὴν τὴν ἀγίαν πράξιν τῆς καταφρονήσεως τοῦ ἑαυτοῦ σου, διὰ νὰ γίνεταί τοῦτο ἀπὸ ἐσένα, δι' αὐτὸ καὶ μόνον τὸ τέλος τῆς ταπεινώσεώς σου καὶ ὄχι διὰ καμμίαν ἀρέσκειαν καὶ ὑπόληψιν τῶν ἀνθρώπων.

Εἰ δὲ καὶ τύχη καμμίαν φοράν, νὰ σὲ ἀγαποῦν πολλὰ καὶ νὰ σὲ ἐπαινοῦν ἄλλοι διὰ κανένα καλόν, ὅπου σοῦ ἔδωκεν ὁ Θεός, στέκου καλῶς περιμαζωμένος μέσα εἰς τὸν ἑαυτὸν σου καὶ μὴ σαλεύσῃς παντελῶς ἀπὸ τὴν ἄνω εἰρημένην ἀληθινὴν γνῶσιν τῆς οὐτιδανότητός σου, ἀλλὰ στράφου πρῶτον εἰς τὸν Θεόν, λέγων πρὸς Αὐτὸν ἐξ ὅλης τῆς καρδίας σου· «μὴ γένοιτο ποτέ, Κύριέ μου, νὰ γίνω κλέπτῃς τῆς ἰδικῆς Σου τιμῆς καὶ χάριτος· σοὶ πρέπει αἶνος, τιμὴ καὶ δόξα· ἐμοὶ δέ, αἰσχύνῃ». «Σοί, Κύριε, ἡ δικαιοσύνη καὶ ἡμῖν ἡ αἰσχύνῃ τοῦ προσώπου» (Δαν. θ' 7)· «μὴ ἡμῖν, Κύριε, μὴ ἡμῖν· ἀλλ' ἢ τῷ ὀνόματί Σου δὸς δόξαν» (Ψαλμ. ριγ' 9). «Σοῦ ἡ δόξα καὶ ἐγώ, Σὸς οἰκέτης» (Ἑσδρ. δ' 29).

Μετὰ ταῦτα στράφου πρὸς τὸν ἐπαινέτην σου, ὁμιλῶντας ἔτσι ἐσωτερικῶς μὲ τὸν λογισμόν σου· πόθεν ἐτοῦτος μὲ ἔχει διὰ καλόν, εἰς καιρὸν ὅπου δὲν εἶναι ἄλλος καλὸς καὶ ἀγαθὸς παρὰ μόνος ὁ Θεός μου; «οὐδεὶς ἀγαθός, εἰμὶ εἷς ὁ Θεός» (Ματθ. ιθ' 17). Διότι, κάνοντας ἔτσι καὶ ἀποδίδοντας εἰς τὸν Θεὸν τὸ ἰδικόν Του, θέλεις κρατήσῃ μακρὰν τοὺς ἐχθροὺς καὶ θέλεις γίνῃ ἄξιος νὰ δεχθῆς μεγαλύτερα χαρίσματα καὶ εὐεργασίας ἀπὸ τὸν Θεόν. Ἀλλὰ καὶ ὅταν ἡ ἐνθύμησις τῶν καλῶν ἔργων καὶ ἀρετῶν ὅπου κάμνεις σὲ παρακινοῦν εἰς ὑπερηφάνειαν, εὐθύς συλλογίσου, πὼς τὰ ἔργα ταῦτα εἶναι τοῦ Θεοῦ καὶ ὄχι ἰδικά σου³ καὶ ὡσὰν νὰ ὁμιλῆς μὲ αὐτά, εἰπέ.

² Συμφώνως μὲ τὴν διδασκαλίαν ταύτην, λέγει καὶ ὁ μέγας ἐκεῖνος ἐγκλειστος καὶ προφητικώτατος Βαρσανούφιος οὕτω· «τὸ ἀμεριμνήσαι ἀπὸ παντὸς πράγματος, ποιεῖ σε προσεγγίσει τῇ πόλει καὶ τὸ μὴ ψηφισθῆναι ἐν ἀνθρώποις, ποιεῖ σε οἰκῆσαι τὴν πόλιν καὶ τὸ ἀποθανεῖν ἀπὸ παντὸς ἀνθρώπου· ποιεῖ σε κληρονομήσαι τὴν πόλιν καὶ τοὺς θησαυρούς. Εἰ σωθῆναι θέλεις, τὸ ἀψηφιστον κράτει καὶ τρέχει πρὸς τὸ προκειμένον. Τὸ ἀψηφιστον δὲ εἶναι, κατὰ τὸν ὅσιον Ἰωάννην, τὸν μαθητὴν τοῦ Βαρσανουφίου, τὸ νὰ μὴ ἰσώσης καὶ παρομοιάσῃς τὸν ἑαυτὸν σου μὲ ἄλλον τινά· μηδὲ νὰ εἰπῆς διὰ κανένα καλὸν ἔργον, ὅτι καὶ ἐγὼ τοῦτο τὸ ἔκαμα, (Πόλιν δὲ ἐννοεῖ ὁ ἅγιος ἢ τὴν καρδίαν ἢ τὴν ἀπάθειαν ἢ τὴν θεῖαν γνῶσιν).

³ Καὶ ἀκολουθῶς συλλογίσου τοῦτον τὸν ἀληθέστατον καὶ βεβαιοτάτον στοχασμόν· δηλαδὴ, πὼς ὅσας περισσοτέρας ἀρετὰς κάμνῃς καὶ ὅσα περισσότερα χαρίσματα λάβῃς, τόσον περισσότερον εὐεργετήσαι ἀπὸ τὸν Θεόν· καὶ ὅσον περισσότερον εὐεργετήσαι, τόσον καὶ περισσότερον χρέος ὀφείλεις εἰς τὸν Θεόν καὶ περισσότερον ὑπόχρεως γίνεσαι· ὅθεν ἀπὸ τὸν στοχασμόν τοῦτον, ὄχι μόνον δὲν θέλεις ὑπερηφανευθῆ εἰς

«Ἐγὼ δὲν ἤξεύρω· πὼς ἐφάνητε καὶ ἦλθατε εἰς τὸν νοῦν μου! Διότι, ἐγὼ δὲν εἶμαι ἡ ἀρχὴ σας, ἀλλ'ὁ ἀγαθὸς Θεὸς καὶ ἡ χάρις Του· Ἐκεῖνος σᾶς ἐποίησε, σᾶς ἔθρεψε καὶ σᾶς διαφύλαξε· λοιπόν· Αὐτὸν μόνον θέλω νὰ γνωρίζω διὰ ἀληθινὸν καὶ ἀρχικὸν πατέρα καὶ αἴτιον· Αὐτὸν νὰ εὐχαριστῶ καὶ εἰς Αὐτὸν νὰ δίδω κάθε ἔπαινον».

Ἐπειτα συλλογίσου, πὼς ὅλα τὰ ἔργα ὅπου ἔκαμνες, δὲν ἐστάθησαν ἀνάλογα καὶ σύμμετρα εἰς τὸ φῶς καὶ εἰς τὴν χάριν ὅπου σοῦ ἐδόθη, διὰ νὰ τὰ γνωρίσης καὶ νὰ τὰ κάμνης, ἀλλὰ πὼς εἶναι πολλὰ ἀτελῆ καὶ πολλὰ μακρὰν ἀπὸ ἐκεῖνον τὸν καθαρὸν σκοπὸν καὶ τὴν ὀφειλομένην ἐπιμέλειαν, μὲ τὴν ὁποίαν ἔπρεπε νὰ τὰ κάμνης. Ὅθεν, ἂν στοχασθῆς καλῶς, περισσότερον πρέπει νὰ ἐντρέπῃσαι ἀπὸ τὰς ἀρετὰς σου, παρὰ νὰ ἀρέσκεσαι ματαιῶς καὶ νὰ ὑψηλοφρονῆς δι'αὐτάς. Διότι εἶναι ἀληθέστατον, πὼς αἱ φυσικαὶ ἀρεταὶ τοῦ Θεοῦ, τὰς ὁποίας χρεωστοῦμεν νὰ μιμούμεθα, οὔσαι καθ'ἑαυτὰς καθαραὶ καὶ τελειόταται, μολύνονται τρόπον τινὰ καὶ κολοβοῦνται ἀπὸ τὰς ἀτελείας καὶ ἐλλειψίματα τῆς ἰδικῆς μας μιμήσεως⁴.

Πρὸς τούτοις, σύγκρινε τὰ ἔργα σου μὲ ἐκεῖνα τῶν ἁγίων καὶ ἀληθινῶν φίλων καὶ δούλων τοῦ Θεοῦ καὶ θέλεις γνωρίσει, ὅτι τὰ μεγαλύτερα καὶ καλύτερα ἔργα τᾶ ἰδικά σου, εἶναι πολλὰ εὐτελέστατα καὶ πολλὰ ὀλίγης ἢ οὐδεμιᾶς τιμῆς· ἂν τὰ συγκρίνης πάλιν μὲ ἐκεῖνα τὰ ἔργα τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὅπου ἔκαμνε διὰ ἐσένα εἰς τὰ Μυστήρια τῆς ζωῆς καὶ τοῦ Σταυροῦ Του (τὰ ὅποια νὰ συλλογισθῆς, ὄχι ὡς ἔργα Θεοῦ, ἀλλὰ καθ'αὐτὰ μοναχὰ ὡς ἔργα ἀνθρώπου) καὶ ἂν στοχασθῆς τὴν καθαρότητα τῆς ἀγάπης Του, τὴν ἀναμαρτησίαν, μὲ τὴν ὁποίαν τὰ ἔκαμνε, θέλεις γνωρίσει, ὅτι ὅλα σου τὰ ἔργα καὶ αἱ ἀρεταί, εἶναι σχεδὸν ἁμαρτίαι

τὰς ἀρετὰς καὶ χαρίσματά σου, ἀλλὰ καὶ θέλεις βιασθῆ νὰ κατεβαίνης εἰς τὸ βάθος τῆς ταπεινώσεως, μὲ τὸ νὰ μὴν ἔχῃς τι ἄξιον νὰ ἀποδώσης εἰς εὐχαριστίαν τῶν θεϊκῶν χαρισμάτων.

⁴ Χωριστὰ ἀπὸ τοῦτο· ὅλαι αἱ ἀρεταί, μὲ τὸ νὰ εἶναι φυσικαὶ ἐνέργειαι τοῦ Θεοῦ καὶ δωρεαὶ καὶ χάριτες τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ἀκολούθως εἶναι ἄναρχοι μὲν καὶ ἀτελεύτητοι κατὰ τὸν ἅγιον Μάξιμον· ἄπειροι δὲ κατὰ τὸ μέγεθος καὶ ἀνεξαρίθμητοι κατὰ τὸ πλῆθος, ὡς λέγει ὁ μέγας Βασιλεῖος. Πὼς λοιπὸν ἡμπορεῖ τινὰς νὰ ὑψηλοφρονῆσῃ, ὅτι ἀπέκτησεν ἀρετὰς, ἀφ'οὗ μάθη πὼς καὶ αἱ ἀρεταί, οὔτε ἀρχὴν ἔχουν, οὔτε τέλος, οὔτε ἀριθμὸν; Καὶ πὼς μάλιστα δὲν θέλει καταβῆ εἰς τὸ βάθος τῆς ταπεινώσεως, συλλογίζόμενος πὼς μὲ ὅσας ἀρετὰς κατόρθωσε, πάλιν οὔτε εἰς τὴν ἀρχὴν ἀκόμη τῶν ἀρετῶν δὲν ἤγγισε; Ἀλλὰ ἐμέθεξεν ἀπὸ αὐτὰς τόσον μόνον, ὅσον μίαν σταλαγματιὰν ἀπὸ ἓνα ἄπειρον πέλαγος· ἢ πὼς δὲν θέλει παρακινηθῆ νὰ λέγῃ καὶ αὐτὸς πάντοτε ἐκείνην τὴν εὐχὴν τοῦ μεγάλου Ἀρσενίου, τὴν λέγουσαν «ὁ Θεὸς μου, μὴ ἐγκαταλείπῃς με· οὐδὲν ἐποίησα ἐνώπιόν σου ἀγαθόν· ἀλλὰ δός μοι διὰ τὴν εὐσπλαγχτίαν σου βαλεῖν ἀρχήν».

καὶ ἀκαθαρσίαι. Γέγραπται γάρ· «ὡς ράκος ἀποκαθιμένης πᾶσα ἡ δικαιοσύνη ἡμῶν» (Ἠσ. ξδ' 6)· ἢ μᾶλλον εἰπεῖν, πὼς εἶναι χειρότεροι ἀπὸ τὸ οὐδέν.

Τελευταῖον δε, ἂν ὑπόσῃς τὸν νοῦν σου εἰς τὴν Θεότητα καὶ εἰς τὴν ἄπειρον μεγαλειότητα τοῦ Θεοῦ σου, «Ἐμπροσθεν τοῦ ὁποίου, οὐδὲ ὁ οὐρανὸς εἶναι καθαρὸς», ὡς γέγραπται (Ψαλμ. ιε' 15) καὶ εἰς τὴν ὑπηρεσίαν καὶ λατρείαν, ὅπου τοῦ πρέπει, θέλεις ἰδῆ καθαρῶς, ὅτι ὄχι ὑπερηφάνεια καὶ ὑψηλοφροσύνη, ἀλλὰ μέγας τρόμος καὶ φόβος πρέπει νὰ σοῦ γεννηθῆ εἰς κάθε σου ἔργον, ὅσον καὶ ἂν εἶναι ἅγιον, ὅσον καὶ ἂν εἶναι τελειότατον· καὶ ὅτι μόνον χρεωστεῖς νὰ εἰπῆς ἐξ ὅλης σου καρδίας εἰς τὸν Θεόν, ἐκείνην τὴν ταπεινὴν φωνὴν τοῦ Τελώνου· «ὁ Θεὸς ἰλάσθητί μοι τῷ ἁμαρτωλῷ» (Λουκ. ιη' 13).

Πρὸς τούτοις, σοῦ παραγγέλλω, νὰ μὴν εἶσαι εὐκόλος εἰς τὸ νὰ φανερώνης τὰ χαρίσματα, ὅπου σοῦ κάμνει ὁ Θεός. Διότι, τοῦτο σχεδὸν πάντοτε, δὲν εἶναι ἄρεστον εἰς τὸν Θεόν, καθὼς ὁ ἴδιος μᾶς ἐδίδαξεν εἰς τὴν ἀκόλουθον ἱστορίαν.

Ἐφάνη γὰρ μίαν φορὰν ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς εἰς εἶδος βρέφους, εἰς ἓνα εὐλαβῆ καὶ ἐνάρετον καὶ ἐκεῖνος γνωρίζοντας πὼς ἦτο ὁ Κύριος, Τὸν ἐπαρεκάλεσε μὲ ἀπλότητα νὰ τοῦ εἰπῆ τὸν ἀγγελικὸν ἀσπασμόν, καθὼς συνηθίζεται νὰ λέγεται παρὰ πάντων, ἦτοι τό, Θεοτόκε Παρθένε· ἄρχισε τὸ πανάγιον ἐκεῖνο βρέφος νὰ λέγῃ μὲ προθυμίαν· «χαῖρε, Κεχαριτωμένη Μαρία, ὁ Κύριος μετὰ σοῦ· εὐλογημένη σὺ ἐν γυναιξί». Καὶ ἐδῶ ἐστάθη καὶ δὲν ἠθέλησε μὲ τὰ ἐπίλοιπα λόγια νὰ ἐπαινέσῃ τὸν ἑαυτὸν του καὶ νὰ εἰπῆ· «καὶ εὐλογημένος ὁ καρπὸς τῆς κοιλίας Σου». Ἐπειδὴ δὲ ἐκεῖνος τὸ ἐπαρακαλοῦσε νὰ εἰπῆ παρεμπρὸς καὶ τὰ ἐπίλοιπα· αὐτό, ἔγινεν ἄφαντον, ἀφήνοντας τὸν δοῦλον τοῦ εἰς μεγάλην χαράν. Καὶ μὲ τὸ ἰδικόν του παράδειγμα, ἐφανέρωσεν εἰς αὐτὸν ταύτην τὴν οὐράνιον διδασκαλίαν, ἦτοι, τὸ νὰ μὴν ἐπαινῆ ποτὲ τινὰς τὸν ἑαυτὸν του καὶ τὰς χάριτας ὅπου ἔχει. Λοιπὸν, μάθε καὶ σὺ νὰ ταπεινώνεσαι καὶ νὰ μὴν ἐπαινῆσαι μόνος σου, γνωρίζοντας τὸν ἑαυτὸν σου καὶ ὅλα τὰ ἔργα σου, πὼς εἶναι τὸ οὐδέν. «Ἐγκωμιαζέτω σε ὁ πέλας καὶ μὴ τὸ σὸν στόμα· ἀλλότριος καὶ μὴ τὰ σὰ χεῖλη» (Παροιμ. κζ' 2).

Τοῦτο εἶναι τὸ θεμέλιον ὅλων τῶν ἀρετῶν⁵, ὁ Θεὸς μᾶς ἐδημιούργησεν ἀπὸ τὸ οὐδέν· καὶ τώρα ὅπου εἴμεθα ὄν δι' Αὐτόν, θέλει νὰ θεμελιώσῃ ὅλην τὴν πνευματικὴν οἰκοδομὴν ἐπάνω εἰς αὐτὴν μας τὴν γνῶσιν· ὅτι δηλαδή, ἀπὸ λόγου μας εἴμεθα τὸ οὐδέν· καὶ ὅσον πλέον βαθύνομεν εἰς αὐτὴν, τόσο πλέον θέλει αὐξήσει ἡ οἰκοδομή· καὶ ὅσον περισσότερο γῶμα εὐγάνομεν ἀπὸ τὸ βάθος αὐτό, ἦτοι, ὅσον περισσότερο γνωρίζομεν τὰ ἐλαττώματα καὶ ταλαιπωρίας μας, τόσο καὶ ὁ θεῖος ἀρχιτέκτων θέλει βάλῃ πλέον στερεὰς πέτρας, διὰ νὰ αὐξήσῃ τὴν πνευματικὴν ταύτην οἰκοδομὴν. Καὶ μὴ νομίζῃς, ὦ τέκνον, πὼς εἶναι δυνατόν ποτὲ νὰ βαθύνῃς τόσο εἰς τὴν γνῶσιν ταύτην, ὅσον φθάνει. Διότι τοῦτο εἶναι ἀδύνατον· μάλιστα κάμνε εἰς τὸν ἑαυτὸν σου τοῦτον τὸν λογαριασμόν, ὅτι ἂν καὶ ἦτο δυνατόν νὰ δοθῇ εἰς κανένα κτίσμα τοιοῦτον πρᾶγμα, δὲν ἤθελεν εὐρεθῆ ἄλλο βαθύτερον βάθος νὰ ἐρευνησῇ, παρὰ ἡ ἰδική σου οὐτιδανότης.

Ἀπὸ αὐτὴν τὴν γνῶσιν καλῶς βαλμένην εἰς πρᾶξιν, δυνάμεθα νὰ ἔχομεν κάθε καλόν· καὶ χωρὶς αὐτὴν εἴμεθα σχεδὸν τὸ οὐδέν, ἂν καὶ νὰ ἠθέλαμεν κάμνει τὰ ἔργα ὅλων τῶν Ἁγίων καὶ νὰ στέκομεν πάντοτε ἀσχολούμενοι εἰς τὸν Θεόν· ὦ μακαρία γνῶσις, ὅπου μᾶς κάνεις εὐτυχεῖς εἰς τὴν γῆν καὶ ἐνδόξους εἰς τὸν οὐρανόν! Ὡ φῶς ὅπου εὐγαίνεις ἀπὸ τὸ σκότος καὶ κάνεις λαμπρὰς καὶ καθαρὰς τὰς ψυχάς! Ὡ χαρὰ ὅπου δὲν γνωρίζεσαι πὼς διαλάμπεις ἀνάμεσα εἰς τὰς ἀκαθαρσίας μας! Ὡ οὐδέν, τὸ ὁποῖον ὡσὰν γνωρισθῆς, μᾶς κάνεις κυρίου τοῦ παντός! Δὲν ἠμπορῶ νὰ χορτάσω ποτέ, ὁμιλῶντας σου περὶ τούτου, ἀγαπητέ. Ἄν θέλῃς νὰ ἐπαινέσῃς τὸν Θεόν, κατηγορήσῃς τὸν ἑαυτὸν σου καὶ ἐπεθύμει νὰ κατηγορησῇ ἀπὸ τοὺς ἄλλους· ταπεινώσου μὲ ὅλους καὶ ὑποκάτω εἰς ὅλους, ἂν θέλῃς νὰ ὑψώσῃς τὸν Θεόν καὶ τὸν ἑαυτὸν σου εἰς Αὐτόν. Ἄν ἐπιθυμῇς νὰ Τὸν εὕρῃς, μὴν ὑψώνεσαι, διότι Αὐτὸς φεύγει· ταπεινώνου καὶ ταπεινώσου ὅσον ἠμπορεῖς· καὶ Αὐτὸς θέλει ἔλθῃ νὰ σὲ εὕρῃ καὶ νὰ σὲ ἐναγκαλισθῇ· καὶ τόσο θέλει σὲ δεχθῆ καὶ ἐνωθῆ σφικτὰ μετὰ σοῦ εἰς ἀγάπην καὶ τόσο πλέον ἀγαπητῶς, ὅσον περισσότερο σὺ ἐξευτελίζεσαι εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς Του καὶ ὅσον θέλεις νὰ

⁵ Ὅθεν ὁ Κύριος θέλων νὰ οἰκοδομήσῃ τὴν θαυμαστὴν οἰκοδομὴν τῶν μακαρισμῶν, πρῶτον θεμέλιον αὐτῶν ἔβαλε τὴν πτωχείαν τοῦ πνεύματος, ἦτοι τὴν ταπεινώσιν εἰπών· «Μακάριοι οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι, ὅτι αὐτῶν ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν» (Ματθ. ε' 3).

ἐξευτελίζεσαι καὶ ἀπὸ τοὺς ἄλλους καὶ ὅλοι νὰ σὲ ἀποστρέφονται, ὡσὰν ἓνα πρᾶγμα συγχαμερόν.

Λοιπὸν, διὰ τὴν τόσῃν χάριν, ὅπου σοῦ κάμνει, ἀδελφέ, ὁ Θεός, ὁ τόσον βεβλαμμένος ἀπὸ τὰς ἁμαρτίας σου, διὰ νὰ σὲ ἐνώσῃ με τοῦ λόγου Του, κάμνε καὶ σὺ τοῦτο, τὸ νὰ νομίζῃς τὸν ἑαυτὸν σου ἀνάξιον καὶ χειρότερον πάντων· καὶ μὴ λείψῃς συνεχῶς, νὰ εὐχαριστῆς καὶ νὰ κρατῆσαι χρεώστης εἰς ἐκείνους, ὅπου γίνονται ἀφορμὴ νὰ ταπεινώνεσαι· ἦγουν εἰς ἐκείνους ὅπου σὲ ἐκαταφρόνησαν ἢ καὶ σὲ καταφρονοῦν ὀλοένα. Καὶ ἂν στατικῶς σου καὶ μὲ κακὴν ὄρεξιν τῆς καρδίας σου, ὑποφέρεις τὰς καταφρονήσεις των, ὅμως ἀγωνίζου ὅσον δύνασαι, νὰ μὴ δείχῃς κανένα ἐξωτερικὸν σημάδι, πῶς σοῦ κακοφαίνονται.

Καὶ ἀνίσως μὲ ὅλας αὐτὰς τὰς σκέψεις καὶ λογαριασμούς, ὅπου εἶναι πολὺ ἀληθεῖς, ἢ πανουργία τοῦ διαβόλου καὶ ἡ ἀγωνίσα καὶ κακὴ κλίσις ἡ ἰδικὴ μας, ἤθελαν ὑπερισχύσει εἰς ἡμᾶς, εἰς τρόπον ὅπου οἱ λογισμοὶ τῆς ὑψηλοφροσύνης νὰ μὴ λείπουν ἀπὸ τὸ νὰ μᾶς ἐνοχλοῦν καὶ νὰ πληγώνουν τὴν καρδίαν μας, ἀκόμη καὶ τότε εἶναι καιρὸς ἀρμόδιος, τόσον περισσότερον νὰ ταπεινώνομεθα καὶ νὰ καταφρονοῦμεν καὶ νὰ μισοῦμεν τὸν ἑαυτὸν μας, ὅσον ἀπὸ τὴν δοκιμὴν βλέπομεν, πῶς πολεμοῦμεν, γαί καὶ ἀγωνίζομεθα μὲ ὅλας μας τὰς δυνάμεις, διὰ νὰ λυτρωθῶμεν ἀπὸ αὐτόν· δὲν ἠμποροῦμεν ὅμως νὰ ἐλευθερωθῶμεν ἀπὸ τὴν τυραννίαν του· ἐπειδὴ καὶ πάσχομεν ἀπὸ τὰς ἐνοχλήσεις τῆς ὑπερηφανείας, ἣτις ἔχει τὴν ρίζαν καὶ ἀρχὴν, ἀπὸ τὴν ματαίαν καὶ κατάρατον ὑπόληψιν τοῦ ἑαυτοῦ μας καὶ ἔτσι θέλομεν εὐγάλει ἀπὸ τὸ πικρὸν φαρμάκι μέλι· ὑγείαν ἀπὸ τὰς πληγὰς καὶ ταπεινώσιν ἀπὸ τὴν ἰδίαν ὑπερηφάνειαν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΛΔ΄.

Περὶ τινῶν εἰδήσεων χρησίμων εἰς τὸ νὰ νικήσωμεν τὰ πάθη καὶ νὰ ἀποκτήσωμεν νέας ἀρετάς.

Ἀγκαλὰ καὶ σοῦ εἶπα ἕως τώρα πολλὰ, δείχνοντάς σου τὸν τρόπον ὅπου ἔχεις νὰ μεταχειρίζεσαι, εἰς τὸ νὰ νικήσῃς τὸν ἑαυτὸν σου καὶ νὰ ἀρματωθῆς ἀπὸ

τὰς ἀρετάς, ὅμως εἶναι ἀνάγκη νὰ σοῦ παραγγείλω ἀκόμη καὶ ἄλλα τινά. Καὶ Α΄ σοῦ λέγω τοῦτο. Ἐάν θέλῃς, ἀδελφέ, νὰ ἀποκτήσῃς τὰς ἀρετάς, νὰ μὴν ἀκολουθήσῃς τὴν τάξιν ὅπου μεταχειρίζονται τινὲς καὶ κάμνουσι γυμνάσματα εἰς τὰς ἑπτὰ ἡμέρας τῆς ἐβδομάδος, ἄλλο γύμνασμα δι' ἄλλην ἀρετὴν καὶ ἄλλο δι' ἄλλην, ὄχι· ἀλλὰ ἡ τάξις τοῦ ἰδικοῦ σου γυμνάσματος ἅς εἶναι τὸ νὰ κάμνῃς μὲν πόλεμον ἐναντίον εἰς ἐκεῖνα τὰ πάθη, ὅπου πάντοτε σὲ πειράζουσιν καὶ σὲ ἐζημιώσαν καὶ ἀκόμη ὀλοένα σὲ ζημιώνουν· νὰ στολίζεσαι δὲ ἀπὸ τὰς ἐναντίας ἀρετὰς τῶν παθῶν σου, ὅσον περισσότερο δύνασαι. Διότι, ἂν ἀποκτήσῃς αὐτὰς τὰς ἀρετάς, τὰς ἐναντίας μὲ τὰ πάθη ὅπου σὲ πειράζουσιν, βέβαια καὶ ὅλας τὰς ἄλλας ἀρετάς, μὲ εὐκολίαν καὶ μὲ ὀλίγας πράξεις, θέλεις ἀποκτήσῃς τὴν κάθε μίαν δηλαδὴ εἰς τὸν ἀρμόδιόν της καιρὸν καὶ τὴν τυχοῦσαν αἰτίαν της· ἐπειδὴ αἱ ἀρεταὶ εἶναι πάντοτε ὁμοῦ συνδεδεμέναι καὶ ὅστις ἔχει μίαν ἐντελῶς, ὅλας τὰς ἄλλας τὰς ἔχει πρόχειρα εἰς τὴν θύραν τῆς καρδίας του.

Β΄. Μὴν ἀναβάλλῃς ποτὲ καιρὸν εἰς τὴν ἀπόκτησιν τῶν ἀρετῶν, οὔτε ἡμέρας, οὔτε ἐβδομάδας, οὔτε μῆνας, οὔτε χρόνους. Ἀλλὰ σχεδόν, πάντοτε ἀγωνίζου, ὡσὰν νὰ ἐγεννήθῃς τότε· καὶ ὡς νέος στρατιώτης, πολέμα διηνεκῶς καὶ περιπάτει εἰς τὸ ὕψος τῆς τελειότητος αὐτῶν· καὶ μὴ σταθῆς κἂν μηδεμίαν στιγμὴν. Διότι, τὸ νὰ σταθῆς εἰς τὸν δρόμον τῶν ἀρετῶν καὶ τῆς τελειότητος, δὲν εἶναι τὸ νὰ λάβῃς ἀναπνοὴν καὶ δύναμιν, ἀλλὰ τὸ νὰ στραφῆς ὀπίσω ἢ νὰ ἀδυνατίσῃς περισσότερο.

Τὸ νὰ σταθῆς, ἐγὼ ἐννοῶ, τὸ νὰ νομίζῃς πὼς ἀπόκτησες ἐντελῶς τὴν ἀρετὴν· καὶ τὸ νὰ ψηλαφᾷς ὀλίγον τὰς μικρὰς ἐλλείψεις, ὅπου ἔχεις ἀκόμη, ἢ καὶ τὰς ἀφορμὰς καὶ αἰτία, ὅπου σὲ προσκαλοῦν εἰς πράξεις ἄλλης νέας ἀρετῆς. Ὅθεν, ἅς εἶσαι πάντοτε φροντιστικὸς καὶ θερμὸς καὶ ἐπιδέξιός, διὰ νὰ μὴ χάσῃς οὐδὲ κἂν μίαν παραμικρὰν ἀφορμὴν καὶ αἰτίαν ἀρετῆς. Ἀγάπα δὲ ὅλας τὰς ἀφορμὰς καὶ αἰτίας, ὅπου σὲ παρακινοῦν εἰς τὴν ἀρετὴν· καὶ μάλιστα εἰς ἐκεῖνα τὰς αἰτίας, ὅπου περισσότερο εἶναι δύσκολαι νὰ νικηθοῦν. Ἐπειδὴ καὶ αἱ πράξεις ὅπου γίνονται νὰ νικηθοῦν αἱ δυσκολίαι τῶν ἀρετῶν, κάμνουν τὰς ἐξῆς τῶν ἀρετῶν ὀγληγορώτερα καὶ μὲ βαθυτέραν ρίζαν. Ἐκεῖνας δὲ τὰς αἰτίας, ὅπου ἠμποροῦν νὰ σὲ

παρακινήσουν εις τὸν πειρασμὸν τῆς σαρκός, φεῦγε μὲ κάθε φιλοπονίαν καὶ ταχυδρομίαν, καθὼς προλαβὼν σοι εἶπα.

Γ'. Ἄς εἶσαι φρόνιμος καὶ διακριτικὸς εις τὰς ἐξωτερικὰς ἀρετὰς ἐκεῖνας, ὅπου ἠμποροῦν νὰ προξενήσουν βλάβην καὶ ἀσθένειαν εις τὸ σῶμα, καθὼς εἶναι τὸ νὰ τὸ βασανίζης μὲ ὑπερβολικὰς νηστείας, ἀγρυπνίας, μελέτας καὶ ἄλλα παρόμοια· ὅτι αὐταί, πρέπει νὰ ἀποκτῶνται κατ'ὀλίγον καὶ διὰ τῶν βαθμῶν τους, καθὼς θέλω εἰπεῖ παρεμπρός. Διὰ τὰς ἄλλας ἀρετὰς, ὅπου εἶναι ὀλοτελῶς ἐσωτερικαὶ καὶ ψυχικαί, καθὼς εἶναι τὸ νὰ ἀγαπᾷς τὸν Θεόν, τὸ νὰ καταφρονῆς τὸν κόσμον, τὸ νὰ ἐξευτελίζεσαι εις τοὺς ἰδίους ὀφθαλμούς σου, τὸ νὰ μισῆς τὰ πάθη καὶ τὴν ἁμαρτίαν, τὸ νὰ εἶσαι ὑπομονητικὸς καὶ πρᾶος, τὸ νὰ ἀγαπᾷς ὅλους καὶ ὅποιον σὲ βλάπτει καὶ ἄλλα παρόμοια· αὐτὰς τὰς ἀρετὰς, λέγω, δὲν σοῦ χρειάζεται διὰ νὰ τὰς ἀποκτήσης ὀλίγον κατ'ὀλίγον, οὔτε νὰ ἀναβῆς εις τὴν τελειότητα αὐτῶν μὲ βαθμοὺς καὶ σκαλοπάτια, ἀλλὰ βιάζου νὰ κάμνης δι'αὐτὰς κάθε πρᾶξιν ὅσον δύνασαι, τὸ ὀγληγορώτερον.

Δ'. Ὅλος σου ὁ λογισμὸς, ὅλη ἡ ἐπιθυμία καὶ ἡ καρδιά ἄς μὴ λογίζεται, μήτε ἄς ἐπιθυμῆ, μήτε ἄς θέλῃ ἄλλο, παρὰ τὸ νὰ νικήσης ἐκεῖνο τὸ πάθος, ὅπου πολεμεῖς καὶ σὲ πολεμῆ καὶ τὸ νὰ ἀποκτήσης τὴν ἀρετὴν, ὅπου εἶναι ἐναντία εις αὐτό· αὐτὸ ἄς εἶναι εις ἐσὲ ὅλος ὁ κόσμος, αὐτὸ ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ· αὐτὸ ἄς εἶναι ὅλος σου ὁ θησαυρὸς καὶ αὐτὸ ἄς εἶναι ὅλος σου ὁ σκοπός, ἵνα καὶ μὲ αὐτὸ ἀρέσης εις τὸν Θεόν· ἂν τρώγῃς, ἂν νηστεύῃς, ἂν κοπιάζῃς, ἂν ἀναπαύεσαι, ἂν ἀγρυπνᾷς, ἂν κοιμᾷσαι, ἂν εἶσαι μέσα εις τὸ σπίτι σου καὶ ἂν εἶσαι ἔξω, ἂν προσέχης εις τὰς εὐλαβείας καὶ εις τὰ ἐργόχειρα, ὅλα ταῦτα ἄς διευθύνονται καὶ ἄς ἀποβλέπουν εις τὸ νὰ κυριεύσης καὶ νικήσης ἐκεῖνο τὸ πάθος καὶ νὰ ἀποκτήσης τὴν ἐναντίαν ἀρετὴν.

Ε'. Ἄς εἶσαι ἐχθρὸς κοινῶς ὅλων τῶν ἐπιγείων ἡδονῶν καὶ ἀπολαύσεων. Διότι, μὲ τοῦτον τὸν τρόπον, θέλεις πολεμῆσαι ὀλιγώτερον ἀπὸ τὰς ἄλλας κακίας, αἱ ὁποῖαι ὅλαι ἔχουν διὰ ρίζαν των τὴν ἡδονήν, ἥτις ὡσὰν κοπῆ μὲ τὸ μῖσος τοῦ ἑαυτοῦ μας, χάνουν ἐκεῖναι τὴν δύναμίν τους. Διότι, ἂν θελήσης ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος νὰ πολεμῆς καμμίαν κακίαν, ταῦτὸν εἰπεῖν, καμμίαν μερικὴν ἡδονήν καὶ ἀπὸ τὸ

ἄλλο νὰ προσέχης εἰς ἄλλας ἐπιγείους ἡδονάς, ἂν καὶ ὄχι θανασίμους, ἀλλὰ συγγνωστάς καὶ ἐλαφράς· βέβαια, ὁ πόλεμός σου θέλει εἶναι σκληρός, αἱματώδης καὶ πολὺ ἀβέβαιος καὶ ἀκολούθως καὶ ἡ νίκη σου θέλει εἶναι σπάνιος. Διὰ τοῦτο, νὰ ἐνθυμῆσαι πάντοτε ἐκείνας τὰς θείας ἀποφάσεις· «ὁ φιλῶν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ, ἀπωλέσει αὐτήν· καὶ ὁ μισῶν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ, εἰς ζωὴν αἰώνιον φυλάξει αὐτήν» (Ἰωάν. ιβ' 25). «Ἀδελφοί, ὀφειλέται ἐσμέν, οὐ τῇ σαρκί, τοῦ κατὰ σάρκα ζῆν· εἰ γὰρ κατὰ σάρκα ζῆτε, μέλλετε ἀποθνήσκειν· εἰ δὲ Πνεύματι τὰς πράξεις τοῦ σώματος θανατοῦτε, ζήσεσθε» (Ρωμ. η' 12).

ΣΤ'. Καὶ τελευταῖον σοῦ παραγγέλλω, ὅτι πολὺ καλὸν καὶ ἴσως ἀναγκαῖον, εἰς τὴν ἀπόκτησιν τῶν ἀρετῶν τὸ νὰ κάμνης πρῶτον μίαν γενικὴν ἐξομολόγησιν, με ὅλους ἐκείνους τοὺς ὀφειλομένους τρόπου ὅπου πρέπει· διὰ νὰ βεβαιωθῆς περισσότερον πὼς στέκεις εἰς τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ σου, ἀπὸ τὸν ὁποῖον ἔχεις νὰ προσμένης ὅλα τὰ χαρίσματα, ὅλας τὰς ἀρετὰς καὶ τὰς νίκας.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν Δ Ε '.

Ὅτι αἱ ἀρεταὶ πρέπει νὰ ἀποκτῶνται ὀλίγον κατ'ὀλίγον δια τῶν βαθμῶν αὐτῶν· καὶ ὅτι πρῶτον πρέπει νὰ ἀσχολούμεθα εἰς τὴν μίαν καὶ ἔπειτα εἰς τὴν ἄλλην.

Ἀγκαλὰ καὶ ὁ ἀληθινὸς στρατιώτης τοῦ Χριστοῦ, ὅπου ἀγαπᾷ νὰ φθάσῃ εἰς τὸ πλήρωμα τῆς τελειότητος, δὲν ἔχει νὰ βάλῃ ποτὲ εἰς τὴν προκοπὴν του κανένα ὀροθέσιον, ὅμως πρέπει νὰ χαλινώνονται με κάποιαν διάκρισιν αἱ ὑπερβολικαὶ ἐκεῖναι θερμότητι τοῦ πνεύματος, αἱ ὁποῖαι ἀνάπτουσαι μάλιστα εἰς τὴν ἀρχὴν με πολλὴν ἐπιθυμίαν, σβήνουσι μετὰ ταῦτα καὶ μᾶς ἀφήνουν εἰς τὸ ἥμισυ τοῦ δρόμου. Ὅθεν, ὄχι μόνον αἱ ἐξωτερικαὶ καὶ σωματικαὶ ἀρεταὶ πρέπει νὰ ἀποκτῶνται ὀλίγον κατ'ὀλίγον, ὡσὰν με βαθμοὺς καὶ σκαλοῦτια, ὡς εἶπομεν, ἀλλὰ ἀκόμη καὶ αἱ ἐσωτερικαὶ καὶ ψυχικαὶ ἀρεταί, τοιοῦτοτρόπως πρέπει νὰ ἀποκτῶνται. Διότι, με τοιοῦτον τρόπον, τὸ ὀλίγον ὀγλήγορα γίνεται πολὺ καὶ διαμένει. Ὅθεν, ὡς ἐν παραδείγματι, διὰ νὰ ἀποκτήσῃ τὴν ἐσωτερικὴν ἀρετὴν τῆς ὑπομονῆς δὲν

ἢμπορεῖς παρευθὺς νὰ χαίρεσαι ἢ νὰ ἐπιθυμῆς τὰς ὕβρεις καὶ ἄλλα ἐναντία, ὅπου ἤθελε σοῦ κάμνει τινάς· διότι ἡ χαρὰ τῶν τοιούτων καὶ ἐπιθυμία, εἶναι οἱ ὑψηλότεροι βαθμοὶ τῆς ὑπομονῆς, εἰς τοὺς ὁποίους δὲν πρέπει νὰ ἀναβαίνης ἀνίσως δὲν διαπεράσης πρότερον ἀπὸ τοὺς χαμηλοτέρους βαθμοὺς καὶ σκαλοπάτια τῆς τοιαύτης ἀρετῆς· οἱ ὁποῖοι εἶναι, τὸ νὰ καταφρονῆς ἐσὺ πρῶτος τὸν ἑαυτὸν σου· τὸ νὰ μὴ συγκατατεθῆς εἰς τὸ νὰ ἐκδικήσης· τὸ νὰ μισῆς τὴν ἐκδίκησιν καὶ τὰ ὅμοια καὶ ὄρα εἰς τὸ ἰγ' κεφάλαιον.

Σὲ συμβουλεύω ἀκόμη, νὰ γυμνάζεσαι κυρίως ὄχι εἰς ὅλας τὰς ἀρετάς, οὔτε εἰς πολλάς, ἀλλὰ πρῶτον εἰς μίαν μόνην καὶ μετὰ ταῦτα εἰς τὴν ἄλλην. Διότι, ἔτσι ἐμφυτεύεται ἡ ἐνάρετος ἕξις εἰς τὴν ψυχὴν πλέον εὐκόλα καὶ πλέον στερεά· ἐπειδὴ καὶ μετὰ τὴν ἀδιάκοπον γύμνασιν τῆς μιᾶς ἀρετῆς καὶ ἡ ἐνθούμησίς σου τρέχει εὐκολώτερα εἰς αὐτὴν καὶ ὁ νοῦς σου λεπτύνεται πάντοτε περισσότερο, εἰς τὸ νὰ εὐρίσκη νέους τρόπους καὶ αἰτίας διὰ νὰ τὴν ἀποκτήσῃ· καὶ ἡ θέλησίς σου κλίνει εὐκολώτερα καὶ μετὰ μεγαλυτέραν διάθεσιν εἰς αὐτὴν τὰ ὁποῖα καλὰ, δὲν ἤθελαν σὲ ἀκολουθήσει, βέβαια, ἂν ἤθελες καταγίνεσαι εἰς πολλάς ἀρετάς.

Καὶ ἄλλο δε, αἱ πράξεις μιᾶς μόνης ἀρετῆς, μετὰ τὸ νὰ εἶναι ὁμοιοειδῆ καὶ ὅμοια ἀναμεταξύ των γίνονται μετὰ τὴν αὐτὴν καὶ ὁμοίαν γύμνασιν, ὀλιγώτερον κοπιαστικά. Διότι ἡ μία καλεῖ καὶ βοηθεῖ τὴν ἄλλην, τὴν παρομοίαν της· καὶ διὰ αὐτὴν τὴν ὁμοιότητα, ἐντυπώνονται εἰς ἡμᾶς ἀκόμη καλύτερα, μετὰ τὸ νὰ εὐρίσκουν τὸν θρόνον τῆς καρδίας ἤδη ἔτοιμον καὶ διατεθειμένον εἰς τὸ νὰ δέχεται ἐκεῖνας τὰς νέας πράξεις, ὅπου ἠθέλαμεν δευτεροπράξωμεν, καθὼς ἐδέχθη πρότερον καὶ τὰς ἄλλας τὰς ὁμοίας των.

Αὐτοὶ οἱ λογαριασμοί, ὅπου εἶπομεν, ἔχουν τόσην δύναμιν καὶ ἀλήθειαν, ὅπου ἠξεύρομεν βέβαια, πὼς ὅστις γυμνάζεται καλῶς εἰς μίαν ἀρετὴν, μαθάνει πρὸς τούτοις καὶ τὸν τρόπον, διὰ νὰ γυμνάζεται εἰς τὴν ἄλλην καὶ ἔτσι μετὰ τὴν αὐξήσιν τῆς μιᾶς, αὐξάνουν ὅλοι ὁμοῦ, διὰ τὴν ἀδιαχώριστον ἔνωσιν, ὅπου ἔχουν ἀναμεταξύ των· μετὰ τὸ νὰ εἶναι ὅλοι αἱ ἀρεταὶ ἀκτῖνες, ὅπου προέρχονται ἀπὸ ἓνα καὶ τὸ αὐτὸ θεϊκὸν φῶς.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν Λ Σ Τ '.

**Μὲ ποῖα μέσα ἀποκτῶνται αἱ ἀρεταὶ καὶ πῶς πρέπει νὰ κυβερνώμεθα
διὰ νὰ γυμναζώμεθα μερικὸν καιρὸν εἰς μίαν μόνην.**

Διὰ τὴν ἀπόκτησιν τῶν ἀρετῶν, χρειάζεται νὰ εἶναι μία ψυχὴ γενναία καὶ μεγάλη καὶ μία θέλησις, ὄχι ἀσθενὴς καὶ ἀπαλή, ἀλλὰ ἀποφασιστικὴ καὶ δυνατὴ, μὲ βεβαίαν προϋπόθεσιν, πῶς ἔχομεν νὰ περάσωμεν διὰ πολλῶν ἐναντίων καὶ σκληρῶν· καὶ πρὸς τούτοις, πρέπει νὰ ἔχομεν καὶ κλίσιν ξεχωριστὴν καὶ ἀγάπην πρὸς αὐτάς, τὴν ὁποίαν ἤμποροῦμεν νὰ ἀποκτήσωμεν, ἀνίσως συλλογιζόμεθα, πόσον αἱ ἀρεταὶ αὗται ἀρέσουν εἰς τὸν Θεὸν καὶ πόσον εἶναι εὐγενεῖς καὶ ἔξοχοι καθ' ἑαυτάς καὶ πόσον εἶναι ὠφέλιμοι καὶ ἀναγκαῖαι εἰς ἡμᾶς. Ἐπειδὴ, κάθε μας τελειότης καὶ προκοπὴ, ἀπὸ αὐτάς ἔχει καὶ τὴν ἀρχὴν καὶ τὸ τέλος.

Ὅθεν, κάθε πρωτὶ, ἄς γίνονται δρασικαὶ προθέσεις καὶ ἀποφάσεις ἀπὸ ἡμᾶς, διὰ νὰ γυμναζώμεθα εἰς ὅσα αἷτια τῆς ἀρετῆς, πιθανῶς, ἤμποροῦν νὰ συμβοῦν ἐκείνην τὴν ἡμέραν, εἰς τῆς ὁποίας τὸ ἐσπέρας, πρέπει νὰ ἐξετάζομεν, ἀνίσως καὶ τὰ ἐμεταχειρίσθημεν καλῶς καὶ τὸ ἄλλο πρωτὶ, νὰ ἀνανεώνομεν πάλιν τὰς αὐτάς ἀποφάσεις καὶ ἐπιθυμίας πλέον ζωντανᾶ· καὶ μάλιστα, διὰ νὰ γυμναζώμεθα εἰς τὴν ἀπόκτησιν τῆς ἀρετῆς ἐκείνης, ὅπου ἔχομεν τότε εἰς τὰς χεῖρας μας. Ὅμοίως καὶ τὰ παραδείγματα τῶν Ἁγίων καὶ αἱ προσευχαί μας καὶ αἱ μελέται τῆς ζωῆς καὶ τοῦ Πάθους τοῦ Χριστοῦ· ὅλα ταῦτα, ὅπου εἶναι τόσο ἀναγκαῖα εἰς κάθε πνευματικὴν γύμνασιν τῶν ἀρετῶν, ἄς γίνονται κυρίως διὰ ἐκείνην τὴν ἀρετὴν, εἰς τὴν ὁποίαν θέλομεν τότε νὰ γυμνασθῶμεν· ἀλλὰ καὶ ὅσας ἀφορμὰς καὶ αἰτίας ἀπαντήσωμεν ἐκείνην τὴν ἡμέραν, κἄν καὶ διαφορετικαὶ εἶναι μεταξύ των, ὅμως ὅλας πρέπει νὰ τὰς μεταχειρίζομεθα, ὅσον τὸ δυνατόν, εἰς τὴν ἀπόκτησιν τῆς ἀρετῆς ἐκείνης, ὅπου ποθοῦμεν (καὶ ὄρα ἔμπροσθεν εἰς τὸ μ' Κεφάλαιον).

Τοιοῦτοτρόπως δὲ πρέπει νὰ σπουδάζομεν, εἰς τὸ νὰ συνηθίσωμεν νὰ κάνομεν τὰς ἐναρέτους πράξεις, ἐσωτερικὰς τε καὶ ἐξωτερικὰς καὶ μὲ τόσην πολλὴν προθυμίαν καὶ εὐκολίαν, μὲ ὅσην προθυμίαν καὶ εὐκολίαν ἐκάμαμεν πρότερον καὶ τὰς ἐναντίας κακίας των ἢ μᾶλλον εἰπεῖν, μὲ ὅσην εὐκολίαν γίνονται καὶ αἱ φυσικαὶ ὀρέξεις τῆς καρδίας μας· ταῦτόν εἰπεῖν, τόσην ἔξιν πρέπει νὰ κάνομεν εἰς τὰς

ἀρετάς, εἰς τρόπον ὅπου νὰ γίνουν αὐταὶ εἰς ἡμᾶς ὡσὰν φυσικαί. Καὶ ὅσον μεγαλυτέρας δυσκολίας εὐρίσκομεν εἰς αὐτὰς (ὡς εἶπομεν ἀνωτέρω), τόσον αἱ δυσκολίαι αὐταὶ, ὀγληγορώτερα καὶ βαθύτερα, θέλει ἐμβάσουν καὶ ἐμφυτεύσουν, τὴν καλὴν ἔξιν εἰς τὴν ψυχὴν μας.

Τὰ ἀρμόδια ρητὰ τῆς θείας Γραφῆς, λεγόμενα ἀπὸ ἡμᾶς, μετὰ τὴν φωνὴν ἢ κἄν μετὰ τὸν νοῦν, ἔχουν θαυμαστὴν δύναμιν, διὰ νὰ βοηθήσουν εἰς τὴν γύμνασιν τῆς ζητουμένης ἀρετῆς· λέγει γὰρ ὁ Σολομών· «Τί, τέκνον, τηρήσεις; Ρήσεις Θεοῦ» (παρ. λα΄ 2). Διό, ἅς ἔχομεν πρόχειρα πολλὰ ρητὰ διὰ τὴν ἀρετὴν, ὅπου γυμναζόμεθα, ἅτινα ἅς βάνονται εἰς πρᾶξιν καὶ ἅς λέγονται ὅλην τὴν ἡμέραν καὶ μάλιστα, ὅταν τύχη τὸ ἐναντίον πάθος τῆς ἀρετῆς ἐκείνης νὰ μᾶς πολεμήσῃ.

Χάριν παραδείγματος· ἂν καταγινομεθα εἰς τὴν ἀπόκτησιν τῆς ὑπομονῆς, ἠμποροῦμεν νὰ εἰποῦμεν τὰ κάτωθεν ρητὰ καὶ ἄλλα παρόμοια· «Μακρόθυμος ἀνὴρ, πολὺς ἐν φρονήσει» (Παρ. ιδ΄ 31). «Ἡ ὑπομονὴ τῶν πενήτων, οὐκ ἀπωλεῖται εἰς τέλος» (Ψαλμ. θ΄ 19). «Οὐαὶ τοῖς ἀπολωλεκώσι τὴν ὑπομονήν» (Σειρ. β΄ 15). «Κρίσων ἐστὶ μακρόθυμος, ἀνδρὸς ἰσχυροῦ. Ὁ δὲ κρατῶν ὀργῆς, κρείττων τοῦ καταλαμβανομένου πόλιν» (Παρ. ις΄ 32). «Ἐν τῇ ὑπομονῇ ὑμῶν, κτήσασθε τὰς ψυχὰς ὑμῶν» (Λουκ. κα΄ 19). «Δι' ὑπομονῆς τρέχομεν τὸν προκείμενον ἡμῖν ἀγῶνα» (Ἐβρ. ιβ΄ 1). «Ἴδου μακαρίζομεν τοὺς ὑπομένοντας» (Ἰάκωβος ε΄ 11). «Μακάριος ἀνὴρ, ὅς ὑπομένει πειρασμόν» (Αὐτ. α΄ 12). «Ἡ δὲ ὑπομονή, ἔργον τέλειον ἐχέτω» (Αὐτ. α΄ 4). «Ὑπομονῆς ἔχετε χρείαν» (Ἐβρ. ι΄ 36). Ὁμοίως ἠμποροῦμεν νὰ εἰποῦμεν καὶ ταῦτα τὰς μικρὰς προσευχάς· «ἽΩ Θεέ μου, πότε νὰ ἀρματωθῇ ἡ καρδία μου ἀπὸ τὸ ἄρμα τῆς ὑπομονῆς;» «Πότε νὰ περάσω κάθε βάσανον με ἀναπαυμένην καρδίαν, διὰ νὰ δώσω χαρὰν εἰς τὸν Θεόν μου;» «ἽΩ πολλὰ ἀγαπητά μου βάσανα, ὅπου με κάνετε ὅμοιον μετὰ τὸν Κύριόν μου Ἰησοῦν, ὅπου ἔπαθε δι' ἐμέ!» ἽΩ Ἰησοῦ, μόνη ζωὴ τῆς ψυχῆς μου, τάχα θὰ ζήσω ποτὲ ἐγὼ ἀναπαυμένος ἀναμεταξὺ χιλίων βασάνων διὰ δόξαν ἰδικὴν Σου;» «Μακάριος ἐγὼ, ἀνίσως καὶ εἰς τὸ μέσον τοῦ πυρὸς τῶν θλίψεων ἐμπυρισθῶ ἀπὸ ἐπιθυμίαν, νὰ ὑποφέρω μεγαλύτερα βάσανα!»

Αὐτὰς τὰς μικρὰς προσευχὰς θέλομεν μεταχειρισθῆ, διὰ νὰ προκόψωμεν εἰς τὰς ἀρετὰς καὶ ἄλλας ἀκόμη ἀρμοδίας, εἰς κάθε ἀρετὴν, ὅπου γυμναζόμεθα, ὅσα ἤθελε μᾶς ἐρμηνεύσει τὸ πνεῦμα τῆς εὐλαβείας. Αἱ μικραὶ δὲ αὐταὶ προσευχαὶ καλοῦνται ἀκοντιστικαὶ καὶ σαῖτευτικά, διότι εἶναι ὡσὰν ἀκόντια, ἤτοι κοντάρια καὶ σαΐται ὅπου κονταρεύουν καὶ σαΐτεύουν εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ἔχουν μεγάλην δύναμιν, διὰ νὰ μᾶς διεγείρουν εἰς τὴν ἀρετὴν καὶ νὰ φθάσουν ἕως εἰς τὰ ὄτα τοῦ Θεοῦ, ἀνίσως καὶ συντροφιάζονται ἀπὸ δύο πράγματα, ὡσὰν ἀπὸ δύο πτέρυγας· τὸ ἓνα εἶναι, ἡ ἀληθινὴ γνῶσις τῆς χαρᾶς τοῦ Θεοῦ μας, τὴν ὁποίαν αὐτὸς λαμβάνει διὰ τὴν γύμνασιν, ὅπου ἡμεῖς κάμνομεν εἰς τὰς ἀρετὰς, τὸ ἄλλο εἶναι μία θερμὴ καὶ ἔμειρος ἐπιθυμία, νὰ τὰς ἀποκτήσομεν, διὰ νὰ ἀρέσομεν εἰς τὴν θεῖαν Του Μεγαλειότητα¹.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΑΖ΄.

Ὅτι πρέπει νὰ περιπατῶμεν μὲ σπουδὴν καὶ ἐπιμέλειαν παντοτεινὴν εἰς τὴν γύμνασιν τῆς ἀρετῆς.

Ἀναμεταξὺ εἰς ἐκεῖνα ὅπου εἶναι ἀναγκαῖα καὶ συμβάλλουν διὰ τὴν ἀπόκτησιν τῶν ἀρετῶν, ἔξω ἀπὸ τὰ ἄνωθεν εἰρημένα, εἶναι ἓνα καὶ τοῦτο· δηλαδὴ τὸ νὰ πηγαίνομεν πάντοτε ἐμπρὸς ἂν θέλομεν νὰ φθάσομεν εἰς τὸ τέλος, ὅπου ἡμεῖς ἐδῶ προτιθέμεθα. Διότι ἀλλέως, ἂν μόνον σταθῶμεν, γυρίζομεν εἰς τὰς ὀπίσω· ὅτι, ὅταν παύσομεν ἀπὸ τὰς ἐναρέτους πράξεις, ἀναγκάως ἀκολουθεῖ, διὰ μέσου βιαίας κλίσεως τῆς αἰσθητικῆς ὀρέξεως καὶ τῶν ἄλλων πραγμάτων, ὅπου μᾶς κινοῦν ἐξωτερικῶς, ἀκολουθεῖ, λέγω, νὰ γεννῶνται εἰς ἡμᾶς πολλὰ πάθη ἄτακτα, ἅπερ διαφθείρουν τὰς ἀρετὰς ἢ κἂν τὰς ὀλιγοστεύουν· καὶ οὕτω μᾶς ὑστεροῦν ἀπὸ πολλὰς χάριτας, ὅπου ἠμπορούσαμεν προκόπτοντες, νὰ ἐπιτύχομεν ἀπὸ τὸν Θεόν.

Διὰ τοῦτο ἡ πνευματικὴ ὁδός, εἶναι διαφορετικὴ ἀπὸ τὴν στρατάν, ὅπου κάμνει ὁ ὁδοιπόρος τῆς γῆς. Διότι εἰς μὲν τὴν ἐπίγειον στρατάν ἂν σταθῇ ὁ

¹ Ὁ Θεὸς καὶ ἅγιος Ἀγίουστίνος, ὄχι μόνον αὐτὸς πολὺ ἠγάπα νὰ συνθέτῃ καὶ νὰ ἀναγιγνώσκῃ τὰς τοιαύτας ἀκοντιστικὰς προσευχὰς καὶ σαῖτευτικάς, ἀλλὰ καὶ τὴν πνευματικὴν του θυγατέρα, τὴν εὐλαβὴ λέγω ἐκείνην Πρόβαν, ἐσυμβούλευε νὰ ἀναγιγνώσκῃ καὶ νὰ μελετᾷ τὰς τοιαύτας προσευχὰς· μερικοὶ δὲ θέλουν, ὅτι καὶ αἱ ἐρωτικά εὐχαὶ τοῦ ἁγίου τούτου νὰ ὀνομάζονται σαῖτευτικά.

όδοιπόρος, δὲν χάνει τίποτε ἀπὸ τὴν στράταν, ὅπου προλαβὼν ἔχει καμωμένην, εἰς δὲ τὴν πνευματικὴν ἂν σταθῆ ὁ ὁδοιπόρος τῆς ἀρετῆς, χάνει καὶ ὅσας ἀρετὰς ἀπόκτησε προτῆτερα· καὶ πρὸς τούτοις, ἢ μὲν κούρασιν τοῦ ὁδοιπόρου αὐξάνει, ὅσον περισσότερο ἤθελε περιπατήσῃ, εἰς δὲ τὴν πνευματικὴν ὁδόν, ὅσον περισσότερο περιπατεῖ τινὰς ἐμπρός, τόσον ἀποκτᾷ πάντοτε μεγαλυτέραν ἰσχὺν καὶ δύναμιν.

Διότι μὲ τὴν ἐνάρετον γύμνασιν, τὸ μὲν κατώτερον μέρος, ἦτοι τὸ σῶμα, ὅπου μὲ τὸν πόλεμόν του ἔκανε σκληρόν καὶ κοπιαστικὸν τὸν δρόμον τῆς ἀρετῆς, ἀδυνατίζει πάντοτε περισσότερο, τὸ δὲ ἀνώτερον μέρος εἰς ὃ στέκει ἡ ἀρετὴ, ἦτοι ἡ ψυχὴ, στηρίζεται καὶ δυναμώνεται πάντοτε περισσότερο. Ὅθεν, ὅσον προκόπομεν εἰς τὸ καλὸν καὶ εἰς τὴν ἀρετὴν, τόσον σμικρύνεται ἡ βάσανος ἐκείνη, ὅπου αἰσθανόμεθα εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς ἀρετῆς· καὶ πρὸς τούτοις καὶ κάποια ἀπόκρυφος γλυκύτης (ἣτις προέρχεται ἀπὸ Θεοῦ), σμίγει μὲ ἡμᾶς καὶ γίνεται κάθε ὥρα μεγαλύτερη. Καὶ ἔτσι πορευόμενοι πάντοτε μὲ περισσοτέραν εὐκολίαν καὶ δύναμιν, ἐξ ἀρετῆς εἰς ἀρετὴν, φθάνομεν τελευταῖον εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ ὄρους, ἐκεῖ ὅπου ἡ ψυχὴ γινομένη τελεία, ἐνεργεῖ μετὰ ταῦτα κάθε καλόν, ὅχι μὲ ἀηδῖαν, ἀλλὰ μάλιστα μὲ χαρὰν καὶ εὐφροσύνην. Διότι νικήσασα καὶ δαμάσασα τὰ πάθη καὶ ὑποτάξασα ὅλην τὴν Κτίσιν διὰ μέσου τῆς ὑποταγῆς τοῦ σώματός της, ζῆ εὐτυχῶς ἐν τῷ Θεῷ· καὶ ἐκεῖ ἠδέως κοπιᾶζουσα, λαμβάνει ἀνάπαυσιν.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν Δ Η΄.

**Ὅτι ἔχοντες χρέος νὰ ἀγωνιζόμεθα πάντοτε τὸν ἀγῶνα τῶν ἀρετῶν,
δὲν πρέπει νὰ ἀποφεύγομεν ἐκεῖνα, ὅπου γίνονται εἰς ἡμᾶς
ἀφορμαὶ διὰ νὰ τὰς ἀοκτήσωμεν.**

Ἐὰν θέλῃς νὰ περιπατῆς πάντοτε ἐμπρός εἰς τὸν δρόμον τῶν ἀρετῶν χωρὶς νὰ σταθῆς, πρέπει νὰ προσέχῃς καλῶς, νὰ μὴν ἀφήσῃς νὰ φύγῃ ἀπὸ τὰς χεῖρας σου, ἐκεῖνο ὅπου ἡμπορεῖ νὰ γίνῃ ἀφορμὴ διὰ νὰ ἀποκτήσῃς τὴν ἀρετὴν. Ὅθεν, κακῶς στοχάζονται ἐκεῖνοι ὅπου ἀποφεύγουν, ὅσον δύνανται ἀπὸ τὰ ἐναντία ἐκεῖνα, ὅπου

ἠδύναντο νὰ τοὺς ὑπηρετήσουν εἰς τὴν ἀπόκτησιν τῆς ἀρετῆς· λόγου χάριν, ἐπιθυμεῖς νὰ ἀποκτήσης τὴν ἔξιν τῆς ὑπομονῆς; Δὲν εἶναι καλὸν νὰ φεύγῃς ἀπὸ ἐκεῖνα τὰ ὑποκείμενα καὶ ἀπὸ ἐκεῖνας τὰς πράξεις καὶ τοὺς λογισμούς, ὅπου σὲ κινοῦν εἰς τὴν ἀνυπομονησίαν· καὶ διὰ τοῦτο δὲν πρέπει νὰ ἀπέχῃς ἀπὸ κάποιας πράξεως ὅπου σοῦ εἶναι ὀχληραῖα. Ἀλλὰ συναναστρεφόμενος καὶ συνομιλῶν μὲ ὅποιον καὶ ἂν εἶναι, ὅπου νὰ φέρῃ ἀηδίαν καὶ θλίψιν, νὰ ἔχῃς πάντοτε διατεθειμένην καὶ ἠτοιμασμένην τὴν θέλησίν σου, εἰς τὸ νὰ ὑποφέρῃς κάθε ἀηδὲς καὶ ἀνόρεκτον ὅπου σοῦ τύχῃ. Διότι ἂν κάμνης ἀλλέως, δὲν θέλεις συνηθίσει ποτὲ εἰς τὴν ὑπομονήν.

Οὕτω παρομοίως πρέπει νὰ κάμνης εἰς ὅποιαν πρᾶξιν σοῦ προξενεῖ ἀηδίαν ἢ ἀπὸ λόγου τῆς ἢ διὰ ἐκεῖνον ὅπου σὲ ἐπαρακίνησεν εἰς αὐτήν ἢ καὶ διὰ ἐκεῖνον, ὅπου σὲ ἐμποδίζει ἀπὸ ἄλλην, ὅπου σοῦ ἀρέσει περισσότερο· δηλαδή, πρέπει νὰ μεταχειρισθῆς καὶ νὰ ἀκολουθήσῃς τὴν πρᾶξιν καὶ τὸ ἔργον ἐκεῖνο καὶ μὲ ὅλον ὅπου νὰ σὲ συγχύζῃ καὶ νὰ σὲ ἐνοχλῇ καὶ μὲ ὅλον ὅπου ἠμποροῦσες νὰ ἀναπαυθῆς, ἂν τὸ ἀφήσῃς. Διότι ἔτσι δὲν ἠμπορεῖς νὰ μάθῃς ποτὲ νὰ πάσχῃς· ἀλλ' οὐδὲ ἠμπορεῖ νὰ εἶναι ποτὲ ἀληθινὴ ἀνάπαυσις αὐτὴ ὅπου ζητεῖς· ὡσὰν ὅπου δὲν προέρχεται ἀπὸ ψυχὴν καθαρὰν, ἀλλ' ἀπὸ τὸ πάθος τῆς φιλαυτίας καὶ οὐδὲ στολισμένη ἀπὸ ἀρετήν.

Τὸ αὐτὸ σοῦ λέγω νὰ κάμνης καὶ διὰ ἐκείνους τοὺς λογισμούς, ὅπου μερικὰς φορὰς ἐνοχλοῦν καὶ συγχύζουν τὸν νοῦν σου· τοὺς ὁποίους, δὲν πρέπει παντελῶς νὰ τοὺς ἀποβάλῃς ἀπὸ λόγου σου· ἐπειδὴ, μὲ τὸ βάσανον ὅπου σοῦ δίδουν, σὲ κάνουν ἐνταυτῶ εἰς τὸ νὰ ὑπομένης τὰ ἐναντία. Καὶ ὅστις σοῦ λέγει ἀλλεοτρόπως, σὲ ἐρμηνεύει νὰ φεύγῃς καλύτερα τὸ πρόσκαιρον βάσανον ὅπου αἰσθάνεσαι, παρὰ νὰ ἀκολουθῆς τὴν ἀληθινὴν ἀρετήν, ὅπου ἐπιθυμεῖς.

Εἶναι μὲν ἀληθινόν, ὅτι ὁ ἀρχάριος στρατιώτης πρέπει νὰ ἀντιπαλεύῃ εἰς τὰς ἐναντίας ἀφορμὰς ὅπου εἶπαμεν, μὲ προσοχήν καὶ ἐπιδεξιότητα καὶ πότε νὰ τὰς πολεμῇ, πότε νὰ τὰς καταφρονῇ καὶ νὰ τὰς ἀφίνη, κατὰ τὴν περισσοτέραν ἢ ὀλιγωτέραν προκοπὴν καὶ δύναμιν, ὅπου λαμβάνει εἰς τὴν ἀρετήν. Ἀλλά, δὲν πρέπει διὰ τοῦτο νὰ στρέφῃ παντελῶς τοὺς ὤμους του καὶ νὰ ὀπισθοχωρῇ, εἰς τρόπον ὅπου νὰ ἀφίνη μὲ τελειότητα κάθε ἀφορμὴν ἐναντιότητος, ὅπου τύχῃ. Διότι,

ἄν καὶ κατὰ τὸ παρὸν ἠθέλαμεν γλυτώσει ἀπὸ τὸν κίνδυνον τοῦ ξεπεσμοῦ διὰ τῆς φυγῆς ταύτης· ὅμως, εἰς τὸ μέλλον θέλομεν ἔχει μεγαλύτερον κίνδυνον, εἰς τὸ νὰ νικηθῶμεν ἀπὸ τὰς προσβολὰς καὶ κρούσματα τῆς ἀνυπομονησίας, μὲ τὸ νὰ μὴν εἴμεθα προτιήτερα ἀρματωμένοι μὲ τὴν χῆσιν τῆς ἐναντίας ἀρετῆς, δηλαδὴ τῆς ὑπομονῆς. Ὅμως, αὐτοὶ οἱ συλλογισμοί, δὲν ἔχουν τόπον εἰς τὰ σαρκικὰ πάθη, ὡς εἶπομεν ἀνωτέρω κατὰ μέρος δι'αὐτά. Ἐπειδὴ τὰ αἴτια τούτων, πάντοτε καὶ μὲ τελειότητα πρέπει νὰ τὰ ἀποφεύγομεν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΘ'.

Ὅτι πρέπει νὰ ἀγαπῶμεν ὅλας τὰς ἀφορμάς, ὅπου προξενοῦν τὴν ἀπόκτησιν τῶν ἀρετῶν καὶ περισσότερον ἐκεῖνας ὅπου φέρουν περισσοτέρας δυσκολίας.

Δὲν πρέπει, ἀγαπητέ, κατ'οὐδένα τρόπον, νὰ ἀποφεύγῃς ἐκεῖνα, ὅπου γίνονται ἀφορμαί, εἰς τὸ νὰ ἀποκτήσῃς τὰς ἀρετάς. Ἀλλὰ μάλιστα, πρέπει νὰ τὰ δέχεσαι πάντοτε μετὰ χαρᾶς, παρευθὺς ὅπου φανοῦν εἰς τὸν ἑαυτὸν σου καὶ νὰ νομίζῃς ἔντιμα πλέον καὶ ἀγαπητὰ ἐκεῖνα, ὅπου εἶναι εἰς τὴν αἴσθησίν σου πλέον ἀηδῆ καὶ ἀνόρεκτα. Καὶ τοῦτο θέλεις τὸ κατορθῶσει, μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ, ἂν τυπώσῃς καλῶς εἰς τὸν νοῦν σου τοὺς ἀκολουθῶνς στοχασμούς.

Πρῶτον πρέπει νὰ στοχασθῆς, ὅτι αἱ ἀφορμαί, εἶναι ὄργανα ἀνάλογα μάλιστα καὶ ἀναγκαῖα, διὰ νὰ ἀποκτήσῃς τὰς ἀρετάς. Ὅθεν, ὅταν ἐσὺ ζητῆς τὰς ἀρετάς ἀπὸ τὸν Θεόν, ἀκολούθως ζητεῖς ἀκόμη καὶ τὰ ὄργανα καὶ ἀφορμάς αὐτῶν· ἀλλέως, ἡ προσευχὴ σου εἶναι ματαία καὶ μόνον γίνεται διὰ νὰ πειράζῃς τὸν Θεόν. Διότι, ὁ Θεὸς δὲν συνηθίζει ποτὲ νὰ δίδῃ τὴν ἀρετὴν τῆς ὑπομονῆς χωρὶς τὰς θλίψεις, αἱ ὅποια εἶναι αἱ ἀφορμαί καὶ τὰ ὄργανα τῆς ὑπομονῆς· οὐδὲ τὴν ταπεινώσιν, χωρὶς τὰς καταφρονήσεις καὶ ἀτιμίας· ὁμοίως καὶ ὅλας τὰς ἄλλας ἀρετάς.

Διὰ τοῦτο, πρέπει νὰ εἶναι εἰς ἡμᾶς τόσον περισσότερον ἀρεστὰ καὶ ἀγαπητὰ τὰ ὄργανα ταῦτα καὶ αἱ ἀφορμαί τῶν ἀρετῶν, ὅσον εἶναι περισσότερον κοπιαστικά.

Διότι αἱ πράξεις, ὅπου κάνομεν εἰς τὰς τοιαύτας ἀφορμὰς ὅπου μᾶς συμβαίνουν, εἶναι γενναιότεραι καὶ δυνατώτεραι καὶ πλέον εὐκολώτερα καὶ ὀγληφορώτερα μᾶς ἀνοίγουν τὸν δρόμον τῆς ἀρετῆς. Δὲν πρέπει δὲ μόνον νὰ γυμναζόμεθα εἰς τὰς μεγάλας ἀφορμὰς καὶ ἐναντία ὅπου μᾶς τύχουν, ἀλλὰ ἀκόμη καὶ εἰς τὰς μικράς· χάριν λόγου, δὲν πρέπει μόνον νὰ ὑπομένομεν τοὺς δαρμούς ἢ τὰς ὕβρεις ὅπου μᾶς τύχουν· ἀλλὰ πρέπει νὰ ὑπομένομεν καὶ τὸ βαρὺ βλέμμα καὶ σχῆμα ὅπου μᾶς κάμνει τινὰς ἢ τὸν ψυχρὸν λόγον ὅπου μᾶς λαλήση¹. Διότι αἱ πράξεις ὅπου γίνονται εἰς τὰς μικράς ταύτας ἀφορμὰς, ἀκολουθοῦν πλέον συχνότερα καὶ ἀκολούθως μᾶς κάμνουν νὰ συνηθίζομεν νὰ ὑπομένομεν εὐκολώτερα καὶ τὰς μεγάλας.

Δεύτερον, νὰ στοχασθῆς, ὅτι ὅλα ἐκεῖνα ὅπου μᾶς συμβαίνουν, προέρχονται ἀπὸ τὸν Θεὸν πρὸς ὠφέλειάν μας καὶ διὰ νὰ εὐγάλωμεν ἡμεῖς καρπὸν ἀπὸ αὐτά. Καὶ ἂν μερικὰ ἐκ τούτων, καθ' ὅ εἶναι ἐλλείψεις ἰδικαί μας ἢ ἄλλων, δὲν ἠμπορεῖ τις νὰ εἰπῆ ὅτι προέρχονται ἀπὸ τὸν Θεὸν (ὅστις δὲν θέλει τὴν ἁμαρτίαν)· ὅμως, τοῦ Θεοῦ λέγονται πὼς εἶναι, καθ' ὅ Αὐτὸς ἐπαραχώρησε νὰ γίνον καὶ καθὸ δυνάμενος νὰ τὰ ἐμποδίσει, δὲν τὰ ἐμποδίζει. Καὶ πρὸς τούτοις ὅλαι αἱ θλίψεις καὶ τὰ βάσανα, ὅπου μᾶς ἔρχονται ἢ δι' ἐλλείψιν ἰδικήν μας ἢ διὰ κακίαν ἄλλων, λέγονται πὼς εἶναι ἀπὸ τὸν Θεὸν καὶ τοῦ Θεοῦ· διότι θέλει νὰ τὰ παθαίνωμεν ἡμεῖς καὶ νὰ βασανίζόμεθα, διὰ ἐκεῖνο τὸ καλὸν τῆς ἀρετῆς, ὅπου ἠμποροῦμεν νὰ κερδίσωμεν ἀπὸ αὐτὰ καὶ δι' ἄλλας κρίσεις τοῦ Θεοῦ ὅπου εἶναι ἀκατάληπται μὲν εἰς ἡμᾶς, ὅμως δίκαιαι καὶ εὐλογαί, καθὼς λέγει ὁ ἱερός Αὐγουστῖνος (ὄρα καὶ εἰς τὸ μα' Κεφάλαιον).

Ὅθεν, ὄντες ἡμεῖς βέβαιοι, πὼς ὁ Θεὸς θέλει νὰ ὑποφέρωμεν θεληματικῶς κάθε λογιῆς ἐνόχλησιν, ὅπου προέρχεται ἀπὸ ἄλλους ἢ ἀπὸ ἰδικὰ μας ἄδικα ἔργα, τὸ νὰ λέγομεν (καθὼς πολλοὶ διὰ πρόφασιν τῆς ἀνυπομονησίας των λέγουν), πὼς ὁ Θεὸς δὲν θέλει, μάλιστα βδελύττεται τὰ κακῶς γενόμενα, δὲν εἶναι ἄλλο, παρὰ τὸ νὰ σκεπάζομεν τὰ σφάλματά μας μὲ μίαν ματαίαν πρόφασιν καὶ νὰ ἀποστρεφόμεθα

¹ Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Ἀπόστολος Ἰάκωβος μᾶς παραγγέλλει, ὅτι ἡ Ὑπομονή μας νὰ μὴν εἶναι ἀτελής καὶ κολοβή, ἄλλα μὲν βαστάζουσα καὶ ἄλλα, ὄχι· ἀλλὰ τελεία καὶ ὀλόκληρος πάντα καὶ μικρὰ καὶ μεγάλα ὑπομένουσα· «ἢ δὲ ὑπομονή, ἔργον τέλειον ἐχέτω· ἵνα ἦτε τέλειοι καὶ ὀλόκληροι ἐν μηδενὶ λειπόμενοι» (Ἰάκωβ. α' 4).

τὸν σταυρὸν τῶν θλίψεων, τὸν ὁποῖον δὲν ἠμποροῦμεν νὰ ἀρνηθῶμεν πὼς εἶναι ἀρεστὸς εἰς τὸν Θεὸν καὶ πὼς Αὐτὸς ὁ ἴδιος προστάζει νὰ τὸν σηκῶνομεν· μάλιστα λέγω, πὼς ὁ Θεὸς περισσότερο ἀγαπᾷ νὰ ὑποφέρομεν ἡμεῖς ἐκεῖνα τὰ βάσανα, ὅπου προέρχονται ἀπὸ τὴν πονηρίαν τῶν ἀνθρώπων καὶ μάλιστα ἐκείνων ὅπου εἶναι εὐεργετημένοι ἀπὸ ἡμᾶς, παρὰ ἐκεῖνα τὰ βάσανα ὅπου προέρχονται ἀπὸ ἄλλα λυπηρὰ συμβεβηκότα. Διότι, φυσικὰ ἢ ὑπερήφανος φύσις μας, περισσότερο καταστέλλεται καὶ ταπεινώνεται ἀπὸ ἐκεῖνα, παρὰ ἀπὸ ταῦτα· καὶ πρὸς τούτους, διότι ὑποφέροντες ταῦτα θεληματικῶς, θεραπεύομεν καὶ δοξάζομεν ὑπερβολικὰ τὸν Θεὸν μας, μὲ τὸ νὰ συνεργῶμεν μὲ Αὐτὸν εἰς ἓνα θαυμάσιον ἔργον, εἰς τὸ ὁποῖον ἄκρως διαλάμπει ἐν ταῦτῳ ἡ ἄφατος ἀγαθότης καὶ ἡ παντοδυναμία Του. Τοῦτο δὲ εἶναι, τὸ νὰ εὐγάνωμεν ἀπὸ τὸ θανάσιμον φαρμάκι τῆς ἁμαρτίας, γλυκύτατον καρπὸν καὶ μέλι ἀρετῆς καὶ καλοῦ.

Διὰ τοῦτο, εὐθὺς ὅπου ἰδῆ ὁ Θεὸς εἰς ἡμᾶς, πὼς ἔχομεν ἀληθῶς ζωντανὴν καὶ θερμὴν ἐπιθυμίαν καὶ ἐπικαλούμεθα καθὼς πρέπει, διὰ μίαν τοιαύτην ἔνδοξον ἀπόκτησιν τοῦ καλοῦ· Αὐτὸς μᾶς ἐτοιμάζει τὸ ποτήριον τῶν σφοδροτέρων καὶ δυνατοτέρων πειρασμῶν καὶ τὰς πλέον σκληροτέρας ἀφορμᾶς, διὰ νὰ τὰς δεχθῶμεν εἰς καιρὸν ἀρμόδιον. Ὅθεν, ἡμεῖς γνωρίζοντες τὴν πρὸς ἡμᾶς ἀγάπην Του καὶ τὸ ἰδικόν μας συμφέρον, πρέπει μὲ κεκλεισμένα μάτια, νὰ τὸ δεχόμεθα μετὰ χαρᾶς καὶ νὰ τὸ πίνωμεν ὅλον ἕως εἰς τὸ βάθος, προθύμως καὶ ἀσφαλῶς· ἐπειδὴ εἶναι ἰατρικόν, δοσμένον ἀπὸ χέρι, ὅπου δὲν ἠμπορεῖ νὰ σφάλῃ καὶ ἀπὸ τὰ βότανα συνθεμένον, τόσον πλέον ὠφελιμώτερα εἰς τὴν ψυχὴν, ὅταν εἶναι καθ' ἑαυτὰ πικρότερα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Μ'.

Πὼς ἠμποροῦμεν εἰς διαφόρους ἀφορμὰς νὰ μεταχειρισθῶμεν τὴν γύμνασιν μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς ἀρετῆς.

Ἐπειδὴ καὶ εἶπομεν ἀνωτέρω, ὅτι ἡ γύμνασις μιᾶς μόνης ἀρετῆς, ἢ γενομένη διὰ μερικὸν καιρὸν, εἶναι πλέον καρποφόρος καὶ ὠφέλιμος, παρὰ ὅπου εἶναι ἡ

γύμνασις τῶν πολλῶν ὁμοῦ ἀρετῶν καὶ ὅτι κατ'ἐκείνην ἔχουν νὰ κυβερνῶνται αἱ ἀφορμαί, ὅπου μᾶς τυχαίνουν, ἀγκαλὰ καὶ νὰ εἶναι διάφοροι ἀναμεταξύ των. Διὰ τοῦτο, τώρα πρόσεχε νὰ μάθης τὸν τρόπον, ὅπου ἠμπορεῖ νὰ γίνη τοῦτο πολὺ εὐκόλα.

Πολλάκις συμβαίνει εἰς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ἡμέραν ἢ καὶ ὄραν, νὰ μᾶς ἐλέγξῃ ἀναίτιως τινὰς διὰ μίαν μας πρᾶξιν, ὅπου εἶναι καλή· ἢ νὰ μὴ μᾶς δοθῇ καμμία χάρις, ὅπου ἐζητήσαμεν ἀπὸ τινὰ· ἢ νὰ μᾶς τύχῃ κανένα ἄλλο, ὅπου νὰ δίδῃ κακὴν ὑποψίαν δι' ἡμᾶς, χωρὶς αἰτίαν· ἢ νὰ ἀκολουθήσῃ κανένας πόνος τοῦ σώματός μας· ἢ νὰ μᾶς προστάξῃ ἀνώτερός μας κανένα πρᾶγμα, ὅπου δὲν μᾶ ἀρέσει· ἢ νὰ μᾶς συμβοῦν ἄλλα σκληρὰ καὶ δυσκολοῦπόφερτα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα εἶναι γεμάτη ἡ ταλαιπώρος ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου. Εἰς τὴν πολυποικιλίαν, λέγω, τούτων ἢ ἄλλων παρομοίων συμβεβηκότων, ἠμποροῦμεν νὰ προβάλλομεν διαφόρους πράξεις ἀρετῆς, ἀλλὰ διὰ νὰ διαφυλάξωμεν τὸν διορισθέντα κανόνα, πρέπει νὰ γυμνασθῶμεν μὲ πράξεις, αἱ ὁποῖαι νὰ εἶναι ὅλαι ὁμοειδεῖς καὶ ὅμοιαι μὲ τὴν ἀρετὴν, ὅπου ἔχομεν τότε εἰς τὰς χεῖρας μας.

Χάριν παραδείγματος· ἀνίσως εἰς καιρὸν ὅπου ἔλθουν αἱ ρηθεῖσαι ἀφορμαί, γυμναζόμεθα εἰς τὴν ὑπομονήν, θέλομεν βάλλει πράξεις, εἰς τὸ νὰ ὑποφέρομεν ὅλας αὐτὰς τὰς ἀφορμὰς θεληματικῶς καὶ μὲ ἀγαλλίασιν ψυχῆς· ἂν ἡ γύμνασις μας εἶναι εἰς τὴν ταπεινώσιν, θέλομεν κάμνει τὸν ἑαυτὸν μας νὰ γνωρίσῃ, πὼς εἶναι ἄξιος κάθε κακοῦ, εἰς ὅλα αὐτὰ τὰ ἐναντία ὅπου μᾶς ἤλθαν· ἂν εἶναι ὁ ἀγῶνας μας εἰς τὴν ὑποταγήν, θέλομεν ὑποταχθῆ προθύμως εἰς τὴν κραταιοτάτην χεῖρα τοῦ Θεοῦ· καὶ διὰ θεραπείαν ἰδικὴν Του (ἐπειδὴ καὶ οὕτω θέλει), ἔχομεν νὰ ὑποταχθῶμεν καὶ εἰς τὰ κτίσματα τὰ λογικά καὶ ἀκόμη καὶ εἰς τὰ ἄλογα καὶ εἰς τὰ ἄψυχα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα προέρχονται εἰς ἡμᾶς αὐτὰ τὰ βάσανα καὶ αἱ θλίψεις.

Ἀνίσως πάλιν γυμναζόμεθα εἰς τὴν πτωχείαν, πρέπει νὰ στέργομεν καὶ νὰ εὐχαριστούμεθα νὰ εἴμεθα εὐχαριστημένοι ἀπὸ κάθε παρηγορίαν, ἢ μεγάλην ἢ μικράν, τούτου τοῦ κόσμου. Ἄν εἶναι ἡ γύμνασις μας εἰς τὴν ἀγάπην, θέλομεν προβάλλει πράξεις ἀγάπης καὶ πρὸς τὸν πλησίον, ὡσὰν ὅπου αὐτὸς μᾶς ἔγινεν ὄργανον τοῦ καλοῦ, ὅπου ἠμποροῦμεν νὰ ἀποκτήσωμεν· καὶ πρὸς τὸν Θεόν, ὡσὰν

ὅπου Αὐτὸς εἶναι ἡ πρώτη καὶ ἀγαπητὴ αἰτία, ἀφ' ἧς προέρχονται ἢ συγχωροῦνται αὐταὶ αἱ θλίψεις διὰ ἰδικὴν μας γύμνασιν καὶ πνευματικὴν προκοπὴν, Ἀπὸ ταῦτα δε, ὅπου εἴπομεν, γίνεται φανρὸν, πὼς καὶ εἰς μίαν μόνην ἀφορμὴν, ἀρρωστίας τυχὸν ἢ ἄλλης θλίψεως, ὅπου νὰ μᾶς ἀκολουθῇ διεξοδικῶς εἰς πολλὸν καιρὸν, ἠμποροῦμεν νὰ κάμνομεν πράξεις ἐκείνης τῆς ἀρετῆς, ὅπου τότε γυμναζόμεθα.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν Μ Α '.

Περὶ τοῦ καιροῦ, τὸν ὁποῖον πρέπει νὰ βάλλομεν εἰς τὴν γύμνασιν κάθε ἀρετῆς· καὶ περὶ τῶν σημείων τῆς προκοπῆς μας.

Διὰ δὲ τὸν καιρὸν, πόσον πρέπει νὰ ἀκολουθῶμεν εἰς τὴν γύμνασιν κάθε ἀρετῆς, δὲν πρέπει νὰ τὸν διορίσωμεν ἡμεῖς. Διότι τοῦτο πρέπει κάθε ἕνας νὰ τὸ κυβερνᾷ κατὰ τὴν στάσιν καὶ κατὰ τὴν χρεῖαν του καὶ κατὰ τὴν προκοπὴν, ὅπου κάνει εἰς τὴν πνευματικὴν ὁδὸν καὶ κατὰ τὴν διάκρισιν ἐκείνου τοῦ γέροντος ἢ τοῦ πνευματικοῦ, ὅπου μᾶς ὀδηγεῖ εἰς αὐτήν· ἀνίσως ὅμως καὶ ἐπιμελούμεθα ἀληθῶς καὶ μεταχειριζόμεθα τοὺς τρόπους, ὅπου εἴπομεν, δὲν εἶναι ἀμφιβολία, πὼς εἰς ὀλίγας ἐβδομάδας γίνεται πολλὴ προκοπὴ· τὸ σημεῖον δὲ τοῦ πὼς ἐπροκόψαμεν εἰς τὴν ἀρετὴν, εἶναι ἀνίσως καὶ ἀκολουθῶμεν στερεῶς εἰς τὴν γύμνασιν τῆς ἀρετῆς, ἀκόμη καὶ ἐν τῷ καιρῷ τῆς σκοτούρας καὶ στενοχωρίας τῆς ψυχῆς μας, ἀκόμη καὶ ἐν τῷ καιρῷ, ὅπου παρθοῦν ἀπὸ ἡμᾶς, κατὰ θεῖαν οἰκονομίαν, αἱ πνευματικαὶ παρηγορίαι καὶ θεϊκαὶ χαραὶ¹.

Εἶναι δὲ πολὺ καθαρὸν σημεῖον τῆς προκοπῆς μας καὶ ὁ πόλεμος ὅπου μᾶς κάνει ἡ σάρκα, εἰς τὸ νὰ προβάλλομεν τὰς πράξεις τῆς ἀρετῆς. Διότι ὅσον ὁ

¹ Καὶ ὁ Ἀββᾶς Ἰσσαὰκ (λόγ. ιβ') θέλει νὰ βάνομεν σημάδια εἰς κάθε βῆμα ὅπου περιπατῶμεν, διὰ νὰ γνωρίζομεν ἢ τὴν προκοπὴν μας ἢ τὴν πλάνην τοῦ ἐχθροῦ· λέγει δὲ καὶ ταῦτα τὰ σημεῖα· ὅταν βλέπῃς τὸν νοῦν σου, πὼς ὄχι μὲ καμμίαν βίαν, ἀλλὰ μὲ ἐλευθερίαν, ἐνεργεῖ καὶ τρέχει εἰς τοὺς καλοὺς λογισμοὺς, τοῦτο εἶναι σημεῖον, πὼς πηγαίνεις εἰς τὰ ἔμπροσθεν. Ὁμοίως, Ὅταν στεκόμενος εἰς τὴν προσευχὴν, ὁ νοῦς σου δὲν μετεωρίζεται ἐδῶ καὶ ἐκεῖ, ἀλλὰ καὶ ὁ στίχος κόπτεται ἀπὸ τὴν γλῶσσαν σου καὶ σοῦ ἔρχεται σιωπὴ καὶ θαυμασμὸς χωρὶς νὰ τὸ θέλῃς ἐσὺ. Καὶ πάλιν, ὅταν βλέπῃς πὼς εἰς κάθε λογισμὸν καὶ ἐνθῆμῃσιν ὅπου σοῦ ἔρχεται καὶ εἰς κάθε μελέτην καὶ θεωρίαν, γεμίζουν τὰ ὀμμάτιά σου ἀπὸ δάκρυα, χωρὶς βίαν. Ὁμοίως καὶ ὅταν εἰς μερικοὺς καιροὺς βλέπῃς τὸν νοῦν σου νὰ βυθίζεται ὅλος μέσα εἰς τὴν καρδίαν σου, χωρὶς ἐσὺ νὰ τὸ κάμῃς ἀφ' ἑαυτοῦ σου καὶ νὰ μένῃ ἐκεῖ ὀλίγην ὥραν καὶ ὕστερα ἀπὸ τοῦτο, βλέπῃς ὅλα τὰ μέλη σου ὡσὰν ἀσθενημένα καὶ ἡ εἰρήνη βασιλεύει εἰς τοὺς λογισμοὺς σου· αὐτὰ ὅλα, λέγει ὁ ἅγιος, εἶναι σημεῖα τῆς προκοπῆς μας.

πόλεμος τῆς σαρκὸς ἀδυνατίζει, τόσον πρέπει νὰ γνωρίζομεν πὼς ἐπροκόψαμεν εἰς τὴν ἀρετὴν. Ὅθεν, ὅταν δὲν αισθανόμεθα κανένα πόλεμον ἢ ἀποστασίαν, εἰς τὸ αἰσθητικὸν καὶ κατώτερον μέρος καὶ μάλιστα, ὅταν μᾶς τύχουν τὰ αἷτια καὶ αἱ προσβολαὶ αἰφνίδια², τοῦτο εἶναι σημεῖον, πὼς ἐπετύχαμεν ἤδη τὴν ἀρετὴν. Ἀλλὰ καὶ ὅταν αἱ πράξεις μας εἶναι συντροφιασμέναι μὲ μεγαλυτέραν προθυμίαν καὶ χαρὰν πνεύματος παρὰ τὸ πρῶτον, τότε περισσότερον ἠμποροῦμεν νὰ λογιώσωμεν πὼς ἐπροκόψαμεν εἰς τὴν ἀρετὴν.

Ὅμως, μὲ ὅλα ταῦτα, δὲν πρέπει νὰ ἔχομεν ὡς πρᾶγμα βέβαιον, πὼς ἀποκτήσαμεν τὰς ἀρετὰς ἢ ἐνικήσαμεν ὀλοτελῶς κανένα πάθος· ἀγκαλὰ καὶ ὕστερον ἀπὸ πολὺν καιρὸν καὶ πολλοὺς πολέμους, δὲν αισθανθήκαμε πλέον τὰς κινήσεις του· ὅτι ἐδῶ ἠμπορεῖ νὰ εἶναι κεκρυμμένη ἢ πανουργία καὶ ἡ ἐνέργεια τοῦ διαβόλου καὶ τῆς ἀπατηλῆς ἡμῶν φύσεως. Ὅθεν μερικὰς φορὰς, αὐτὴ εἶναι μία κακία, ὅπου διὰ κρυφὴν ὑπερηφάνειαν, φαίνεται ἀρετὴ· καὶ ἔξω ἀπὸ τοῦτο, ἂν στοχασθῶμεν τὴν τελειότητα, εἰς τὴν ὁποίαν μᾶς προσκαλεῖ ὁ Θεός, βέβαια καὶ ἀφ' οὗ ἠθέλαμεν κάμνει πολλὴν στράταν εἰς τὴν ὁδὸν τῆς ἀρετῆς, πάλιν δὲν δυνάμεθα νὰ συλλογισθῶμεν, πὼς ἐμβήκαμεν ἀκόμη εἰς τὰ πρῶτα τῆς σύνορα³.

Ἐπειτα, μέσα εἰς τὸ βάθος τῆς καρδίας μας εὐρίσκονται τόσον λεπτὰ καὶ τόσον κρύφια πάθη, ὅπου, οὐδὲ ἂν εἶναι πάθη, ὀλότελα ἠξεύρομεν. Πῶς λοιπόν, ἠμποροῦμεν νὰ ξεθαρρεύσωμεν, ὅτι ἀπὸ τὰ πάθη ἐκαθαρίσθημεν; Καὶ ἂν οἱ ὀξυδερκέστατοι ἐκεῖνοι καὶ προφητικοὶ ὀφθαλμοὶ τοῦ Δαβὶδ, δὲν ἠδύναντο ταῦτα

² Ἄλλ' οὐδὲ τότε πρέπει νὰ ξεθαρρεύσωμεν, ἂν δὲν παραχθῶμεν, ὅταν αἰφνιδίως μᾶς τύχουν τὰ αἷτια τῶν παθῶν. Ἐπειδὴ, ἂν καὶ καθ' ὑπόθεσιν, τὴν μίαν φορὰν ἢ τὰς δύο ἢ τὰς τρεῖς, δὲν ἐταράχθημεν, μὲ τὸ νὰ εὐρέθημεν εἰς καλὴν κατάστασιν, ἀλλ' ἐνδέχεται τὴν τετάρτην φορὰν ἢ τὴν πέμπτην νὰ παραχθῶμεν ἀπὸ τὰ πάθη. Καὶ ἀπλῶς εἰπεῖν, ἐπειδὴ καὶ ὁ ἄνθρωπος, ὅσον καὶ ἂν εἶναι ἐνάρετος καὶ τέλειος, ἔχει φυσικὰ τὴν τρεπτότητα καὶ μεταβάλλεται ἀπὸ ὥρας εἰς ὥραν καὶ τὴν μὲν μίαν στιγμὴν εὐρίσκεται εἰς τὸν παράδεισον καὶ τὴν ἄλλην στιγμὴν εἰς τὸν ἅδην, διὰ τοῦτο πρέπει νὰ ἔχη πάντοτε φόβον εἰς τὴν καρδίαν του, ὡς παραγγέλλει ὁ Παῦλος· «μετὰ φόβου καὶ τρόμου τὴν ἑαυτῶν σωτηρίαν κατεργάζεσθε» (Φιλιπ. β' 12) καὶ νὰ ξεθαρρεύσῃ ποτὲ δὲν δύναται εἰς ὅλην του τὴν ζωὴν.

³ Διὰ τοῦτο καὶ οἱ Πατέρες καὶ μάλιστα ὁ Ἰωάννης τῆς Κλίμακος, ὠνόμασαν ἀτελῆ καὶ ἐλλειπῆ καὶ αὐτῶν τῶν τελειῶν τὴν τελειότητα «ἢ τῶν τελειῶν ἀτέλεστος τελειότης». Καὶ ὁ Παῦλος εἰς τοῦτο ὀρίζει τὴν τελειότητα, εἰς τὸ νὰ τρέχομεν εἰς τὰ ἔμπροσθεν πάντοτε καὶ ὀπίσω νὰ μὴ γυρίζομεν καὶ εἰς τὸ νὰ νομίζομεν πὼς δὲν φθάνομεν τίποτε· ὅθεν καὶ αὐτὸς ὀνομάζει τὸν ἑαυτὸν τοῦ ἀτελῆ καὶ λέγει πὼς δὲν ἔφθασε νὰ λάβῃ τίποτε «οὐχ ὅτι ἤδη ἔλαβον ἢ ἤδη τετελειώμαι... Ἀδελφοί, ἐγὼ ἑμαυτὸν, οὐ λογιζομαι κατελιφέναι ἔν δε, τὰ μὲν ὀπίσω ἐπιλανθανόμενος, τοῖς δὲ ἔμπροσθεν ἐπεκτεινόμενος» καὶ θέλοντας νὰ φανερώσῃ, ὅτι εἰς τοῦτο στέκεται ἡ τελειότης λέγει· «ὄροι οὖν τέλειοι, τοῦτο φρονῶμεν» (Φιλιπ. γ' 12, 15)· ταυτὸν εἰπεῖν, ὅτι τοῦτο εἶναι ἡ τελειότης, τὸ νὰ φρονῶμεν βέβαια ὅτι δὲν φθάνομεν ποτὲ τὴν τελειότητα καὶ τοῦτο εἶναι ἡ στάσις τῆς ἀρετῆς, τὸ νὰ μὴ στεκόμεθα, ἀλλὰ νὰ τρέχομεν πάντοτε εἰς αὐτὴν ὅ καὶ παράδοξον εἶναι λεγόμενον.

να γνωρίσουν, πώς ἡμεῖς δυνάμεθα νὰ τὰ γνωρίσομεν; Ὅθεν, καθὼς ἐκεῖνος πάντοτε παρεκάλει τὸν Θεὸν νὰ τὸν καθάρισι ἀπὸ αὐτά· «Ἐκ τῶν κρυφίων μου καθάρισόν με» (Ψαλμ. ιη΄ 13), ἔτσι καὶ ἡμεῖς, ἔχομεν χρεῖαν νὰ δεόμεθα πάντοτε διὰ τὸν καθαρισμόν τῶν τοιούτων κρυφίων μας. Διότι ἡμεῖς τὰς ἐνεργείας μόνον καὶ τοὺς κλάδους τῶν παθῶν αἰσθανόμεθα, τὰς δὲ δυνάμεις καὶ ρίζας αὐτῶν, οὐδαμῶς γνωρίζομεν, χωρὶς φωτισμὸν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Ὅθεν καὶ ὅταν μόνον ἐνεργοῦν, καταλαμβάνομεν, ὅτι πάθη ἔχομεν. Ὅταν δὲ ταῦτα ἡσυχάζουν⁴, νομίζομεν ὅτι ἐφθάσαμεν εἰς τὴν ἀπάθειαν.

Διὰ τοῦτο ἐσύ, ὡς ἀρχάριος εἰς τὸν πόλεμον καὶ ὡσὰν ἕνα βρέφος, ὅπου τότε ἐγεννήθη διὰ νὰ πολεμῆς, γυμνάζου πάντοτε με προθυμίαν, ὡσὰν νὰ μὴν εἶχες κάμνει ἀκόμη ἀρχὴν εἰς τὴν ἀρετὴν. Καὶ καλύτερα νὰ ἐπιμελῆσαι εἰς τὸ νὰ πηγαίνης ἐμπρὸς εἰς τὰς ἀρετάς, παρὰ νὰ κάμνης ἐξέτασιν καὶ νὰ ζητῆς σημάδια τῆς ἰδίας σου προκοπῆς.

Διότι ὁ Κύριος ἡμῶν, ὁ ἀληθινὸς Θεὸς καὶ μόνος ἐξεταστὴς τῶν καρδιῶν μας, μερικὸς φωτίζει νὰ γνωρίζουν τὴν προκοπὴν τοὺς καὶ μερικὸς δὲν τοὺς φωτίζει, καθὼς βλέπει, πὼς διὰ αὐτὴν τὴν γνῶσιν, ἔχει νὰ ἀκολουθήσῃ εἰς αὐτοὺς ἢ ταπεινώσῃ ἢ ὑπερηφάνειαν καὶ ὡς φιλόστοργος πατήρ, ἀπὸ τὸ ἕνα μέρος τοὺς ἐμποδίζει τὸν κίνδυνον καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο τοὺς δίδει ἀφορμὴν νὰ αὐξήσουν τὴν ἀρετὴν. Ὅμως καὶ ἐκεῖνος ὅπου δὲν γνωρίζει τὴν προκοπὴν του, ἄς ἀκολουθῆ τὴν γύμνασιν τῶν ἀρετῶν του καὶ θέλει τὸ γνωρίσει τότε, ὅταν φανῆ ἀρεστὸν εἰς τὸν Θεὸν καὶ τοῦτο, διὰ μεγαλύτερόν του καλόν.

⁴ Πόθεν δὲ καταλαμβάνομεν ὅτι ταῦτα ἡσυχάζουν μέσα εἰς τὴν καρδίαν μας; Ἀπὸ τὸ σημάδι τοῦτο· διότι, ὅταν ἀπαντήσωμεν κανένα κινητικὸν αἴτιον τῶν παθῶν καὶ μάλιστα αἰφνίδιον, τότε βλέπομεν καὶ μὰς ταράττουν τὰ πάθη, ὥστε ὅπου καὶ ἡμεῖς οἱ ἴδιοι θαυμάζομεν μόνοι, ποῦ ἦτο κρυμμένα καὶ ἐξεφύτρωσαν· ὅθεν ὠραῖον εἶναι τὸ ὁμοίωμα ὅπου φέρει εἰς τοῦτο ὁ Ἀββὰς Ἰσαάκ· λέγει γάρ, ὅτι καθὼς ἐν τῷ καιρῷ τοῦ χειμῶνος χάνονται τὰ χορτάρια καὶ βότανα ἀπὸ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς γῆς, αἱ ρίζαι ὅμως αὐτῶν εἶναι κεκρυμμένα μέσα εἰς τὸ βάθος τῆς γῆς καὶ εὐθὺς ὅπου ὁσφρανθῶν τὴν βροχὴν τῆς ἀνοιξέας, ξεφυτρώνουν καὶ γεμίζουν τὸ πρόσωπον τῆς γῆς, τοιοῦτοτρόπως καὶ εἰς τὰ πάθη ἀκολουθεῖ. Καὶ διὰ νὰ εἰπῶ προσφύεστερα· καθὼς ἡ γῆ ἐτούτη ἐκαταράσθη, φυσικὰ νὰ βλαστάνῃ τὰς ἀκάνθας καὶ τὰς τριβόλους, ἔτσι καὶ ἡ φύσις ἡ ἀνθρωπίνη, ἀφ' οὗ ἐφθάρη καὶ ἐν ἀμαρτίαις σπείρεται καὶ συλλαμβάνεται, φυσικὰ, γεννᾷ τρόπον τινά, τὰ πάθη καὶ τὴν κακίαν καὶ ποτὲ δὲν ἔχει ἐμπιστοσύνην.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΜΒ΄.

**Ὅτι δὲν πρέπει νὰ ἐπιθυμῶμεν πολλὰ διὰ νὰ ἐλευθερωθῶμεν ἀπὸ τὰ
βάσανα, ὅπου πάσχομεν μὲ ὑπομονήν. Καὶ πῶς πρέπει νὰ
κυβερνῶμεν ὅλας τὰς ἐπιθυμίας διὰ νὰ εἴμεθα ἐνάρετοι.**

Ὅταν εὐρίσκεσαι εἰς κανένα βάσανον καὶ τὸ ὑποφέρεις εὐχαρίστως, πρόσεχε καλῶς νὰ μὴ νικηθῆς ποτὲ ἀπὸ τὸν διάβολον ἢ ἀπὸ τὴν ἀγάπην τοῦ ἑαυτοῦ σου καὶ νὰ ἐπιθυμήσῃς νὰ ἐλευθερωθῆς ἀπὸ αὐτό. Διότι ἀπὸ τοῦτο θέλουν σοῦ ἔλθῃ δύο μεγάλαι ζημίαι· ἡ μία εἶναι, ὅτι ἀγκαλὰ αὐτὴ ἡ ἐπιθυμία, δὲν ἤθελε σοῦ ὑστερήσει τότε κατὰ τὸ παρὸν τὴν ἀρετὴν τῆς ὑπομονῆς, ὅμως κατ'ὀλίγον θέλει σὲ φέρει εἰς κατάστασιν ἀνυπομονησίας· ἡ ἄλλη εἶναι, ὅτι ἡ ὑπομονή σου θέλει γίνῃ ἐλλειπής, μὲ τὸ νὰ ὑστερηθῇ τῶν παρὰ Θεοῦ ἀμοιβῶν καὶ μισθῶν, τοὺς ὁποίους δίδει ὁ Θεὸς μόνον εἰς ἐκεῖνο τὸ διάστημα τοῦ καιροῦ, ὅπου ἐσὺ πάσχεις. Διότι, ἂν ἐσὺ δὲν ἤθελες ἐπιθυμήσει τὴν ἐλευθερίαν, ἀλλὰ εἰς ὅλα σου τὰ δεινὰ ἤθελες ἀφιερώνεσαι εἰς τὴν θεῖαν Του ἀγαθότητα ἂν καὶ τὸ βάσανον ἐκεῖνο ὅπου ἔπαθες ἐμπράκτως, ἤθελεν εἶναι εἰς μίαν ὥραν ἢ καὶ ὀλιγώτερον· μ' ὅλον τοῦτο, ὁ Θεὸς ἤθελε τὸ κρίνει ὡς ἓνα βάσανον καὶ ὡς μίαν θεραπείαν μακροτάτου καιροῦ.

Διὰ τοῦτο, εἰς ὅλα τὰ πράγματα πρέπει νὰ κρατῆς τὰς ἐπιθυμίας σου μακρὰν μὲν ἀπὸ κάθε ἄλλο θέλημα καὶ σκοπὸν, νὰ τὰς ἀντικρύζῃς δὲ καθαρῶς καὶ ἀπλῶς, εἰς μόνον τὸν ἀληθινὸν σκοπὸν των, ὅστις εἶναι τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ. Διότι μὲ τοῦτον τὸν τρόπον καὶ αὐταὶ θέλουν εἶναι δίκαιαι καὶ ὀρθαὶ καὶ ἐσύ, εἰς κάθε ἐναντίον συμβάν, θέλεις στέκει ἡσυχος καὶ ἀναπαυμένος. Διότι μὴ δυνάμενον νὰ συνέβῃ κανέν ἀπράγμα χωρὶς τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, καὶ σὺ μὴ θέλων ἄλλο τι, παρὰ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, φανερόν εἶναι ὅτι θέλεις καταντήσῃς, εἰς τὸ νὰ θέλῃς ὁμοῦ καὶ νὰ ἔχῃς, ὅλον ἐκεῖνο ὅπου ἐπιθυμεῖς καὶ ὅπου συμβαίνει εἰς κάθε καιρόν.

Τοῦτο ὅμως ὅπου λέγονμεν πῶς θέλει ὁ Θεός, δὲν ἐννοεῖται διὰ τὰς ἁμαρτίας τὰς ἰδικὰς σου ἢ ἄλλων, ἐπειδὴ ὁ Θεὸς δὲν τὰς θέλει, οὔτε κατὰ προηγούμενόν Του θέλημα, οὔτε κατὰ τὸ ἐπόμενον, καθὼς θεολογεῖ ὁ θεῖος

Δαμασκηνός¹, ἀλλὰ ἐννοεῖται κάθε παιδείαν καὶ τιμωρίαν ὅπου προέρχεται ἀπὸ τὰς ἁμαρτίας μας ἢ ἀπὸ ἄλλο τι· ἢ ὅποια αὐτὴ παιδεύσις καὶ θλίψις, μὲ τὸ νὰ ὀνομάζεται σταυρός, εἶναι τόσον εὐάρεστος εἰς τὸν Θεόν, ὅπου μὲ αὐτὴν εὐεργετεῖ μερικὰς φορὰς καὶ αὐτοὺς τοὺς πλέον οἰκείους καὶ ἠγαπημένους του φίλους. Πληροῦται γὰρ δι' αὐτῆς τὸ ἐπόμενον Του θέλημα, τὸ ὅποῖον εἶναι πάντοτε δίκαιον καὶ συμφέρον εἰς ἡμᾶς, κατὰ τὸν αὐτὸν Δαμασκηνὸν (ὄρα καὶ εἰς τὸ λθ' Κεφάλαιον).

Ἐκεῖνο δὲ ὅπου ἐγὼ λέγω ἐδῶ, νὰ ὑπομένης κάθε θλίψιν καὶ βάσανον, ἐννόησέ το διὰ ἐκεῖνο, ὅπου μένει εἰς ἡμᾶς καὶ ὅπου εἶναι ἄρεστον εἰς τὸν Θεὸν νὰ τὸ ὑποφέρομεν· δηλαδή, ἀφ' οὗ πρῶτον μεταχειρισθῶμεν τὰ συγκεχωρημένα μέσα, διὰ νὰ ἐλευθερωθῶμεν ἀπ' αὐτὸ (ὅ,τι λογιῆς εἶναι ἢ προσευχή, διὰ νὰ μὴ ἐμβουῶμεν εἰς πειρασμόν, τὸ νὰ μὴ δίδωμεν ἡμεῖς αἰτίαν καὶ ἄλλα ὅμοια)· ὅμως καὶ αὐτὰ τὰ μέσα, πρέπει νὰ τὰ κυβερνῶμεν, καθὼς διατάσσει καὶ θέλει ὁ Θεός, ὅπου τὰ ἐδιώρισε διὰ νὰ ὑπηρετούμεθα· ἤγουν, διότι Αὐτὸς ἔτσι θέλει νὰ τὰ μεταχειριζόμεθα καὶ ὄχι κατὰ προσπάθειαν καὶ προσκόλλημα ἰδικόν μας, οὔτε διότι ἐπιθυμοῦμεν νὰ ἐλευθερωθῶμεν ἀπὸ ἐκεῖνα τὰ ὄχληρὰ περισσότερον, παρὰ ὅπου εἶναι πρὸς ὑπηρεσίαν καὶ εὐαρέστησιν τοῦ Θεοῦ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΜΓ'.

Πῶς πρέπει νὰ ἀντιστέκωμεν εἰς τὸν διάβολον, ὅταν γυρεύῃ νὰ μᾶς πλανέσῃ μὲ τὴν ἀδιακρισίαν.

Ὅταν ὁ πονηρὸς διάβολος γνωρίσῃ πῶς περιπατῶμεν ὀρθῶς, μὲ ζωντανὰς καὶ καλῶς τεταγμένας ἐπιθυμίας εἰς τὴν στρατὰν τῶν ἀρετῶν, ἀπὸ τὰς ὁποίας δὲν

¹ Βιβλ. α' τῆς ὀρθοδόξου πίστ. κεφ. με'. Δύο γὰρ θελήματα εἶναι τοῦ Θεοῦ, κατὰ τοὺς Θεολόγους. Προηγούμενον καὶ Ἐπόμενον. Καὶ κατὰ μὲν τὸ προηγούμενον θέλημα (ὄλπερ καὶ Εὐδοκία λέγεται καὶ ἐκ τοῦ Θεοῦ ἐστὶ κατὰ τὸν αὐτὸν Δαμασκηνόν), θέλει ὁ Θεὸς ὄχι μόνον ὅλα τὰ καλὰ καὶ τὰς ἀρετὰς καὶ τὴν σωτηρίαν τῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ τὰς ἀμοιβὰς τῶν αὐτῶν καλῶν, τόσον τὰς προσκαίρους, ὅσον καὶ τὰς αἰώνιους. Κατὰ δὲ τὸ Ἐπόμενον θέλημα (ὄπερ καὶ παραχώρησις λέγεται καὶ ἐξ αἰτίας ἰδικῆς μας εἶναι), θέλει ὁ Θεὸς τὰς ποινὰς ὄλων τῶν κακιῶν, τόσον τὰς προσκαίρους ὅσον καὶ τὰς αἰώνιους. Καὶ αὐτὴ γὰρ ἡ αἰώνιος κόλασις, συμφέρον εἶναι τοῖς κολαζομένοις, κατὰ τὸν ἅγιον Μάρκον τὸν Ἐφέσου καὶ καλὴ ἐστὶ· καθ' ὅ ἐκκοπὴ τοῦ κακοῦ καὶ πληρωσις καὶ ἰκανοποίησις τῆς Θείας Δικαιοσύνης, τὰ δὲ ἀληθῶς κακὰ, ἥτοι τὰς ἁμαρτίας, οὔτε κατὰ τὸ προηγούμενον θέλημα θέλει, οὔτε κατὰ τὸ ἐπόμενον· αὐταὶ γὰρ εἶναι μόνῃς τῆς κακεντρεχοῦς τῶν λογικῶν κτισμάτων προαιρέσεως γέννημα.

ἢμπορεῖ μὲ φανεράς ἀπάτας νὰ μᾶς τραβήξῃ εἰς τὸ μέρος του, τότε μετασχηματίζεται εἰς Ἄγγελον φωτός καὶ μὲ φιλικούς λογισμούς καὶ μὲ ρητὰ τῆς Θείας Γραφῆς καὶ παραδείγματα τῶν Ἁγίων, μᾶς παρακινᾷ ἀκαίρως καὶ ἀνευθέτως νὰ περιπατῶμεν ἀδιακρίτως εἰς τὸ ὕψος τῆς τελειότητος, διὰ νὰ μᾶς κάμνῃ ὕστερον νὰ πέσωμεν εἰς κρημνόν, Ὅθεν καὶ μᾶς παρακινεῖ νὰ παιδεύομεν σκληρῶς τὸ σῶμα μὲ νηστείας, ἐγκρατείας, μαστιγώσεις, χαμαικοιτίας καὶ ἄλλας παρομοίας θλίψεις ἢ διὰ νὰ ὑπερηφανευθῶμεν, φανταζόμενοι πὼς κάνομεν μεγάλα πράγματα ἢ διὰ νὰ μᾶς συνέβῃ καμμία ἀρρωστία καὶ νὰ γίνομεν ἀδύνατοι εἰς τὰ καλὰ ἔργα ἢ διὰ τὸν πολὺν κόπον καὶ βάσανον, νὰ ἔλθωμεν εἰς ἀηδίαν καὶ νὰ συγκαθῶμεν τὰ πνευματικὰ γυμνάσματα· καὶ οὕτω ὀλίγον κατ'ὀλίγον ψυχρανθέντες ἀπὸ τὸ καλὸν νὰ ἀρπαχθῶμεν μὲ περισσοτέραν ἐπιθυμίαν, παρὰ πρότερον, ἀπὸ τὰς ἐπιγείας ἡδονὰς καὶ ξεφαντώματα.

Τὸ ὅποιον τοῦτο, συνέβῃ εἰς πολλούς, οἱ ὅποιοι ἀκολουθοῦντες τὴν ὁρμὴν ἑνὸς ἀδιακρίτου ζήλου καὶ περνῶντες μὲ ἀμέτρους βασανισμούς τὸ μέτρον τῆς ἰδίας ἀρετῆς, ἀπολέσθησαν εἰς τὰ ἐφευρέματά τους καὶ ἔγιναν περιπαίγιον τῶν πονηρῶν δαιμόνων, τὸ ὅποιον δὲν ἤθελε συμβῆ εἰς αὐτούς, ἂν ἤθελαν στοχασθῆ καλῶς ἐκεῖνα ὅπου εἶπαμεν καὶ ὅτι αὐταὶ αἱ βασανιστικαὶ πράξεις, ἀγκαλὰ καὶ εἶναι ἐπαινεται καὶ φέρουν καρπὸν ἐκεῖ, ὅπου εἶναι δύναμις σωματικὴ καὶ ταπεινώσις τῆς ψυχῆς ἀνάλογος καὶ παρομοία μὲ τὴν σωματικὴν δύναμιν· ὅμως χρειάζεται νὰ εἶναι καὶ κράσις, παρομοία εἰς τὴν ποιότητα καὶ φύσιν τοῦ καθ'ἑνός.

Ἐκεῖνοι δε, ὅπου μὲ αὐτὴν τὴν σκληρότητα τῆς ζωῆς δὲν ἢμποροῦν νὰ κοπιάζουν παρόμοια μὲ τοὺς ἁγίους, δύνανται καὶ μὲ ἄλλας ἀφορμὰς διὰ νὰ μιμηθοῦν τὴν ζωὴν τους· ἢγουν ἔχοντες μεγάλας καὶ δραστικὰς ἐπιθυμίας εἰς τὴν ἀρετὴν· κάμνοντες θερμᾶς προσευχάς· πνέοντες εἰς τοὺς ἐνδοξοτέρους στεφάνους τῶν ἀληθινῶν πολέμων διὰ τὸν Ἰησοῦν Χριστόν· καταφρονοῦντες ὅλον τὸν κόσμον, ἀκόμη καὶ τὸν ἑαυτὸν τους· διδόμενοι εἰς τὴν σιωπὴν καὶ μοναξίαν· ὄντες ταπεινοὶ καὶ πραεῖς μὲ ὅλους· πάσχοντες κακόν, μὲ τὸ νὰ κάμνουν καλὸν εἰς τοὺς ἐχθρούς των καὶ ἀχαρίστους· φυλαττόμενοι ἀπὸ κάθε σφάλμα, ἀγκαλὰ καὶ

έλαφρόν. Τὰ ὁποῖα ταῦτα, εἶναι πλέον εὐάρεστα εἰς τὸν Θεόν, παρὰ τὰ γυμνάσματα καὶ αἱ σκληραγωγίαι τοῦ σώματος.

Διὰ τοῦτο ἐγὼ σὲ συμβουλεύω, εἰς τὰς τοιαύτας σκληραγωγίας τοῦ σώματος, νὰ περιπατῆς μὲ διάκρισιν, διὰ νὰ ἡμπορῆς νὰ τὰς αὐξήσης ἐπειδὴ καὶ ἐξ ἀνάγκης μὲ τὰς ὑπερβολὰς, ἔχεις νὰ καταντήσης μὲ στάσιν, ὅπου νὰ τὰς ἀφήσης. Σὲ συμβουλεύω ὅμως, νὰ μὴ πέσης εἰς τὸ ἄλλο σφάλμα καὶ τὴν ἄλλην ὑπερβολὴν μερικῶν, ὅπου νομίζονται διὰ ἄνδρες πνευματικοί. Οἵτινες, κολακευόμενοι καὶ ἀπατώμενοι ἀπὸ τὴν φιλίαν τοῦ ἑαυτοῦ των, εἶναι πολὺ ἐπιμελεῖς εἰς τὸ νὰ διαφυλάττουν τὴν σωματικὴν των ὑγείαν καὶ φαίνονται τόσον ζηλότυποι καὶ ἐπιθυμητικοί, ὅπου διὰ κάθε παραμικρὸν κόπον καὶ ἐνόχλησιν ὅπου λάβουν, ἀμφιβάλλουν καὶ τρέμουν νὰ μὴ τὴν χάσουν καὶ ἄλλο πρᾶγμα δὲν συλλογίζονται περισσότερο, οὔτε ἄλλο ὁμιλοῦν μὲ περισσοτέραν ὄρεξιν, ὡσὰν διὰ τὴν κυβέρνησιν τῆς ζωῆς των. Διὸ προσέχουν πάντοτε νὰ ζητοῦν φαγητά, ἀρμοδιώτερα περισσότερο εἰς τὴν ὄρεξιν των, παρὰ εἰς τὸν στόμαχόν τους· ὅστις πολλάκις διὰ τὴν πολλὴν τροφήν, ἀδυνατίζει.

Καὶ ἂν αὐτοὶ προφασίζονται πὼς τοῦτο, τὸ κάμνουν διὰ νὰ ἡμποροῦν νὰ δουλεύουν καλύτερα τὸν Θεόν, βέβαια, τοῦτο δὲν εἶναι ἄλλο, παρὰ τὸ νὰ θέλουν αὐτοὶ νὰ συμφωνήσουν, χωρὶς κανένα κέρδος, μάλιστα μὲ ζημίαν τοῦ ἐνὸς καὶ τοῦ ἄλλου, δύο κεφαλιακοὺς καὶ πρώτους ἐχθροὺς, δηλαδὴ τὸ πνεῦμα καὶ τὸ σῶμα. Διότι μὲ αὐτὴν τὴν σπουδὴν, παίρνεται μὲν ἀπὸ τὸ σῶμα ἡ ὑγεία, ἀπὸ δὲ τὸ πνεῦμα, χάνεται ἡ εὐλάβεια. Ὅθεν, τὸ ἀσφαλέστερον καὶ ὠφελιμώτερον εἶναι καὶ διὰ τὸ σῶμα καὶ διὰ τὴν ψυχὴν, τὸ νὰ φυλάττεται κάποιος τρόπος τῆς ζωῆς ἐλεύθερος, ὃχι ὅμως ἀσυνόδετος ἀπὸ ἐκείνην τὴν διάκρισιν, ὅπου εἶπα ἀνωτέρω· ἀπὸ τὴν ὁποίαν πρέπει νὰ παρατηρῶνται καὶ αἱ μερικαὶ καταστάσεις τῶν ἀνθρώπων καὶ αἱ κράσεις αἱ διαφορετικαὶ τῶν σωμάτων, αἱ ὁποῖαι ὅλαι δὲν ὑπόκεινται εἰς ἓνα καὶ τὸν αὐτὸν κανόνα, καθὼς λέγει εἰς τὰ Ἀσκητικά του ὁ Μέγας Βασίλειος¹. Προσθέτω καὶ

¹ Λέγει γὰρ οὗτος ὁ ἅγιος, ὅτι ὅσον διαφέρει καὶ εἶναι δυνατώτερον τὸ χάλκωμα καὶ τὸ σίδηρον ἀπὸ τὰ φρύγανα καὶ τὰ ξύλα, τόσον διαφέρει καὶ εἶναι δυνατώτερον ἓνα σ[ω]μα καὶ μία κράσις, ἀπὸ τὴν ἄλλην κράσιν· ὅθεν, ἐκεῖνο ὅπου εἶναι εἰς μερικοὺς κακοπάθεια ὑπέρμετρος, εἰς ἄλλους δυνατωτέρους εἶναι ἀνάπαυσις ἄλυπος· λοιπὸν δογματίζει τοῦτο· «ἐγκράτεια γαστρὸς ἀρίστη, ἢ ἐκάστω μετρομένη πρὸς τὴν τοῦ σώματος δύναμιν» (Διατάξ. ἀσκητ. δ').

τουτο, πως ὄχι μόνον εἰς τὸ νὰ ἀποκτήσωμεν τὰς ἐξωτερικὰς ἀρετάς, ἀλλὰ ἀκόμη καὶ εἰς τὸ νὰ ἀποκτήσωμεν τὰς ἐσωτερικὰς, πρέπει νὰ προχωροῦμεν μὲ κάποιαν μετριότητα καὶ μὲ βαθμούς, ὀλίγον κατ'ὀλίγον, ὡς εἶπα ἄνωθεν εἰς τὸ λδ' Κεφάλαιον.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν Μ Δ'.

**Ὅτι ἡ ὑπόληψις τοῦ ἑαυτοῦ μας καὶ ἡ παρακίνησις τοῦ διαβόλου,
μᾶς κáμνουν νὰ κρίνωμεν ἀνθάδῶς τὸν πλησίον.**

Καὶ πὼς πρέπει νὰ ἀνθιστάμεθα εἰς αὐτά.

Ἀπὸ τὴν πολλὰκις ρηθεῖσαν κακίαν τῆς φιλαυτίας, ἤγουν τῆς ἀγάπης καὶ τῆς ὑπολήψεως καὶ τιμῆς, ὅπου ἔχομεν εἰς τὸν ἑαυτόν μας, γεννᾶται μία ἄλλη κακία, ὅπου μᾶς προξενεῖ βαρυτάτην ζημίαν· ἥτις εἶναι ἡ ἀνθάδης κρίσις καὶ κατάκρισις, ὅπου μάνομεν εἰς τὸν πλησίον· ἀπὸ τὴν ὁποῖαν ταύτην κατάκρισιν, ἐρχόμεθα εἰς τὸ νὰ ἐξευτελίζομεν τοὺς ἀδελφούς, νὰ τοὺς καταφρονῶμεν καὶ νὰ τοὺς ταπεινῶνομεν· τὸ ὁποῖον ἐλάττωμα, καθὼς ἔχει τὴν γέννησίν του ἀπὸ τὴν ὑπερηφάνειαν, ἔτσι ἀπὸ αὐτὴν περιθάλπεται καὶ τρέφεται προθύμως. Διότι αὐτὴ ἡ ὑπερηφάνειά μας, ὁμοῦ μὲ τὴν κατάκρισιν, πηγαίνει ἀξάνουσα, συναρεσκομένη καὶ πλανωμένη ἀνεπαισθήτως.

Ἐπειδὴ καὶ ὄσιν περισσοτέραν ὑπόληψιν καὶ τιμὴν ἔχομεν εἰς τὸν ἑαυτόν μας, τόσον περισσότερο παρακινούμεθα εἰς τὸ νὰ κατακρίνομεν καὶ νὰ καταφρονῶμεν τοὺς ἄλλους, μὲ τὸ νὰ μᾶς φαίνεται, πὼς ἡμεῖς εἴμεθα μακρὰν ἀπὸ ἐκεῖνας τὰς ἀτελείας καὶ ἐλαττώματα, ὅπου νομίζομεν πὼς εὐρίσκονται εἰς αὐτούς. Καὶ ὁ πανοῦργος διάβολος, ὅπου βλέπει εἰς ἡμᾶς τοιαύτην κακίστην διάθεσιν γνώμης, στέκει πάντοτε ἄγρυπνος, διὰ νὰ μᾶς ἀνοίγη τὰ μάτια καὶ νὰ μᾶς κρατῇ ἐξυπνούς, εἰς τὸ νὰ βλέπωμεν καὶ νὰ ἐξετάζωμεν καὶ νὰ μεγαλύνωμεν τὰ ἐλαττώματα τῶν ἄλλων. Ἀλλὰ δὲν τὸ πιστεύουν, οὔτε τὸ γνωρίζουν οἱ ἀμελεῖς, πόσον αὐτὸς ὁ ἐχθρὸς συνεργεῖ καὶ σπουδάζει, διὰ νὰ ἐντυπώσῃ εἰς τὸν νοῦν μας καὶ αὐτὰ τὰ μικρὰ ἐλαττώματα τοῦ ἐνὸς καὶ τοῦ ἄλλου.

Διὰ τοῦτο, ἐὰν αὐτός ἀγρυπνῇ εἰς ζημίαν σου, στέκου καὶ σύ, ἀδελφέ, ἄγρυπνος, διὰ νὰ μὴ πέσης εἰς τὰς παγίδας του. Καὶ εὐθύς ὅπου αὐτός σοῦ παραστήσῃ κανένα σφάλμα τοῦ πλησίον σου, ὀγλήγορα σύρε ὀπίσω ἀπὸ τὸν λογισμόν σου· γέγραπται γάρ· «ἕκαστος τὴν κακίαν τοῦ πλησίον, μὴ λογίζεσθε» (Ζαχ. θ' 17). Καὶ ἂν ἀκόμη αἰσθάνεσαι πὼς παρακινεῖσαι εἰς τὸ νὰ τὸν κρίνης, συλλογίσου, ὅτι δὲν ἐδόθη εἰς ἐσένα αὐτὴ ἡ ἐξουσία, ἡ ὁποία, ἂν τυχὸν ἤθελε δοθῆ εἰς σέ, πάλιν δὲν ἤθελες δυνηθῆ νὰ κάμνης ὀρθὴν κρίσιν μὲ τὸ νὰ εἶσαι περικυκλωμένος ἀπὸ χιλίους λογισμοὺς καὶ πάθη καὶ πολὰ εὐκολόκλιτος εἰς τὸ νὰ λογιάζῃς κακὰ διὰ τοὺς ἄλλους, χωρὶς δικαίαν αἰτίαν.

Τὸ δὲ δραστικώτατον ἱατρικὸν τῆς κακίας ταύτης εἶναι, τὸ νὰ καταγίνεσαι πάντοτε εἰς τὸ νὰ ἐρευνᾷς μὲ τὸν λογισμόν τὰ ἰδικά σου πάθη καὶ κακὰ, τὰ ὁποῖα εἶναι τόσον πολλὰ καὶ τόσον ἀπόκρυφα, ὅπου μόνον διὰ νὰ τὰ γνωρίσῃς καὶ διὰ νὰ τὰ ἱατρεύσῃς, δὲν θέλουν σοῦ φθάσει ὄλαι αἱ ἡμέραι καὶ ὥραι τῆς ζωῆς σου· ὄχι νὰ σοῦ περισσεύσῃ καὶ καιρός, εἰς τὸ νὰ προσέχῃς εἰς τὰς πράξεις τῶν ἄλλων. Ἐὰν ἔτσι ἐρευνᾷς καὶ κρίνης μόνον τὰ πάθη τὰ ἰδικά σου, θέλεις καθαρίσει τοὺς ἐσωτερικοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ νοός σου ἀπὸ ἐκείνους τοὺς κακοὺς χυμοὺς καὶ τὰ μεγάλα δοκάρια, ὅπου ἔχουν μέσα· ἀπὸ τὰ ὁποῖα παρακινεῖσαι νὰ βλέπῃς τὰ μικρὰ ξυλάρια, ὅπου ἔχουν οἱ ἄλλοι εἰς τὰ ὀμμάτιά των, καθὼς εἶπεν ὁ Κύριος. «Τί βλέπεις τὸ κάρφος τὸ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ τοῦ ἀδελφοῦ σου, τὴν δὲ ἐν τῷ σῷ ὀφθαλμῷ δοκόν, οὐ κατανοεῖς;» (Ματθ. ζ' 3).

Ἦξευρε γὰρ πὼς, ὅταν ἀριστερῶς συλλογισθῆς κανένα κακὸν τοῦ ἀδελφοῦ σου, εἶναι κάποια ρίζα τοῦ αὐτοῦ κακοῦ καὶ εἰς τὴν καρδίαν τὴν ἰδικήν σου· ἦτις, κατὰ τὴν διάθεσιν καὶ τὸ πάθος ὅπου ἔχει, ἔτσι ἐμπαθῶς κρίνει καὶ τὰ τῶν ἄλλων· ὡς γέγραπται· «Ὁ πονηρὸς ἄνθρωπος, ἐκ τοῦ πονηροῦ θησαυροῦ τῆς καρδίας ἐκβάλλει τὰ πονηρά» (Ματθ. ιβ' 35). Διότι, κατὰ ἄλλον τρόπον, ἕνας καθαρὸς καὶ ἀπαθὴς ὀφθαλμὸς, ἀπαθῶς βλέπει καὶ τὰ πράγματα καὶ ὄχι πονηρῶς. «Καθαρὸς ὀφθαλμὸς τοῦ μὴ ὀρᾶν πονηρά» (Ἀββακ. α' 13). Ὅθεν, ὅταν ἔλθῃ εἰς τὸν λογισμόν σου νὰ κρίνης ἄλλους διὰ κανένα ἐλάττωμα, ἀγανάκτησε κατὰ τοῦ ἑαυτοῦ σου, ὡς πταίστου καὶ ἐργάτου τοῦ ἰδοῦ σφάλματος καὶ εἶπε εἰς τὴν καρδίαν σου· «Πῶς ἐγώ

ὁ ταλαίπωρος, εὐρισκόμενος εἰς τὸ ἴδιον σφάλμα καὶ εἰς ἄλλα βαρύτερα ἐλαττώματα, θέλω ἀποτολμήσει νὰ ὑψώσω τὴν κεφαλὴν, διὰ νὰ ἰδῶ καὶ νὰ κρίνω τῶν ἄλλων τὰ σφάλματα;» Καὶ οὕτω, τὰ ἄρματα ὅπου θέλεις νὰ μεταχειρισθῆς κατὰ τῶν ἄλλων, μεταχειρίσουν τὰ κατὰ σοῦ· διὰ νὰ δώσης ἰατρειάν εἰς τὰς πληγὰς σου.

Εἰ δὲ καὶ τὸ σφάλμα τινὸς ἀδελφοῦ σου, εἶναι τυχόν, δημόσιον καὶ φανερόν, σὺ αἰτιολόγησέ το μὲ ἀγάπην καὶ φιλαδελφίαν καὶ εἶπέ, ὅτι εἰς ἐκεῖνον τὸν ἀδελφόν, μὲ τὸ νὰ εὐρίσκονται ἄλλαι ἀρεταὶ ἀπόκρυφαι, εἰς φύλαξιν τούτων, παρεχώρησεν ὁ Θεὸς νὰ πέσῃ ὁ ἀδελφὸς εἰς αὐτὸ τὸ σφάλμα ἢ νὰ ἔχῃ μικρὸν καιρὸν ἐκεῖνο τὸ ἐλάττωμα, διὰ νὰ κρατῆται πλέον εὐτελής εἰς τοὺς ἰδίους τοὺς ὀφθαλμούς· καὶ καταφρονούμενος ἀκόμη ἀπὸ τοὺς ἄλλους, νὰ γεννήσῃ καρπὸν ταπεινώσεως καὶ νὰ εὐρεθῆ πλέον εὐάρεστος εἰς τὸν Θεὸν καὶ οὕτω τὸ κέρδος τοῦ νὰ εἶναι μεγαλύτερον ἀπὸ τὴν ζημίαν τοῦ. Ἐὰν δὲ ἡ ἀμαρτία τινὸς εἶναι ὄχι μόνον φανερά, ἀλλὰ καὶ μεγάλη καὶ ἰσχυρογνώμονος καρδίας, μὴ τὸν κατακρίνης, ἀλλὰ πρόστρεξε μὲ τὸν λογισμόν σου εἰς τὰς φοβὰς κρίσεις τοῦ Θεοῦ καὶ ἐκεῖ θέλεις ἰδῆ ἄλλους μὲν ἀνθρώπους, ὅπου ἦσαν πρότερον παρανομώτατοι καὶ ὕστερον, διὰ τῆς μετανοίας ἔφθασαν εἰς μέτρα μεγάλης ἀγιότητος, ἄλλους δὲ πάλιν, ὅπου ἀπὸ τὴν ὑψηλοτέραν στάσιν τῆς τελειότητος, ἔφθασαν νὰ πέσουν εἰς ἀθλιώτατον κρημνόν.

Διὰ τοῦτο, στέκου πάντοτε μὲ φόβον καὶ τρόμον, περισσότερον διὰ τὸν ἑαυτὸν σου, παρὰ διὰ κανένα ἄλλον. Καὶ ἄς εἶσαι βέβαιος, ὅτι ὅλη ἐκείνη ἡ καλολογία ὅπου κάμνης διὰ τὸν πλησίον σου καὶ ἡ χαρὰ ὅπου δοκιμάσης δι' αὐτόν, εἶναι καρπὸς καὶ ἀποτέλεσμα τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καὶ ἐξεναντίας, κάθε καταφρόνησις καὶ αὐθάδης κρίσις καὶ καταλαλιὰ τοῦ πλησίον, προέρχεται ἀπὸ τὴν κακίαν μας καὶ ἀπὸ διαβολικὴν παρακίνησιν. Ὅθεν, ἐὰν κανένα ἐλάττωμα τινὸς ἀδελφοῦ, ἤθελε σὲ σκανδαλίσει, μὴ ἀναπαυθῆς ποτέ, οὔτε νὰ δώσης ὕπνον εἰς τοὺς ὀφθαλμούς σου, ἕως οὔ νὰ τὸ ἀποδιώξῃς ἀπὸ τὴν καρδίαν σου μὲ ὅλην σου τὴν δύναμιν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΜΕ΄.

Περὶ Προσευχῆς.

Ἀνίσως καὶ ἡ πρὸς τὸν ἑαυτὸν μας ἀπιστία καὶ ἡ πρὸς τὸν Θεὸν ἐλπίς καὶ ἡ γύμνασις, εἶναι τόσον ἀναγκαῖα εἰς τοῦτον τὸν πόλεμον, ὡς ἀπεδείχθη ἕως ἐδῶ, περισσότερον καὶ ἀπὸ τὰ τρία ταῦτα εἶναι ἀναγκαῖα ἡ προσευχὴ (ἣτις εἶναι τὸ τέταρτον ἄρμα, ὅπου εἵπομεν εἰς τὸ πρῶτον Κεφάλαιον), μὲ τὴν ὁποίαν ἠμποροῦμεν νὰ λάβωμεν ἀπὸ τὸν Κύριόν μας, ὄχι μόνον ἐκεῖνα ὅπου εἵπομεν, ἀλλὰ καὶ κάθε ἄλλο καλόν. Διότι ἡ προσευχὴ εἶναι μέσον καὶ ὄργανον, διὰ νὰ λάβωμεν ὅλας τὰς χάριτας ὅπου πλημυροῦν εἰς ἡμᾶς, ἀπὸ ἐκείνην τὴν πηγὴν τῆς ἀγάπης καὶ τῆς ἀγαθότητος τοῦ Θεοῦ· μὲ τὴν προσευχὴν θέλεις βάλει τὴν μάχαιραν εἰς τὰς χεῖρας τοῦ Θεοῦ, διὰ νὰ πολεμῇ καὶ νὰ νικᾷ διὰ ἐσένα. Καὶ διὰ νὰ ἐπιχειρισθῆς καλῶς τὴν προσευχὴν ταύτην, εἶναι ἀνάγκη νὰ τὴν κάμνης παντοτεινὰ καὶ καθ' ἕξιν καὶ νὰ κοπιᾷς εἰς τὸ νὰ ἔχῃς τὰ ἀκόλουθα πράγματα.

Α΄. Νὰ ἔχῃς πάντοτε μίαν ζωντανὴν ἐπιθυμίαν, νὰ δουλεύῃς εἰς κάθε πρᾶγμα τὸν Θεόν, κατ' ἐκείνον τὸν τρόπον, ὅπου εἶναι ἀρεστὸν εἰς Αὐτόν. Καὶ διὰ νὰ ἀνάγῃς εἰς αὐτὴν τὴν ἐπιθυμίαν, συλλογίσου καλῶς, ὅτι ὁ Θεὸς διὰ τὰς ὑπερθαυμασίους Του ἐξοχότητας, ἀγαθότητα, λέγω, μεγαλειότητα, σοφίαν, ὠραιότητα καὶ ἄλλας ἀπείρους Αὐτοῦ τελειότητας, εἶναι ὑπεράξιος νὰ δουλεύεται καὶ νὰ τιμᾶται· ὅτι Αὐτός, διὰ νὰ δουλεύσῃ ἐσένα, ἐβασανίσθη καὶ ἐκοπίασε τριαντατρεῖς χρόνους, ἰάτρευσε καὶ ὑγιάνε τὰς δυσώδεις σου πληγὰς, ὅπου ἦτο φαρμακευμένα μετὰ τὴν κακίαν τῆς ἀμαρτίας· ὄχι μετὰ οἶνον καὶ ἔλαιον καὶ ἔμπλαστρα, ἀλλὰ μετὰ τὸ πολύτιμον Αἷμα, ὅπου ἔτρεξεν ἀπὸ τὰς παναγίας Αὐτοῦ φλέβας καὶ ἀπὸ τὰς καθαρωτάτας Του σάρκα, αἱ ὁποῖαι κατεξεσχίσθησαν ἀπὸ τὰς μαστιγώσεις, ἀκάνθας καὶ καρφία. Καὶ πρὸς τούτοις, στοχάσου, πόσον συμβάλλει καὶ συμφέρει εἰς ἡμᾶς αὕτη ἡ ὑπηρεσία. Ἐπειδὴ γινόμεθα κύριοι τοῦ ἑαυτοῦ μας, ἀνώτεροι τοῦ διαβόλου καὶ υἱοὶ τοῦ ἰδίου Θεοῦ.

Β΄. Νὰ ἔχῃς μίαν ζωντανὴν καὶ θερμὴν πίστιν, πῶς ὁ Θεὸς θέλει σοῦ δώσει ὅλον ἐκεῖνο, ὅπου χρειάζεται πρὸς δούλευσίν Του καὶ πρὸς ὠφέλειαν ἰδικὴν σου. Αὕτη ἡ ἀγία πίστις καὶ ἐλπίς, εἶναι τὸ σκεῦος, τὸ ὁποῖον ἡ εὐσπλαγχνία τοῦ Θεοῦ

γεμίζει από τους θησαυρούς των χαρίτων Του και όσον αυτό είναι μεγαλύτερο και χωρητικότερο, τόσον πλουσιωτέρα θέλει μεταστραφή ή προσευχή εις τὸ στήθος μας. Καὶ πῶς εἶναι δυνατόν ὁ ἀναλλοίωτος καὶ παντοκράτωρ Θεός, νὰ λείψη ἀπὸ τὸ νὰ μᾶς κάμνη κοινωνοὺς τῶν χαρίτων Του εἰς καιρὸν ὅπου Αὐτὸς ὁ ἴδιος μᾶς ἐπρόσταξε νὰ Τοῦ τὰς ζητῶμεν καὶ μᾶς ἔταξε νὰ μᾶς δώσῃ τὸ πνεῦμα Του, ἀνίσως μὲ πίστιν καὶ καρτερίαν τοῦ τὸ ζητήσωμεν; Φησὶ γάρ· «πόσω μᾶλλον ὁ Πατήρ ὁ ἐξ οὐρανοῦ δώσει Πνεῦμα Ἅγιον τοῖς αἰτοῦσιν Αὐτόν» (Λουκ. ια΄ 13). Καὶ πάλιν· «Καὶ πάντα ὅσα ἂν αἰτήσητε ἐν τῇ προσευχῇ, πιστεύοντες λήψετε» (Ματθ. κα΄ 22).

Γ'. Πρέπει νὰ πλησιάσῃς εἰς τὴν προσευχὴν μὲ γνώμην, διὰ νὰ θέλῃς μόνον τὸ θεῖον Του θέλημα καὶ ὄχι τὸ ἰδικόν σου· τόσον εἰς τὸ νὰ ζητῆς, ὡσάν καὶ εἰς τὸ νὰ λαμβάνῃς ὅπερ ζητῆς· ἤγουν, νὰ κινήσῃς εἰς τὸ νὰ προσεύχησαι, διότι ὁ Θεὸς τὸ θέλει καὶ νὰ ἐπιθυμῆς νὰ σοῦ ἐπακούσῃ, καθὼς ἀκόμη καὶ Ἐκεῖνος οὕτω θέλει. Ἐν συντόμῳ, ἡ γνώμη σου νὰ εἶναι, τὸ νὰ ἐνώνης τὴν θέλησίν σου μὲ τὴν θέλησιν τοῦ Θεοῦ καὶ ὄχι νὰ τραβήξῃς εἰς τὴν ἰδικὴν σου θέλησιν τὴν θέλησιν τοῦ Θεοῦ.

Καὶ τοῦτο διατί; Ἐπειδὴ μὲ τὸ νὰ εἶναι ἡ θέλησίς σου μεμολυσμένη ἀπὸ τὴν φιλαυτίαν, πολλάκις σφάλει καὶ δὲν ἠξεύρει ἐκεῖνο, ὅπου ζητεῖ· ἀλλὰ ἡ θέλησις τοῦ Θεοῦ εἶναι πάντοτε ἐνωμένη μὲ ἀνέκφραστον ἀγαθότητα καὶ δὲν εἶναι δυνατόν νὰ σφάλῃ ποτέ. Ὅθεν, αὐτὴ εἶναι κανὼν καὶ βασίλισσα ὅλων τῶν ἄλλων θελήσεων καὶ πρέπει εἰς αὐτὴν νὰ ἀκολουθοῦν ὅλαι αἱ ἄλλαι θελήσεις τῶν λογικῶν κτισμάτων καὶ νὰ τῆς ὑπακούουν.

Διὰ τοῦτο, πρέπει νὰ ζητῆς πάντοτε ἐκεῖνα, ὅπου εἶναι ἀρεστὰ εἰς τὸν Θεόν· εἰδὲ καὶ ἀμφιβάλλῃς ἀνίσως κανένα ἀπὸ αὐτὰ δὲν εἶναι ἀρεστὸν εἰς αὐτόν, θέλεις τὸ ζητήσῃς μὲ γνώμην πῶς τὸ θέλεις, ἂν θέλῃ καὶ ὁ Θεὸς νὰ τὸ ἔχῃς. Ἐκεῖνα δὲ ὅπου ἠξεύρεις βεβαίως, ὅτι εἶναι ἀρεστὰ εἰς Αὐτόν (καθὼς εἶναι αἱ ἀρεταί), θέλεις τὰ ζητήσῃς περισσότερο διὰ νὰ Τὸν εὐχαριστήσῃς καὶ διὰ νὰ δουλεύσῃς μόνον Αὐτόν καὶ ὄχι διὰ κανένα ἄλλο τέλος ἢ σκοπὸν ἀγκαλὰ καὶ πνευματικόν.

Δ'. Πρέπει νὰ πηγαίνῃς εἰς τὴν προσευχὴν, στολισμένος ἀπὸ ἔργα ἀνάλογα εἰς τὰ ζητήματά σου καὶ μετὰ τὴν προσευχὴν, νὰ κοπιάζῃς περισσότερο, διὰ νὰ

γίνης χωρητικός τῆς χάριτος καὶ τῆς ἀρετῆς, ὅπου ζητεῖς ἀπὸ τὸν Θεόν. Διότι ἡ γύμνασις τῆς προσευχῆς, πρέπει νὰ εἶναι συνοδευμένη τοιουτοτρόπως μετὰ τὴν γύμνασιν τοῦ νὰ νικῶμεν τὸν ἑαυτὸν μας, ὅπου τὸ ἓνα νὰ πορεύεται ἀκολουθῶντας τὸ ἄλλο ἀλληλοδιαδόχως. Διότι ἀλλέως ζητεῖ τινὰς διὰ προσευχῆς καμμίαν ἀρετὴν ἀπὸ τὸν Θεόν, ἔπειτα νὰ μὴ μεταχειρίζεται τρόπους καὶ ἔργα καὶ νὰ ἀγωνίζεται διὰ νὰ τὴν λάβῃ, ἀλλὰ νὰ ἀμελῇ· τοῦτο βέβαια, θέλει εἶναι νὰ πειράζῃ τὸν Θεόν καὶ ὄχι νὰ τὸν παρακαλῇ. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ θεῖος Ἰάκωβος εἶπεν, ὅτι «Πολὺ ἰσχύει δέησις δικαίου ἐνεργουμένη» (ε΄ 16)¹.

Ε΄. Εἰς τὴν προσευχὴν σου πρέπει νὰ φυλάττῃς ἐκεῖνα τὰ τέσσαρα, ὅπου γράφει ὁ Μέγας Βασίλειος· πρῶτον νὰ δοξολογῆς τὸν Θεόν· δεύτερον νὰ τὸν εὐχαριστῆς διὰ τὰς εὐεργεσίας, ὅπου σοῦ ἔκαμνε· τρίτον νὰ ἐξομολογῆσαι εἰς Αὐτόν, πὼς εἶσαι ἁμαρτωλὸς καὶ παραβάτης τῶν ἐντολῶν Του καὶ τέταρτον, νὰ ζητῆς ἐκεῖνο, ὅπου εἶναι διὰ τὴν σωτηρίαν σου. Παραδείγματος χάριν, οὕτως ἠμπορεῖς νὰ προσευχηθῆς.

«Κύριε ὁ Θεός μου· ὕμνῶ καὶ δοξολογῶ σε διὰ τὴν φυσικὴν σου δόξαν καὶ ἄπειρον μεγαλειότητα καὶ σοῦ εὐχαριστῶ, διότι ἀπὸ μόνην τὴν ἀγαθότητά σου με ἐπλασες καὶ με ἐλύτρωσες ἀναριθμήτους φορές, ὅπου ἐγὼ ὁ ἴδιος δὲν ἤξεύρω καὶ με ἐλευθέρωσες ἀπὸ τὰς χεῖρας τῶν ἐχθρῶν μου· ναι, τὸ ὁμολογῶ, ὅτι ἐγὼ ἐστάθηκα πάντοτε παραβάτης τῶν ἀγίων Σου ἐντολῶν καὶ ἀχάριστος εἰς ὅλας τὰς εὐεργεσίας ὅπου μοῦ ἔκαμνες. Ἀλλὰ σύ, Θεέ μου, μὴ συνερισθῆς τὴν ἀχαριστίαν μου, ἀλλὰ βοήθησέ με καὶ τώρα καὶ μὴ μοῦ ἀρνηθῆς τοῦτο, ὅπου σοῦ ζητῶ δια]τὴν σωτηρίαν τῆς ψυχῆς μου». Καὶ ἐὰν γυμνάζεσαι εἰς καμμίαν ἀρετὴν, ζήτησε καὶ αὐτὴν ἀπὸ τὸν Θεόν ὁμοίως· καὶ ἐὰν πάσχῃς ἀπὸ τινος, κανένα ἐναντίον καὶ θλιβερόν, μὴ λησμονήσης νὰ εὐχαριστήσης τὸν Θεόν καὶ διὰ τὸ ἐναντίον αὐτό, ὅπου σοῦ ἔδωκε. Διότι καὶ αὐτό, εἶναι ὄχι μικρὰ εὐεργεσία.

ΣΤ΄. Διὰ νὰ λάβῃ ἡ προσευχὴ τὴν ἰσχύν της καὶ διὰ νὰ παρακινηθῇ ὁ Θεὸς εἰς τὰς ἐπιθυμίας μας, τόσον ἀπὸ τὴν φυσικὴν Του ἀγαθότητα καὶ εὐσπλαγγίαν,

¹ Ἐνεργουμένη γὰρ προσευχή, κατὰ τὸν ἅγιον Μάξιμον, εἶναι ἐκείνη ἡ προσευχή, ὅπου συντροφιάζεται ἀπὸ τὰ πρέποντα εἰς τὴν προσευχὴν ἔργα, τόσον ἐκείνου τοῦ ἰδίου ὅπου προσεύχεται, ὅσον καὶ τοῦ ἄλλου, διὰ τὸν ὅποιον τινὰς προσεύχεται.

ὅσον καὶ ἀπὸ τὰς ἀξιομισθίας τῆς ζωῆς καὶ τοῦ πάθους τοῦ Μονογενοῦς Υἱοῦ Του καὶ ἀπὸ τὴν ὑπόσχεσιν, ὅπου μᾶς ἔκαμνε νὰ μᾶς εἰσακούη, θέλεις τελειώσει τὴν προσευχὴν σου, μὲ ἓνα ἢ περισσότερα ἀπὸ τὰ ἀκόλουθα λόγια, «Δός μου, Θεέ μου, ταύτην τὴν χάριν, διὰ τὴν ἄκραν σου εὐσπλαγχνίαν· ἃς ἰσχύσουν κοντὰ εἰς ἐσένα αἱ ἀξιομισθίαι τῆς ζωῆς καὶ τοῦ πάθους τοῦ ἀγαπητοῦ Σου Υἱοῦ, διὰ νὰ ἐπιτύχω ταύτην τὴν χάριν, ὅπου σοῦ ζητῶ· μνήσθητι Θεέ μου, τὰς ἐπαγγελίας καὶ ὑποσχέσεις, ὅπου μᾶς ἔδωκες εἰς τὸ νὰ μᾶς εἰσακούης, εἰπὼν· «ἔτι λαλοῦντός σου, ἐρεῖ, ἰδοὺ πάρειμι» (Ἠσ. νή 9). Καὶ ἄλλας φορὰς ἀκόμη θέλεις ζητήσῃ χάριτας διὰ τὰς ἀξιομισθίας τῆς ἀειπαρθένου Μαρίας καὶ τῶν ἄλλων Ἁγίων, αἱ ὁποῖαι ἔχουν πολλὴν δύναμιν σιμὰ εἰς τὸν Θεὸν καὶ τιμῶνται πολλὰ ἐξ Αὐτοῦ, διότι εἰς ταύτην τὴν ζωὴν ἐτίμησαν πολλὰ τὴν θείαν Του μεγαλειότητα.

Ζ'. Κάνει χρεῖα νὰ ἀκολουθῆς τὴν προσευχὴν παντοτεινὰ καὶ καρτερικὰ. Διότι ἡ ταπεινὴ καρτερία, νικᾷ τὸν ἀνίκητον Θεὸν καὶ Τὸν τραβίζει εἰς ἔλεος. Καὶ ἐὰν ἡ συνέχεια καὶ ἀκαιρία τῆς εὐαγγελικῆς χήρας, ἔκλινε τὸν κριτὴν εἰς τὰ ζητήματά της, ὅπου ἦτο πλήρης πάσης πονηρίας καὶ ἀδικίας, κατὰ τὴν εὐαγγελικὴν παραβολὴν τοῦ Κυρίου, τὴν ὁποίαν εἶπεν ἐπίτηδες, διὰ νὰ μὴ κακίζωμεν, ἀλλὰ νὰ ἐπιμένωμεν εἰς τὴν προσευχὴν· «ἔλεγε δὲ καὶ παραβολὴν αὐτοῖς πρὸς τὸ δεῖν πάντοτε προσεύχεσθαι καὶ μὴ ἐκκακεῖν» (Λουκ. ιη' 1)· ἄν, λέγω, ὁ κριτὴς τῆς ἀδικίας ἔκλινεν εἰς τὰ ζητήματα τῆς χήρας, πῶς δὲν θέλει κλίνει εἰς τὰ παρακλήσεις μας ὁ Θεός, ὅπου εἶναι τὸ πλήρωμα πάντων τῶν ἀγαθῶν; Ὅθεν, ἐὰν κατὰ τὴν προσευχὴν σου, ἤθελε βραδύνει ὁ Θεὸς νὰ σοῦ εἰσακούσῃ, καὶ μάλιστα, ἐὰν καὶ σοῦ δείξῃ ἐναντία σημάδια, πῶς δὲν σοῦ εἰσακούει· σὺ πάλιν ἀκολουθεῖς προσευχόμενος, κρατῶν στερεὰν καὶ ζωντανὴν τὴν ἐλπίδα τῆς βοηθείας Του. Ἐπειδὴ εἰς Αὐτὸν δὲν λείπουν ποτέ, μάλιστα ὑπερπερισεύουν μὲ ἄπειρον μέτρον, ὅλα ἐκεῖνα ὅπου Τὸν ἀναγκάζουν, διὰ νὰ κάμνη χάριτας εἰς ἄλλους.

Διό, ἐὰν καὶ ἡ ἔλλειψις καὶ αἰτία δὲν εἶναι ἐκ μέρους σου, ἃς εἶσαι βέβαιος καὶ ἀσφαλής, πῶς θέλεις λάβῃ ὅλον ἐκεῖνο ὅπου ζητήσῃς· εἰδὲ καὶ δὲν τὸ λάβῃς, τυχὸν διότι δὲν εἶναι συμφέρον σου, ἤξευρε ὅτι καὶ τότε πάλιν ἔλαβες καὶ ἴσως περισσότερον ἀπὸ ἐκεῖνο ὅπου ἐζήτηεις, καθ' ὅτι ἐκ τῆς ἀποτυχίας ταύτης, ἔχεις νὰ

λάβης περισσοτέραν ὠφέλειαν. Ὅσον δὲ περισσότερον δὲν εἰσακούεσαι, τόσον περισσότερον ἐξευτελίζου ἔμπροσθεν εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ Θεοῦ καὶ συλλογιζόμενος τὴν ἀναξιότητά σου καὶ στηριζόμενος ἐπάνω εἰς τὴν εὐσπλαγχνίαν τοῦ Θεοῦ, αὖξανε πάντοτε τὸ εἰς αὐτὴν θάρρος καὶ ἐλπίδα σου· ἥτις ὅσον περισσότερον πολεμεῖται ἀπὸ τὸν ἐχθρόν, τόσον περισσότερον θέλει εἶναι ἀρεστὴ εἰς τὸν Κύριον. Ἐπάνω δὲ εἰς ὅλα, εὐχαρίστα πάντοτε τὸν Θεόν, ὁμολογῶν καὶ γνωρίζων αὐτὸν διὰ ἀγαθόν, σοφὸν καὶ ἀγαπητὸν εὐεργέτην σου, τόσον ὅταν δὲν λαμβάνης μερικὰ ἀπὸ ἐκεῖνα ὅπου ζητεῖς, ὅσον καὶ ὅταν σοῦ δίδεται ὅλον ἐκεῖνο ὅπου ζητεῖς², μένοντας εἰς κάθε ἀπάντημα στερεὸς καὶ χαρμόσυνος, ὑποκάτω εἰς τὴν ταπεινὴν ὑσταγὴν τῆς θείας Του προνοίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΜΣΤ'.

Τί πρᾶγμα εἶναι ἡ νοερά προσευχή καὶ πόσον εἰδὼν πρέπει νὰ γίνεται.

Ἡ νοερά καὶ καρδιακὴ προσευχή, κατὰ τοὺς ἀγίους Πατέρας, τοὺς καλουμένους Νηπτικούς, κυρίως εἶναι τὸ νὰ συμμαζώνῃ ὁ ἄνθρωπος τὸν νοῦν του μέσα εἰς τὴν καρδίαν του καὶ χωρὶς νὰ λαλήσῃ μὲ τὸ στόμα, μὲ μόνον τὸν ἐνδιάθετον λόγον, τὸν ἐν τῇ καρδίᾳ λαλούμενον, νὰ λέγῃ τὴν σύντομον ταύτην καὶ μονολόγιστον προσευχήν· ἤγουν τό, «Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, Υἱὲ τοῦ Θεοῦ, ἐλέησόν με»· βαστῶντας καὶ ὀλίγον τὴν ἀναπνοὴν¹. Καταχρηστικῶς δὲ καὶ πλατύτερον

² Συμφώνως λέγει καὶ ὁ θεῖος Χρυσόστομος (λόγ. α' εἰς τοὺς Ἀνδριάντ.) «Μέγα ἀγαθὸν ἡ εὐχή, ἐὰν μετὰ διανοίας εὐχαρίστου γίνεται· ἐὰν παιδεύσωμεν ἑαυτοὺς, μὴ μόνον λαμβάνοντες, ἀλλὰ καὶ μὴ λαμβάνοντες εὐχαριστεῖν τῷ Θεῷ καὶ γὰρ ποτὲ μὲν δίδωσιν, ποτὲ δὲ οὐ δίδωσιν ἀμφοτέρα χρησίμως· ὥστε κἂν λάβῃς κἂν μὴ λάβῃς, ἔλαβες ἐν τῷ μὴ λαβεῖν· κἂν ἐπιτύχῃς κἂν μὴ ἐπιτύχῃς, ἔτυχες ἐν τῷ μὴ ἐπιτυχεῖν· ἔστι γὰρ ὅτε τὸ μὴ λαβεῖν λυσιτελέστερον· εἰ γὰρ μὴ συμφέρον ἡμῖν ἦν πολλακίς τὸ μὴ λαβεῖν, πάντως ἔδωκεν ἄν· τὸ δὲ συμφερόντως ἀποτυχεῖν, ἐπιτυχεῖν ἔστιν».

¹ Πολλὰ καὶ μεγάλα εἶναι τὰ χαρίσματα, ὅπου προξενεῖ ἡ ἱερὰ αὐτὴ καὶ νοερά προσευχή, τὰ ὁποῖα ἀπαριθμοῦσιν οἱ ἅγιοι καὶ θεοφόροι Πατέρες, οἱ καλούμενοι Νηπτικοὶ καὶ ὄρα Φιλοκαλίας, σελ. 858, 869, 911, 918, 945, 947, 955, 1037 καὶ καθ' ἐξῆς ἐν μυριάς ἄλλας σελίσιν· ἐγὼ ὁμως ἐδῶ λέγω τὸ καθολικώτερον καὶ τὸ γεννητικὸν τῶν ἄλλων χαρισμάτων. Ὁ ἄνθρωπος εἶναι καὶ λέγεται κατ' εἰκόνα τοῦ Θεοῦ, μὲ τὸ νὰ ἔχη νοῦν, λόγον καὶ πνεῦμα ζωοποιὸν τοῦ σώματος, ἥτοι φυσικὴν θέλησιν καὶ ἀγάπην. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Θεὸς εἶναι καὶ τρία καὶ ἓνα, πρέπει καὶ ὁ κατ' εἰκόνα Αὐτοῦ ἄνθρωπος νὰ γίνῃ καὶ τρία καὶ ἓνα, διὰ νὰ ὁμοιάζῃ μὲ τὸ πρωτότυπόν του καὶ ἀκολουθῶς διὰ νὰ ἐνωθῇ μὲ αὐτό· αὐτὴ δὲ ἡ ὁμοιότης καὶ ἐνωσις μετὰ τοῦ Θεοῦ, κατὰ ἄλλον τρόπον δὲν γίνεται, παρὰ μὲ τὴν νοεράν προσευχήν. Ὅταν λοιπόν, ὁ μὲν νοῦς προσέξη ὅλος εἰς τὸν ἐνδιάθετον λόγον Του τὸν ἐν τῇ καρδίᾳ λαλούμενον, ὁ δὲ ἐνδιάθετος λόγος λέγει τό, Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ Υἱὲ τοῦ Θεοῦ, ἐλέησόν με, τὸ δὲ Πνεῦμα καὶ ἡ φυσικὴ θέλησις μὲ ὅλην τὴν δύναμιν ἀγαπᾷ καὶ

λέγεται νοερά προσευχή και κάθε άλλη δέησις, όπου δεν λαληθῆ με τὸ στόμα, ἀλλὰ με τὸν νοῦν και με τὸν ρηθέντα ἐνδιάθετον λόγον τῆς καρδίας.

Ἐὰν λοιπόν, ἐσὺ ἀδελφέ, ἀγαπᾷς νὰ εἰσακουσθῆς εὐκολώτερα ἀπὸ τὸν Θεὸν και νὰ λάβῃς ἐκεῖνο ὅπου τοῦ ζητεῖς, ἀγωνίσου ὅσον δύνασαι εἰς τὴν νοερὰν αὐτὴν προσευχὴν, παρακαλῶν τὸν Θεὸν με ὄλον τὸν νοῦν και τὴν καρδίαν σου, διὰ νὰ σε ἐλεήσει και νὰ σοῦ δώσῃ ἐκεῖνα ὅπου εἶναι συμφέροντα διὰ τὴν σωτηρίαν σου. Ἐπειδὴ, ὅσον περισσότερο κόπον ἔχει ἡ νοερά αὐτὴ προσευχή, ἀπὸ τὴν προφορικὴν και διὰ στόματος λαλουμένην, τόσο περισσότερο ἀπὸ ἐκείνην φθάνει εἰς τὰ ὦτα Κυρίου· ὅστις ἀκούει καλύτερα τὴν νοερὰν βοὴν τῆς καρδίας, παρὰ τὰς μεγάλας φωνὰς τοῦ στόματος. Διὸ και ἔλεγεν εἰς τὸν Μωϋσῆν, ὅπου νοερῶς μόνον και με τὴν καρδίαν τὸν παρεκάλει διὰ τοὺς Ἰουδαίους· «τι βοᾷς πρὸς με;» (Ἐξοδ. ιδ' 15).

Ἦξευρε δε, ὅτι, ἐπειδὴ και τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ εἶναι καθολικὸν ὄνομα και περιλαμβάνει ὅλας τὰς χάριτας², ὅπου και ἡμεῖς ζητοῦμεν ἀπὸ τὸν Θεὸν και ὁ Θεὸς

διατίθεται εἰς τὰ ρήματα τῆς προσευχῆς ταύτης, τότε αἱ τρεῖς δυνάμεις αὗται, γίνονται ἓνα, μένουσαι τρεῖς· και ὁ ἓνας ἄνθρωπος γίνεται τρία, μένοντας ἓνας. Καὶ τοῦτο θέλει νὰ εἰπῆ, ἐκεῖνο ὅπου λέγει σκοτεινὰ ὁ μέγας ἐκεῖνος ἐργάτης και διδάσκαλος τῆς νοερᾶς προσευχῆς, Γρηγόριος ὁ Θεσσαλονίκης, ἐν οἷς λέγει. «Ὅταν τὸ ἐνιαῖον τοῦ νοῦ γένηται τρισσόν, μένον ἐνιαῖον, τότε συνάπτεται τῇ Θεαρχικῇ Τριαδικῇ Μονάδι, πᾶσαν ἀποκλείσαν πλάνης εἰσοδὸν και ὑπεράνω καθεστῶς σαρκὸς και κόσμου και κοσμοκράτορος». Καθ' ἐξῆς δὲ ἐπιφέρει ὁ ἅγιος, ὅτι ἀγκαλὰ και αὐτὴ ἡ διὰ τῆς συντόμου εὐχῆς ἔνωσις τῶν τριῶν τούτων, εἶναι κοπιαστικώτερα, ἀπὸ κάθε ἄλλον κόπον ἀρετῆς, ὅμως εἶναι γεννητικὴ τῶν ἀπορρήτων μυστηρίων και ἀποκαλύψεων τοῦ Θεοῦ, ὅταν εἰς πολλοὺς χρόνους καρτερῆ τινὰς ἐν τῇ ἐργασίᾳ και ἐνώσει ταύτη· και ὄρα σελ. 962 τῆς Φιλοκαλίας· τι νὰ πολυλογῶ; Κατὰ ἄλλον τρόπον δὲν δύναται ὁ ἄνθρωπος νὰ φυλάξῃ τὴν πρώτην ἐντολήν· ἡγουν, νὰ ἀγαπήσῃ τὸν Θεὸν ἐξ ὅλης τῆς καρδίας του και ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς του και ἐξ ὅλης τῆς ἰσχύος του και ἐξ ὅλης τῆς διανοίας, καθὼς μᾶς προστάζει ὁ κύριος (Λουκ. ι' 27), παρὰ με τὸ μέσον τῆς νοερᾶς ταύτης προσευχῆς· ὅποιος δὲ θέλει νὰ μάθῃ τὴν φυσικὴν μέθοδον και τὸν πρακτικὸν τρόπον, με τὸν ὁποῖον ἡ προσευχὴ αὐτὴ ἐνεργεῖται, ἄς ἰδῆ σελ. 875, 1178 και 1037, 1186. Σημειῶ δὲ ἐνταῦθα διὰ τοὺς ἀντιλέγοντας εἰς τὸν τρόπον τῆς προσευχῆς ταύτης, τὴν ἀπόφασιν ὅπου κάμνει ὁ Συνοδικὸς Τόμος, ὁ γεγωνός, κατὰ Βαρλαάμ και Ἀκινδύνου ἐπὶ πάσης τῆς Ἐκκλησίας και τοῦ βασιλέως Ἀνδρονίκου τοῦ Παλαιολόγου, τῆς Συγκλήτου και τῶν καθολικῶν τῶν Ρωμαίων Κριτῶν, ἔχει δὲ οὕτως. «Ἀνεφάνη οὖν και ἀπηλέγχθη ἐκ τούτων ὁ Βαρλαάμ βλασφήμως και κακοδόξως λαλῶν, περὶ τε τοῦ ἐν Θαβωρίφ θείου φωτός και ὧν κατὰ τῶν μοναχῶν περὶ τῆς μελετωμένης αὐτοῖς και προσφερομένης ἱερᾶς εὐχῆς συνεγράφετο· οἱ δὲ μοναχοὶ ἀπεδείχθησαν ἀνώτεροι τῆς κατηγορίας αὐτοῦ, ὡς στέργοντες και ἐμμένοντες ταῖς περὶ τούτων τῶν ἁγίων Πατέρων ἐξηγήσεσι και παραδόξεσι.... Ἐνθεντοι.... ὁ αὐτὸς Βαρλαάμ.... ἀλλὰ και εἴ τις ἕτερός τι τῶν ὑπ' ἐκείνου βλασφήμως και κακοδόξως, κατὰ τῶν μοναχῶν κατηγορῶν ἢ ὅλων τούτων ἐν τοῖς τοιοῦτοις καταπτώμοις, τῇ αὐτῇ καταδίκῃ παρὰ τῆς ἡμῶν μετριότητος καθυποβαλλόμενος, ἀποκήρυκτος ἔσται και αὐτὸς και ἀποτετιμμένος τῆς τοῦ Χριστοῦ καθολικῆς και Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας και τοῦ ὀρθοδόξου τῶν Χριστιανῶν συστήματος».

² Πόθεν τοῦτο εἶναι φανερόν; Διότι τόσο ἡ χάρις ὅπου δίδει ὁ Θεὸς εἰς τὴν παροῦσαν ζωὴν, ὅσον και ἡ δόξα ὅπου μέλλει νὰ δώσῃ εἰς τὴν ἄλλην, περὶ ὧν εἶπεν ὁ Δαβὶδ, «χάριν και δόξαν δώσει» (Ψαλμ. πγ' 12)· και τὰ δύο, ἔλεος ὀνομάζονται· ἡ μὲν χάρις, διότι ὅλοι ὅσοι ἐχαριτώθησαν παρὰ Θεοῦ, κοινῶς ἡλεημένοι ὀνομάζονται, κατὰ τὸν Πέτρον· «οἱ ποτὲ οὐ λαὸς, νῦν δὲ λαὸς Θεοῦ· οἱ οὐκ ἡλεημένοι, νῦν δὲ ἔλεηθέντες»

τάς δίδει εἰς ἡμᾶς, διὰ τοῦτο εἰς κάθε ὑπόθεσιν καὶ χάριν, ὅπου ζητεῖς ἀπὸ τὸν Θεόν, ἢμπορεῖς νὰ μεταχειρίζεσαι τὴν προρρηθεῖσαν σύντομον καὶ καθολικὴν προσευχὴν τοῦ, Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, Υἱὲ τοῦ Θεοῦ, ἐλέησόν με. Διότι καὶ ὁ νοῦς εἰς αὐτὴν εὐκολώτερα συμμαζώνεται· εἰς δὲ τὰς πλατυτέρας καὶ πολλὰς προσευχάς, ὁ νοῦς διασκορπίζεται. Εἰ δὲ καὶ ἀγαπᾶς κατὰ τὰς διαφόρους ὑποθέσεις καὶ χάριτας ὅπου ζητεῖς, νὰ προσεύχεσαι· ἰδοὺ ὅπου σοῦ σχηματίζω ἐδῶ μερικὰς προσευχάς, διὰ νὰ τὰς ἔχῃς εἰς παράδειγμα. Οἶον, ὅταν ζητῆς καμμίαν ἀρετὴν καὶ χάριν, ἢμπορεῖς νὰ εἰπῆς νοερῶς μὲ τὴν καρδίαν σου ταῦτα.

«Κύριε ὁ Θεός μου· δός μοι ταύτην τὴν χάριν καὶ ἀρετὴν, εἰς τιμὴν καὶ δόξαν ἰδικὴν σου»· ἢ οὕτω· «Κυριέ μου, ἐγὼ πιστεύω ὅτι σοῦ ἀρέσει καὶ εἶναι δόξα Σου, τὸ νὰ ζητήσω ἐγὼ καὶ νὰ λάβω αὐτὴν τὴν χάριν· πλήρωσε λοιπὸν εἰς ἐμένα τὴν εὐαρέστησίν σου». Ὅταν ἐμπράκτως πολεμῆσαι ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς σου θέλεις προσευχηθῆ οὕτω· «Σπεῦσον καὶ τάχυνον, ὦ Θεέ μου, εἰς τὸ νὰ μοῦ βοηθήσης, διὰ νὰ μὴ νικηθῶ ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς μου· ἢ, Θεέ μου, καταφυγὴ μου, δύναμις τῆς ψυχῆς μου, βοήθει μοι ἐν τάχει, διὰ νὰ μὴ πέσω». Ὅταν ἀκολουθῆ ἡ μάχη, ἀκολούθει καὶ σὺ τοῦτον τὸν τρόπον τῆς προσευχῆς, ἀντιστέκων ἀνδρείως ἐναντίον ἐκείνου, ὅπου σὲ πολεμεῖ. Ἐπειτα, ἀφ' οὗ τελειώση ἡ σκληρότης τῆς μάχης, στρέψε εἰς τὸν Θεόν σου, παράστησε ἐμπρὸς Του τὸν ἐχθρόν, ὅπου σὲ ἐπολέμησε καὶ τὴν ἀδυναμίαν σου εἰς τὸ νὰ τοῦ ἀντιστέκεσαι, λέγων· «Ἰδοὺ, Κύριε, τὸ πλάσμα τῶν χειρῶν τῆς ἀγαθότητός Σου, τὸ ἐξαγορασμένον μὲ τὸ Αἷμα Σου. Ἰδοὺ ὁ ἐχθρός Σου, ὅπου ζητεῖο νὰ τὸ ἀφανίσῃ καὶ νὰ τὸ καταφάγῃ· εἰς Ἐσέ, Κύριε, προστρέχω· εἰς Σὲ μόνον ἐλπίζω, ὅπου εἶσαι ἀγαθὸς καὶ Παντοδύναμος· καὶ ἰδὲ τὴν ἀδυναμίαν μου καὶ τὴν ταχύτητα (ἂν ἐσὺ δὲν μοῦ βοηθήσης), εἰς τὸ νὰ ὑποταχθῶ ἐκουσίως· βοήθησον λοιπὸν, ὦ ἐλπίς μου καὶ δύναμις τῆς ψυχῆς μου».

Σὲ ἐνθυμίζω δὲ καὶ τοῦτο, ὅτι, ὅταν βαρεθῆς ἀπὸ τοῦ νὰ προσεύχεσαι νοερῶς καὶ μὲ τὴν καρδίαν, ἢμπορεῖς νὰ λέγῃς μὲ τὸ στόμα καὶ μὲ τὸν προφορικὸν

(Α' Πέτρ. β' 10)· καὶ ὁ θεῖος Παῦλος, ὁ τοσοῦτον χαριτωθεὶς, λέγει τὸν ἑαυτὸν του ἐλεημένον· «γνώμην δὲ δίδωμι, ὡς ἠλεημένος ὑπὸ Κυρίου» (Α' Κορινθ. ζ' 25)· καὶ πάλιν· «Ἀλλ' ἠλεήθην, ὅτι ἀγνοῶν ἐποίησα ἐν ἀπιστίᾳ» (Α' Τιμοθ. α' 13)· ὁμοίως δὲ καὶ ἡ ἐν οὐρανοῖς δόξα τῶν μακαρίων καὶ ὁ στέφανος, ἔλεος εἶναι καὶ διὰ ἔλεος δίδεται, κατὰ τὸν ψαλμῶδόν· «τὸν στεφανοῦντά σε ἐν ἐλέει καὶ οἰκτιρμοῖς» (Ψαλμ. ρβ' 4), ὅπερ ἐρμηνεύων ὁ Χρυσόστομος, λέγει· «χάριτος τοίνυν καὶ φιλανθρωπίας ὁ στέφανος».

λόγον, τόσον τὴν εὐχὴν «Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, Υἱὲ τοῦ Θεοῦ, ἐλέησόν με» (καθὼς λέγουν οἱ θεῖοι Πατέρες), ὅσον καὶ τὰς ἄλλας προσευχὰς ὅπου θελήσης. Πλήν, σπούδαζε νὰ συμμαζῶνῃς καὶ τότε τὸν νοῦν σου, διὰ νὰ προσέχη εἰς τὰ λόγια τῆς προσευχῆς.

Τινὲς δὲ λέγουν, ὅτι νοερὰ προσευχὴ λέγεται ἀκόμη καὶ ὅταν ὁ ἄνθρωπος συμμαζῶξας ὅλας τὰς νοερὰς δυνάμεις τῆς ψυχῆς του μέσα εἰς τὴν καρδίαν, χωρὶς νὰ λαλήσῃ ρῆμα, οὔτε μὲ τὸν προφορικόν, οὔτε μὲ τὸν ἐνδιάθετον λόγον, μὲ μόνον τὸν νοῦν, νοεῖ καὶ στοχάζεται ἀμεταβάτως, πὼς εἶναι ὁ Θεὸς παρών, ἔμπροσθέν Του καὶ πὼς αὐτὸς παραστέκεται εἰς αὐτόν, πότε μὲ φόβον καὶ θάμβος, ὡσὰν ἕνας κατάδικος, πότε μὲ πίστιν ζωντανήν, διὰ νὰ λάβῃ τὴν βοήθειαν Αὐτοῦ καὶ πότε μὲ ἀγάπην καὶ χαράν, διὰ νὰ Τὸν δουλεύῃ παντοτεινά. Καὶ τοῦτο εἶναι, ἐκεῖνο ὅπου ἔλεγεν ὁ Δαβίδ. «Προωρώμην τὸν Κύριον ἐνώπιόν μου διὰ παντός» (Ψαλμ. ιε´ 8). Δύναται δὲ ἡ προσευχὴ αὕτη, νὰ γίνῃ καὶ μὲ ἕνα μοναχὸν βλέμμα ἀμετάβατον τοῦ νοῦ πρὸς τὸν Θεόν, πενθικὸν καὶ παρακαλεστικόν· τὸ ὅποιον βλέμμα εἶναι, ὡσὰν μία σιωπηλὴ ἐνθύμησις ἐκείνης τῆς χάριτος, ὅπου εἶχαμεν τοῦ ζητήσῃ προτέρον διὰ λόγου καὶ προσευχῆς καρδιακῆς. Ὅθεν, ἐπειδὴ καὶ ἡ προσευχὴ αὕτη εὐκόλα ἠμπορεῖ νὰ γίνῃ εἰς κάθε τόπον καὶ εἰς κάθε ἀφορμὴν καὶ περίστασιν κρᾶτει αὐτὴν εἰς τὰς χεῖρας σου, ὡσὰν ἕνα ἄρμα δυνατὸν καὶ εὐκολομεταχείριστον καὶ θέλεις λάβῃ μεγάλην ὠφέλειαν καὶ βοήθειαν.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν Μ Ζ´.

Περὶ τῆς προσευχῆς, ὅπου γίνεται διὰ μέσου μελέτης καὶ θεωρίας.

Ἐπειδὴ καὶ ἡ διάνοια, μὲ τὴν ὁποίαν ὁ νοῦς θεωρητικῶς μεταβαίνει ἀπὸ ἕνα νόημα εἰς ἄλλο καὶ κάμνει τοὺς συλλογισμοὺς του, ὀνομάζεται λόγος διανοητικός, διὰ τοῦτο καὶ ἡ θεωρίας καὶ μελέτη, ὅπου γίνῃ μὲ τὸν τοιοῦτον διανοητικὸν λόγον εἰς τὰ θεῖα καὶ πνευματικὰ νοήματα, λογίζεται ὡσὰν προσευχή, κατὰ τοὺς πατέρας³

³ Λέγει γὰρ ὁ ἅγιος Ἰσαάκ. «Καὶ τοῦτο δὲ πρέπον γνῶναι ἡμᾶς, ἀγαπητοί, ὅτι ἐκάστη ὁμιλία ἐν κρυπτῷ γινόμενη καὶ πᾶσα μέρμινα ἀγαθῆς διανοίας ἐν Θεῷ καὶ πᾶσα τῶν πνευματικῶν μελέτη, ἐν τῇ εὐχῇ ὀρίζεται καὶ ἐν τῷ ὀνόματι τῆς εὐχῆς ψηφίζεται (ἤτοι εὐχὴ ὀνομάζεται), καὶ ἔσωθεν τούτου συνάγεται τοῦ ὀνόματος·

καὶ μάλιστα, ὅταν εἰς τὸ τέλος τῆς τοιαύτης μελέτης, ζητήσωμεν ἀπὸ τὸν Θεὸν νὰ μᾶς δώσῃ καμμίαν χάριν καὶ ἀρετὴν ὅπου ποθοῦμεν, ἐν δυνάμει τῶν νοημάτων ἐκείνων τῶν θείων ὅπου ἐμελετήσαμεν· τρόπον γάρ τινα, ἡ μεταβατικὴ ἐκείνη τοῦ νοῦ κίνησις καὶ θεωρία, ἡ γινομένη μάλιστα καὶ μὲ κάποιαν κατάνυξιν καὶ μὲ πάθη τῆς καρδίας θεοφιλῆ, φωνὴ καὶ προσευχὴ ἐστὶ νοητὴ, τὴν ὁποίαν εἰσακούει ὁ πρῶτος νοῦς καὶ τῶν νόων ποιητὴς καὶ Κύριος. Ὅθεν, θέλων ἐσὺ νὰ προσευχηθῆς διὰ κάποιον διάστημα καιροῦ, οἶον τὸ ἡμισυ τῆς ὥρας ἢ μίαν ὀλόκληρον ὥραν ἢ καὶ περισσότερο, ἢμπορεῖς νὰ προσθέσῃς εἰς τὴν προσευχὴν σου καὶ μίαν μελέτην πνευματικὴν, ὡσὰν τῆς ζωῆς καὶ τοῦ πάθους τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἀναφέρων καὶ ἀποθέτων πάντοτε τὰς πράξεις του εἰς ἐκείνην τὴν ἀρετὴν, ὅπου ἐσὺ ζητεῖς καὶ ποθεῖς· οἶον, ὡς ἐν παραδείγματι, ἂν ποθῆς νὰ λάβῃς τὴν χάριν καὶ ἀρετὴν τῆς ὑπομονῆς, θέλεις μελετήσῃς μερικῶς τὸ μυστήριον τῆς φρικτῆς μαστιγώσεως καὶ δαρμοῦ τοῦ Κυρίου οὕτως.

Α΄. Ὅτι μετὰ τὸ πρόσταγμα τοῦ Πιλάτου, ἐστάθη ὁ Κύριός μας μὲ κραυγὰς καὶ ἐμπαιγμοὺς κατασυρμένος ἀπὸ τοὺς ὑπηρέτας τῆς ἀδικίας εἰς τὸν διωρισμένον τόπον, διὰ νὰ Τὸν μαστιγώσουν καὶ νὰ Τὸν δείρουν.

Β΄. Ὅτι ἐστάθη ἀπὸ αὐτοὺς μὲ πολλὴν λύσσαν γεγυμνωμένος καὶ ἔμειναν ὀλόγυμναι καὶ ἀσκεπάσται οἱ καθάρωταται Αὐτοῦ σάρκαι.

Γ΄. Ὅτι αἱ ἄπταιστοὶ χεῖρες Του, ἐσφίχθησαν μὲ σκληρὸν σχοινίον καὶ ἐστάθησαν δεδεμέναι εἰς τὸν στύλον.

Δ΄. Ὅτι ἐστάθη τὸ σῶμα Του καταπληγωμένον καὶ καταξεσχισμένον ἀπὸ τὰς μαστιγώσεις καὶ δαρμούς· ὅθεν καὶ ἔτρεξαν κατὰ γῆς οἱ ποταμοὶ τοῦ Θεοῦ Του Αἷματος.

Ε΄. Ὅτι προστιθέμενοι οἱ δαρμοὶ ἐπάνω εἰς τοὺς δαρμούς, εἰς ἓνα καὶ τὸν αὐτὸν τόπον, ἐκατεξέσχισαν Αὐτὸν καὶ ἔτσι ἐκακώθησαν καὶ ἐθύμωσαν

εἶτε ἀναγνώσεων εἴποις διαφορὰς, εἶτε φωνὰς στόματος εἰς δοξολογίαν Θεοῦ, εἶτε λυπηρὰν ἐν Κυρίῳ φροντίδα, εἶτε σώματος προσκυνήσεις, εἶτε ψαλμοφδίαν στιχολογίας· εἶτε τὰ λοιπὰ ἄλλα, ἐξ ὧν ἡ διαδοχὴ (ἢ διδαχὴ) ἐπιγίνεται τῆς εὐχῆς τῆς εἰλικρινοῦς» (λόγ. λε΄ σελ. 229).

περισσότερον αἱ πληγαί, ὅπου ἦσαν καμωμέναι πρότερον εἰς τὰ ἄκραντα μέλη Του⁴.

Αὐταὶ αἱ μελέται ἢ καὶ ἄλλαι παρόμοιαι, πρῶτον θέλουν διαθέσει τὰς ἐσωτερικὰς αἰσθήσεις τῆς ψυχῆς σου, νὰ αἰσθάνονται ὅσον τὸ δυνατὸν ζωντανώτερα, τὰς πικροτάτας ἀδημονίας καὶ σκληρὰ βάσανα, ὅπου ὑπέφερεν ὁ ἀγαπητός σου Δεσπότης εἰς κάθε μέρος τοῦ ἁγιωτάτου Σώματός Του καὶ εἰς ὅλα ὁμοῦ καὶ ἀκολούθως, θέλουν σὲ διαθέσει, εἰς τὸ νὰ ἀποκτήσης τὴν ὑπομονήν. Ἐπειτα ἀπὸ τὰς ἐξωτερικὰς πληγὰς τοῦ σώματος, διαπέρασε εἰς τὴν ἁγιωτάτην Του ψυχὴν καὶ συλλογίσου, ὅσον δύνασαι καὶ εἶναι εἰς ἐσὲ χωρητὸν, τὴν ὑπομονὴν καὶ πραότητα, μετὴν ὁποίαν ὑπέφερε τόσας θλίψεις, χωρὶς νὰ χορτάσῃ ποτὲ τὴν δίψαν ὅπου εἶχεν εἰς τὸ νὰ πάσχη μεγαλύτερα καὶ σκληρότερα βάσανα, διὰ δόξαν τοῦ Πατρὸς Του καὶ εὐεργεσίαν ἰδικήν σου.

Μετὰ ταῦτα συλλογίσου πῶς Αὐτὸς φλέγεται ἀπὸ μίαν ζωντανὴν ἐπιθυμίαν, εἰς τὸ νὰ θέλῃς ἐσὺ νὰ ὑποφέρῃς τὸ βάσανον ὅπου πάσχεις καὶ πῶς παρακαλεῖ τὸν Πατέρα Του, διὰ νὰ καταδεχθῇ νὰ δώσῃ εἰς ἐσένα τὴν χάριν, ἵνα σηκώσῃς μετὰ ὑπομονὴν τὸν σταυρὸν καὶ τὴν θλίψιν, ὅπου βασανίζει ἐσένα καὶ κάθε ἄλλον ἄνθρωπον. Ὅθεν, διὰ ταύτας τὰς μελέτας καὶ θεωρίας, κλῖνον καὶ ἐσὺ τὴν θέλησίν σου νὰ ὑποφέρῃς κάθε τι μετὰ καρδίαν ὑπομονητικὴν. Καὶ στρέφοντας μετὰ ταῦτα τὸν νοῦν σου εἰς τὸν οὐράνιον Πατέρα, εὐχαρίστησον Αὐτόν, ὅπου διὰ μόνην τὴν ἀγάπην σου, ἔστειλεν εἰς τὸν κόσμον τὸν Μονομεγῆ Του Υἱόν, νὰ ὑποφέρῃ τόσα σκληρὰ βάσανα καὶ παρακαλεῖ ὀλοένα διὰ ἐσένα· ἔπειτα, ζήτησέ Του τὴν ἀρετὴν τῆς ὑπομονῆς ἐν τῇ δυνάμει τῶν ἔργων καὶ παρακλήσεων τοῦ Υἱοῦ Του.

⁴ Ἀκόλουθον δὲ ἦτο, τοῦτο νὰ γίνῃ ἐξάπαντος. Διότι, καθὼς διηγεῖται Κορνήλιος ὁ Ἰταλός, τὰ μὲν ὄργανα τῆς μαστιγώσεως τοῦ Κυρίου μας, ἦτο ἄλυσίδες, βούνευρα, βέργαι ἀκανθῶται καὶ σχοινία περιπελεγμένα μετὰ ἄγκιστρα. Δήμιοι δὲ ὅπου τὸν ἐμαστίγωναν, ἦτο τὸν ἀριθμὸν ἐξήκοντα, οἱ ὅποιοι ἐσυναλλάζοντο, ὅταν ἐκουράζοντο· ὅθεν δὲν τοῦ ἄφησαν κανένα μέλος ἀπλήγτων· ἀνοίξαν αἱ φλέβες καὶ ἔτρεχε τὸ αἷμα ποταμηδόν, εἰς τρόπον ὅπου, ἀπὸ τοὺς πολλοὺς δαρμούς, αἱ σάρκαι Του ἀφανίσθησαν καὶ τὰ κόκκαλά Του ἠμποροῦσαν ἕνα ἕνα νὰ μετρηθοῦν, καθὼς ὁ Δαβὶδ τοῦτο περὶ Αὐτοῦ ἐπροφήτευσεν, εἰπών· «ἐξηρίθμησαν πάντα τὰ ὀστά μου» (Ψαλμ. κα' 18). Σύμφωνα δὲ φαίνεται νὰ εἶναι ἡ διήγησις αὕτη μετὰ τὰ ἱερὰ Εὐαγγέλια. Ἐπειδὴ, τόσον ὁ Ματθαῖος, ὅσον καὶ ὁ Μάρκος ἀναφέρουσιν, ὅτι οἱ ὑπηρετήσαντες εἰς τὴν μαστίγωσιν καὶ τοὺς ἄλλους ἐμπαιγμοὺς τοῦ Κυρίου, ἦτο ὅλη ἡ σπεῖρα· ἦτοι ὅλον τὸ τάγμα τὸ στρατιωτικὸν τοῦ Πιλάτου, καθὼς ἐρμηνεύει ὁ Θεοφύλακτος· τὸ ὅποῖον, ὅτι νὰ ὑπερβαίνῃ καὶ τὸν ἐξήκοντα ἀριθμὸν καὶ ἀκόλουθον καὶ πιθανόν ἐστιν.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν Μ Η´.**Περὶ ἄλλου τρόπου προσευχῆς διὰ μέσου μελέτης.**

Ἐμπορεῖς ἀκόμη καὶ μὲ τοῦτον τὸν τρόπον νὰ προσευχηθῆς καὶ νὰ μελετήσης ἐπάνω εἰς τὰ ἴδια πάθη τοῦ Κυρίου διὰ νὰ λάβῃς τὸ ζήτημά σου· ὡσὰν νὰ εἰποῦμεν· ἀφ' οὗ μὲ προσοχὴν συλλογισθῆς τὰ πάθη τοῦ Κυρίου μας καὶ ἰδῆς μὲ τὸν λογισμὸν τὴν προθυμίαν τῆς καρδίας Του, μὲ τὴν ὁποίαν τὰ ὑπέφερεν, ὡς εἶπομεν ἀνωτέρω, ἀπὸ τὸ μέγεθος τῶν βασάνων καὶ ἀπὸ τὴν ὑπομονὴν Του, θέλεις περάσει εἰς δύο ἄλλους στοχασμούς. Ὁ ἓνας εἶναι τῆς ἀξιομισθίας Του, ἡγουν τῶν ἀπείρων μισθῶν, ὅπου ὁ Ἰησοῦς ἐγένεν αἴτιος, τόσον εἰς τὸν ἑαυτὸν Του, καθ' ὃ ἄνθρωπος, ὅσον καὶ εἰς ὅλον τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων, διὰ ταῦτα τὰ πάθη καὶ τὴν ὑπομονὴν Του· καὶ ὁ ἄλλος εἶναι τῆς χαρᾶς καὶ δόξης τοῦ Πατρὸς Του, τὰς ὁποίας ἔλαβε διὰ τὴν τελείαν ὑποταγὴν τοῦ παθόντος Υἱοῦ Του.

Ταῦτα δὲ τὰ δύο, παρασταίνοντας εἰς τὴν θείαν Του μεγαλειότητα, θέλεις ζητήσῃς διὰ τὴν δύναμιν τούτων, τὴν χάριν ἢ καὶ τὴν ἀρετὴν ὅπου ἐπιθυμεῖς. Καὶ τοῦτο ἠμπορεῖς νὰ τὸ κάμνῃς, ὄχι μόνον εἰς κάθε εἶδος τῶν παθῶν τοῦ Κυρίου, ἀλλὰ καὶ εἰς κάθε ἄλλην μερικὴν πράξιν, ἐσωτερικὴν καὶ ἐξωτερικὴν, ὅπου Αὐτὸς ἔκαμεν εἰς ὅλην Του τὴν ζωὴν.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν Μ Θ´.**Τρόπος διὰ νὰ προσεύχῃσαι διὰ μέσου τῆς Θεοτόκου Μαρίας.**

Ἔχεις καὶ ἄλλον τρόπον, ἀγαπητέ, νὰ μελετᾷς καὶ νὰ προσεύχῃσαι μὲ τὸ μέσον τῆς Ἁγίας Θεοτόκου, στρέφων τὸν νοῦν σου, α' εἰς τὸν Οὐράνιον Πατέρα, β' εἰς τὸν γλυκύτατον Ἰησοῦν, γ' καὶ τελευταῖον, εἰς Αὐτὴν ταύτην τὴν ἐνδοξοτάτην Αὐτοῦ Μητέρα. Στρέφων εἰς τὸν Θεόν, συλλογίσου πρῶτον τὴν μεγάλην χαρὰν, ὅπου ἀπ' αἰῶνος ἐλάμβανεν ὁ Θεός, στοχαζόμενος τὸ ὑποκείμενον τῆς Μαρίας· β' τὰς ἀρετὰς καὶ πράξεις Αὐτῆς, ἀφ' οὗ ἐγεννήθη εἰς τὸν κόσμον, ἕως οὗ ἐκοιμήθη.

Τὸ α' μελέτησέ το οὕτως· ὕψωσε τὸν λογισμὸν σου ὑπεράνω ἀπὸ κάθε καιρὸν καὶ χρόνον καὶ ὑπεράνω ἀπὸ κάθε κτίσμα νοητὸν καὶ αἰσθητὸν. Καὶ

ἐμβαίνων (διὰ νὰ εἰπῶ ἔτσι) μέσα εἰς τὴν ἰδίαν αἰωνιότητα καὶ εἰς τὸν νοῦν τοῦ Θεοῦ, συλλογίσου τὰς τρυφὰς καὶ ἀρρήτους ἀγαλλιάσεις ὅπου ἐλάμβανεν ἐν ἑαυτῷ ὁ Θεὸς διὰ τὴν ἀειπάρθενον Μαρίαν¹. Αναμεταξὺ δὲ αὐτῶν τῶν τρυφῶν, εὐρίσκων τὸν Θεόν, ζήτησέ Του, διὰ τὰς ἀφράστους ταύτας ἀγαλλιάσεις Του, νὰ σοῦ δώσῃ χάριν καὶ δύναμιν, διὰ νὰ ἠμπορῆς νὰ κατατροπώσης καὶ νὰ διαφθείρῃς τοὺς ἐχθρούς σου, καὶ μάλιστα ἐκεῖνον ὅπου τότε σὲ πολεμεῖ· ἔπειτα συλλογιζόμενος τὰς τόσας καὶ τοσαύτας ἐξαιρέτους ἀρετὰς καὶ πράξεις αὐτῆς τῆς Θεοτόκου καὶ παρασταίνων αὐτὰς πότε ὅλας ὁμοῦ καὶ πότε καμμίαν ἀπὸ αὐτὰς εἰς τὸν Θεόν· διὰ τὴν ἐκείνων δύναμιν, ζήτησε ἀπὸ τὴν ἄπειρόν Του ἀγαθότητα, ὅλον ἐκεῖνο ὅπου χρειάζεσαι καὶ ποθεῖς.

Μετὰ ταῦτα, β' στρέφων τὸν νοῦν σου εἰς τὸν Κύριόν μας τὸν Υἱόν Της, ἀνάμνησέ Του τὴν Παναγίαν κοιλίαν, ὅπου Τὸν ἐβάστασεν εἰς ἑννέα μῆνας, τὴν εὐλάβειαν μὲ τὴν ὁποίαν Τὸν ἐπροσκύνησεν ὅταν ἐγεννήθη καὶ Τὸν ἐγνώρισε Θεὸν ἀληθινὸν καὶ ἄνθρωπον τέλειον, υἱὸν καὶ ποιητὴν Της· τοὺς φιλοστόργους ὀφθαλμούς Της, ὅπου Τὸν εἶδαν τόσον πτωχόν· τὰς ἀγκάλας, ὅπου Τὸν ἐδέχθησαν·

¹ Μὲ κάθε δίκαιον ἔχαίρε καὶ ὑπερέχαίρε πρὸ τοῦ αἰῶνος ἡ Ἁγία Τριάς, προγιγνώσκουσα κατὰ τὴν θεαρχικὴν Της ἰδέαν, τὴν ἀειπάρθενον Μαριάμ. Διότι, εἶναι γνώμη τινῶν Θεολόγων, ὅτι, ἂν καθ' ὑπόθεσιν ὅλα τὰ ἑννέα τάγματα τῶν Ἀγγέλων, ἤθελαν κρημνισθῆ ἀπὸ τοὺς οὐρανοὺς καὶ νὰ γίνουν δαίμονες· ἂν ὅλοι οἱ ἀπὸ τοῦ αἰῶνος ἄνθρωποι, ἤθελαν γίνεαι κακοὶ καὶ ὅλοι νὰ ὑπάγουν εἰς τὴν κόλασιν χωρὶς νὰ γλυτώσῃ τινὰς· ἂν ὅλα τὰ κτίσματα, οὐρανός, φωστῆρες, ἄστρα, στοιχεῖα, φυτά, ζῶα, ἤθελαν ἀποστατήσῃ κατὰ τοῦ Θεοῦ, νὰ εὐγουν ἀπὸ τὴν τάξιν των καὶ νὰ ὑπάγουν εἰς τὸ μὴ ὄν. Μ' ὅλον τοῦτο, ὅλαι αὐταὶ αἰ κακίαι τῶν κτισμάτων, συγκρινόμεναι μὲ τὸ πλήρωμα τῆς ἀγιότητος τῆς Θεοτόκου, δὲν ἠδύναντο νὰ λυπήσουν τὸν Θεόν· διότι, μόνῃ ἡ Κυρία Θεοτόκος ἦτο ἰκανὴ νὰ Τὸν εὐχαριστήσῃ κατὰ πάντα καὶ διὰ πάντα καὶ νὰ μὴ Τὸν ἀφήσῃ τόσον νὰ λυπηθῆ διὰ τὸν χαμὸν καὶ τὴν ἀπώλειαν τῶν τόσων καὶ τόσων κτισμάτων Του, ὅσον ἤθελε Τὸν κάμνει νὰ χαίρῃ ὑπερβαλλόντως διὰ λόγον Της μόνον· ἡγοῦν, διότι Αὐτὴ μόνῃ ἀσυγκρίτως Τὸν ἠγάπησεν ὑπὲρ πάντα· διότι Αὐτὴ μόνῃ ὑπὲρ πάντα ὑπήκουσεν εἰς τὸ θέλημά Του καὶ διότι Αὐτὴ μόνῃ ἐστάθη χωριτικὴ καὶ δεκτικὴ ὅλων ἐκείνων τῶν φυσικῶν, τῶν προαιρετικῶν καὶ τῶν ὑπερφυσικῶν χαρισμάτων, ὅπου ὁ Θεὸς διεμοίρασεν εἰς ὅλην τὴν κτίσιν· ἐν συντομίᾳ· διότι Αὐτὴ ἐγένεν ἕνας ἄλλος δευτερός κόσμος, ἀσυγκρίτως καλύτερος ἀπὸ ὅλον τὸν νοητὸν καὶ αἰσθητὸν κόσμον καὶ ἀρκετός μόνος νὰ δοξάζῃ αἰωνίως τὸν Ποιητὴν, ἐκ τῆς καλλονῆς καὶ ποικιλίας τῶν χαρισμάτων Του περισσότερο ἀπὸ ὅλην τοῦ παντὸς τὴν δημιουργίαν. Συνάγεται λοιπὸν ἐκ τῶν εἰρημένων, ὅτι, ἐπειδὴ καὶ ὁ Θεὸς προώρισε τὴν Θεοτόκον κατὰ τὴν προαιώνιον Αὐτοῦ εὐδοκίαν, ἥτις εἶναι, οὐχὶ τὸ ἐπόμενον καὶ κατ' ἐπακολούθησιν θέλημα τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ τὸ προηγούμενον καὶ κύριον αὐτοῦ θέλημα, ὡς τὸ ἐρμηνεύει ὁ μέγας τῆς Θεσσαλονίκης Γρηγόριος (λόγ. α' εἰς τὰ Φῶτα καὶ λόγῳ εἰς τὴν Χριστοῦ Γέννησιν). Συνάγεται, λέγω, ἐκ τούτων, ὅτι, καθὼς τὸ περιβόλι γίνεται διὰ νὰ φυτευθῆ τὸ δένδρον καὶ πάλιν τὸ δένδρον φυτεύεται διὰ τὸν καρπὸν, τοιοῦτοτρόπως ὅλος ὁ νοητὸς καὶ αἰσθητὸς κόσμος ἔγινε διὰ τὸ τέλος τοῦτο· ἦτοι διὰ τὴν κυρίαν Θεοτόκον· καὶ πάλιν ἡ κυρία Θεοτόκος, ἐγένε διὰ τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν· καὶ οὕτως ἐτελειώθη ἡ ἀρχαία βουλή καὶ ὁ σκοπὸς ὁ πρῶτος τοῦ Θεοῦ· μὲ τὸ νὰ ἀνακεφαλαιώθησαν τὰ πάντα ἐν τῷ Χριστῷ καὶ ἠνώθη ἡ κτίσις μὲ τὸν Κτίσιν, οὐχὶ φυσικῶς, οὐχὶ προαιρετικῶς καὶ κατὰ χάριν, ἀλλὰ κατ' αὐτὴν τὴν ὑπόστασιν· ὅστις εἶναι ὁ ἀνώτατος βαθμὸς τῆς ἐνώσεως, ὕστερα ἀπὸ τὸν ὁποῖον, ἄλλος ἀνώτερος, οὔτε εὐρέθη, οὔτε εὐρεθήσεται.

τὸ γάλα, ὅπου Τὸν ἐβύζασε· τοὺς κόπους καὶ τὰ βάσανα, ὅπου εἰς τὴν ζωὴν Του καὶ εἰς τὸν θάνατόν Του ὑπέφερε δι' Αὐτόν. Καὶ σοῦ ὑπόσχομαι, ὅτι διὰ μέσου αὐτῶν, θέλεις κάμνει εἰς τὸ θεῖον Της τέκνον, γλυκυτάτην βίαν διὰ νὰ σοῦ ὑπακούση.

Τελευταῖον, γ' στρέψε τὸν νοῦν σου καὶ εἰς αὐτὴν ταύτην τὴν Παναγίαν Θεοτόκον καὶ ἐνθύμησέ Την, πὼς ἐστάθη ἐκλεγμένη ἀπὸ τὴν αἴδιον πρόνοιαν καὶ ἀγαθότητα τοῦ Θεοῦ, ὡς Μήτηρ τῆς Χάριτος καὶ εὐσπλαγχνίας καὶ ὡς ἰδική μας Μήτηρ καὶ συνήγορος· καὶ πὼς ὕστερον ἀπὸ τὸν Υἱόν Της, δὲν ἔχομεν ἀσφαλέστερον καὶ δυνατώτερον καταφύγιον νὰ προσδράμωμεν, παρὰ εἰς Αὐτήν· ἐνθύμησέ Της, πὼς ὅλοι ἡμεῖς οἱ χριστιανοὶ καθὼς δὲν ὀνομάζομεν κυρίως πατέρα ἐπὶ τῆς γῆς, ὡς μᾶς παρήγγειλεν ὁ υἱός Της· ἐπειδὴ κυρίως ἓνα μοναχὸν πατέρα ἔχομεν, τὸν ἐν οὐρανοῖς. «Καὶ πατέρα μὴ καλέσητε ὑμῶν ἐπὶ τῆς γῆς· εἷς γάρ ἐστιν ὁ πατὴρ ὑμῶν, ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς» (Ματθ. κγ' 9). Ἔτσι παρομοίως, οὔτε μητέρα ἄλλην κυρίως ὀνομάζομεν εἰς τὴν γῆν. Ἐπειδὴ κυρίως Αὐτὴν μόνην ἔχομεν Μητέρα ἐν οὐρανοῖς καὶ ἡμεῖς ὅλοι καυχόμεθα νὰ ὀνομαζόμεθα τέκνα Της. Διὸ καὶ ἀποβλέπομεν εἰς Αὐτὴν ὅλως δι' ὅλου, διὰ νὰ μᾶς ἐλεήσῃ, καθὼς ἀποβλέπει ἀκλινῶς εἰς τὴν μητέρα του καὶ τὸ ἀπογεγαλακτισμένον νήπιον· ὡς γέγραπται, «ὕψωσα τὴν ψυχὴν μου, ὡς τὸ ἀπογεγαλακτισμένον ἐπὶ τὴν Μητέρα Αὐτοῦ» (Ψαλμ. ρλ' 4).

Πρὸς τούτους, ἀνάμνησέ Της τὰς ἀληθείας, ὅπου γράφουν δι' Αὐτὴν τόσα βιβλία πὼς ὅλοι οἱ πιστοὶ πιστεύουν τὰ τόσα ὑψηλὰ καὶ οὔτω θαυμαστὰ καὶ μεγάλα κατορθώματα καὶ χαρίσματα ὅπου ἐπροξένησεν εἰς ὅλον τὸ ἀνθρώπινον γένος· ἐπειδὴ καὶ αὐτὴ μοναχὴ σταθεῖσα ἀναμέσον Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων, τὸν μὲν Θεόν, υἱὸν ἀνθρώπου ἐποίησε, τοὺς δὲ ἀνθρώπους, υἱοὺς Θεοῦ. Πὼς χωρὶς τὴν μεσιτείαν Αὐτῆς, κανένας, οὔτε ἄγγελος, οὔτε ἄνθρωπος, δύναται νὰ πλησιάσῃ εἰς τὸν Θεόν· ἐπειδὴ καὶ Αὐτὴ μοναχὴ εὐρίσκεται μεθόριον ἀναμεταξὺ τῆς ἀκτίστου καὶ κτιστῆς φύσεως· Αὐτὴ μόνη εἶναι Θεὸς ἄμεσος μετὰ τὸν Θεὸν καὶ ἔχει τὰ δευτερεῖα τῆς Ἁγίας Τριάδος, ὡς οὕσα Μήτηρ ἀληθῶς τοῦ Θεοῦ καὶ Αὐτὴ μοναχὴ εἶναι, ὅχι μόνον ὁ θησαυροφύλαξ ὅλου τοῦ πλοῦτου τῆς Θεότητος, ἀλλὰ καὶ ὁ διαμοιραστὴς εἰς ὅλους καὶ Ἀγγέλους καὶ ἀνθρώπους, ὅλων τῶν ἀπὸ θεοῦ διδομένων εἰς τὴν

κτίσιν ὑπερφυσικῶν ἐλλάμψεων καὶ θείων καὶ πνευματικῶν χαρισμάτων. Καὶ πὼς δὲν εἶναι τινὰς ὅπου νὰ Τὴν ἐπεκαλέσθῃ μετὰ πίστιν καὶ νὰ μὴ τοῦ ὑπήκουσε μετὰ εὐσπλαγχνίαν. Τέλος πάντων, παράστησέ Της τὰ Πάθη καὶ τὰ βάσανα τοῦ Μονογενοῦς Αὐτῆς Υἱοῦ, ὅπου ὑπέφερε διὰ τὴν σωτηρίαν μας καὶ παρακάλεσέ Την, νὰ ζητήσῃ διὰ ἐσένα χάριν ἀπὸ Αὐτόν, διὰ νὰ λάβουν καὶ εἰς ἐσένα τὰ πάθη αὐτά, τὸ ἀποτέλεσμα ἐκεῖνο, διὰ τὸ ὁποῖον τὰ ὑπέφεραν ὁ Υἱὸς Της· τὸ ὁποῖον εἶναι ἡ ἰδική σου σωτηρία καὶ τοῦτο, ὄχι διὰ ἄλλο, ἀλλὰ διὰ δόξαν ἰδικὴν Του καὶ εὐαρέστησιν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ν'.

Περὶ τινῶν σκέψεων, διὰ νὰ προστρέχομεν εἰς τὴν Θεοτόκον μετὰ πίστιν καὶ θάρρος.

Θέλω νὰ προστρέξῃς εἰς τὴν Θεοτόκον μετὰ πίστιν καὶ μετὰ θάρρος εἰς κάθε σου χρείαν, ἢμπορεῖς νὰ τὸ ἐπιτύχῃς, ὅταν συλλογισθῇς, ἀ', πὼς ὅλα ἐκεῖνα τὰ ἀγγελία (καθὼς μετὰ τὴν δοκιμὴν τὸ ἠξεύρομεν), εἰς τὰ ὅποια ἔμβη μόσχος ἢ ἄλλο τι πολύτιμον μύρον ἂν καὶ νὰ μὴν εἶναι πλέον τὸ μύρον μέσα εἰς αὐτά, κρατοῦσιν ὅμως τὰ ἀγγελία ταῦτα τὴν εὐωδίαν ἐκείνην καὶ ὅσον περισσότερον διάστημα καιροῦ ἐστάθῃ μέσα τὸ μύρον, τόσον περισσότερον βαστοῦσι καὶ τὰ ἀγγελία ταῦτα τὴν εὐωδίαν καὶ μάλιστα πὼς, ἀνίσως καὶ ὁ μόσχος μείνῃ κατὰ κάποιον τρόπον εἰς τὰ ἀγγελία, τόσον πολὺν περισσότερον εὐωδιάζουσι καὶ μετὰ ὅλον ὅπου ὁ μόσχος ἐκεῖνος ἢ τὸ πολύτιμον ἐκεῖνο μύρον, εἶναι μιᾶς δυνάμεως περιορισμένης καὶ πεπερασμένης· ὁμοίως συλλογίσου, πὼς ἕνας ὅπου στέκει κοντὰ εἰς μίαν μεγάλην πυρκαϊάν, κρατεῖ πολὺν καιρὸν τὴν θερμότητα ἂν καὶ ἀπεμακρύνθῃ ἀπὸ τὸ πῦρ. Καὶ ἐπειδὴ ταῦτα εἶναι ἀληθινά, ἄραγε ἀπὸ ποίαν ἄρρητον εὐωδίαν φιλανθρωπίας; Ἀπὸ ποίαν φλόγα ἀγάπης; Καὶ ἀπὸ ποίους λογισμοὺς ἐλέους καὶ εὐσπλαγχνίας, ἢμποροῦμεν ἡμεῖς νὰ εἰποῦμεν, πὼς εἶναι πλήρη τὰ σπλάγχνα τῆς Θεοτόκου ὅπου ἐβάστασεν ἐννέα μῆνας εἰς τὴν παρθενικὴν Της γαστέρα τὸν Χριστόν, τὸ ἀκένωτον μύρον; Ὅπου κρατεῖ πάντοτε εἰς τὸ στήθος Της καὶ εἰς τὴν ἀγάπην Της τὸν Υἱὸν

τοῦ Θεοῦ, ὅστις εἶναι ἡ ἴδια αὐτοαγάπη καὶ τὸ ἴδιον αὐτοέλεος καὶ ἡ αὐτοευσπλαγχνία; Καὶ ὄχι πεπερασμένης καὶ πεπεριορισμένης δυνάμεων, ἀλλ' ἀπείρου καὶ ἀπεριορίστου;

Ὅθεν, καθὼς ὅποιος ἐγγίζει εἰς τὰ ἀγγεῖα, ὅπου ἔχουσι τὸ μύρον, παίρνει εἰς τὸν ἑαυτὸν του τὴν εὐωδίαν καὶ ὅποιος πλησιάζει εἰς μίαν μεγάλην πυρκαϊάν, δὲν ἠμπορεῖ, παρὰ νὰ λαμβάνη ἀπὸ τὴν θερμότητά Της, ἔτσι καὶ πολὺ περισσότερον, κάθε ἐνδεής, ὅπου νὰ ἔχη χρεῖαν καὶ νὰ πλησιάσῃ μὲ ταπεινώσιν καὶ πίστιν εἰς τὸ οὐράνιον μύρον καὶ εἰς τὸ πῦρ τῆς ἀγάπης, τοῦ ἐλέους καὶ τῆς εὐσπλαγχνίας, ὅπου πάντοτε εὐωδιάζει καὶ πάντοτε ἀνάπτει εἰς τὸ στήθος τῆς Παρθένου· ἐξάπαντος θέλει λάβει βοήθειας, εὐεργεσίας καὶ χάριτας, τόσον περισσοτέρας, ὅσον περισσότερον συνεχῶς καὶ ὅσον μὲ μεγαλυτέραν πίστιν καὶ θάρρος πλησιάσῃ.

Β'. Κανένα κτίσμα δὲν ἠγάπησε ποτὲ τόσον τὸν Ἰησοῦν Χριστόν, τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ, οὔτε ἐσυμμορφώθη τόσον εἰς τὸ θέλημά Του, ὡσάν ἡ Παναγία Του μητέρα· ἓνα μὲν, διότι μοναχὴ χωρὶς ἄνδρα Τὸν ἐγέννησε καὶ ἄλλο δε, διότι Αὐτὸν ἓνα καὶ μοναχὸν Υἱὸν ἐγέννησε καὶ ὄχι ἄλλον· ὅθεν, δὲν ἐμοιράσθη τελείως εἰς ἄλλον ἢ πρὸς Αὐτὸν ἀγάπη Της. Ἀνίσως λοιπόν, Αὐτὸς ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ καὶ ἀγαπητὸς Υἱὸς τῆς Παρθένου, ἐξώδευσεν ὅλην Του τὴν ζωὴν καὶ ὅλον τὸν ἑαυτὸν Του διὰ τὰς χρεῖας ἡμῶν τῶν ἀμαρτωλῶν καὶ ἔδωκε τὴν Μητέρα Του διὰ Μητέρα μας καὶ συνήγορον, εἰς τὸ νὰ μᾶς βοηθῇ καὶ νὰ εἶναι ὕστερα ἀπὸ Αὐτόν, μέσον τῆς σωτηρίας μας. Πῶς καὶ μὲ ποῖον τρόπον, θέλει δυνηθῇ ποτὲ ἡ ἀγαπημένη Του αὕτη Μήτηρ καὶ συνήγορός μας, νὰ γίνῃ ἀποστάτης τῆς θελήσεως τοῦ τόσον ἠγαπημένου Υἱοῦ Της καὶ νὰ μὴ μᾶς βοηθήσῃ; Ὅθεν πρόστρεχε, ἀγαπητέ, πρόστρεχε μὲ θάρρος εἰς κάθε σου χρεῖαν εἰς τὴν Παναγίαν Θεοτόκον. Διότι, ἐκείνη ἡ πεποιθήσις καὶ τὸ θάρρος, ὅπου δείχνεις εἰς Αὐτήν, εἶναι πλουσία καὶ μακαρία καὶ ἀσφαλὲς καταφύγιον καὶ πάντοτε γεννᾷ εἰς ἐσὲ χάριτας καὶ ἐλεημοσύνας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΝΑ΄.

**Πῶς πρέπει νὰ μελετᾷ τινὰς καὶ νὰ προσεύχεται διὰ μέσου τῶν
Ἀγγέλων καὶ ὄλων τῶν μακαρίων.**

Δύο τρόπους ἠμπορεῖς νὰ μεταχειρισθῆς, διὰ νὰ λάβῃς τὴν βοήθειαν καὶ προστασίαν τῶν οὐρανίων ἀγίων. Ὁ ἓνας εἶναι νὰ στραφῆς εἰς τὸν Οὐράνιον Πατέρα καὶ νὰ τοῦ παραστήσῃς τὴν ἀγάπην, μὲ τὴν ὁποίαν ἀγαπᾶται· καὶ τοὺς αἴνους, μὲ τοὺς ὁποίους ὑμνεῖται ἀπὸ ὅλους τοὺς ἀγίους τοῦ οὐρανοῦ· καὶ τοὺς ἀγῶνας καὶ βάσανα, ὅπου ὑπέφεραν οἱ Ἅγιοι οὗτοι εἰς τὴν γῆν διὰ δόξαν Του· καὶ ἔτσι, μὲ τὴν δύναμιν αὐτῶν τῶν πραγμάτων, νὰ ζητήσῃς ἀπὸ τὴν μεγαλειότητά Του ἐκεῖνο, ὅπου χρειάζεσαι. Ὁ ἄλλος εἶναι, νὰ προστρέξῃς εἰς αὐτὰ τὰ ἴδια ἔνδοξα πνεύματα τῶν ἀγγέλων καὶ μακαρίων, ὡσὰν ὅπου ἐκεῖνα ἐπιθυμοῦσιν, ὄχι μόνον τὴν ἐπὶ γῆς σωτηρίαν καὶ τελειότητά μας, ἀλλὰ καὶ τὴν εἰς οὐρανοὺς δόξαν μας· καὶ νὰ ζητήσῃς, νὰ σοῦ βοηθήσουν ἐναντίον ὄλων τῶν κακιῶν καὶ τῶν ἐχθρῶν σου καὶ νὰ σὲ διαφεντεύσουν ἀκόμη εἰς τὴν ὥραν τοῦ θανάτου σου. Συλλογίζου καμμίαν φορὰν καὶ τὰς πολλὰς καὶ ἐξαιρετοὺς χάριτας, ὅπου ἔλαβαν ἀπὸ τὸν Θεὸν αὐτοὶ οἱ τοῦ οὐρανοῦ Ἅγιοι· διεγείροντας καὶ ἀνάπτοντας εἰς τὸν ἑαυτὸν σου μίαν ζωντανὴν διάθεσιν ἀγάπης καὶ χαρᾶς εἰς αὐτούς· διότι εἶναι πεπλουτισμένοι μὲ τόσα ὑπερφυσικὰ χαρίσματα, τὰ ὁποῖα λογιάζε ὡσὰν νὰ ἦσαν ἴδια ἰδικὰ σου· μάλιστα, συγχαίρου ἂν εἶναι δυνατόν, περισσότερο, διότι τὰ ἔχουν αὐτοὶ καὶ ὄχι ἐσύ· ἐπειδὴ καί, τοιοῦτον ἦτο τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, ὅστις διὰ τοῦτο εἶναι αἰνετὸς καὶ εὐλογημένος. Καὶ διὰ νὰ κάμνῃς αὐτὴν τὴν γύμνασιν μὲ εὐκολίαν καὶ τάξιν, διαίρεσε τὰ τάγματα τῶν Ἀγίων εἰς τὰς ἡμέρας τῆς ἐβδομάδος κατὰ τοῦτον τὸν τρόπον.

Τὴν β΄ παρακάλει τὰ ἐννέα Τάγματα τῶν Ἀγγέλων, τὴν γ΄ τὸν τίμιον Πρόδρομον, τὴν δ΄ τοὺς Πατριάρχας καὶ Προφήτας, τὴν ε΄ τοὺς Ἀποστόλους, τὴν στ΄ τοὺς μάρτυρας, τὴν ζ΄ τοὺς Ἱεράρχας μὲ τοὺς ἄλλους Ἁγίους, τὴν Κυριακὴν τὰς Παρθένους μὲ τὰς ἄλλας Ἀγίας.

Ἀλλὰ μὴν ἀφήσῃς ποτὲ κάθε ἡμέραν, τὸ νὰ προστρέχῃς συχνάκις εἰς τὴν Θεοτόκον, τὴν Βασιλίссαν ὄλων τῶν Ἀγίων· εἰς τὸν Ἅγγελον τὸν φύλακά σου· εἰς

τὸν Ἀρχάγγελον Μιχαὴλ καὶ εἰς ὅλους τοὺς Ἁγίους, τοὺς συνηγόρους καὶ βοηθοὺς σου. Παρακάλει δὲ καθ' ἑκάστην τὴν ἀειπάρθενον Μαρίαν, τὸν Υἱὸν Της, τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν καὶ τὸν οὐράνιον Του Πατέρα, διὰ νὰ σὲ ἀξιώσουν τῆς χάριτος ταύτης· ἤγουν νὰ σοῦ δώσουν διὰ κύριον καὶ καθολικόν σου συνήγορον καὶ ὑπερασπιστήν, τὸν δίκαιον Ἰωσήφ, τὸν μνήστορα· καὶ μετὰ ταῦτα, πρόστρεχε εἰς Αὐτὸν τὸν ἴδιον Ἰωσήφ, μὲ δεήσεις καὶ θάρρος, νὰ σὲ δεχθῇ ὑπὸ τὴν ὑπεράσπισίν Του.

Διότι ἀναρίθμητοι εἶναι αἱ εὐεργεσίαι, ὅπου ἔλαβαν ἀπὸ Αὐτὸν ὅλοι ἐκεῖνοι, ὅπου Τὸν εἶχαν εἰς εὐλάβειαν καὶ ἐπρόσδραμον εἰς Αὐτόν, ὄχι μόνον εἰς τὰς πνευματικὰς χρείας, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς σωματικὰς· καὶ μάλιστα, εἰς τὸ νὰ τοὺς ὀδηγῇ πῶς πρέπει νὰ προσεύχονται καλῶς καὶ νὰ μελετῶσι. Διότι, ἀνίσως καὶ τοὺς ἄλλους Ἁγίους ἀγαπᾷ τόσο ὁ Θεός, ἐπειδὴ ἀπέδωκεν εἰς Αὐτόν ὑποταγὴν καὶ τιμὴν, πόσον μᾶλλον πρέπει νὰ πιστεύσομεν, πῶς ἀγαπᾶται ἀπὸ Αὐτόν, ὁ ταπεινότατος οὗτος δίκαιος καὶ ἅγιος; Καὶ πόσον ἰσχύουσιν ἔμπροσθεν τοῦ Θεοῦ αἱ παρακλήσεις του; Ὅστις ἦτο εἰς τόσην τιμὴν ἀπὸ Αὐτὸν τὸν ἴδιον Θεόν, ὅταν ἦτο εἰς τὴν γῆν σωματικῶς ὅπου ἠθέλησε νὰ ὑποτάσσεται εἰς Αὐτόν καὶ νὰ Τὸν ὑπακούῃ ὡς Πατέρα του, καθὼς γράφει τὸ θεῖον Εὐαγγέλιον· «Καὶ ἦν ὑποτασσόμενος αὐτοῖς» (Λουκ. β' 51) καὶ νὰ Τὸν ὑπηρετῇ εἰς ὅλα τὰ χρειάζομενα, καθὼς σαφῶς ἀποδεικνύει εἰς τὰ ἀσκητικά του ὁ Μέγας Βασίλειος¹.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν Ν Β'.

Ὅτι ἡ μελέτη τῶν Παθῶν τοῦ Χριστοῦ, προξενεῖ διαφοροὺς διαθέσεις καὶ θεοφιλῆ Πάθη εἰς τὴν καρδίαν μας.

Ἐκεῖνα ὅπου εἶπα ἀνωτέρω διὰ τὰ Πάθη τοῦ Κυρίου, εἶναι διὰ νὰ προσευχόμεθα καὶ νὰ μελετῶμεν αὐτὰ καὶ διὰ νὰ ζητήσωμεν ὕστερον ἐκείνην τὴν χάριν, ὅπου ποθοῦμεν· τώρα προσθέτω ἐδῶ, πῶς ἠμποροῦμεν ἀπὸ τὴν μελέτην

¹ Τὰ λόγια τοῦ Μεγάλου Βασιλείου εἶναι ταῦτα· «Κατὰ μὲν τὴν πρώτην ἡλικίαν τοῖς γονεῦσιν ὑποτασσόμενος, ἅπαντα πόνον σωματικόν πράως καὶ εὐπειθῶς συνδιέφερον· ἄνθρωποι γὰρ ὄντες, δίκαιοι μὲν καὶ εὐσεβεῖς, πένητες δὲ καὶ τῶν ἀναγκαίων οὐκ εὐποροὶ (καὶ μάρτυς ἡ φάτνη, τῶν τιμίων τόκων ἢ θεραπείᾳ)· εἰκότως πόνοις σώματος προσωμίλου διηνεκέσι, τὴν ἀναγκαίαν χρεῖαν ταύτη ἑαυτοῖς συμπορίζοντες. Ἰησοῦς δὲ τούτοις ὑποτασσόμενος, ὡς φησὶν ἡ Γραφή, πάντως καὶ τῶ συνδιαφέρειν τοὺς πόνους, τὴν εὐπειθειαν ἐπεδείκνυντο» (Ἀσκητ. Διαταξ. δ').

αὐτῶν τῶν ἰδίων παθῶν, νὰ προξενήσωμεν εἰς τὴν καρδίαν μας διαφόρους διαθέσεις καὶ πάθη ἅγια. Θέλοντας λοιπὸν νὰ μελετήσης τὴν Σταύρωσιν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἠμπορεῖς νὰ στοχασθῆς τὰ ἀκόλουθα νοήματα.

Α΄. Ὅτι εἰς καιρὸν ὅπου εὕρισκετο ὁ Κύριός μας ἐπάνω εἰς τὸ ὄρος τοῦ Γολγοθᾶ, ἐγυμνώθη μανιωδῶς ἀπὸ ἐκεῖνον τὸν λυσσασμένον λαὸν καὶ καταξέσχισθησαν πάλιν μεληδὸν αἱ σάρκες Του, οὔσαι προσκολλημέναι ἀπὸ τοὺς προητέρους δαρμούς εἰς τὰ ροῦχα Του.

Β΄. Ὅτι εὐγάλθη πρὸ τοῦ Σταυροῦ ἀπὸ τὴν κεφαλὴν Του ὁ ἀκάνθινος στέφανος, ὅστις μεταβαλθεὶς πάλιν μετὰ τὴν σταύρωσιν, ἐστάθη εἰς Αὐτὸν αἰτία νέων πληγῶν.

Γ΄. Ὅτι μὲ τὰ κρούσματα τῶν σφυρῶν καὶ καρφίων προσηλώθη πολὺ σκληρὰ ἐπάνω εἰς τὸ γυμνὸν καὶ κατάξηρον ξύλον τοῦ Σταυροῦ.

Δ΄. Ὅτι μὲ τὸ νὰ μὴν ἔφθαναν τὰ θεῖα Του μέλη, διὰ τὸν καρφώσουν, ἐτανύσθησαν μετὰ τόσην βίαν ἀπὸ ἐκείνους τοὺς αἰμοβόρους στρατιώτας, ὅπου εὐγῆκαν ἀπὸ τὸν τόπον τους ὅλα τὰ κόκκαλα, ὥστε ὅπου ἠμποροῦσαν νὰ μετρηθοῦν ἓνα πρὸς ἓνα, κατὰ τὸ ψαλμικὸν ἐκεῖνο. «Ἐξηρίθμισαν πάντα τὰ ὀστά μου» (Ψαλμ. κα΄ 18).

Ε΄. Ὅτι εἰς καιρὸν ὅπου ἐκρέμετο εἰς τὸ σκληρὸν ξύλον, μὲ τὸ νὰ μὴν ἐκρατεῖτο ἀπὸ ἄλλο, παρὰ ἀπὸ καρφία, ἐξ ἀνάγκης ἠκολούθησε διὰ τὸ βάρος τοῦ σώματος, ὅπου ἔπιπτε κάτω, νὰ ἐπλάτυναν πολὺ αἱ πανάγια πληγαὶ Του, ἀκολούθως ἐκ τούτου νὰ αἰσθάνετο ὁ γλυκύτατος Ἰησοῦς μας πόνους δριμυτάτους εἰς τὴν καρδίαν Του.

Ὅθεν, ἀπὸ αὐτὰς ἢ ἀπὸ ἄλλας τοιαύτας μελέτας, ἐὰν θέλῃς νὰ προξενήσης εἰς τὸν ἑαυτὸν σου διάθεσιν καὶ πάθος ἀγάπης πρὸς τὸν Θεὸν σου, σπούδασε νὰ περάσης ἀπὸ τὴν γνῶσιν τῶν τοιούτων παθῶν, εἰς τὴν μεγαλυτέραν γνῶσιν τῆς ἀπείρου ἀγαθότητος τοῦ Κυρίου σου καὶ τῆς πρὸς ἐσένα ἀγάπης Του, ὅστις ἠθέλησε νὰ πάθῃ τόσα διὰ ἐσὲ καὶ βέβαια, ὅσον αὐξήσῃ εἰς ἐσὲ αὐτὴ ἡ γνῶσις, τόσον παρομοίως θέλει αὐξήσῃ καὶ ἡ πρὸς τὸν Κύριόν σου ἀγάπη.

Διὰ νὰ λάβῃς λοιπὸν εἰς τὴν καρδίαν σου, πόνον, λύπην καὶ συντριβὴν, πὼς ἔβλαψες μὲ τὰς ἁμαρτίας σου τόσας φορὰς τὸν Θεὸν σου καὶ μὲ τόσην ὑπερβάλλουσαν ἀχαριστίαν, στοχάσου αὐτὴν τὴν ἄπειρον ἀγαθότητα καὶ ἀγάπην, ὅπου ἔδειξεν εἰς ἐσένα ὁ Δεσπότης τῶν ἀπάντων, ὅστις διὰ τὰς παρανομίας σου, ἔπαθε καὶ ἐβασανίσθη τοιουτοτρόπως.

Διὰ νὰ παρακινηθῆς εἰς ἐλπίδα, συλλογίσου, ὅτι ἓνας Κύριος μέγας καὶ ὑψηλὸς κατήντησεν εἰς αὐτὴν τὴν κατάστασιν νὰ ταλαιπωρηθῆ τόσον, διὰ νὰ σοῦ ἐξαλείψῃ τὴν ἁμαρτίαν· διὰ νὰ σὲ ἐλευθερώσῃ ἀπὸ τὰ δεσμὰ τοῦ δαίμονος καὶ ἀπὸ τὰ μερικά σου σφάλματα· διὰ νὰ σοῦ ἐξιλεώσῃ τὸν αἰώνιον Πατέρα σου καὶ διὰ νὰ σοῦ δώσῃ θάρρος νὰ προστρέχῃς εἰς Αὐτὸν εἰς κάθε σου χρείαν.

Διὰ νὰ παρακινηθῆς εἰς χαρὰν πέρασε ἀπὸ τὰ βάσανά Του εἰς τὰ ἀποτελέσματα τῶν βασάνων Του· ἦγουν, συλλογίσου, ὅτι διὰ ἐκεῖνα τὰ βάσανα, καθαρίζει τὰς ἁμαρτίας ὅλου τοῦ κόσμου· ἐξιλεώνει τὴν ὀργὴν τοῦ Πατρὸς Του· συγχύζει τὸν ἄρχοντα τοῦ σκότους· θανατώνει τὸν θάνατον· ἀναπληρώνει μὲ τὰς ψυχὰς τῶν μακαρίων, τὸν τόπον τῶν ἐκπεσόντων Ἀγγέλων καὶ προξενεῖ χαρὰν ἀνεκλάλητον εἰς τὸν ἄναρχόν Του Πατέρα καὶ εἰς τὸ ὁμοούσιον Πνεῦμα Του, μὲ τὸ νὰ ἐκέρδισε τοιαύτην Μητέρα Παρθένον καὶ ὅλην τὴν θριαμβεύουσαν ἐν οὐρανοῖς καὶ τὴν στρατευομένην ἐπὶ γῆς Ἐκκλησίαν.

Διὰ νὰ ἔλθῃς εἰς τὸ μῖσος τῶν ἁμαρτιῶν σου μεταχειρίσου ὅλους τοὺς λογισμοὺς ὅπου μελετήσῃς, διὰ τοῦτο μόνον τὸ τέλος· δηλαδή, συλλογίσου, πὼς ὁ Κύριός μας δὲν ἔπαθε διὰ ἄλλο ἀποτέλεσμα, παρὰ διὰ νὰ σὲ κάμνῃ νὰ μισήσῃς τὰς ἁμαρτίας καὶ τὰ κακά σου θελήματα καὶ μάλιστα ἐκεῖνο τὸ θέλημα, ὅπου σὲ κυριεύει περισσότερο καὶ δὲν ἀρέσει εἰς τὴν Θεῖαν Του Μεγαλειότητα.

Διὰ νὰ ἔλθῃς εἰς ἐκπληξιν καὶ θαυμασμόν, συλλογίσου, ποῖον πρᾶγμα ἠμπορεῖ νὰ εἶναι μεγαλύτερον ἀπὸ τοῦτο; Νὰ βλέπῃς τὸν ποιητὴν τοῦ παντός, ὅστις δίδει τὴν ζωὴν εἰς ὅλα τὰ πάντα, νὰ καταδικάζεται εἰς θάνατον ἀπὸ τὰ κτίσματά Του· νὰ βλέπῃς καταπατημένην καὶ ἐξευτελισμένην, τὴν ὑπερτάτην μεγαλειότητα· καταδικασμένην, τὴν δικαιοσύνην· ἐμπτυσμένην, τὴν ὠραιότητα· μισουμένην, τὴν ἀγάπην τοῦ Οὐρανίου Πατρὸς, νὰ βλέπῃς τὸ φῶς ἐκεῖνο τὸ ἄκτιστον καὶ ἀπρόσιτον,

να καταντήση εις τὴν ἐξουσίαν τοῦ σκότους· ἢ αὐτοδόξα καὶ εὐδαιμονία, νὰ νομίζεται ἀτιμία καὶ καταφρόνησις τοῦ ἀνθρωπίνου γένους καὶ νὰ ἔλθῃ εις ἐσχάτην ταλαιπωρίαν.

Διὰ νὰ συλλυπῆσαι μὲ τὸν λυπημένον σου Δεσπότην, ἀφήνων τὰ ἐξωτερικά Του βάσανα, συλλογίσου ἄλλα ἀσυγκρίτως μεγαλύτερα, ὅπου Τὸν ἐβασάνιζαν ἐσωτερικῶς. Διότι ἂν λυπῆσαι διὰ τὰ ἐξωτερικά, βέβαια θέλει εἶναι θαῦμα, πῶς δὲν σχίζεται ἡ καρδιά σου ἀπὸ τὴν λύπην, διὰ τὰ ἐσωτερικά πάθη Του! Ὅταν δηλαδὴ συλλογισθῆς, πῶς ἡ ψυχὴ τοῦ Χριστοῦ, βλέπουσα ἀμέσως καὶ καθαρῶς τὸν Θεὸν ἐπὶ τῆς γῆς, διὰ τῆς μακαρίας λεγομένης ὀράσεως, καθὼς τώρα Τὸν βλέπει εἰς τὸν οὐρανόν², Τὸν ἐγνώριζεν ἀξιότατον ὑπερεκπερισσοῦ πάσης τιμῆς καὶ θεραπείας, διὸ καὶ ἐπιθυμοῦσε ὅλα τὰ κτίσματα, μὲ ὅλας τῶν τὰς δυνάμεις, νὰ ἀποδίδουν εἰς Αὐτὸν τὴν τιμὴν αὐτήν. Ὅθεν, βλέποντας τὸν Θεὸν ἐκ τοῦ ἐναντίου οὕτω παραδόξως βεβλαμμένον καὶ ὑβρισμένον ἀπὸ τὰ ἄπειρα σφάλματα καὶ βδελυρὰς παρανομίας τοῦ κόσμου, ἐνταυτῷ ἐπληγώνετο ἐσωτερικῶς ἀπὸ ἀναριθμήτους πόνους καὶ βάσανα, τὰ ὅποια, τόσον περισσότερον Τὸν ἐβασάνιζαν, ὅσον μεγαλυτέρα ἦτο ἡ ἀγάπη καὶ ἡ ἐπιθυμία, ὅπου εἶχεν εἰς τὸ νὰ τιμᾶται καὶ νὰ δουλεύεται ἀπὸ ὅλους, ἢ οὕτως ὑψιστος μεγαλειότης. Καὶ λοιπὸν, καθὼς τὸ μέγεθος ταύτης τῆς ἀγάπης καὶ ἐπιθυμίας, δὲν καταλαμβάνεται, ἔτσι δὲν εἶναι τινὰς

² Πάντες μὲν οἱ ἅγιοι ἐν τῇ γῇ εὐρισκόμενοι, ἠξιώθησαν νὰ βλέπουν τὸν Θεὸν ἀμυδρῶς καὶ ὡς ἐν ἐσόπτρῳ καὶ αἰνίγματι, καθὼς λέγει ὁ Παῦλος (Κορινθ. α' 13), εἰς οὐρανοὺς δὲ ἀνερχόμενοι καὶ γενόμενοι μακάριοι, βλέπουσι τὸν Θεὸν πρόσωπον πρὸς πρόσωπον, ἦτοι ἀμέσως καὶ καθαρῶς, ὡς λέγει καὶ τοῦτο ὁ Παῦλος (αὐτόθι). Ἡ δὲ ψυχὴ τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ, μὲ τὸ νὰ ἦτο ἠνωμένη καθ' ὑπόστασιν μὲ τὸν Θεὸν Λόγον καὶ τεθεωμένη ἐξ αὐτῆς τῆς πρώτης συλλήψεως, κατὰ τοὺς ἱεροὺς Θεολόγους, ἀκολούθως εἶχε καὶ τὴν μακαρίαν ταύτην ὄρασιν ἐξ αὐτῆς τῆς πρώτης ἐνώσεως· καὶ ἀκόμη ὄντος ἐπὶ γῆς τοῦ Χριστοῦ, ἔβλεπε μὲ τὸν ἀνώτατον νοῦν τῆς καθαρῶς καὶ ἀμέσως τὸν Θεόν, εἰς τοῦ ὁποίου τὴν μακαρίαν θεωρίαν πάντοτε ἐνετρυφα καὶ ἠγαλλιᾶτο, ἀκόμη καὶ ὅταν εὐρίσκετο μέσα εἰς αὐτὰ τὰ πολυώδυνα πάθη τοῦ Σταυροῦ, τὰ ὅποια ἠσθάνετο μόνον κατὰ τὸ αἰσθητικώτερον καὶ κατώτερον μέρος. Συνάγεται δὲ ἡ τοιαύτη μακαρία ὄρασις τοῦ Χριστοῦ καὶ ἐξ ἄλλων πολλῶν, μάλιστα δὲ ἐκ τοῦ ρητοῦ τούτου. «Οὐδεὶς ἀναβέβηκεν εἰς τὸν οὐρανόν, εἰμὴ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου, ὁ ἐν τῷ οὐρανῷ» (Ἰωάν. γ' 13)· ὅπου ἐρμηνεύεται, ὅτι ὁ Χριστὸς νὰ ἦτο ἐν τῷ οὐρανῷ κατὰ ταύτην τὴν μακαρίαν ὄρασιν, τὴν ἐν τῷ οὐρανῷ διδομένην. Τρεῖς γὰρ γνώσεις λέγουσιν οἱ Θεολόγοι, ὅτι εἶχεν ἡ ψυχὴ τοῦ Χριστοῦ· τὴν μακαρίαν ταύτην ὡς εἵπομεν, τὴν θεόπνευστον, ὁποῖαν εἶχον καὶ οἱ Προφῆται, καθ' ἣν ὁ Χριστὸς ἤξευρε τὰ κρύφια τῶν ἀνθρώπων, ὡς γέγραπται, «αὐτὸς δὲ ὁ Ἰησοῦς οὐκ ἐπίστευεν ἑαυτόν, αὐτοῖς διὰ τὸ αὐτὸν γινώσκειν πάντας» (Ἰω. β' 25)· καὶ τὴν ἐπίκτητον, ἦτοι τὴν φυσικὴν τῶν ὄντων φιλοσοφίαν, ἢ ὁποῖα ἦτο μὲν εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ Χριστοῦ θεόθεν ἐγκεχυμένη, ὡς καὶ εἰς τὸν Σολομῶντα, κατὰ δὲ τὸ εἶναι καὶ τὴν φύσιν τῆς, εἶναι καὶ λέγεται ἐπίκτητος, διότι μὲ πόνον ἀποκτᾶται καὶ μάθησιν.

ὅπου νὰ ἡμπορῇ νὰ καταλάβῃ πόσον σκληρὰ καὶ βαρεῖα ἦτο διὰ τοῦτο ἡ ἐσωτερικὴ λύπη τοῦ Ἐσταυρωμένου Ἰησοῦ.

Πρὸς τούτοις, συλλογίσου, ὅτι μὲ τὸ νὰ ἀγαπᾷ ὁ Κύριος ἀρρήτως ὅλα τὰ κτίσματά Του, κατὰ τὴν ἀναλογίαν αὐτῆς τῆς ἀγάπης, ἐλυπήθη ὑπερεκπερισσοῦ διὰ ὅλας τὰς ἀμαρτίας των, διὰ τὰς ὁποίας ἐμελλον νὰ χωρισθοῦν ἀπὸ Αὐτόν. Διότι, διὰ κάθε θανάσιμον ἀμάρτημα ὅπου ἔκαμναν καὶ ἐμελλον νὰ κάμνουν ὅλοι οἱ ἄνθρωποι, ὅσοι ἐγεννήθησαν καὶ ὅσοι μέλλουν νὰ γεννηθοῦν ποτέ, καὶ ἀπλῶς εἰπεῖν, ὅσοι φορὰὶ κάθε ἓνας ἀμαρτάνει, τὸσας φορὰς καὶ χωρίζεται ἀπὸ τὸν Κύριον, μὲ τὸν ὁποῖον ἠδύνατο νὰ εἶναι διὰ ἀγάπην ἐνωμένος. Ὁ ὁποῖος αὐτὸς χωρισμὸς των, τόσον δριμύτερος ἐστάθη εἰς τὸν Ἰησοῦν, ἀπὸ τὸν χωρισμὸν τῶν σωματικῶν μελῶν, ὅταν χωρισθοῦν καὶ εὔγουν ἀπὸ τὸν φυσικὸν τους τόπον, ὅσον ἢ ψυχὴ οὔσα πνεῦμα καθαρὸν, εἶναι εὐγενεστέρα καὶ τελειότερα ἀπὸ τὸ σῶμα καὶ ἀκολούθως εἶναι πλέον χωρητικὴ πόνου. Ἀνάμεσα εἰς αὐτὰ τὰ πάθη τοῦ Κυρίου, ὅπου ἐδοκίμασε διὰ τὰ κτίσματα, αὐστηρότερον ἐστάθη ἐκεῖνο, ὅπου ἐδοκίμασε διὰ ὅλας τὰς ἀμαρτίας τῶν κολασμένων· οἵτινες μὲ τὸ νὰ μὴ δύνανται νὰ ἐνωθοῦν ποτέ μὲ Αὐτόν, μέλλουν νὰ πάσχουν αἰωνίως ἀνεκδιήγητα βάσανα.

Ἐὰν ἡ ψυχὴ σου, ἀδελφέ, δὲν ἀπαλύνθη ἀπὸ τὰ ρηθέντα βάσανα τοῦ ἀγαπητοῦ της Ἰησοῦ, ἄς περάσῃ μὲ τὸν λογισμὸν παρεμπρὸς καὶ θέλει εὔρει εἰς Αὐτόν βάσανα πολλὰ καὶ βαρύτερα, διὰ νὰ Τὸν συμπονέσῃ. Ἐπειδὴ ὁ Κύριος ἐβασανίσθη καὶ μὲ τοὺς ἀπειροτίμους πόνους Του ἱκανοποίησιν, ὄχι μόνον διὰ τὰς πεπραγμένας ἀμαρτίας, ἀλλὰ καὶ δι' ἐκείνας ὅπου δὲν ἐπράχθησαν ποτέ, δύνανται δὲ νὰπραχθοῦν ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους³ καὶ ἐκείνας μὲν ἐσυγχώρησεν, ἀπὸ ταῦτας δὲ μᾶς ἔδωκεν δύναμιν διὰ νὰ φυλαττώμεθα.

³ Τόσον δὲ ἀφθονωτάτη καὶ πλουσιωτάτη ἔγινεν ἡ ὑπὲρ τῶν ἀμαρτιῶν ἡμῶν ἱκανοποίησις καὶ πληρωμὴ παρὰ τοῦ Κυρίου, ὥστε ὅπου αὐτὴν μὲν παρομοιάζει μὲ ἓνα ἄπειρον πέλαγος, ὅλοι δὲ αἱ ἀμαρτίαι τῶν ἀνθρώπων, περασμένα, ἐνεστῶσα καὶ μέλλουσα, παρομοιάζουν μὲ μίαν ρανίδα ὕδατος· ἔτσι θεολογεῖ περὶ τούτου ὁ θεῖος Χρυσόστομος. «Πλείω ὢν ἡμεῖς ὀφείλομεν ὁ Χριστὸς ἀπότισε· καὶ τοσοῦτω πλείω, ὅσον ἄμετρον πέλαγος, πρὸς μικρὰν ὕδατος σταγόνα παραβαλλόμενον». Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος, ἔλεγεν· «Ἄλλ' οὐχὶ ὡς τὸ παράπτωμα, οὕτω καὶ τὸ χάρισμα» (Ρωμ. ε' 15)· καὶ πάλιν· «Οὐδὲ ἐπλεόνασεν ἡ ἀμαρτία, ὑπερεπερίσσευσεν ἡ χάρις» (αὐτ. 20). Καὶ ὁ θεολόγος Γρηγόριος· «Καὶ εἰ ἡ γεῦσις κατέκρινε, πόσῳ μᾶλλον τὸ Χριστοῦ παθεῖν ἐδικαίωσεν» (Λόγ. εἰς τὰ Γενέθλ.). Καὶ μερικοὶ Θεολόγοι λέγουν, ὅτι ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἔφθανε νὰ πληρώσῃ διὰ ὅλας τὰς ἀμαρτίας τῶν ἀνθρώπων, ἀνίσως μόνον ἐλάμβανεν ἓνα τόσον ὀλίγον πόνον, ὅσον λαμβάνει τινὰς, ὅταν τοῦ εὐγάλουν μίαν τρίχαν ἀπὸ τὴν κεφαλὴν. Ἐπειδὴ δὲ ελαβε τόσους πόνους καὶ πάθη καὶ ἔχυσεν ὅλον Του τὸ αἷμα ἕως εἰς τὴν ὑστέραν σταλαγματιάν καὶ ἀπέθανε μὲ τοιοῦτον

Δὲν θέλουν σοῦ λείπει καὶ ἄλλοι στοχασμοί, διὰ νὰ συμπονέσης τὸν ἐσταυρωμένον. Διότι κάθε λογῆς πόνον ὅπου ἔλαβε κάθε ἄνθρωπος ἀπὸ τοῦ Ἀδάμ ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος, ὅλους, ὅλους χωρὶς καμμίαν ἐξαίρεσιν, τοὺς αἰσθάνθη ὁ Κύριος εἰς τὸν ἑαυτὸν Του. Ὅθεν, αἱ ὕβρεις, οἱ πειρασμοί, αἱ δυσφημῖαι, αἱ σκληραγωγῖαι καὶ κάθε στενοχωρία καὶ βάσανος ὅλων τῶν ἀνθρώπων τοῦ κόσμου, ἐβασάνισαν τὴν ψυχὴν τοῦ Χριστοῦ, πλεον ζωντανά, παρὰ ὅπου ἐβασανίσθησαν ἐκεῖνοι οἱ ἴδιοι, ὅπου τὰ ἔπαθαν. Διότι ὅλας τὰς θλίψεις, μεγάλας καὶ μικράς, τόσον τῆς ψυχῆς, ὅσον καὶ τοῦ σώματος, ὅπου ἔλαβον ὅλοι οἱ ἄνθρωποι, εἰς ὅλον τὸ διάστημα τῆς ζωῆς των καὶ ἕως εἰς ἓνα μικρὸν πόνον κεφαλῆς καὶ ἕως εἰς ἓνα ὀλίγον κέντημα τῆς βελόνης, ὅλα τὰ εἶδεν ἐντελῶς καὶ διὰ τὴν ἄπειρόν Του ἀγάπην, ἠθέλησε νὰ συμπονέση καὶ νὰ τὰ ἐντυπώση εἰς τὴν καρδίαν Του ὁ εὐσπλαγχνικώτατός μας Δεσπότης, καθ'ὃ ἦτο νέος Ἀδὰμ καὶ πατηρ πνευματικὸς πάντων ἀνθρώπων.

Ἀλλά, πόσον τὸν ἔθλιψαν οἱ πόνοι τῆς Παναγίας Μητρός, δὲν εἶναι δυνατόν νὰ τὸ διηγηθῆ τινάς. Ἐπειδὴ καὶ Αὐτὴ, παντοιοτρόπως καὶ διὰ ὅλα τὰ αἴτια ὅπου τὸν Υἱόν Της ἐβασάνισαν, αὐστηρότατα συνεπόνεσε μὲ Αὐτὸν καὶ συνέπαθεν. Ὅθεν αὐτοὶ οἱ πόνοι τῆς Μητρός, ἀνανέωσαν εἰς τὸ εὐλογημένον Της Τέκνον, τὰς ἐσωτερικὰς Του πληγὰς καὶ ἔμεινεν, ὡσὰν ἀπὸ τόσα βέλη πεφυρωμένα ἀγάπης, πληγωμένη ἢ γλυκυτάτη καρδία Του, ἥτις διὰ τὰ τόσα βάσανα, ὅπου εἶπα καὶ διὰ ἄλλα σχεδὸν ἄπειρα, ἀπόκρυφα δὲ εἰς ἡμᾶς, ἠδύνατο καλῶς νὰ ρηθῆ, ὅτι ἦτο ἓνας ἀγαπητικὸς ἄδης ἐκοσίων βασάνων· καθὼς εἶναι γεγραμμένον, ὅτι μία εὐλαβῆς ψυχὴ, οὕτως ἐσυνήθιζε νὰ ὀνομάζῃ τὸν Ἐσταυρωμένον μὲ ἀγίαν ἀπλότητα.

Τέλος πάντων, ἀνίσως ἀγαπητέ, συλλογισθῆς καλῶς τὴν αἰτίαν ὅλων τῶν εἰρημένων βασάνων, ὅπου ὑπέρερεν ὁ Λυτρωτὴς ἡμῶν καὶ Δεσπότης, δὲν θέλεις εὔρει νὰ ἦτο ἄλλη, παρὰ ἡ ἁμαρτία. «Αὐτὸς δὲ ἐτραυματίσθη διὰ τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν καὶ μεμαλάκισται διὰ τὰς ἀνομίας ἡμῶν» (Ἠσ. νγ' 5). Ὅθεν, ἀκολουθεῖ καθαρῶς, ὅτι τὸ νὰ συμπάσχῃς ἐσὺ ἀληθῶς καὶ κυρίως μὲ τὸν Ἐσταυρωμένον σου Θεὸν καὶ τὸ νὰ ἀνταποδώσῃς τὰς χάριτας, ὅπου Αὐτὸς ζητεῖ ἀπὸ λόγου σου καὶ σὺ

θάνατον ἄτιμον, ἐννόησον ἐσὺ πόσον πλουσία καὶ πόσον ἄπειρος ἐγένεν ἡ ὑπὲρ ἡμῶν πληρωμὴ καὶ ἱκανοποίησις.

χρεωστεῖς εἰς Αὐτὸς ἀπροφασίστως, εἶναι τὸ νὰ πονῆς ἀληθῶς διὰ ἀγάπην Του, πῶς Τὸν ἔβλαψες, τὸ νὰ μισῆς περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλον τὴν ἁμαρτίαν καὶ νὰ πολεμῆς γενναίως κατὰ πάντων τῶν ἐχθρῶν Αὐτοῦ καὶ κατὰ τῶν κακῶν κλίσεων σου καὶ θελημάτων· διὰ νὰ ἐκδυθῆς μὲ τοῦτον τὸν τρόπον, τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον, ὁμοῦ μὲ τὰς πράξεις του καὶ νὰ ἐνδυθῆς τὸν νέον· στολίζοντας τὴν ψυχὴν σου μὲ τὰς εὐαγγελικὰς ἀρετάς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΝΓ΄.

Ἔτι περὶ τῶν ὠφελειῶν, ὅπου ἠμποροῦμεν νὰ λάβωμεν ἀπὸ τὴν μελέτην τοῦ Ἐσταυρωμένου καὶ περὶ τῆς μιμήσεως τῶν ἀρετῶν Του.

Κοντὰ εἰς τὰς ἄλλας ὠφελείας, ὅπου ἠμπορεῖς νὰ εὐγάλης ἀπὸ αὐτὴν τὴν ἁγίαν μελέτην τοῦ Ἐσταυρωμένου, πρώτη εἶναι, τὸ νὰ λυπῆσαι καὶ νὰ πονῆς, ὄχι μόνον διὰ τὰς περασμένας ἁμαρτίας σου, ἀλλὰ καὶ διὰ τὰ πάθη ὅπου ζῶσιν ἀκόμη εἰς ἐσέ, τὰ ὅποια ἔβαλαν εἰς τὸν σταυρὸν τὸν Κύριόν σου. Β΄. Τὸ νὰ ζητῆς χάριν διὰ τὰ πταίσματά σου καὶ χάριν νὰ μισήσης τελείως τὸν ἑαυτὸν σου, διὰ νὰ μὴν τὸν βλάβης πλέον· μάλιστα δι' ἀνταμοιβὴν τῶν διὰ σέ τόσων παθημάτων Του, νὰ τὸν ἀγαπᾷς καὶ νὰ Τὸν δουλεύης εἰς τὸ ἐξῆς ἐντελῶς· τὸ ὅποιον δὲν ἠμπορεῖ νὰ γίνῃ χωρὶς αὐτὸ τὸ ἅγιον μῖσος τῶν ἁμαρτιῶν σου. Γ΄. Νὰ καταδιώκῃς ἀπὸ λόγου σου πραγματικῶς κάθε κακὴν κλίσιν σου, ὅσον μικρὰ καὶ ἂν εἶναι. Δ΄. Νὰ βιάζεσαι μὲ ὄλην σου τὴν δύναμιν νὰ μιμῆσαι τὰς ἀρετάς τοῦ Λυτρωτοῦ σου, ὅστις ἔπαθεν, ὄχι μόνον διὰ νὰ μᾶς σώσῃ πληρώνων ὑπὲρ τῶν ἀνομιῶν μας, ἀλλὰ καὶ διὰ νὰ μᾶς δώσῃ παράδειγμα, νὰ ἀκολουθῶμεν τὰ ἁγία Του ἴχνη· «Χριστὸς γὰρ ἔπαθεν ὑπὲρ ἡμῶν, ὑμῖν ὑπολιμπάνων ὑπογραμμόν, ἵνα ἐπακολουθήσητε τοῖς ἴχνεσιν Αὐτοῦ» (Α΄ Πέτρ. β΄ 21). Καὶ ἐδῶ σοῦ δείχνω ἓνα τρόπον μελέτης, τὸν ὅποιον θέλεις μεταχειρισθῆ, διὰ νὰ μιμῆσαι τὰς ἀρετάς τοῦ Κυρίου καὶ νὰ ἐξαγγέλης αὐτάς, ὡς γέγραπται· «Ὅπως τὰς ἀρετάς ἐξαγγείλητε τοῦ ἐκ σκότους ὑμᾶς καλέσαντος εἰς τὸ θαυμαστὸν Αὐτοῦ φῶς» (Α΄ Πέτρ. β΄ 9).

Λοιπόν διὰ νὰ ἀποκτήσης τὴν ἀρετὴν τῆς ἀμνησικακίας καὶ νὰ μὴ φυλάττης μῖσος καὶ μνησικακίαν πρὸς τοὺς ἐχθρούς σου, ἀλλὰ νὰ τοὺς ἀγαπᾷς καὶ νὰ τοὺς συγχωρῆς ἐσύ καὶ νὰ παρακαλῆς τὸν Θεὸν ὀλοψύχως διὰ νὰ τοὺς συγχωρήσῃ καὶ ἐκεῖνος, κἂν σὲ ὕβρισαν, κἂν σὲ ἐζημίωσαν, κἂν καὶ εἰς τὴν ἰδίαν ζωὴν σου ἕως θανάτου σὲ ἐπεβουλεύθησαν· ἰδὲ μίαν φορὰν τὸν Κύριόν σου ἐπάνω εἰς τὸν σταυρὸν καρφωμένον καὶ ὅλον αἱματωμένον· ἰδέ Τον, πὼς μὲ ἀκανθόπλεκτον στέφανον εἰς τὴν κεφαλὴν, μὲ πρόσωπον ἄτιμον καὶ ἐπτυσμένον καὶ μὲ μαραμμένα χεῖλη φωνάζει καὶ παρακαλεῖ τὸν Πατέρα Του, διὰ νὰ συγχωρήσῃ τοὺς σταυρωτάς Του· «> Πάτερ, ἄφες αὐτοῖς» (Λουκ. κγ' 34)· καὶ μὲ ὅλον ὅπου ἠδύνατο νὰ προστάξῃ τὴν γῆν νὰ τοὺς καταπιῇ ἐν ροπῇ ὀφθαλμοῦ! Καὶ λοιπόν, ἐκ τούτου συλλογίσου, ἂν Ἐκεῖνος ὁ Παντοδύναμος Δεσπότης τοῦ κόσμου, ἐσυγχώρησε τὴν ἀμαρτίαν τῶν τόσων θανατηφόρων ἐχθρῶν Του, τι μεγάλο πρᾶγμα εἶναι, ἂν ἐσύ ὁ οὐτιδανός, ἂν ἐσύ ὁ βρωμερός καὶ ἀσθενέστατος σκώληξ τῆς γῆς, μιμηθῆς Ἐκεῖνον καὶ συγχωρήσῃς τοὺς ἐχθρούς σου ἀπὸ καρδίας;

Διὰ νὰ ἀποκτήσης τὴν ἀρετὴν τῆς ὑπακοῆς εἰς τοὺς πνευματικούς σου πατέρας καὶ διὰ νὰ ἔχῃς ταπεινώσιν ἐν τῇ καρδίᾳ σου, στοχάσου Αὐτὸν τὸν προαιώνιον καὶ ὁμοούσιον λόγον τοῦ Πατρός, ὅπου μὲ μόνον τὸ νεῦμα Του ἔκτισε τὰ πάντα, πὼς ἔγινε τόσον ὑπήκοος εἰς τὸ θέλημα τοῦ Πατρός Του καὶ τόσον ἐταπεινώθη, ὅπου ἐκατεδέχθη νὰ λάβῃ θάνατον καὶ θάνατον σταυρικόν· καθὼς εἶπεν ὁ Παῦλος· «ἐταπεινώσεν ἑαυτὸν, γενόμενος ὑπήκοος μέχρι θανάτου, θανάτου δὲ σταυροῦ» (Φιλιπ. β' 8)· ὅπου μὲ τὴν λέξιν τοῦ σταυροῦ, ἠθέλησε νὰ φανερώσῃ τὸν πλέον ταπεινόν, τὸν πλέον ἄτιμον καὶ τὸν πλέον κατάδικον καὶ ἐπικατάρατον θάνατον, ὅπου ἔλαβεν ὁ Κύριος. «Ἐπικατάρατος, γάρ φησι, πᾶς ὁ κρεμᾶμενος ἐπὶ ξύλου» (Δευτ. κα' 23). Τὸν ὅποιον, ἄλλος ποτὲ ἄνθρωπος δὲν εὐρίσκεται νὰ Τὸν ἔλαβεν εἰς τὰς ἱστορίας τοῦ κόσμου. Καὶ βλέπε συντόμως τὰς ἀτιμίας ὅπου ἔλαβεν, εἰς τὰ ἐξῆς περιστατικά Προδίδεται ἀπὸ τὸν ἕνα μαθητὴν Του· ἀρνεῖται ἀπὸ τὸν ἄλλον· φεύγουν καὶ Τὸν ἀφήνουν μόνον οἱ λοιποὶ μαθηταὶ καὶ Ἀπόστολοί Του! Αὐτὰ ἔγιναν μεγαλωτάτης ἀτιμίας αἷτια εἰς τὸν Δεσπότην μας. Διότι ὅλος ὁ κόσμος ἔλεγον κατ' Αὐτοῦ, πὼς ἐστάθη τόσον κακώτροπος ἄνθρωπος, ὥστε ὅπου καὶ αὐτὸς

ὁ ἴδιος μαθητὴς Του τὸν ἐμίσησε διὰ τὰς κακίας Του καὶ τὸν ἐπρόδωσε καὶ ὁ ἄλλος Τὸν ἀρνήθη, ὡς ἀπατεῶνα καὶ ψεύστην καὶ ὅλοι οἱ ἄλλοι Του μαθηταί, μὲ τὸ νὰ μὴν Τὸν ἠγάπουν κατ' ἀλήθειαν, ἀλλὰ καθ' ὑπόκρισιν, εἰς ὅλον τὸ ὕστερον τὸν ἐμίσησαν καὶ τὸν ἀφῆκαν καὶ ἔφυγαν. Παραστέκεται εἰς πολλὰ καὶ διάφορα κριτήρια, τοῦ Ἄννα, τοῦ Καϊάφα, τοῦ Πιλάτου καὶ τοῦ Ἡρώδου! Προτιμᾶται ὁ ἀρχιληστής Βαραβᾶς καλύτερα ἀπὸ τὸν Ἰησοῦν! Καὶ ταῦτα, ἀτιμία εἶναι μεγαλωτάτη! Περιπαίζεται ἀπὸ τὸν Ἡρώδη μὲ λαμπρὸν φόρεμα καὶ ἀποστέλλεται συντροφιασμένος μὲ τὰ βασιλικά Του στρατεύματα! Περιπαίζεται ἀπὸ τὸν Πιλάτον μὲ τὴν ἔνδυσιν τῆς πορφύρας, μὲ τὸν ἀκάνθινον στέφανον καὶ μὲ τὸν κάλαμον εἰς τὴν δεξιάν καὶ προσκυνεῖται ὡς ἄν τάχα ψευδοβασιλεὺς! Ἐμπύεται, καλύπτεται τὸ πρόσωπον καὶ οὕτω ραπίζεται καὶ κολαφίζεται! Ταῦτα ὅλα καθ' ἑνας βλέπει, πόσον εἶναι καθ' ἑαυτὰ ἀτιμώματα· σηκώνει μόνος Του τὸν σταυρὸν Του εἰς τοὺς ὠμούς Του¹ καὶ τρέχει διὰ μέσου τῆς Ἱερουσαλήμ εἰς τὸν τόπον τοῦ Κρανίου! Ξεγυμνώνεται καὶ σταυροῦται ὡς ληστής μετὰ τῶν ληστῶν· ὄχι χωρὶς καρφία, ἀλλὰ μὲ καρφία², διὰ νὰ υποβάλουν οἱ βλέποντες, πὼς ἦτο ἕνας ἄνθρωπος κακοποιὸς καὶ ἀποστάτης καὶ ἀνταρσιαστής! Καταγελάται, ἐπὶ τοῦ σταυροῦ ὄν, ἀπὸ μίαν τόσον πολυάνθρωπον πόλιν τῆς Ἱερουσαλήμ, ὅπου ἠδύνατο νὰ ἔχη ἀνθρώπους ὑπὲρ τὰ δύο μιλίονα! Εἰς τοὺς ὁποίους ὅλους ἐθεατρίσθη μάλιστα καὶ ἐπομπεύθη, μὲ τὸν τρίγωνισσον τίτλον³ τὸν ἐπὶ τοῦ σταυροῦ καὶ ἀντὶ διὰ νὰ ποτισθῇ νερὸν εἰς τὴν δίψαν Του ἐποτίσθη ὄξος καὶ χολήν. Δὲν ἔφθασαν ἕως ἐδῶ αἱ ἀτιμιαὶ Του· ἀλλὰ καὶ

¹ Τὸ μέγεθος τοῦ τιμίου Σταυροῦ, μὲ τὸ νὰ ἦτο, εἰς μὲν τὸ μήκος ποδῶν δεκαπέντε, εἰς δὲ τὸ πλάτος, ἦτοι εἰς τὸ πλάγιον ξύλον, ποδῶν ὀκτώ, καθὼς εἶναι παλαιὰ παράδοσις (καὶ ὄρα σελ. 203 τοῦ νεοτυπώτου βιβλ. τοῦ Τροπαίου τῆς Ὁρθοδόξ. Πίστεως)· Διὰ τοῦτο, ἀκόλουθον ἦτο, διὰ τὸ πολὺ βάρος τοῦ Σταυροῦ, νὰ μὴ ἠδύνατο πλέον ὁ Ἰησοῦς νὰ τὸν σηκῶνῃ, ὡς ὄν ἀποκαμωμένος ἀπὸ τὰ πρότερα πάθη· δι' ὃ καὶ εἰς τὸν δρόμον συχνά, συχνά ἐγονάτιζε, τὸ ὁποῖον βλέποντες οἱ στρατιῶται, ἀγγάρευσαν τὸν Σίμωνα διὰ νὰ τὴν σηκῶσῃ, ὄχι ὡς εὐσπλαγχνιζόμενοι, ἀλλ' ὡς φοβούμενοι μήπως ἀποθάνῃ εἰς τὸν δρόμον, προτοῦ νὰ λάβῃ τὸν ἄτιμον θάνατον τοῦ Σταυροῦ.

² Τὸ νὰ σταυρώνουν μὲ καρφία ἐσυνήθιζαν οἱ Ρωμαῖοι νὰ τὸ κάμουν, ὄχι εἰς κάθε ἄνθρωπον, ἀλλὰ εἰς τοὺς πολὺ μεγάλους κακούργους, ὡς δηλοῦται ἀπὸ τὴν ἀπόφασιν τοῦ Πιλάτου, τὴν κατὰ τοῦ Χριστοῦ, (κειμένην σελ. 258 τοῦ Τροπ. τῆς Ὁρθοδ. Πίστ.)· ὅθεν καὶ πολλοὶ θέλουσι νὰ μὴν ἐσταυρώθησαν οἱ δύο λησταὶ μὲ καρφία, ὡς ὁ Ἰησοῦς, ἀλλὰ μὲ σχοινία σφιγκτοδεθέντες.

³ Διὰ τοῦτο γὰρ ἐγράφη ὁ τίτλος εἰς τρεῖς γλώσσας, διὰ νὰ καταλάβουν ὅλοι καὶ Ἑβραῖοι καὶ Ἕλληνες καὶ οἱ Ρωμαῖοι, πὼς τάχα ὁ Ἰησοῦς ἦτο ἀποστάτης τῆς βασιλείας καὶ μόνος Του ἠθέλησε νὰ κάμνῃ βασιλεὺς τὸν ἑαυτὸν Του· χάριν δὲ τῶν φιλολόγων, προσθέτομεν καὶ τὰ λόγια τῶν τριῶν γλωσσῶν. Τὰ μὲν ἑβραϊκὰ λόγια, ἦσαν ταῦτα· «Γιεσονὰ Νοζορή μέλεχ Γελουντίμ». Τὰ δὲ ἑλληνικά, ταῦτα· «Ἰησοῦς Ναζωραῖος ὁ Βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων». Τὰ δὲ ρωμαϊκά, ταῦτα· «Γιέζους Ναζαρένους ρέξ Γιουνταίουρου».

μετὰ θάνατον λογχεύεται εἰς τὴν πλευράν, κηρύττεται πλάνος καὶ ὁ Τάφος Αὐτοῦ σφραγίζεται τάχα, διὰ νὰ μὴ κλεφθῆ! Καὶ βέβαια ἤθελε μείνει καὶ ἄταφος ἀπὸ ἐκείνους τοὺς ἀσπλάγχνους κύνας, ἃν ὁ εὐλογημένος Ἀριμαθαῖος Ἰωσήφ, δὲν ἤθελε Τὸν συμπονέσει καὶ νὰ τολμήσῃ νὰ Τὸν ζητήσῃ διὰ νὰ Τὸν ἐνταφιάσῃ.

Ἐντράπου λοιπόν, ἐντράπου ἐσὺ τώρα, ἀδελφέ, ὄχι νὰ ὑπερηφανεύεσαι πλέον, ἀλλὰ καὶ νὰ ἀφήνῃς ὅλως νὰ ἐμβαίῃ εἰς τὴν ψυχὴν σου ψιλὸς λογισμὸς ὑπερηφανείας, τὴν τοσαύτην ταπεινώσιν τοῦ Θεοῦ σου συλλογιζόμενος.

Τέλος πάντων, διὰ νὰ ἀποκτήσῃς τὴν ἀρετὴν τῆς ὑπομονῆς καὶ νὰ μιμηθῆς τὸν Χριστὸν σου, συλλογίσου Α΄, ὅτι ἡ ψυχὴ τοῦ Χριστοῦ, προσέχουσα ὅλη εἰς τὸν λόγον, ἐξεπλήττετο, βλέπουσα ἐκείνην τὴν ἄπειρον καὶ ἀκατανόητον μεγαλειότητα, εἰς σύγκρισιν τῆς ὁποίας ὅλα τὰ κτιστά, εἶναι ὡς ἓνα καθαρὸν οὐδέν, νὰ ὑποφέρῃ εἰς τὴν γῆν τόσας ἀτιμίας διὰ τὸν ἄνθρωπον (ἀγκαλὰ καὶ αὐτὴ μένει ἀκίνητος εἰς τὴν δόξαν τῆς), ἀπὸ τὸν ὁποῖον δὲν ἔλαβεν ἄλλο τι, παρὰ ἀπιστίας καὶ ὕβρεις. Διότι ὅσας ἀτιμίας καὶ ὕβρεις ἔκαμνεν ὁ ἄνθρωπος εἰς τὴν ἀνθρωπότητα τοῦ Χριστοῦ, εἰς Αὐτὸν τὸν Θεὸν Λόγον τὰς ἔκαμνε, μὲ τὸν ὁποῖον ἦτο αὐτὴ καθ'ὑπόστασιν ἐνωμένη.

Β΄. Συλλογίσου, ὅτι ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ ἠθέλησε καὶ παρεκίνησε τὴν ψυχὴν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἦτοι τοῦ Υἱοῦ Του, νὰ ὑποφέρῃ τὰ τοιαῦτα πάθ δι' ἡμᾶς· ἤγουν, ραπίσματα, βλασφημίας, μαστιγώσεις, ἄκανθας καὶ τελευταῖον, σταυρικὸν θάνατον, φανερόντας εἰς αὐτήν, ὅτι τοῦ εἶναι ἀρεστὸν νὰ τὴν βλέπῃ ὅλην γεμάτην ἀπὸ κάθε λογῆς ὀνειδισμοῦς καὶ θλίψεως.

Γ΄. Συλλογίσου, ὅτι ἡ ψυχὴ τοῦ Ἰησοῦ, βλέπουσα μὲ τὸν φωτεινότατον νοῦν τῆς, πόσον πολὺ εἶναι ἀρεστὸν αὐτὸ εἰς τὸν Θεὸν καὶ ἀγαπῶσα μὲ ἄκραν ἀγάπην τὴν θεῖαν Του μεγαλειότητα, εὐθύς ὅπου ἐπροσκαλέσθη ἀπὸ αὐτὴν νὰ πάθῃ δι' ἀγάπην μας καὶ διὰ παράδειγμα ἰδικόν μας, ἔστρεξε μετὰ χαρᾶς καὶ ἠθέλησε νὰ ὑπακούσῃ προθύμως εἰς τὸ ἅγιόν Του θέλημα· καὶ τίς ἡμπορεῖ νὰ περάσῃ μὲ τὸν λογισμὸν μέσα εἰς ἐκείνας τὰς βαθυτάτας ἐπιθυμίας, ὅπου εἶχε περὶ τούτου ἐκείνη ἡ

καθαρωτάτη και ἀγαπητικωτάτη ψυχή;⁴ Αὐτὴ εὐρίσκετο ἐκεῖ, ὡσὰν μέσα εἰς ἓνα λαβύρινθον βασάνων, ζητοῦσα πάντοτε καὶ μὴ εὐρίσκουσα (καθὼς ἤθελε) νεύους τρόπους καὶ καινούργιας στρατάς παθημάτων· καὶ διὰ τοῦτο ἐλευθέρως ἔδωκεν ὅλον τὸν ἑαυτὸν της καὶ τὰς ἀθωοτάτας σάρκας της εἰς τὸ μακελλεῖον καὶ τὸν διασπαραγμὸν τῶν παρανόμων ἀνθρώπων καὶ τῶν δυνάμεων τοῦ ἄδου, διὰ νὰ κάμνουν ἐκεῖνο ὅπου θέλουν.

Δ'. Μετὰ ταῦτα ἰδὲ τὸν Ἰησοῦν σου, ὅστις μὲ ἡμέρους ὀφθαλμοὺς εὐσπλαγχνίας, στρέφεται πρὸς ἐσένα καὶ σοῦ λέγει· «Ἴδου, τέκνον, ὅτι διὰ νὰ μὴ θελήσης ἐσὺ νὰ κάμνης κάποια ὀλίγη ἀντίστασιν εἰς τὰ πάθη σου, ποῦ μοῦ ἔκαμναν νὰ καταντήσω αἱ ἄτακταί σου ὀρέξεις! Ἴδου πόσον πάσχω ! Καὶ μὲ πόσην χαράν, δι' ἀγάπην σου καὶ διὰ νὰ σοῦ δώσω παράδειγμα ἀληθινῆς ὑπομονῆς! Σὲ παρακαλῶ λοιπὸν, τέκνον μου, διὰ ὅλους μου τοὺς πόνους, νὰ σηκώσης καὶ σὺ θεληματικῶς τοῦτον τὸν σταυρὸν καὶ κάθε ἄλλον, ὅπου εἶναι ἀρεστὸς εἰς ἐμέ, ἀφήνοντας τὸν ἑαυτὸν σου παντελῶς, εἰς τὰς χεῖρας ὅλων ἐκείνων τῶν ἀνθρώπων,

⁴ Καθὼς ἀπὸ τὸν καπνὸν γνωρίζομεν τὸ πῦρ, ἔτσι ἀπὸ κάποια ἐξωτερικὰ σημεῖα, ἡμποροῦμεν νὰ γνωρίσομεν σκιωδῶς, τὸ ἐσωτερικὸν πῦρ τῆς ἀμέτρου ἐπιθυμίας, ὅπου εἶχεν εἰς τὸ νὰ πάθῃ ὁ Κύριος, τὰ ὁποῖα, ὡς ἐν συντόμῳ, εἰσὶ ταῦτα· τὸ νὰ ἐλέγχι τὸν Πέτρον καὶ νὰ τὸν ὀνομάζῃ σατανάν, διότι τὸν ἐμπόδιζε νὰ μὴν ὑπάγῃ εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα καὶ νὰ πάθῃ. «Ἔπαγε ὀπίσω μου σατανᾶ ὅτι οὐ φρονεῖς τὰ τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ τὰ τῶν ἀνθρώπων» (Ματθ. ις' 23)· τὸ νὰ στενοχωρῆται μὲ ὑπερβολὴν πρὸ τοῦ πάθους, πότε νὰ ἔλθῃ ἡ ὥρα διὰ νὰ πάθῃ· τοῦτο γὰρ δηλοῖ τὸ «βάπτισμα ἔχω βαπτισθῆναι καὶ πῶς (ἦτοι πόσον) συνέχομαι, ἕως οὗ τελεσθῇ!» (Λουκ. ιβ' 50)· τὸ νὰ ὀνομάζῃ τὸ πάθος καὶ τὸν θάνατον, ποτήριον· ὅπερ δηλοῖ κατὰ τὸν Ἱερὸν Θεοφύλακτον, χαράν καὶ ἡδονὴν καὶ ξεφάντωσιν, ὁποῖαν λαμβάνουν οἱ τὸν οἶνον πίνοντες· «τὸ ποτήριον, ὃ δέδωκέ μοι ὁ Πατήρ, οὐ μὴ πῶς αὐτό;» (Ἰωάν. ιη' 11)· τὸ νὰ τρεχῇ εἰς τὸ μεσονύκτιον, νὰ διαβαίνει τὸν χειμάρρουν τῶν Κέδρων καὶ νὰ σπουδάξῃ νὰ ἔλθῃ εἰς τὸν κῆπον, ὅστις ἦτο γινώμιος εἰς τὸν Ἰουδαὶν καὶ νὰ δείχνῃ μὲ τοῦτον ὅτι θεληματικῶς εἰς τὸ πάθος ἔρχεται, καθὼς ἐρμηνεύει ὁ θεῖος Χρυσόστομος· «ταῦτα εἰπὼν ὁ Ἰησοῦς ἐξῆλθε σὺν τοῖς μαθηταῖς Αὐτοῦ πέραν τοῦ χειμάρρου τῶν Κέδρων, ὅπου ἦν κῆπος, εἰς ὃν εἰσῆλθεν Αὐτὸς καὶ οἱ μαθηταὶ Αὐτοῦ· ἦδει δὲ καὶ Ἰούδας ὁ παραδιδούς Αὐτὸν τὸν τόπον» (Ἰωάν. ιη' 1)· τὸ νὰ εὐγαίνει μόνος του νὰ λέγῃ εἰς τοὺς στρατιώτας, ὅτι αὐτὸς εἶναι διὰ νὰ τὸν πιάσουν «ἐγὼ εἰμι» (αὐτόθι 5)· καθὼς καὶ ὁ Σολομὼν προλαβὼν ἐν τῷ ἄσματι τὸ ἐθελούσιον πάθος τοῦ Σωτῆρος ἐμήνυσεν ὡς ἀπὸ μέρους Του εἰπὼν· «Πορεύσομαι ἐμαυτῶ πρὸς τὸ ὄρος τῆς συμῦρνης» (δ' 6), ἦτοι τοῦ θανάτου καὶ τῆς νεκρώσεως, ὁποῖον ἐστάθη τὸ ὄρος τοῦ Γολγοθᾶ, κατὰ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ Νύσσης, τοῦ Μαξίμου καὶ Νεῖλου· τὸ νὰ ἔχη χαροποιοὺς τοὺς ὀφθαλμοὺς, κρεμάμενος εἰς τὸν σταυρὸν κατ' ἐκεῖνο τοῦ Ἰακώβ· «χαροποιοὶ οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ ἀπὸ οἴνου» (Γεν. μθ' 12)· κατὰ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ θεοῦ Κυρίλλου. Ἐξαιρέτως δὲ καὶ μάλιστα δείχνουσι τὴν ἄπειρον ἀγάπην καὶ ἐπιθυμίαν ὅπου εἶχεν εἰς τὸ νὰ πάθῃ καὶ νὰ παθαίῃ πάντοτε ὁ Κύριος τὰ δύο ταῦτα· α' ἡ παράδοσις τῶν θείων μυστηρίων, εἰς τὰ ὁποῖα μυστηριωδῶς καὶ πνευματικῶς παθαίνει καὶ ἀποθνήσκει πάντοτε, ἀλλὰ καὶ ἀνίσταται ὁ Χριστὸς, β' ἡ ἱστορία ὅπου ἀναφέρει Διονύσιος ὁ Ἀρεοπαγίτης ἐν τῇ πρὸς Δημόφιλον ἐπιστολῇ· λέγει γάρ, ὅτι ὁ Ἀπόστολος Κάρπος, ἐν τῇ Κρήτῃ ὄν, ἐλυπεῖτο καὶ παρεκάλει τὸν Θεὸν διὰ νὰ κολάσῃ ἓνα ἀσεβῆ, ὅστις ἐπλάνησεν ἓνα χριστιανὸν καὶ τὸν ἐτράβηξεν εἰς τὴν ἀσέβειαν· ἐκεῖ λοιπὸν ὅπου προσηύχето κατέβη ὁ Κύριος εἰς αὐτὸν μὲ πλῆθος Ἀγγέλων καὶ ξαπλώσας τὸ δεξιὸν Του χέρι εἰς αὐτόν, τοῦ εἶπε νὰ Τὸν κτυπᾷ· ἐπειδὴ καὶ ἂν ἄνθρωποι δὲν Τὸν ἐσταύρωναν καὶ ἐκ τούτου ἐκολάζοντο, Αὐτὸς εἶναι ἔτοιμος πολλάκις νὰ παθαίῃ διὰ τὴν σωτηρίαν τῶν ἀνθρώπων· «παῖε κατ' ἐμοῦ λοιπὸν· ἔτοιμος γάρ εἰμι καὶ αὐθις ὑπὲρ ἀνθρώπων ἀνασφραζομένων παθεῖν καὶ προσφιλές μοι τοῦτο, μὴ ἄλλων ἀμαρτανόντων ἀνθρώπων».

ὅπου σὲ κατατρέχουν· τοὺς ὁποίους ἐγὼ θέλω δώσει κατὰ τῆς τιμῆς καὶ κατὰ τοῦ σώματός σου· ὦ, καὶ νὰ ἤξευρες, ποίαν χαρὰν ἐκ τούτου θέλω λάβει! Καθὼς ἠμπορεῖ καλῶς νὰ ἰδῆς αὐτήν, εἰς ταύτας μου τὰς πληγὰς, τὰς ὁποίας ἠθέλησα νὰ δεχθῶ μὲ ὑπερβάλλουσαν χαρὰν, ὡσὰν πολύτιμα καὶ ἀγαπητὰ πράγματα, διὰ νὰ στολίσω ἀπὸ πολυτίμους ἀρετὰς τὴν ψυχὴν σου· τὴν ψυχὴν σου, λέγω, ἥτις εἶναι ἀγαπημένη ἀπὸ ἐμέ, περισσότερον ἀπὸ ὅλον ἐκεῖνο, ὅπου ἠμπορεῖς νὰ ἐννοήσης! Καί, ἂν ἐγὼ κατήντησα εἰς τόσα πάθη διὰ ἐσένα, διατί καὶ ἐσύ, νύμφη μου ἀγαπητή, νὰ μὴ θελήσης νὰ πάθης κάποιον τι, διὰ νὰ θεραπεύσης τὴν καρδίαν μου καὶ νὰ γλυκάνης τὰς πληγὰς, ὅπου μοῦ ἔκαμεν ἡ ἀνυπομονησία σου, ἥτις πικρότερα μὲ ἔθλιψεν, ἀπὸ τὰς ἰδίας μου πληγὰς;»

Ε΄. Λογίασε καλῶς, τίς εἶναι ἐκεῖνος, ὅπου ὁμιλεῖ τοιουτοτρόπως μὲ ἐσὲ καὶ θέλεις ἰδῆ, πὼς εἶναι αὐτὸς ὁ βασιλεὺς τῆς δόξης, Χριστὸς ὁ ἀληθινὸς Θεὸς καὶ τέλειος ἄνθρωπος! Συλλογίσου καὶ τὸ μέγεθος τῶν βασάνων τοῦ καὶ ὕβρεων, ὅπου ἦτο ἀνάξια νὰ γίνουιν ἀκόμη καὶ εἰς τὸν πλέον δυσφημότερον ληστήν τοῦ κόσμου! Ἴδὲ τὸν Κύριόν σου, νὰ στέκη ἀνάμεσα εἰς τόσα βάσανα, ὄχι μόνον ἀκίνητος καὶ ὑπομονητικὸς θαυμασίως, ἀλλὰ καὶ νὰ χαίρεται, ὡσὰν νὰ ἦτο εἰς τοὺς γάμους του. Καί, καθὼς μὲ ὀλίγον νερόν, ἀνάπτει περισσότερον ἢ φωτιά, ἔτσι μὲ τὴν αὐξησίν των βασάνων, ὅπου ἦσαν μικρὰ εἰς τὴν υπεράφθονον ἀγάπην του, ἐπερίσσειε πάντοτε περισσότερον ἢ χαρὰ καὶ ἡ ἐπιθυμία του, νὰ ὑποφέρῃ μεγαλύτερα!

ΣΤ΄. Συλλογίσου ἔπειτα, ὅτι ὅλον ἐκεῖνο τὸ αἶτιον, διὰ τὸ ὁποῖον ἔπαθε ταῦτα ὁ εὐσπλαγχνικώτατος Κύριος (ὄχι στατικῶς, οὔτε διὰ διάφορον ἰδικόν Του, ἀλλὰ θεληματικῶς καὶ διὰ τὴν πρὸς σὲ ἀγάπην Του), ἦτο διὰ νὰ γυμνάξῃς ἐσὺ κατὰ μίμησιν ἰδικὴν Του εἰς τὴν ἀρετὴν τῆς ὑπομονῆς· διὰ νὰ περνᾷς ἐνδότερα εἰς ἐκεῖνο, ὅπου Αὐτὸς θέλει ἀπὸ ἐσένα καὶ εἰς τὴν χαρὰν ὅπου θέλεις τοῦ δώσει, ἂν ἀγωνίζῃς εἰς αὐτὴν τὴν ἀρετὴν· διὰ νὰ ἀνασηκώσης, ὄχι μόνον μὲ ὑπομονήν, ἀλλὰ καὶ μὲ χαρὰν καὶ θερμοτάτην ἀγάπην τὸν σταυρόν σου καὶ κάθε ἄλλο θλιβερόν, διὰ νὰ μιμηθῆς καλύτερα τὸν Θεόν σου καὶ διὰ νὰ Τοῦ δώσης μεγαλυτέραν θεραπείαν. Ὅθεν, βάλλων ἐμπρὸς εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ νοός σου τοῦς ὄνειδισμοὺς καὶ πικρίας ὅπου ἐγεύθη διὰ σὲ ὁ Δεσπότης σου καὶ τὴν

καρτερίαν και ὑπομονήν Του, αἰσχύνθητι και ἐντρέπου, ἐπειδὴ ὅλοι οἱ ἰδικοί σου πόνοι και ὅλαι αἱ θλίψεις και καταφρονήσεις και ὅλη σου ἡ ὑπομονή, κατὰ σύγκρισιν ἐκείνων, δὲν εἶναι ἀληθινή ὑπομονή, ἀλλὰ μία σκιά ὑπομονῆς και φοβήθητι και τρόμαζε, πὼς ἀκόμη ἔχει τόπον μέσα εἰς τὴν καρδίαν σου και ἕνας μικρὸς λογισμὸς, τοῦ νὰ μὴ θέλῃς νὰ πάσῃς δι' ἀγάπην τοῦ Κυρίου σου.

Τοῦτος ὁ Ἐσταυρωμένος Δεσπότης, εἶναι, ὃ τέκνον, τὸ βιβλίον ὅπου σοῦ δίδω νὰ ἀναγινώσκῃς συνεχῶς, ἀπὸ τὸ ὅποῖον ἠμπορεῖς νὰ μάθῃς τὴν ἀληθῆ εἰκόνα κάθε ἀρετῆς. Διότι αὐτὸς μὲ τὸ νὰ εἶναι βίβλος ζωῆς, ὄχι μόνον μαθητεύει τὸν νοῦν μὲ λόγια, ἀλλὰ και μὲ τὸ ζωντανὸν του παράδειγμα, θερμαίνει τὴν θέλησιν. Ἀπὸ βιβλία εἶναι γεμάτος ὅλος ὁ κόσμος· μὰ, μὲ ὅλον τοῦτο, δὲν ἠμποροῦν ὅλα ὁμοῦ τὰ βιβλία τόσον ἐντελῶς νὰ σοῦ ἐρμηνεύσουν τὸν τρόπονδιὰ νὰ ἀποκτήσῃς ὅλας τὰς ἀρετάς, καθὼς σοῦ τὸν ἐρμηνεύει ὁ Ἐσταυρωμένος Ἰησοῦς. Εἰς τοῦτον τὸν Ἐσταυρωμένον, σὲ συμβουλεύω, ὃ τέκνον μου, νὰ προστρέχῃς και νὰ τὸν καταφιλήσῃς μὲ δάκρυα και νὰ τὸν ἀγκαλίζῃσαι θερμῶς, κάθε φορὰν ὅπου δαγκασθῆς και φαρμακωθῆς ἀπὸ τὰ νοητὰ φῖδια τῶν δαιμόνων και τῶν ἐξ ἀνθρώπων πειρασμῶν και βέβαια, θέλεις ἰατρευθῆ ἀπὸ τὰς πληγὰς σου, καθὼς και οἱ Ἑβραῖοι ποτὲ εἰς τὴν ἔρημον, ἰατροῦντο ἀπὸ τὰ δαγκάματα τῶν αἰσθητῶν ὄφεων εὐθύς μόνον, ὅπου ἔβλεπαν εἰς τὸν χάλκινον ὄφιν, τὸν ἐπὶ ξύλου κρεμάμενον, ὅστις ἦτο ἀντίτυπος τύπος τοῦ Κυρίου μας, ὡς αὐτὸς ἔλεγε· «Καί, καθὼς Μωσῆς ὑψωσε τὸν ὄφιν ἐν τῇ ἐρήμῳ, οὕτως ὑψωθῆναι δεῖ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου· ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς Αὐτὸν μὴ ἀπόληται, ἀλλ' ἔχῃ ζωὴν αἰώνιον» (Ἰωάν. γ' 14).

Ἦξευρε και τοῦτο, τέκνον, ὅτι ἐκεῖνοι ὅπου ἐξοδεύουν ὥρας πολλάς, εἰς τὸ νὰ κλαίουν τὸ πάθος τοῦ Κυρίου μας και νὰ συλλογίζονται τὴν ὑπομονήν του και ἔπειτα εἰς τὰς δυστυχίας και ἀσθενείας ἢ ὑβρεῖς και ἀτιμίας, ὅπου τοὺς ἐπανερχονται, φαίνονται ἀνυπομόνητοι· οὗτοι ὁμοιάζουν μὲ τοὺς δειλοὺς στρατιώτας τοῦ κόσμου, οἱ ὅποιοι πρὸ τῆς μάχης μὲν, ὑποκάτω εἰς τὰς τέντας των, ἐπαγγέλλονται μεγάλα πράγματα και πολεμοῦν και νικοῦν μοναχοί των, ἀλλ' ὅταν φανοῦν οἱ ἐχθροί, ἀφήνουσι τὰ ἄρματα και δίδονται εἰς τὴν φυγὴν. Καὶ ποῖον

πρᾶγμα ἢμπορεῖ νὰ εἶναι ἀφρονέστερον καὶ καταγελαστότερον, ὡσὰν τὸ νὰ στοχάζεται τινὰς τὰς ἀρετὰς τοῦ Κυρίου καὶ νὰ τὰς ἀγαπᾷ καὶ νὰ τὰς θαυμάζεται καὶ ἔπειτα νὰ τὰς λησμονᾷ παντελῶς ἢ νὰ μὴ τὰς τιμᾷ, ὅταν τύχη ἀφορμὴ διὰ νὰ τὰς γυμνάζετε;

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α΄.

Περὶ τοῦ παναγίου μυστηρίου τῆς Εὐχαριστίας.

Ἔως ἐδῶ, σὲ ἐπρομήθευσα (καθὼς εἶδες), ὧ ἀναγνώστα, ἀπὸ τέσσαρα ἄρματα, ὅπου σοῦ ἐχρειάζοντο εἰς τοῦτον τὸν πόλεμον διὰ νὰ νικήσης τοὺς ἐχθροὺς σου, ἤγουν, ἀπὸ τὸ νὰ μὴ θαρρεύεσαι εἰς τὸν ἑαυτὸν σου, ἀπὸ τὸ νὰ ἐλπίζης εἰς τὸν Θεόν· ἀπὸ τὸ νὰ ἀγωνίζεσαι πάντοτε καὶ ἀπὸ τὸ νὰ προσεύχεσαι. Τώρα σοῦ προβάλλω ἄλλο ἓνα, ὅπου εἶναι τὸ πανάγιον μυστήριον τῆς Εὐχαριστίας. Διότι, καθὼς τοῦτο τὸ μυστήριον εἶναι ὑπέρτερον ἀπὸ τὰ ἄλλα, ἔτσι εἶναι καὶ ἄρμα ἀνώτερον ἀπὸ ὅλα τὰ ἄλλα. Τὰ τέσσαρα ἄρματα ὅπου εἶπαμεν, λαμβάνουν τὴν δύναμιν ἀπὸ τὰς ἀξιωμασίας καὶ τὴν χάριν ὅπου μᾶς ἠξίωσε τὸ αἷμα τοῦ Χριστοῦ. Ἀλλὰ τοῦτο τὸ ἄρμα εἶναι αὐτὸ τὸ ἴδιον Αἷμα καὶ αὐτὸ τὸ ἴδιον Σῶμα, μετὰ τὴν ψυχὴν καὶ μετὰ τὴν Θεότητα τοῦ Χριστοῦ. Μὲ ἐκεῖνα μὲν γίνεται ἡ μάχη κατὰ τῶν ἐχθρῶν μετὰ τὴν δύναμιν τοῦ Χριστοῦ, μετὰ τοῦτο δὲ, πολεμοῦμεν ἐκείνους, ὁμοῦ μετὰ τὸν Χριστόν· καὶ ὁ Χριστὸς τοὺς πολεμεῖ, ὁμοῦ μετὰ ἡμᾶς. Διότι, ὅστις τρώγει τὸ Σῶμα τοῦ Χριστοῦ καὶ πίνει τὸ Αἷμα Του, μένει μετὰ τὸν Χριστόν καὶ ὁ Χριστὸς μετὰ αὐτόν· «ὁ τρώγων μου τὴν Σάρκα καὶ πίνων μου τὸ Αἷμα, ἐν ἐμοὶ μένει, καὶ ἐγὼ ἐν αὐτῷ» (Ἰωάν. ζ΄ 56).

Ὅθεν καὶ ἂν ἡμεῖς νικήσωμεν τὸν ἐχθρόν, μετὰ τὴν δύναμιν τούτου τοῦ Αἵματος τὸν νικῶμεν· καθὼς εἶναι γεγραμμένον εἰς τὴν Ἀποκάλυψιν, «ὅτι ἐνίκησαν αὐτόν διὰ τὸ Αἷμα τοῦ Ἀρνίου» (ιβ΄ 11).

Καὶ ἐπειδὴ τοῦτο τὸ ἀγιώτατον μυστήριον καὶ τοῦτο τὸ ἄρμα, μᾶλλον δὲ ὁ ἐν τῷ μυστηρίῳ τοῦτο εὐρισκόμενος Χριστός, ἠμπορεῖ νὰ βάνεται εἰς πρᾶξιν μετὰ δύο τρόπους, ἤγουν νὰ λαμβάνεται μυστηριωδῶς, συχνάκις καὶ ὅσαι φοραὶ ἤθελε δυνηθῆ τινὰς (ἐὰν δηλαδὴ δὲν ἔχη κανένα ἐμπόδιον ἀπὸ τὸν Πνευματικόν), μετὰ τὴν πρέπουσαν προετοιμασίαν· ἤγουν, συντριβὴν, ἐξομολόγησιν, ἱκανοποιήσιν καὶ τὴν κατὰ δύναμιν νηστείαν· καὶ νὰ λαμβάνεται πνευματικῶς καὶ νοερῶς καὶ κάθε ὥραν

καὶ κάθε στιγμὴν· διὰ τοῦτο, μὴ λείψῃς νὰ λαμβάνῃς πολλάκις, κατὰ τὸν β' τρόπον καὶ ὅταν σοῦ εἶναι δυνατὸν καὶ κατὰ τὸν ἀκόλουθον α' τρόπον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

Πῶς πρέπει νὰ δέχεται τινὰς τὸ πανάγιον μυστήριον τῆς Εὐχαριστίας·

ἦτοι, πῶς νὰ δέχεται τὸν Χριστὸν μυστηριωδῶς.

Διὰ διάφορα τέλη ἡμποροῦμεν νὰ πλησιάζωμεν εἰς τοῦτο τὸ θειότατον Μυστήριον, τὸ ὁποῖον διὰ νὰ ἐπιτύχωμεν, ἔχομεν νὰ κάμνομεν διάφορα πράγματα διηρημένα εἰς τρεῖς καιρούς. Πρὸ τῆς μεταλήψεως, εἰς τὸν καιρὸν τῆς μεταλήψεως καὶ μετὰ τὴν μετάληψιν, πρὸ τῆς μεταλήψεως, εἰς τὸν καιρὸν τῆς μεταλήψεως καὶ μετὰ τὴν μετάληψιν. Πρὸ τῆς μεταλήψεως, πρέπει νὰ καθαρισθῶμεν μετὰ τὸ μυστήριον τῆς μετανοίας καὶ ἐξομολογήσεως, ἀπὸ τὸν μολυσμὸν τόσο τῆς θανασίμου, ὅσον καὶ τῆς ἀθανασίμου ἀμαρτίας ὅπου ἐκάμαμεν καὶ νὰ φυλάξομεν τὸν κανόνα, ὅπου μᾶς δώσῃ ὁ Πνευματικός· καὶ μετὰ τὴν διάθεσιν ὅλης μας τῆς καρδίας, νὰ δοθῶμεν ὀλοτελῶς ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς, ἐξ ὅλης τῆς ἰσχύος καὶ μετὰ ὅλας τὰς δυνάμεις εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν καὶ εἰς ὅλον ἐκεῖνο ὅπου τοῦ ἀρέσῃ. Ἐπειδὴ καὶ Αὐτὸς εἰς τοῦτο τὸ μυστήριον μᾶς δίδει τὸ Σῶμα καὶ Αἷμα Του, μετὰ τὴν ψυχὴν καὶ τὴν Θεότητα καὶ τὰς ἀξιωμασίας Του· καὶ συλλογιζόμενοι, ὅτι τὸ δῶρον μας εἶναι ὀλίγον καὶ σχεδὸν οὐδέν, κατὰ ἀναλογίαν τοῦ ἰδικοῦ Του, πρέπει νὰ ἐπιθυμῶμεν νὰ ἔχομεν τόσον μεγάλον δῶρον, ὅσον ποτὲ τοῦ ἐπρόσφεραν ὅλα τὰ κτίσματα, ἀνθρώπινα καὶ οὐράνια, διὰ νὰ τὸ δώσομεν εἰς τὴν Θεῖαν Του Μεγαλειότητα.

Ὅθεν, ὅταν θέλῃς ἐσὺ νὰ δεχθῆς τὸ Μυστήριον τοῦτο, διὰ νὰ νικηθοῦν καὶ νὰ διαφθοροῦν οἱ ἰδικοί σου καὶ ἰδικοί Του ἐχθροί, προτοῦ νὰ μεταλάβῃς, ἄρχισε ἀφ' ἐσπέρας ἢ καὶ προτῆτερα νὰ συλλογίζεσαι τὴν ἐπιθυμίαν, ὅπου ἔχει ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, διὰ νὰ Τοῦ δώσῃς ἐσὺ τόπον εἰς τὴν καρδίαν σου μετὰ τοῦτο τὸ Μυστήριον, ἵνα ἐνωθῇ μετὰ σοῦ καὶ ἵνα σοὶ βοηθήσῃ διὰ νὰ νικήσῃς κάθε πάθος σου.

Αὐτὴ ἡ ἐπιθυμία τοῦ Κυρίου μας, εἶναι τόσον μεγάλη καὶ ἄπειρος, ὅπου δὲν ἔμπορεῖ νὰ τὴν καταλάβῃ μὲ τελειότητα νοῦς κτιστός. Ἐσὺ ὅμως, διὰ νὰ γίνῃς ὀλίγον τι χωρητικὸς αὐτῆς, θέλεις ἐντυπώσει καλῶς εἰς τὸν νοῦν σου δύο τινά· τὸ ἓνα εἶναι ἡ ἀνέκφραστος ἀρέσκεια, ὅπου ἔχει ὁ ὑπεράγαθος Θεὸς νὰ εὐρίσκεται μαζί μας. Ἐπειδὴ τοῦτο τὸ νὰ ἐνώνεται μὲ τοὺς ἀνθρώπους, ὀνομάζει τρυφήν καὶ ξεφάντωμα ἰδικόν Του. «Ἡ τρυφή μου μετὰ τῶν υἱῶν τῶν ἀνθρώπων»¹. Τὸ ἄλλο εἶναι νὰ συλλογισθῆς, ὅτι ὁ Θεὸς μισεῖ πολὺ τὴν ἁμαρτίαν· ἐπειδὴ αὐτὴ εἶναι ἐνταυτῷ καὶ ἐναντία εἰς τὸ νὰ ἐνώνεται Αὐτὸς μεθ' ἡμῶν, ὅπου τόσον τὸ ὀρέγεται· καὶ ἐναντία εἰς τὰς θείας Του τελειότητας. Διότι Αὐτός, μὲ τὸ νὰ εἶναι φύσει ἄκρον ἀγαθόν, καθαρὸν φῶς καὶ ἄπειρος ὠραιότης, δὲν ἔμπορεῖ παρὰ νὰ μισῇ φύσει καὶ νὰ βδελύσσεται ἀπείρως τὴν ἁμαρτίαν, ἣτις δὲν εἶναι ἄλλο, πᾶρεξ ἄκρον κακόν, σκότος, ἔλλειψις καὶ ἀχημάδα ἀνυπόφορος εἰς τὰς ψυχὰς μας. Καὶ αὐτὸ τὸ μῖσος τοῦ Θεοῦ, εἶναι τόσον διακαῆς καὶ πολὺ κατὰ τῆς ἁμαρτίας, εἰς τρόπον ὅπου διὰ τὴν διαφθοράν της, διετάχθησαν καὶ ἔγιναν ἀπ' ἀρχῆς ἕως τέλους ὅλα τὰ ἔργα τῆς Παλαιᾶς καὶ Νέας Διαθήκης· καὶ μάλιστα ἐκεῖνα τοῦ Παναγίου Πάθους τοῦ Υἱοῦ Του. Ὅθεν, λέγον μερικοὶ θεολόγοι καὶ διδάσκαλοι, ὅτι διὰ νὰ ἐξαλείψῃ ἀπὸ ἡμᾶς ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς κάθε πταῖσμα καὶ τὸ παραμικρόν, ἂν ἦτο χρεῖα πάλιν καὶ τρόπος, βέβαια, ἦτο ἔτοιμος νὰ ἐκδοθῆ εἰς μυρίους ἄλλους θανάτους.

Ἀπὸ τὰς μελέτας λοιπὸν καὶ σκέψεις ταύτας, καταλαμβάνοντας ἐσὺ (ἂν καὶ πολὺ ἀτελῶς) τὸ μέγεθος τῆς ἐπιθυμίας, ὅπου ἔχει ὁ Θεὸς νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν καρδίαν σου διὰ νὰ νικήσῃ παντελῶς τοὺς ἐχθροὺς τοὺς ἰδικούς Του καὶ ἰδικούς σου, θέλεις ἀνάψει εἰς τὸν ἑαυτὸν σου μίαν ζωντανὴν ὄρεξιν, νὰ Τὸν δεχθῆς διὰ νὰ ἐνεργήσῃ εἰς ἐσὲ τοῦτο τὸ ἀποτέλεσμα. Καὶ ἔτσι, γινόμενος ὅλος ἀνδρειωμένος καὶ παίρνοντας θάρρος ἀπὸ τὴν ἐλπίδα, πῶς ἔχει νὰ ἔλθῃ εἰς ἐσὲ ὁ Ἐπουράνιος σου Ἀρχιστράτηγος Ἰησοῦς, κράξε πολλάκις εἰς πόλεμον ἐκεῖνο τὸ πάθος, ὅπου βούλεσαι νὰ νικήσῃς καὶ κατάβαλέ το μὲ διπλὰς, μὲ τριπλὰς προθυμίας καὶ ὀρέξεις, μισῶντας αὐτὸ καὶ προβάλλοντας πράξεις ἀρετῆς ἐναντίας εἰς ἐκεῖνο τὸ πάθος. Καὶ οὕτω θέλεις κάμνει τὸ ἐσπέρας.

¹ Τὸ ρητὸν τοῦτο ἀναφέρει καὶ ὁ θεῖος Αὐγουστίνος εἰς τὰς ἐρωτικὰς του εὐχὰς, εἰς ποῖον δὲ μέρος τοῦτο τῆς Γραφῆς εὐρίσκεται οὐκ οἶδα, καίτοι ἐρευνήσας πολὺ.

Τὸ πρωῖ δέ, ὀλίγον προτήτερα ἀπὸ τὴν Ἁγίαν Κοινωνίαν, δὸς ἓνα σύντομον βλέμμα τοῦ νοὸς εἰς τὰ σφάλματα ὅπου ἔκαμνες, ἀπὸ τὸν καιρὸν ὅπου ἐμετάλαβες, ἕως τότε· τὰ ὅποια ἔπραξες μετὰ τόσῃ ἀφοβίαν, ὡσάν νὰ μὴν ἦτο Θεὸς νὰ σὲ βλέπῃ καὶ νὰ σὲ κρίνῃ. Οὔτε νὰ ὑπέφερε δι' ἐσὲ τόσα πάθη ἐπάνω εἰς τὸν Σταυρὸν. Ἐπειδὴ καὶ σὺ ἐπροτίμησες καλύτερα τὰς συγχαμερὰς καὶ οὐτιδανὰς σου ὀρέξεις, παρὰ τὸ θέλημα καὶ τὴν τιμὴν τοῦ Θεοῦ. Καὶ ἔτσι συλλογιζόμενος, μετὰ πολλὴν σου αἰσχύνῃ καὶ μετὰ ἅγιον φόβον, θέλεις ἐντραπῇ εἰς τὴν ἀχαριστίαν καὶ ἀναξιότητά σου. Ἀλλ' ὅμως πάλιν συλλογιζόμενος μετὰ ταῦτα, ὅτι ἡ ἄπειρος ἄβυσσος τῆς ἀγαθότητος τοῦ Θεοῦ σου, προσκαλεῖ εἰς τὰ Μυστήριά Του τὴν ἄβυσσον τῆς ἀχαριστίας σου καὶ ὀλίγης σου πίστεως, πλησίασον εἰς Αὐτὸν θαρρετὰ καὶ δὸς Του εὐρύχωρον τόπον εἰς τὴν καρδίαν σου, διὰ νὰ γίνῃ εἰς αὐτὴν ὀλόκληρος δεσπότης καὶ κυριάρχης. Πῶς καὶ μετὰ τι τρόπον; Ὅταν ἀποδιώξῃς ἀπὸ αὐτὴν τὴν καρδίαν σου, κάθε διάθεσιν καὶ ἀγάπην τῶν κτισμάτων, κλείοντας αὐτὴν διὰ νὰ μὴν ἔμβῃ ἄλλος τινὰς, παρὰ ὁ Θεὸς σου.

Ἀφ' οὗ δὲ μεταλάβῃς, ἔμβα εὐθὺς εἰς τὰ ἀπόκρυφα τῆς καρδίας σου, προσκυνῶντας τὸν Κύριον πρῶτον μετὰ κάθε ταπεινώσιν καὶ εὐλάβειαν καὶ ὁμίλησε νοερῶς μετὰ Αὐτὸν οὕτως· «Ἐσὺ βλέπεις, ὃ μόνον μου ἀγαθόν, πόσον εὐκόλα ἐγὼ σὲ βλάπτω καὶ πόσῃ δύνάμιν ἔχει κατ' ἐμοῦ τοῦτο τὸ πάθος, ὅπου μετὰ πολέμει καὶ ὅτι ἀπὸ λόγου μου δὲν ἔχω δύνάμιν νὰ ἐλευθερωθῶ. Διὰ τοῦτο, ἰδικός σου κυρίως εἶναι τοῦτος ὁ πόλεμος καὶ ἀπὸ ἐσὲ μόνον ἐλπίζω τὴν νίκην, ἀγκαλὰ εἶναι χρεῖα νὰ πολεμῶ καὶ ἐγώ».

Μετὰ ταῦτα, στρέφοντας εἰς τὸν Οὐράνιον Πατέρα, πρόσφερε Του διὰ εὐχαριστίαν καὶ διὰ τὴν νίκην τοῦ ἑαυτοῦ σου, τὸν εὐλογημένον Του Υἱόν, ὅπου Αὐτὸς σοῦ ἔδωκεν εἰς τὰ Μυστήρια καὶ ὅπου ἤδη κρατεῖς ἐσὺ μέσα εἰς τὰ σπλάγχνα σου καὶ πολεμῶντας γενναίως κατὰ τοῦ πάθους ἐκείνου, ὅπου σὲ πολέμει, πρόσμενε μετὰ πίστιν τὴν νίκην ἀπὸ τὸν Θεόν. Καὶ δὲν εἶναι τρόπος διὰ νὰ σοῦ τὴν ὑστερήσῃ, ἀνίσως ἐκ μέρους σου κάμνης ὅσον δύνασαι καὶ μετὰ ὅλον ὅπου ἤθελεν ἀργοπορήσῃ νὰ σοῦ τὴν δώσῃ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ΄.

Πῶς ἔχομεν νὰ ἐτοιμαζόμεθα εἰς τὴν κοινωνίαν διὰ νὰ παρακινήθωμεν εἰς τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ.

Διὰ νὰ παρακινήθῃς δὲ μὲ τοῦτο τὸ ἐπουράνιον μυστήριον εἰς τὸ νὰ ἀγαπᾷς τὸν Θεόν, θέλεις στραφῆ μὲ τὸν λογισμὸν εἰς τὴν ἀγάπην, ὅπου ἔχει πρὸς ἐσένα ὁ Θεός· συλλογιζόμενος ἀπὸ τὴν προτέραν ἐσπέραν, ὅτι Ἐκεῖνος ὁ Μέγας καὶ Παντοκράτωρ Θεός, δὲν αὐταρκέσθη μόνον πῶς σὲ ἔπλασεν κατ'εἰκόνα Του καὶ ὁμοίωσιν καὶ πῶς ἔστειλεν εἰς τὴν γῆν τὸν Μονογενῆ Του Υἱόν, νὰ περιπατήσῃ τριανταπρεῖς χρόνους, διὰ νὰ σὲ ζητῇ καὶ νὰ ὑποφέρῃ σκληρότατα πάθη καὶ τὸν βασανιστικὸν θάνατον τοῦ Σταυροῦ, διὰ νὰ σὲ ἐξαγοράσῃ ἀπὸ τὰς χεῖρας τοῦ διαβόλου· ἀμή, ἠθέλησεν ἀκόμη, νὰ σοῦ τὸν ἀφήσῃ διὰ χρεῖαν καὶ τροφήν σου εἰς τὸ πανάγιον τοῦτο μυστήριον. Συλλογίσου καλῶς, ὦ τέκνον, τὰς ἀκατανοήτους ἐξοχότητας αὐτῆς τῆς ἀγάπης, ὅπου τὴν κάνουν εἰς ὅλα τῆς τὰ μέρη τελειοτάτην καὶ ἐξαιρέτην.

Α΄. Διότι ἂν στοχασθῶμεν τὸν καιρὸν, ὅπου ὁ Θεὸς μᾶς ἠγάπησεν αἰδίως καὶ ἀνάρχως, ὅσον εἶναι Αὐτὸς αἰώνιος κατὰ τὴν Θεότητά Του, ἄλλο τόσον εἶναι αἰώνιος καὶ ἡ ἀγάπη Του, μὲ τὴν ὁποίαν πρὸ πάντων τῶν αἰώνων ἐστερέωσεν εἰς τὸν νοῦν Του, νὰ μᾶς δώσῃ τὸν Υἱόν Του μὲ τοῦτον τὸν θαυμάσιον τρόπον! Διὰ τοῦτο εὐφραινόμενος μέσα εἰς τὸν ἑαυτὸν σου μὲ πνευματικὴν χαρὰν, ἠμπορεῖς νὰ εἰπῆς οὕτω· «Λοιπόν, εἰς ἐκείνην τὴν ἄβυσσον τῆς αἰωνιότητος ἦτο ἡ μικρότης μου, τόσον ψηφισμένη καὶ ἠγαπημένη ἀπὸ τὸν ἄκρον Θεόν, εἰς τρόπον ὅπου Αὐτὸς ἐλογίζετο διὰ λόγου μου καὶ ἐπιθυμοῦσε μὲ θέλησιν ἀνεκδιηγῆτου ἀγάπης νὰ μοῦ δώσῃ τὸν ἴδιόν Του Υἱὸν εἰς βρῶσιν».

Β΄. Διότι ὅλαι αἱ ἄλλαι ἀγάπαι τῶν κτισμάτων, ὅσον μεγάλαι καὶ ἂν εἶναι, ἔχουν κάποιον μέτρον καὶ ὄρον καὶ δὲν ἠμποροῦν νὰ ἐκταθοῦν παρεμπρός· ἀλλὰ αὐτὴ μόνη ἡ τοῦ Θεοῦ πρὸς ἡμᾶς ἀγάπη, εἶναι χωρὶς μέτρον. Καὶ διὰ τοῦτο, θέλοντας ὁ Θεὸς νὰ θεραπευθῇ πληρέστατα, ἔδωκε τὸν ἴδιόν Του Υἱόν, ἴσον εἰς τὴν μεγαλειότητα καὶ ἀπειρίαν μὲ τὸν ἑαυτὸν Του καὶ ὄντα μᾶς καὶ τῆς αὐτῆς οὐσίας

καὶ φύσεως. Ὅθεν, τόση εἶναι ἡ ἀγάπη Του, ὅσον εἶναι τὸ χάρισμα καὶ ἀντιστρόφως, τόσον εἶναι τὸ χάρισμα, ὅση εἶναι ἡ ἀγάπη. Καὶ τὸ ἓνα καὶ τὸ ἄλλο, εἶναι τόσον μεγάλα, ὅπου μεγαλύτερον μέγεθος δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ φαντασθῆ κανεὶς κτιστὸς νοῦς.

Γ'. Ὁ Θεὸς δὲν ἐπαρακινήθη ἀπὸ καμμίαν ἀνάγκην διὰ νὰ μᾶς ἀγαπήσῃ· ἀλλὰ ἀπὸ μόνην τὴν φυσικὴν Του ἀγαθότητα καὶ ἀπὸ τὴν τόσον ἀκατάληπτον πρὸς ἡμᾶς ἀγάπην Του.

Δ'. Οὐδὲ κανένα ἔργον ἢ ἀξιομισθία ἰδική μας, ἠδυνήθη νὰ προηγηθῆ, διὰ νὰ κάμνη ἐκεῖνος ὁ ἄπειρος Θεὸς μίαν τοιαύτην ὑπερβολὴν ἀγάπης μὲ τὴν ταλαιπωρίαν μας. Ἀλλὰ διὰ μόνην τὴν ἐλευθεριότητα, ὅλος Αὐτὸς ἐδόθη εἰς ἡμᾶς τὰ ἀναξιότατα κτίσματά Του.

Ε'. Ἐὰν στοχασθῆς τὴν καθαρότητα αὐτῆς τῆς ἀγάπης, θέλεις ἰδῆ, ὅτι δὲν εἶναι ὡσὰν τὰς ἀγάπας τοῦ κόσμου, μεμιγμένη μὲ κανένα ἴδιον κέρδος. Διότι ὁ Θεὸς δὲν ἔχει χρεῖαν ἀπὸ τὰ ἀγαθὰ μας. Ἐπειδὴ Αὐτὸς, χωρὶς ἡμᾶς, καθ' ἑαυτὸν μόνον, εἶναι εὐτυχέστατος, μακάριος καὶ ἐνδοξότατος. Ὅθεν, ἐμεταχειρίσθη τὴν ἄρρητόν Του ἀγαθότητα καὶ ἀγάπην εἰς ἡμᾶς, ὄχι διὰ ὠφέλειαν ἰδικὴν Του, ἀλλὰ διὰ ἰδικὴν μας! Τὰ ὅποια συλλογιζόμενος ἐσὺ καλῶς, θέλεις εἰπῆ μὲ τὸν ἑαυτὸν σου· «Πῶς εἶναι τοῦτο, ὅτι ἓνας οὕτως Ὑψιστος Θεός, νὰ βάλῃ τὴν καρδίαν Του εἰς ἓνα κτίσμα οὕτω χαμηλόν; Τι θέλεις ἐσὺ, ὦ Βασιλεῦ τῆς δόξης; Τι προσμένεις ἀπὸ ἐμέ, ὅπου δὲν εἶμαι ἄλλο παρὰ ὀλίγη κόνις καὶ κονιορτός; Βλέπω καλῶς, ὦ Θεέ μου, εἰς τὸ φῶς τῆς πεπυρωμένης ἀγάπης σου, ὅτι ἓνα μόνον σκοπὸν ἔχεις, ὅστις πλέον καθαρὰ μοῦ φανερῶνει τὴν ἀδολότητα τῆς πρὸς ἐμὲ ἀγάπης σου. Ἐπειδὴ, ὄχι διὰ ἄλλο μοῦ δίδεσαι ὅλος εἰς βρῶσιν καὶ πόσιν, παρὰ διὰ νᾶ μεταβάλῃς ὅλον εἰς ἐσέ· ὄχι διότι ἔχεις χρεῖαν ἀπὸ ἐμέ, ἀλλὰ διότι ζῶντας ἐσὺ εἰς ἐμὲ καὶ ἐγὼ εἰς ἐσέ, ἔχω νὰ γίνω διὰ μέσου ἐνώσεως ἀγαπητικῆς, ὡσὰν ἐσὺ ὁ ἴδιος καὶ ἀπὸ τὴν ἔνωσιν τῆς ἰδικῆς μου ἐπιγείου καρδίας καὶ τῆς ἰδικῆς σου οὐρανίου καρδίας, νὰ γίνῃ εἰς ἐμὲ μία μόνη νοερὰ καὶ θεία καρδία».

Ὅθεν, ἐκ τῶν τοιούτων συλλογισμῶν, πρέπει ἐσὺ νὰ γεμίσης ἀπὸ ἔκπληξιν καὶ χαρὰν βλέποντας τὸν ἑαυτὸν σου τιμημένον οὕτως ὑψηλῶς καὶ ἠγαπημένον

ἀπὸ τὸν Θεόν καὶ γνωρίζοντας ὅτι Αὐτὸς μὲ τὴν παντοδύναμον ἀγάπην Του, ἄλλο δὲν ζητεῖ, οὔτε θέλει ἀπὸ ἐσένα, παρὰ νὰ τραβίξῃ πρὸς τοῦ λόγου Του Ὅλην σου τὴν ἀγάπην καὶ νὰ σὲ χωρὶς πρῶτον ἀπὸ ὅλα τὰ κτίσματα καὶ ὕστερα ἀκόμη ἀπὸ τὸν ἴδιον ἑαυτὸν σου, ὅπου εἶσαι κτίσμα· διὰ νὰ προσφέρῃς ὅλον τὸν ἑαυτὸν σου εἰς τὸν Θεόν σου ὡς ὀλοκαύτωμα καὶ δὰ νὰ κινῇ ἀπὸ τώρα καὶ ἐμπρός, ἡ μόνη Του ἀγάπη καὶ θεία ἀρέσκεια τὸν νοῦν σου, τὴν θέλησίν σου καὶ τὴν μνήμην σου καὶ νὰ κυβερνᾷ ὅλας τὰς αἰσθήσεις σου· βλέποντας δὲ μετὰ ταῦτα, ὅτι δὲν ἔμπορεῖ κανένα ἄλλο πρᾶγμα νὰ ἐνεργήσῃ εἰς ἐσὲ τὰ τοιαῦτα θεϊκὰ ἀποτελέσματα, ὡσὰν τὸ πανάγιον μυστήριον τῆς Θείας Εὐχαριστίας, ἄνοιξε τὴν καρδίαν σου πρὸς αὐτὸ, μὲ τὰς ἀκολούθους ἐρωτικὰς προσευχὰς καὶ ἀγαπητικὰς ἐμπνεύσεις καὶ εἶπέ.

«Ὡ βρῶσις ὑπερουρανία, πότε νὰ εἶναι ἐκεῖν ἡ ὥρα, ὅπου νὰ θυσιασθῶ, ὅλος ἐγὼ εἰς ἐσέ, ὄχι μὲ ἄλλο πῦρ, ἀλλὰ μὲ ἐκεῖνο τῆς ἀγάπης σου; Πότε; Πότε, ὃ ἄκτιστος ἀγάπη; Ὡ ἄρτε τῆς ζωῆς; Πότε ἐγὼ θέλω ζήσει μόνον ἀπὸ ἐσέ, διὰ ἐσὲ καὶ εἰς ἐσέ· Ὡ! Πότε, ὃ ζωὴ μου; Ζωὴ ὡραία, ζωὴ ἡδεῖα καὶ αἰώνιος; Ὡ μάννα οὐράνιον, πότε ἐγὼ νὰ ἀηδιάσω ἀπὸ κάθε ἄλλην βρῶσιν ἐπίγειον καὶ νὰ ἐπιθυμήσω μόνον ἐσένα, νὰ τραφῶ μόνον ἀπὸ ἐσένα; Πότε θέλει εἶναι τοῦτο, ὃ ἰδική μου γλυκύτης; Πότε, ὃ μόνον μου ἀγαθόν; Ὡ Κύριέ μου ἐρασμιώτατε καὶ παντοδύναμε, ἐλευθέρωσε τούτην τὴν ἀθλίαν καρδίαν μου ἀπὸ κάθε προσκόλλημα καὶ ἀπὸ κάθε ἐγκληματικὸν πάθος· στόλισέ την μὲ τὰς ἀγίας σου ἀρετὰς καὶ μὲ ἐκεῖνο τὸ εἰλικρινὲς τέλος, διὰ τὸ ὁποῖον ἔχω νὰ κάμνω τὸ κάθε πρᾶγμα καθαρῶς διὰ νὰ σοῦ ἀρέσω. Διότι, μὲ το[τον τὸν τρόπον, θέλω ἔλθει νὰ σοῦ ἀνοίξω τὴν καρδίαν· θέλω σὲ παρακαλέσει καὶ θέλω σὲ βιάσει ἡδέως, διὰ νὰ εἰσέλθῃς εἰς αὐτήν· μέσα εἰς τὴν ὁποίαν ἐσύ, Κύριέ μου, θέλεις ἐνεργήσῃ χωρὶς ἀντίστασιν εἰς ἐμένα, ἐκεῖνα τὰ ἀποτελέσματα, ὅπου ἐπιθυμεῖς νὰ ἐνεργῆς πάντοτε».

Εἰς αὐτὰς τὰς ἀγαπητικὰς διαθέσεις, ἔμπορεῖς νὰ γυμνάζῃς τὸ ἐσπέρας καὶ τὸ πρωῖ, διὰ τὴν ἐτοιμασίαν τῆς ἱερᾶς μεταλήψεως. Ἐπειτα ὅταν πλησιάσῃ ὁ καιρὸς, συλλογίσου τι πρᾶγμα εἶναι ἐκεῖνος, ὅπου ἔχεις διὰ νὰ λάβῃς, ἤγουν, πῶς εἶναι Ἐκεῖνος Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ὅστις ἔχει ἀκάλυπτον μεγαλειότητα, ἐμπρὸς εἰς τὴν ὁποίαν τρέμουσιν οἱ οὐρανοὶ καὶ πᾶσαι αἱ ἐξουσίαι! Πῶς εἶναι ὁ Ἅγιος τῶν Ἁγίων!

Τὸ ἀμόλυντον κάτοπτρον! Ἡ ἀκατανόητος καθαρότης, κατὰ ἀναλογίαν τῆς ὁποίας δὲν εἶναι κανένα κτίσμα καθαρὸν! Πῶς εἶναι ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος, ὡς σκώληξ τῆς γῆς καὶ τρυγία τοῦ οἴνου, ἠθέλησε δι' ἀγάπην σου νὰ καταφρονηθῆ, νὰ ἐμπαιχθῆ, νὰ σταυρωθῆ ἀπὸ τὴν κακίαν καὶ παρανομίαν τοῦ κόσμου!

Πῶς εἶναι ἐκεῖνος ὁ Θεός, εἰς τοῦ ὁποίου τὰς χεῖρας εὐρίσκεται ἡ ζωὴ καὶ ὁ θάνατος τοῦ σύμπαντος κόσμου! Καὶ πῶς ἐσὺ ὅπου ἔχεις νὰ Τὸν μεταλάβης, εἶσαι ἐκ τοῦ ἐναντίου ἓνα οὐδὲν καὶ ἔγινες διὰ τὴν πονηρίαν σου χειρότερος καὶ ἀπὸ τὸ οὐδὲν καὶ ἀπὸ κάθε οὐτιδανώτατον καὶ ἀκάθαρτον κτίσμα, ἄξιος μόνον νὰ καταισχύνεσαι καὶ νὰ ἐμπαίζεσαι ἀπὸ τοὺς καταχθονίους δαίμονας! Καὶ πῶς ἐσύ, ἀντὶ νὰ δώσης εὐχαριστίας εἰς τόσας Του ἀναριθμήτους εὐεργεσίας, κατεφρόνησες μὲ τὰς φαντασίας καὶ ὀρέξεις σου, ἓνα τόσον ὕψιστον καὶ ἀθάνατον Δεσπότην καὶ κατεπάτησες τὸ πολυτίμητον Αἷμα Του! Ὅστις, μὲ ὅλον τοῦτο, διὰ τὴν πρὸς σὲ παντοτεινὴν ἀγάπην Του καὶ ἀμετάβλητον ἀγαθότητά Του, σὲ προσκαλεῖ εἰς τὴν θεῖαν Του τράπεζαν καὶ μερικὰς φορὰς σὲ βιάζει διὰ νὰ ὑπάγῃς, μὲ θανατηφόρους ἀπειλὰς, λέγοντάς σου· «ἐὰν μὴ φάγητε τὴν σάρκα τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου καὶ πῖντε Αὐτοῦ τὸ αἷμα οὐκ ἔχετε ζωὴν ἐν ἑαυτοῖς» (Ἰω. ζ' 53). Καὶ οὔτε σοῦ κλείει τὴν θύραν τῆς εὐσπλαγχνίας Του· οὔτε σοῦ στρέφει τοὺς θεῖους Του ὤμους, ἀγκαλὰ καὶ σὺ ἐκ φύσεως εἶσαι λελεπρωμένος, χλωρός, ὑδρωπικός, τυφλός, δαιμονισμένος καὶ δεδουλωμένος εἰς τὰ πάθη καὶ ἀσωτίας!

Τοῦτο μόνον ζητεῖ ἀπὸ ἐσένα· πρῶτον, νὰ πονέσῃ ἡ καρδιά σου διὰ τὴν βλάβην ὅπου Τοῦ ἔκαμνες· β' νὰ μισῆς περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλο τὴν ἁμαρτίαν, μικρὴν καὶ μεγάλην· γ' νὰ προσφέρῃς ὅλον τὸν ἑαυτὸν σου εἰς Αὐτὸν καὶ νὰ δοθῆς μὲ διάθεσιν καὶ καρδιακὴν ἀγάπην, πάντοτε καὶ ἐν παντὶ πράγματι, εἰς τὴν θέλησιν καὶ ὑποταγὴν Του· δ' νὰ ἐλπίζῃς καὶ νὰ ἔχῃς στερεὰν πίστιν, ὅτι Αὐτὸς θέλει σὲ συγχωρήσει, θέλει σὲ καθαρίσει καὶ θέλει σὲ φυλάττει ἀπὸ ὅλους τοὺς ἐχθρούς σου.

Καὶ ἀφ' οὗ στερεωθῆς ἀπὸ αὐτὴν τὴν ἄρρητον ἀγάπην τοῦ Θεοῦ, θέλεις πλησιάσει εἰς τὴν Ἁγίαν Κοινωνίαν, μὲ ἓνα φόβον ἅγιον καὶ ἀγαπητικόν, λέγοντας· «ἐγώ, Κύριέ μου, δὲν εἶμαι ἄξιος νὰ σὲ δεχθῶ· διότι τόσαι καὶ τόσαι φοραὶ σὲ ἔβλαψα καὶ ἀκόμη δὲν ἔκλαυσα, καθὼς πρέπει, τὴν βλάβην ὅπου σὲ ἔκαμα· ἐγώ,

Κύριέ μου, δὲν εἶμαι ἄξιος νὰ σὲ δεχθῶ· διότι δὲν εἶμαι ἀκόμη καθαρὸς ἀπὸ τὰς διαθέσεις καὶ προσπαθείας τῶν συγγνωστῶν ἁμαρτιῶν μου· ἐγώ, Κύριέ μου, δὲν εἶμαι ἄξιος νὰ σὲ δεχθῶ· διότι ἀκόμη δὲν ἐδόθηκα εἰλικρινῶς εἰς τὴν ἀγάπην σου, εἰς τὴν θέλησίν σου καὶ εἰς τὴν ὑποταγὴν σου· ὦ Θεέ μου Παντοδύναμε καὶ ἀπειρώς ἀγαθέ, ἐσὺ μόνος μὲ τὴν δύναμιν τῆς ἀγαθότητός Σου, ἀξιώσον με νὰ σὲ δεχθῶ μὲ αὐτὴν τὴν πίστιν».

Ἀφ' οὗ δὲ μεταλάβης, κλείσου εὐθύς εἰς τὰ ἀπόκρυφα τῆς καρδίας σου καὶ λησμονῶντας κάθε κτιστὸν πρᾶγμα, ὁμίλησε μὲ τὸν Θεόν σου μὲ τοῦτον ἢ μὲ παρόμοιον τρόπον· «Ὡ Ὑψιστε Βασιλεῦ τοῦ οὐρανοῦ, τίς σὲ ἔφερε μέσα εἰς τὴν καρδίαν μου, ὅπου εἶμαι ἄθλιος, πτωχός, τυφλός καὶ γυμνός;» Καὶ Αὐτός, θέλει σοῦ ἀποκριθῆ· «ἢ ἀγάπη». Καὶ ἐσύ, πάλιν εἰπέ· «ὦ ἀγάπη ἄκτιστος! Ὡ ἀγάπη γλυκεῖα! Τι θέλεις ἐσὺ ἀπὸ ἐμένα;» Αὐτὸς δὲ θέλει σοῦ εἰπῆ, πὼς δὲν θέλει ἄλλο, παρὰ ἀγάπην, λέγοντας· «δὲν θέλω νὰ ἀνάψῃ ἄλλο πῦρ εἰς τὸ θυσιαστήριον τῆς καρδίας σου καὶ εἰς ὅλα τὰ ἔργα σου, παρὰ τὸ πῦρ τῆς ἀγάπης μου, διὰ νὰ κατακαύσῃ αὐτὸ κάθε ἄλλην ἀγάπην καὶ κάθε ἴδιόν σου θέλημα καὶ νὰ μοῦ δώσῃ εἰς ὁσμὴν εὐωδίας. Τοῦτο ἐζήτησα καὶ ζητῶ πάντοτε ἀπὸ λόγους σου. Διότι ἐπιθυμῶ νὰ εἶμαι ὅλος ἰδικός σου καὶ ἐσὺ ὅλος ἰδικός μου· τὸ ὅποῖον δὲν θέλει γίνεαι ποτέ, ἕως ὅπου δὲν ὑποτάξῃς τὸν ἑαυτὸν σου, ἀλλὰ μένης προσκολλημένος εἰς τὴν ἀγάπην τοῦ ἑαυτοῦ σου, εἰς τὴν ἰδίαν σου γνώμην καὶ εἰς κάθε ὀρεξίν καὶ φιλοτιμίαν σου· σοῦ ζητῶ τὸ μῖσος τοῦ ἑαυτοῦ σου, διὰ νὰ σοῦ δώσω τὴν ἀγάπην μου· ζητῶ τὴν καρδίαν σου νὰ ἐνωθῇ μὲ τὴν ἰδικὴν μου· ἥτις διὰ τοῦτο μοῦ ἀνοίχθη μὲ τὴν λόγχην ἐπάνω εἰς τὸν σταυρόν. Καὶ ζητῶ ὅλον ἐσέ, διὰ νὰ εἶμαι καὶ ἐγὼ ὅλος ἰδικός σου· ἐσὺ βλέπεις ὅτι ἐγὼ εἶμαι ἀσυγκρίτου τιμῆς καὶ ὅμως γίνομαι τόσης τιμῆς, ὅσης εἶσαι ἐσύ. Ἀγόρασέ με λοιπόν, ὦ ψυχὴ μου ἠγαπημένη, μὲ τὸ νὰ δοθῆς εἰς ἐμέ. Ἐγὼ θέλω, γλυκύτερόν μου τέκνον, νὰ μὴ θέλῃς οὐδέν· νὰ μὴ ἀκούῃς οὐδέν· νὰ μὴ βλέπῃς οὐδέν ἔξω ἀπὸ ἐμένα καὶ ἔξω ἀπὸ τὸ θέλημά μου· διὰ νὰ θέλω καὶ ἐγὼ κάθε πρᾶγμα εἰς ἐσέ, νὰ ἐννοῶ εἰς ἐσέ, νὰ ἀκούω εἰς ἐσέ καὶ νὰ βλέπω εἰς ἐσέ· εἰς τρόπον ὅπου τὸ ἰδικόν σου οὐδέν, καταρρουφιζόμενον εἰς τὴν ἄβυσσον τῆς ἀπειρίας μου, νὰ μεταβάλλεται

εἰς ἐκείνην καὶ ἔτσι, ἐσὺ θέλεις εἶσαι εἰς ἐμὲ ὅλος πληρέστατος, εὐτυχέστατος καὶ μακάριος καὶ ἐγὼ εἰς ἐσὲ ὅλος θεραπευμένος καὶ εὐχαριστημένος.

Σπούδασε δὲ νὰ αὐξήσης καὶ νὰ περισσεύσης εἰς τὴν ψυχὴν σου κάθε ἡμέραν περισσότερο τὴν πίστιν, εἰς τοῦτο τὸ πανάγιον Μυστήριον τῆς εὐχαριστίας καὶ μὴ παύσης ποτὲ νὰ θαυμάζῃσαι εἰς οὕτως ἀκατάληπτον Μυστήριον καὶ νὰ χαίρης, συλλογίζομενος πὼς δείχεται ὁ Θεὸς ὑποκάτω εἰς ἐκεῖνα τὰ ταπεινὰ καὶ καθαρὰ εἶδη τοῦ ἄρτου καὶ τοῦ οἴνου, διὰ νὰ σὲ κάμνη ἀγιώτερον, ἀξιώτερον καὶ μακαριώτερον. Διότι μακάριοι εἶναι ἐκεῖνοι, ὅπου δὲν θεωροῦν καὶ πιστεύουν, κατὰ τὸ λόγιον τοῦ Κυρίου· «μακάριοι οἱ μὴ ἰδόντες καὶ πιστεύσαντες» (Ἰωάν. κ' 29). Μὴν ἐπιθυμήσης νὰ σοῦ δείχεται ὁ Θεὸς εἰς τούτην τὴν ζωὴν ὑποκάτω ἄλλου εἶδους καὶ ἐπιφανείας, παρὰ αὐτῆς τῶν Μυστηρίων· γύρευσε νὰ θερμάνῃς τὴν θέλησίν σου εἰς τὸ Μυστήριον αὐτὸ καὶ νὰ εἶσαι καθ' ἡμέρας προθυμότερος εἰς τὸ νὰ κάμνης τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ εἰς ὅλα τὰ πράγματα. Πάντοτε δε, ὅταν προσφέρεσαι εἰς τὸν θεὸν μὲ τοῦτο τὸ Μυστήριον ἤγουν, ὅταν μεταλαμβάνῃς, πρέπει νὰ εἶσαι διατεθειμένος καὶ ἐτοιμασμένος, νὰ πάθῃς δι' ἀγάπην Του ὅλα τὰ βάσανα καὶ ὅλας τὰς θλίψεις καὶ ὕβρεις, ὅπου σοῦ τύχουν καὶ κάθε σωματικὴν ἀρρωστίαν¹.

Τελευταῖον, θέλεις προσφέρει εἰς τὸν οὐράνιον Πατέρα, τὸν Υἱὸν Του, πρῶτον διὰ εὐχαριστήσιν Του καὶ ἔπειτα διὰ τὰς χρείας σου· δι' ὅλην τὴν ἀγίαν Ἐκκλησίαν· διὰ ὅλους τοὺς οἰκείους σου· διὰ ἐκείνους τοὺς ὁποίους εἶσαι χρεώστης καὶ διὰ τὰς ψυχὰς τῶν ἐν πίστει κεκοιμημένων. Καὶ αὐτὴν τὴν προσφορὰν θέλεις τὴν κάμνει εἰς ἐνθύμησιν καὶ ἔνωσιν ἐκείνης τῆς ἰδέας, μὲ τὴν

¹ Ὁ μέγας Βασίλειος συμπεραίνει καὶ ἓνα ἄλλο χρέος, ὅπου χρεωστοῦν ὅσοι μεταλαμβάνουν, ἐκ τῶν λόγων τοῦ Ἀποστόλου. Δι' ὅτι, ἐπειδὴ οἱ μεταλαμβάνοντες, καταγγέλλουσι τὸν θάνατον τοῦ Κυρίου διὰ τῆς μεταλύσεως, ὡς λέγει ὁ Παῦλος· «ὁσάκις γάρ φησιν ἐσθίητε τὸν ἄρτον τοῦτον καὶ τὸ ποτήριον τοῦτο πίνητε, τὸν θάνατον τοῦ Κυρίου καταγγέλλετε» (Α' Κορ. ια' 26)· ὁ δὲ θάνατος τοῦ Κυρίου, ὑπὲρ τῶν μεταλαμβανόντων καὶ πάντων ἀπλῶς τῶν ἀνθρώπων ἐγένετο, κατὰ τὸν αὐτὸν Παῦλον, λέγοντα· «εἰ εἰς ὑπὲρ πάντων ἀπέθανεν, ἄρα οἱ πάντες ἀπέθανον καὶ ὑπὲρ πάντων ἀπέθανεν» (Β' Κορινθ. ε' 15)· λοιπὸν οἱ μεταλαμβάνοντες χρεωστοῦν νὰ δείχουν διὰ τὴν ἀγάπην καὶ πίστιν καὶ ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ, μέχρι θανάτου ὑπακοὴν καὶ νὰ μὴ ζοῦν πλέον εἰς τὸν κόσμον καὶ εἰς τὴν ἁμαρτίαν καὶ εἰς τὸν ἑαυτὸν τους, ἀλλὰ εἰς μόνον τὸν μεταλαμβανόμενον παρ' αὐτῶν Θεόν, τὸν ὑπὲρ αὐτῶν ἀποθανόντα καὶ ἐγεθθέντα· κατὰ τὸν ἴδιον Πάυλον· «ἵνα οἱ ζῶντες φησιν μηκέτι ἑαυτοῖς ζῶσιν, ἀλλὰ τῷ ὑπὲρ αὐτῶν ἀποθανόντι καὶ ἐγεθέντι» (Β' Κορινθ. ε' 15)· καὶ τοῦτο λέγει ὁ ἅγιος, ὅτι εἶναι δόγμα παραδεδομένον ἀπὸ τὸν Παῦλον (λόγῳ ὅτι δεῖ τὸν ἀναγεννηθέντα διὰ τοῦ βαπτίσματος, τρέφεσθαι καὶ τὰ ἐξῆς).

ὅποιαν αὐτὸς ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἐπρόσφερε τὸν ἑαυτὸν Του· δηλαδή, ὅταν Αὐτὸς ὅλος αἱματωμένος καὶ κρεμασμένος εἰς τὸν σταυρὸν, προσεφέρθη εἰς τὸν Πατέρα· καὶ κατὰ τοῦτον τὸν τρόπον, ἡμπορεῖς ἀκόμη νὰ Τοῦ προσφέρῃς ὅλας τὰς θυσίας· δηλαδή, ἱερουργίας καὶ προσευχάς, ὅσαι ἐκείνην τὴν ἡμέραν γίνονται εἰς τὴν ἁγίαν Ἐκκλησίαν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ΄.

Περὶ πνευματικῆς καὶ νοερᾶς κοινωνίας, ἥτοι πῶς κοινωνεῖται νοερῶς καὶ πνευματικῶς ὁ Χριστὸς.

Ἀγκαλὰ καὶ μυστηριωδῶς δὲν ἡμποροῦμεν νὰ δεχθῶμεν τὸν Κύριόν μας περισσότερον ἀπὸ μίαν φοράν τὴν ἡμέρα, ὅμως πνευματικῶς καὶ νοερῶς ἡμποροῦμεν νὰ Τὸν δεχόμεθα κάθε ὥραν καὶ κάθε στιγμήν, διὰ μέσου τῆς ἐργασίας ὅλων τῶν ἀρετῶν καὶ τῶν ἐντολῶν, ἐξαιρέτως δὲ τῆς θείας προσευχῆς καὶ μάλιστα τῆς νοερᾶς¹. Ἐπειδὴ καὶ ὁ Κύριος εὐρίσκεται κεκρυμμένος μέσα εἰς τὰς ἀρετὰς καὶ τὰς ἁγίας Του ἐντολάς καὶ ὅποιος πράττει μίαν ἀρετὴν ἢ ἐντολήν, δέχεται ἐνταυτῷ μέσα εἰς τὴν ψυχὴν του καὶ τὸν ἐν αὐταῖς κεκρυμμένον Κύριον, ὅστις ἔταξε νὰ κατοικήσῃ ὁμοῦ μετὰ τὸν Πατέρα Του εἰς ἐκεῖνον, ὅπου φυλάξει τὰς ἐντολάς Του· εἰπὼν· «Ἐάν τις ἀγαπᾷ με, τὸν λόγον μου τηρήσει καὶ ὁ Πατήρ μου ἀγαπήσει Αὐτὸν καὶ πρὸς Αὐτὸν ἐλευσόμεθα καὶ μονὴν παρ'αὐτῷ ποιήσωμεν» (Ἰωάν. ιδ'23)². Ἡ κοινωνία δὲ αὕτη καὶ ἔνωσις, δὲν ἡμπορεῖ νὰ μᾶς ἀφαιρεθῇ ἀπὸ κανένα κτίσμα, παρὰ ἀπὸ ἀμέλειάν μας ἢ ἀπὸ ἄλλο κανένα σφάλμα μας. Καὶ μερικὰς φοράς, αὕτη ἢ κοινωνία εἶναι τόσον καρποφόρος καὶ τόσον εὐάρεστος εἰς τὸν

¹ Διότι, ὅλαι μὲν αἱ ἄλλαι ἀρεταί, διὰ τὴν ὁμοιότητα ὅπου ἔχουν πρὸς τὸν Θεόν, κάμνουσι μὲν ἐπιτήδειον τὸν ἐνάρετον ἄνθρωπον εἰς τὸ νὰ ἐνωθῇ μετὰ τὸν Θεόν, δὲν τὸν ἐνώνουσι ὅμως, ἢ δὲ νοερὰ προσευχή, ἔχει τοιαύτην δύναμιν καὶ νὰ τὸν ἐνώνη μετὰ τὸν Θεόν (καὶ ὅρα εἰς τὸ με' Κεφάλ.) καὶ τρόπον τινὰ αἱ μὲν ἄλλαι ἀρεταί παρομοιάζουν μετὰ τὰ ὄργανα, ὅπου ἰσάζουν καὶ ὁμοιοιάζουν δύο σανίδια, ἢ δὲ προσευχή, παρομοιάζει μετὰ τὴν κόλλαν, ἢ ὅποια καὶ ἐνώνει πρὸς τούτοις, τὰ ὁμοιοιασμένα σανίδια. Δι'ὅ καὶ ὁ μέγας τῆς Θεσσαλονίκης Γρηγόριος εἶπεν, ὅτι «ἢ τῆς εὐχῆς δύναμις, αὐτὴν ἱερουργεῖ καὶ τελεσιουργεῖ τὴν τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὸ θεῖον ἀνάτασιν τε καὶ ἔνωσιν, σύνδεσμος οὖσα τῶν λογικῶν πρὸς τὸν κτίσαντα κτισμάτων» (Φιλοκαλ. σελ. 962).

² Ἐκ τοῦ ρητοῦ τούτου συμπεραίνει ὁ θεῖος Μάξιμος, πῶς ὅποιος ἐργάζεται τὰς ἐντολάς τοῦ Κυρίου, δὲν δέχεται μόνον εἰς τὴν ψυχὴν του τὸν Κύριον, ἀλλὰ σὺν αὐτῷ, δέχεται καὶ τὸν συνόντα τούτῳ Πατέρα Του καὶ τὸ ἀχώριστον Αὐτοῦ Ἅγιον Πνεῦμα· ταυτὸν εἶπεν, δέχεται εἰς τὸν ἑαυτὸν του ὅλην τὴν Ἁγίαν Τριάδα καὶ κατοικία αὐτῆς γίνεται (Κεφ. σα' τῆς β' ἑκατοντ. σελ. 356 τῆς Φιλοκαλίας).

Θεόν, ὅσον ἴσως δὲν εἶναι πολλοὶ ἄλλοι μυστηριώδεις κοινωνία, διὰ τὴν ἔλλειψιν ἐκείνων ὅπου τὰς δέχονται. Λοιπὸν, ὅσας φορὰς διατεθῆς καὶ ἐτοιμασθῆς εἰς μίαν τοιαύτην κοινωνίαν, θέλεις εὖρει πρόθυμον καὶ ἔτοιμον τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ, ὅπου ἀφ' ἑαυτοῦ του νὰ σὲ τρέφῃ πνευματικῶς μὲ τὰς ἰδίας του χεῖρας.

Διὰ νὰ ἐτοιμασθῆς δὲ εἰς τὴν νοερὰν κοινωνίαν ταύτην, ποιήσον οὕτω· στρέψε μὲ τὸν νοῦν σου εἰς τὸν Θεόν καὶ βλέπων μὲ ἓνα σύντομο βλέμμα, ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος τὰς ἀμαρτίας σου καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο τὸν Θεόν, λυπήσουν διὰ τὴν βλάβην ὅπου τοῦ ἔκαμες καὶ μὲ κάθε ταπείνωσιν καὶ πίστιν, παρακαλεσέ Τον νὰ καταδεχθῆ νὰ ἔλθῃ εἰς τὴν πτωχὴν σου ψυχὴν, μὲ νέαν χάριν, διὰ νὰ τὴν ἰατρεύσῃ καὶ νὰ τὴν δυναμώσῃ κατὰ τῶν ἐχθρῶν.

Ἦ, ὅταν εἶσαι διὰ νὰ βιασθῆς καὶ νὰ σκληραγωγηθῆς ἐναντίον καμμιᾶς σου ὀρέξεως ἢ διὰ νὰ κάμῃς καμμίαν πράξιν ἀρετῆς ἢ διὰ νὰ φυλάξῃς καμμίαν ἐντολήν, κάνε τοῦτο ὅλον μὲ σκοπὸν, διὰ νὰ ἐτοιμάσῃς τὴν καρδίαν σου εἰς τὸν Θεόν, ὅπου παντοτεινὰ σοῦ τὴν ζητεῖ καὶ στρέφον μετὰ ταῦτα εἰς Αὐτόν, κράξε Τον μὲ ἐπιθυμίαν, νὰ ἔλθῃ μὲ τὴν χάριν Του νὰ σὲ ἰατρεύσῃ καὶ νὰ σὲ ἐλευθερώσῃ ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς, διὰ νὰ ἔχῃ εἰς τὴν ἐξουσίαν Του αὐτὸς μόνος τὴν καρδίαν σου.

Ἦ, καὶ ἐνθυμούμενος τὰς προρηθείσας προσευχὰς τῆς μυστηριώδους κοινωνίας, εἰπέ μὲ ἐξαπτομένην καρδίαν· «Πότε, Κύριέ μου, νὰ σὲ δεχθῶ ἄλλην μίαν φορὰν; Πότε; Πότε; Καὶ τὰ ἐξῆς». Καὶ ἂν θελήσῃς νὰ ἐτοιμασθῆς διὰ νὰ κοινωνήσῃς πνευματικῶς μὲ πλεον καλύτερον τρόπον, διηύθυνε καὶ βάλε ἀπὸ τὴν προτέραν ἐσπέραν ὅλας τὰς σκληραγωγίας καὶ τὰς πράξεις τῶν ἀρετῶν καὶ κάθε καλὸν ἔργον ὅπου ἔχει νὰ κάμῃς, εἰς τὸν σκοπὸν τοῦτον· ἦτοι, εἰς τὸ νὰ δεχθῆς πνευματικῶς τὸν Κύριόν σου· καὶ τὸ πρωῖ, καθὼς ξημερώσῃ, συλλογίσου τι καλό, τι εὐτυχία! Τι μακαριότης εἶναι εἰς ἐκείνην τὴν ψυχὴν, ὅπου ἀξίως μεταλαμβάνει μυστηριωδῶς τὸ Πανάγιον Μυστήριον τῆς εὐχαριστίας! Ἐπειδὴ εἰς αὐτὸ ἀποκτῶνται πάλιν αἱ ἀπωλεσθεῖσαι ἀρεταὶ καὶ μεταστρέφει ἡ ψυχὴ πάλιν εἰς τὴν προτέραν τῆς ὠραιότητα καὶ κοινωνοῦνται εἰς αὐτὴν οἱ καρποὶ καὶ οἱ μισθοὶ τοῦ πάθους τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ. Καὶ ἀπὸ τὴν μυστηριώδη κοινωνίαν, πέρασε εἰς τὴν πνευματικὴν κοινωνίαν καὶ συλλογιζόμενος, ὅτι αὐτὰ τὰ ἀγαθὰ σχεδὸν

ἀπολαμβάνεις νοερῶς καὶ μὲ αὐτὴν σπούδασε νὰ ἐξάψης εἰς τὴν καρδίαν σου μίαν μεγάλην ἐπιθυμίαν διὰ νὰ Τὸν δεχθῆς πνευματικῶς καὶ νοερῶς καὶ ἀφ' οὗ ἐξάψης ἀπὸ αὐτὴν, στρέψε πρὸς τὸν Κύριον καὶ εἰπέ Του.

«Ἐπειδὴ, Κύριέ μου, δὲν δύναμαι νὰ Σὲ δεχθῶ ταύτην τὴν ἡμέραν μυστηριωδῶς, κάμε ἐσύ, ὃ ἀγαθότης καὶ δύναμις ἄκτιστος, νὰ σὲ δεχθῶ ἀξίως τώρα πνευματικῶς καὶ εἰς κάθε ὥραν καὶ εἰς κάθε ἡμέραν, μὲ τὸ νὰ μοῦ δώσης νέαν χάριν καὶ δύναμιν κατὰ πάντων τῶν ἐχθρῶν μου καὶ μάλιστα, κατ' ἐκείνου τοῦ πάθους καὶ ἐχθροῦ, εἰς τὸν ὅποιον, διὰ νὰ ἀρέσω καὶ διὰ νὰ κάνω τὸ θέλημά του, ἐναντιώνομαι καὶ κάνω πόλεμον μὲ ἐσένα»³

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε΄.

Περὶ ἀποδόσεως χαρίτων καὶ εὐχαριστίας

Ἐπειδὴ ὅλον τὸ καλόν, ὅπου ἔχομεν καὶ ὅπου κάνομεν, εἶναι τοῦ Θεοῦ καὶ ἀπὸ τὸν Θεόν, διὰ τοῦτο εἴμεθα χρεῶσται νὰ Τὸν εὐχαριστοῦμεν διὰ κάθε μας καλὸν γύμνασμα, διὰ κάθε νίκην καὶ διὰ ὅλας τὰς εὐεργεσίας ὅπου ἐλάβομεν ἀπὸ τὴν εὐσπλαγγχον χεῖρα Του, τόσον τὰς φανεράς, ὅσον καὶ τὰς κρυπτάς· τόσον τὰς κοινάς, ὅσον καὶ τὰς μερικάς· ὡς γέγραπται «ἐν παντὶ εὐχαριστεῖτε· τοῦτο γὰρ θέλημα Θεοῦ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ εἰς ὑμᾶς» (Α΄ Θεσσ. ε΄ 18)· ἐπειδὴ κατὰ τὸν θεῖον Χρυσόστομον, «ἀρίστη ἐστὶν εὐεργεσίας φυλακὴ, ἢ τῆς εὐεργεσίας μνήμη καὶ ἡ διηνεκῆς εὐχαριστία»¹. Καὶ δὲ νὰ κάνομεν τοῦτο μὲ τὸν ἀρμόδιον τρόπον, πρέπει

³ Ἀλλὰ καὶ ὅσοι συγχάκις καὶ ὅταν θέλουν, δὲν δύναται νὰ λάβουν τὴν μυστηριώδη κοινωνίαν, ἤτοι νὰ μεταλάβουν τὸν ἐν τοῖς μυστηρίοις εὐρισκόμενον Χριστόν, ἢ διότι εὐρίσκονται εἰς ἔρημον τόπον, ὅπου οὔτε ἱερεὺς εἶναι οὔτε θυσιαστήριον καὶ ἐκκλησία· ἢ διότι εὐρίσκονται μὲν εἰς τὸν κόσμον, ἐμποδίζονται ὅμως ἀπὸ τοὺς πνευματικούς, ὄχι διὰ κανένα τῶν σφάλμα, ἀλλὰ διὰ τὴν ἐπικρατοῦσαν πονηρὰν καὶ διεστραμμένην συνήθειαν· οὗτοι, λέγω, ἐπειδὴ καὶ ἔχουν ἐπιθυμίαν καὶ ἀγάπην νὰ κοινωνήσουν μυστηριωδῶς τὸν Χριστόν, διὰ δὲ τὰ εἰρημένα (ἢ ἄλλα ἀναγκαῖα αἰτία) δὲν δύναται νὰ λαμβάνουν νοερῶς καὶ πνευματικῶς τὸν Χριστόν εἰς τὸν ἑαυτὸν τους, καθὼς λέγει ὁ ἱερός Νικόλαος ὁ Καβάσιλας ἐν τῇ ἐρμηνείᾳ τῆς λειτουργίας (κεφ. μβ'), διότι ὁ ἐν τοῖς μυστηρίοις εὐρισκόμενος Χριστός, νοερῶς καὶ ἀφανῶς καὶ ἀοράτως μεταδίδει εἰς αὐτοὺς τῶν ἐκ τῶν μυστηρίων ἁγιασμόν, κατὰ τὸν τρόπον ὅπου αὐτὸς ἤξευρει.

¹ Ὅθεν καὶ ὁ Ἀββᾶς Ἰσαὰκ ἔγραφε· «Ἡ εὐχαριστία τοῦ λαμβάνοντος, ἐρεθίζει τὸν διδόντα τοῦ δοῦναι δωρήματα μειζότερα τῶν προτέρων» (Λόγ. λ' σελ. 186). Τινὲς δὲ καὶ τὸ ψαλμικὸν ἐκεῖνο οὕτως ἐρμήνευσαν, ὡς ἀπὸ μέρους τοῦ Θεοῦ λεγόμενον· «Τί γάρ μοι Ὑπάρχει ἐν τῷ οὐρανῶς (εἰ μὴ εὐχαριστία δηλ.) καὶ παρὰ σοῦ (ἄνθρωπε) τι ἠθέλησα ἐπὶ τῆς γῆς; (εἰμὴ δόξαν καὶ εὐχαριστίαν δηλ.)» (Ψαλμ. οβ' 24).

να στοχασθῶμεν τὸν σκοπὸν, ἀπὸ τὸν ὁποῖον κινεῖται ὁ Θεὸς νὰ μεταδίδη εἰς ἡμᾶς τὰς χάριτάς Του.

Καὶ ἐπειδὴ εἰς κάθε εὐεργεσίαν ὁ Θεὸς κατὰ πρῶτον σκοπὸν ἐννοεῖ τὴν τιμὴν του καὶ τὴν ὑποταγὴν εἰς τὸ θέλημά Του, διὰ τοῦτο ἐσύ, πρῶτον συλλογίσου, ὅτι ἡ μεγαλυτέρα εὐχαριστία ὅπου ἠμπορεῖς νὰ κάμνης εἰς τὸν Θεὸν διὰ ὅλας τὰς εὐεργεσίας ὅπου σοῦ ἔκαμεν, εἶναι τὸ νὰ φυλάττης τὰς ἐντολάς Του, νὰ Τὸν τιμᾷς καὶ νὰ ἀκολουθῆ εἰς τὰ θελήματά Του μὲ ἐτοιμότητα. Καθὼς γέγραπται· «τι Κύριος ἐκζητεῖ παρὰ σοῦ; Ἀλλ' ἢ ἔτοιμον εἶναι πορεύεσθαι μετὰ Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου» (Μιχ. ς' 8).

Β'. Βλέπων πὼς δὲν ἔχεις τι ἄξιον διὰ καμμίαν εὐεργεσίαν, διότι δὲν ἔπραξες ἄλλο, παρὰ ἁμαρτίας καὶ ἀχαριστίας, μὲ βαθυτάτην ταπείνωσιν εἰπὲ εἰς τὸν Θεόν· «Καὶ πῶς εἶναι τοῦτο Κύριέ μου, ὅτι νὰ καταδέχεσαι, νὰ κάμνης εἰς ἐμένα τὸν νεκρὸν καὶ βρωμισμένον σκύλον τόσας εὐεργεσίας; Ἄς εἶναι τὸ ὄνομά σου εὐλογημένον εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων».

Καὶ γ', στοχαζόμενος ὅτι αὐτὸς μὲ τὰς εὐεργεσίας ὅπου σοῦ κάμνει, ζητεῖ ἀπὸ ἐσὲ νὰ Τὸν ἀγαπᾷς καὶ νὰ Τὸν δολεύης. Ἐξαψε ἀπὸ τὴν ἀγάπην ἑνὸς τοιούτου ἐρασμίου Δεσπότη καὶ ἀπὸ τὴν εἰλικρινῆ ἐπιθυμίαν νὰ δουλεύης, καθὼς Αὐτὸς θέλει. Ὅμως, διὰ τοῦτο, πρέπει νὰ κάμνης μίαν πληρεστάτην προσφορὰν τοῦ ἑαυτοῦ σου εἰς Αὐτὸν κατὰ τὸν ἀκόλουθον τρόπον.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν Σ Τ'.

Περὶ νοητῆς προσφορᾶς, ἥτοι πῶς πρέπει τινὰς νὰ προσφέρῃ νοερῶς τὸν ἑαυτὸν του εἰς τὸν Θεὸν καὶ κάθε ἔργον του.

Διὰ νὰ εἶναι ἡ προσφορὰ τοῦ ἑαυτοῦ σου ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη τελεία καὶ ἐράσμιος εἰς τὸν Θεόν, χρειάζεται δύο πράγματα· τὸ α' εἶναι νὰ ἐνώσης τὴν ἰδικὴν

σου προσφορὰν μὲ τὰς προσφοράς, ὅπου ἔκαμεν ὁ Χριστὸς πρὸς τὸν Πατέρα· τὸ ἄλλο, τὸ νὰ εἶναι ἡ θέλησις καὶ ἡ καρδία σου ξεκολλημένη ἀπὸ τὴν ἀγάπην παντὸς κτίσματος. Διὰ τὸ α΄, ἤξευρε ὅτι ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ζῶντας εἰς τούτην τὴν κοιλάδα τοῦ κλαυθμῶνος, ὄχι μόνον τὸν ἑαυτὸν του καὶ τὰ ἔργα του, ἀλλὰ καὶ ἡμᾶς, ὁμοῦ μὲ τὰ ἔργα μας, ἐπρόσφερον εἰς τὸν οὐράνιον του Πατέρα· ὥστε ὅπου αἱ προσφοραὶ αἱ ἰδικαί μας, διὰ νὰ εἶναι θεάρεστοι, πρέπει νὰ γίνονται μὲ τὴν ἔνωσιν καὶ μὲ τὴν ἐλπίδα τῶν προσφορῶν τοῦ Χριστοῦ.

Διὰ τὸ β΄, στοχάσου καλῶς πρὸ τοῦ νὰ κάμῃς τὴν προσφορὰν, ἐὰν ἡ θέλησίς σου ἔχῃ κανένα προσκόλλημα. Διότι, ἂν ἔχῃς τοιοῦτόν τι, πρέπει νὰ ξεκολλήσῃς ἐσὺ, ὅσον δύνασαι, ἀπὸ κάθε ἀγάπην καὶ νὰ προστρέξῃς εἰς τὸν Θεὸν διὰ νὰ σὲ ξεκολλήσῃ Αὐτὸς τελείως μὲ τὴν Δεξιάν Του· καὶ οὕτω νὰ ἡμπορῆς νὰ προσφέρῃς τὸν ἑαυτὸν σου εἰς τὴν θείαν Του μεγαλειότητα, λελυμένον καὶ ἐλεύθερον ἀπὸ κάθε ἄλλο πρᾶγμα. Καὶ πρόσεχε καλῶς εἰς τοῦτο. Διότι ἐὰν προσφέρῃς τὸν ἑαυτὸν σου εἰς τὸν Θεόν, ὄντα προσκολλημένον μὲ τὰ κτίσματα, δὲν τοῦ προσφέρῃς τὸν ἑαυτὸν σου, ἀλλὰ τὰ κτίσματα· ἐπειδὴ καὶ ἐσὺ δὲν εἶσαι τότε ἰδικὸς του, ἀλλὰ τῶν κτισμάτων ἐκείνων, εἰς τὰ ὅποια εἶναι προσκολλημένη ἡ θέλησίς σου· πρᾶγμα ὅπου δὲν εἶναι ἀρεστὸν εἰς τὸν Θεόν· καὶ εἶναι τὸ αὐτό, ὡσὰν νὰ ἠθελες νὰ Τὸν περιπαίξῃς. Διότι, καθὼς δὲν ἦτο δεκταὶ εἰς τὸν Θεὸν ὅσαι θυσίαι εἶχον κανένα ψεγάδι, διὸ καὶ ἐπρόσταζεν ὁ Θεὸς νὰ μὴν τοῦ προσφέρονται ὅσα ζῶα ἦσαν τυφλά, ἢ κουτσὰ ἢ εἶχον παραμικρὸν ψεγάδι. «Πάντα ὅσα ἂν ἔχῃ μῶμον ἐν αὐτῷ οὐ προσάξωσι Κυρίῳ, διότι οὐ δεκτὸν ἔσται ὑμῖν» (Λευϊτ. κβ΄ 20). Τοιουτοτρόπως, δὲν εἶναι δεκτὴ καὶ ἡ προσφορὰ τοῦ ἑαυτοῦ μας, ὅταν ἔχῃ κανένα τοιοῦτο ψεγάδι καὶ προσκόλλημα¹, ἐπειδὴ τὰ εἰς τὸν Θεὸν προσφερόμενα, πρέπει νὰ εἶναι ἄξια τοῦ Θεοῦ, κατὰ τὸν Σειράχ, λέγοντα· «προσφορὰς Κυρίῳ ἀξίως πρόσαγε» (ιδ΄ 11).

Ὅθεν, ἐκ τούτου συμβαίνει, ὅτι αἱ τόσαι προσφοραὶ τοῦ ἑαυτοῦ μας, ὅπου κάνομεν εἰς τὸν Θεόν, ὄχι μόνον νὰ μένουν κεναὶ καὶ μάταιαι καὶ χωρὶς καρπὸν, ἀλλὰ καὶ νὰ πίπτωμεν μετὰ ταῦτα εἰς διάφορα ἐλαττώματα καὶ ἁμαρτίας·

¹ Ἐπειδὴ, κατὰ τὸν μέγαν Βασίλειον (ὄρα κατ'ἐπιτομ. γγ΄)· τοῦτος εἶναι ὁ ἀγιασμός, τὸ νὰ ἀφιερῶθῃ τινὰς εἰς τὸν ἅγιον Θεόν, ὀλοκλήρως καὶ χωρὶς διακοπὴν εἰς κάθε καιρὸν· καὶ νὰ σπουδάξῃ νὰ κάμῃ ἐκεῖνα, ὅπου εἶναι ἀρεστὰ εἰς τὸν Θεόν· καὶ πρὸς τούτοις λέγει· ὅτι ἐκεῖνο ὅπου ἀφιερῶθῃ μίαν φορὰν εἰς τὸν Θεόν, εἶναι ἀσεβὲς καὶ τολμηρὸν, ἀνίσως πλέον τὸ σύρη τινὰς εἰς μεταχείρισιν κοινήν καὶ ἀνθρωπίνην.

ἠμποροῦμεν, ναί, νὰ προσφέρομεν τὸν ἑαυτὸν μας εἰς τὸν Θεόν, ἀγκαλὰ καὶ προσκολλημένον εἰς τὰ κτίσματα· ἀλλὰ μὲ σκοπὸν, διὰ νὰ μᾶς λύσῃ ἡ ἀγαθότης τοῦ ἀπὸ ἐκεῖνα τὰ δεσμά, ὅπου εἴμεθα προσκολλημένοι καὶ ἔτσι νὰ ἠμποροῦμεν μετὰ ταῦτα νὰ δοθῶμεν ὀλοκλήρως εἰς τὴν θείαν Του μεγαλειότητα καὶ εἰς τὴν δούλευσίν Του. Καὶ τοῦτο πρέπει νὰ τὸ κάμνομεν πολλάκις καὶ μὲ μεγάλην διάθεσιν καὶ ἀγάπην τῆς καρδίας μας.

Ἄς εἶναι λοιπὸν ἡ πρὸς τὸν Θεὸν προσφορά σου, ἀδελφέ, χωρὶς προσκόλλημα, χωρὶς κανένα ἴδιόν σου θέλημα καὶ χωρὶς νὰ προσέχῃς, οὔτε εἰς ἐπίγεια ἀγαθὰ, οὔτε εἰς οὐράνια, ἀλλ'εἰς μόνον τὸ θέλημα καὶ τὴν πρόνοιαν τοῦ Θεοῦ· εἰς τὸν ὅποιον χρεωστεῖς ὅλος νὰ ὑποτάσσεσαι καὶ νὰ θυσιάζεσαι, ὡς ὀλοκαύτωμα παντοτεινόν. Καὶ λησμονῶντας κάθε κτιστὸν πρᾶγμα, νὰ τοῦ λέγῃς· «Ἴδού, Κύριέ μου καὶ πλάστη μου, ὅπου προσφέρω ὅλον καὶ κάθε θέλημα ἰδικόν μου εἰς τὴν χεῖρα τοῦ θελήματός σου καὶ τῆς αἰωνίου προνοίας σου· κάμε λοιπὸν εἰς ἐμέ'να, ἐκεῖνο ὅπου σοῦ φαίνεται καὶ ὅπου σοῦ ἀρέσει, εἰς τὴν ζωὴν μου, εἰς τὸν θάνατόν μου καὶ μετὰ τὸν θάνατόν μου καὶ εἰς ὅλην μου τὴν διαμονὴν καὶ αἰωνιότητα».

Ἄν κάμῃς τὴν προσφορὰν σου κατὰ τοῦτον τὸν τρόπον καθαρῶς (τὸ ὅποιον θέλεις γνωρίσει, ὅταν σοῦ συνέβουν ἐναντιώματα εἰς αὐτό), ἀπὸ ἐπίγειος, θέλεις γίνῃς εὐαγγελικὸς πραγματευτὴς καὶ εὐτυχέστατος. Διότι ἐσὺ θέλεις εἶσαι τοῦ Θεοῦ καὶ ὁ Θεὸς θέλει εἶναι ἰδικός σου· ἐπειδὴ καὶ Αὐτὸς εἶναι πάντοτε οἰκεῖος ἐκείνων τῶν ἀνθρώπων, οἵτινες σηκώνουσι τὸν ἑαυτὸν τους ἀπὸ τὰ κτίσματα, ἀκόμη καὶ ἀπὸ τὸν ἑαυτὸν τους καὶ δίδονται ὅλοι διόλου καὶ θυσιάζονται εἰς τὴν θείαν Του μεγαλειότητα. Τώρα λοιπὸν, σὺ τέκνον, βλέπεις ἐδῶ ἓνα τρόπον δυνατώτατον, διὰ νὰ νικήσῃς ὅλους τοὺς ἐχθρούς σου. Διότι ἂν σὲ ἐνώσῃ οὕτω μὲ τὸν Θεὸν ἡ ρηθεῖσα προσφορά, σὺ γίνεσαι ὅλος ἰδικός Του καὶ αὐτὸς ὅλος ἰδικός σου· ὅθεν ποῖος ἐχθρὸς εἰς τὸ ἐξῆς καὶ ποία δύναμις θέλει δυνηθῆ ποτὲ νὰ σὲ βλάψῃ;

Ὅταν δὲ θέλῃς νὰ Τοῦ προσφέρῃς κανένα σου ἔργον, ὡσὰν νηστείαν, προσευχὴν, κάθε πρᾶξιν ὑπομονῆς καὶ ἄλλα καλὰ ἔργα, γύρισε πρῶτον, ὡς προείπομεν, τὸν νοῦν σου εἰς τὴν προσφορὰν ὅπου ὁ Χριστὸς ἔκαμε πρὸς τὸν

Πατέρα, τῶν νηστειῶν Του, τῶν προσευχῶν Του, τῆς ὑπομονῆς Του καὶ τῶν ἄλλων ἔργων Του· καὶ ἔτσι μὲ τὸ θάρρος τῆς δυνάμεως αὐτῶν πρόσφερε Του καὶ τὰ ἰδικά σου. Ἀνίσως δὲ θελήσης νὰ κάμῃς εἰς τὸν οὐράνιον Πατέρα προσφορὰν τῶν ἔργων τοῦ Χριστοῦ διὰ τὰ χρέη σου θέλεις τὴν κάμει οὕτω.

Δὸς ἓνα γενικὸν βλέμμα εἰς ὅλας τὰς ἁμαρτίας σου, μερικὲς δὲ φορές καὶ εἰς κάθε μίαν σου ἁμαρτίαν καὶ βλέποντας καθαρῶς ὅτι δὲν εἶναι δυνατὸν σὺ ἀφ' ἑαυτοῦ σου διὰ τὰς τόσας σου ἁμαρτίας νὰ ἐξιλεώσης τὴν ὀργὴν τοῦ Θεοῦ, οὔτε νὰ θεραπεύσης τὴν θείαν Του δικαιοσύνην, ἐξ ἀνάγκης θέλεις προστρέξει εἰς τὴν ζωὴν καὶ τὸ πάθος τοῦ Υἱοῦ Του, λογιάζοντας κανένα ἔργον Του θετέον², ἢ ὅταν ἐνήστευεν ἢ ἐπροσηύχετο ἢ ἐβασανίζετο ἢ ἔχυνε τὸ αἷμα Του· ἐνθα θέλεις ἰδῆ ὅτι διὰ νὰ καταπραῦνη τὸν Πατέρα διὰ τὸ χρέος τῶν ἁμαρτιῶν σου τοῦ ἐπρόσφερον ἐκεῖνα τὰ ἔργα, ἐκεῖνα τὰ πάθη, ἐκεῖνο τὸ αἷμα, σὰν νὰ τοῦ ἔλεγεν :

«Ἰδού, ὦ Πάτερ αἰώνιε, ὅπου κατὰ τὸ θέλημά σου θεραπεύω τὴν δικαιοσύνην Σου ὑπερπλουσίως διὰ τὰς ἁμαρτίας καὶ διὰ τὰ χρέη τούτου τοῦ δούλου σου· ἅς εὐχαριστηθῆ λοιπὸν ἡ θεία Σου μεγαλειότης νὰ Τὸν συγχωρήσης καὶ νὰ Τὸν δεχθῆς εἰς τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐκλεκτῶν Σου». Ὅθεν σὺ τότε αὐτὴν τὴν ἰδίαν προσφορὰν καὶ αὐτὰς τὰς ἰδίας δεήσεις πρόσφερε διὰ λόγου σου εἰς τὸν αὐτὸν Πατέρα, προσκαλῶντας Τον νὰ σὲ ἐλευθερώσῃ ἀπὸ κάθε χρέος διὰ μέσου τῆς ἐκείνων δυνάμεως. Καὶ τοῦτο θέλεις κινηθῆ νὰ κάμῃς ὄχι μόνον περνῶντας ἀπὸ ἓνα εἰς ἄλλον μυστήριον τῆς ζωῆς καὶ τοῦ πάθους Του, ἀλλὰ ἀκόμη καὶ ἀπὸ μίαν εἰς ἄλλην μερικωτέραν πρᾶξιν τοῦ κάθε του μυστηρίου καὶ ὄχι μόνον διὰ λόγους σου, ἀλλὰ καὶ δι' ἄλλους ἀκόμη ἢμπορεῖς νὰ μεταχειρισθῆς τοῦτον τὸν τρόπον τῆς προσφορᾶς.

² Σημείωσε, ὅτι κάθε ἔργον καὶ κάθε εἶδος τοῦ πάθους τοῦ Κυρίου μας, λέγεται ἀπὸ τινος διδασκάλου μυστήριον· ἐπειδὴ καὶ κάθε ἓνα ἀπὸ αὐτά, περιέχει ἓνα μυστηριῶδες νόημα· δι' ὃ καὶ παρακάτω εἰς τοῦτο τὸ κεφάλαιον λέγει νὰ περνοῦμεν ἀπὸ ἓνα εἰς ἄλλο μυστήριον τῆς ζωῆς καὶ τοῦ πάθους Του· ὅθεν τοῦτο μαθὼν μὴ ἀμφέβαλε.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ΄.

Περὶ τῆς αἰσθητῆς εὐλαβείας καὶ περὶ ψυχρότητος καὶ ξηρασίας
τῆς αὐτῆς εὐλαβείας.

Ἡ αἰσθητικὴ εὐλάβεια, ἡγουν τὸ νὰ αἰσθάνεσαι, ἀδελφέ, ἐσωτερικῶς τὸν ἑαυτὸν σου, πῶς εἶσαι εἰς τὰ θεῖα πρόθυμος, ἀγαπητικός, κατανυκτικός καὶ εὐλαβής, τοῦτο προέρχεται, πότε ἀπὸ τὴν φύσιν¹, πότε ἀπὸ τὸν διάβολον² καὶ πότε ἀπὸ τὴν χάριν, Ἀπὸ τοὺς καρπούς της ἡμπορεῖς νὰ διακρίνης πόθεν προέρχεται. Διότι, ἂν δὲν ἀκολουθήσῃ εἰς ἐσὲ καλυτέρευσις ζωῆς, ἔχεις νὰ ἀμφιβάλλῃς ὅτι εἶναι ἀπὸ τὸν διάβολον ἢ ἀπὸ τὴν φύσιν· καὶ τόσον περισσότερον, ὅσον αὐτὴ ἢ εὐλάβεια εἶναι συνοδευμένη ἀπὸ περισσοτέραν ὄρεξιν, γλυκύτητα καὶ προσκόλλημας καὶ ἀπὸ κάποιον ψῆφος τοῦ ἑαυτοῦ σου. Ὅταν λοιπὸν αἰσθανθῆς νὰ γλυκαίνεται ὁ νοῦς σου ἀπὸ πνευματικὰς γεύσεις καὶ νοήματα, μὴ στέκης νὰ διαλογίζεσαι ἀπὸ ποῖον μέρος σοῦ ἔρχονται, μήτε νὰ στηρίζεσαι εἰς αὐτάς, μήτε νὰ ἀφήνης τὸν νοῦν σου νὰ εὐγαίνῃ ἀπὸ τὴν ταπεινὴν γνῶσιν τοῦ ἑαυτοῦ σου· ἀλλὰ μὲ περισσοτέραν ἐπιμέλειαν καὶ μὲ περισσότερον μῖσος τοῦ ἑαυτοῦ σου, σπούδασε νὰ κρατῆς ἐλευθέραν τὴν καρδίαν σου ἀπὸ κάθε προσκόλλημα, ἀγκαλὰ καὶ πνευματικὸν. Καὶ ἐπεθύμα μόνον τὸν Θεὸν καὶ τὸ ἀρεστὸν αὐτῷ.

Ὅμοίως καὶ ἡ ψυχρότης καὶ ξηρασία τῆς εὐλαβείας καὶ κατανύξεως, προέρχεται καὶ αὐτὴ ἀπὸ τὰς ρηθείσας τρεῖς αἰτίας· ἀπὸ τὸν διάβολον, διὰ νὰ ἐμποδίξῃ τὸν νοῦν καὶ νὰ τὸν διαστρέφῃ ἀπὸ τὰ πνευματικὰ ἔργα, εἰς τὰς ματαιότητας καὶ ἡδονὰς τοῦ κόσμου· ἀπὸ ἡμᾶς, διὰ τὰς ἀμαρτίας μας καὶ προσκολλήματα, ὅπου ἔχομεν εἰς τὰ γήϊνα καὶ ἀπὸ τὴν ἀμέλειάν μας· καὶ ἀπὸ τὴν χαράν, διὰ τὰ ἐξῆς αἴτια ταῦτα· ἡγουν, ἢ διὰ νὰ μᾶς δώσῃ αὐτὴ εἶδησιν νὰ εἴμεθα πλέον ἐπιμελεῖς καὶ νὰ ἀφήσωμεν κάθε προσκόλλημα καὶ ἀσχολίαν, ὅπου δὲν εἶναι τοῦ Θεοῦ, οὔτε τελειώνει εἰς τὸν Θεόν· ἢ διὰ νὰ γνωρίζομεν ἐμπράκτως, ὅτι κάθε μας καλὸν προέρχεται ἀπὸ Αὐτὸν μόνον· ἢ διὰ νὰ τιμῶμεν περισσότερον εἰς τὸ

¹ Χάριν λόγου, καθὼς εἶναι μερικοὶ εὐλαβεῖς καὶ εὐκατάνυκτοι φυσικά, ὡς αἱ γυναῖκες καὶ ὅσοι ἔτυχον κρᾶσιν ἀπαλῆν ἐκ φύσεως.

² Ἀπὸ τὸν διάβολον λέγονται ὅτι κατανύγονται καὶ εἶναι εὐλαβεῖς, ὅσοι ποιῶσι ταῦτα καὶ ἀπὸ κενοδοξίαν καὶ ἀνθρωπαρέσκειαν, ἢ ἀπὸ ὑπόκρισιν ἢ ἀπὸ μέθην ἢ καὶ ἄλλα τοιαῦτα πάθη.

ἐρχόμενον τὰ χαρίσματά Του καὶ νὰ εἴμεθα ταπεινότεροι καὶ νὰ προσέχομεν εἰς τὸ νὰ τὰ φυλάττομεν· ἢ διὰ νὰ ἐνούμεθα πλέον σφικτῶς μετὰ τὴν θεϊαν Του μεγαλειότητα, μετὰ τὴν παντελῆ ἀπάρνησιν τοῦ ἑαυτοῦ μας· ἀκόμη καὶ εἰς αὐτὰς τὰς πνευματικὰς τρυφάς, ἵνα μὴ προσκολλοῦντες εἰς αὐτὰς τὴν ἀγάπην μας, χωρίσωμεν εἰς δύο τὴν καρδίαν μας, τὴν ὁποίαν ὁ Θεὸς θέλει ὅλην διὰ λόγου Του· ἢ καὶ διότι Αὐτὸς εὐαρεστεῖται διὰ ὠφέλειάν μας, νὰ μᾶς βλέπη νὰ πολεμοῦμεν μετὰ ὅλας μας τὰς δυνάμεις καὶ μετὰ αὐτὴν τὴν ἰδίαν χρῆσιν τῆς χάριτός Του.

Λοιπὸν ἂν αισθανθῆς ὅτι εἶσαι ψυχρὸς καὶ ξηρὸς καὶ δὲν ἔχεις εἰς τὰ θεῖα τὴν πρέπουσαν εὐλάβειαν καὶ ἀγάπην καὶ κατάνυξιν, ἐλθὲ εἰς τὸν ἑαυτόν σου, νὰ ἰδῆς, διὰ ποῖον σου ἐλάττωμα σοῦ ἀφῆρέθη ἡ τοιαύτη εὐλάβεια· καὶ πολέμησε κατ'ἐκείνου, ὄχι διὰ νὰ λάβῃς τὴν αἴσθησιν τῆς χάριτος, ἀλλὰ διὰ νὰ ἀφαιρέσης ἀπὸ τὸν ἑαυτόν σου ἐκεῖνο ὅπου δὲν ἀρέσει τοῦ Θεοῦ. Ἐὰν δὲ τὸ ἐλάττωμα καὶ τὴν αἰτίαν δὲν εὔρησ, ἢ αἰσθητὴ σου εὐλάβεια, ἅς εἶναι ἡ ἀληθὴς εὐλάβεια· ἦτοι ἡ πρόθυμος ὑποταγὴ εἰς τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ. Διὰ τοῦτο σπούδασον νὰ μὴν ἀφήσης διὰ κανένα αἴτιον τὰ πνευματικὰ σου γυμνάσματα, ἀλλὰ νὰ τὰ ἀκολουθῆς μετὰ ὅλην σου τὴν δύναμιν, ἀγκαλὰ καὶ νὰ σοῦ φαίνονται ἄκαρπα καὶ ἀνωφελῆ, πίνοντας ἐκουσίως τὸ ποτήριον τῆς πικρότητος, τὸ ὁποῖον σοῦ δίδει μετὰ τὴν ψυχρότητα τῆς εὐλαβείας καὶ στέρησιν τῆς πνευματικῆς γλυκύτητος, τὸ ἀγαπητικὸν θέλημα τοῦ Θεοῦ.

Καὶ μὴ θέλῃς νὰ ἀκολουθῆς μοναχὰ τὸν Ἰησοῦν, ὅταν ὑπάγῃ εἰς τὸ ὄρος τὸ Θαδῶριον· ἀλλὰ νὰ τὸν ἀκολουθῆς καὶ ὅταν ὑπάγῃ εἰς τὸ ὄρος τοῦ Γολγοθᾶ· ἦγουν, μὴ θέλῃς μόνον νὰ αισθάνεσαι ἔνδοθὲν σου τὸ θεϊκὸν φῶς καὶ τὰς πνευματικὰς χαρὰς καὶ γλυκύτητας, ἀλλὰ νὰ θέλῃς καὶ τὰς σκοτώσεις καὶ τὰς λύπας καὶ στενοχωρίας καὶ πικρὰ φαρμάκια ὅπου γεύεται ἡ ψυχὴ ἀπὸ τοὺς πειρασμοὺς τῶν δαιμόνων, ἐσωτερικοὺς καὶ ἐξωτερικοὺς. Καὶ ἐὰν καμμίαν φορὰν ἢ τοιαύτη ψυχρότης καὶ ξηρασία εἶναι συνοδευομένη ἀπὸ τόσον πολλὰς σκοτεινάδας τοῦ νοῦ, ὥστε ὅπου ἐσὺ νὰ μὴν ἠξερῆς οὔτε τι νὰ κάμῃς, οὔτε ποῦ νὰ

στραφῆς³, με ὅλα ταῦτα, μὴ φοβηθῆς, ἀλλὰ στέκου στερεὸς εἰς τὸν σταυρὸν, μακρὰν ἀπὸ κάθε ἐπίγειον ἡδονὴν, ὅπου ἠθέλαν τοῦ προσφέρει ὁ κόσμος ἢ τὰ κτίσματα. Κρύπτε δὲ καὶ τὸ πάθος σου τοῦτο ἀπὸ κάθε πρόσωπον καὶ φανέρωνέ το μόνον εἰς τὸν πνευματικὸν σου πατέρα· ἀλλὰ καὶ εἰς αὐτὸν νὰ τὸ φανερώνης, ὄχι διὰ νὰ ἐλαφρωθῆς ἀπὸ τὸ βάσανον, ἀλλὰ διὰ νὰ σοῦ ἐρμηνεύσῃ τὸν τρόπον νὰ τὸ ὑποφέρῃς, καθὼς εἶναι ἀρεστὸν εἰς τὸν Θεόν⁴.

Πρὸς τούτοις, τὰς προσευχάς, τὰς θείας μεταλήψεις καὶ ἄλλα σου γυμνάσματα καὶ ἀγῶνας, μὴ τὰ μεταχειρίζεσαι διὰ τὰς θεϊκὰς γλυκάδας καὶ διὰ νὰ καταβαίνῃς ἀπὸ τὸν σταυρὸν καὶ ἐκκοπῆν τοῦ θελήματός σου, ἀλλὰ διὰ νὰ λαμβάνῃς δύναμιν, νὰ ἀνυψώῃς τὸν σταυρὸν εἰς μεγαλυτέραν δόξαν τοῦ Ἐσταυρωμένου, με τὸ νὰ εὐχαριστῆσαι εἰς ἐκεῖνο ὅπου Αὐτὸς θέλει καὶ καθὼς τὸ θέλει. Καὶ ἀνίσως καμμίαν φοράν, διὰ τὴν σύγχυσιν τοῦ νοός σου, δὲν ἠμπορῆς νὰ μελετᾷς καὶ νὰ προσεύχεσαι κατὰ τὴν συνήθειάν σου, μελέτα με τὸν καλύτερον τρόπον ὅπου ἠμπορεῖς· καὶ ἐκεῖνο ὅπου δὲν ἠμπορεῖς νὰ κάμῃς με τὸν νοῦν, βιάσου νὰ τὸ κάμῃς με τὴν θέλησιν καὶ με τὰ λόγια, ὀμιλῶντας με τὸν ἑαυτὸν σου καὶ με τὸν Θεὸν καὶ θέλεις ἰδῆ ἀποτελέσματα θαυμάσια καὶ θέλει λάβει ἡ καρδιά σου ἀναψυχὴν καὶ δύναμιν.

Λοιπὸν, ἐν τῷ καιρῷ τοῦ σκοτισμοῦ τοῦ νοός σου, ἠμπορεῖς νὰ λέγῃς, «ἵνα τι περίλυπος εἶ ἡ ψυχὴ μου; Καὶ ἵνα τι συνταράσσης με; Ἐλπίσον ἐπὶ τὸν Θεόν, ὅτι ἐξομολογήσομαι αὐτῷ, σωτήριον τοῦ προσώπου μου καὶ ὁ Θεὸς μου» (Ψαλμ. μβ' 6)· «Ἴνα τι, Κύριε, ἀφέστηκας μακρόθεν; Ὑπερορᾷς ἐν εὐκαιρίαις ἐν θλίψεσι;» (Ψαλμ. θ' 22)· μὴ ἐγκαταλείπῃς με, Κύριε ὁ Θεός μου, μὴ ἀποστῆς ἀπ' ἐμοῦ» (Ψαλμ. λζ' 22). Καὶ ἐνθυμούμενος τὴν ἱερὰν διδασκαλίαν, ὅπου ὁ Θεὸς ἐνέπνευσεν ἐν τῷ καιρῷ τῶν θλίψεων εἰς τὴν Σάρραν, τὴν ἠγαπημένην γυναῖκα τοῦ Τωβίτ, μεταχειρίσου αὐτὴν καὶ ἐσύ, λέγων με ζωντανὴν φωνήν· «Τοῦτο δὲ βεβαίως ἔξει πᾶς ὁ θεραπεύων σε· ὅτι ἡ ζωὴ αὐτὴ, ἐὰν εἰς δοκιμασίαν ἔσται, στεφανωθήσεται·

³ Ανάγνωθι τὸν νζ' λόγον τοῦ Ἀββὰ Ἰσαὰκ καὶ ἐκεῖ θέλεις ἰδῆ τὴν ἀλλοίωσιν ὅπου λαμβάνει ἡ ψυχὴ καὶ τὴν σκότωσιν ἐπὶ σκοτώσει καὶ τὴν ἀπόγνωσιν καὶ τὸν φόβον καὶ τὸν δισταγμὸν περὶ πίστεως καὶ τὰς βλασφημίας καὶ πῶς καὶ διατι καὶ ποῖοι ταῦτα πάσχουσι καὶ πῶς θεραπεύονται.

⁴ Καὶ ὁ θεῖος Ἰσαὰκ, λέγει ἐν τῷ αὐτῷ λόγῳ, ὅτι χρειάζεται ὁ ταῦτα πάσχων, ἄνθρωπον πεφωτισμένον καὶ ὅπου νὰ ἔχη πείραν καὶ δοκιμὴν εἰς τὰ τοιαῦτα, διὰ νὰ φωτισθῇ ἀπὸ αὐτὸν καὶ νὰ δυναμωθῇ.

ἐὰν δὲ ἐν θλίψει ἔσται, ἐλευθερωθήσεται· κἂν ἐν διαφορᾷ ἔσται, παρὰ τὸ ἔλεός σου ἐλθεῖν οὐκ ἔξεστιν· οὐ γὰρ εὐφραίνεσαι ἐν ταῖς ἀπωλείαις ἡμῶν· ἐπειδὴ, μετὰ τὸν κλύδωνα, γαλήνην ποιεῖς καὶ μετὰ τοὺς θρήνους καὶ κλαυθμούς, χαρὰν διαχέεις· εἶη τὸ ὄνομά σου, ὁ Θεὸς τοῦ Ἰσραὴλ εὐλογημένον εἰς τοὺς αἰῶνας» (Τωβίτ).

Ἀκόμη θέλεις ἐνθυμηθῆ τὸν Χριστόν, ὅστις εὐρισκόμενος εἰς τὸν κῆπον καὶ εἰς τὸν σταυρόν, διὰ περισσοτέραν Του βάσανον, ἦτο ἀπὸ τὸν οὐράνιον Του Πατέρα, κατὰ τὸ αἰσθητικὸν Αὐτοῦ μέρος, ἐγκαταλελειμμένος· ὅθεν, μετὰ τὴν ἐνθύμησιν αὐτήν, ὑποφέροντας καὶ σὺ τὸν σταυρόν, θέλεις εἰπῆ μετὰ ὅλην τὴν καρδίαν σου· «Γενηθήτω, Κύριε, τὸ θέλημά σου οὐχ ὡς ἐγὼ θέλω, ἀλλ' ὡς σύ» (Ματθ. κς' 39). Καὶ κάμνοντας οὕτως, ἡ ὑπομονὴ σου καὶ ἡ προσευχὴ σου θέλουν ἀνυψῶσαι φλόγας τῆς θυσίας τῆς καρδίας σου, ἕως ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ· καὶ ἐσὺ θέλεις μένει ἀληθινὸς εὐλαβῆς· ἐπειδὴ ὡς εἶπον, ἡ ἀληθῆς εὐλάβεια, εἶναι μία ζωντανὴ προθυμία τῆς θελήσεως καὶ μία ἀγάπη στερεὰ νὰ ἀκολουθῆ τὸν Χριστόν μετὰ τὸν σταυρόν εἰς τοὺς ὅμους εἰς κάθε στράταν, ὅπου Αὐτὸς μᾶς προσκαλεῖ πρὸς τὸν ἑαυτὸν Του· καὶ τὸ νὰ θέλομεν τὸν Θεόν, διὰ τὸν Θεόν· ἤγουν, διότι ἔτσι θέλει ὁ Θεός· καὶ πάλιν, τὸ νὰ ἀφήνομεν καμμίαν φορὰν τὸν Θεόν, διὰ τὸν Θεόν· ἤγουν, διότι ἔτσι θέλει ὁ Θεός. Διότι ἂν ἤθελαν νὰ μετροῦν οἱ ἄνθρωποι τὴν προκοπὴν τους, ἀπὸ αὐτὴν τὴν ἀληθῆ εὐλάβειαν καὶ ὄχι ἀπὸ τὴν αἰσθητικὴν, ἤγουν, ἀπὸ μόνον τὸ νὰ αἰσθάνονται εἰς τὴν καρδίαν των τὴν πνευματικὴν γλυκύτητα τῆς χάριτος· βέβαια, δὲν ἤθελαν πλανῶνται οὔτε ἀπὸ τὸν ἑαυτὸν τους, οὔτε ἀπὸ τὸν διάβολον, οὔτε ἤθελαν θλίβονται ἀνωφελῶς· μάλιστα ἤθελαν εὐχαριστεῖ τὸν Θεόν διὰ ἓνα τοιοῦτον καλόν, ὅπου τοὺς κάνει καὶ ἤθελαν προσέχουν μετὰ μεγαλυτέραν θερμότητα, εἰς τὸ νὰ δουλεύουν τὴν θεῖαν Του μεγαλειότητα, ὅπου κυβερνᾷ τὸ πᾶν· καὶ συγχωρεῖ τὰ τοιαῦτα πολλάκις εἰς δόξαν ἰδικὴν Του καὶ εἰς ὠφέλειαν ἰδικὴν μας.

Ὅθεν πλανῶνται μερικοί, οἱ ὅποιοι μετὰ φόβον καὶ φρόνησιν, ἀποφεύγουν μετὰ ἀπὸ τὰς ἀφορμὰς τῶν ἁμαρτιῶν· ἐνοχλούμενοι δε, πότε μετὰ ἀπὸ φρικτοὺς καὶ ἀσχήμους λογισμούς, πότε δὲ ἀπὸ ἐνύπνια φοβερὰ καὶ αἰσχροῦ, συγχύζονται καὶ μικροψυχοῦν καὶ νομίζουν πῶς ἐγκατελείφθησαν καὶ ἐμάκρυναν παντάπασιν ἀπὸ

τὸν Θεὸν· καὶ οὕτω μένουσιν πολὺ μαραμμένοι καὶ σχεδὸν κινδυνύουσιν νὰ ἀπελπισθοῦν· καὶ ἀφήνοντες κάθε καλὴν ἄσκησιν τῶν ἀρετῶν, μεταστρέφουσιν εἰς τὴν Αἴγυπτον τῶν παθῶν καὶ δὲν καταλαμβάνουσιν καλῶς τὴν χάριν, ὅπου τοὺς κάνει ὁ Θεός, ὅστις τοὺς ἀφήνει νὰ ἐνοχλοῦνται ἀπὸ αὐτὰ τὰ πνεύματα τοῦ πειρασμοῦ, διὰ νὰ τοὺς φέρῃ εἰς τὴν ταπεινὴν γνῶσιν τοῦ ἑαυτοῦ των καὶ νὰ πλησιάσουσιν εἰς αὐτόν, ὡς ἀσθενεῖς καὶ ἔχοντες χρεῖαν βοηθείας. Ὅθεν, ἀχαρίστως παραπονοῦνται δι' ἐκεῖνο ὅπου ἔπρεπε μάλιστα νὰ εὐχαριστοῦν τὴν ἄπειρόν Του ἀγαθότητα.

Εἰς τοιαῦτα λοιπὸν συμβάντα, ἐκεῖνο ὅπου πρέπει νὰ κάμνης ἐσύ, εἶναι τοῦτο· νὰ καταβυθισθῆς εἰς σκέψιν καὶ στοχασμὸν τῆς διεστραμμένης σου κλίσεως, τὴν ὁποῖαν θέλει ὁ Θεός, διὰ καλὸν ἰδικόν σου, νὰ γνωρίσης πῶς εἶναι ἔτοιμος νὰ πίπτῃ εἰς τὸ κάθε βαρύτερον κακόν· καὶ πῶς χωρὶς τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ, ἤθελες κρημισθῆ εἰς ἄκραν φθοράν. Ἐπειτα ἐκ τούτου, εἰσελθε εἰς τὴν ἐλπίδα καὶ πεποίθησιν, ὅτι ὁ Θεός εἶναι ἔτοιμος διὰ νὰ σοῦ βοηθήσῃ· ἐπειδὴ σὲ κάμνει νὰ βλέπῃς τὸν κίνδυνον καὶ θέλει νὰ σὲ σύρῃ πλησιέστερά Του, παρακινῶντας σε νὰ προσεύχῃσαι καὶ νὰ προστρέχῃς εἰς Αὐτόν, εἰς τὸν ὁποῖον χρεωστεῖς διὰ τοῦτο νὰ ἀποδίδῃς ταπεινὰς εὐχαριστίας. Καὶ ἅς εἶσαι βέβαιος, ὅτι παρόμοιοι πειρασμοὶ καὶ, ἢ βλάσφημοι εἶναι ἢ πονηροὶ ἢ αἰσχροὶ λογισμοὶ ὅπου σὲ πειράζουν, καλύτερα διώκονται μὲ μίαν ὑπομονητικὴν καρτερίαν καὶ μὲ μίαν ἐπιδέξιον ἀποστροφὴν καὶ τελείαν καταφρόνησιν, παρὰ μὲ μίαν περισπούδαστον ἀντίστασιν καὶ ἀντιρρητικὸν πόλεμον. Καὶ ὄρα εἰς τὴν πρώτην ὑποσημείωσιν τοῦ ιγ' Κεφαλαίου τοῦ α' μέρους.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν Η'.

Περὶ ἐξετάσεως τῆς συνειδήσεως.

Διὰ τὴν ἐξέτασιν τῆς συνειδήσεως, συλλογίσου τρία πράγματα· τὰ σφάλματα τῆς κάθε ἡμέρας, τὴν αἰτίαν τῶν τοιοούτων σφαλμάτων καὶ τὴν στεροκαρδίαν καὶ προθυμίαν ὅπου ἔχεις νὰ πολεμήσῃς αὐτὰ καὶ νὰ ἀποκτήσῃς τὰς ἐναντίας των ἀρετάς. Διὰ τὰ σφάλματα, κάμε ἐκεῖνο ὅπου σοῦ εἶπα εἰς τὸ κς' κεφάλαιον, ὅταν πληγωθῶμεν, τι πρέπει νὰ κάμνομεν κτλ. Διὰ τὴν αἰτίαν αὐτῶν

βίασε τὸν ἑαυτὸν σου νὰ τὴν πολεμήσης, νὰ τὴν κατατροπώσης καὶ νὰ τὴν ρίψης εἰς τὴν γῆν. Διὰ τὴν προθυμίαν, εἰς τὸ νὰ κάμνης τοῦτο καὶ νὰ ἀποκτήσης τὰς ἀρετάς, δυνάμωσε τὴν θέλησίν σου μετὰ τὴν ἀπιστίαν τοῦ ἑαυτοῦ σου· ἤγουν, μετὰ τὸ νὰ μὴ θαρρῆς οὐδέποτε εἰς τὸν ἑαυτὸν σου· μετὰ τὴν ἐλπίδα καὶ θάρρος εἰς τὸν Θεόν, μετὰ τὴν προσευχὴν καὶ μετὰ τὸ μῖσος κατὰ τῶν πράξεων τῆς κακίας, μετὰ τὴν ἐπιθυμίαν δὲ τῶν πράξεων τῆς ἐναντίας ἀρετῆς.

Σπούδαζε δε, ἀδελφέ, νὰ φυλάττης πάντοτε εἰς κάθε σου λογισμὸν καὶ λόγον καὶ ἔργον, συνείδησιν ἀκατάγνωστον· ἤγουν, τὸ νὰ μὴ σὲ κατηγορῆ καὶ νὰ σὲ τύπτῃ ἢ συνείδησίς σου εἰς κανένα πρᾶγμα· ὅτι ὅποιος ἐξετάζη κατὰ βάθος τὴν ὀρθὴν καὶ ἀγίαν συνείδησιν, δὲν εἶναι τρόπος νὰ σφάλῃ ποτὲ ἢ ἐὰν σφάλῃ, νὰ μὴ διορθωθῆ· ἐπειδὴ, αὕτη εἶναι ὁ νόμος ὁ φυσικὸς, ὅπου ἔδωκεν ὁ Θεὸς εἰς τὰς καρδίας τῶν ἀνθρώπων, διὰ νὰ τοὺς ὀδηγῆ πάντοτε ὡσὰν λύχνος, εἰς ὅλα τὰ καλὰ. Καθὼς εἶπεν ὁ ἅγιος Νεῖλος· «λύχνω πρὸς τὰς πράξεις σου τῷ συνειδότη κέχρησο». Καὶ ὁ ἀπόστολος εἶπεν, ὅτι· «τὸ ἔργον τοῦ νόμου τοῦ Θεοῦ, γραπτὸν ἐστὶ ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν» (Ρωμ. β' 15).

Εἰς τέσσαρα δὲ πράγματα χρεωστεῖς νὰ φυλάττης ἀκατηγόρητον τὴν συνείδησιν· πρὸς τὸν Θεόν· πρὸς τὸν ἑαυτὸν σου· πρὸς τὸν πλησίον σου καὶ πρὸς τὰ ἄλλα πράγματα. Καὶ πρὸς μὲν τὸν Θεόν, πρέπει νὰ ἐξετάζῃς τὴν συνείδησίν σου, ἂν ἐφύλαξες ὅλα ἐκεῖνα, ὅπου ἔχεις χρέος νὰ φυλάττης πρὸς Αὐτόν· ἤγουν ἂν φυλάττης ὅλας τὰς ἐντολάς Του, ἕως καὶ τὰς πλέον παραμικράς¹ καὶ ἂν τὸν

¹ Ὁ μέγας Βασίλειος ἐν τῷ προοιμίῳ τῶν κατὰ πλάτος ὄρων του, σοφώτατα καὶ πλατύτατα ἀποδεικνύει, ὅτι χρεωστοῦν ὅλοι οἱ χριστιανοὶ μικροὶ καὶ μεγάλοι, νὰ φυλάττουν ὅλας τὰς ἐντολάς, ὅπου μᾶς προστάζει ὁ Κύριος εἰς τὸ ἱερὸν Εὐαγγέλιον, χωρὶς νὰ ἐξαίρεθῃ καμμία ἀπὸ αὐτάς. Α'. Διότι ὁ Κύριος ἀποστέλλοντάς τοὺς μαθητάς Του εἰς τὸ κήρυγμα, τοὺς εἶπε νὰ διδάξωσιν ὅλα τὰ ἔθνη, διὰ νὰ φυλάττουν ὅσας ἐντολάς αὐτὸς τοὺς παρήγγειλε· «Πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη, διδάσκοντες αὐτοὺς τηρεῖν πάντα, ὅσα ἐνετειλάμην ὑμῖν» (Ματθ. κη')· οὐχὶ δηλαδὴ, ἄλλας μὲν ἐντολάς νὰ φυλάττουν καὶ ἄλλας νὰ ἀμελοῦν, ἀλλὰ ὅλας χωρὶς καμμίαν ἐξαίρεσιν. Β'. Διότι ἂν ὅλαι αἱ ἐντολαὶ δὲν ἦτο ἀναγκαῖαι καὶ χρειάζομεναι διὰ τὴν σωτηρίαν μας, δὲν ἤθελαν γραφῆ ὀλότελα εἰς τὴν θεῖαν Γραφήν, οὔτε ἤθελε προστάξει ὁ Κύριος, ὅλας νὰ τὰς φυλάττομεν ἀναγκαίως. Γ'. Διότι, ἂν ὁ Κύριος μᾶς προστάξῃ νὰ γινόμεθα τέλειοι· «Ἔσεσθαὶ οὖν τέλειοι» (Ματθ. ε' 48)· καὶ ὁ Παῦλος λέγει· νὰ εἶναι ὁ τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπος ἄρτιος καὶ σωστὸς καὶ ὀλόκληρος, «ἵνα ἄρτιος ἦ ὁ τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπος» (Β' Τιμόθ. γ' 17)· φανερὸν εἶναι ὅτι τὴν τελειότητα αὕτην καὶ ὀλοκληρίαν, ἔχει νὰ χαρίσῃ εἰς ἡμᾶς ἡ φύλαξις ὅλων τῶν ἐντολῶν τοῦ Χριστοῦ. Δ'. Διότι ὅλαι αἱ ἐντολαὶ τοῦ Κυρίου εἶναι τόσον συνδεδεμέναι μία μετὰ τὴν ἄλλην ὡσὰν ἄλυσος, εἰς τρόπον ὅπου ὅποιος λύσῃ καὶ παραβῆ μίαν μόνην ἀπὸ αὐτάς, ἐκεῖνος μετὰ τὴν λύσιν καὶ παράβασιν τῆς μιᾶς, λύει καὶ παραβαίνει ἐν ταυτῷ καὶ ὅλας τὰς ἄλλας καὶ δὲν λαμβάνει μισθὸν διὰ τὰς ἄλλας ὅλας ἐντολάς ὅπου ἐφύλαξε τόσον, ὅσον λαμβάνει παιδείαν διὰ τὴν μίαν ἐκείνην, ὅπου δὲν ἐφύλαξεν· ὅθεν, ὁ μὲν Ἰάκωβος ὁ ἀδελφὸς ἀπὸ τοῦ ἑνὸς μέρους λέγει, ὅτι· «Ὅστις ὅλον τὸν νόμον τηρήσει, πταισεί δὲ ἐν ἐνί, γέγονε πάντων ἕνοχος» (β' 10)· ὁ δὲ

ἠγάπησες καὶ τὸν ἐδούλευσες μὲ ὅλην τὴν ψυχὴν σου καὶ εἶσαι ἕτοιμος νὰ ἀποθάνῃς δι' Αὐτόν, κατὰ τὸ χρέος ὅπου ἔχεις καὶ ἂν δὲν ἐφύλαξες ταῦτα, νὰ ἐπιμεληθῆς νὰ τὰ φυλάττης εἰς τὸ ἐξῆς.

Πρὸς δὲ τὸν ἑαυτὸν σου θέλεις φυλάξει συνείδησιν ἀκατηγόρητον, ἀνίσως δὲν ἀμελήσῃς, ἀλλὰ κάμνεις ὅλον ἐκεῖνον τὸ χρέος, ὅπου ἀνήκει εἰς ἐσὲ καὶ εἶναι τῆς δυνάμεώς σου, τόσον πρὸς τὸν Θεόν, ὅσον καὶ πρὸς τὸν πλησίον καὶ πρὸς τὰ ἄλλα πράγματα. Καὶ πρὸς τούτους, ἂν δὲν πίπτῃς εἰς ὑπερβολὰς καὶ ἐλλείψεις, φθείροντας παρὰ καιρὸν τὴν υἰεῖαν καὶ ζωὴν σου καὶ τὰς δυνάμεις τοῦ σώματός σου, μὲ ὑπερβολικὴν καὶ ἀκανόνιστον ἄσκησιν καὶ μὴ ἀποδίδοντας εἰς αὐτὸ τὸ δίκαιον μέτρον, προνοούμενος διὰ τὴν σύστασιν καὶ συντήρησίν του. Καὶ τοῦτο γάρ, παρὰ συνείδησιν καὶ παρὰ τὸν ὀρθὸν λόγον ἐστὶ.

Πρὸς τὸν πλησίον δὲ θέλεις φυλάξει τὴν συνείδησίν σου, ἀνίσως δὲν κάμνης κανένα πρᾶγμα ἐναντίον τῆς χρεωστούμενης εἰς Αὐτὸν ἀγάπης, ἀποδίδοντας εἰς τοὺς μεγαλυτέρους σου καὶ ὁμοίους σου καὶ κατωτέρους σου, ἐκεῖνο ὅπου πρέπει εἰς τὸν καθ' ἕνα, κατὰ τὸν βαθμὸν καὶ ἐπάγγελμά του· καὶ προσέχοντας νὰ μὴν τοὺς σκανδαλίζῃς, ἢ μὲ ἔργον ἢ μὲ λόγον ἢ μὲ σχῆμα καὶ νεῦμα, κατὰ τὸ Ἀποστολικὸν ἐκεῖνο· «τοῦτο κρίνατε μᾶλλον, τὸ μὴ τιθέναι πρόσκομμα τῷ ἀδελφῷ ἢ

ἴδιος Βασιλεῖος λέγει· «τι ὄφελος θέλουν κάμνει εἰς ἐμὲ αἱ ἄλλαι ἐντολαὶ ὅπου ἐκατόρθωσα, ἀνίσως μόνον εἰπῶ τὸν ἀδελφόν μου μωρὸν καὶ ἔχω νὰ γίνω διὰ τοῦτο ἔνοχος εἰς τὴν γέενναν τοῦ πυρός;» Συμπεραίνεται λοιπὸν ἐκ τούτων πάντων, ὅτι ἀνάγκη μεγάλη εἶναι εἰς κάθε χριστιανὸν νὰ φυλάττῃ ὅλας τὰς ἐντολάς· τι λέγω νὰ φυλάττῃ ἀπλῶς; Καὶ νὰ φυλάττῃ αὐτάς μὲ ὅλην τὴν δύναμιν, μὲ ὅλην τὴν θέλησιν καὶ μὲ ὅλην τὴν ἀγάπην, ἂν θέλῃ νὰ στεφανωθῆ ὡς νομίμως ἀθλῶν, κατὰ τὸν Ἀπόστολον. Καὶ ὄχι μόνον τοῦτο, ἀλλὰ καὶ νὰ προσθέτῃ καὶ αὐτὸς κάποιον τι ἀπὸ λόγου του εἰς τὰς ἐντολάς, ποιῶν τρόπον τινὰ ὑπὲρ ἐντολὴν καὶ ἀυξάνοντας αὐτήν· διότι καὶ ὁ ἔχων τὸ ἕν τάλαντον, δὲν ἐπαινέθη ἀπὸ τὸν Δεσπότην του, διότι ἔδωκεν ὀπίσω ὀλόκληρον ἐκεῖνο ὅπου ἔλαβεν· ἀλλὰ κατεκρίθη, διότι δὲν τὸ αὔξησε. Κάμνω τέλος τῆς ὑποσημειώσεως καὶ σοῦ λέγω. Ἀδελφέ, ἂν εἶσαι εἰς τὴν τάξιν τῶν δούλων καὶ φοβῆσαι τὸν Θεὸν διὰ νὰ μὴ σὲ κολάσῃ, φύλαττε ὅλας τὰς ἐντολάς· «Μακάριος, φησὶν, ἀνὴρ ὁ φοβούμενος τὸν Κύριον, ἐν ταῖς ἐντολαῖς Αὐτοῦ θελήσει σφόδρα» (Ψαλμ. ρια')· ἂν εἶσαι εἰς τὴν τάξιν τῶν μισθωτῶν καὶ προσμένῃς νὰ λάβῃς εἰς μισθὸν τῆς ἀρετῆς σου τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, φύλαττε ὅλας τὰς ἐντολάς· «ἐκκλίνα, φησὶ, τὴν καρδίαν μου τοῦ ποιῆσαι τὰ δικαιώματά σου εἰς τὸν αἰῶνα δι' ἀντάμειψιν» (Ψαλμ. ριη' 111)· ἂν ἀνέβῃς εἰς τὴν τάξιν τῶν υἰῶν καὶ δουλεύῃς τὸν Θεὸν διὰ μόνην τὴν ἀγάπην, φύλαττε ὅλας τὰς ἐντολάς· «ἦρά φησι, τὰς χεῖρας μου πρὸς τὰς ἐντολάς Σου, ἅς ἠγάπησα» (Ψαλμ. ριη' 49)· καὶ πάλιν· «Εἰ πατήρ εἰμι, ποῦ ἐστὶν ἡ δόξα μου;» λέγει ὁ Θεός· δόξα δὲ Πατὴρ εἶναι ἡ τοῦ Υἱοῦ Του πρὸς τὰς πνευματικὰς ἐντολάς ὑπακοή. Διότι ἤξευρε καὶ τοῦτο, ὅτι ἂν μίαν μόνην ἐντολὴν παραβῆς, ὅταν εἶναι δυνατὸν εἰς ἐσὲ νὰ μὴ τὴν παραβῆς, δὲν ἔχεις νὰ λάβῃς παρρησίαν, ἀλλ' ἔχεις νὰ ἐντραπῆς ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς Κρίσεως· ὅθεν ὁ Δαβὶδ ἔλεγε· «Τότε οὐ μὴ αἰσχυνθῶ, ἐν τῷ με ἐπιβλέπειν ἐπὶ πάσας τὰς ἐντολάς Σου» (Ψαλμ. ριη' 6). Σοῦ ἐνθυμίζω δε, ὅτι ὅλαι αἱ ἐντολαὶ τόσον τῆς Νέας, ὅσον καὶ τῆς Παλαιᾶς Γραφῆς, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον προφέρονται μὲ ρῆμα προστακτικόν· οἷον ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν· εὐλογεῖτε τοὺς καταρωμένους ὑμᾶς καὶ τὰ ὅμοια· σπανίως δὲ προφέρονται καὶ μὲ ρῆμα ὀριστικόν· οἷον ἀγαπήσεις Κύριον τὸν Θεόν σου· οὐ φονεύσεις· οὐ μοιχεύσεις· καὶ τὰ ὅμοια· σπανιώτατα δὲ προφέρονται μὲ ἄλλα ρήματα.

σκάνδαλον» (Ρωμ, ιδ΄ 13)· και τὸ τοῦ Σολομῶντος· «Προνοῦ καλὰ ἐνώπιον Κυρίου καὶ ἀνθρώπων» (Παροιμ. γ΄ 4).

Ἀλλὰ καὶ ἂν σοῦ τύχουν πράγματα τινά, τὰ ὁποῖα κατ'ἐντολὴν μὲν Θεοῦ δὲν εἶναι, ἀλλὰ εἶναι συγκεχωρημένα καὶ εὐρίσκονται εἰς τὴν ἐξουσίαν τὴν ἰδικὴν σου, εἰς αὐτά, λέγω, τὰ πράγματα, ἂν πληροφορηῖται μὲν ἡ συνείδησις ἡ ἰδική σου, ὡς δυνατοῦ ὄντος, νὰ τὰ φυλάξης ἢ νὰ μὴ τὰ φυλάξης· σκανδαλίζεται δὲ ἡ συνείδησις τοῦ ἀδελφοῦ σου, ὡς ἀσθενοῦς, ἔχεις χρέος καὶ εἰς αὐτά, νὰ μὴ δώσης σκάνδαλον, ἀλλὰ νὰ ἀναπαύσης τὴν ἐκείνου συνείδησιν. «Μὴ ἐσθίετε γὰρ (λέγει ὁ Παῦλος) τὸ εἰδωλόθητον, δι' ἐκεῖνον τὸν μηνύσαντα καὶ τὴν συνείδησιν..... Συνείδησιν δὲ λέγω, οὐχὶ τὴν ἑαυτοῦ, ἀλλὰ τὴν τοῦ ἐτέρου, «ἵνα τι γὰρ ἡ ἐλευθερία μου κρίνεται ὑπὸ ἄλλης συνειδήσεως» (Α΄ Κορ. ι΄ 28)· εἰς ὅσα ὅμως εἶναι ἐντολὴ Θεοῦ καὶ σκανδαλίζεται ἡ συνείδησις τινός, διότι ἐσὺ θέλεις καὶ ζητεῖς νὰ τὰ φυλάξης, τότε ἐσὺ πρέπει νὰ καταφρονῆς τὴν ἐκείνου συνείδησιν καὶ νὰ μὴ παραβαίνης τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ, καθὼς λέγει ὁ Μέγας Βασιλεῖος.

Πρὸς τὰ ἄλλα δὲ πράγματα ἔχεις νὰ φυλάττης συνείδησιν ἀκατηγόρητον, ἀνίσως κρατῆς εἰς αὐτὰ τὸ δίκαιον μέτρον καὶ δὲν μεταχειρίζεσαι ἐλλείψεις καὶ ὑπερβολάς, τόσον εἰς τὰ φαγητὰ καὶ ποιτὰ, ὅσον καὶ εἰς τὰ ἐνδύματα καὶ χρήματα καὶ ὑποστατικά. Διότι (χάριν παραδείγματος) παρὰ συνείδησιν πρᾶγμα λογίζεται, ὄχι μόνον τὸ νὰ καταφρονῆ τινὰς καὶ νὰ ἀφίνη νὰ φθείρονται τὰ εὐτελεῖ φαγητὰ καὶ ἐνδύματα ἢ τὰ χρήματα καὶ ὑποστατικά, μετὰ τὰ ὁποῖα ἡμπορεῖ νὰ κυβερνήσῃ τὴν χρεῖαν τοῦ σώματός του, ἀλλὰ καὶ τὸ νὰ θέλῃ καὶ νὰ ζητῇ τρυφηλὰ φαγητὰ, μαλακὰ φορέματα καὶ χρήματα καὶ ὑποστατικά, ὅσα εἶναι παραπάνω ἀπὸ τὴν χρεῖαν του.

Καὶ διὰ νὰ εἰποῦμεν καθολικῶς, κάθε πρᾶγμα ὅπου εἶναι ἔξω ἀπὸ τὸν ὀρθὸν λόγον, παρὰ συνείδησιν λέγεται. Ὅθεν, ἐσὺ ἀδελφέ, εἰς κάθε πρᾶγμα μέγαν ἢ μικρὸν ὅπου ἔχεις νὰ κάμνης, συμβουλεύου πρῶτον μετὰ τὴν συνείδησίν σου καὶ ἐξέταζε αὐτήν, ὄχι ὅμως ἀμελῶς καὶ εἰς τὴν ἐπιφάνειαν, ἀλλὰ κατὰ βάθος καὶ μετὰ πολλὴν ἐπιμέλειαν καὶ ἀκρίβειαν. Διότι, καθὼς τὰ πηγὰδια, ὅσον σκάπτονται καὶ ἐξαντλοῦνται, τόσον καθαρότερον καὶ γλυκύτερον ἐκβάλουν τὸ νερόν, ἔτσι καὶ ἡ

συνειδήσις, ὅσον περισσότερο ἐξετάζεται καὶ ξεχώνεται ἀπὸ τὰ πάθη, μὲ τὰ ὁποῖα εἶναι σκεπασμένη, τόσον καλύτερα μᾶς διδάσκει τι πρέπει νὰ κάμομεν.

Ἐπειδὴ δὲ εἶναι διάφοροι συνειδήσεις, ὄχι μόνον ἀγαθαὶ καὶ καθαραὶ, ἀλλὰ καὶ κεκαυτηριασμένα, ὡς λέγει ὁ Παῦλος (Α΄ Τιμόθ. δ΄2), ἤτοι ἀναίσθηται καὶ πονηραὶ καὶ μεμιασμένα ἀπὸ τὰ πάθη (Τίτ. ι΄ 15)· καὶ ἀκολούθως διὰ τὴν ἀναίσθησίαν καὶ μολυσμὸν αὐτῶν ἢ καὶ διότι δὲν ἐξετάζονται μὲ πολλὴν ἐπιμέλειαν, δὲν διδάσκουσι πάντοτε ὀρθὰ καὶ καλά· διὰ τοῦτο εἶναι καλὸν νὰ μὴν ἐμπιστεύεσαι εἰς μόνην τὴν συνειδήσιν σου, ἀλλ' ὅσα αὐτὴ σὲ συμβουλεύει, νὰ τὰ θεωρῆς, ἂν εἶναι σύμφωνα μὲ ἐκεῖνα, ὅπου διδάσκει ἡ Θεία Γραφή· ἢ καὶ νὰ τὰ φανερώνης εἰς τοὺς πνευματικούς σου, ἂν ὀρθῶς ἔχωσιν, ἵνα μὴ πλανηθῆς.

Ἐπρόσθεσα δὲ τό, ἢ διότι δὲν ἐξετάζονται αἱ συνειδήσεις μὲ πολλὴν ἐπιμέλειαν. Διότι ἡ συνείδησις τοῦ ἀνθρώπου, ὅσον καὶ ἂν εἶναι ἐμπαθὴς καὶ πονηρὰ καὶ ἀναίσθητος, ὅμως ὅταν ἐπιμελῶς καὶ ἀκριβῶς ἐξετάζεται δὲν παύει νὰ ἐλέγχει πάντοτε καὶ νὰ τύπτῃ καὶ ἀκατηγορῆ τὸν ἄνθρωπον, ὅτι ἁμαρτάνει καὶ ὅτι διὰ τὰς ἁμαρτίας του ἔχει νὰ κολασθῆ ἂν δὲν μετανοήσῃ. Ἀντίδικος γὰρ ἐβάλλθη αὕτη ἀπὸ τὸν Θεόν, εἰς ἡμᾶς· κατὰ τὸ εὐαγγελικὸν ἐκεῖνο· «ἴσθι εὐνοῶν τῷ ἀντιδίκῳ σου ταχύ» (Ματθ. ε΄ 25) καὶ μάρτυς ἀψευδέστατος· κατὰ τό· «συμμαρτυρούσης αὐτῶν τῆς συνειδήσεως» (Ρωμ. β΄ 15) καὶ κριτὴς ἐν ταυτῷ ἀπαραλόγιστος καὶ δικαιοτάτος καὶ αὐστηρότατος καὶ λόγος ὀρθός. Ὅθεν καὶ νὰ σιωπήσῃ ποτὲ δὲν δύναται. Ἄλλ' ὁ ἄνθρωπος ὅταν κυριευθῆ ἀπὸ τὰ πάθη καὶ θέλει νὰ κάμνῃ ἀχαλίνωτα τὰς ἐπιθυμίας του, καθὼς παραβαίνει καὶ παρακούει τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ, οὕτω παραβαίνει καὶ παρακούει τοὺς ἐλεγμοὺς τῆς ἀγίας συνειδήσεως· καὶ διὰ νὰ μὴν ἐλέγχεται πλέον ἀπὸ αὐτήν, κόπτει ὡς ἄλλος Ἡρώδης τὴν κεφαλὴν τοῦ Ἰωάννου, ἤτοι καταπατεῖ τὴν συνειδήσιν του καὶ ἀποφασίζει διὰ νὰ κολασθῆ. Ὅθεν καὶ ὁ Σολομὼν τοῦτο ἠξεύροντας, δὲν εἶπεν ὅτι ἡ συνείδησις καλῶς ἐξεταζομένη, δὲν ἐλέγχει τὸν ἁμαρτωλόν, ἀλλ' ὅτι ὁ ἁμαρτωλός, ὅταν φθάσῃ εἰς τὸ βάθος τῶν κακῶν, καταφρονεῖ· «ὅταν ἔλθῃ ἀσεβῆς εἰς βάθος κακῶν, καταφρονεῖ» (Παροιμ. ιη΄ 3).

Πρὸς τούτοις, σὲ συμβουλευῶ ἓνα ἄλλο πρᾶγμα εἰδήσεως ἄξιον, Ὅτι νὰ μὴν ἐμπιστευθῆς ποτὲ εἰς τὴν συνείδησίν σου ἂν αὐτὴ καμμίαν φορὰν δὲν σὲ κατηγορῆ εἰς κανένα πρᾶγμα· ὅτι συνείδησις λέγεται, εἰς ἐκεῖνα μόνον ὅπου ἠξεύρομεν καὶ ὄχι εἰς ἐκεῖνα, ὅπου δὲν ἠξεύρομεν. Ἐπειδὴ δὲ, κατὰ τὸν Ἱερεμίαν «Βαθεῖα ἡ καρδία παρὰ πάντα» (ιζ´ 9) καὶ πολλὰ λεπτὰ πάθη εὐρίσκονται κεκρυμμένα μέσα εἰς αὐτήν, τὰ ὅποια ὀλότελα δὲν ἠξεύρει οὔτε ἐκεῖνος ὅπου τὰς ἔχει. Περὶ τῶν ὁποίων παρεκάλει ὁ Δαβὶδ νὰ καθαρισθῆ, λέγων· «ἐκ τῶν κρυφίων μου καθάρισόν με» (Ψαλμ. ιη´ 13).

Διὰ τοῦτο ἐσύ, πίστευε πάντοτε, ὅτι δὲν εἶναι καθαρὰ ἡ καρδία σου τελείως ἀπὸ τὰ κρυφὰ πάθη καὶ λεπτὰ, τὰ ὅποια εἶναι γνωστὰ εἰς μόνον τὸν Θεόν, ὅπου ἐτάζει μόνος τὰς καρδίας. Κατὰ τὸν Σολομῶντα· «Σὺ μονώτατος οἶδας τὴν καρδίαν πάντων τῶν υἱῶν ἀνθρώπων» (Γ´ Βασιλ. η´ 39). Καὶ ἔχε διὰ βέβαιον ἐκεῖνο, ὅπου λέγει ὁ Ἰωάννης, πὼς εἶναι ὁ Θεὸς μεγαλύτερος ἀπὸ τὴν συνείδησιν καὶ καρδίαν μας· «μείζων ἐστὶν ὁ Θεὸς τῆς καρδίας ἡμῶν καὶ γινώσκει πάντα» (Α´ Ἰωάν. γ´ 20).

Ὅθεν καὶ ὁ Απόστολος Παῦλος τοῦτο ἠξεύροντας, ἔλεγεν ὅτι δὲν γνωρίζει, ναὶ, νὰ τὸν ἐλέγῃ εἰς κανένα πρᾶγμα ἢ συνείδησίς του· ὅμως πάλιν διὰ τοῦτο δὲν νομίζει νὰ εἶναι δίκαιος παρὰ τῷ Θεῷ· «οὐδὲν ἐμαυτῷ σύννοϊδα, ἀλλ’ οὐκ ἐν τούτῳ δεδικαίωμαι» (Α´ Κορινθ. δ´ 4).

Ὅσας δὲ νίκας καὶ καλὰ ἔργα ἔχεις καμωμένα, ἄς εἶναι εἰς ἐσὲ πάντοτε ὑποπτα, τὰ ὅποια, σὲ συμβουλευῶ νὰ μὴ τὰ συλλογίζεσαι πολὺ μὲ τὴν συνείδησίν σου, διὰ τὸν κίνδυνον ὅπου ἀκολουθεῖ ἀπὸ κάποιαν αἰτίαν ἀποκρύφου κενοδοξίας καὶ ὑπερηφανείας. Ὅθεν, ἀφήνοντας ὀπίσω ὅλα αὐτὰ καὶ ρίπτοντάς τα εἰς τὴν εὐσπλαγχνίαν τοῦ Θεοῦ, ὁποίας λογῆς καὶ ἂν εἶναι· κατεύθυνε τὸν λογισμὸν σου εἰς τὸν ἔμπροσθεν δρόμον, ὅπου σοῦ μένει ἀκόμη τῆς ἡμέρας ἐκείνης.

Μετὰ ταῦτα, ὅταν ἡ ἡμέρα τελειώσῃ, ἐξέτασον τὴν συνείδησίν σου, ἂν ἐμεταχειρίσθῃς καλῶς ὅσα σοῦ ἔτυχαν καὶ εἰς ὅσα ἔσφαλες μετανόησον καὶ ζήτησον συγχώρησιν ἀπὸ τὸν Θεὸν καὶ διορθώσου εἰς τὸ ἐξῆς. Εἶτα εὐχαρίστησον τὸν Θεὸν διὰ τὰς χάριτας καὶ εὐεργεσίας, ὅπου σοῦ ἔκαμεν ὅλην τὴν ἡμέραν

ἐκείνην· ἀγγνώρισέ Τον ὡς Ποιητὴν παντὸς ἀγαθοῦ καὶ περισσότερον εὐχαρίστησέ Τον, διότι σὲ ἐλύτρωσεν ἀπὸ τόσους ἐχθροὺς φανεροὺς καὶ μάλιστα ἀπὸ τοὺς ἀποκρύφους. Διότι σοῦ ἔδωκε λογισμοὺς καὶ ἀφορμὰς εἰς τὴν ἀρετὴν καὶ διὰ κάθε ἄλλην εὐεργεσίαν, ὅπου ἐσὺ δὲν γνωρίζεις.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν Θ´.

Πῶς πρέπει νὰ ἐτοιμασθῶμεν κατὰ τῶν ἐχθρῶν, ὅπου μᾶς πολεμοῦν εἰς τὸν καιρὸν τοῦ θανάτου

Ἀγκαλὰ καὶ ὅλη μας ἡ ζωὴ εἶναι ἕνας παντοτεινὸς πόλεμος ἐπάνω εἰς τὴν γῆν καὶ πρέπει νὰ πολεμῶμεν παντοτεινά, ἕως εἰς τὸ τέλος τῆς ζωῆς μας, ὡς εἶπομεν εἰς τὸ ἰε' κεφάλαιον τοῦ α' μέρους· ὅμως ἡ κυρία καὶ πλέον ἐξαίρετος ἡμέρα τοῦ πολέμου, εἶναι εἰς τὴν τελευταίαν ὥραν τοῦ θανάτου. Ἐπειδὴ, ὅποιος πέσῃ εἰς ἐκείνην τὴν στιγμὴν, δὲν σηκώνεται πλέον. Καὶ μὴ θαυμάσης εἰς τοῦτο. Διότι, ἂν ὁ ἐχθρὸς ἀπετόλμησε νὰ ὑπάγῃ εἰς τὸν ἀναμάρτητον Κύριόν μας ἐν τῷ τέλει τῆς ζωῆς του, ἴσως διὰ νὰ ἰδῇ ἂν εὖρη κανένα τι σφάλμα εἰς αὐτόν, καθὼς τὸ εἶπε μόνος ὁ Κύριος· «ἔρχεται ὁ τοῦ κόσμου τούτου ἄρχων καὶ ἐν ἐμοὶ οὐκ ἔχει οὐδέν» (Ἰωάν. ιδ' 30)· πόσῳ μᾶλλον ἀποτολμᾷ νὰ ἔρχεται εἰς τὸ τέλος τῆς ζωῆς ἡμῶν τῶν ἀμαρτωλῶν!¹ Ὅθεν, ἐκεῖνο ὅπου πρέπει νὰ κάμῃς, διὰ νὰ εὐρεθῆς τότε καλῶς ἐτοιμασμένος, εἶναι τὸ νὰ πολεμῆς ἀνδρείως εἰς τοῦτον τὸν καιρὸν τῆς ζωῆς, ὅπου σοῦ ἐδόθη· ὅτι ἐκεῖνος ὅπου πολεμεῖ καλῶς εἰς τὴν ζωὴν, διὰ τὴν καλὴν ἔξιν ὅπου ἔλαβεν, εὐκολὰ λαμβάνει τὴν νίκην εἰς τὴν ὥραν τοῦ θανάτου· ἔτι, συλλογίσου πολλάκις μὲ προσοχὴν τὸν θάνατον. Διότι, ὅταν ἔλθῃ, θέλεις λάβει ὀλιγώτερον φόβον καὶ ὁ νοῦς σου θέλει εἶναι τότε ἐλεύθερος καὶ πρόθυμος εἰς τὸν

¹ Λέγει δὲ καὶ ὁ Μέγας Βασιλεὺς ἐν τῇ ἐρμηνείᾳ τοῦ ζ' Ψαλμοῦ, ἐξηγούμενος τὸ «μήποτε ἀρπάσῃ ὡς λέων τὴν ψυχὴν μου, μὴ ὄντος λυτρομένου, μηδὲ σώζοντος»· ὅτι καὶ αὐτοὶ οἱ γενναῖοι ἀθληταὶ καὶ ὄσοι, ἀφ' οὗ ἐπάλευσαν μὲ τοὺς δαίμονας ὅλην τὴν ζωὴν καὶ γλύτωσαν ἀπὸ τὰς αὐτῶν παγίδας καὶ διώξεις, εἰς τὸ τέλος ὅμως τῆς ζωῆς τῶν ἐξετάζονται ἀπὸ τὸν ἄρχοντα τοῦ αἰῶνος· καὶ ἂν μὲν εὐρεθοῦν νὰ ἔχουν πληγὰς τινὰς ἢ μολυσμοὺς καὶ τύπους τῆς ἀμαρτίας, κατακρατοῦνται ἀπὸ αὐτόν· ἂν δὲ εὐρεθοῦν ἀπλήγωτοι καὶ ἀμόλυντοι ἀναπαύονται, ὡς ἐλεύθεροι ἀπὸ τὸν Χριστόν. Τινὲς δὲ καὶ ἐκεῖνο, ὅπου εἶπεν ὁ Θεὸς εἰς τὸν ὄφιν, τὸ «οὐ τηρήσεις αὐτοῦ (τοῦ ἀνθρώπου δηλ.) πτέρναν»· ἀλληγορικῶς τὸ ἐνόησαν οὕτως· ὅτι ὁ διάβολος παρατηρεῖ πάντοτε τὸ τέλος τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου καὶ ζητεῖ ἂν εὖρη τίποτε ἀμάρτημα εἰς αὐτόν διὰ νὰ τὸν παραλάβῃ, σημαδεύει γὰρ ἡ πτέρνα τὸ τέλος τῆς ζωῆς, καθ' ὅτι καὶ αὕτη εἶναι τέλος καὶ ἄκρον τοῦ σώματος.

πόλεμον. Οἱ ἄνθρωποι τοῦ κόσμου, ἀποφεύγουν τοῦτον τὸν λογισμὸν καὶ τὴν ἐνθύμησιν τοῦ θανάτου, διὰ νὰ μὴ περικόψουν τὴν ἀρέσκειαν καὶ ὄρεξιν ὅπου ἔχουν εἰς τὰ γῆϊνα πράγματα· εἰς τὰ ὅποια, μὲ τὸ νὰ εἶναι προσκολλημένοι, λυποῦνται νὰ στοχασθοῦν πῶς ἔχουν νὰ τὰ ἀφήσουν. Ὅθεν, δὲν ὀλιγοστεεῖ ἡ ἄτακτος κλίσις ὅπου ἔχουν εἰς τὰ τοῦ κόσμου· ἀλλὰ μάλιστα, πάντοτε λαμβάνει περισσοτέραν δύναμιν. Διὰ τοῦτο, ὅταν μέλλουν νὰ χωρισθοῦν ἀπὸ ταύτην τὴν ζωὴν καὶ ἀπὸ τὰ τόσα ἀγαπητά των πράγματα, ἔχουν μεγάλην καὶ ἀνεκδιήγητον λύπην καὶ δοκιμάζουν ἓνα μέγαν πόλεμον.

Λοιπὸν, διὰ νὰ κάμνης ἐσὺ καλύτερα αὐτὴν τὴν ἀναγκαίαν ἐτοιμασίαν, πρέπει μὲ τὸν στοχασμὸν νὰ εὐρεθῆς μόνος σου μερικὰς φορὰς, χωρὶς καμμίαν βοήθειαν, ἐκτεθειμένος μέσα εἰς τὰς στενοχωρίας τοῦ θανάτου· καὶ νὰ βάλῃς εἰς τὸν νοῦν σου, ἐκεῖνα ὅπου δύνανται νὰ σὲ πολεμήσουν εἰς ἐκεῖνον τὸν καιρὸν. Διὰ τὴν ἰατροίαν τῶν ὁποίων θέλω σοῦ ὀμιλήσει ἐδῶ, ἵνα ἡμπορέσῃς καλύτερα νὰ μεταχειρισθῆς ἐκείνην τὴν τελευταίαν στενοχωρίαν. Διότι τὸ κτύπημα καὶ τὸν πόλεμον ἐκεῖνον, ὅπου ἔχει γίνῃ μίαν μόνην φορὰν, εἶναι χρεια νὰ τὸν μάθῃ καὶ νὰ τὸν ἠξεύρῃ καλά, ὅποιος ἔχει νὰ τὸν κάμῃ· διὰ νὰ μὴ σφάλῃ εἰς ἓνα καιρὸν, εἰς τὸν ὅποιον δὲν ἔχει πλέον τόπον ἢ διόρθωσις.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ι΄.

Περὶ τῶν τεσσάρων προσβολῶν, ὅπου μᾶς φέρουν οἱ ἐχθροὶ μας εἰς τὸν καιρὸν τοῦ θανάτου καὶ πρῶτον περὶ τῆς προσβολῆς κατὰ τῆς πίστεως καὶ περὶ τῆς ἰατρείας αὐτῆς.

Τέσσαρες εἶναι αἱ κύριαι προσβολαὶ καὶ πλέον κινδυνώδεις, μὲ τὰς ὁποίας συνηθίζουσιν νὰ μᾶς πολεμοῦν οἱ ἐχθροὶ δαίμονες τὴν ὥραν τοῦ θανάτου. Ὁ πόλεμος ὅπου μᾶς κάνουν ἐναντίον τῆς πίστεως, ἡ ἀπόγνωσις, ἡ κενοδοξία καὶ τὰ διάφορα φαντάσματα καὶ μεταμορφώσεις τῶν δαιμόνων εἰς Ἀγγέλους φωτός. Ὅσον διὰ τὴν ἀ΄ προσβολήν, σοῦ λέγω, ὅτι ἂν ἀρχίσῃ ὁ ἐχθρὸς νὰ σὲ πολεμῇ μὲ τὰ ψευδῆ του

ἐπιχειρήματα, βάλλοντας λογισμοὺς ἀπιστίας εἰς τὸν νοῦν σου, πήγαινε ὀπίσω ὀργήγορα ἀπὸ τὸν νοῦν εἰς τὴν θέλησιν λέγων· «Ὑπαγε ὀπίσω μου σατανᾶ, πατὴρ τοῦ ψεύδους· διότι ἐγὼ δὲν θέλω οὐδὲ κἄν νὰ σοῦ ἀκούσω· ἐπειδὴ εἶναι ἀρκετὸν εἰς ἐμὲ νὰ πιστεύω ἐκεῖνο, ὅπου ἡ ἀγία μου Ἐκκλησία πιστεύει».

Καὶ μὴ δώσης τελείως τόπον ἐν τῇ καρδίᾳ σου εἰς τοὺς λογισμοὺς τῆς ἀπιστίας. Καθὼς εἶναι γεγραμμένον· «Ἐὰν πνεῦμα τοῦ ἐξουσιάζοντος (ἦτοι τοῦ ἐχθροῦ) ἀναβῆ ἔπι σέ, τόπον σου μὴ ἀφῆς» (Ἐκκλ. ι´ 4). Ἀλλὰ ἔχε τους διὰ κινήματα τοῦ διαβόλου ὅπου πολεμεῖ νὰ σὲ σκανδαλίση ἐκείνην τὴν ὥραν· καὶ ἂν δὲν δύνασαι νὰ στηρίξεις τὸν νοῦν σου, στέκου ἀνδρείως καὶ καλὰ στερεὸς μὲ τὴν θέλησιν, διὰ νὰ μὴ πέσης εἰς κανένα λογισμόν ἢ καὶ ρητὸν τῆς θείας Γραφῆς, τὸ ὁποῖον ἤθελε σοῦ προσφέρει ὁ ἐχθρός. Διότι ὅσα ρητὰ καὶ ἂν σοῦ ἐνθυμήση, εἶναι κολοβά, κακῶς προσφερόμενα, κακῶς ἐξηγημένα, ἀγκαλὰ καὶ νὰ φαίνονται καλά, καθαρὰ καὶ φανερά.

Καὶ ἐὰν ὁ πονηρὸς ὄφις σὲ ἐρωτήσῃ καὶ σοῦ εἰπῆ μὲ τὸν λογισμόν, τι πιστεύει ἡ Ἐκκλησία; Καταφρόνησέ τον καὶ τελείως μὴ τοῦ ἀποκριθῆς. Ἀλλὰ βλέπων τὸ ψεῦδος καὶ δολιότητά του καὶ ὅτι θέλει νὰ σὲ πιάσῃ μὲ τὰ λόγια, πίστευε ἀδιστακτῶς με τὴν καρδίαν σου· εἰ δὲ καὶ εἶσαι δυνατὸς εἰς τὴν πίστιν καὶ εἰς τὸν λογισμόν καὶ θέλεις νὰ κάμῃς τὸν ἐχθρὸν νὰ καταισχυνοθῆ, ἀποκρίσου τον, ὅτι ἡ ἀγία μου Ἐκκλησία πιστεύει τὴν ἀλήθειαν. Καὶ ἂν σοῦ εἰπῆ ποία εἶναι αὐτὴ ἡ ἀλήθεια εἰπέ του· ἐκεῖνο ὅπου αὐτὴ πιστεύει. Ἐπάνω δὲ εἰς ὅλα, κράτει πάντοτε τὴν καρδίαν σου στερεὰν καὶ προσεκτικὴν εἰς τὸν Ἐσταυρωμένον, λέγοντας· «Θεέ μου, ποιητά μου καὶ λυτρωτά μου, βοήθησέ μου γρήγορα καὶ μὴ παραχωρήσης εἰς ἐμὲ τὸ νὰ ἀναχωρήσω ποτὲ ἀπὸ τὴν ἀλήθειαν τῆς ἀγίας σου πίστεως. Ἀλλὰ εὐδόκησον, καθὼς εἰς τὴν ἀλήθειαν αὐτὴν διὰ τῆς χάριτός σου ἐγεννήθηκα, ἔτσι καὶ νὰ τελειώσω τὴν θνητὴν μου ζωὴν εἰς αὐτὴν, πρὸς δόξαν τοῦ ὀνόματός σου».

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν Ι Α´.

Περὶ τῆς προσβολῆς τῆς ἀπογνώσεως καὶ περὶ τῆς ἰατρείας αὐτῆς.

Ἡ δευτέρα προσβολή, μὲ τὴν ὁποῖαν βιάζεται ὁ πονηρὸς νὰ μᾶς κατατροπώσῃ παντελῶς, εἶναι ὁ φόβος ὅπου μᾶς βάλλει μὲ τὴν ἐνθύμησιν τῶν ἁμαρτιῶν μας διὰ νὰ μᾶς κάμῃ νὰ κρημνισθῶμεν εἰς τὸν λάκκον τῆς ἀπογνώσεως καὶ ἀπελπισίας. Σὺ λοιπόν, ἀδελφέ μου, εἰς τοῦτον τὸν κίνδυνον, κράτει τὸν ἑαυτὸν σου στερεωμένον εἰς τοῦτον τὸν βέβαιον κανόνα· δηλαδή, ὅτι ἡ ἐνθύμησις τῶν ἁμαρτιῶν σου, τότε εἶναι ἐκ τῆς χάριτος καὶ διὰ τὴν σωτηρίαν σου, ὅταν σὲ ταπεινώσῃ καὶ σὲ κάμῃ νὰ αἰσθάνεσαι πόνον εἰς τὴν καρδίαν καὶ λύπην, πὼς ἔβλαψες τὸν Θεόν. Καὶ ὅταν σὲ κάμῃ νὰ ἔχῃς ἐλπίδα καὶ θάρρος εἰς τὴν ἀγαθότητά Του, τότε ἤλπιζε ὅτι αἱ ἁμαρτίαι σου ἔχουν ἐξαλειφθῆ σπλαγχνισθεῖς παρὰ τοῦ Θεοῦ. Ἀλλ' ὅταν ἡ ἐνθύμησις αὕτη σὲ ἐνοχλῇ καὶ σὲ βάλλῃ εἰς ἀπιστίαν καὶ μικροψυχίαν καὶ σὲ κάμῃ νὰ λογιᾶσθαι πὼς εἶσαι κολασμένος καὶ πὼς διὰ ἐσὲ δὲν εἶναι πλέον καιρὸς σωτηρίας· ἤξευρε ὅτι εἶναι ἐκ τοῦ διαβόλου. Ὅθεν ταπεινώσου περισσότερο καὶ ἤλπιζε περισσότερο εἰς τὸν Θεόν. Καὶ μὲ τοῦτον τὸν τρόπον, θέλεις νικήσῃ τὸν ἐχθρὸν μὲ τὰ ἄρματα τοῦ καὶ θέλεις δώσῃ δόξαν τῷ Θεῷ.

Πρέπει, ναι, ἀδελφέ, νὰ λυπῆσαι καὶ νὰ σὲ πονῇ διὰ τὴν βλάβην, ὅπου ἔκαμες τοῦ Θεοῦ, κάθε φοράν ὅπου ἐνθυμηθῆς τὰς ἁμαρτίας σου· ἀλλ' ὅμως καὶ νὰ θαρρῆς εἰς τὸ πάθος Του, ζητώντας συγχώρησιν· πρὸς τούτους, ἂν σοῦ φαίνεται πὼς ὁ ἴδιος Θεὸς σοῦ λέγει, ὅτι δὲν εἶσαι ἀπὸ τὰ πρόβατά σου, ἐσὺ δὲν πρέπει νὰ ἀφήσῃς μὲ κανένα λογαριασμόν, τὴν ἐλπίδα καὶ τὸ θάρρος ὅπου ἔχεις εἰς Αὐτόν. Ἀλλὰ ταπεινὰ νὰ τοῦ λέγῃς· «Ἔχεις, ναι, δίκαιον, ὦ Θεέ μου, νὰ μὲ ἀποδοκιμάσῃς διὰ τὰς ἁμαρτίας μου· ἀλλ' ἐγὼ ἔχω θάρρος μεγαλύτερον εἰς τὴν εὐσπλαγχνίαν σου διὰ νὰ μὲ συγχωρήσῃς. Ὅθεν σοῦ ζητῶ τὴν σωτηρίαν τούτου τοῦ ταλαιπώρου κτίσματος, τὸ ὁποῖον ἐκατεδικάσθη μὲν ἀπὸ τὴν κακίαν του, ἀλλὰ ἐλυτρώθη μὲ τὴν τιμὴν τοῦ ἁγίου σου αἵματος· θέλω νὰ σωθῶ, λυτρωτά μου, εἰς δόξαν ἰδικὴν σου, μὲ τὴν ἐλπίδα τῆς ἀπείρου εὐσπλαγχνίας σου. Ὅθεν καὶ ἀφήνομαι ὅλος εἰς τὰς χεῖρας σου καὶ κάμε εἰς ἐμὲ ἐκεῖνο, ὅπου σοῦ εἶναι ἀρεστὸν· ὅτι σὺ εἶσαι ὁ μόνος Δεσπότης μου· καὶ ἂν ἀκόμη ἤθελες μὲ θανατώσει, πάλιν ἐγὼ εἰς ἐσὲ θέλω ἔχει ζωντανὰς τὰς ἐλπίδας μου».

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΒ΄.

Περὶ τῆς προσβολῆς τῆς κενοδοξίας καὶ περὶ τῆς ἰατρείας αὐτῆς.

Ἡ τρίτη προσβολὴ εἶναι τῆς κενοδοξίας καὶ ὑπολήψεως, μετὰ τὴν ὁποίαν θαρρεῖς εἰς τὸν ἑαυτὸν σου καὶ εἰς τὰ ἔργα σου νὰ σωθῆς. Ὅθεν, πάντοτε καὶ μάλιστα ἐν τῇ τελευταίᾳ ἐκείνῃ ὥρᾳ τοῦ θανάτου, μὴν ἀφήσης τὸν νοῦν σου, νὰ συλλογισθῆς οὐδὲ κἂν τὴν παραμικρὰν ἀρέσκειαν τοῦ ἑαυτοῦ σου, οὐδὲ τῶν ἔργων σου κἂν καὶ ἐκατόρθωσες ὅλας τὰς ἀρετὰς τῶν ἀγίων. Ἀλλὰ ἡ ἀρέσκειά σου, ἃς εἶναι εἰς τὸν Θεόν, ἐλπίζοντας καθαρῶς εἰς τὴν εὐσπλαγχνίαν Του καὶ εἰς τὰ ἔργα τῆς ζωῆς Του καὶ τοῦ πάθους Του, διὰ νὰ σωθῆς· πάντοτε ἐξευτελίζου εἰς τοὺς ὀφθαλμούς σου, μέχρι τελευταίας ἀναπνοῆς. Καὶ ὅταν τύχη νὰ στοχασθῆς κανένα σου καλὸν ἔργον, γινώριζε μόνον τὸν Θεόν, πῶς Ἐκεῖνος εἶναι ὅπου τὸ ἔκαμε καὶ ὄχι ἐσὺ καὶ πῶς ἀπὸ Αὐτὸν μόνον προῆλθε.

Πρόστρεχε, ναι, εἰς τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ μὴ προσμένῃς νὰ τὴν λάβῃς τάχα διὰ τὰς ἀξιομισθίας σου καὶ διὰ τοὺς πολλοὺς καὶ μεγάλους πολέμους, ὅπου ἔκαμες καὶ ἐνίκησες· στέκου δὲ πάντοτε εἰς ἓνα ἅγιον φόβον, ὁμολογῶντας εἰλικρινῶς ὅτι ὅλαι σου αἱ προβλέψεις καὶ προμήθειαι καὶ ὅλοι οἱ κόποι καὶ ἀγῶνες σου, ἤθελαν εἶναι μάταιοι, ἀνίσως δὲν ἤθελε συνεργῆ καὶ τοὺς συνάγει ὁ Θεὸς ὑποκάτω εἰς τὴν σκιὰν τῶν πτερῶν Του, εἰς τοῦ ὁποίου τὴν ὑπεράσπισιν μόνον ἔχε τὴν ἐλπίδα σου ὅλην.

Ἄν ἀκολουθῆς αὐτὰς τὰς παραγγελίας, δὲν θέλουν δυνηθῆ νὰ ὑπερισχύσουν ἐναντίον σου οἱ ἐχθροὶ ἐν τῇ ὥρᾳ τοῦ θανάτου. Ἀλλὰ θέλει σοῦ ἀνοιχθῆ ἡ στράτα, διὰ νὰ περάσῃς μετὰ χαρᾶς ἀπὸ τὴν γῆν καὶ τὴν ἐξορίαν ταύτην, εἰς τὴν ἐπουράνιον Ἱερουσαλήμ, τὴν γλυκεῖαν πατρίδα σου. Ὅρα καὶ εἰς τὸ λβ΄ κεφάλαιον τοῦ α΄ μέρους, ὅπου θέλεις εὔρει πλατύτερα τὴν ἰατροῦ τῆς κενοδοξίας καὶ ὑπερηφανείας.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν Ι Γ΄.

Περὶ τῆς προσβολῆς τῶν φαντασμάτων καὶ περὶ τῆς ἰατρείας αὐτῶν.

Ἀνίσως καὶ ὁ πονηρὸς καὶ ἰσχυρογνώμων ἐχθρὸς μας, ὅπου δὲν κουράζεται ποτὲ νὰ μᾶς πειράζη, ἤθελε σὲ πολεμήσει ποτέ, μάλιστα δὲ ἐν τῷ καιρῷ τοῦ θανάτου σου, μὲ κάποιες ψευδεῖς ἐπιφανείες, μὲ ὀράσεις καὶ μὲ μεταμορφώσεις εἰς Ἄγγελον φωτός, ἐσὺ στέκου στερεὸς εἰς τὴν γνῶσιν ὅπου ἔχεις τοῦ οὐδενός σου καὶ τῆς εὐτελείας σου. Καὶ εἶπέ του μὲ στεροκαρδίαν καὶ τόλμην· «μετάστρεψε, ἄθλιε, εἰς τὸ σκότος τὸ ἰδικόν σου· ὅτι εἰς ἐμὲ δὲν πρέπουν ὄρασεις, οὐδὲ ἔχω ἐγὼ χρείαν ἀπὸ ἄλλο, παρὰ ἀπὸ τὴν εὐσπλαγγνίαν τοῦ Ἰησοῦ μου καὶ ἀπὸ τὰς δεήσεις καὶ μεσιτείας τῆς ἀειπαρθένου Μαρίας καὶ τῶν ἄλλων ἁγίων». Ἀλλὰ καὶ ἂν μὲ πολλὰ φανερὰ σημεῖα γνωρίσης, πὼς αἱ ὀράσεις αὐταὶ εἶναι ἀληθινὰ καὶ σοῦ ἔρχονται ἀπὸ τὸν Θεόν, μὲ ὄλον τοῦτο ἐσὺ ἀποστρέφου τὰς πάντοτε καὶ ἀπόβαλλέ τας μακρὰν ἀπὸ λόγου σου, ὅσον ἠμπορεῖς. Καὶ μὴ φοβηθῆς ὅτι δὲν ἀρέσει εἰς τὸν Θεὸν αὐτὴ ἢ ἀποστροφή ὅπου κάμνεις, στοχαζόμενος τὴν ἀναξιότητά σου. Διότι, ἂν αἱ ὀράσεις αὐταὶ εἶναι ἀπὸ τὸν Θεόν, Αὐτὸς ἠξεύρει καλῶς νὰ σοῦ τὰς ξεκαθάριση καὶ δὲν θέλει τοῦ κακοφανῆ ἂν δὲν τὰς δέχῃσαι. Διότι Ἐκεῖνος ὅπου δίδει τὴν χάριν εἰς τοὺς ταπεινοὺς, δὲν τὴν ἀφαιρεῖ ἀπὸ αὐτούς, διὰ πράξεις ὅπου οἱ τοιοῦτοι κάμνουν διὰ ταπείνωσιν.

Αὐτὰ εἶναι τὰ πλέον κοινὰ ἄρματα, ὅπου συνηθίζει ὁ ἐχθρὸς νὰ μεταχειρίζεται ἐναντίον μας, εἰς ἐκείνην τὴν τελευταίαν ὥραν τοῦ θανάτου· ἀγκαλὰ καὶ τὸν κάθε ἕναν πολεμῆ, κατὰ τὰς μερικὰς κλήσεις καὶ πάθη, εἰς τὰ ὅποια τὸν γνωρίζει πὼς εἶναι ὑποκείμενος περισσότερον. Διὰ τοῦτο, προτοῦ νὰ πλησιάσῃ ἡ ὥρα τοῦ μεγάλου ἐκείνου πολέμου, πρέπει, ἀγαπητοί, νὰ ἀρματωθῶμεν κατὰ τῶν σφοδροτέρων παθῶν, ὅπου μᾶς κυριεύουν περισσότερον καὶ νὰ πολεμῶμεν ἀνδρείως, διὰ νὰ εὐκολύνωμεν τὴν νίκην τότε εἰς ἐκεῖνον τὸν καιρόν, ὅστις μᾶς παίρνει κάθε ἄλλον καιρόν.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν Ι Δ'.

Περὶ τῆς πνευματικῆς εἰρήνης τῆς καρδίας.

Ἡ καρδία σου, ἀγαπητέ, ἐκτίσθη ἀπὸ τὸν Θεὸν διὰ τοῦτο μόνον τὸ τέλος, διὰ νὰ ἀγαπᾶται καὶ νὰ κατοικῆται ἀπὸ Αὐτόν. Διό, καθ' ἑκάστην σου φωνάζει νὰ Τοῦ τὴν δώσης· «Δός μοι, υιέ, σὴν καρδίαν» (Παρ. κγ' 25). Ἐπειδὴ δὲ ὁ Θεὸς εἶναι ὑπερβάλλουσα πάντα νοῦν εἰρήνη, κάμνει χρεῖαν καὶ ἡ καρδία, ὅπου θέλει νὰ Τὸν δεχθῆ, νὰ εἶναι εἰρηνικὴ καὶ ἀτάραχος. Καθὼς εἶπεν ὁ Δαβίδ· «ἐγενήθη ἐν εἰρήνῃ ὁ τόπος Αὐτοῦ» (Ψαλμ. οε' 2). Διὰ τοῦτο, χρεωστεῖς ἐν πρώτοις, νὰ θεμελιώσης καὶ νὰ στερεώσης τὴν καρδίαν σου, εἰς μίαν εἰρηνικὴν κατάστασιν· εἰς τρόπον ὅπου ὅλαι σου αἱ ἐσωτερικαὶ ἀρταί, νὰ γεννῶνται ἀπὸ τὴν εἰρήνην αὐτὴν καὶ ἀπὸ τὰς ἄλλας ἐσωτερικὰς ἀρετὰς· καθὼς εἶπεν ἐκεῖνος ὁ μέγας ἡσυχαστὴς Ἀρσένιος· «Πᾶσαν τὴν σπουδὴν σου ποιήσον, ἵνα ἡ ἔνδον σου ἐργασία κατὰ Θεὸν ἦ καὶ νικήσεις τὰ ἔξω πάθη». Διότι, καὶ ἀγκαλὰ καὶ αἱ σωματικαὶ σκληραγωγίαι καὶ ὅλαι αἱ ἀσκήσεις, μὲ τὰς ὁποίας παιδεύεται τὸ σῶμα εἶναι ἐπαινετές, ὅταν εἶναι μέτρια μὲ διάκρισιν, καθὼς ἀρμόζει εἰς τὸ πρόσωπον, ὅπου τὰς κάμνει, ὅμως ἐσὺ δὲν θέλεις ἀποκτήσει ποτὲ καμμίαν ἀληθινὴν ἀρετὴν διὰ μέσου μόνον τῶν εἰρημένων ἀρετῶν, παρὰ ματαιότητα καὶ ἀνεμον κενοδοξίας· ἀνίσως καὶ αὐταὶ αἱ γυμνάσεις, δὲν ζώνονται καὶ κυβερνοῦνται ἀπὸ τὰς ἐσωτερικὰς καὶ ψυχικὰς ἀρετὰς.

Ἡ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου, δὲν εἶναι ἄλλο παρὰ ἓνας πόλεμος καὶ πειρασμὸς παντοτείνος. Καθὼς εἶπεν ὁ Ἰώβ· «οὐχὶ πειρατήριον ἐστὶν Ὁ βίος ἀνθρώπου ἐπὶ τῆς γῆς;» (ζ' 10). Λοιπόν, δι' αὐτὸν τὸν πόλεμον, πρέπει ἐσὺ νὰ ἀγρυπνῆς πάντοτε καὶ νὰ κάμνης μεγάλην φύλαξιν καὶ βίγλαν ἐπάνω εἰς τὴν καρδίαν σου διὰ νὰ στέκεται αὐτὴ πάντοτε εἰρηνικὴ καὶ ἀναπαυμένη. Καὶ ὅταν σηκώνεται εἰς τὴν ψυχὴν σου κανένα κίνημα ὁποιασδήποτε ταραχῆς, νὰ στέκης πρόθυμος διὰ νὰ ἡσυχάζης καὶ νὰ εἰρηνεύης εὐθὺς τὴν καρδίαν σου, μὴν ἀφήνοντάς την νὰ παραστρατήσῃ καὶ νὰ διαστραφῆ ἀπὸ ἐκείνην τὴν ταραχὴν. Διότι ἡ καρδία τοῦ ἀνθρώπου, παρομοιάζει μὲ τὸ βαρίδι τοῦ ὥρολογίου καὶ μὲ τὸ τιμόνι τοῦ καραβίου. Καὶ καθὼς ὅταν ξεκρατηθῆ τὸ βαρίδι, παρευθὺς κινοῦνται καὶ ὅλοι οἱ τροχοὶ τοῦ ὥρολογίου· ὁμοίως καὶ καθὼς ὅταν παραφερθῆ τὸ τιμόνι καὶ ὅλον τὸ καράβι παραστρατίζει· ἔτσι καὶ ὅταν ἡ

καρδία ταραχθῆ μίαν φοράν, παρευθὺς συγκινουῦνται καὶ ὅλα τὰ ὑγρά καὶ ἐσωτερικὰ καὶ ἐξωτερικὰ ὄργανα τοῦ σώματος καὶ αὐτὸς ὁ νοῦς εὐγαίνει ἀπὸ τὰ μέτρα καὶ τὸν ὀρθὸν λόγον του. Διὰ τοῦτο εἶναι ἀνάγκη νὰ τὴν εἰρηνεύης παρευθὺς· ὅσαι φοραὶ σοῦ τύχη καμμία ἐνόχλησις καὶ σύγχυσις ἐσωτερικὴ ἢ εἰς τὴν προσευχὴν ἢ εἰς κάθε ἄλλον καιρόν.

Καὶ ἤξευρε, ὅτι τότε ἠξεύρεις νὰ προσεύχῃσαι καλῶς, ὅταν ἠξεύρης καλῶς νὰ ἐργάζῃσαι καὶ νὰ φυλάτῃσαι εἰρηνικός· ἐπειδὴ καὶ ὁ Ἀπόστολος παραγγέλλει, νὰ προσευχόμεθα εἰρηνικοί, χωρὶς ὀργῆς καὶ διαλογισμῶν (Α΄ Τιμοθ. β΄ 8). Ὅθεν, στοχάζου πὼς κάθε πρᾶγμα σου, νὰ γίνεται μὲ εἰρήνην, γλυκύτητα καὶ χωρὶς βίαν· ἐν συντόμῳ, ὅλη ἡ κυρία καὶ παντοτείνῃ γύμνασις τῆς ζωῆς σου, πρέπει νὰ γίνεται διὰ νὰ εἰρηνεύης τὴν καρδίαν σου καὶ νὰ μὴ τὴν ἀφήσῃς νὰ λάβῃ σύγχυσιν ἄτακτον καὶ ἀκολούθως, ἐκ τῆς εἰρήνης ταύτης νὰ κάμνης ὅλα σου τὰ ἔργα μὲ ἡσυχίαν καὶ πραότητα. Καθὼς γέγραπται· τέκνον, ἐν πραότητι τὰ ἔργα σου διέξαγε» (Σειρ. γ΄ 17)· ἵνα καὶ ἀξιωθῆς τοῦ μακαρισμοῦ τῶν πραέων, τοῦ λέγοντος· «Μακάριοι οἱ πραεῖς, ὅτι αὐτοὶ κληρονομήσωσι τὴν γῆν» (Ματθ. ε΄ 5).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΕ΄.

Περὶ τῆς φροντίδος, ὅπου πρέπει νὰ ἔχῃ ἡ ψυχὴ εἰς τὸ νὰ εἰρηνεύῃ.

Λοιπὸν, προτίτερα ἀπὸ κάθε ἄλλο, ἔχε αὐτὴν τὴν εἰρήνην καὶ συστολήν, ἀδελφέ, εἰς τὰς πέντε αἰσθήσεις σου· ἤγουν, εἰς τὸ νὰ μὴ βλέπῃς ἢ νὰ λαλῆς ἢ νὰ κινῆς τὰς χεῖρας ἢ νὰ περιπατῆς τεταραγμένα, ἀλλ'εἰρηνικὰ καὶ εὐτακτα. Διότι, ὅταν συνηθίσῃς νὰ φυλάτῃς τὴν εἰρήνην ταύτην εἰς τὰ ἔξω κινήματα, εὐκόλα καὶ χωρὶς κόπον, θέλεις ὀδηγηθῆ νὰ εἰρηνεύῃς καὶ εἰς τὰ ἔσω. Ἐπειδὴ, κατὰ τοὺς Πατέρας, ὁ ἔσω ἄνθρωπος, συσηματίζεται μαζὺ μὲ τὸν ἔξω· β΄ συνήθιζε νὰ ἀγαπᾷς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους καὶ νὰ εἶσαι μὲ ὅλους εἰρηνικός ἂν εἶναι δυνατόν, καθὼς λέγει ὁ Παῦλος· «εἰ δυνατόν, τὸ ἐξ ὑμῶν, μετὰ πάντων ἀνθρώπων εἰρηνεύοντες» (Ρωμ. ιβ΄ 18)· γ΄ φύλαττε τὴν συνείδησίν σου νὰ μὴ σὲ κατηγορῆ εἰς

κανένα πράγμα, αλλά να μένη αναπαυμένη εις τὸν Θεόν, εις τὸν ἑαυτὸν σου, εις τὸν πλησίον σου καὶ εις τὰ ἔξω πράγματα, ὡς εἶπομεν εις τὸ η' κεφάλαιον τοῦ β' τούτου μέρους, καὶ μάλιστα, νὰ μὴ σὲ κατηγορῇ πὼς παρέβλεψες καμμίαν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ. Διότι ἡ φύλαξις αὕτη τῆς συνειδήσεως, γεννᾷ τὴν εἰρήνην τῆς καρδίας, «εἰρήνη, φησί, πολλὴ τοῖς ἀγαπῶσι τὸν νόμον σου καὶ οὐκ ἔστιν αὐτοῖς σκάνδαλον» (Ψαλμ. ρη' 164) καὶ δ'συνήθιζε νὰ ὑποφέρης τὰς ὕβρεις, χωρὶς ταραχῆν· εἶναι, ναι, ἀληθές, ὅτι προτοῦ νὰ ἀποκτήσης αὐτὴν τὴν εἰρήνην, θέλεις πάσχει πολὺν βάσανον, διότι εἶσαι ἀγύμναστος· ἀλλά, ἀφοῦ τὴν ἀποκτήσης, θέλει μένει ἡ ψυχὴ σου πολλὰ παρηγορημένη εις κάθε ἐναντιότητα, ὅπου νὰ τῆς συνέβη. Καὶ ἀπὸ ἡμέραν εις ἡμέραν θέλεις μάθει καλύτερα αὐτὴν τὴν γύμνασιν εις τὸ νὰ εἰρηνεύης τὸ πνεῦμα.

Εἰ δὲ καὶ ἰδῆς καμμίαν φορὰν τὸν ἑαυτὸν σου νὰ θλίβεται καὶ νὰ ἐνοχλῆται, εις τρόπον ὅπου νὰ μὴν ἠμπορῆς νὰ εἰρηνεύσης, πρόστρεψε εὐθύς εις τὴν προσευχὴν καὶ καρτέρα εις αὐτήν, κατὰ μίμησιν τοῦ Κυρίου μας, ὅστις ἐπροσευχήθη τρεῖς φορὰς εις τὸν κῆπον, διὰ νὰ σοῦ δώσῃ παράδειγμα, ὅτι εις κάθε σου ἐνόησιν καὶ θλίψιν, καταφύγιον νὰ ἔχῃς τὴν προσευχὴν· καὶ ὅτι, ὅσον καὶ ἂν εἶσαι λυπημένος καὶ μικρόψυχος, δὲν πρέπει νὰ ἀναχωρῆς ἀπὸ αὐτήν, ἕως ὅπου νὰ εὔρης τὴν θέλησίν σου σύμφωνον μὲ τὴν θέλησιν τοῦ Θεοῦ καὶ ἀκολουθῶς, νὰ τὴν εὔρης εὐλαβῆ καὶ εἰρηνικὴν καὶ ὁμοῦ ὄλην θαρραλέαν καὶ τολμηράν, διὰ νὰ δεχθῇ καὶ νὰ ἐναγκαλισθῇ ἐκεῖνο, ὅπου ἐφοβεῖτο καὶ ἀπέφευγε πρότερον. Διότι καὶ ὁ Κύριος, φοβούμενος πρότερον τὸ πάθος, μετὰ τὴν προσευχὴν ὅμως, ἐθαρσοποιήθη καὶ εἶπεν. «Ἐγείρεσθε, ἄγωμεν, ἰδοὺ ἠγγικεν ὁ παραδιδούς με» (Ματθ. κς' 46).

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν Ι Σ Τ'.

ἽΟτι ὀλίγον κατ'ὀλίγον ἔχει νὰ οἰκοδομῆται αὕτη ἡ εἰρηνικὴ κατοικία.

Ἐσύ, ἔχει φροντίδα (ὡς ἐρρέθη) νὰ μὴν ἀφήσης ποτὲ νὰ συγχυσθῇ ἡ καρδία σου, οὔτε νὰ ἀνακατωθῇ εις κάθε πράγμα ὅπου τὴν ἐνοχλεῖ, ἀλλὰ νὰ κοπιᾷζης πάντοτε, διὰ νὰ τὴν κρατῆς εἰρηνικὴν καὶ ἀναπαυμένην. Καὶ ὁ Θεὸς ὅπου σὲ βλέπει

πὼς κάμνεις ἔτσι καὶ ἀγωνίζεσαι, θέλει οἰκοδομήσει μὲ τὴν χάριν Του εἰς τὴν ψυχὴν σου, μίαν πόλιν εἰρήνης· καὶ ἡ καρδιά σου, θέλει εἶναι οἶκος τρυφῆς, καθὼς τροπολογικῶς εἰς τοῦτο ἐννοεῖται ἐκεῖνο τὸ ψαλμικόν. «Ἱερουσαλήμ, οἰκοδομουμένη ὡς πόλις» (Ψαλμ. ρκα' 2)· τοῦτο μόνον θέλει ἀπὸ ἐσέ ὁ Θεός, ὅτι κάθε φοράν, ὅπου τύχη νὰ ταραχθῆς, παρευθὺς νὰ μεταστρέφης, νὰ ἡσυχάζῃς καὶ νὰ εἰρηνεύῃς εἰς ὅλα σου τὰ ἔργα καὶ λογισμούς. Καὶ καθὼς εἰς μίαν ἡμέραν, δὲν οἰκοδομεῖται μία πόλις, ἔτσι μὴ λογιᾶσης, ὅτι εἰς μίαν ἡμέραν νὰ ἀποκτήσης αὐτὴν τὴν ἐσωτερικὴν εἰρήνην. Διότι τοῦτο δὲν εἶναι ἄλλο, παρὰ νὰ οἰκοδομήσης ἕνα οἶκον εἰς τὸν τῆς εἰρήνης Θεὸν καὶ ἕνα σκῆνωμα εἰς τὸν Ὑψιστον καὶ νὰ γίνῃς ναὸς Του· ἤξευρε δε, ὅτι ὁ ἴδιος Θεὸς εἶναι ἐκεῖνος, ὅπου ἔχει νὰ οἰκοδομήσῃ αὐτὸν τὸν οἶκον. Διότι, ἀλλέως, ἤθελεν εἶναι μάταιος ὁ κόπος σου, κατὰ τό, «ἐὰν μὴ Κύριος οἰκοδομήσῃ οἶκον, εἰς μάτην ἐκοπίασαν οἱ οἰκοδομοῦντες (Ψαλμ. ρκς' 1). Καὶ πρὸς τούτοις, ἤξευρε, ὅτι τὸ κύριον θεμέλιον αὐτῆς τῆς καρδιακῆς εἰρήνης, ἔχει νὰ εἶναι ἡ ταπείνωσις¹ καὶ τὸ νὰ φεύγῃς, ὅσον δύνασαι, μακρὰν ἀπὸ τὰς ταραχὰς καὶ τὰ σκάνδλα. Διότι καὶ εἰς τὸν τύπον βλέπομεν, πὼς δὲν ἠθέλησεν ὁ Θεὸς νὰ τοῦ κτίσῃ ναὸν καὶ κατοικίαν ὁ Δαβὶδ, μὲ τὸ νὰ εἶχεν εἰς ὅλην σχεδὸν τὴν ζωὴν του, πολέμους καὶ ταραχὰς, ἀλλὰ ὁ υἱὸς του ὁ Σολομών. Διότι, κατὰ τὸ ὄνομά του, ἐστάθη εἰρηνικὸς βασιλεὺς καὶ πολέμους μὲ κανένα δὲν ἔκαμεν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΖ΄.

Ὅτι ἡ ψυχὴ πρέπει νὰ ἀποστρέφεται κάθε τιμὴν καὶ νὰ ἀγαπᾷ τὴν ταπείνωσιν καὶ πτωχείαν τοῦ πνεύματος, μὲ τὴν ὁποίαν ἀποκτᾶται ἡ εἰρήνη τῆς ψυχῆς.

Λοιπόν, ἐὰν ἀγαπᾷς, ἀδελφέ, τὴν εἰρήνην τῆς καρδίας, ἀγωνίσου νὰ εἰσέλθῃς εἰς αὐτήν, διὰ τῆς θύρας τῆς ταπεινώσεως, (διότι ἄλλη εἴσοδος εἰς αὐτήν

¹ Καὶ ἀληθῶς, ἡ ταπείνωσις καὶ ἡ εἰρήνη καὶ πραότης τῆς καρδίας, εἶναι τόσον ἐνωμένα, ὥστε ὅπου εἶναι τὸ ἕνα, ἐκεῖ εὐρίσκεται καὶ τὸ ἄλλο καὶ ὅποιος εἶναι πρῶτος τῆ καρδία, ἐκεῖνος εἶναι καὶ ταπεινός· καὶ ἀντιστρόφως, ὅποιος εἶναι ταπεινὸς τῆ καρδία, ἐκεῖνος εἶναι πρῶτος καὶ εἰρηνικός. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Κύριος ἠνωμένως ταῦτα ἐπρόφερον εἰπών· «Μάθετε ἀπ' ἐμοῦ, ὅτι πρῶτος εἰμι καὶ ταπεινὸς τῆ καρδία» (Ματθ. ια' 29).

δὲν εἶναι ἀπὸ τὴν ταπείνωσιν). Διὰ τὴν ἀποκτῆσιν δὲ τὴν ταπείνωσιν, πρέπει νὰ κοπιάσῃς καὶ νὰ βιασθῆς (μάλιστα εἰς τὴν ἀρχὴν), εἰς τὸ νὰ ἐναγκαλισθῆς μὲν ὅλας τὰς θλίψεις καὶ ἐναντιότητας, ὡς ἀγαπητὸς σου ἀδελφός, εἰς τὸ νὰ ἀποφεύγῃς δὲ κάθε δόξαν καὶ τιμὴν, ἐπιθυμῶντας νὰ καταφρονῆσαι ἀπὸ κάθε ἓνα καὶ νὰ μὴν εἶναι τινάς, ὅπου νὰ σὲ ὑπερασπίζεται καὶ νὰ σὲ παρηγορῇ, παρὰ ὁ Θεὸς σου· βεβαίωσε δὲ καὶ στήριξε τοῦτον τὸν λογισμὸν εἰς τὴν καρδίαν σου· ἤγουν, ὅτι μόνος ὁ Θεὸς σου εἶναι τὸ καλὸν σου, τὸ μόνον σου καταφύγιον· καὶ ὅλα τὰ ἄλλα πράγματα εἶναι, διὰ ἐσέ, τόσαι ἄκανθες, τὰς ὁποίας, ἂν ἐμβάσῃς εἰς τὴν καρδίαν σου, θέλουν σὲ βλάψαι εἰς θάνατον. Εἰ δὲ καὶ σοῦ γίνῃ καμμία ἐντροπὴ ἀπὸ κανένα, πρέπει νὰ μὴ λυπηθῆς, ἀλλὰ νὰ τὴν ὑποφέρῃς μετὰ χαρὰν· ἔχοντας διὰ βέβαιον, ὅτι τότε ὁ Θεὸς εἶναι μετὰ σοῦ. Καὶ μὴ θέλῃς ἄλλην τιμὴν, μήτε νὰ γυρεύῃς ποτὲ ἄλλο, παρὰ νὰ πάσχῃς δι' ἀγάπην τοῦ Θεοῦ καὶ διὰ ἐκεῖνο, ὅπου τοῦ προξενεῖ μεγαλύτεραν δόξαν.

Κοπίασε διὰ νὰ χαίρεσαι, ὅταν τινὰς σοῦ εἰπῇ λόγια ὑβριστικὰ ἢ σὲ ἐλέγξῃ ἢ σὲ καταφρονήσῃ. Διότι μέγας θησαυρὸς στέκει κρυμμένος ὑποκάτω αὐτῆς τῆς κόνεως καὶ ἀτιμίας καὶ ἂν τὸν λάβῃς θεληματικῶς, γρήγορα θέλεις εὐρεθῆ πλούσιος, χωρὶς νὰ τὸ γινώσκῃ, οὔτε κἂν ἐκεῖνος ὁ ἴδιος, ὅπου σοῦ κάνει αὐτὸ τὸ χάρισμα, ἤγουν ἐκεῖνος, ὅπου σὲ ἀτιμάζει· μὴ γυρεύῃς ποτὲ νὰ σὲ ἀγαπᾷ τινὰς εἰς τούτην τὴν ζωὴν, οὔτε νὰ σὲ τιμᾷ, διὰ νὰ ἀφήνεσαι νὰ πάσχῃς μετὰ τὸν Χριστὸν Ἐσταυρωμένον καὶ τινὰς νὰ μὴ σὲ ἐμποδίσῃ· φυλάττου ἀπὸ τὸν ἴδιον ἑαυτὸν σου, ὡσὰν ἀπὸ τὸν μεγαλύτερον ἐχθρόν, ὅπου νὰ ἔχῃς· μὴν ἀκολουθῆς τὴν θέλησίν σου, οὔτε τὸν νοῦν σου, οὔτε τὴν γνώμην σου, ἂν θέλῃς νὰ μὴ χαθῆς. Διὰ τοῦτο, κράτει πάντοτε τὰ ἄρματα, διὰ νὰ φυλάττεσαι ἀπὸ τὸν ἑαυτὸν σου καὶ ὅταν ἡ θέλησίς σου θέλῃ κλίνει εἰς κανένα πρᾶγμα, ἀκόμη καὶ ἅγιον, βάλε τὴν πρῶτον μοναχὴν καὶ γυμνὴν μετὰ βαθυτάτην ταπείνωσιν ἐμπρὸς εἰς τὸν Θεόν σου, παρακαλώντας Τον νὰ γίνῃ εἰς αὐτὴν τὸ θέλημά Του καὶ ὄχι τὸ ἰδικόν σου· καὶ τοῦτο, μετὰ ἐγκαρδίους ἐπιθυμίας, δίχως καμμίαν μίξιν φιλαυτίας· γνωρίζοντας, ὅτι ἀφ' ἑαυτοῦ σου δὲν ἔχεις τίποτε, οὔτε ἠμπορεῖς νὰ κάμῃς τίποτε.

Φυλάττου ἀπὸ τοὺς λογισμοὺς, ὅπου φέρουν μαζί των μορφήν ἀγιότητος καὶ ζήλου ἀδιακρίτου. Διὰ τὸ ὅποιον, τροπολογικῶς λέγει ὁ Θεός· «προσέχετε ἀπὸ τοὺς ψευδοπροφήτας, οἵτινες ἔρχονται εἰς ἐσᾶς με̄ ἔνδυμα προβάτων, ἔσωθεν δέ εἰσι λύκοι ἄρπαγες, ἀπὸ τῶν καρπῶν των θέλετε τοὺς γνωρίσει» (Ματθ. ζ' 15)· καὶ οἱ καρποὶ των εἶναι, νὰ ἀφήσουν εἰς τὴν ψυχὴν ἀδημονίαν καὶ ἐνόχλησιν. Διότι ὅλα ἐκεῖνα ὅπου σὲ μακραίνουν ἀπὸ τὴν ταπεινώσιν καὶ ἀπὸ αὐτὴν τὴν εἰρήνην καὶ ἐσωτερικὴν ἡσυχίαν, με̄ χρῶμα καὶ σχῆμα ὅ,τινος πράγματος καὶ ἂν εἶναι, αὐτὰ εἶναι οἱ ψευδοπροφήται, οἱ ὅποιοι, ὄντες ἐνδυμένοι με̄ σχῆμα προβάτων, ἤγουν με̄ ὑπόκρισιν ζήλου τάχα, διὰ νὰ ὠφελήσουν τὸν πλησίον σου ἀδιακρίτως, εἶναι τῆ ἀληθείᾳ λύκοι ἄρπαγες, ὅπου ἀρπάζουν τὴν ταπεινώσιν σου καὶ ἐκείνην τὴν εἰρήνην καὶ ἡσυχίαν, τὴν οὕτως ἀναγκαίαν, εἰς ὅποιον θέλει νὰ κάμη προκοπὴν ἀσφαλῆ καὶ ὅσον τὸ πρᾶγμα ἔχει περισσότεραν ἐπιφάνειαν καὶ χρῶμα τῆς ἀγιότητος, τόσον περισσότερον πρέπει νὰ ἐξετάζεται ἀπὸ λόγου σου καὶ τοῦτο, με̄ πολλὴν ἀνάπαυσιν καὶ ἡσυχίαν ἐσωτερικὴν (ὡς ἐρρέθη). Ἄν δὲ καμμίαν φορὰν φανῆς ἐλλειπὴς εἰς κανένα ἀπὸ αὐτά, μὴ συγχυσθῆς, ἀλλὰ ταπεινώσου ἐμπρὸς εἰς τὸν Θεόν σου καὶ γνώρισε τὴν ἀδυναμίαν σου καὶ μάθε εἰς τὸ ἐξῆς. Διότι, ἴσως τὸ παραχωρῆ ὁ Θεός, διὰ νὰ ταπεινώσῃ κάποιαν ὑπερηφάνειαν ὅπου εὐρίσκεται κρυμμένη εἰς ἐσὲ καὶ δὲν τὴν γνωρίζεις.

Ἀνίσως καὶ καμμίαν φορὰν αἰσθανθῆς νὰ κεντᾶται ἡ ψυχὴ σου ἀπὸ ὅποιανδήποτε ὀξεῖαν καὶ φαρμακερὰν ἄκανθαν, ἤγουν πάθος καὶ λογισμόν, μὴ παραχθῆς διὰ τοῦτο, ἀλλὰ πρόσεχε με̄ μεγαλυτέραν στόχασιν, νὰ μὴ περάσῃ εἰς τὰς σπλάγχνα σου· σύρε ὀπίσω τὴν καρδίαν σου καὶ ἔμβασε ἠδεῶς τὴν θέλησίν σου μέσα εἰς τὸν τόπον τῆς εἰρήνης καὶ ἡσυχίας φυλάττοντας τὴν ψυχὴν σου καθαρὰν εἰς τὸν Θεόν, τὸν ὅποιον θέλεις εὐρίσκει πάντοτε εἰς τὰ σπλάγχνα σου καὶ εἰς τὰ βάθη τῆς καρδίας σου, διὰ τὴν ὀρθότητα τῆς γνώμης σου· βεβαιούμενος, ὅτι τὸ κάθε πρᾶγμα, συμβαίνει διὰ δοκιμὴν σου· διὰ νὰ γίνῃς χωρητικὸς με̄ τοῦτον τὸν τρόπον τοῦ συμφέροντός σου καὶ ἄξιός τοῦ στεφάνου τῆς δικαιοσύνης, ὅπου σοῦ εἶναι ἠτοιμασμένος ἀπὸ τὴν εὐσπλαγχνίαν τοῦ Θεοῦ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΗ΄.

**Ὅτι ἡ ψυχὴ πρέπει νὰ φυλάττεται εἰς νοερὰν μοναξίαν καὶ ἡσυχίαν,
διὰ νὰ ἐνεργῇ ὁ Θεὸς εἰς αὐτὴν τὴν εἰρήνην Του.**

Ἐπειδὴ ὁ Θεὸς τῶν θεῶν καὶ Κύριος τῶν κυρίων, ἔκαμε τὴν ψυχὴν σου διὰ κατοικίαν καὶ ναὸν ἰδικόν Του, πρέπει νὰ τὴν ἔχῃς εἰς τόσῃν μεγάλῃν τιμῇν, ὅπου νὰ μὴ τὴν ἀφήσῃς νὰ χαμηλώσῃ καὶ νὰ ὑποκλίνῃ εἰς ἄλλο πρᾶγμα· αἱ ἐπιθυμίαι σου καὶ αἱ ἐλπίδες σου ἄς εἶναι πάντοτε εἰς τὸν ἐρχομὸν τοῦ Θεοῦ, ὅστις ἂν δὲν εὔρῃ τὴν ψυχὴν μοναχὴν, δὲν θέλει ἔλθει νὰ τὴν ἐπισκεφθῇ. Αὐτὸς τὴν θέλει μοναχὴν ἀπὸ λογισμῶν, καθ' ὅσον ἡμπορεῖ· μοναχὴν παντελῶς ἀπὸ ἐπιθυμίας, καὶ πολὺ περισσότερον μοναχὴν ἀπὸ τὴν ἰδίαν τῆς θέλησιν. Διὰ τοῦτο, δὲν πρέπει σὺ ἀφ' ἑαυτοῦ σου ἀδιακρίτως νὰ λαμβάνῃς τὰς σκληραγωγίας, οὔτε νὰ γυρεύῃς τὰς ἀφορμὰς νὰ πάσχῃς δι' ἀγάπην Θεοῦ, μὲ μόνην τὴν ὁδηγίαν τῆς ἰδικῆς σου θελήσεως, ἀλλὰ μὲ τὴν συμβουλὴν τοῦ πνευματικοῦ σου πατρός, ὅπου σὲ κυβερνᾷ, ὡς τοποτηρητῆς τοῦ Θεοῦ· ἵνα διὰ μέσου αὐτοῦ, ὁ Θεὸς διατάσῃ καὶ ἐνεργῇ εἰς τὴν θέλησίν σου, ἐκεῖνο ὅπου Αὐτὸς θέλει· μὴ κάμνης ποτὲ ἐκεῖνο ὅπου θέλεις, ἀλλὰ ἄς κάμνη ὁ Θεὸς ἐκεῖνο ὅπου θέλει εἰς ἐσέ. Ἡ θέλησίς σου ἄς στέκη πάντοτε ἐλευθέρᾳ ἀπὸ τὸν ἑαυτὸν σου· ἤγουν, ἐσὺ νὰ μὴ θέλῃς κανένα πρᾶγμα· καὶ ὅταν θελήσῃς τίποτε, ἄς εἶναι τοιαύτης λογῆς, ὥστε ὅπου καὶ ἂν δὲν γίνῃ ἐκεῖνο ὅπου θέλεις, μάλιστα τὸ ἐναντίον νὰ μὴ λυπῆσαι, ἀλλὰ νὰ μένῃ τὸ πνεῦμα σου οὕτως ἡσυχον, ὡσὰν νὰ μὴν ἠθέλησες τίποτε.

Αὕτῃ εἶναι ἡ ἀληθινὴ ἐλευθερία τῆς καρδίας καὶ μοναξία· τὸ νὰ μὴ δεσμεύεται μὲ τὸν νοῦν ἢ τὴν θέλησιν, εἰς κανένα πρᾶγμα. Λοιπὸν, ἂν δώσῃς εἰς τὸν Θεὸν τὴν ψυχὴν σου οὕτω λελυμένην, ἐλευθέρᾳ καὶ μοναχὴν, θέλεις ἰδῆ θαύματα, ὅπου αὐτὸς θέλει ἐνεργήσῃ εἰς αὐτήν· ἐξαιρέτως δε καὶ μάλιστα, τὴν θείαν Του εἰρήνην, ἣτις εἶναι τὸ δῶρον ἐκεῖνο, ὅπου ἔχει νὰ γίνῃ χωρητικὸν ὅλων τῶν ἄλλων του χαρισμάτων, καθὼς εἶπεν ὁ μέγας τῆς Θεσσαλονίκης Γρηγόριος¹. ὦ θαυμαστὴ μοναξία καὶ ταμεῖον ἀπόκρυφον τοῦ Ὑψίστου! Εἰς τὸ ὅποιον μόνον

¹ Τοῦτο λέγει ὁ ἅγιος ἐν τοῖς πρὸς τὴν μοναχὴν Ξένην (Φιλοκαλ. σ. 944).

Αὐτὸς θέλει νὰ δίδῃ ἀκρόασιν καὶ ὄχι ἀλλαγῶν καὶ ἐκεῖ νὰ ὁμιλῇ εἰς τὴν καρδίαν τῆς ψυχῆς σου! Ὡς ἐρημία καὶ ἡσυχία, ὅπου ἔγινε παράδεισος! Ἐπειδὴ εἰς μόνην αὐτὴν δίδει ἄδειαν ὁ Θεὸς νὰ τὸν θεωροῦν ἢ νὰ τοῦ ὁμιλοῦν· «παρελθὼν ὄψομαι, τί τὸ ὄραμα τὸ μέγα τοῦτο; Ἔλεγεν ὁ Μωϋσῆς, εὐρισκόμενος εἰς τὴν αἰσθητὴν καὶ νοητὴν ἐρημίαν τοῦ Σινᾶ» (Ἐξοδ. γ' 3). Ἄλλ' ἐὰν καὶ ἐσὺ θέλῃς νὰ φθάσῃς εἰς τοῦτο, εἴσελθε ἀνυπόδητος εἰς τούτην τὴν γῆν· διότι εἶναι ἀγία· γύμνωσε πρῶτον τοὺς πόδας σου, ἤγουν τὰς διαθέσεις τῆς ψυχῆς σου καὶ ἅς μείνουν γυμναὶ καὶ ἐλεύθεραι ἀπὸ κάθε γῆϊνον πρᾶγμα· μὴ βαστάσῃς μήτε πῆραν, μήτε ράβδονεῖς αὐτὴν τὴν ὁδὸν (καθὼς ὁ Κύριος παρήγγειλε εἰς τοὺς μαθητὰς Του) (Λουκ. ι' 4). Διότι ἐσὺ δὲν πρέπει νὰ θέλῃς τίποτε τούτου τοῦ κόσμου, ἀγκαλὰ καὶ οἱ ἄλλοι νὰ τὸ ζητοῦν· οὔτε εἰς τὴν ὁδὸν αὐτὴν νὰ ἀσπασθῆς κανένα πρόσωπον (καθὼς καὶ ὁ Ἐλισσαῖος παρήγγειλεν εἰς τὸ παιδάριόν του) (Βασιλ. δ' 29)· καὶ ὁ Κύριος ἔλεγεν εἰς τοὺς μαθητὰς Του (Λουκ. ι' 4)· βάνοντας ὅλον σου τὸν λογισμὸν καὶ τὴν διάθεσιν καὶ τὴν ἀγάπην, εἰς μόνον τὸν Θεὸν καὶ ὄχι εἰς τὰ κτίσματα· «ἄφες τοὺς νεκροὺς νὰ θάπτουν τοὺς ἑαυτῶν νεκρούς» (Ματθ. η' 22)· ἐσὺ πορεύου μόνος ἐν γῆ ζώντων· καὶ ἅς μὴν ἔχη μέρος μετὰ σοῦ ὁ θάνατος.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν Ι Θ'.

**Διὰ τὴν φρόνησιν, ὅπου πρέπει νὰ ἔχομεν εἰς τὴν ἀγάπην τοῦ πλησίον,
διὰ νὰ μὴ μᾶς ἐνοχλήσῃ αὐτὴν τὴν εἰρήνην.**

Ὁ Κύριος μᾶς εἶπεν εἰς τὸ Εὐαγγέλιον, ὅτι ἦλθε νὰ βάλῃ πῦρ τῆς ἀγάπης Του εἰς τὴν γῆν, ἤγον εἰς τὴν καρδίαν καὶ ὅτι, πόσον θέλει ναι ἀγαπᾶ νὰ ἀνάπῃ αὐτό· «Πῦρ ἦλθον βαλεῖν ἐπὶ τὴν γῆν καὶ τί θέλω, εἰ ἤδη ἀνήφθη!» (Λουκ. ιβ' 29). Ὅθεν, ἡ μὲν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ, δὲν ἔχει ὄρον, καθὼς οὐδὲ ὁ ἀγαπώμενος Θεὸς ἔχει μέτρον καὶ ὄριον· ἡ δὲ πρὸς τὸν πλησίον, πρέπει νὰ ἔχη. Διότι, ἂν δὲν τὴν μεταχειρισθῆς μετὰ τὴν πρέπουσαν μετριότητα, δύναται νὰ σὲ χωρίσῃ ἀπὸ τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ, νὰ σοῦ κάμῃ μεγάλην ζημίαν καὶ νὰ σὲ φέρῃ νὰ ἀπωλεσθῆς ἐσὺ καὶ νὰ φθείρῃς τὸν ἑαυτόν σου, διὰ νὰ κερδίσῃς ἄλλους· ναι, νὰ ἀγαπᾶς τὸν πλησίον· μά, εἰς τρόπον

ὅπου, νὰ μὴ πάσχη ζημίαν ἢ ψυχὴ σου· εἶσαι, ναι, χρεώστης νὰ τοῦ δίδης καλὸν παράδειγμα· ὅμως δὲν πρέπει ποτὲ νὰ κάμῃς κανένα πρᾶγμα διὰ τοῦτο μόνον. Διότι, κατὰ τοῦτον τὸν τρόπον, δὲν ἤθελεν εἶναι ἄλλο, παρὰ ζημία διὰ ἐσέ. Κάνε ὅλα τὰ πράγματα ἀπλῶς καὶ ἀγίως, χωρὶς νὰ ἀποβλέπῃς εἰς ἄλλο, παρὰ μόνον εἰς τὸ νὰ ἀρέσῃς τῷ Θεῷ.

Ταπεινώσου εἰς ὅλα σου τὰ ἔργα καὶ θέλεις γνωρίσει, πόσον ὀλίγον ἤμπορεῖς μὲ αὐτὰ νὰ ὠφελήσῃς ἄλλους. Συλλογίσου πὼς δὲν πρέπει νὰ ἔχῃς τόσην πολλὴν θερμότητα καὶ ζῆλον τῆς ψυχῆς· εἰς τρόπον ὅπου δι' αὐτόν, νὰ ὑστερῆσαι τὴν ἡσυχίαν καὶ τὴν εἰρήνην τῆς καρδίας¹, ἔχε δίψαν διακαῆ καὶ ἐπιθυμίαν τοῦ νὰ γνωρίζουν ὅλοι τὴν ἀλήθειαν, καθὼς ἐσὺ καταλαμβάνεις καὶ ἐννοεῖς· καὶ νὰ μεθύουν ἀπὸ ἐκεῖνον τὸν οἶνον, ὅπου ὁ Θεὸς ἐπαγγέλλεται καὶ χαρίζει εἰς τὸν καθ' ἓνα δίχως καμμίαν πληρωμὴν· «Καὶ ἀγοράσατε ἄνευ ἀργυρίου καὶ τιμῆς, οἶνον καὶ στέαρ» (Ἠσ. γε' 1). Αὐτὴν τὴν δίψαν τῆς σωτηρίας τοῦ πλησίον, πρέπει νὰ τὴν ἔχῃς πάντοτε, ἀλλὰ πρέπει νὰ σοῦ ἔρχεται ἀπὸ τὴν ἀγάπην, ὅπου ἔχεις εἰς τὸν Θεὸν καὶ ὄχι ἀπὸ τὸν ἀδιάκριτόν σου ζῆλον. Ὁ Θεὸς εἶναι ἐκεῖνος, ὅπου ἔχει νὰ ἐμφυτεύσῃ αὐτὴν τὴν πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπην εἰς τὴν νοητὴν μοναξίαν τῆς ψυχῆς σου καὶ ἔχει νὰ συνάξῃ τὸν καρπὸν, ὅταν θέλῃ· ἐσὺ ἀφ' ἑαυτοῦ σου, νὰ μὴ σπείρης τίποτε, ἀλλὰ πρόσφερε εἰς τὸν Θεὸν τὴν γῆν τῆς ψυχῆς σου, ἀγνὴν καὶ καθαρὰν ἀπὸ κάθε πρᾶγμα· καὶ αὐτὸς τότε θέλει σπεῖρει τὸν σπóρον του εἰς αὐτήν, καθὼς θέλει· καὶ οὕτω θέλει κάμει καρπόν.

Ἐνθυμοῦ πάντοτε, ὅτι ὁ Θεὸς θέλει αὐτὴν τὴν ψυχὴν σου μόνην καὶ λελυμένην ἀπὸ κάθε δεσμόν, διὰ νὰ τὴν ἐνώσῃ μὲ τοῦ λόγου Του. Ἄφες Αὐτὸς νὰ σὲ ἐκλέξῃ καὶ μὴ τὸν ἐμποδίσῃς μὲ τὸ ἐλεύθερόν σου αὐτεξούσιον. Κάθου χωρὶς κανένα λογισμόν τοῦ ἑαυτοῦ σου, ἔξω ἀπὸ ἐκεῖνον ὅπου πρέπει νὰ ἀρέσῃς τῷ Θεῷ, προσμένων νὰ σὲ καλέσουν διὰ νὰ ἐργάζεσαι. Διότι ὁ οἰκοδεσπότης ἤδη ἐξῆλθε καὶ πορεύεται ζητῶν ἐργάτας διὰ τὸν ἀμπελῶνα Του, κατὰ τὴν τοῦ Εὐαγγελίου παραβολήν. Απόβαλε κάθε φροντίδα καὶ λογισμόν· γυμνώσου ἀπὸ κάθε μέριμναν

¹ Ἐὰν ὅμως ὁ λόγος καὶ ἡ ὑπόθεσις εἶναι περὶ πίστεως καὶ τῶν παραδόσεων τῆς Ἐκκλησίας μας, τότε καὶ ὁ πλέον εἰρηνικὸς καὶ ἡσυχος, πρέπει νὰ πολεμῇ ὑπὲρ αὐτῶν, πλὴν ὄχι μὲ ταραχὴν τῆς καρδίας, ἀλλὰ μὲ ἕνα θυμὸν ἀνδρείον καὶ σταθερόν, κατ' ἐκεῖνο τὸ τοῦ Ἰωήλ· «ἐκεῖ ὁ πρᾶγς, ἔστω μαχητῆς» (γ' 11).

τοῦ ἑαυτοῦ σου καὶ ἀπὸ κάθε ἀγάπην προσκαίρων πραγμάτων, διὰ νὰ σὲ ἐνδύσῃ ὁ Θεὸς ἀπὸ τὸν ἑαυτὸν Του καὶ νὰ σοῦ δώσῃ ἐκεῖνο ὅπου δὲν ἠμπορεῖς ποτὲ νὰ στοχασθῆς. Λησμόνησε, ὅσον ἠμπορεῖς, παντελῶς τὸν ἑαυτὸν σου καὶ ἄς ζῆ μόνον ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ εἰς τὴν ψυχὴν σου.

Πρὸς τούτοις, μὲ κάθε ἐπιμέλειαν πρέπει νὰ εἰρηνεύσῃς τὸν ζῆλον καὶ τὴν θερμότητα, ὅπου λαμβάνῃς διὰ τοὺς ἄλλους· ἵνα σὲ φυλάττῃ καὶ ὁ Θεὸς μὲ κάθε εἰρήνην καὶ γαλήνην. Καὶ στοχάσου νὰ μὴν ὑστερηθῇ ἡ ψυχὴ σου ἀπὸ τὸ ἴδιόν της κεφάλαιον (τὸ ὁποῖον εἶναι, ἡ τῆς καρδίας εἰρήνη) διὰ νὰ τὸ βάλῃ ἀδιακρίτως εἰς τὸ διάφορον τῶν ἄλλων. Διότι, πανήγυρις μόνη, μὲ τὴν ὁποίαν πρέπει νὰ πραγματεύεσαι διὰ νὰ γίνῃς πλούσιος ἐν τῷ Θεῷ, εἶναι τὸ νὰ ὑποτάσσεται ἡ ψυχὴ σου εἰς τὸν Θεόν, ἐλευθέρα ἀπὸ κάθε πρᾶγμα. Πλὴν καὶ τοῦτο νὰ κάνῃς χωρὶς νὰ τὸ ἀποδίδῃς εἰς τὸν ἑαυτὸν σου ἢ νὰ λογιάζῃς εἰς τὸν ἑαυτὸν σου πὼς κάνεις κανένα πρᾶγμα. Διότι ὁ Θεὸς κάνει τὸ ὅλον· καὶ ἐκ μέρους σου, δὲν θέλει ἄλλο, παρὰ νὰ ταπεινώσῃς ἐμπρὸς Του καὶ νὰ Τοῦ προσφέρῃς τὴν ψυχὴν σου ἐλευθέραν παντελῶς ἀπὸ τὰ ἐπίγεια, ἔχοντας ἐσωτερικὴν ἐπιθυμίαν νὰ πληρώνεται εἰς ἐσὲ ἐντελῶς εἰς ὅλα καὶ διὰ ὅλα ἡ θεία Του θέλησις.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Κ΄.

Ὅτι ἡ ψυχὴ γυμνωθεῖσα ἀπὸ τὴν ἴδιαν της θέλησιν, πρέπει νὰ παραστέκεται ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ.

Ἐλπίζοντας, ἀδελφέ, εἰς τὸν ἴδιον Θεὸν ὅπου σὲ προσκαλεῖ, λέγων· «Δεῦτε πρὸς με πάντες οἱ κοπιῶντες καὶ πεφορτισμένοι, κἀγὼ ἀναπαύσω ὑμᾶς» (Ματθ. ια΄ 28)· ἤγουν, ἐλάτε ὅλοι ἐσεῖς ὅπου εἴσθε κοπιασμενοὶ καὶ φορτωμενοὶ, καὶ ἐγὼ θέλω σᾶς ἀναπαύσει· εἰς αὐτό, λέγω, τὸ κάλεσμα τοῦ Θεοῦ, πρέπει νὰ ἀκολουθῆς, προσμένοντας μὲ αὐτὸν τὸν ἐρχομὸν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Καὶ ρίπτου ἀποφασιστικῶς μὲ κλεισμένα μάτια εἰς τὸ πέλαγος τῆς Θείας Προνοίας καὶ τῆς αἰωνίου εὐδοκίας, εἰς τρόπον ὅπου νὰ φέρεσαι ὡσάν ἄψυχον πρᾶγμα ἀπὸ τὰ δυνατώτατα κύματα μόνης τῆς θελήσεως τοῦ Θεοῦ, χωρὶς ἐσὺ νὰ ἐναντιώνεσαι εἰς

αὐτὰ μὲ τὴν ἰδικὴν σου θέλησιν, διὰ νὰ κομισθῆς εἰς τὸν λιμένα τῆς τελειότητος καὶ σωτηρίας σου. Ὅθεν, κάνοντας τοῦτο πολλὰς φορὰς τὴν ἡμέραν, ἀγωνίσου καὶ σπούδασε μὲ ὅσιν ἀσφάλειαν δυνηθῆς, τόσον ἐσωτερικὴν, ὅσον καὶ ἐξωτερικὴν, διὰ νὰ πλησιάσῃς μὲ ὅλας τὰς δυνάμεις τῆς ψυχῆς σου εἰς ἐκείνας τὰς πράξεις, ὅπου σὲ παρακινοῦν νὰ ἀγαπήσῃς τὸν Θεόν· αἱ ὁποῖαι εἶναι ἡ προσευχὴ καὶ παντοτεινὴ ἐνθύμησις τοῦ γλυκυτάτου ὀνόματός Του, τὰ ἐκ τῆς ἀγάπης Του χεόμενα δάκρυα, ἡ πρὸς Αὐτὸν θερμὴ εὐλάβεια καὶ χαρὰ καὶ τὰ λοιπὰ πνευματικὰ ἔργα. Αὐταὶ δὲ αἱ πράξεις, ἅς εἶναι πάντοτε χωρὶς βίαν καὶ δυναστείαν τῆς καρδίας σου, διὰ νὰ μὴ σὲ ἀδυνατίσουν διὰ μέσου τῶν γυμνασμάτων τῶν ἀδιακρίτων καὶ ἐνοχλητικῶν· καὶ ἴσως νὰ σὲ σκληρύνουν καὶ νὰ σὲ κάμουν ἀπρόσδεκτον καὶ μὴ χωρητικόν. Λάβε εἰς τοῦτο καὶ τὴν συμβουλήν τῶν ἐμπείρων καὶ γύρευσε νὰ συνηθίζῃς πάντοτε νὰ διατρίβῃς μὲ ἐπιθυμίαν εἰς τὴν θεωρίαν τῆς ἀγθότητος τοῦ Θεοῦ, ἀπὸ τὴν ἀρχὴν ἕως τέλος καὶ εἰς τὴν θεωρίαν τῶν διηνεκῶν ἐρασιμίων εὐεργεσιῶν Του· καὶ δέχου μὲ ταπεινώσιν τὰ κατασταλάγματα καὶ γλυκάδας, ὅπου θέλουν κατεβῆ εἰς τὴν ψυχὴν σου ἀπὸ αὐτὴν τὴν ἀνέκφραστον Του ἀγαθότητα.

Ταῦτα πάντα καὶ μάλιστα τὰ δάκρυα¹, μὴ γυρεύσῃς ἐσὺ βιαίως, ἀλλὰ στέκου ἡσυχος εἰς μοναξίαν ἐσωτερικὴν, παρακαλῶντας δι' αὐτὰ καὶ προσμένων νὰ πληροφορηθῆ εἰς ἑσὲ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ καὶ ὅταν Ἐκεῖνος σοῦ τὸ δώσῃ, τότε θέλουν εἶναι γλυκὰ καὶ κάρπιμα, χωρὶς ἰδικόν σου κόπον. Διὰ τοῦτο καὶ θέλεις τὰ δεχθῆ μὲ κάθε ἡδύτητα καὶ περισσότερον ἀπὸ ὅλα, μὲ κάθε ταπεινώσιν. Τὸ

¹ Ἄλλο εἶναι πένθος καὶ ἄλλο δάκρυα. Πένθος γὰρ εἶναι ἕνας λυπηρὸς λογισμὸς καὶ ἕνας πόνος τῆς καρδίας, μὲ τὸν ὅποιον λυπούμεθα καὶ πονοῦμεν· ἀ' διότι ἐλυπήσαμεν καὶ ἐπαραπικράναμεν τὸν Θεὸν μὲ τὰς ἁμαρτίας μας καὶ παρέβημεν τὰς ἐντολὰς Του· β' διότι ἐστερήθημεν τῆς ἐν τῇ ζωῇ αὐτῇ χάριτός Του καὶ τῆς βασιλείας Του μετὰ θάνατον· καὶ γ' διότι μὲ τὰς ἁμαρτίας μας, κατεστήσαμεν τὸν ἑαυτὸν μας ὑπόδικον εἰς τὴν αἰώνιον κόλασιν. Ὁ πόνος δὲ οὗτος καὶ ὁ διαλογισμὸς, γίνεται ὡσὰν ἕνα βῆρος καὶ πλακώνει τὴν καρδίαν ἢ ὡσὰν ἕνα κεντρὶ ὅπου τὴν κεντᾶ καὶ ἐκ τούτου ἀκολουθοῦν εἰς αὐτὴν, οἱ ἀπὸ βάθος ἀναστεναγμοί· ὅταν δὲ αὐξήσῃ πολὺ τὸ πλάκωμα αὐτὸ καὶ τὸ κέντημα, τότε κατανύγεται ἡ καρδία καὶ πηδοῦν δάκρυα ἀπὸ τοὺς ὀφθαλμούς, διὰ μέσου ὅμως τῆς συνεργίας τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ, ὅστις μᾶς χαρίζει ταῦτα, διὰ νὰ πλύνωμεν τὰς ἁμαρτίας μας καὶ διὰ νὰ ἐξιλεώσωμεν τὴν θείαν ὀργὴν Του. Διότι, καθὼς γέγραπται, ὅτι ὁ Θεὸς σκληρύνει τὰς καρδίας· «ἐσκληρύννας τὰς καρδίας ἡμῶν τοῦ μὴ φοβεῖσθαι σε» (Ἡσ. ζ' 17) μὲ τὴν ἀφαίρεσιν τῆς χάριτός Του· ἔτσι γέγραπται, ὅτι καὶ κατανύγει τὰς καρδίας, μὲ τὴν δόσιν καὶ ἐνέργειαν τῆς χάριτός Του (Ρωμ. ια' 8 καὶ Ψαλμ. νθ' 3, Ἡσ. κθ' 10). Λοιπὸν Ἡμεῖς, εἰς μὲν τὸ πένθος πρέπει νὰ καταγινόμεθα πάντοτε, διότι εἶναι εἰς τὸ χέρι τὸ ἰδικόν μας καὶ παρομοιάζει μὲ τὴν ἐπιστροφὴν καὶ μετάνοιαν τοῦ Ἀσώτου υἱοῦ· τὰ δὲ δάκρυα, πρέπει νὰ τὰ ζητῶμεν ἀπὸ τὸν Θεόν, ὡσὰν ὅπου εἶναι χάρισμα ἰδικόν Του καὶ παρομοιάζουν μὲ τὰ ἐναγκαλίσματα ἀκαὶ φιλήματα τοῦ θείου πατρὸς, τὰ ὁποῖα ἔκαμεν εἰς τὸν Ἀσῶτον, ὡς λέγει ὁ τῆς Θεσσαλονίκης Γρηγόριος (σελ. 949 τῆς Φιλοκαλίας).

κλειδίον δε, μὲ τὸ ὁποῖον ἀνοίγονται τὰ ἀπόκρυφα ταμεῖς τῶν πνευματικῶν θησαυρῶν τῆς γνώσεως καὶ θείας ἀγάπης, εἶναι τὸ νὰ ἡξεύρης νὰ ἀπαρνήσαι τὸν ἑαυτὸν σου εἰς κάθε καιρὸν καὶ εἰς κάθε πρᾶγμα· καὶ μὲ αὐτὸ τὸ ἴδιον κλείεται ἡ θύρα τῆς ἀγνωσίας καὶ ψυχρότητος ὅπου εἶχομεν ἕως τότε.

Ἀγάπα, ὅσον ἠμπορεῖς, νὰ στέκης μὲ τὴν Μαρίαν εἰς τοὺς πόδας τοῦ Χριστοῦ καὶ ἄκουε ἐκεῖνο, ὅπου σοῦ λέγει ὁ Θεός. Πρόσεχε, ὅτι οἱ ἐχθροί σου (ἀπὸ τοὺς ὁποίους ὁ μεγαλύτερος εἶσαι ἐσὺ ὁ ἴδιος), νὰ μὴ σοῦ ἐμποδίσουν αὐτὴν τὴν ἀγίαν σιωπὴν. Καὶ ὅταν ἐσὺ ζητῆς μὲ τὸν νοῦν σου νὰ εὔρης τὸν Θεὸν διὰ νὰ ἀναπαυθῆς εἰς Αὐτόν, μὴ γυρεύης τόπους καὶ ὀροθέσια μὲ τὴν ἀσθενῆ καὶ στενὴν φαντασίαν σου². Διότι, Αὐτὸς ἀσυγκρίτως εἶναι ἄπειρος καὶ εὐρίσκεται πανταχοῦ εἰς ὅλα, μᾶλλον δὲ ὅλα τὰ πράγματα εὐρίσκονται εἰς Αὐτόν· ἐσὺ θέλεις Τὸν εὔρει μέσα εἰς τὴν ψυχὴν σου³ κάθε φοράν, ὅπου Τὸν γυρεύσης ἀληθῶς· ἤγουν, διὰ νὰ εὔρης Αὐτὸν μόνον καὶ ὄχι διὰ νὰ εὔρης τὸν ἑαυτὸν σου. Διότι ἡ τρυφή τοῦ Θεοῦ, εἶναι νὰ στέκη μὲ ἡμᾶς τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων, ὡς προείπομεν, διὰ νὰ μᾶς κάμη ἀξιόους τοῦ ἑαυτοῦ Του, χωρὶς νὰ ἔχη καμμίαν χρεῖαν ἀπὸ ἡμᾶς!

Ὅταν ἀναγινώσκῃς ἢ μελετᾷς τὰς Θείας Γραφάς, μὴ ἔχῃς σκοπὸν διὰ νὰ περνᾷς μόνον τὰ φύλλα· ἀλλὰ εἰς ἐκεῖνα τὰ λόγια, ὅπου εὔρης ἀνάπαυσιν ἢ κατάνυξιν καὶ ἀγάπην θεῖαν ἢ πνευματικὴν χαρὰν, ἐκεῖ στάσου καὶ ἀπολάμβανε τὸν Θεὸν εἰς κάθε τρόπον, ὅπου Αὐτὸς θελήσῃ νὰ κοινωνηθῆ ἀπὸ ἐσέ καὶ ἐὰν ἀφήσῃς ἐκεῖνο ὅπου εἶχες διωρισμένον νὰ μελετήσῃς, μὴ φοβηθῆς διὰ τοῦτο· διότι ὅλος ὁ

² Ὅθεν ὁ ἱερός Αὐγουστῖνος ἐν ταῖς ἐρωτικαῖς του εὐχαῖς, ἐρωτήσας τοὺς φωστῆρας, τοὺς ἀστέρας, τὴν ἄβυσσον καὶ τὰ ἄλλα κτίσματα, ἂν ἔχουν αὐτὰ τὸν Θεὸν του καὶ μαθὼν παρ'αὐτῶν, ὅτι δὲν κατοικεῖ εἰς αὐτά· τέλος πάντων ἐπιστραφεὶς εἰς τὸν ἑαυτὸν του, εὔρε τὸν Θεὸν κατοικοῦντα μέσα του· ὅθεν ἐλεεινολογεῖ τὸν ἑαυτὸν του, πὼς ἐζήτει τὸν Θεὸν εἰς τὰ ἔξω, εἰς καιρὸν ὅπου Αὐτὸς εὐρίσκετο μέσα του.

³ Σημείωσε ὅτι εὐρίσκεται ὁ Θεὸς μέσα εἰς τὴν ψυχὴν καὶ μετέχεται, οὐχὶ κατὰ τὴν ἰδικὴν Του οὐσίαν· ἄπαγε! Ἀλλὰ κατὰ τὴν ἑαυτοῦ χάριν καὶ ἐνέργειαν, ὡς λέγουσιν οἱ ἱεροὶ θεολόγοι· εὐρίσκεται δὲ ὄχι μόνον εἰς τὴν ἐνέργειαν τῆς ψυχῆς, ἀλλὰ πολλῶ μᾶλλον εἰς τὴν οὐσίαν αὐτῆς. Ἐπειδὴ γὰρ ὁ Θεὸς μόνος εἶναι οὐσιῶν ποιητής, ἀκολούθως Αὐτὸς μόνος εἶναι ὅπου διήκει καὶ ἐνοῦται διὰ μέσου τῶν οὐσιῶν καὶ μετὰ τῶν οὐσιῶν, τόσων τῶν σωμάτων, ὅσων καὶ τῶν πνευμάτων, καθὼς λεπτολογεῖ ὁ ὑψινοῦστατος ἐκεῖνος Γρηγόριος ὁ Θεσσαλονίκης, ἐν τῇ πρὸς Βαρλαάμ ἐπιστολῇ· μᾶλλον δὲ καὶ ἀληθέστερον εἰπεῖν, Αὐτὸς εἶναι τὸ κέντρον ὅλου, ἐν ᾧ συνίστανται καὶ στερεοῦνται πᾶσαι αἱ οὐσίαι τῶν ὄντων, κατὰ τὸ, «ἐν αὐτῷ ζῶμεν καὶ κινούμεθα καὶ ἐσμέν» (Πράξ. ζ' 28)· ὅρα καὶ τὸ κδ' κεφάλ. τοῦ α' μέρους. Εἶπα δε, ὅτι μόνος ὁ Θεὸς μετὰ τῶν οὐσιῶν ἐνοῦται· ἐπειδὴ κανένα κτίσμα, εἴτε πνεῦμα εἶναι, εἴτε σῶμα, μετὰ τῆς οὐσίας ἄλλου κτίσματος οὐχ ἐνοῦται, ἀλλὰ μετὰ τῆς ἐνεργείας μόνης, ὥστε καὶ ὁ σατανᾶς δὲν δύναται νὰ ἐνωθῆ μὲ τὴν οὐσίαν τῆς ψυχῆς, ἀλλὰ κοινωνεῖ μὲ μόνην τὴν ἐνέργειάν της κατὰ συζυγίαν, ὡς λέγει ὁ ἀνωτέρω θεῖος Γρηγόριος.

σκοπὸς καὶ τὸ τέλος αὐτῶν τῶν γυμνασμάτων, εἶναι νὰ ἀπολαύσης τὸν Θεόν· με γνώμην ὅμως, νὰ μὴν ἐκλέξης διὰ κύριον σκοπὸν καὶ τέλος τὴν τοιαύτην τοῦ Θεοῦ ἀπόλαυσιν, ἀλλὰ διὰ νὰ ἀγαπήσης καλύτερα τὸ ἅγιόν Του θέλημα, ἐπιθυμῶντας νὰ μιμηθῆς τὰ ἔργα Του εἰς ἐκεῖνο ὅπου ἠμπορεῖς. Ὅθεν, ὅταν ἐσὺ εὔρης τὸ τέλος, δὲν πρέπει νὰ φροντίζης πλέον διὰ τὰ μέσα, τὰ ὁποῖα διατάσσονται, ὄχι διὰ ἄλλο, παρὰ διὰ νὰ ἀποκτηθῆ τὸ τέλος αὐτό. Ὅμοίως καὶ ὅταν μελετᾷς κανένα ἔργον ἢ κανένα εἶδος ἀπὸ τὰ πάθη τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς ἐκεῖνο ὅπου κατανύγεσαι περισσότερο, εἰς ἐκεῖνο στέκου καὶ μελέτα τὸν περισσότερο καιρόν. Ἐνα ἀπὸ τὰ πολλὰ ἐμπόδια τῆς εἰρήνης καὶ ἡσυχίας, εἶναι τὸ νὰ φροντίζης, ἀδελφέ καὶ νὰ δένης τὸν λογισμόν σου εἰς τὸ νὰ βιάζεσαι νὰ περνᾷς τόσα καθίσματα Ψαλτῆρι τὴν Ἡμέραν, τόσα κεφάλαια ἀνάγνωσιν ἀπὸ τὰ ἅγια Εὐαγγέλια ἢ ἀπὸ τὰς Ἐπιστολάς· καὶ τὸ νὰ ταράττεσαι ἀνίσως δὲν τὰ περάσης μόνον χωρὶς νὰ φροντίζης διὰ νὰ κατανοηθῆ ἡ καρδιά σου ἀπὸ τὰ ἀναγιγνωσκόμενα ἢ νὰ λάβῃ ὁ νοῦς σου κανένα νόημα πνευματικὸν ἀπὸ αὐτά⁴, τὸ ὁποῖον δὲν εἶναι ἄλλο, παρὰ τὸ νὰ ζητῆς τὸν Θεόν, φεύγοντας ἀπὸ τὸν Θεόν καὶ τὸ νὰ θέλῃς νὰ θεραπεύσης τὸν Θεόν, χωρὶς νὰ κάμνης τὸ θέλημά Του.

Ἄν ἀληθῶς ἐπιθυμῆς νὰ περιπατήσης ἐνάρετα εἰς τούτην τὴν ζωὴν καὶ νὰ φθάσης εἰς τὸ ἐπιθυμητὸν τέλος, μὴν ἔχῃς ἄλλον σκοπὸν, παρὰ τὸ νὰ εὔρης τὸν Θεόν· καὶ ὅπου Αὐτὸς θέλει, ἐκεῖ ἅς φανερωθῆ· τότε δε, ἄφες τὸ κάθε πρᾶγμα καὶ μὴ πορεύεσαι παρεμπρός, ἕως ὅπου ἐσὺ δὲν ἔχῃς θέλημα· ἀλλὰ ἀλησμόνα κάθε ἄλλο καὶ ἀναπαύου μόνον εἰς τὸν Θεόν σου· καὶ πάλιν, ὅταν φανῆ ἀρεστὸν εἰς τὴν μεγαλειότητά Του νὰ συρθῆ καὶ νὰ μὴ φανερωθῆ πλέον εἰς ἐσὲ κατ'ἐκείνον τὸν τρόπον, τότε ἠμπορεῖς πάλιν νὰ μεταστραφῆς νὰ Τὸν γυρεύσης, ἀκολουθῶν τὰ γυμνάσματά σου καὶ πάντοτε μετὰ τὸν αὐτὸν σκοπὸν καὶ ἐπιθυμίαν· ἤγουν, ἵνα εὔρης δι'αὐτῶν τὸν ἡγαπημένον σου· καὶ εὐρίσκοντάς Τον, νὰ κάμνης τὸ αὐτό, ὅπου

⁴ Τὰ αὐτὰ λέγει καὶ ὁ Ἀββᾶς Ἰσαάκ, παραγγέλλων νὰ ἀφήνομεν τὴν ποσότητα καὶ τὴν γνῶσιν τῶν μέτρων καὶ τοὺς στίχους καὶ τὸ ἀποστήθισμα καὶ μόνον ἢ διάνοιά μας νὰ θεωρῆ εἰς τὴν μελέτην τῶν λεγομένων, ἕως ὅπου νὰ ἐξυπνήσῃ ἡ ψυχὴ, ἢ εἰς δοξολογίαν Θεοῦ ἢ εἰς λύπην ἐπωφελῆ καὶ κατάνυξιν· καὶ ἀπὸ τότε ἢ σύγχυσις ἀναχωρεῖ, ἢ τις σηκώνει τὴν γλυκύτητα τῶν νοημάτων καὶ ὡσὰν βδέλλα συμπίνει τὰ πνευματικὰ νοήματα τῶν ἀναγιγνωσκομένων (Λόγ. λγ', σελ. 211)· ὄρα καὶ τὸν κη' λόγον τοῦ αὐτοῦ, σελ. 177· ὅπου ὁ αὐτὸς λέγει, ὅτι πρέπει μετὰ κάθε ἐλευθερίαν νὰ ἀναγιγνωσκόμεν τὴν ἀκολουθίαν μας χωρὶς ταραχὴν· καὶ ἂν ὁ λογισμὸς μᾶς εἰπῆ νὰ ὀγληγορευόμεν, πρέπει νὰ ἀφήνομεν μίαν δόξαν ἢ ὅσον θέλομεν καὶ τὰ ἐξῆς.

εἶπαμεν, ἀφήνοντας τὸ κάθε πρᾶγμα καὶ ἀναπαυόμενος εἰς Αὐτόν· γνωρίζοντας πὼς τότε πληρώνεται ἡ ἐπιθυμία Του. Καὶ τοῦτο πρέπει νὰ στοχάζεσαι καλά· διότι πολλὰ πνευματικὰ πρόσωπα ὑστεροῦνται πολὺν καρπὸν καὶ ἡσυχίαν, διότι μακραίνουν τόσον μὲ τὰ γυμνάσματά τους, μὲ τὸ νὰ τοὺς φαίνεται πὼς δὲν κάνουν τίποτε, ἂν δὲν τὰ τελειώσουν ὅλα, βάλλοντες εἰς τοῦτο τὴν τελειότητα· καὶ γενόμενοι, ιδιόρρυθμοι καὶ ἀκόλουθοι τῆς θελήσεώς των· οἵτινες, βασανίζονται μὲν πολλὰ καὶ κοπιάζουσι, δὲν φθάνουσιν ὅμως ποτὲ εἰς τὴν ἀληθινὴν ἀνάπαυσιν καὶ ἐσωτερικὴν ἡσυχίαν, εἰς τὴν ὁποίαν εὐρίσκεται ἀληθῶς καὶ ἀναπαύεται ὁ Θεός.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΑ΄.

Ὅτι δὲν πρέπει νὰ ζητῆ τινὰς τροφάς, οὔτε πρᾶγμα ὅπου νὰ δίδῃ ὄρεξιν, ἀλλὰ μόνον τὸν Θεόν.

Ἐκλεγε πάντοτε τὰ βάσανα καὶ τὰς θλίψεις καὶ ἀγάπα νὰ μὴν ἔχῃς χαρὰν μερικῶν φιλιῶν καὶ ὑπερασπίσεων, ὅπου δὲν σοῦ κάνουν καμμίαν ὠφέλειαν εἰς τὴν ψυχήν· καὶ χαῖρε νὰ στέκης πάντοτε ὑποκείμενος καὶ νὰ κρέμεσαι ἀπὸ τὴν θέλησιν ἄλλων. Κάθε πρᾶγμα πρέπει νὰ σοῦ εἶναι αἰτία καὶ στράτα νὰ πορευθῆς εἰς τὸν Θεόν καὶ οὐδὲν πρᾶγμα δὲν πρέπει νὰ σὲ ἐμποδίσῃ εἰς τὴν ὁδόν. Αὕτη πρέπει νὰ εἶναι ἡ χαρὰ σου, ἥτοι τὸ κάθε πρᾶγμα νὰ εἶναι διὰ ἐσὲ πικρία καὶ μόνον ὁ Θεὸς νὰ εἶναι ἡ ἀνάπαυσίς σου. Ὅλα σου τὰ βάσανα, ἀνάφερε τα εἰς τὸν Θεόν. Ἀγάπα Τον καὶ πρόσφερε εἰς Αὐτόν ὅλην σου τὴν καρδίαν, χωρὶς κανένα φόβον· καὶ Αὐτὸς θέλει εὑρεῖ τὸν τρόπον νὰ διαλύσῃ ὅλας σου τὰς ἀμφιβολίας καὶ θέλει σὲ ἀνορθώσῃ, ἀνίσως καὶ ἔπεσες. Τελευταῖον, ἐν συντόμῳ, σοῦ λέγω· ἂν ἐσὺ ἀγαπᾷς τὸν Θεόν, θέλεις λάβῃς κάθε καλόν. Πρόσφερε τὸν ἑαυτόν σου, εἰς Αὐτόν τὸν Θεὸν ὡς θυσίαν, ἐν εἰρήνῃ καὶ ἡσυχίᾳ πνεύματος. Διὰ νὰ περιπατήσῃς δὲ καλύτερα εἰς αὐτὴν τὴν ὁδοιορίαν καὶ διὰ νὰ μείνῃς χωρὶς κούρασιν καὶ ταραχήν, πρέπει εἰς κάθε βῆμα ποδὸς νὰ πλατύνῃς τὴν θέλησίν σου εἰς τὴν θέλησιν τοῦ Θεοῦ· καὶ ὅσον περισσότερο τὴν πλατύνῃς, τόσον περισσότερο θέλεις λάβῃς· ἡ θέλησίς σου πρέπει νὰ εἶναι διατεθειμένη τοιοιτοτρόπως, ἥτοι νὰ θέλῃ κάθε πρᾶγμα, ἂν τὸ θέλῃ

καὶ ὁ Θεός· καὶ νὰ μὴ θέλῃς οὐδέν, ἂν δὲν τὸ θέλῃ ὁ Θεός. Πάντοτε καὶ εἰς κάθε ὑπόθεσιν, ἀνανέωνε τὴν πρόθεσιν καὶ ἀπόφασιν τῆς ψυχῆς, τὸ νὰ εἶσαι ἀρεστὸς τῷ Θεῷ· φυλάττου δὲ νὰ μὴν ἀποφασίσῃς ποτέ σου διὰ κανένα πρᾶγμα ὅπου ἔχει νὰ ἀκολουθήσῃ, ἔξω ἀπὸ ἐκείνην τὴν ὥραν, εἰς τὴν ὁποῖαν εὕρισκεσαι· «οὐ γὰρ οἶδας τι τέξεται ἢ ἐπιούσα» (Παροιμ. κζ' 1), ἀλλὰ κράτει τὸν ἑαυτὸν σου εἰς ἐλευθερίαν. Δὲν ἐμποδίζεται ὁμως διὰ τοῦτο, τὸ νὰ προσέχῃ κάθε ἕνας μὲ φρονίμην φροντίδα καὶ ἐπιμέλειαν, εἰς ἐκεῖνο ὅπου τοῦ χρειάζεται, κατὰ τὴν στάσιν καὶ ἐπάγγελμά του. Διότι αὐτὴ ἡ προσοχὴ καὶ φροντίδα εἶναι κατὰ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ καὶ δὲν ἐμποδίζει τὴν εἰρήνην οὔτε τὴν ἀληθῆ πνευματικὴν προκοπὴν. Εἰς ὅλα τὰ πρᾶγματα, ἀποφάσιζε νὰ κάμῃς ἐκεῖνο ὅπου ἠμπορεῖς καὶ ἐκεῖνο ὅπου πρέπει καὶ ἔχεις χρέος νὰ τὸ κάμῃς· καὶ ἄς εἶσαι ἀδιάφορος καὶ ταπεινὸς εἰς ὅλον ἐκεῖνο ὅπου ἀκολουθεῖ ἔξω ἀπὸ τὸν ἑαυτὸν σου.

Ἐκεῖνο ὅπου ἠμπορεῖς νὰ κάμῃς πάντοτε, εἶναι τὸ νὰ προσφέρῃς εἰς τὸν Θεὸν τὴν θέλησίν σου καὶ νὰ μὴ θέλῃς νὰ ἐπιθυμῆς περισσότερον, ἔχοντας πάντοτε αὐτὴν τὴν ἐλευθερίαν καὶ ὄντας ξεκολλημένος ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη (τὸ ὁποῖον ἠμπορεῖς νὰ ἔχῃς εἰς κάθε καιρὸν καὶ εἰς κάθε τόπον) τότε θὰ χαίρεσαι ἡσυχίαν καὶ εἰρήνην. Εἰς αὐτὴν τὴν ἐλευθερίαν τοῦ πνεύματος, συνίσταται τὸ μέγα ἐκεῖνο καλόν, ὅπου ἐσὺ ἀκούεις ἀπὸ τὰς Θείας Γραφάς· ἡ ὁποία ἐλευθερία δὲν εἶναι ἄλλο παρὰ τὸ νὰ καρτερῇ καὶ νὰ μένῃ ὁ ἐσωτερικὸς ἄνθρωπος εἰς τὸν ἑαυτὸν του, χωρὶς νὰ ἐξαπλώνη ἢ νὰ ἐπιθυμῇ νὰ γυρεύῃ κανένα πρᾶγμα, ἔξω τοῦ ἑαυτοῦ του· ὥστε ὅλον τὸν καιρὸν ὅπου ἐσὺ θέλεις στέκει οὕτως ἐλεύθερος, θέλεις ἀπολαμβάνει ἐνταυτῷ καὶ ἐκείνην τὴν θεῖαν καὶ ἀνεκδιήγητον χαρὰν, ἣτις εἶναι ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ, ὅπου εἶναι μέσα μας. Καθὼς εἶπεν ὁ Κύριος· «ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ, ἐντὸς ὑμῶν ἐστί» (Λουκ. ιζ' 21).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΒ΄.

Ὅτι δὲν πρέπει νὰ μικροψυχῇ ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ, ἀγκαλὰ καὶ νὰ αἰσθάνεται εἰς τὸν ἑαυτὸν τοῦ ἀνθίστασιν καὶ ἐνόχλησιν διὰ τὴν προρρηθεῖσαν εἰρήνην.

Ἦξευρε, ὅτι πολλάκις θὰ αἰσθάνεσαι τὸν ἑαυτὸν σου νὰ ἐνοχλῆται καὶ νὰ ὑστερεῖται ἀπὸ αὐτὴν τὴν ἀγίαν εἰρήνην καὶ γλυκεῖαν μοναξίαν καὶ ἀγαπητὴν ἐλευθερίαν· καὶ κάποτε θέλει σηκωθῆ ἀπο τὰς κινήσεις τῆς καρδίας σου ἕνας κονιορτὸς ὅπου ἔχει νὰ σὲ ἐνοχλήσῃ εἰς αὐτὴν τὴν ὁδὸν ὅπου μέλλεις νὰ κάμῃς. Καὶ εἰς τοῦτο παραχωρεῖ ὁ Θεὸς διὰ μεγαλύτερόν σου καλόν· ἐνθυμοῦ, ὅτι αὐτὸς εἶναι ὁ πόλεμος, ἀπὸ τὸν ὁποῖον οἱ ἅγιοι ἔλαβον τοὺς στεφάνους τῶν μεγάλων μισθῶν· εἰς ὅλα ἐκεῖνα, ὅπου σὲ συγχύζουν, πρέπει νὰ εἰπῆς· «Κυρίε μου, βλέπεις ἐδῶ τὸν δοῦλον Σου· ἅς γίνῃ εἰς ἐμὲ τὸ θέλημά σου· ἤξεύρω καὶ ὁμολογῶ, ὅτι ἡ ἀλήθεια τῶν λόγων σου, διαμένει πάντοτε στερεὰ καὶ αἱ ἐπαγγελίαι Σου εἶναι ἀψευδεῖς καὶ εἰς αὐτὰς ἐλπίζω· ἐγὼ στέκω μόνον διὰ ἐσέ». Εὐτυχῆς, βέβαια, εἶναι ἐκείνη ἡ ψυχὴ, ὅπου προσφέρεται τοιοῦτοτρόπως εἰς τὸν Κύριόν της κάθε φοράν, ὅπου ἐνοχληθῆ καὶ συγχυσθῆ. Καὶ ἂν διαμείνῃ οὗτος ὁ πόλεμος καὶ δὲν ἠμπορέσῃς ἔτσι ὀγλήγορα, καθὼς θέλεις, νὰ σχηματίσῃς τὸ θέλημά σου μὲ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, μὴ μικροψυχῆσῃς διὰ τοῦτο, μηδὲ λυπηθῆς· ἀλλὰ ἀκολούθει τὸ νὰ προσφέρεσαι καὶ νὰ προσκυνῆς καὶ θέλεις νικήσῃ· ἰδὲ εἰς τὸν κῆπον τὸν πόλεμον ὅπου ἔλαβεν ὁ Χριστὸς σου καὶ ὅτι ἡ ἀνθρωπότης ἀπεστρέφετο λέγουσα· «Πάτερ, εἰ δυνατόν, παρελθέτω ἀπ' ἐμοῦ τὸ Ποτήριον τοῦτο!» Ἀλλὰ παρευθὺς ἐμετάστρεφε νὰ βάλλῃ τὴν ψυχὴν του εἰς μοναξίαν· καὶ μὲ ἕνα θέλημα ἀπλοῦν καὶ ἐλεύθερον, ἔλεγεν ἐν βαθυτάτῃ ταπεινώσει· «πλὴν, οὐχ ὡς ἐγὼ θέλω, ἀλλ' ὡς σύ» (Ματθ. κς' 39).

Ὅταν εὐρίσκεσαι εἰς καμμίαν δυσκολίαν, μὴ κινήσῃς βῆμα ποδός, ἂν δὲν ὑψώσῃς πρῶτον τοὺς ὀφθαλμούς σου εἰς τὸν Χριστὸν ἐπάνω εἰς τὸν σταυρόν· καὶ εἰς Αὐτὸν θέλεις ἰδῆ γραμμένον καὶ τυπωμένον μὲ μεγάλα γράμματα, τὸ πῶς ἔχεις καὶ ἐσὺ νὰ φέρεσαι εἰς ἐκείνην· καὶ ἀπὸ Αὐτὸν τὸν τύπον, μετὰγραψέ το, διὰ τῶν ἔργων εἰς τὸν ἑαυτὸν σου· καὶ ἀνίσως ποτὲ ἐνοχληθῆς ἀπὸ τὴν ἀγάπην τοῦ ἑαυτοῦ σου, μὴ μικροψυχῆσῃς, μηδὲ χωρισθῆς ἀπὸ τὸν σταυρόν· ἀλλὰ τρέξε εἰς προσευχὴν

καὶ καρτέρει εἰς τὴν ταπείνωσιν, ἕως ὅπου νὰ νικήσης τὴν θέλησίν σου καὶ νὰ θέλῃς νὰ γίνεταί ἡ θέλησις τοῦ Θεοῦ εἰς ἐσέ· καὶ ἀφ' οὗ ἀναχωρήσης ἀπὸ τὴν προσευχὴν μὲ τὸ νὰ συνάξῃς τοῦτον τὸν μόνον καρπὸν, στέκου χαρμόσυνος. Ἀλλ' ἐὰν δὲν ἔφθασες εἰς αὐτό, ἡ ψυχὴ σου μένει νῆστις καὶ χωρὶς τὴν τροφὴν της. Ἀγωνίζου, διὰ νὰ μὴ κατοικήσῃ κανένα ἄλλο εἰς τὴν ψυχὴν σου, οὐδὲ δι' ὀλίγον καιρὸν, παρὰ μόνον ὁ Θεός· μὴ λυπῆσαι καὶ πικραίνεσαι διὰ κανένα πρᾶγμα· οὔτε νὰ βάλῃς τοὺς ὀφθαλμούς σου εἰς τὰς πονηρίας καὶ κακὰ παραδείγματα τῶν ἄλλων· ἀλλὰ ἄς εἶσαι ὡσὰν ἓνα μικρὸν παιδίον, ὅπου δὲν πάσχει καμμίαν ἀπὸ αὐτὰς τὰς πικρότητας, ἀλλὰ διαπερνᾷ πανταχοῦ χωρὶς καμμίαν βλάβην.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΓ'.

Διὰ τὴν ἐπιμέλειαν, ὅπου ἔχει ὁ διάβολος εἰς τὸ νὰ ἐνοχλήσῃ αὐτὴν τὴν εἰρήνην τῆς ψυχῆς μας· καὶ ὅτι ἡμεῖς πρέπει νὰ ἀποφεύγομεν ἀπὸ τὰς πανουργίας καὶ ἀπάτας αὐτοῦ.

Ἔχει συνήθειαν ὁ ἐχθρὸς μας διάβολος, νὰ χαίρεται εἰς τὴν σύγχυσιν καὶ ταραχὴν τῆς καρδίας, καθὼς χαίρεται καὶ ὁ λύκος εἰς τὸν χειμῶνα καὶ ἀνεμοταραχὴν. Ὅθεν, γυρεύει νὰ καταρρουφᾷ τὰς ψυχὰς μας καὶ νὰ τὰς κάμνη ὅσον ἠμπορεῖ, διὰ νὰ μακραίνομεν ἀπὸ τὴν ταπείνωσιν καὶ ἀπλότητα· νὰ ἀποδίδουν δὲ εἰς τὸν ἑαυτὸν τους καὶ εἰς τὴν ἐπιμέλειαν καὶ φιλοπονίαν τους, κάποιαν ὑπόληψιν καὶ ψῆφος καὶ νὰ μὴ βλέπουν τὸ ἔργον τῆς θείας καὶ προκαταρκτικῆς καλουμένης χάριτος. Χωρὶς τὴν ὁποίαν, δὲν ἠμπορεῖ τινὰς νὰ εἰπῇ Κύριον Ἰησοῦν κατὰ τὸν Παῦλον· «οὐδεὶς δύναται εἰπεῖν Κύριον Ἰησοῦν, εἰμὴ ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ» (Α΄ Κορινθ. ιβ' 3). Καὶ ἀγκαλὰ ἠμποροῦμεν νὰ ἀντισταθῶμεν εἰς αὐτὴν τὴν χάριν ἀπὸ λόγου μας μὲ τὸ ἐλεύθερον αὐτεξούσιον· δὲν ἠμποροῦμεν ὅμως καὶ νὰ τὴν δεχθῶμεν χωριστά, πάλιν αὐτὴν τὴν ἰδίαν χάριν· εἰς τρόπον ὅπου, ἐὰν τινὰς δὲν τὴν λάβῃ, εἶναι ἀπὸ αἰτίαν ἰδικὴν του· ἀλλ' ἐὰν φθάσῃ νὰ τὴν λάβῃ, πλέον δὲν κάμει, οὔτε ἠμπορεῖ νὰ κάμῃ κανένα ἔργον, χωρὶς αὐτὴν τὴν χάριν· ἥτις δίδεται ἀρκετῶς

εις ὄλους τοὺς ἀνθρώπους. Γυρεύει λοιπὸν ὁ ἐχθρὸς τὸ νὰ κρίνη καὶ νὰ νομίζη καθ' ἕνα, πὼς εἶναι ἐπιμελέστερος τοῦ ἄλλου· καὶ πὼς καλύτερα διατίθεται νὰ δέχεται τὰ χαρίσματα τοῦ Θεοῦ· καὶ ἀκολούθως, γυρεύει ὁ ἐχθρὸς, ὅτι τὰ καλὰ ἔργα, νὰ τὰ καίη ὁ ἄνθρωπος μὲ ὑπερηφάνειαν, μὴ συλλογιζόμενος τὴν ἀδυναμίαν του· καὶ διὰ τοῦτο, νὰ περνᾷ μὲ τὸν λογισμόν του, εἰς τὸ νὰ καταφρονῇ τοὺς ἄλλους, πὼς δὲν κάμνουν αὐτὰ τὰ καλὰ ἔργα, ὅπου κάμνει αὐτός. Ὅθεν, ἂν ἐσὺ δὲν στέκης μὲ πολλὴν προσοχὴν καὶ δὲν μεταστραφῆς εὐθὺς μὲ πολλὴν ὀγληγορότητα, νὰ ἐντραπῆς καὶ νὰ ταπεινωθῆς καὶ νὰ καταφρονήσης τὸν ἑαυτὸν σου, ὡς εἶπαμεν, θέλει σὲ κάμει νὰ πέσης εἰς ὑπερηφάνειαν, ὡσὰν τὸν Φαρισαῖον, ὅπου λέγει τὸ Εὐαγγέλιον, πὼς ἐκαυχᾶτο διὰ τὰ καλὰ του καὶ ἔκρινε τῶν ἄλλων τὰ κακά. Καὶ ἅν μιαν φοράν, μὲ τοιοῦτον τρόπον ἀποκτήσῃ ὁ ἐχθρὸς τὴν θέλησίν σου, βέβαια, θέλει σὲ κυριεύσει τελείως καὶ θέλει σὲ κρημνίσῃ εἰς κάθε λογῆς κακίαν· καὶ ἔτσι, ἔχει νὰ εἶναι μεγάλη ἢ ζημία σου καὶ ὁ κίνδυνος. Διὰ τοῦτο μᾶς παρήγγειλεν ὁ Κύριός μας, νὰ ἀγρυπνοῦμεν καὶ νὰ προσευχόμεθα· «Γρηγορεῖτε καὶ προσεύχεσθε, ἵνα μὴ εἰσέλθητε εἰς πειρασμόν» (Ματθ. κς' 41).

Εἶναι λοιπὸν ἀναγκαῖον νὰ προσέχῃς μὲ κάθε ἐπιμέλειαν, διὰ νὰ μὴ σὲ ὑστερήσῃ ὁ ἐχθρὸς ἀπὸ ἕναν οὕτω μέγαν θησαυρόν· ὅστις εἶναι ἡ εἰρήνη καὶ ἡ γαλήνη τῆς ψυχῆς· διότι μὲ κάθε του δύναμιν ἐπιτηδεύεται νὰ σηκώσῃ αὐτὴν τὴν ἀνάπαυσιν καὶ εἰρήνην καὶ νὰ κάμῃ τὴν ψυχὴν νὰ ζῆ μὲ ἀδημονίαν καὶ σύγχυσιν· εἰς τὸ ὅποιον, αὐτὸς ἠξεύρει, ὅτι συνίσταται ὅλη της ἡ ἀπώλεια καὶ ἡ ζημία. Ἐπειδὴ, ἐὰν μία ψυχὴ εἶναι εἰρηνικὴ, κάμνει τὸ κάθε πρᾶγμα μὲ εὐκολίαν· κάμνει καὶ πολλὰ ἔργα καὶ ὅλα καλῶς· καρτερεῖ ἐκουσίως καὶ εὐκόλως ἀνθίσταται εἰς κάθε ἀπάντημα· καὶ ἐκ τοῦ ἐναντίου, ἂν εἶναι συγχυσμένη καὶ ἀνήσυχος κάμει ὀλίγα ἔργα καὶ πολλὰ ἀτελεῖ, εὐθὺς κουράζεται· καὶ τελευταῖον, ζῆ εἰς ἄκαρπον μαρτύριον. Ὅθεν ἐσύ, ἐὰν θέλῃς νὰ νικήσῃς καὶ νὰ μὴ σοῦ χαλάσῃ ὁ ἐχθρὸς τὴν πραγματείαν σου, πρέπει νὰ προσέχῃς περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλο, νὰ μὴν ἀφήσῃς νὰ ἐμβῆ ταραχὴ εἰς τὴν ψυχὴν σου καὶ νὰ μὴ στερῆς νὰ σταθῆ μιαν στιγμὴν συγχυσμένη. Καὶ διὰ νὰ ἠξεύρης νὰ φυλάττεσαι καλύτερα ἀπὸ τὰς πανουργίας του καὶ ἀπάτας, εἰς τοῦτο τὸ σύμβαμα κράτει διὰ βέβαιον κανόνα, ὅτι

κάθε λογισμός όπου σε χωρίζει και σε μακραίνει από το να αγαπᾶς τὸν Θεὸν και νὰ ἐλπίζης ὅλως δι' ὅλου εἰς αὐτόν, εἶναι ἓνας φανερός ἄγγελος τοῦ Ἄδου· και ὡς τοιοῦτον, πρέπει νὰ τὸν ἀποβάλῃς και νὰ μὴ τὸν δέχῃσαι, οὔτε νὰ τοῦ δίδῃς τελείως ἀκρόασιν. Ὅτι τὸ ἔργον τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, δὲν εἶναι ἄλλο, παρὰ τὸ νὰ ἐνώνῃ τὰς ψυχὰς πάντοτε και εἰς κάθε ἀφορμὴν μετὰ τὸν Θεόν, θερμαῖνον και ἐξάπτον αὐτὰς εἰς τὴν γλυκεῖαν Του ἀγάπην και βάλλων εἰς αὐτὰς νέαν πεποίθησιν και θάρρος εἰς τὸν Θεόν· τὸ ἔργον δὲ τοῦ διαβόλου εἶναι πάντοτε ἐναντίον.

Ἐπειδὴ αὐτὸς μεταχειρίζεται ὅλα τὰ μέσα και τοὺς τρόπους ὅπου ἡμπορεῖ, πρὸς τοῦτο τὸ τέλος· ἡγουν, ὡσὰν νὰ εἰποῦμεν, βάλλει περισδὸν φόβον εἰς τὴν καρδίαν· αὐξάνει τὴν συνήθη ἀδυναμίαν τῆς ψυχῆς· δὲν ἀφήνει νὰ διατεθῇ, οὔτε νὰ γλυκανθῇ ἡ ψυχὴ, καθὼς πρέπει, οὔτε εἰς τὴν ἐξομολόγησιν, οὔτε εἰς τὴν θείαν του μετάληψιν, οὔτε εἰς τὴν προσευχὴν· ἀλλὰ τὴν κάμει νὰ μεταχειρίζεται πάντοτε ταῦτα χωρὶς θάρρος, χωρὶς ἀγάπην, μετὰ φόβον και μετὰ σύγχυσιν· τὴν ἔλλειψιν τῆς αἰσθητικῆς εὐλαβείας και τὴν στέρησιν τῆς ἐσωτερικῆς γλυκύτητος, ὅπου ἀκολουθεῖ πολλάκις εἰς τὴν προσευχὴν και εἰς τὰ ἄλλα γυμνάσματα, κάμει τὴν ψυχὴν νὰ τὰ λαμβάνῃ μετὰ μίαν ἀνυπομόνητον λύπην, δίδοντάς της νὰ ἐννοῇ ὅχι πὼς ἡ τοιαύτη ὑστέρησις ἀκολουθεῖ ἐκ Θεοῦ πρὸς δοκιμὴν της, ἀλλὰ πὼς κατὰ τοῦτον τὸν τρόπον εἶναι ὅλα της τὰ ἔργα καημένα· και πὼς ἦτο καλύτερα νὰ ἀφήσῃ τὰ τόσα γυμνάσματά της· και τελευταῖον, τὴν κάμει νὰ ἔλθῃ εἰς τόσην μεγάλην σύγχυσιν και ἀπελπισίαν, ὅπου νὰ νομίζῃ, πὼς ὅ,τι και ἂν κάμῃ, εἶναι ὅλον ἀνωφελὲς και ὅλον χωρὶς καρπὸν. Ὅθεν, αὐξάνει εἰς αὐτὴν ἡ λύπη και ὁ φόβος, εἰς τὸν τρόπον ὅπου λογιάζει πὼς ὁ Θεὸς τὴν ἐλησμόνησε μετὰ τελειότητα και τὴν ἐγκατέλειπεν.

Ἀλλὰ δὲν εἶναι ἔτσι ἡ ἀλήθεια· διότι, ἂν και νὰ δοκιμάζῃ ἡ ψυχὴ ξηρασίαν και ἔλλειψιν τῆς αἰσθητικῆς εὐλαβείας και πνευματικῆς γλυκύτητος, ἡμπορεῖ ὁμως πάντοτε νὰ κάμῃ ἀναρίθμητα καλὰ ἔργα, ἀκολουθοῦσα μόνην τὴν ἀπλὴν πίστιν και ἔχουσα ὑπομονὴν και καρτερίαν εἰς τὸ νὰ κάμῃ τὸ καλόν, καθὼς δύναται. Ὅθεν, διὰ νὰ καταλάβῃς ἐσὺ τοῦτο καλύτερα και διὰ νὰ μὴ σοῦ γίνῃ αἰτία βλάβης ἐκεῖνο τὸ καλόν και ἡ ὠφέλεια, ὅπου θέλει νὰ σοῦ δώσῃ ὁ Θεὸς μετὰ τὴν στέρησιν τῆς

τοιαύτης εὐλαβείας καὶ γλυκύτητος, θέλω βάλει εἰς τὸ ἀκόλουθον κεφάλαιον τὰ καλά, ὅπου προέρχονται ἀπὸ τὴν ταπεινὴν καρτερίαν, ὅπου δείξῃ τινὰς εἰς τούτην τὴν ξηρασίαν τῆς εὐλαβείας, διὰ νὰ τὰ μάθῃς καὶ ἐσὺ καὶ νὰ μὴ ὑστερηθῆς διὰ τοῦτο τὴν εἰρήνην, ὅταν σοῦ συμβῇ νὰ εὐρεθῆς εἰς παρομοίαν ξηρασίαν νοῶς καὶ εἰς λύπην τῆς καρδίας, τόσον διὰ τὴν στέρησιν τῆς εὐλαβείας καὶ πνευματικῆς γλυκύτητος, ὅπου εἶχες, ὅσον καὶ διὰ τὴν πικρότητα, ὅπου γεύεσαι κάθε ἄλλο τοῦ ἐσωτερικοῦ πειρασμοῦ καὶ πονηρῶν λογισμῶν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΔ΄.

**Ὅτι δὲν πρέπει νὰ συγχύζεται ἡ ψυχὴ, διὰ τοὺς ἐσωτερικοὺς
πειρασμοὺς καὶ λογισμοὺς.**

Ἀγκαλὰ καὶ εἶπομεν προλαβόντως εἰς τὸ ζ' κεφάλαιον περὶ πικρότητος καὶ ἐσωτερικῆς ξηρασίας τῆς εὐλαβείας· ἀλλὰ καὶ τώρα λέγομεν, ὅσα ἐκεῖ ἀφήσαμεν ἤγουν, ὅτι εἶναι πολλα τὰ καλά, ὅπου κάμει εἰς τὴν ψυχὴν ἡ πικρότης αὕτη καὶ ξηρασία ἢ πνευματικὴ, ἢτοι ἢ στέρησις τῆς πνευματικῆς χαρᾶς καὶ γλυκύτητος, ἂν τὴν δεχθῶμεν μὲ ταπεινώσιν καὶ ὑπομονήν· τὰ ὅποια ἂν ἤθελε καταλαμβάνει ὁ ἄνθρωπος, ἀναμφιβόλως δὲν ἤθελεν ἔχει τόσην ἐνόχλησιν καὶ λύπην, ὅταν τοῦ συνέβαιναν· διότι ἤθελε μετρᾶ τὴν τοιαύτην πικρότητα καὶ στέρησιν, ὅχι ὡς σημεῖον μίσους, ὅπου τοῦ δείχνει ὁ Θεός· ἀλλὰ ὡς σημεῖον μεγάλης καὶ ἐξαιρέτου ἀγάπης καὶ ἤθελε τὴν δέχεται, ὡς ἐξαιρετον χάριν, ὅπου τοῦ κάμει. Διότι τὰ παρόμοια πράγματα δὲν συμβαίνουν, πάρεξ εἰς ἐκείνους ὅπου θέλουν νὰ δοθοῦν περισσότερο ἀπὸ τοὺς ἄλλους, εἰς τὴν δούλευσιν τοῦ Θεοῦ καὶ νὰ μακρύνουμεν ἀπὸ ἐκεῖνα, ὅπου ἤμποροῦν νὰ τοὺς βλάψουν. Καὶ δὲν συμβαίνουν κοινῶς εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς ἐπιστροφῆς των· ἀλλὰ, ἀφ' οὗ δουλεύσουν τὸν Θεὸν μερικὸν καιρὸν καὶ ἀφ' οὗ καθαρῶς μετρίως τὴν καρδίαν των μὲ τὴν ἱερὰν προσευχὴν καὶ κατάνυξιν καὶ αἰσθανθοῦν ἐκ μέρους ἐν τῇ καρδίᾳ κάποιαν πνευματικὴν γλυκύτητα, θέρμην τε καὶ χαρὰν καὶ ἀφ' οὗ ἀποφασίσουν καὶ ὀλοκλήρως θέλουν νὰ δουλεύσουν τὸν Θεὸν μὲ περισσοτέραν τελειότητα καὶ ἤδη ἄρχισαν τὸ ἔργον· ἐπειδὴ, ποτὲ δὲν βλέπομεν τοὺς ἁμαρτωλοὺς καὶ ἐκείνους, ὅπου εἶναι δοσμένοι εἰς τὰ πράγματα τοῦ κόσμου ἢ παθαίνουν τοιαῦτα καὶ νὰ παραπονοῦνται εἰς παρομοίους πειρασμοὺς. Ὅθεν φαίνεται καθαρῶς, ὅτι τούτη ἡ πικρότης, εἶναι ἓνα τίμιον καὶ ἀκριβὸν φαγητόν, μὲ τὸ ὅποῖον ὁ Θεὸς προσκαλεῖ ἐκείνους, ὅπου ἀγαπᾷ νὰ τοὺς φιλεύσῃ· καὶ ἀγκαλὰ εἰς τὴν γεῦσιν μας δὲν εἶναι νόστιμον· μ' ὅλον τοῦτο, μᾶς ὠφελεῖ πολλά, χωρὶς νὰ τὸ γνωρίζομεν τότε, ὅπου τὸ γευόμεθα. Διότι, εὕρισκομένη ἡ ψυχὴ εἰς τοιαύτην ξηρασίαν καὶ πικρὰν γεῦσιν καὶ πάσχουσα πολλάκις τοιούτους πειρασμοὺς καὶ λογισμοὺς, ὅπου μόνον νὰ τοὺς λογισθοῦμεν, μᾶς ταραττοῦν καὶ μᾶς φαρμακεύουν τὴν καρδίαν καὶ σχεδὸν παραλύουν ὅλον τὸν ἐσωτερικὸν ἄνθρωπον· ἔρχεται μὲ

τοῦτον τὸν τρόπον νὰ ἀποκτᾷ φόβον, μῖσος καὶ ἀποστροφὴν τοῦ ἑαυτοῦ της καὶ ἐκείνην τὴν ταπεινώσιν ὅπου ζητεῖ ὁ Θεὸς ἀπὸ λόγου μας· καὶ πρὸς τούτοις ἀποκτᾷ θερμότεραν ἀγάπην πρὸς τὸν Θεόν, προσευχὴν ἀκριβεστέραν εἰς τοὺς λογισμούς, στόμαχον δυνατώτερον εἰς τὸ νὰ χωνεύῃ τοὺς πειρασμοὺς χωρὶς βλάβην καὶ αἰσθητήρα γεγυμνασμένα, εἰς τὸ νὰ διακρίνῃ μὲ εὐκολίαν τὸ καλὸν καὶ τὸ κακόν, καθὼς εἶπεν ὁ Παῦλος (Ἑβρ. ε' 14). Ἀγκαλὰ (ὡς εἶπα) ἡ ψυχὴ, ὅπου τότε δὲν ἐννοεῖ αὐτὰ τὰ ἀπόκρυφα αἴτια, συγχαίνεται καὶ φεύγει τὴν ρηθεϊσαν πικρότητα, ὡσὰν ὅπου δὲν θέλει νὰ μείνῃ ποτὲ χωρὶς πνευματικὴν γεῦσιν καὶ ἡδονήν· καὶ χωρὶς αὐτῆς, κάθε ἄλλην γύμνασιν, νομίζει καιρὸν χαμένον καὶ κόπον χωρὶς προκοπὴν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΕ΄.

Ὅτι οἱ πειρασμοὶ ὅλοι μᾶς ἐδόθησαν ἀπὸ τὸν Θεὸν πρὸς ὠφέλειάν μας.

Καὶ διὰ νὰ καταλάβωμεν πλέον καθολικῶς, ὅτι ὅλοι οἱ πειρασμοὶ μᾶς ἐδόθησαν ἀπὸ τὸν Θεὸν διὰ συμφέρον μας¹, πρέπει νὰ συλλογισθῶμεν, πῶς ὁ ἄνθρωπος, διὰ τὴν κακὴν κλίσιν τῆς διεφθαρμένης του φύσεως εἶναι ὑπερήφανος, φιλόδοξος, δοκόφρων εἰς τὸ ἄκρον καὶ ὑπερασπιστὴς τῆς ἰδίας του γνώμης, καὶ θέλει πάντοτε νὰ ψηφᾶται ἀπὸ ὅλους, περισσότερον ἀπὸ ἐκεῖνο, ὅπου εἶναι τῆ ἀληθείᾳ· αὐτὸ δὲ τὸ ψηφος καὶ ἡ ὑπόληψις, εἶναι τόσον κινδυνώδης διὰ τὴν πνευματικὴν προκοπὴν του, ὅπου καὶ αὐτὴ μοναχὴ ἢ ὁσμὴ της εἶναι ἀρκετὴ, νὰ μὴν ἀφήσῃ τὸν ἄνθρωπον, νὰ φθάσῃ εἰς τὴν ἀληθινὴν τελειότητα. Ὅθεν, ὁ φιόστοργος

¹ Πολλὰ καὶ διάφορα εἶναι αἱ αἰτίαι, διὰ τὰς ὁποίας ἀφήνει ὁ Θεὸς κατὰ τὴν ἄβυσσον τῶν ἀκαταλήπτων κριμάτων του νὰ ἔρχονται οἱ πειρασμοί, τόσον εἰς τοὺς ἀματωλοὺς, ὅσον καὶ εἰς τοὺς ἀγίους καὶ ἐναρέτους· ὁ θεῖος Χρυσόστομος εἰς τὴν ὁμιλίαν ὅπου ἀμει εἰς τὸ ἀποστολικὸν ρητόν, τὸ «Καὶ οἶνω ὀλίγω χρω̄ διὰ τὸν στόμαχόν σου καὶ τὰς πυκνάς σου ἀσθενείας»· ἔνδεκα αἰτίας ἀπαριθμεῖ, διὰ τὰς ὁποίας συγχωρεῖ ὁ Θεὸς νὰ πειράζονται οἱ ἅγιοι. Καὶ ὁ ἅγιος Ἰσαὰκ ὁ Σύρος, πολλὰς ἄλλας αἰτίας ἀναφέρει, διὰ τὰς ὁποίας πειράζονται οἱ ἄνθρωποι, τόσον ἐν τῷ πέμπτῳ αὐτοῦ λόγῳ (σελ. 35), ὅσον καὶ ἐν τῷ τεσσαρακοστῷ ὀγδῶ· ἐπιφέρει ὁμοίως ὁ αὐτὸς ἐν τῷ αὐτῷ μὴ' λόγῳ, γενικῶς, ὅτι· «παντὶ ἀνθρώπῳ ὠφελεῖ ὁ πειρασμός..... οἱ ἀγωνισταὶ πειράζονται, ἵνα προσθήσωσι τῷ πλούτῳ αὐτῶν· οἱ χαῦνοι, ἵνα ἐκ τῶν βλαπτόντων φυλάζονται ἑαυτοὺς· καὶ οὐπνῶντοντες, ἵνα εἰς ἐξυπνίαν καὶ οἱ μακρὰν ὄντες, ἵνα προσεγγίσωσι τῷ Θεῷ· οἱ δὲ οἰκείοι, ἵνα ἐν παρησίᾳ εἰσοικισθῶσι». Ὅθεν καὶ ὁ θεῖος Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός, ἐν κεφ. με' τῆς Ὁρθοδοξ. Πίστεως, εἰπὼν πρότερον πῶς οἱ πειρασμοὶ ἔρχονται εἰς τοὺς δικαίους τε καὶ ἀμαρτωλοὺς, κατὰ συγχώρησιν ἢ παραχώρησιν καὶ ἐγκατάλειπιν οικονομικὴν καὶ παιδευτικὴν, εἰς ὅλον τὸ ὕστερον ἐπιφέρει ταῦτα· «Δεῖ δὲ γινώσκειν ὡς πᾶσαι αἱ σκυθρωπαὶ ἐπιφοραὶ, τοῖς μετ'εὐχαριστίας δεχομένοις, πρὸς σωτηρίαν ἐπάγονται καὶ πάντως ὠφελείας γίνονται πρόξενον».

ἡμῶν Πατήρ Θεός, μὲ τὸ νὰ ἔχη ἀγαπητικὴν πρόνοιαν εἰς τὸν καθ' ἕνα καὶ μάλιστα εἰς ἐκείνους, ὅπου ἀληθῶς ἐδόθησαν εἰς τὴν δούλευσίν Του, φροντίζει πάντοτε μετὰ τὸν πειρασμοὺς ὅπου παραχωρεῖ νὰ μᾶς ἔρχονται, διὰ νὰ μᾶς βάλλῃ εἰς τοιαύτην στάσιν, ὅπου νὰ ἠμποροῦμεν νὰ εὐγομεν ἀπὸ τόσον φοβερὸν κίνδυνον τῆς τοιαύτης ὑπολήψεως καὶ σχεδὸν βεβιασμένοι, νὰ ἐρχόμεθα εἰς τὴν ἀληθῆ καὶ ταπεινὴν γνῶσιν τοῦ ἑαυτοῦ μας, καθὼς ἔκαμε μὲ τὸν Ἀπόστολον Πέτρον, ὅπου ἐπαραχώρησε νὰ Τὸν ἀρνηθῆ τρίς, διὰ νὰ ἠμπορῆ ἔτσι νὰ γνωρίσῃ τὴν ἀσθενείαν του καὶ νὰ μὴ θαρρεῦεται πλέον εἰς τὸν ἑαυτόν του καὶ μὲ τὸν Ἀπόστολον Παῦλον· εἰς τὸν ὅποιον, ἀφ' οὗ τὸν ἤρπασεν ἕως τρίτου οὐρανοῦ καὶ τοῦ ἀπεκάλυψε τὰ θεῖα καὶ ἀπόκρυφα μυστήρια, ἔδωκεν ἕνα ἐνοχλητικὸν πειρασμόν, διὰ νὰ γνωρίσῃ τὴν φυσικὴν χαννότητα καὶ ἀσθενείαν του, νὰ ταπεινῶνεται, καυχώμενος μόνον εἰς τὰς ἀσθενείας του καὶ ἔτσι τὸ μέγεθος τῶν ἀποκαλύψεων ὅπου εἶχε τοῦ κάμει ὁ Θεός, νὰ μὴ τὸν κάμνῃ νὰ ἀνυψῶνεται². Καθὼς ὁ ἴδιος τὸ λέγει· «ἐδόθη μοι σκόλοψ τῆ σαρκί, Ἄγγελος Σατᾶν, ἵνα μὲ κολαφίζῃ, ἵνα μὴ ὑπεραίρομαι» (Β΄ Κορινθ. ιβ΄ 7).

Ὁ Θεὸς λοιπόν, κινούμενος εἰς συμπάθειαν τῆς ταλαιπωρίας καὶ παρανόμου κλίσεώς μας, παραχωρεῖ νὰ μᾶς ἔρχονται οἱ πειρασμοί, καὶ κάποτε νὰ εἶναι πολὺ φορικτοὶ καὶ φοβεροί, κατὰ διαφόρους τρόπους, διὰ νὰ ταπεινούμεθα καὶ νὰ γνωρίζομεν τὸν ἑαυτόν μας³, ἀγκαλὰ καὶ μᾶς φαίνονται πῶς εἶναι ἀνωφελεῖς· καὶ ἐδῶ δείχνει ἐνταυτῷ τὴν ἀγαθότητα καὶ τὴν σοφίαν Του· ἐπειδὴ μὲ ἐκεῖνο ὅπου φαίνεται εἰς ἡμᾶς πλέον βλαπτικόν, περισσότερον μᾶς ὠφελεῖ· ἐπειδὴ, ταπεινούμεθα περισσότερον· τὸ ὅποιον εἶναι πλέον χρειάζομενον ἀπὸ ὅλα εἰς τὴν ψυχὴν μας. Ὅθεν, ἂν γενικῶς ὅλοι οἱ πειρασμοὶ προξενοῦν ταπεινώσιν, ἀκλουθεῖ, ὅτι νὰ ταπεινοῦται καὶ ὁ δούλος τοῦ Θεοῦ, ὅπου αἰσθάνεται τοὺς ἑντας πειρασμοὺς καὶ λογισμοὺς εἰς τὴν καρδίαν του καὶ τὴν τόσῃ ἀνευλάβειαν καὶ ξηρασίαν τῆς πνευματικῆς χαρᾶς καὶ γλυκύτητος· καὶ νὰ λογιάζῃ ὅτι τοῦ ἔρχονται ταῦτα διὰ τὰς

² Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Σύρος ἅγιος Ἰσαὰκ περὶ τοῦ Παύλου λέγει· «ἐάν τὸν Παῦλον ὠφελῇ ὁ πειρασμός, πᾶν στόμα φραγήσεται καὶ ὑπόδικος γενήσεται ὁ κόσμος τῷ Θεῷ» (Λόγ. μῆ' σελ. 293).

³ Ὅθεν καὶ ὁ Ἀββᾶς Ἰσαὰκ ἐν τῷ μζ' λόγῳ αὐτοῦ, εἰπὼς πρότερον διὰ τοὺς διαφόρους πειρασμοὺς, τόσον τοὺς ἐκ τῆς θείας ἀγάπης συγχωρουμένους, διὰ τὴν προκοπὴν καὶ αὔξησιν τῆς ψυχῆς, ὅσον καὶ τοὺς ἐκ τῆς παραχωρήσεως τοῦ Θεοῦ γινόμενους εἰς τοὺς ὑπερηφάνους· τελευταῖον λέγει· «ἡ ἰατρία τούτων πάντων μία ἐστίν, ἐν ἧ ἐν τῇ χειρὶ αὐτῆς εὐρίσκει τις παράκλησιν ἐν τῇ ψυχῇ αὐτοῦ εὐθέως. Καὶ τίς ἐστὶν αὕτη; Ἡ ταπεινοφροσύνη τῆς καρδίας».

ἀμαρτίας του· και ὅτι, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ εἶναι τινάς, ὅπου νὰ ἔχη τόσον ἠλαττωμένην τὴν ψυχὴν και ὅτι, τοιοῦτοι λογισμοὶ δὲν ἔρχονται εἰς ἄλλους, παρὰ εἰς ἐκείνους ὅπου εἶναι ἐγκαταλελειμμένοι ἀπὸ τὸν Θεὸν και διὰ τοῦτο εἶναι ἄξιος ἐγκαταλείψεως και αὐτός.

Ἀπὸ τούτους δὲ τοὺς ταπεινοὺς λογισμοὺς, ἰδοὺ, τί κέρδος προξενεῖται! Ὅτι ἐκεῖνος, ὅπου ἐλογίαζε πρότερον πὼς εἶναι κάποιον τι, τώρα μὲ τοῦτο τὸ πικρὸν ἱατρικόν, ὅπου τοῦ ἔρχεται ἀπὸ τὸν οὐρανόν, νὰ νομίζῃ πὼς εἶναι ὁ πλέον παρανομώτερος ἄνθρωπος τοῦ κόσμου και πὼς εἶναι ἀνάξιος και αὐτοῦ ἀκόμη τοῦ χριστιανικοῦ ὀνόματος.

Καί, βέβαια, οὐδέποτε ἤθελεν ἔλθῃ εἰς τόσην εὐτελεῖ ἔννοιαν διὰ λόγου του, οὐδὲ εἰς τόσην βαθυτάτην ταπεινώσιν ἂν δὲν ἤθελεν τὸν βιάσων ἡ μεγάλη θλίψις και οἱ ξεχωριστοὶ ἐκεῖνοι πειρασμοὶ και αἱ πικρότητες τῆς καρδίας· αἵτινες εἶναι, μία χάρις, ὅπου κάμει ὁ Θεὸς εἰς τούτην τὴν ζωὴν τῆς ψυχῆς ἐκείνης, ὅπου ἀφιερώνεται εἰς Αὐτὸν τεταπεινωμένη, διὰ νὰ τὴν ἰατρεύσῃ ὡς τοῦ ἀρέσει, μὲ ἐκεῖνα τὰ ἱατρικά, ὅπου αὐτὸς μόνος ἐντελῶς γνωρίζει, πὼς εἶναι ἀναγκαῖα διὰ τὴν ὑγίαν και καλὴν τῆς κατάστασιν.

Ἐξω ἀπὸ τούτους τοὺς καρπούς, ὅπου φέρουν εἰς τὴν ψυχὴν μας οἱ τοιοῦτοι πειρασμοὶ και ἐλλείψεις τῆς εὐλαβείας, εἶναι ἀκόμη και ἄλλοι πολλοὶ καρποί. Διότι ὅποιος εἶναι τεθλιμμένος ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς ἐσωτερικοὺς πειρασμοὺς, σχεδὸν εἶναι βεβιασμένος νὰ προστρέξῃ εἰς τὸν Θεὸν και νὰ γυρεύσῃ νὰ πράττῃ καλῶς διὰ θεραπείαν αὐτῆς τῆς θλίψεως και πικρότητος τῆς καρδίας του και διὰ νὰ ἡμπορέσῃ νὰ ἐλευθερωθῇ μίαν φορὰν ἀπὸ τοιοῦτον νοητὸν μαρτύριον, πηγαίνει ἐξετάζοντας τὴν καρδίαν του, φεύγοντας κάθε ἀμαρτίαν και κάθε ἄλλον παραμικρὸν ἐλάττωμα, ὅπου τὸν μακραίνει ἀπὸ τὸν Θεὸν μὲ κάθε λογῆς τρόπον· και ἔτσι ἐκείνη ἡ θλίψις, τὴν ὁποίαν αὐτὸς ἔκρινε τόσον ἐναντίαν και βλαπτικὴν, γίνεται μετὰ ταῦτα εἰς αὐτὸν ὡσὰν ἓνα κέντρον, διὰ νὰ γυρεύῃ τὸν Θεὸν μὲ περισσοτέραν θερμότητα και νὰ μακρύνῃ περισσότερον ἀπὸ ὄλον ἐκεῖνο, ὅπου στοχάζεται πὼς δὲν εἶναι σύμφωνον μὲ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ· και διὰ νὰ εἰπῶ συντόμως· ὅλαι αἱ θλίψεις και τὰ βάσανα, ὅπου ὑποφέρει ἡ ψυχὴ εἰς αὐτοὺς τοὺς ἐσωτερικοὺς πειρασμοὺς και

ἐλλείψεις τῶν πνευματικῶν τρυφῶν καὶ γλυκάδων, δὲν εἶναι ἄλλο, πάρεξ ἓνα φιλικὸν καθαρτήριο, μὲ τὸ ὁποῖον τὴν καθαρίζει ὁ Θεὸς ἂν τὰ ὑποφέρει μὲ ταπεινώσιν καὶ ὑπομονήν· καὶ ἡμποροῦν νὰ μᾶς κάμουν, νὰ λάβομεν εἰς τὸν οὐρανὸν ἐκεῖνον τὸν στέφανον, ὅπου ἀποκτᾶται μόνον μὲ τὸ μέσον αὐτῶν· καὶ ὅσον μεγαλύτερα εἶναι τὰ βάσανα, τόσον πλέον ἐνδοξος εἶναι καὶ ὁ στέφανος.

Ἐκ τούτου εἶναι φανερόν, πῶς δὲν πρέπει ἡμεῖς νὰ συγχυζόμεθα καὶ νὰ λυπούμεθα τόσον διὰ τοὺς ἄλλους ἐξωτερικοὺς πειρασμούς, ὅπου μᾶς ἔρχονται, ὅσον καὶ διὰ τοὺς προρρηθέντας ἐσωτερικοὺς, καθὼς κάνουν ἐκεῖνοι, ὅπου ἔχουν ὀλίγην πείραν εἰς τὰ τοιαῦτα· καὶ ἐκεῖνο ὅπου τοὺς ἔρχεται ἀπὸ τὸν Θεόν, τὸ ἀποδίδουν πῶς τοὺς ἔρχεται ἀπὸ τὸν διάβολον ἢ ἀπὸ τὰς ἁμαρτίας καὶ ἀτελείας των· καὶ τὰ σημεῖα τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ, τὰ νομίζουν διὰ σημεῖα μίσους· καὶ τὰς εὐεργεσίας καὶ δωρήματά Του, τὰ λογιάζουν πῶς εἶναι κρούσματα καὶ κτυπήματα, ὅπου εὐγαίνουν ἀπὸ μίαν παροργισμένην καρδίαν· ὅ,τι κάμουν, εἶναι χαμένον καὶ χωρὶς μισθόν· καὶ πῶς αὐτὴ ἡ ζημία, δὲν ἔχει ἰατροίαν. Ἐπειδὴ, ἂν ἐπίστευαν πῶς ἀπὸ τοὺς τοιοῦτους πειρασμοὺς δὲν γίνεται καμμία ζημία, ἀλλὰ μεγάλη ἀπόκτησις ἀρετῶν ἂν ἡ ψυχὴ τοὺς μεταχειρισθῇ καὶ τοὺς ὑπομένη μὲ εὐχαριστίαν· καὶ ἂν ἐπίστευαν πῶς εἶναι αὐτὰ ὅλον ἐπιχείρημα τῆς ἀγαπητικῆς ἐνθυμήσεως, ὅπου ἔχει ὁ Θεὸς εἰς ἡμᾶς, δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ταράττονται καὶ νὰ ὑστεροῦνται τὴν εἰρήνην τῆς καρδίας των, διότι θλίβονται ἀπὸ πολλοὺς πειρασμοὺς καὶ λογισμοὺς ἀτόπους καὶ βλασφήμους καὶ διότι εὐρίσκονται ξηροὶ καὶ χλιαροὶ καὶ ἀνευλαβεῖς εἰς τὴν προσευχὴν καὶ εἰς τὰ ἄλλα γυμνάσματα, ὅπου κάμουν.

Μάλιστα, τότε μὲ νέαν καρτερίαν ἠθέλον ταπεινώνει τὰς ψυχὰς των ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, καὶ νὰ ἀποφασίζουσιν εἰς κάθε πρᾶγμα νὰ πληρώνουν τὸ θεῖον θέλημα, μὲ ὅποιον τρόπον θέλει ὁ Θεὸς νὰ τὸν θεραπεύσουν εἰς τοῦτον τὸν κόσμον καὶ νὰ ἐπιμελοῦνται εἰς τὸ νὰ φυλάττονται εἰρηνικοὶ καὶ ἥσυχοι, νομίζοντες πῶς λαμβάνουν κάθε πρᾶγμα ἀπὸ τὴν χεῖρα τοῦ οὐρανοῦ Πατρός· εἰς τὴν ὁποίαν μόνην εὐρίσκεται αὐτὸ τὸ πικρὸν ποτήριον ὅπου δίδεται εἰς αὐτούς. Διότι, εἴτε ἀπὸ διάβολον εἶναι αὐτὴ ἡ ἐνόχλησις καὶ ὁ πειρασμὸς ὅπου πάσχουν, εἴτε ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, εἴτε διὰ τὰς ἁμαρτίας των, εἴτε διὰ κάθε ἄλλον τρόπον, πάντοτε καὶ εἰς

ὅλα, ὁ Θεὸς εἶναι ὅπου τὰ δίδει· ἀγκαλὰ καὶ μὲ διάφορα μέσα, καθὼς εἶναι ἀρεστὸν εἰς Αὐτόν· διὰ νὰ μὴ φθάσῃ εἰς σὲ ἄλλο κακόν, παρὰ ἐκεῖνο μόνον τῆς ποιῆς καὶ τιμωρίας· τὸ ὁποῖον πάντοτε Αὐτὸς ἀφήνει νὰ ἔρχεται πρὸς ὠφέλειάν σου. Καὶ ἀγκαλὰ καὶ τὸ κακὸν τοῦ παισίματος, ἦτοι ἡ ἁμαρτία, ὅπου πράττεται (ὡς ἐν παραδείγματι ἀπὸ τὸν πλησίον, εἶναι ἐναντία εἰς τὸ θέλημά Του· ἀλλὰ Αὐτὸς μεταχειρίζεται καὶ αὐτὴν ἀκόμη, διὰ ὠφέλειαν καὶ σωτηρίαν σου, ἐὰν ἐσὺ ἀταράχως τὴν ὑπομείνης. Ὅθεν, ἀντὶ νὰ λυπῆσαι καὶ νὰ ἀδημονῆς, πρέπει νὰ Τὸν εὐχαριστῆς μὲ ἐσωτερικὴν χαρὰν καὶ ἀγαλλίασιν· κάνοντας ὅλον ἐκεῖνο ὅπου ἠμπορεῖς, μὲ ὑπομονὴν καὶ καρτερίαν, χωρὶς νὰ χάνῃς τὸν καιρόν· καὶ μετ' αὐτοῦ νὰ χάνῃς πολλοὺς καὶ μεγάλους μισθοὺς, ὅπου θέλει ὁ Θεὸς νὰ ἀποκτᾷ, μὲ ἐκείνην τὴν ἀφορμὴν, ὅπου ἀφήνει νὰ σοῦ ἔρχεται.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν Κ Σ Τ'.

Ποίαν ἰατρειάν πρέπει νὰ μεταχειρίζομεθα, διὰ νὰ μὴ ἐνοχλούμεθα εἰς τὰς σφάλματα καὶ τὰς ἀδυναμίας μας.

Ἄν πέσης ποτὲ εἰς κανένα σφάλμα συγγνωστὸν ἢ εἰς τὰ ἔργα ἢ εἰς τὰ λόγια· ἤγουν, ἂν συγχυσθῆς εἰς κανένα πρᾶγμα, ὅπου νὰ σοῦ συνέβῃ ἢ καταλαλήσης ἢ ἀκούσης νὰ καταλαλοῦν ἄλλοι ἢ κάμῃς καμμίαν φιλονεικίαν ἢ κίνησιν ἀνυπομονησίας ἢ πολυπραγμοσύνης ἢ ὑποψίας ἄλλων ἢ πέσης εἰς ἀμέλειαν, δὲν πρέπει νὰ συγχύζεσαι πολὺ, οὔτε νὰ ἀπελπίζεσαι καὶ νὰ λυπῆσαι, μὲ τὸ νὰ συλλογίζεσαι ἐκεῖνο, ὅπου ἔκαμες· πότε μὲν νομίζοντας πὼς δὲν ἔχεις καμμίαν φορὰν νὰ εὐγῆς ἀπὸ παρομοίας ἀδυναμίας· πότε δε, ὅτι αἱ ἀτέλειά σου εἶναι αἰτία τούτων καὶ ἡ ἀσθενής σου προαίρεσις· καὶ ἄλλοτε παρασταίνοντας εἰς τὸν νοῦν σου, ὅτι δὲν περιπατεῖς ἀληθῶς εἰς τὸ Πνεῦμα καὶ εἰς τὴν ὁδὸν τοῦ Κυρίου καὶ φορτώνοντας μὲ χιλίους ἄλλους φόβους τὴν ψυχὴν σου εἰς κάθε ἀπάντημα, ἀπὸ λύπην καὶ μικροψυχίαν σου.

Ὅθεν, τι ἀκολουθεῖ; Τὸ νὰ ἐντρέπεσαι νὰ παρασταθῆς εἰς τὸν Θεόν, τὸ νὰ θαρρεύεσαι εἰς Αὐτόν, ὡσὰν ὅπου δὲν τοῦ ἐφύλαξες τὴν πίστιν ὅπου τοῦ χρεωστεῖς

καὶ τὸ νὰ ρίπτεσαι, νὰ χάνης τὸν καιρὸν εἰς τὸ νὰ συλλογίζεσαι αὐτὰ τὰ πράγματα· ἐξιχνιάζοντας, πόσον ἐκρατήθης εἰς τὸ κάθε σφάλμα· καὶ ἂν ἐσυγκατετέθης· ἂν ἠθέλησες αὐτὰ ἢ ὄχι· ἂν ἀπέβαλες ἐκεῖνον τὸν λογισμὸν καὶ τὰ ὅμοια. Καὶ ὅσον περισσότερο λυπῆσαι καὶ περισσότερο σοῦ αὐξάνει ἡ ἀνορεξία καὶ ἐνόχλησις καὶ ἀδημονία, εἰς τὸ νὰ ἐξομολογηθῆς. Ἀλλὰ καὶ ὅταν πηγαίνης εἰς τὴν ἐξομολόγησιν, ἐξομολογῆσαι μὲ ἓνα ὀκληρὸν φόβον· καὶ ἀφ' οὗ ἐξοδεύσης πολλὸν καιρὸν εἰς τὴν ἐξομολόγησιν, πάλιν δὲν ἠμπορεῖς νὰ ἔχης ἀναπαυμένον τὸ Πνεῦμα σου· διότι σοῦ φαίνεται πῶς δὲν τὰ εἶπες ὅλα καὶ ἔτσι, ζῆς μίαν ζωὴν πικρὰν καὶ ἀνήσυχον, μὲ ὀλίγον καρπὸν, χάνοντας τὸν καιρὸν σου. Καὶ τοῦτο ὅλον γεννᾶται, διὰ νὰ μὴ στοχαζόμεθα τὴν φυσικὴν μας χανότητα καὶ διὰ νὰ μὴ ἠξεύρομεν τὸν τρόπον, μὲ τὸν ὁποῖον ἡ ψυχὴ μας πρέπει νὰ πραγματεύεται μὲ τὸν Θεόν· ἤγουν, τὸπ νὰ μεταχειρίζεται καλύτερα μίαν ταπεινὴν μετάνοιαν καὶ ἐπιστροφὴν πρὸς τὸν Θεόν, ὅταν τύχη νὰ πέσῃ εἰς κανένα ἀπὸ τὰ ἄνω εἰρημένα συγγνωστὰ καὶ ἀθανάσιμα ἁμαρτήματα, παρὰ νὰ λαμβάνῃ λύπην τοιαύτην καὶ πολλὴν πικρίαν καὶ ταραχὴν δι' αὐτά.

Εἶπα δὲ συγγνωστὰ ἁμαρτήματα· διότι εἰς αὐτὰ μόνον εἶναι συνήθης νὰ πίπτῃ ἡ ψυχὴ ἐκεῖνη, ὅπου ζῆ κατὰ τὸν τρόπον, ὅπου ἐδῶ ὑποθέσαμεν, ὀμιλοῦντες, μόνον διὰ ἐκείνους, ὅπου ζῶσι πνευματικὴν ζωὴν καὶ ζητοῦν νὰ κάμουν προκοπὴν καὶ εὐρίσκονται χωρὶς θανάσιμα ἁμαρτήματα. Διότι, διὰ ἐκείνους ὅπου ζοῦν ἀπλῶς καὶ ὡς ἔτυχε καὶ μὲ θανάσιμα ἁμαρτήματα, βλάπτοντες κάθε ὀλίγον τὸν Θεόν, χρειάζεται ἄλλης λογῆς συμβουλὴ καὶ παραγγελία καὶ δὲν εἶναι δι' αὐτοὺς τὸ ἱατρικὸν τοῦτο, ὅπου εἶπομεν· ὅτι, οἱ τοιοῦτοι, ἔχουσιν αἰτίαν νὰ ἐνοχλοῦνται καὶ νὰ κλαίουν μὲ πόνον καὶ νὰ ἔχουν μεγάλον συλλογισμὸν, εἰς τὸ νὰ ἐξετάζουν πάντοτε τὴν συνείδησίν τους καὶ νὰ ἐξομολογοῦνται, διὰ νὰ μὴ λείψουν, ἐξ αἰτίας ἰδικῆς τῶν ἀμελείας, ἀπὸ τὴν ἀναγκαίαν ἰατροῦν καὶ σωτηρίαν των.

Λοιπὸν, θέλοντες νὰ εἰποῦμεν διὰ τὴν ἡσυχίαν καὶ εἰρήνην, ὅπου πρέπει νὰ ἔχη πάντοτε ὁ θεράπων καὶ δοῦλος τοῦ Θεοῦ, λέγομεν· ὅτι αὐτὴ ἡ ἐπιστροφὴ καὶ μετάνοια, διὰ νὰ εἶναι ὅλη ἀποθεμένη εἰς τὴν πρὸς Θεὸν ἐλπίδα, ἔχει νὰ ἐννοῖται, ὄχι μόνον διὰ τὰ ἐλαφρὰ καὶ καθημερινὰ πταίσματα, ἀλλὰ ἀκόμη καὶ διὰ τὰ

μεγαλύτερα και βαρύτερα ἀπὸ τὰ συνήθη· εἰς τὰ ὅποια, καμμίαν φορὰν πίπτει καὶ ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ, κατὰ παραχώρησιν· καὶ διὰ ἐκεῖνα, ὅπου γίνονται, ὄχι ἐξ ἀδυναμίας μόνης καὶ χαννότητος, ἀλλὰ κάποτε καὶ ἐκ κακῆς προαιρέσεως¹. Διότι, ἡ συντριβή, ὅπου μόνον κάμει τὴν διάνοιαν τοῦ πνευματικοῦ ἀνθρώπου νὰ ταράττεται καὶ νὰ ἀπορῆ, δὲν θέλει φέρει ποτὲ τὴν ψυχὴν εἰς τελείαν στάσιν, ἂν δὲν ἐνωθῆ μὲ τὴν πεποίθησιν καὶ ἀγαπητὴν ἐλπίδα τῆς εὐσπλαγχνίας καὶ ἀγαθότητος τοῦ Θεοῦ. Καὶ τοῦτο ἐν πρώτοις εἶναι ἀναγκαῖον εἰς ἐκείνους, ὅπου ἐπιθυμοῦν, ὄχι μόνον νὰ εὕγουν ἀπὸ τὰς ταλαιπωρίας των, ἀλλὰ καὶ νὰ ἀποκτήσουν ὑψηλὸν βαθμὸν ἀρετῶν καὶ μεγάλην ἀγάπην καὶ ἔνωσιν μὲ τὸν Θεόν· τὸ ὅποῖον, πολλοὶ πνευματικοὶ ἄνδρες, μὴ θέλοντες νὰ ἐννοήσουν, στέκουν πάντοτε μὲ μίαν καρδίαν καὶ μὲ ἓνα νοῦν σχεδὸν ἀπελπισμένον, ὅπου τοὺς κρατεῖ καὶ δὲν τοὺς ἀφήνει νὰ περάσουν παρεμπρὸς ἢ νὰ γίνουν δεκτικοὶ τῶν μεγαλυτέρων χαρίτων· τὰς ὁποίας ὁ Θεὸς ἔχει δι' αὐτοὺς ἐτοιμασμένας ἡμέρα τῆ ἡμέρα καὶ ζοῦν πολλάκις μίαν ζωὴν ἀθλίαν καὶ ἀνωφελῆ καὶ ἀξίαν διὰ νὰ τοῦς κλαίῃ τινάς. Διότι, δὲν θέλουν νὰ ἀκολουθοῦν, παρὰ τὴν ἰδίαν τους φαντασίαν, μὴ ἐναγκαλιζόμενοι, τὴν ἀληθῆ καὶ σωτηριώδη διδασκαλίαν, ὅπου τοὺς διευθύνει διὰ τῆς βασιλικῆς ὁδοῦ εἰς τὰς ὑψηλὰς καὶ στερεὰς ἀρετὰς τῆς χριστιανικῆς ζωῆς καὶ εἰς ἐκείνην τὴν εἰρήνην,

¹ Πολὺ καλὰ διδάσκεται τοῦτο ἐδῶ· ἤγουν, ὅτι Ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ πίπτει καμμίαν φορὰν ἢ εἰς τὰ ἐλαφρὰ καὶ συνήθη ἢ εἰς τὰ τούτων βαρύτερα σφάλματα, τὰ ὅποια κοινῶς ὁμοῦ ὀνομάζονται συγγνωστὰ καὶ ἀθανάσιμα. Διότι ἄλλο εἶναι τὸ συγγνωστὸν ἀμάρτημα καὶ ἄλλο εἶναι, τὸ νὰ ἔχη τινὰς κλίσιν καὶ θέλησιν ὅλως διόλου εἰς αὐτὸ καὶ συχνάκις νὰ τὸ κάμη. Ἐπειδὴ, ἀπὸ μὲν τὰ συγγνωστὰ ταῦτα ἀμαρτήματα δὲν εἶναι τελείως ἐλεύθεροι καὶ αὐτοὶ οἱ ἅγιοι, κατὰ τὸν ρκε', ρκς' καὶ ρκζ' κανόνα τῆς ἐν Καρθαγένῃ ἀγίας Συνόδου· ἀλλὰ πίπτουν κάποτε, ἢ ἐν ἀγνοίᾳ ἢ καὶ ἐν γνώσει καὶ προαιρέσει εἰς αὐτά, διὰ τὴν ἀνθρωπίνην ἀσθένειαν. Δὲν πρέπει ὁμως καὶ νὰ ἔχουν κλίσιν καὶ θέλησιν ὅλως διόλου εἰς αὐτὰ οἱ τοιοῦτοι, οὔτε συχνάκις καὶ μὲ ἐπιμονὴν νὰ τὰ κάμνουν· ἀλλὰ νὰ πολεμοῦν πάντοτε διὰ νὰ καθαρίσουν τὴν ψυχὴν τους ἀπὸ τὴν τοιαύτην κακὴν κλίσιν, ἵνα μὴ χάσουν τὴν πρὸς Θεὸν εὐαρέστησιν. Διότι, ἂν καὶ τὰ συγγνωστὰ ἀμαρτήματα δὲν παιδεύῃ ὁ Θεὸς μὲ τὴν αἰώνιον κόλασιν, ὁμως πάντοτε φαίνονται ταῦτα δυσάρεστα καὶ μισητὰ κοντὰ εἰς αὐτόν καὶ πάντες οἱ ποιοῦντες αὐτά· καὶ χωριστὰ ἀπὸ τοῦτο, τὰ συγγνωστὰ σφάλματα, ἀχαμνίζουσι τὰς δυνάμεις τῆς ψυχῆς· φθεῖρουσι τὴν εὐλάβειαν· ἐμποδίζουσι τὴν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ χάριν· ἀνοίγουσι θύραν εἰς τοὺς πειρασμούς· καὶ ἂν δὲν θανατώνουσι τὴν ψυχὴν, ὁμως τὴν κάμνουν νὰ ἀσθενῇ· καὶ μάλιστα, ὅταν τινὰς στέκεται πολὺν καιρὸν εἰς αὐτά, μὲ κλίσιν καὶ θέλησιν· διότι ἄλλο εἶναι τὸ νὰ εἰπῇ τινὰς μίαν ἢ δύο φορὰς ψεῦμα ἐλαφρὸν καὶ ἄλλο τὸ νὰ λέγῃ εἰς κάθε ὑπόθεσιν ψεῦμα καὶ νὰ ἔχη κλίσιν καὶ χαρὰν εἰς τοιοῦτον ἐλάττωμα· αἱ μυῖαι, ὅταν ὀργήγῃρα περνοῦν ἐπάνω ἀπὸ κανένα ἀρωματικόν, δὲν τὸ διαφθεῖρουσιν ὅλον· ἀλλ' ὅταν σταματήσουν καὶ ψοφήσουν μέσα εἰς αὐτό, ὅλον τὸ φθεῖρουν καὶ τὸ βρωμοῦν, ὡς λέγει ὁ Σολομών· «μυῖαι θανοῦσαι, σαπριοῦσι σκευασίαν ἐλαίου ἡδύσματος» (Ἐκκλ. ι' 1)· ἔτσι καὶ τὰ συγγνωστὰ ἀμαρτήματα, στεκόμενα πολὺν καιρὸν εἰς τὴν ψυχὴν, διαφθεῖρουσιν ὅλην τὴν εὐλάβειαν καὶ καλὴν τῆς κατάστασιν.

ὅπου μᾶς ἄφησεν εἰς τὴν γῆν ὁ ἴδιος Χριστός, λέγων· «εἰρήνην ἀφήμι ὑμῖν· εἰρήνην τὴν ἐμὴν δίδωμι ὑμῖν» (Ἰωάν. ιδ' 27).

Πρὸς τούτοις χρεωστοῦν οἱ τοιοῦτοι, κάθε φοράν, ὅπου εὐρεθοῦν εἰς καμμίαν ἐνόχλησιν, διὰ κάποιας ἀμφιβολίας, ὅπου ἔχουν εἰς τὴν συνείδησίν τους, νὰ λαμβάνουν γνώμην ἀπὸ τὸν πνευματικόν τους Πατέρα ἢ ἀπὸ ἄλλον τινά, τὸν ὁποῖον λογιάζουν ἀρκετὸν νὰ δίδῃ εἰς αὐτοὺς παρομοίας συμβουλὰς καὶ εἰς τοῦτο νὰ ἀφιερώνονται καὶ νὰ ἀναπαύονται ἐντελῶς καὶ ἐν συντομίᾳ διὰ νὰ τελειώσωμεν τὸν λόγον, ὅσον διὰ τὴν ἐνόχλησιν ὅπου γεννᾶται ἀπὸ τὰς ἐλλείψεις, τίθεται τὸ ἀκόλουθον κεφάλαιον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΖ΄.

**Ὅτι ἡ ψυχὴ πρέπει νὰ εἰρηνεῦῃ καὶ νὰ κάμῃ προκοπὴν,
χωρὶς νὰ χάνῃ καιρὸν.**

Ποίησον ἐκεῖνο ὅπου σοὶ εἶπον εἰς τὸ κς' κεφάλαιον τοῦ πρώτου μέρους· ἤγουν, διὰ ὅλας τὰς φοράς ὅπου ἰδῆς τὸν ἑαυτὸν σου, πὼς ἐξέπεσεν εἰς κανένα ἐλάττωμα ἀπὸ τὰ συγγνωστά, μικρότερον ἢ μεγαλύτερον· ἀγκαλὰ καὶ χίλιας φοράς τὴν ἡμέραν νὰ κάμῃς αὐτό καὶ πάντοτε ἐκουσίως καὶ ἐν γνώσει, μὴ συγχυσθῆς με ὀχληρὰν λύπην καὶ μὴ ταραχθῆς, μήτε νὰ χάνῃς καιρὸν πολὺν εἰς τὸ νὰ ἐξετάζῃς αὐτό· ἀλλ' εὐθὺς γνωρίζοντας ἐκεῖνο ὅπου ἔπραξες, ταπεινώσου· καὶ βλέποντας τὴν ἀδυναμίαν σου, στράφου ἀγαπητῶς εἰς τὸν Θεόν σου· καὶ με στόμα ἢ καὶ με τὸν νοῦν, εἰπέ πρὸς Αὐτόν· «Κυρίε μου, ἐγὼ ἔκαμα ὡσὰν ἐκεῖνος ὅπου εἶμαι· καὶ ἀπὸ ἐμὲ δὲν ἠδύνατο νὰ προσμένεται ἄλλο, παρὰ αὐτὰ τὰ ἐλαττώματα καὶ ἄλλα ἀκόμη· καὶ δὲν ἤθελα μείνει εἰς αὐτὰ μόνον, ἂν δὲν ἤθελεν εἶναι ἡ ἀγαθότης σου ὅπου νὰ με βοηθῇ καὶ νὰ μὴ με ἐγκαταλίπη. Εὐχαριστῶ σοὶ διὰ τοῦτο, ὅτι με ἐλευθέρωσες καὶ πονῶ δι' ἐκεῖνο ὅπου ἔπραξα, μὴ ἀνταποκρινόμενος εἰς τὴν χάριν σου· συγχώρησόν μοι καὶ δός μοι χάριν νὰ μὴ σὲ βλάψω πλέον καὶ νὰ μὴ με χωρίσῃ κανένα πρᾶγμα ἀπὸ ἐσέ, εἰς τὸ ὁποῖον θέλω νὰ δουλεύσω καὶ νὰ σοῦ ὑπακούω πάντοτε». Καὶ ἀφ' οὗ κάμῃς τοῦτο, μὴ χάνῃς τὸν καιρὸν νὰ συλλογίζεσαι ἢ νὰ

νομίζης πὼς ὁ Θεὸς δὲν σὲ ἐσυγχώρησεν. Ἀλλὰ μὲ πίστιν καὶ μὲ ἀνάπαυσιν πορεύου ἔμπρὸς, ἀκολουθῶν πάντοτε τὰ συνήθη γυμνάσματά σου, ὡσὰν νὰ μὴν ἔπεσες εἰς κανένα σφάλμα.

Τοῦτο πρέπει νὰ τὸ κάμης, ὄχι μίαν μόνην φοράν, ἀλλὰ ἑκατὸν φορές, ἄν εἶναι χρεῖα καὶ εἰς κάθε στιγμήν καὶ μὲ τόσον θάρρος καὶ ἀνάπαυσιν τὴν τελευταῖαν φοράν, ὡσὰν καὶ τὴν πρώτην. Διότι μὲ τοῦτον τὸν τρόπον κάμεις μεγάλην τιμὴν εἰς τὴν ἀγαθότητα τοῦ Θεοῦ· εἰς τὸν ὁποῖον εἶσαι χρεώστης νὰ ἐννοῆς πάντοτε, πὼς εἶναι ὄλος ἀγαθὸς καὶ ἀπείρως εὐσπλαγχνος καὶ περισσότερον ἀπὸ ἐκεῖνο ὅπου ἠμπορεῖς ἐσὺ νὰ λογιᾶσης. Καὶ οὕτω δὲν θέλει ἐμποδισθῆ ποτὲ ἡ προκοπὴ σου καὶ ἡ καρτερία σου καὶ τὸ νὰ πορεύεσαι ἔμπρὸς καὶ νὰ μὴ χάνης ματαίως τὸν καιρὸν καὶ τὸν καρπὸν.

Ἦμπορεῖς ἀκόμη νὰ μένης εἰρηνικός, ὅταν πέσης εἰς κανένα ἀπὸ τὰ ἀνωτέρω ἐλαττώματα, πράττοντας μὲ τοῦτον τὸν τρόπον· ἤγουν, μὲ τὸ νὰ παρακινήσαι μὲ μίαν ἐσωτερικὴν πρᾶξιν, εἰς τὸ νὰ γνωρίζης μὲν τὴν ἀθλιότητά σου καὶ νὰ ταπεινώνεσαι ἔμπρὸς εἰς τὸν Θεόν· καὶ μὲ μίαν ἄλλην, εἰς τὸ νὰ γνωρίζης τὴν ἐλεημοσύνην τοῦ Θεοῦ, ὅπου ἔκαμεν εἰς ἐσὲ καὶ νὰ Τὸν ἀγαπᾶς καὶ νὰ Τὸν ἀνυψώνης μὲ μυρίας εὐχαριστίας καὶ δοξολογίας. Καὶ ἐκ τούτου, θέλει συνέβη νὰ σὲ κάμη ἡ πτώσις σου, νὰ ἀνυψωθῆς περισσότερον, μὲ τὴν βοήθειαν ὅπου θέλει σοῦ δώσει ὁ Θεός. Εἰς τοῦτο ὅπου εἶπαμεν, ἔπρεπε νὰ προσέχουν ἐκεῖνοι, ὅπου ἐνοχλοῦνται καὶ ἀποροῦν καὶ διστάζουν, ὅταν τύχη νὰ σφάλουν, διὰ νὰ ἰδοῦν πόσον μεγάλη εἶναι ἡ τυφλότης τους. Ἐπειδὴ πορευόμενοι μὲ τόσην ζημίαν τοπυς, χάνουν τὸν καιρὸν. Διὸ καὶ σημειώνομεν εἰς αὐτοὺς τούτην τὴν εἶδησιν· ἦτις εἶναι ἓνα κλειδί, μὲ τὸ ὁποῖον ἔχει ἡ ψυχὴ διὰ νὰ ἀνοίγη μεγάλους θησαυροὺς πνευματικῶν καὶ εἰς ὀλίγον καιρὸν νὰ πλουτήσῃ μὲ τὴν χάριν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ· ᾧ πρέπει πᾶσα δόξα, τιμὴ καὶ προσκύνησις, σὺν τῷ ἀνάρχῳ Αὐτοῦ Πατρὶ, καὶ τῷ παναγίῳ Αὐτοῦ Πνεύματι· νῦν καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

Τό, Ἰησοῦς ὄνομα, δηλοῦται

διὰ τοῦ ὀκταγώνου τούτου
σχήματος.

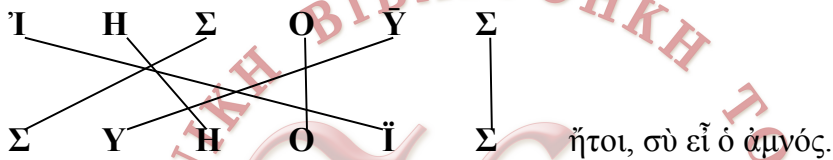
Καρκίνος στίχος εἰς τὴν
ἐτυμολογίαν τοῦ Ἰησοῦ.

ἐβραϊκὴν καὶ ἑλληνικὴν

«Νοσῶ, σὺ ὅς ἤ

ἴαμα Ἰησοῦ, σῶσον».

Τὸ Ἰησοῦς ἀναγραμματιζόμενον τι δηλοῖ

Συβύλλα ἡ ἐρυθραῖα περιλαμβάνει τὸ ὄνομα Ἰησοῦς, ἐν τῇ ἀκροστιχίδι
τῶν παρόντων περὶ κρίσεως στίχων.

Ἰδρώσει δὲ χθὼν κρίσεως σημεῖον ὅτ' ἔσται,
Ἦξει δ' οὐρανόθεν βασιλεὺς αἰῶσιν ὁ μέλλων,
Σάρκα παρὼν πᾶσαν κρῖναι καὶ κόσμον ἅπαντα.
Ὅψονται δὲ Θεὸν μέρορες πιστοὶ καὶ ἄπιστοι,
Ἐψιστον μετὰ τῶν ἀγίων, ἐπὶ τέρμα χρόνιοι,
Σαρκοφόρος, ψυχὰς δ' ἀνδρῶν ἐπὶ βήματος κρινεῖ.

Συβύλλα ἢ κυμαία περιλαμβάνει ἑνταῦθα τὸν ἀριθμὸν

τοῦ ὀνόματος Ἰησοῦς.

Δὴ τότε καὶ μέγαλοιο Θεοῦ παῖς ἀνθρώποισι,
Ἦξι σαρκοφόρος, θνητοῖς ὁμοιούμενος ἐν γῆ.
Τέσσαρα φωνήεντα φέρει, τὰ δ' ἄφωνα δὺ' αὐτῶ
Δισσῶν ἀγγέλων, ἀριθμοῦ δ' ὄλων ἐξονομήσω.
Ὅκτῶ γὰρ μονάδας, τοσσὰς δεκάδας ἐπὶ τούτους,
Ἦδ' ἑκατοντάδας ὀκτῶ, ἀπιστοτέροις ἀνθρώποις,
Οὔνομα δηλώσει, σὺ δ' ἐνὶ φρεσὶ σῆσι νόησον.

I	.10
H	..8
Σ	200
O	.70
Υ	400
Σ	200

Τὶ δηλοῦσιν οἱ ἀριθμοὶ οὗτοι τοῦ ὀνόματος, Ἰησοῦ.

Οἱ ἀριθμοὶ δὲ οὗτοι, καθὸ μὲν περιεκτικοὶ ἀπλῶς τοῦ ὀκτῶ, ὅστις κατὰ τοὺς Ἀριθμητικούς, πρῶτος, τῶν Κύβων ἐστὶ, βασιμώτατός τε καὶ ἀκίνητος· δηλωτικοὶ εἰσιν, ὡς ἂν ἀναλογικῶς ἀνὴρ Ἴποι, τοῦ ἀναλλοιώτου καὶ ἀκινήτου Ὀγδόου ἐκείνου αἰῶνος· καὶ ἐπομένως συνδηλωτικοὶ, ὅτι ὁ Ἰησοῦς πατήρ ἐστὶ τοῦ μέλλοντος αἰῶνος, κατὰ τὸν Ἡσαΐαν. Καθ' ὃ δὲ περιεκτικοὶ Μονάδος, Δεκάδος καὶ Ἐκατοντάδος· ἦτοι, Ἀρχῆς, Μέσης καὶ Τελειότητος, δηλωτικοὶ ἂν εἶεν ὅτι ὁ Ἰησοῦς, καθ' ὃ Θεός, Ἀρχὴ ἐστὶ τῶν ὄντων καὶ Μέση καὶ τέλος, ὡς Ποιητὴς καὶ Προνοητὴς καὶ τελειωτής· καὶ ἐπομένως συνδηλωτικοὶ, ὅτι καὶ ἡ Πρᾶξις καὶ ἡ Διδασκαλία καὶ ὁ Θάνατος· ἦτοι ἡ Ἀρχὴ καὶ Μέση καὶ Τέλος τῆς ζωῆς τοῦ Ἰησοῦ· καθ' ὃ ἀνθρώπου, πρὸς μόνον τὸν Ὀγδοὸν αἰῶνα ἀπετείνοντο. Προεικονίσθησαν δὲ οἱ ἀριθμοὶ οὗτοι τοῦ ὀνόματος, Ἰησοῦς καὶ διὰ τοῦ ἑλληνικοῦ Ἀλφαβήτου· ὅπερ, ἀπὸ μὲν τοῦ Α, ἕως Θ, ὀκτῶ ἔχει μονάδας, ἀπὸ δὲ τοῦ Ι, ἕως τοῦ Π, ὀκτῶ ἔχει Δεκάδας· ἀπὸ δὲ τοῦ Ρ, ἕως Ω, ὀκτῶ ἔχει Ἐκατοντάδας. Σημαίνει δὲ τὸ ὄνομα Ἰησοῦς, καθ' Ἑβραίους, Σωτήρ, παραγόμενον ἐκ τῆς ρίζης τοῦ Ἰαχά, ὃ δηλοῖ Ἐσωσεν· ἐστὶ δὲ τὸ Κύριον ὄνομα τοῦ Μεσσίου, κατ' Ἀύγουστίνον Ἑρμῆν· τῆς α' καὶ γ' Ἰωάννου ἐπιστολῆς· καὶ κατὰ τὸν Κορέσιον, τοῦτο ἐπιτομὴ ἐστὶ πάντων τῶν πρὸς τὰ ἔξω ὀνομάτων τοῦ Θεοῦ. Καὶ κατὰ τινὰς τὸ τοῦ προῦχει καὶ τοῦ

Τετραγραμμάτου Ἰεχωβά, καθ' ὃ, τοῦτο μὲν περιέχει καὶ τὸ τοῦ Κτίστου καὶ τὸ τοῦ Σωτῆρος τῆς κτίσεως ὄνομα· ἐκεῖνο δε, μόνον τοῦ κτίστου.

ΕΥΧΑΙ ΚΑΤ' ΑΛΦΑΒΗΤΟΝ

Ἐν εἶδει Οἴκων, εἰς τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, κατανυκτικαὶ καὶ ὠραῖαι, ἀρχόμεναι μὲν ἀπὸ τῆς Θεολογίας καὶ τελευτῶσαι μέχρι τῆς Δευτέρας τοῦ Χριστοῦ Παρουσίας, περιέχουσαι δε, κατὰ τάξιν, Δοξολογίας, Εὐχαριστίας, Ἐξομολογήσεις καὶ Αἰτήσεις⁸

Κοντάκιον, ἦχος πλ. δ'. Τῇ Ὑπερμάχῳ.
 Τῷ παντοκράτορι Θεῷ καὶ πανοικτίρμονι,
 Ὡς ἐπὶ θρόνου σου τοῦ θείου παριστάμενος,
 Ἀπετόλμησα ὁ δοῦλός σου μετὰ φόβου,
 Προσκομίσαι σοι τοὺς Οἴκους τούτους Δέσποτα
 Ὅθεν, δέξαι με ὡς εὐσπλαγχνός σοι κράζοντα
 Ἰησοῦ Υἱὲ τοῦ Θεοῦ, ἐλέησόν με.

Ἄναρχος ἐξ Ἀνάρχου, τοῦ Πατρὸς πρὸ αἰώνων, ἀνυπόστατος λόγος καὶ Θεὸς ἀληθινός, ἐκ Θεοῦ ἀληθινοῦ ὅθεν μου, τὸν νοῦν καὶ γλῶτταν τράνωσον, πρὸς ὕμνον τοῦ σωτηρίου καὶ φοβεροῦ σου Ὄνόματος· καὶ ἀξιώσόν με δοξολογεῖν σε Θεοπρεπῶς καὶ λέγειν.

Ἰησοῦ, ἡ Οὐσία ἡ ὑπερούσιος, δοξολογῶ Σε τὸν ὄντα ὑπὲρ πᾶσαν θέσιν καὶ ὑπεροχικὴν ἀφαίρεσιν.

Ἰησοῦ, ἡ ὑπόστασις ἡ ἀκατάληπτος, δοξολογῶ Σε Τὸν ὄντα ὑπὲρ πᾶσαν κατάφασιν καὶ ἀπόφασιν.

⁸ Ἐπεὶ, κατὰ τὸν Μέγαν Βασίλειον, τὰ τέτταρα ταῦτα ἐν τῇ προσευχῇ, φυλάττεσθαι δεῖ, α' Δοξολογίαν· β' Εὐχαριστίαν. γ' Ἐξομολόγησιν καὶ δ' Αἰτήσιν, διὰ τοῦτο καὶ ἡμεῖς ἐνταῦθα ἐν ἐνὶ ἐκάστῳ οἴκῳ, ταυτὶ τὰ τέτταρα κατὰ σειρὰν συνηρμόσαμεν.

Ἰησοῦ, ὁ τῷ Πατρὶ καὶ Πνεύματι Ὁμοούσιος, εὐχαριστῶ Σοι, ὅτι ἐχαρίσω μοι τὸν ἀνεξιχνίαστον πλοῦτον τῆς Θεογνωσίας Σου.

Ἰησοῦ, ἡ τελειότης ἡ ὑπερτέλειος, εὐχαριστῶ σοι, ὑπὲρ πασῶν τῶν εἰς ἐμὲ δεξιῶν καὶ ἀριστερῶν εὐεργεσιῶν Σου.

Ἰησοῦ, ἡ ἀπεριόριστος Θεότης, ἐξομολογοῦμαί Σοι, ὅτι ἐγὼ μὲν ὡς ἄνθρωπος ἤμαρτον, σὺ δὲ ὡς Θεὸς ἐλέησον.

Ἰησοῦ, ἡ ἄπειρος μεγαλειότης, ἐξομολογοῦμαί Σοι, ὅτι ἐγὼ ὁ ἀπίρως ἐλάχιστος, ἐλύπησα καὶ λυπῶ τὸ Πνεῦμά Σου τὸ Ἅγιον.

Ἰησοῦ, ἡ ἀγαθότης ἡ ὑπεράγαθος, οὐδὲν ἐποίησα ἀγαθὸν ἐνώπιόν Σου· ἀλλὰ δός μοι διὰ τὴν ἀγαθότητά Σου βαλεῖν ἀρχήν.

Ἰησοῦ, ἡ Δύναμις ἡ ἀπρόσιτος, κραταίωσόν με τὸν ἀσθενῆ, ἵνα φοβῆταί με ὁ ἐχθρὸς διὰ τὴν ἐν ἐμοὶ δύναμιν τὴν Σήν.

Ἰησοῦ, ἡ Σοφία ἡ ἀνεξιχνίαστος, σόφισόν με, ἵνα ἐκκλίνω ραδίως τὰ τοῦ σοφιστοῦ τῆς κακίας σοφίσματα.

Ἰησοῦ, ἡ Δικαιοσύνη ἡ προαιώνιος, εὐθύνον ἐν τῷ μέσῳ τῆς ἀρετῆς καὶ μὴ ἐν ὑπερβολαῖς καὶ ἐλλείψει τὰ ἐμὰ διαβήματα.

Ἰησοῦ, Θεὲ ἀνώνυμε, δίδαξόν με τοῦ ποιεῖν τὸ ἀγαθὸν καὶ εὐάρεττον καὶ τέλειον θέλημά Σου.

Ἰησοῦ, Λόγε ἀπειρώνυμε, γνῶρισόν μοι τίνα δεῖ καὶ πῶς δεῖ ζητεῖν παρὰ Σοῦ τὰ αἰτήματά μου.

Ἰησοῦ Υἱὲ τοῦ Θεοῦ, ἐλέησόν με.

Βουληθεῖς ἐκ μὴ ὄντων, ὄντα κτίσαι, ὦ Λόγε, ὑπέστησας Ἀγγέλους τὸ πρῶτον· Καὶ εὐθὺς παρέστησάν σοι δουλικῶς, χίλιαι χιλιάδες καὶ μύριαι μυριάδες νόων καθαρῶν λεπτοτάτων, αἰνοῦσί Σε σὺν τῷ Πατρὶ Σου καὶ Πνεύματι καὶ ἀκαταπαύστως βοᾶσαι Ἅγιος, Ἅγιος, Ἅγιος καὶ ἄδουσαι. Ἀλληλούϊα.

Γνώριμον πᾶσαι θεῖναι πλοῦτον, ὦ Θεοῦ Λόγε, ἰδίας ἀγαθότητος, θέλων καὶ δεύτερον Κόσμον αἰσθητόν, τὸν ἐξ οὐρανοῦ καὶ γῆς καὶ τῶν ἐν μέσῳ

συνεστῶτα παρήγαγες, παμμέγιστον ποσότητι ποικίλον δὲ τοῖς εἶδεσι. Δι' ὅ σοι κελαδῶ τοιαῦτα.

Ἰησοῦ, ὁ Ποιητὴς τῶν Ἀγγέλων, δοξολογῶ Σε τὸν ὑπὸ τῶν ἐννέα Ταγμάτων ἀκαταπαύστως δοξολογούμενον.

Ἰησοῦ, ὁ Κύριος τῶν ἀύλων Νόων, δοξολογῶ Σε τῶν ὑπὸ τῶν νοερῶν οὐσιῶν ἀσιγήτως θεολογούμενον.

Ἰησοῦ, ὁ Δημιουργὸς τῶν ὑπερκοσμίων καὶ ἐγκοσμίων, εὐχαριστῶ Σοι, ὅτι δι' ἐμὲ τοὺς δύο κόσμους ἐποίησας.

Ἰησοῦ, ὁ Καλλωπιστὴς πάντων τῶν κτισμάτων, εὐχαριστῶ Σοι, ὅτι διὰ τοῦ λογικοῦ θεωρὸν με τούτων ἀνέδειξας.

Ἰησοῦ, ὁ Προνοητὴς καὶ Συνοχεύς, τῶν ὑπὸ Σοῦ δημιουργηθέντων καὶ καλλωπισθέντων, ἐξομολογοῦμαι Σοι, ὅτι μόνος ἐγὼ ἀνάξιος τῆς Προνοίας Σου διὰ τῆς ἀνομίας μου εὔρημαι.

Ἰησοῦ, ὁ γεύματι τανύσας τὸν οὐρανόν, ἐξομολογοῦμαι Σοι, ὅτι ταῖς πολλαῖς ἀμαρτίαις κατακαμπτόμενος, οὐδὲ τὸ πρόσωπον τοῦ οὐρανοῦ ἰδεῖν δύναμαι.

Ἰησοῦ, ὁ τοὺς δύο φωστῆρας κατασκευάσας, τὸ τριμερὲς τῆς ψυχῆς μου φώτισον.

Ἰησοῦ, ὁ τὸν πόλον κοσμήσας τοῖς ἄστρασι, τοῖς σοῖς με χαρίσμασι κόσμησον.

Ἰησοῦ, ὁ τὴν γῆν ζωγραφήσας τοῖς ἄνθεσι, παντοδαπὰς ἀρετὰς με βλαστάνειν ἐνίσχυσον.

Ἰησοῦ, ὁ τὰ φυτὰ ποικίλοις καρποῖς ποιήσας κατάκομα, τοῖς καρποῖς με τοῦ Ἁγίου Σου Πνεύματος καταπλούτισον.

Ἰησοῦ, ὁ τοῖς ζώοις αἴσθησιν ἐνθεῖς καὶ ζωὴν, ἀποθανεῖν με τῷ κόσμῳ καὶ ζῆσαι ἐν Σοὶ ἐνδυνάμωσον.

Ἰησοῦ, ὁ τὰ τέσσαρα στοιχεῖα παραγαγών, ταῖς τέσσαρι γενικαῖς ἀρεταῖς με περίφραξον.

Ἰησοῦ Υἱὲ τοῦ Θεοῦ, ἐλέησόν με.

Δεῖξαι μείζονα θέλων, σοφία τῆς προτέρας, τὸν ἄνθρωπον διέπλασας, Λόγε, ἐκ τῶν νοητῶν καὶ αἰσθητῶν, ὥσπερ κόσμον μέγαν ταῖς δυνάμεσιν ἐν τῷ μικρῷ καὶ ὡς ἐπίλογον τοῦ παγκοσμίου λόγου Σου καὶ ἔθου τοῦτον ἐν τῷ Παραδείσῳ, προσκυνητὴν τοῦ Κράτους Σου· ὅς παραβὰς τὴν ἐντολήν Σου καὶ μεταγνούς, ἔμαθέ Σοι ψάλλειν. Ἀλληλούϊα.

Ἐφάνης Πατριάρχαις καὶ Μωσεῖ τελευταῖον, Σινᾶ ἐπὶ τοῦ ὄρους ὁ Λόγος καὶ Νόμον ἔδωκας τὸν γραπτόν· εἶτα καὶ Προφήτας ἀπέστειλας τὴν ἐπὶ γῆς παρουσίαν Σου προφητεύοντας. Ὅθεν ἐγὼ ταῦτα τῷ νοῖ μελετῶν, τοιάδε προσφωνῶ Σοι πόθῳ.

Ἰησοῦ, ὁ Θεὸς τῶν θεῶν· δοξολογῶ Σε τὸ συναΐδιον τῆς πατρικῆς δόξης ἀπαύγασμα.

Ἰησοῦ, ὁ Κύριος τῶν Κυρίων, δοξολογῶ Σε τὸν ἀπαράλλακτον τῆς τοῦ Γεννήτορος ὑποστάσεως χαρακτήρα.

Ἰησοῦ, ὁ Βασιλεὺς τῶν βασιλέων, εὐχαριστῶ Σοι, ὅτι καμὲ τὸ βδέλυγμα εἰς τὴν Οὐράνιον Βασιλείαν ἐκάλεσας.

Ἰησοῦ, ὁ Ἅγιος τῶν ἁγίων, τι ἀνταποδώσω Σοι περὶ πάντων, ὧν ἐμοὶ ἀνταπέδωκας;

Ἰησοῦ, Πανθαύμαστε, ἡ γλυκεῖα ἐλπίς τῶν προπατόρων, ἐξομολογοῦμαί Σοι, ὅτι διὰ τὰς πολλὰς ἁμαρτίας μου οὐκ ἔχω βεβαίαν ἐλπίδα τῆς σωτηρίας μου.

Ἰησοῦ, Παντοδύναμε, ἡ ἐξαίρετος ἐπαγγελία τῶν Πατριαρχῶν, ἐξομολογοῦμαί Σοι, ὅτι ἐκπέπτωκα τῶν ἐπηγγελμένων Σου ἀγαθῶν διὰ τὰς ἀνομίας μου.

Ἰησοῦ, ζωαρχικώτατε, ἡ ἔνδοξος τελείωσις τῶν θεσπισμάτων τῶν νομικῶν, ἐν πᾶσί με ποίησον κατηρτισμένον καὶ τέλειον.

Ἰησοῦ, ὑπέριμε, τὸ ποθητὸν πλήρωμα τῶν Προφητῶν τοῦ πληρώματος τοῦ Νόμου τῆς ἀγάπης, δεῖξόν με μέτοχον.

Ἰησοῦ, ὁ γλυκύτατος Πλάστης μου, τὸν ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας συντριβέντα ἀνάπλασόν με.

Ίησοῦ, ἡ ψυχὴ τῆς ψυχῆς μου, πάσας τὰς ἐντολάς Σου τηρεῖν ἐνίσχυσόν με.

Ίησοῦ, ὁ ἐπουράνιος μου Πατήρ, ἀξιώσόν με τῆς υἰοθεσίας Σου.

Ίησοῦ, τὸ πρωτότυπον κάλλος μου, ἀναμόρφωσόν με τὴν εἰκόνα Σου.

Ίησοῦ Υἱὲ τοῦ Θεοῦ ἐλέησόν με.

Ζωῆς τῆς ἀθανάτου, ἐκπεσοῦσαν, ὃ Λόγε, θεώμενος ἀνθρώπων τὴν φύσιν, εὐσπλαγχνίσθης ἐπ' αὐτῇ καὶ πέμψας τὸν Ἀρχάγγελον Γαβριήλ, εὐαγγελισόμενον τῇ Ἀειπαρθένῳ Μαριάμ, ἐξ αὐτῆς σάρκα προσείληφας ἀσπόρως καὶ ὑπὲρ ἔννοιαν, εὐδοκία τοῦ Πατρὸς καὶ συνεργεία τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καὶ τὴν προαιώνιον βουλήν ἐκπεπλήρωκας, ἀκούων παρὰ πάντων οὕτως. Ἀλληλούϊα.

Ἦ κοντος εἰς τὸ πέρασ, τοῦ τῆς κυφορίας, χρόνου ἐγεννήθης ἀφθόρως, ἐκ τῆς Ἀπειράνδρου Σου Μητρὸς, ἐν πόλει Βηθλεέμ, τέλειος Θεὸς καὶ τέλειος ἄνθρωπος, μία ὑπόστασις σύνθετος, γνωρίζομένη ἐν δυσι τελεῖαι φύσεσι καὶ ἐνεργεῖαι καὶ θελήσεσιν. Ὅθεν, ἐγὼ τοιοῦτον φρικτὸν μυστήριον ἐννοῶν, σὺν θαύματι ἀνακράζω.

Ίησοῦ, Υἱὲ Πατρὸς ἄνευ Μητρὸς κατὰ τὴν θεότητα, δοξολογῶ Σε τὸν ἐν ἀρχῇ ὄντα ὑπὲρ αἰτίαν καὶ λόγον.

Ίησοῦ, Υἱὲ Μητρὸς ἄνευ πατρὸς κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα, δοξολογῶ Σε τὸν ἐν τέλει γεγονότα δι' ἡμᾶς ἄνθρωπον.

Ίησοῦ, θαυμαστὲ Σύμβουλε, ὁ πεμφθεὶς παρὰ τοῦ Πατρὸς Ἀπόστολος, εὐχαριστῶ Σοι διὰ τὴν περὶ ἡμᾶς ἔνσαρκον Οἰκονομίαν Σου.

Ίησοῦ, Ἐμμανουήλ ἀναλλοίωτε, ὁ τῆς μεγάλης Βουλῆς Ἄγγελος, εὐχαριστῶ Σοι διὰ τὴν εἰς ἡμᾶς ἄκραν φιλανθρωπίαν Σου.

Ίησοῦ, Ἀμνὲ Θεοῦ ἄκακε, ἐξομολογοῦμαί Σοι ἀεὶ, ὅτι ὑπὲρ πάντας ἀνθρώπους Σοι ἥμαρτον.

Ίησοῦ, καλέ μου, Ποιμὴν, ἐξομολογοῦμαί Σοι ἀεὶ, ὅτι ἐγὼ εἶμι τὸ ἀπολωλὸς πρόβατον.

Ίησοῦ, εὐσπλαχνικώτατε Παράκλητε, ἐνεργοῦσαν ἐν ἐμοὶ τὴν χάριν τοῦ Πνεύματός Σου ποιήσον.

Ἰησοῦ, νέε Ἀδάμ, ἔκδυσόν με τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον καὶ Σὲ τὸν νέον με ἔνδυσον.

Ἰησοῦ, ὁ καταβάς ἐπὶ τὴν γῆν, ἐν οὐρανοῖς καὶ μὴ ἐπὶ γῆς ἔχειν με τὸ πολίτευμα καταξίωσον.

Ἰησοῦ, ὁ φύσει γενόμενος ἄνθρωπος, μέτοχόν με χάριτι τῆς Σῆς θεώσεως ἔνδειξον.

Ἰησοῦ, ἡ Ἀνατολὴν τῶν Ἀνατολῶν, τὴν λήθην καὶ ἄγνοιαν καὶ ραθυμίαν ἀπ' ἐμοῦ δίωξον.

Ἰησοῦ, ἡ ἀνεκκάλητος παντὸς τοῦ Κόσμου χαρά, πάσης κοσμικῆς λύπης με ἐλευθέρωσον.

Ἰησοῦ Υἱε τοῦ Θεοῦ, ἐλέησόν με.

Θεῖω νόμῳ, ὑπέικων, ὁ τὸν Νόμον δοῦς πάλαι, σαρκὶ περιετμήθης ὡς βρέφος καὶ ἔλαβες τὸ ὄνομα Ἰησοῦς, παρ' ὃ οὐκ ἔστιν ὑπὸ τὸν οὐρανὸν ἕτερον, ἐν ᾧ δεῖ σωθῆναι τὸν ἄνθρωπον καὶ ᾧ κάμπτει πᾶν γόνυ, ἐπουρανίων καὶ ἐπιγείων καὶ καταχθονίων καὶ πᾶσαν γλῶσσαν ἐξομολογεῖται κράζουσα. Ἀλληλούϊα.

Ἰδὼν Σε ὁ πρεσβύτες, Συμεὼν προσαχθέντα, ὡς βρέφος ἐν Ναῶ τοῦ Κυρίου, ἠγκαλίσατό Σε ταῖς χερσὶ καὶ νῦν ἀπολύεις με ἀνεβόησε, ζωῆς καὶ τοῦ θανάτου Σε Δεσπότην διὰ τούτων κηρύττων ἅπασιν. Ὅθεν ἐγὼ τὴν τοιαύτην Σου συγκατάβασιν ἐκπληττόμενος, ταῦτα προσάδω.

Ἰησοῦ, τὸ γλυκύ μου καὶ πρᾶγμα καὶ ὄνομα δοξολογῶ Σε, τὸν ἐκ τῶν ὄντων ὅτι εἶ ἀναμφιβόλως πιστευόμενον.

Ἰησοῦ, τὸ πυκνὸν τῆς διανοίας μου μελέτημα, δοξολογῶ Σε, τὸν μηδαμῶς τις εἶ ἢ πῶς εἶ γνωριζόμενον.

Ἰησοῦ, ὅλη ἡ ὑπόθεσις τῆς νοεραῆς προσευχῆς, εὐχαριστῶ Σοι, ὅτι τοιαύτης ἀγγελικῆς ἐργασίας τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων ἠξίωσας.

Ἰησοῦ, τοῦ νοὸς ἡ κίνησις ἡ κυκλική τε καὶ ἀπλανής, εὐχαριστῶ Σοι, ὅτι δι' αὐτῆς, τῆς πλάνης τοῦ διαβόλου τὸν νοῦν ἐλευθεροῦν ἠυδόκησας.

Ἰησοῦ, τὸ ὕψος καὶ βάθος, μῆκος καὶ πλάτος τῆς γνώσεως, ἐξομολογοῦμαι Σοι, ὅτι διὰ τὴν προσπάθειαν τῶν ὑλικῶν, ὁ νοῦς μου ἐν ἀγνωσίᾳ κατάκειται.

Ἰησοῦ, ἡ μνήμη ἢ φωτολαμπῆς καὶ ἀκόρεστος, ἐξομολογοῦμαι Σοι ὅτι αἱ ἐμπαθεῖς μνήμαι σκότος ἀεὶ μοι γίνονται.

Ἰησοῦ, ἡ ἀγαλλίασις τῆς καρδίας, ἀπόδος μοι τὴν ἀγαλλίασιν τοῦ σωτηρίου Σου.

Ἰησοῦ, ἡ ρῶσις τοῦ σώματος, ὑγιὲς καὶ εὐχρηστον εἰς διακονίαν ποιήσον τὸ σαρκίον μου.

Ἰησοῦ, ἡ ἀναπνοή μου, ἐλθὲ εἰς ἐπίσκεψίν μου.

Ἰησοῦ, τὸ ἠδὺ ἐντρύφημα τῆς γλώσσης μου, δός μοι μνήμην τοῦ θανάτου, τῆς κολάσεως καὶ τῆς κρίσεώς Σου.

Ἰησοῦ, ὁ φερώνυμος Σωτὴρ μου, δωρεὰν σῶσόν με διὰ μόνον τὸ σωτήριον ὄνομά Σου.

Ἰησοῦ Υἱὲ τοῦ Θεοῦ, ἐλέησόν με.

Καθαρίων μὴ χρίζων, ὡς Θεὸς Ἰησοῦ μου, βεβάπτισαι χεῖρὶ τοῦ Προδρόμου, ἐν τῷ Ἰορδάνῃ ποταμῷ, ἐμοὶ οἰκονομῶν τὴν κάθαρσιν· καὶ Υἱὸς ἀγαπητὸς τοῦ Πατρὸς ἐμαρτυρήθης καὶ Πνεῦμα Ἅγιον, ἐπὶ σὲ ὡς περιστέρα κατελθόν, ἐδίδαξε τοὺς πάντας βοᾶν σοι. Ἀλληλουῖα.

Λαμπρὰν ἤρας τὴν νίκην κατὰ τοῦ διαβόλου, εἰς ἔρημον ἀχθεῖς Ἰησοῦ μου· μετὰ γὰρ Νηστείαν τεσσαρακονθήμερον, οὐδὲν προτιμήσας τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ, οὐχ ἠδονάς, οὐ δόξαν ἀνθρώπων, οὐ πλοῦτον ρέοντα, ὑπὸ Ἀγγέλων ὄφθης ὑπηρετούμενος, δι' ὃ Σοὶ κράζω.

Ἰησοῦ, ἀγαπητὲ Υἱέ, ἀγαπητοῦ Πατρὸς κατ' αἰτίαν, δοξολογῶ Σε, δι' οὗ τὴν πρὸς τὸν Ἀρχίφωτον Πατέρα προσαγωγὴν ἐσχίκαμεν.

Ἰησοῦ, ἀγαπητὲ Λόγε, ἀγαπητοῦ Πνεύματος διὰ τὴν συμφυΐαν, δοξολογῶ Σε, δι' οὗ τὸ Πανάγιον ζῶοποιὸν Πνεῦμα ἐπέγνωμεν.

Ἰησοῦ, ἡ εὐδοκία τοῦ Πατρὸς, ἦτοι τὸ προηγούμενον θέλημα, εὐχαριστῶ Σοὶ διὰ τὸ ὑπερβάλλον τῆς περὶ ἐμὲ εὐδοκίας Σου.

Ἰησοῦ, ἐν ᾧ κατοικεῖ πᾶν τὸ τῆς Θεότητος πλήρωμα, εὐχαριστῶ Σοι διὰ τὸν εἰς ἡμᾶς κενωθέντα πλοῦτον τῆς χάριτός Σου.

Ἰησοῦ, ἡ τοῦ μυστηρίου τῆς Τριάδος φανέρωσις, ἐξομολογοῦμαί Σοι, ὅτι ἐπορώθη ἡ καρδιά μου πρὸς τὴν τοιαύτην οὐράνιον Ἀποκάλυψίν Σου.

Ἰησοῦ, ἡ πάντων τῶν αἰσθητῶν καὶ νοητῶν ἀνακεφαλαίωσις, ἐξομολογοῦμαί Σοι, ὅτι ὁ μόνος ἐγὼ ἀλλότριος κατὰ γνώμην εἰμὶ τῆς κοινῆς ταύτης ἐνώσεώς Σου.

Ἰησοῦ, ὁ ἐν πολέμοις κραταίος, τοὺς νοητῶς καὶ αἰσθητῶς πολεμοῦντάς με πολέμησον.

Ἰησοῦ, ὁ μόνος νικητῆς τῶν πειρασμῶν, ἐν τοῖς πειρασμοῖς ὑπομονὴν μοι βράβευσον.

Ἰησοῦ, ὁ τὰς κεφαλὰς τῶν δρακόντων συνθλάσας, τὸν σατανᾶν σύντριπον ὑπὸ τὰς πόδας μου.

Ἰησοῦ, ὁ τοῖς νάμασι, τοῦ Ἰορδάνου βαπτισθεὶς, δός μοι δάκρυα, ἵνα ἀπολούσω τὰς ἀμαρτίας μου.

Ἰησοῦ Πανάγαθε, ἐλευθέρωσόν με τῆς φιληδονίας, φιλοδοξίας καὶ φιλαργυρίας.

Ἰησοῦ μακρόθυμε, ἀπάλλαξόν με τῆς μητρὸς πάντων τῶν παθῶν φιλαυτίας.

Ἰησοῦ Υἱὲ τοῦ Θεοῦ, ἐλέησόν με.

Μέλλων τῆς Βασιλείας, ἐν τῷ κόσμῳ κηρῦξαι, Χριστέ μου Εὐαγγέλιον Θεῖον, ἀπο μετανοίας τὴν ἀρχὴν, ἐποίησω. Καὶ γὰρ ἐλήλυθας, καλέσαι οὐ δικαίους, ἀλλὰ ἀμαρτωλοὺς εἰς μετάνοιαν ἐν ἧ κάμῃ ἐνίσχυσον τὴν ζωὴν διανύειν, ἵνα κρᾶζω Σοι, Ἀλληλούϊα.

Νέαν ἔδειξας πᾶσαν, τῶν ἀνθρώπων τὴν φύσιν, ἀστράψας ἐν Θαβῶρ Ἰησοῦ μου, ὑπὲρ φέγγος τὸ ἡλιακὸν καὶ συνδοξάσας αὐτὴν τῇ ἀκτίστῳ δόξῃ τῆς θεότητος. Ὅθεν ἐγὼ ἐν Σοὶ ἑμαυτὸν καθορῶν, ἀναλαβόντα τὸ ἀρχαῖον κάλλος μου, ὑπὸ χαρᾶς ἀπάτου τοιάδε Σοι ἐν πίστει ψάλλω.

Ἰησοῦ, ἡ ὠραιότης ἡ ἐκστατικὴ καὶ ὑπέρκαλος, δοξολογῶ Σε τὸν τῇ βουλῇσει τὴν δύναμιν σύνδρομον ἔχοντα.

Ἰησοῦ, ὁ ἔρωσ ὁ μανικός τε καὶ παντεπόθητος, δοξολογῶ Σε τὸν ἀπείρους κόσμους ὑποστῆσαι ἰσχύοντα.

Ἰησοῦ, ἡ ὁδὸς καὶ ἡ ἀλήθεια καὶ ἡ ζωὴ, εὐχαριστῶ Σοι, ὅτι ὠδηγήσάς με εἰς τὴν ἀλήθειαν τῶν θείων καὶ ζωοποιῶν λογίων Σου.

Ἰησοῦ, τὸ ἄκρον ἀντικείμενον τῆς θεωρίας τῶν μακαρίων, εὐχαριστῶ Σοι, ὅτι τὴν ἀναξίαν φύσιν ἡμῶν, τῆς τοιαύτης ἠξίωσας δόξης Σου.

Ἰησοῦ, τὸ φῶς τὸ ὑπὲρ πᾶν φῶς, ἐξομολογοῦμαί Σοι, ὅτι ἐν σκότει τῆς ἀμαρτίας ὁ ἐσκοτισμένος πορεύομαι.

Ἰησοῦ, τὸ ἔσχατον τῶν ἐφετῶν, ἐξομολογοῦμαί Σοι, ὅτι οὐδέ ποτε, ὡς δεῖ τῆ σῆ ἀγάπη τέτρωμαι.

Ἰησοῦ, ἡ ζωοποιὸς καὶ γλυκυτάτη θέρμη, θέρμανόν με τὸν ψυχρανθέντα.

Ἰησοῦ, ἡ ἀστεροειδὴς καὶ λαμπροτάτη στολή, κόσμησόν με τὸν γυμνητεύοντα.

Ἰησοῦ, ἡ ἀρχὴ καὶ μέση καὶ τέλος μου, καθάρισον τὴν καρδίαν μου, ἵνα Σε ὀπτάνωμαι.

Ἰησοῦ, ὁ πάντα ὧν καὶ ὑπὲρ πάντα Θεός μου, ἐπίφανον ἐπ' ἐμὲ τὸ πρόσωπόν Σου καὶ σωθήσομαι.

Ἰησοῦ, τὸ ὑπὲρ νοῦν ἕν, ὅλον ἠνωμένον ἐμαυτῷ δι' ἐπιστροφῆς τοῦ νοὸς καὶ συνεύσεως δεῖξόν με.

Ἰησοῦ, τὸ Μυστήριον τῆς ὑπεραγνώστου σιγῆς, ἀνώτερον παντὸς αἰσθητοῦ καὶ νοητοῦ ποιήσόν με.

Ἰησοῦ Υἱὲ τοῦ Θεοῦ, ἐλέησόν με.

[ενίζει τὰ σὰ ἔργα νοῦν βροτῶν καὶ Ἀγγέλων, ὁ ἔδρασας ἐν γῆ Ἰησοῦ μου, οὐχ' ἰκετικῶς ὡς οἱ λοιποὶ, ἀλλ' αὐθεντικῶς ὡς Θεὸς τέλειος, νόσους παντοίας θεραπεύων καὶ νεκροὺς ἀνιστῶν, ἐξαιρέτως δὲ τὸν τετραήμερον Λάζαρον ὃς παλινζωΐας τυχόν, μετὰ φωνῆς αἰνέσεως ἔψαλλέ Σοι. Ἀλληλούϊα.

Ολος ἄνω ἐν θρόνῳ, σὺν Πατρὶ ἀχωρίστως καὶ Πνεύματι ὑπῆρχες Χριστέ μου· καὶ ὅλος κάτω ἐν τῇ γῆ, ἐπὶ πάλου ὄνου ὄφθης καθημένος ἐκεῖ μὲν

το, Γέλ Γέλ και τῶν Ἀγγέλων τὴν αἴνεσιν ἔνταυθα δὲ τό, ὡσαννά και τῶν Παίδων ἀνύμνησιν προσδεχόμενος ἄ μεθ' ὧν κάμου τὴν αἴνεσιν πρόσδεξε ταύτην

Ἰησοῦ, ὁ θησαυρὸς τῶν ἀγαθῶν ἀπάντων ὁ ἀκένωτος, δοξολογῶ Σε τὸν ὄντα και προόντα και ἀεὶ εἰς τοὺς αἰῶνας ὄντα.

Ἰησοῦ, ὁ πλοῦτος τῶν χαρισμάτων ὁ ἀδαπάνητος, δοξολογῶ Σε τὸν πανταχοῦ διαφόρως και κατὰ ταὐτὸν ἐνεργοῦντα.

Ἰησοῦ, ὁ τῶν ψυχῶν και σωμάτων Ἰατρός, εὐχαριστῶ Σοι, ὅτι πολλάκις κατ' ἄμφω ἰάτρευσάς με.

Ἰησοῦ, ὁ τὰ πάντα εἰδὼς Διδάσκαλος, εὐχαριστῶ Σοι, ὅτι διὰ τῶν μακαρισμῶν Σου ὁδεύειν ἐδίδαξάς με.

Ἰησοῦ, ὁ τοῖς κρούοσιν ἀνοίγων, ἐξομολογοῦμαι Σοι, ὅτι οὐδέποτε Σοι ἤνοιξα, ἵνα εἰσέλθῃς, τὴν πεπωρωμένην καρδίαν μου.

Ἰησοῦ, ὁ τοὺς δέκα λεπρούς καθάρισας, ἐξομολογοῦμαι Σοι ὅτι λεπρός εἰμι και καθάρσεως χρήζω τῆς ἀπὸ τῶν κρυφίων μου.

Ἰησοῦ, ὁ τὴν πόρνην σωφρονεστέραν παρθένου ποιήσας, ἀπὸ τοῦ πολέμου τῆς πορνείας με σκέπασον.

Ἰησοῦ, ὁ τὴν Μαγδαληνὴν τῶν ἐπτὰ Δαιμονίων ἀπαλλάξας, τῶν ἐπτὰ θανασίμων ἀμαρτιῶν με ἐξάρπασον.

Ἰησοῦ, ὁ τῶν πεπλανημένων ὁδηγός, εἰς τὸ ὀρθῶς κινεῖσθαι τὰς πέντε μου αἰσθήσεις ὁδήγησον.

Ἰησοῦ, ὁ τοῦ Κόσμου ἐξαλείφων τὰς ἀνομίας, τὰς ἐμπαθεῖς μου προλήψεις ἐξάλειψον.

Ἰησοῦ, ὁ τῶν ἀνθρώπων ἐλευθερωτής, ἀπὸ τῶν τῆς γλώττης δυσφυλάκτων πτωμάτων με ἐλευθέρωσον.

Ἰησοῦ, ὁ τὰ πάντα τοῖς πᾶσι γινόμενος, πάντα τὰ πρὸς σωτηρίαν αἰτήματά μου πλήρωσον.

Ἰησοῦ Υἱὲ τοῦ Θεοῦ, ἐλέησόν με.

Πᾶσα φύσις Ἀγγέλων, κατεπλάγη τὸ μέγα τῆς σῆς συγκαταβάσεως ἔργον ἄ πῶς ὁ τῶν ἀπάντων Δεσπότης, ὡς δοῦλος ταπεινός, ἔκλινας γόνυ και

ἐνιψας τοὺς πόδας τῶν Σῶν Μαθητῶν καὶ αὐτοῦ τοῦ προδότου Σου. Δι' ὃ ἐν τῷ οὐρανῷ καὶ ἐν τῇ γῆ ὑψώθη τὸ Ὄνομά Σου, ὑπὲρ πᾶν ὄνομα καὶ παρὰ πάσης γλώσσης ἀκούεις. Ἀλληλούϊα.

Ρύσιον τοῦ βροτείου, γένους ᾧ Ἰησοῦ μου, Μυστήριον παρέδωκας Μύσταις τὸν μὲν ἄρτον ἐν τῷ δείπνῳ, εἰς αὐτό Σου τὸ Σῶμα μεταβαλὼν, τὸν δὲ οἶνον εἰς αὐτὸ τὸ Αἷμά Σου· τοῦτο ποιεῖν αὐτοὶ παραγγείλας εἰς τὴν Σὴν ἀνάμνησιν ἐξ ᾧ ἐγὼ ὡς ἀφθάρτων συνεχῶς κοινωνῶν, ἀγιάζομαι καὶ θεούμενος κράζω Σοι ταῦτα.

Ἰησοῦ, Ἀρχιερεῦ αἰώνιε, δοξολογῶ Σε τὸν μὴ νοητὸν ἀντικειμένων δεόμενον, ὡς ὑπὲρ τὸ νοεῖν ὄντα.

Ἰησοῦ, Μελχισεδὲκ ἀγενεαλόγητε, δοξολογῶ Σε τὸν μὴ τοῖς νοοῦσιν ὑποπίπτοντα, ὡς ὑπὲρ νοεῖσθαι ὑπάρχοντα.

Ἰησοῦ, τῶν εἰσαγωγικῶν ἢ γλυκεῖα πόσις, εὐχαριστῶ Σοι, ὅτι πολλάκις τῷ Αἵματί Σου τὸ αἷμά μου καθήγγισας.

Ἰησοῦ, τῶν τελείων ἢ στερεὰ βρῶσις, εὐχαριστῶ Σοι, ὅτι πολλάκις τῷ Σώματί Σου τὸ σῶμά μου συνεκέρασας.

Ἰησοῦ, ὁ Θύτης ὃν ὁ αὐτὸς καὶ τὸ θῦμα, ἐξομολογοῦμαί Σοι, ὅτι ἀναξίως μεταλαμβάνειν τολμῶ τῶν φρικτῶν Μυστηρίων Σου.

Ἰησοῦ, ὁ ὅλος τῷ Μυστηρίῳ καὶ ὅλος ἐν παντὶ μέρει αὐτοῦ, ἐξομολογοῦμαί Σοι, ὅτι οὐ μετὰ τῆς δεούσης προετοιμασίας πλησιάζω τῇ Ἁγίᾳ Τραπέζῃ Σου.

Ἰησοῦ, ὁ Ἄρτος τῆς ζωῆς, ἔμπλησόν με συνεχῶς τὸν πεινῶντα.

Ἰησοῦ, τὸ πόμα τῆς εὐφροσύνης, πότισόν με συνεχῶς τὸν διψῶντα.

Ἰησοῦ, ὁ μόσχος ὁ σιτευτός, θρέψόν με ὡς τὸν υἱόν Σου τὸν ἄσωτον καὶ ἄφεςιν τῶν πταισμάτων μου δώρησαι.

Ἰησοῦ, τὸ μάννα τὸ οὐράνιον, γλύκανόν με ὡς λαόν Σου τὸν ἀχάριστον καὶ εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας εἰσάγαγε.

Ἰησοῦ, μέχρι τῶν ἐσχάτων ταπεινωθεῖς, τὸν ὑπερήφανον ἐν ἔργοις καὶ λόγοις καὶ ἐννοίαις, ταπείνωσόν με.

Ἰησοῦ, ὁ πάντα ποιήσας εἰς ἡμῶν ὑπόδειγμα, ἀκολουθεῖν Σου τοῦς ἴχνεσιν ἐνδυνάμωσόν με.

Ἰησοῦ Υἱὲ τοῦ Θεοῦ, ἐλέησόν με.

Σῶσαι θέλων τὸν κόσμον, κοσμοσῶστα Σωτήρ μου, ὑπέμεινας σαρκὶ ἑκουσίως, τὰ φρικτὰ Πάθη καὶ τὸν σταυρὸν, τὸν ἄτιμον θάνατον καὶ τὴν ταφὴν τὴν θεόσωμον, μείνας ἀπαθῆς τῇ θεότητι. Δι' ὧν ἐγὼ τῆς φθορᾶς ἀπαλλαγείς, πόθῳ Σοι μέλω. Ἀλληλούϊα.

Τριήμερος ἀνέστης ἐκ νεκρῶν Ἰησοῦ μου, μὴ λύσας τὰς σφραγίδας τοῦ τάφου καὶ εἰσῆλθες κεκλεισμένων τῶν θυρῶν, πρὸς τοὺς μαθητὰς Σου ὡς Παντοδύναμος, πιστοποιῶν αὐτοῖς, τὴν ὑπερένδοξόν Σου Ἀνάστασιν ὑφ' ἧς ἐγὼ ζωοποιηθεῖς, προσφθέγγομαι ἀπὸ καρδίας.

Ἰησοῦ, ὁ Μεσίτης Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων, δοξολογῶ Σε τὸν παντὸς νοήματος σημαντικοῦ ἀπειράκις ὑπέρτερον.

Ἰησοῦ, ὁ δοὺς ἑαυτὸν ἀντίλυτρον ὑπὲρ πάντων, δοξολογῶ Σε τὸν παντὸς λόγου προφορικοῦ ἀπειράκις ἀπείρως ἀνώτερον.

Ἰησοῦ, ὁ σαρκὶ τὰ πάθη καταδεξάμενος, εὐχαριστῶ Σοι, ὅτι τοῖς πάθεσί Σου ἠλευθέρωσάς με τῆς ἐμπαθείας, ἠδυπαθείας καὶ προσπαθείας.

Ἰησοῦ, ὁ μείνας ἀπαθῆς καθ' ὃ Θεὸς εὐχαριστῶ Σοι, ὅτι τὴν παθητὴν μου φύσιν ἀνήγαγες εἰς τὸ ἀξίωμα τῆς ἀπαθείας.

Ἰησοῦ, ὁ σταυρὸν ὑπομείνας, ἐξομολογοῦμαί Σοι, ὅτι ἀνάξιος εὐρέθην τοῦ διπλοῦ σταυροῦ τῆς πράξεως καὶ θεωρίας.

Ἰησοῦ, ὁ διὰ τοῦ Αἵματός Σου ἐξαγοραστὴς τῶν ἀμαρτωλῶν, ἐξομολογοῦμαί Σοι ὅτι εἰσέτι πεπραμένος εἰμι τῇ δουλείᾳ τοῦ ἐχθροῦ καὶ τῆς ἀμαρτίας.

Ἰησοῦ, ὁ τὸν ληστὴν αὐθήμερόν μετανοοῦντα προσδεξάμενος, πρόσδεξαι καμὲ τὸν μετανοοῦντά Σοι.

Ἰησοῦ, ὁ τοῖς ἡλίοις ἐπὶ τοῦ ξύλου καθηλωθεὶς καθήλωσον τὰς σάρκας μου ἐν τῷ φόβῳ Σου.

Ἰησοῦ, ὁ ὑπὲρ τῆς ἀγάπης ἡμῶν ἀποθανών, ὑπὲρ τῆς ἀγάπης τῆς σῆς καὶ τῶν ἀδελφῶν, ἐτοίμως ἔχειν με ἀποθανεῖν ἐνδυνάμωσον.

Ίησοῦ, ὁ τῇ Ταφῇ Σου τὸν Ἄδην σκυλεύσας, διὰ τῶν ἀγαθῶν λογισμῶν τοὺς πονηροὺς καὶ αἰσχροὺς καὶ βλασφήμους μου λογισμοὺς ἐνταφίασον.

Ίησοῦ, ἡ τῶν πεπτωκότων Ἀνάστασις, ἀνάστησόν με τὸν καθ'ἐκάστην ὀλισθαίνοντα.

Ίησοῦ, ἡ ζωὴ τῶν νεκρῶν, ζωοποίησόν με τὸν νεκρωθέντα.

Ίησοῦ Υἱὲ τοῦ Θεοῦ, ἐλέησόν με.

Υψωθείς ἐν νεφέλῃ οὐρανοῦ Ίησοῦ μου, ἀνῆλθες μετὰ σώματος δόξης καὶ ἐκάθισας ἐκ δεξιῶν τοῦ Πατρὸς, ὑπεράνω πάσης ἀρχῆς καὶ ἐξουσίας καὶ δυνάμεως· εἰς ὃ ἤς πάλιν ἐπανελθὼν καὶ ὑπὸ πάντων Ἀγγέλων καὶ πάσης τῆς Κτίσεως προσκυνούμενος καὶ ἀκούων ὡς Θεὸς τὸν ὕμνον. Ἀλληλούϊα.

Φῶς ὑπάρχων τοῦ Κόσμου, Ίησοῦ φωτοδότα, φῶς ἄλλο ἐξαπέστειλας μύσταις, ἐν ἡμέρᾳ τῆς Πεντηκοστῆς, τὸ παράκλητον Πνεῦμα, τὸ ἐκ τοῦ Ἁγνήτου φωτὸς τοῦ Πατρὸς μόνου ἐκπορευόμενον καὶ σοὶ ὄν ὁμοούσιον ὃ καὶ ἐφώτισεν αὐτοὺς καὶ πυρίνους ἀνέδειξε δι' ὧν ἐγώ, ἐν καὶ τρίτον φῶς ἐλλαμφθεῖς, ζέοντι πόθῳ ἀναμέλω.

Ίησοῦ, ἡ μόνη Κεφαλὴ πάσης τῆς Ἐκκλησίας, δοξολογῶ Σε τὸν Πρωτότοκον πάσης τῆς κτίσεως.

Ίησοῦ, ὅλη ἡ ἀπόλαυσις τῆς οὐρανῶν Βασιλείας, δοξολογῶ Σε τὸν Πρωτότοκον τῆς ἐκ νεκρῶν Ἀναστάσεως.

Ίησοῦ, ἡ Πίστις τῶν Ὁρθοδόξων ἡ ἀνίκητος, εὐχαριστῶ Σοι, ὅτι ἐν τῇ Ὁρθοδόξῳ ταύτῃ Πίστει γεννηθῆναί με ηὐδόκησας.

Ίησοῦ, ἡ ἐλπίς πάντων τῶν περάτων τῆς γῆς ἡ ἀκαταίσχυτος, εὐχαριστῶ Σοι, ὅτι ἐλπίδας βεβαίας ἡμῖν τῆς εἰς οὐρανοὺς ἀποκαταστάσεως δέδωκας.

Ίησοῦ, τὸ μέγα καὶ ἀτελεύτητον ἔλεος, ἐξομολογοῦμαί Σοι, ὅτι ἀνάξιον ἐμαυτὸν ἐκουσίως τοῦ τοιούτου Σου ἐλέους ἐποίησα.

Ίησοῦ, ἡ ζωὴ τοῦ Κόσμου ἡ αἰώνιος, ἐξομολογοῦμαί Σοι, ὅτι ἐγὼ οὐκ ἀγαπῶ τὴν ζωὴν, ἀλλὰ τὸν αἰώνιον θάνατον.

Ίησοῦ, ὁ ὑπὲρ ἡμῶν ἰλασμὸς πρὸς τὸν Πατέρα γενόμενος, ἰλάσθητι ἐπὶ ταῖς ἁμαρτίαις μου καὶ συγχώρησον πᾶν ἄτοπον ὄρημα τῆς καρδίας μου.

Ἰησοῦ, Ἄρχων εἰρήνης, ὁ εἰρηνοποιήσας οὐράνια καὶ ἐπίγεια, εἰρήνευσόν με πρὸς Σε, πρὸς ἑμαυτὸν καὶ πρὸς τὸν πλησίον μου.

Ἰησοῦ, ὁ τῇ ἐπιπνοίᾳ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος τὴν οἰκουμένην εὐωδιάσας, κάμῃ τὸν δυσωδέστατον εὐωδιάσον.

Ἰησοῦ, ὁ τοὺς Σοὺς Μαθητὰς ναοὺς ἀναδείξας τοῦ Πνεύματος, ναὸν κάμῃ τῆς αὐτοῦ δωρεᾶς καὶ χάριτος ποίησον.

Ἰησοῦ, ὁ τὴν ἐξ ὕψους Δύναμιν ἐνδύσας τοὺς Ἀποστόλους Σου, Πνεύματι ἡγεμονικῶ τὸ τῆς διανοίας μου ὀλισθηρὸν στήριζον.

Ἰησοῦ Υἱὲ τοῦ Θεοῦ, ἐλέησόν με.

Χάριν τοῦ Παρακλήτου οἱ σοὶ μῦσται λαβόντες, ἐσπάρησαν εἰς πάντα τὸν κόσμον καὶ τὰ ἔθνη εἰς τὸ ὄνομα τῆς Ἁγίας Τριάδος βαπτίσαντας, ἐδίδαξαν αὐτὰ πιστεῦν εἰς ἓνα Θεὸν Τρισυπόστατον καὶ εἰς Σε τὸν ἐκ Θεοῦ ἀποσταλέντα Κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν καὶ ψάλλειν Σοι ὡς Θεῷ τὸν ὕμνον. Ἀλληλούϊα.

Ψάλας Σου τὴν προτέραν Παρουσίαν Χριστέ μου, νῦν ψάλλω Σοι ὠδαῖς τε καὶ ὕμνοις καὶ τὴν Δευτέραν καὶ φρικτὴν, Παρουσίαν ἐν ἧ ἔρχόμενος, κρινεῖς τὸν κόσμον ἅπαντα, ὡς Θεὸς μετὰ δόξης καὶ ἀποδώσεις ἐκάστῳ καθ' ἃ ἔπραξε. Δι' ὅ Σοι μετὰ πόθου κράζω.

Ἰησοῦ, ὠραιότατε, τὸ κήρυγμα τῶν Ἀποστόλων, δοξολογῶ Σε, δι' οὗ τὰ πάντα γεγονασιν.

Ἰησοῦ, παμπόθητε, τὸ στερέωμα τῶν μαρτύρων, δοξολογῶ Σε, εἰς ὃν τὰ πάντα ἐπιστρέφουσιν.

Ἰησοῦ, θεαρχικώτατε, ἡ παρηγορία τῶν Ὁσίων, εὐχαριστῶ Σοι ὅτι ἐκ τοῦ κόσμου χωρίσας με, τοῦ μοναδικοῦ σχήματος κατηξίωσας.

Ἰησοῦ, ἰλαρώτατε, ἡ δόξα τῶν Ἱεραρχῶν, εὐχαριστῶ Σοι, ὅτι διὰ τῆς θεολογίας αὐτῶν ἀσφαλῆ μοι τὴν πίστιν παρέδωκας.

Ἰησοῦ, φιλανθρωπότατε, ἡ χαρὰ τῶν δικαίων, ἐξομολογοῦμαί Σοι, ὅτι ἐγὼ οὐχὶ τοὺς δικαίους, ἀλλὰ τοὺς ἀδίκους ὡς ἄφρων ἐζήλωσα.

Ἰησοῦ, πολυέλεε, ὁ ἐπιθυμητὸς Μεσσίας ὑπὸ πάντων τῶν Ἐθνῶν, ἐξομολογοῦμαι Σοι, ὅτι μετὰ νόμον καὶ χάριν ἀμαρτάνων καὶ τοὺς Ἐθνικοὺς αὐτοὺς τῇ κακίᾳ ὑπερβέβηκα.

Ἰησοῦ, Χριστέ, ἡ ἐπουράνιος κλῆσις τῶν χριστιανῶν, ἀνάξιον ταύτης ἐπὶ τῶν ἔργων μὴ δείξης με.

Ἰησοῦ, ἀναμάρτητε, ἡ σωτηρία τῶν ἀμαρτωλῶν, εἰ καὶ ἐγὼ ἐγκατέλιπόν Σε, ἀλλὰ Σὺ μὴ ἐγκαταλείπης με.

Ἰησοῦ, ἡ ἀνάπαυσις τῶν κοπιώντων, ᾧδε καὶ ἐκεῖσε ἀνάπαυσόν με.

Ἰησοῦ, ὁ Κριτὴς τῶν νεκρῶν καὶ τῶν ζώντων, κατὰ τὰ ἔργα μου μὴ κρίνης με.

Ἰησοῦ, ὁ μόνος ἔχων τὰς κλεῖς τοῦ Ἄδου καὶ τοῦ θανάτου, τῆς αἰωνίου κολάσεως ρῦσαί με.

Ἰησοῦ, ὁ μόνος ὢν ἀπὸ συλλήψεως Μακάριος, κληρονόμον τῆς Βασιλείας Σου δεῖξόν με.

Ἰησοῦ Υἱὲ τοῦ Θεοῦ, ἐλέησόν με.

Ω Πρῶτε καὶ Ἔσχατε Ἀρχὴ καὶ Τέλος Ἄλφα καὶ Ὠμέγα Ἰησοῦ, ὁ παρὰ τῶν ὑπερκοσμίων καὶ ἐγκοσμίων καὶ παγκοσμίων ὑμνούμενος καὶ πάλιν μένων ὡς Θεός, ἀεὶ ὑπερύμνητος. Δέξαι μου τὴν μικρὰν ταύτην ὑμνωδίαν, ὡς τῆς χήρας τὰ δύο λεπτὰ καὶ σῶσον ἐμὲ καὶ πάντας τοὺς Ὁρθοδόξους ἵνα πάντες εἰς δόξαν τοῦ Ὄνόματός Σου ψάλλωμεν αἰωνίως. Αλληλούϊα.

Ἡ αἰτία, ὅπου με ἔκαμνε νὰ συνθέσω ταύτας τὰς εὐχὰς εἰς τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, ἀδελφοί, δὲν ἦτον ἄλλη, πάρεξ διὰ νὰ σᾶς παρακινήσω εἰς τὸ νὰ μελετᾶτε συχνὰ τὸ σωτήριον καὶ γλυκύτετον καὶ χαροπάροχον καὶ πάντων τῶν καλῶν πρόξενον ὄνομα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὄχι μόνον με τὸ στόμα, ἀλλὰ καὶ με τὴν καρδίαν καὶ τὸν νοῦν σας· ἐπειδὴ ἡ τοιαύτη συχνὴ μελέτη τοῦ σωτηρίου ὀνόματος, τοῦ Ἰησοῦ, κοντὰ εἰς τὰ ἄλλα οὐράνια, ὑπερφυσικὰ καὶ ἀνεκδιήγητα χαρίσματα, ὅπου ἔχει νὰ χαρίσῃ εἰς ἐσᾶς, τὰ ὅποια ἀναφέρει ὁ ἅγιος

Κάλλιστος ὁ Ξανθόπουλος καὶ ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Σαναΐτης καὶ Συμεὼν ὁ νέος Θεολόγος, εἰς τὸ βιβλίον ὅπου ὀνομάζεται Φιλοκαλία· πρὸς τούτοις ἀκόμη θέλει σᾶς ἀναβιβάσει καὶ εἰς τὴν πλέον ὑψηλοτέραν ἀρετὴν, ἣτις εἶναι ἡ θεϊκὴ ἀγάπη καὶ θέλει κατασκευάσει τὴν καρδίαν σας ναὸν καὶ κατοικητήριον τοῦ ἁγίου τούτου ὀνόματος καὶ ζῶντας καὶ μετὰ θάνατον. Καὶ ἂν ἀμφιβάλλετε εἰς τοῦτο, πληροφορηθῆτε ἀπὸ τὰ ἀκόλουθα τρία ὠραιότατα καὶ γλυκύτατα παραδείγματα τῶν ὁποίων γλυκύτερα καὶ ὠραιότερα δὲν εὐρίσκονται εἰς ὅλας τὰς ἀπ' αἰῶνος ἐκκλησιαστικὰς ἱστορίας.

Καὶ πρῶτον μὲν παράδειγμα ἃς εἶναι ὁ ὄντως Θεοφόρος Ἰγνάτιος, ὁ ὁποῖος μὲ τὸ νὰ ἐμελέτα συχνὰ εἰς τὴν καρδίαν του τὸ γαλακτομελίρρυτον ὄνομα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, τόσον ἀναπτε ἡ ψυχὴ του καὶ ὅλα τὰ ἐντόσθια εἰς τὴν θεϊκὴν ἀγάπην καὶ ἔρωτα, ὅπου ἐγένετο ὡσὰν ἔξω τοῦ ἑαυτοῦ του καὶ διὰ τοῦτο ποτὲ μὲν ἐφώναζε. «Δὲν εἶναι μέσα εἰς ἐμένα καμμία φωτία ἢ ἐπιθυμία, ὅπου νὰ ἀγαπᾶ κανένα πρᾶγμα τοῦ κόσμου τούτου, ἀλλὰ εὐρίσκεται μέσα εἰς τὴν καρδίαν μου ἓνα θεϊκὸν νερόν, ὅπου πάντοτε κινεῖται καὶ πάντοτε ἀναβράζει ἀπὸ τὸν ἔνθεον ἔρωτα, τὸν ὁποῖον ἀπὸ μέσα μου φωνάζει πάντοτε καὶ μοι λέγει· τί κάθησαι ἐδῶ εἰς τὸν κόσμον τοῦτον; Ἔλα νὰ ὑπάγομεν εἰς τὸν Θεὸν καὶ Πατέρα. Ἐγὼ δὲν γλυκαίνομαι πλέον εἰς τὰ φθαρτὰ φαγητά, οὔτε εἰς τὰς ἡδονὰς τῆς παρούσης ζωῆς, ἀλλὰ θέλω καὶ ἐπιθυμῶ τὸ νερόν τῆς ζωῆς καὶ τὸ νερόν τὸ ἀθάνατον, τὸ ὁποῖον εἶναι ἡ παντοτεινὴ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ ἀθάνατος ζωή». Ποτὲ δὲ πάλιν ὁ ἴδιος ἅγιος ἔλεγεν· «ὁ ἰδικός μου ἔρωτας ἐσταυρώθη, ἡ ἰδική μου ἀγάπη ἀπέθανεν»· ὀνομάζοντας ἔτσι τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν. Τέτοια λόγια τὸν ἐπαρακίνει νὰ λέγη ἡ ἄσβεστος φλόγα τῆς θείας ἀγάπης, ὅπου ἀναπτε μέσα εἰς τὴν καρδίαν του. Διὰ τοῦτο καὶ ὅταν ἐμαρτύρησεν εἰς τὴν Ρώμην, ὅλα μὲν τὰ ἄλλα του μέλη καὶ τὰς σάρκας τὰς ἔφαγον οἱ λέοντες, τὴν δὲ ἁγίαν καρδίαν του δὲν ἀπετόλμησαν νὰ φάγουν, ἀλλὰ τὴν ἀφήκαν ἀκέραιον· τὴν ὁποῖαν παίρνοντες οἱ στρατιῶται καὶ ἀσεβεῖς καὶ σχίζοντές τὴν εἰς δύο μέρη· ὦ τοῦ θαύματος! Εὐρῆκαν γεγραμμένα με

χρυσὰ γράμματα, εἰς μὲν τὸ ἓνα μέρος ΙΗΣΟΥΥ, εἰς δὲ τὸ ἄλλο ΧΡΙΣΤΕ, καθὼς τοῦτο μαρτυρεῖ τὸ Σλαβονικὸν συναξάριον τοῦ ἁγίου⁹.

Δεύτερον δὲ παράδειγμα ἃς εἶναι ὁ ὄσιος Ἰουλιανός, ὁ ὁποῖος ἦτον πρότερον ἓνας ἄσωτος ἄνθρωπος, ἀλλ' ὕστερον ἔγινε μέγας ἀσκητὴς καὶ περίφημος· οὗτος λοιπὸν κοντὰ εἰς τὰς ἄλλας ἀρετὰς ὅπου εἶχεν, εἶχε πρὸς τούτοις καὶ μίαν ὑπερβολικὴν ἀγάπην εἰς τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν καὶ ἀναπτεν ἡ καρδία του ἀπὸ τὸν ἔνθεον αὐτὸν ἔρωτα· ὑπὸ τοῦ ὁποῖου παρακινούμενος, ὁ μακάριος, ὅπου εὑρίσκειν εἰς τὰ βιβλία ὅπου ἀνεγίνωσκε, τὸ ὄνομα Ἰησοῦς ἢ Χριστὸς ἢ Σωτὴρ ἢ Θεός, ἔκλαιε παρευθὺς καὶ εὐγάνοντας δάκρυα ἀπὸ τοὺς ὀφθαλμούς του, κατέβρεχε τὸν τόπον ἐκεῖνον τοῦ χαρτίου, ὅπου ἦσαν γεγραμμένα τὰ ἄνωθεν θεῖα ὀνόματα, τόσοσιν πολλὰ, ὅπου ἔσβησαν καὶ ἐχάλασαν τελείως τὰ γράμματα· βλέοντας δὲ τὰ βιβλία ἔτσι χαλασμένα εἰς ἐκείνους τοὺς τόπους, ὁ Ἀββὰς Ἡσαΐας, ἠρώτησεν αὐτὸν καὶ τοῦ λέγει. Ποῖος εἶναι ἐκεῖνος ὅπου χαλᾷ ἐδῶ τὰ βιβλία; ὁ δὲ ἅγιος Ἰουλιανὸς ἀπεκρίθη αὐτῷ· δὲν θέλω κρύψει ἀπὸ λόγου σου τίποτε, πάτερ· ἡ πόρνη ὅταν ἐπῆγεν εἰς τὸν Σωτῆρα μας Χριστόν, ἔβρεξε τοὺς πόδας Του μὲ τὰ δάκρυά της καὶ τοὺς ἐσφόγγισε μὲ τὰ μαλλία τῆς κεφαλῆς της καὶ ἔτσι ἔλαβε παρ' Αὐτοῦ τὴν ἄφεσιν τῶν ἁμαρτιῶν της. Καὶ ἐγὼ ὅταν κάμνω ἀνάγνωσιν εἰς τὰ βιβλία, ὅπου εὐρίσκω γεγραμμένον τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ μου, τὸ βρέχω μὲ τὰ δάκρυά μου, διὰ νὰ λάβω παρ' Αὐτοῦ τὴν ἄφεσιν τῶν ἁμαρτιῶν μου. Τότε ὁ Ἀββὰς Ἡσαΐας χαριέντως τοῦ λέγει· ὁ Θεὸς εἶναι φιλόανθρωπος καὶ δέχεται τὴν προαίρεσίν σου, ὅμως τὰ βιβλία παρακαλῶ σε νὰ μὴ τὰ χαλᾷς. Ὁ δὲ Ἰουλιανὸς τοῦ ἀπεκρίθη· πιστευσόν μοι, ὅτι ἂν δὲν κλαύσω ἔτσι ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ μου, δὲν ἠμπορεῖ νὰ δροσισθῇ ἡ καρδία μου ἀπὸ τὴν φλόγα τῆς θείας ἀγάπης, ὅπου ἀνάπτει μέσα μου. Ταῦτα διηγεῖται ὁ Ἀββὰς Ἡσαΐας παρὰ τῆ Συλλογῆ Ἰωάννου Πατριάρχου Ἀντιοχείας ἐν τῇ πρώτῃ ὑποθέσει τῆ περὶ θανάτου καὶ τῶν δικαιωτηρίων, ἐν χειρογράφοις σωζομένη.

⁹ Καὶ ἃς μὴ νομίση τινάς, ὅτι τοῦτο εἶναι ψευδὲ ἢ ἀπίθανον, μὲ τὸ νὰ μὴ τὸ ἀναφέρει ὁ ἰδικὸς μας Συμεὼν Ὁ μεταφραστὴς εἰς τὸν βίον τοῦ ἁγίου, ἄδεται γὰρ λόγος, ὅτι ἐν τῇ παλαιᾷ Ρώμῃ σώζεται ἓνας πύργος, μέσα εἰς τὸν ὁποῖον εὐρίσκονται πολλὰ ὑπομνήματα καὶ κώδικες τῶν διωκτῶν βασιλέων καὶ μαρτύρια μαρτύρων πολλῶν, ἐξ ὧν πολλὰ ἀξιωμακόμενα ἐπροστέθησαν εἰς τὰ συναξάρια τὰ Σλαβονικά, προνοία τοῦ μεγάλου Πέτρου τοῦ αὐτοκράτορος Μοσχοβίας, τὰ ὁποῖα εἰς τὰ ἰδικὰ μας γραμμὰ δὲν εὐρίσκονται.

Τρίτον δὲ παράδειγμα ἄς εἶναι ὁ χαριτωμένος καὶ θεοφιλῆς Χριστιανός, ὁ ὀνομαζόμενος Λαργάτης διὰ τὸν ὁποῖον ἀναγινώσκουμεν εἰς τὰς ἐκκλησιαστικὰς ἱστορίας, ὅτι εἶχε μεγάλην ἀγάπην εἰς τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν καὶ πάντοτε δὲν ἔπαυεν ἀπὸ τοῦ νὰ μελετᾷ μὲ ὑπερβολὴν τὸ γλυκύτατον καὶ λιθομαργαρόχρυσον ὄνομα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ μέσα εἰς τὴν καρδίαν του. Οὗτος λοιπὸν ὁ τρισμακάριστος ἄνθρωπος παρακινούμενος ἀπὸ τὴν ἄσβεστον φλόγα τῆς πρὸς τὸν Χριστὸν ἀγάπης, ἀπεφάσισε νὰ ὑπάγῃ εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ διὰ νὰ προσκυνήσῃ μὲ ἄκραν εὐλάβειαν τὸν ἅγιον καὶ ζωοποιὸν τάφον τοῦ ἠγαπημένου του Ἰησοῦ καὶ μετὰ τὴν προσκύνησιν αὐτὴν νὰ δροσίσῃ ὀλίγον τι τὴν κάμινον τῆς εἰς Αὐτὸν ἀγάπης του. Ὅθεν ἔφθασεν ἐκεῖ μὲ πολλὴν δίψαν καὶ ἀγκαλιάζοντας τὸν θεοδόχον τάφον καὶ καταφιλῶντας Αὐτὸν πυκνὰ πυκνὰ μὲ πολλὰ δάκρυα καὶ ἀναστεναγμούς, τόσον ἐχάρη, ὅπου ἀπὸ τὴν ὑπερβολικὴν χαρὰν ἔμεινε ξεψυχισμένος. Οἱ δὲ σύντροφοί του βλέποντες τοιοῦτον θαυμαστὸν καὶ παράδοξον θέαμα καὶ θέλοντες νὰ μάθουν διὰ ποίαν ἀφορμὴν νὰ ἀπέθανε, τὸν ἔσχισαν καὶ ὦ τοῦ θαύματος! Εὗρηκαν γεγραμμένα εἰς τὴν καρδίαν του ταῦτα τὰ ἐρωτικά καὶ θεῖα λόγια, **ΙΗΣΟΥ ΧΡΙΣΤΕ, ΓΛΥΚΕΙΑ ΑΓΑΠΗ.**

Καὶ ἐκ τούτου ἐγένεν εἰς αὐτοὺς φανερόν, πόσῃ σφικτὴν ἀγάπην καὶ ἔνωσιν εἶχε μὲ τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν ἡ τετρωμένη ἐκείνη καὶ μακαρία ψυχὴ Του, ὅπου κάλλιον ἐπρόκρινε νὰ τὴν χωρίσῃ βιαίως ἀπὸ τὸ σῶμα ὁ θάνατος, παρὰ νὰ χωρισθῇ πλέον αὐτὴ θεληματικῶς ἀπὸ τὸν τάφον τοῦ τόσον ἐρωμένου της νυμφίου Χριστοῦ. Καὶ πῶς τόσον ἐχάρη καὶ τόσον εὐχαριστήθη, ὅτι ἠξιώθη νὰ ἀπολαύσῃ τὸ μνημα ἐκεῖνο, ὅπου ἐδέχθη μέσα Του τὸν ἀγαπητὸν της Ἰησοῦν, εἰς τρόπον ὅπου ἡ φύσις καὶ ἡ καρδιά μὴ δυναμένη νὰ χωρίσῃ τὴν τόσον ὑπερβολικὴν εὐχαρίστησιν καὶ χαρὰν, ἔκαμνε νὰ πετάξῃ ἡ ψυχὴ ἀπὸ τὸ σῶμα καὶ νὰ ὑπάγῃ εἰς τὰ οὐράνια, διὰ νὰ ἀπολαύσῃ ἐκεῖ τὴν τελείαν ἀγάπην καὶ χαρὰν μὲ τὴν ἄμεσον ἔνωσιν τοῦ ἠγαπημένου Θεοῦ της¹⁰.

² Τὴν θαυμαστὴν ἱστορίαν ταύτην ἀναφέρει τὸ βιβλιάριον τὸ καλούμενον Νέον Ἄνθος Χαρίτων ἐν κεφαλαίῳ γ' καὶ πρὸς τούτους ὁ ἐν ὑστέροις καιροῖς φανείς, εἴ περ τις ἄλλος, κοινωφελῆς καὶ ψυχοφελῆς διδάσκαλος τοῦ ἡμετέρου γένους, Ἀγάπιος ὁ ἐκ Κρήτης, ἐν τινι παλαιοτυπῶτῳ βιβλιαρίῳ, ὀκτῶ στοχάσεις περιέχοντι.

Ε Π Ι Σ Τ Ο Λ Η

Πουπλίου, ἀξιωματικοῦ ἀνδρός, τοῦ Λεντούλου,

ἀπεσταλμένη ἐκ τῆς Ἱερουσαλὴμ πρὸς τὴν Γερουσίαν τῆς Ρώμης,
μεταφρασθεῖσα ἐκ τοῦ Λατινικοῦ¹¹³

Ἐφάνη, κατὰ τοὺς ἡμετέρους χρόνους, ἄνθρωπός τις, μεγάλης ἀρετῆς (ὅστις ζῆ κατὰ τὸ παρόν)· καλούμενος Ἰησοῦς Χριστός. Ὁ λαός, Τὸν ὀνομάζει προφήτην τῆς ἀληθείας. Οἱ δὲ Ἀπόστολοι Αὐτοῦ, Υἱὸν Θεοῦ λέγουσιν. Ἀνασταίνει νεκρούς, ἰατρεῦει ἀρρώστους, εἶναι μέτριος κατὰ τὸ μέγεθος καὶ κατὰ πολλὰ ὥραϊος τῇ ὄψει καὶ γλυκὺς λίαν καὶ τόσον εἶναι μεγαλοπρεπῆς εἰς τὸ εἶδος, ὅπου, οἱ βλέποντες Αὐτόν, ἀναγκάζονται νὰ Τὸν ἀγαπῶσι καὶ φοβοῦνται ἐν ταῦτῳ· ἔχει τὰς τρίχας τῆς κεφαλῆς, παρομοίας μὲ τὸν χρωματισμὸν τοῦ παμπεπεύρου λεπτοκαρίου· αἵτινες καταβαίνουσιν ἕως εἰς τὰ ὄτα· ἀπὸ δὲ τὰ ὄτα ἕως εἰς τοὺς ὤμους, ἔχουσι τὸ χρῶμα τῆς ἐρυθρᾶς γῆς, ἀλλὰ λαμπρότερον· ἔχει εἰς τὸ μέσον τοῦ μετώπου τὰς τρίχας, κατὰ τὴν συνήθειαν τῶν Ναζηραίων· τὸ μέτωπον ἔχει μέγαν, ἀλλὰ κατὰ πολλὰ ἴλεον· τὸ πρόσωπόν Του εἶναι, χωρὶς ρυτίδα ἢ στίγμα, συντροφιασμένον ἀπὸ κάποιο χρῶμα μέτριον, τὴν ρῖνα καὶ τὸ στόμα ἔχει, χωρὶς ψέγους τινός· τὸν πώγωνα πυκνὸν καὶ κατὰ τὸ χρῶμα τῶν τριχῶν τῆς κεφαλῆς· ὄχι μακρόν, ἀλλὰ ἐσχισμένον κατὰ τὸ μέσον· τὸ βλέμμα Του εἶναι σοβαρὸν καὶ χαριέστατον· οἱ ὀφθαλμοί, χαριτωμένοι, καθαροὶ καὶ γλυκύτατοι. Καὶ ὅταν ἐλέγῃ καταπλήττει· ὅταν διδάσκῃ ἀρέσκειται καὶ ἀγαπᾶται ἀπὸ ὅλους· εἶναι χαρούμενος καὶ σοβαρός. Δὲν Τὸν εἶδε ποτέ τις νὰ γελάσῃ· τὸν εἶδον ὅμως καὶ ἔκλαυσεν. Ἔχει τοὺς βραχίονας καὶ τὰς χεῖρας κατὰ πολλὰ ὥραϊας. Κατὰ τὰς συναναστροφὰς ἱκανοποιεῖ πολλά, ἀλλὰ σπανίως βλέπεται. Καὶ ὅταν συναναστρέφεται, εἶναι σωφρονέστατος εἰς τὴν ὄψιν καὶ εἰς τὸ φαινόμενον, εἶναι ὁ εὐμορφώτερος ἄνθρωπος, ὅπου νὰ ἐφάνη, εἰς τὴν γῆν.

¹¹ Τὴν ἐπιστολὴν ταύτην μαρτυρεῖ καὶ ὁ Ἱεροκλήρῃς Προκόπιος τόμ. β' κατὰ ἀθέων Κεφ. μζ' σελ. 375, ἐπὶ λέξεως λέγων· «ὁ Λέντουλος ἐκεῖνος, ὁ Ρωμᾶνος Ἠγεμὼν, ὁ ὁποῖος γράφοντας εἰς τὴν Ρώμην, ἀπὸ τὴν Παλαιστίνην, διὰ τὸ ὑποκείμενον τοῦ Χριστοῦ, τὸν παράστειναν, ὡσὰν ἕνα ὑπερφυσικὸν ἄνθρωπον».

Μαρτυρία Ἰωσήπου Ἰουδαίου τοῦ Φλαβίου περὶ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Γίνεται δὲ κατὰ τοῦτον τὸν χρόνον, Ἰησοῦς σοφὸς ἀνὴρ· εἶγε ἄνδρα Αὐτὸν λέγειν χρή· «ἦν γὰρ παραδόξων ἔργων ποιητής, διδάσκαλος ἀνθρώπων, τῶν ἡδονῆ τ' ἀληθῆ δεχομένων. Καὶ πολλοὺς μὲν Ἰουδαίους, πολλοὺς δὲ καὶ τοῦ ἑλληνικοῦ ἐπηγάγετο. Ὁ Χριστὸς οὗτος ἦν. Καὶ Αὐτὸν ἐνδείξει τῶν πρώτων ἀνδρῶν παρ' ἡμῖν, σταυρῷ ἐπιτετιμηκότος Πιλάτου· οὐκ ἐπαύσαντο εἶγε πρώτον αὐτῶν ἀγαπήσαντες· ἐφάνη γὰρ αὐτοῖς, τρίτην ἔχων ἡμέραν, πάλιν ζῶν. Τῶν θείων προφητῶν ταῦτα καὶ ἄλλα μυρία θαυμάσια περὶ Αὐτοῦ εἰρηκότων. Εἰς ἔτι νῦν τῶν ἀπὸ τοῦδε ὀνομασμένων οὐκ ἐπέλιπε τὸ φύλον».

(Ἰωσήπου Λόγ. ιη' κεφ. γ').

